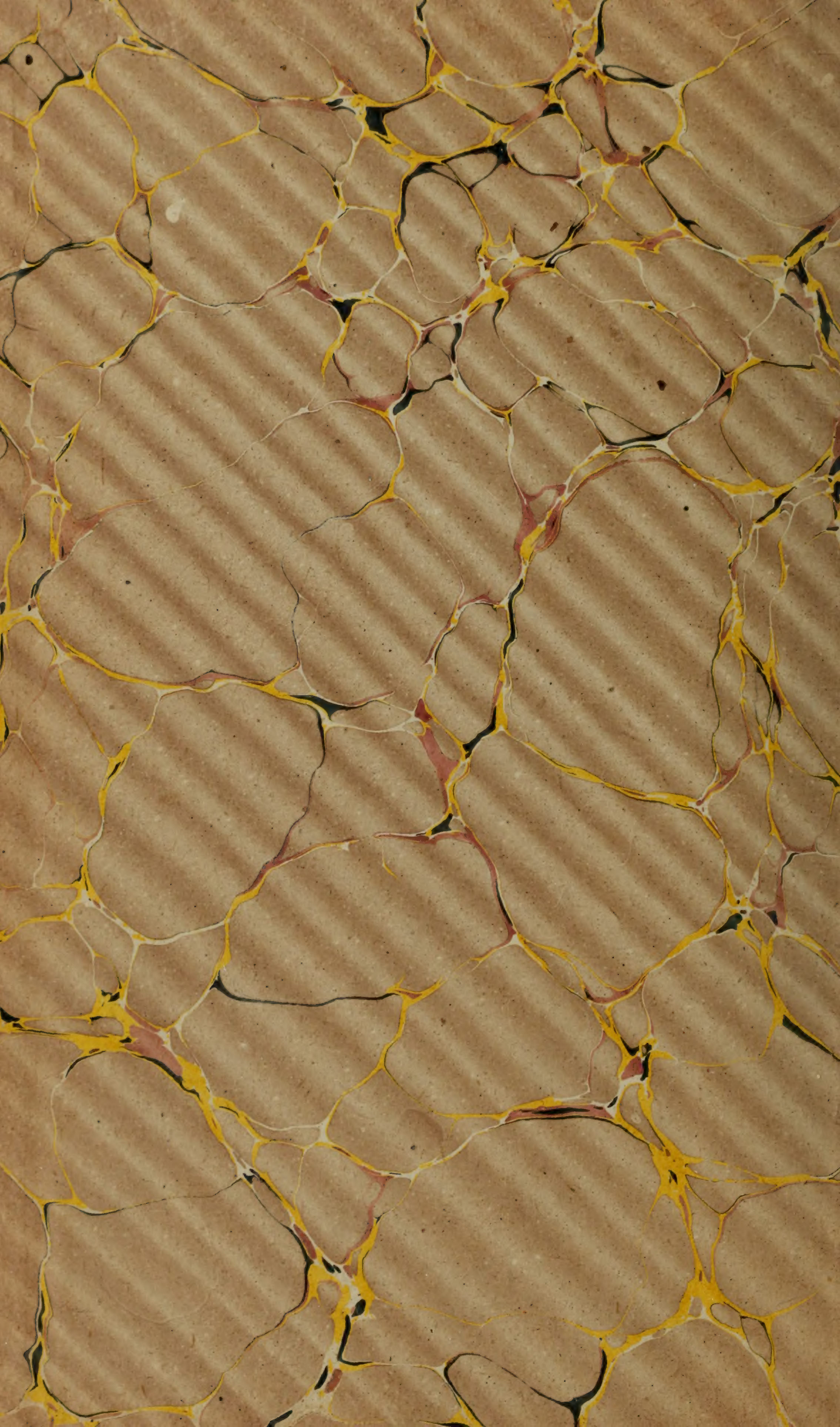

SANCTI AURELII

AUGUSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI,

OPERA OMNIA.

9

S. CLODOALDI, E TYPOGRAPHEO BELIN-MANDAR.

SANCTI AURELII
AUGUSTINI,
HIPPONENSIS EPISCOPI,
OPERA OMNIA,

MULTIS SERMONIBUS INEDITIS AUCTA ET LOCUPLETATA;

EXTRACTA E COLLECTIONE

SS. ECCLESIÆ PATRUM;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

PLURIBUSQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

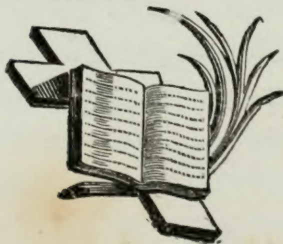
D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS NONUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

MDCCCXXXVII.

SANCTI AURELII

AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERUM

PARS III.

OPERA EXEGETICA.

ENARRATIONES IN PSALMOS.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ENARRATIONES

IN

PSALMOS.

ENARRATIO

IN PSALMUM LVI.

Sermo ad plebem.

I. Audivimus in Evangelio modo, fratres[1], quantum nos diligat Dominus et Salvator noster Jesus Christus, Deus apud Patrem, homo apud nos, ex nobis ipsis, jam circa dexteram Patris, audistis quantum nos diligat. Nam suæ charitatis mensuram, et ipse dixit, et nobis indixit, mandatum suum dicens esse, ut nos invicem diligamus[2]. Et ne quæreremus dubitantes et æstuantes, quantum nos debeamus invicem diligere, quantaque illa sit quæ Deo placet charitatis perfecta mensura, (Ea enim perfecta est, qua major esse non potest :) expressit ipse, docuit, et

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 524-526. — [2] Joan. XIII, 34.

ait; « Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut ani- » mam suam quis ponat pro amicis suis[1]. » Fecit ipse quod docuit, fecerunt Apostoli quod ab illo didicerunt, et nobis faciendum prædicaverunt. Faciamus et nos; quia etsi non sumus quod ille secundum id quod creavit nos, quod ille tamen sumus secundum id quod factus est propter nos. Et si solus fecisset, forte nemo nostrum deberet audere imitari; ita enim ille homo erat, ut et Deus esset: sed in eo quod homo erat, imitati sunt servi Dominum, et discipuli Magistrum; et fecerunt qui nos præcesserunt in familia ipsius, patres quidem nostri, sed tamen conservi nostri : neque imperaret hoc Deus ut faceremus, si impossibile judicaret, ut hoc ab homine fieret. Sed considerans infirmitatem tuam, deficis sub præcepto? Confortare in exemplo. Sed etiam exemplum ad te multum est? adest ille qui præbuit exemplum, ut præbeat et auxilium. Audiamus ergo in isto Psalmo: opportune namque accidit, et illo procurante, ut ei consonaret Evangelium, commendans nobis dilectionem Christi, qui animam suam posuit pro nobis, ut et nos animam nostram pro fratribus ponamus[2]. Concordavit et consonuit huic Psalmo, ut videamus quomodo ipse Dominus noster animam suam posuit pro nobis. Psalmus enim iste passionem ipsius cantat. Et quoniam totus Christus caput est et corpus, quod bene vos esse non dubito : caput est ipse Salvator noster, passus sub Pontio Pilato, qui nunc posteaquam resurrexit a mortuis, sedet ad dexteram Patris[3] : corpus autem ejus est Ecclesia[4]; non ista, aut illa, sed toto orbe diffusa; nec ea quæ nunc est in hominibus qui præsentem vitam agunt, sed ad eam pertinentibus etiam his qui fuerunt ante nos, et his qui futuri sunt post nos usque in finem

[1] Joan. xv, 12. — [2] I Joan. III, 16. — [3] Matth. XXVII, 28, et Marc. XVI, 19. — [4] Ephes. I, 23.

sæculi. Tota enim Ecclesia constans ex omnibus fidelibus, quia fideles omnes membra sunt Christi, habet illud caput positum in cœlis quod gubernat corpus suum : etsi separatum est visione, sed annectitur charitate. Quia ergo totus Christus caput est et corpus ejus; propterea in omnibus Psalmis sic audiamus voces capitis, ut audiamus et voces corporis. Noluit enim loqui separatim, quia noluit esse separatus, dicens : « Ecce ego vobiscum sum » usque ad consummationem sæculi[1]. » Si nobiscum est, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per nos; quia et nos loquimur in illo ; et ideo verum loquimur, quia in illo loquimur. Nam quando in nobis et ex nobis loqui voluerimus, in mendacio remanebimus.

II. Quia ergo passionem Domini cantat iste Psalmus, vide quem titulum habeat : « In finem. » Finis Christus est[2]. Quare dictus est finis ? Non qui consumat, sed qui consummet. Consumere enim, perdere est : consummare, perficere. Finitum enim quidquid dicimus, a fine dicimus. Sed aliter dicimus : Finitus est panis; aliter dicimus : Finita est tunica; finitus est panis, qui manducabatur; finita est tunica, quæ texebatur : panis ergo finitus est ut consumeretur, tunica finita est ut perficeretur. Finis ergo propositi nostri Christus est quia; quantumlibet conemur, in illo perficimur, et ab illo perficimur, et hæc est perfectio nostra, ad illum pervenire : si, cum ad illum perveneris, ultra non quæris, finis tuus est. Quomodo enim finis viæ tuæ locus est quo tendis, quo cum perveneris, jam manebis : sic finis studii tui, propositi tui, conatus tui, intentionis tuæ, ille est ad quem tendis, ad quem cum perveneris, ultra non desiderabis, quia melius nihil habebis. Ipse ergo et exemplum nobis vivendi proposuit in hac vita, et præmium vivendi dabit in futura vita.

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Rom. X, 4.

III. « In finem, ne corrumpas ipsi David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saül in speluncam[1]. » Referentes nos ad sanctam Scripturam, invenimus quidem sanctum David illum regem Israël, ex quo etiam nomen accepit Psalterium Davidicum, persecutorem passum fuisse Saülem regem ipsius populi[2] : sicut multi vestrum noverunt, qui Scripturas vel attigerunt vel audierunt. Habuit ergo persecutorem Saülem rex David : et cum esset ille mitissimus, ille ferocissimus; ille lenis, ille invidus : ille patiens, ille crudelis ; ille beneficus, ille ingratus : pertulit eum tanta lenitate, ut cum eum accepisset in manus, non illum attigisset, non læsisset. Accepit enim a Domino Deo potestatem, ut si vellet, occideret Saülem ipse David : et elegit parcere quam occidere. Ille autem nec tali beneficio victus est, ut desineret persequi. Invenimus ergo illo tempore, quando Saül David persequebatur, regem futurum et prædestinatum rex jam reprobatus, quod fugerit a facie Saül in speluncam ipse David. Quid ergo hoc ad Christum? Si omnia quæ tunc agebantur, figuræ erant futurorum, invenimus ibi Christum, et multo maxime. Nam illud, « Ne corrumpas » in tituli inscriptionem, » non video quomodo pertineat ad illum David. Non enim aliquis titulus inscriptus erat ipsi David, quem voluit corrumpere Saül. Videmus autem in passione Domini scriptum fuisse titulum, « Rex » Judæorum[3] : » ut ille titulus exprobraret frontem ipsorum, quod a rege suo manus non abstinuerunt[4]. In illis enim Saül erat, in Christo David erat. Christus enim, sicut dicit apostolicum Evangelium, est, quod novimus, quod confitemur, « Ex semine David secundum carnem[5] : » nam secundum Divinitatem supra David, supra omnes ho-

[1] Psal. LVI, 1. — [2] 1 Reg. XXIV. 1-4. — [3] Matth. XXVII, 27. — [4] Joan. XIX, 19. — [5] Rom. 1, 3, et Matth. 1, 1.

mines, supra cœlum et terram, supra Angelos, supra omnia visibilia et invisibilia; « Quia omnia per ipsum facta » sunt, et sine ipso factum est nihil[1] : » dignatus tamen homo fieri ex semine David ad nos venit; quia de tribu David natus est, unde virgo Maria quæ peperit Christum[2]. Inscriptus itaque titulus ille est, « Rex Judæorum. » Saül, ut diximus, populus Judæorum erat, David Christus erat : titulus ibi, « Rex Judæorum. » Indignati sunt Judæi, quia inscriptus erat titulus, « Rex Judæorum[3] : » puduit illos habere regem quem crucifigere potuerunt. Non enim viderunt quia ipsa crux, in qua eum fixerunt, futura erat in frontibus regum. Cum ergo indignarentur ex illo titulo, audiunt Pilatum judicem, cui obtulerant occidendum Christum; et dixerunt ad eum : « Noli scribere sic : » Rex Judæorum; sed scribe quia ipse dixit se regem esse » Judæorum. » Et quia jam cantatum erat per Spiritum sanctum, « In finem, ne corrumpas in tituli inscriptio- » nem; » respondit eis Pilatus, « Quod scripi, scripi[4] : » quid mihi suggeritis falsitatem? Ego non corrumpo veritatem.

IV. Audivimus ergo quid sibi velit : «Ne corrumpas in ti- » tuli inscriptionem. » Quid ergo est : « Cum fugeret a facie » Saül in speluncam? » Quod quidem et David ille fecit[5] : sed quia in illo non invenimus tituli inscriptionem, in hoc inveniamus fugam in speluncam[6]. Figurabat enim aliquid illa spelunca, qua se texit David. Quare autem se texit? Ut occultaretur, et non inveniretur. Quid est contegi spelunca? Contegi terra. Qui enim fugit in speluncam, terra contegitur, ne videatur. Portabat autem terram Jesus, carnem quam acceperat de terra; et in ea se occultabat, ne a Judæis inveniretur Deus. « Si enim cognovissent,

[1] Joan. I, 3. — [2] Luc. I, 27, et II, 4. — [3] Joan. XIX, 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Ibid. — [6] I Reg. XXIV, 4.

» nunquam Dominum gloriæ crucifixissent[1]. » Quare ergo Dominum gloriæ non invenerunt? Qui spelunca se texerat, id est, carnis infirmitatem oculis objiciebat, majestatem autem Divinitatis in corporis tegmine, tanquam terræ abdito contegebat. Illi ergo non cognoscentes Deum, crucifixerunt hominem. Nec mori potuit nisi in homine, nec crucifigi potuit nisi in homine; quia nec teneri posset nisi in homine. Opposuit male quærentibus terram, servavit bene quærentibus vitam. Fugit ergo secundum carnem in speluncam a facie Saül. Quod si et hoc velis accipere, ita Dominum fugisse in speluncam a facie Saül, quia passus est; usque adeo se occultavit Judæis, ut et moreretur. Quantumlibet enim sævirent in eum Judæi, donec moreretur, adhuc putabant eum posse liberari, et ostendere aliquo miraculo quod Filius Dei esset. Hoc prædictum erat in libro Sapientiæ : « Morte turpissima condemnemus illum: erit enim respectus illi ex » sermonibus illius. Si enim vere Filius Dei est, suscipiet » illum, et liberabit illum de manibus contrariorum[2]. » Quia ergo crucifigebatur, et non liberabatur, crediderunt illum non esse Filium Dei. Propterea insultantes pendenti in ligno, et caput agitantes, dicebant illi : « Si Filius Dei » es, descende de cruce. Alios salvos fecit, se ipsum » salvare non potest[3]. » Ista dicentes, sicut est in ipso libro Sapientiæ : « Hæc cogitaverunt et erraverunt, excæ» cavit enim illos malitia eorum[4]. » Quid enim magnum erat de cruce descendere, cui facile fuit de sepulcro resurgere? Sed quare usque ad mortem voluit esse patiens? Ut fugeret a facie Saül in speluncam. Etenim spelunca, inferior pars terræ potest accipi. Et certe quod manifestum est, et certum omnibus, corpus ejus in monumento

[1] I Cor. II, 8 — [2] Sap. II, 18-20. — [3] Matth. XXVII, 40 et 42. — [4] Sap. II, 21.

positum est, quod erat excisum in petra. Hoc ergo monumentum spelunca erat : illuc fugit a facie Saül. Tandiu enim persecuti sunt illum Judæi, quoadusque poneretur in spelunca. Unde probamus quod tandiu illum persecuti sunt, quousque ibi poneretur? Etiam mortuum in cruce pendentem lancea vulneraverunt [1]. At ubi involutus curato funere positus est in spelunca, jam nihil habuerunt quod carni facerent. Resurrexit ergo Dominus ex illa spelunca illæsus, incorruptus, quo fugerat a facie Saül; occultans se impiis, quos præfigurabat Saül; ostendens se autem membris suis. Nam resurgentis membra a membris ejus palpata sunt : membra enim ejus Apostoli tetigerunt resurgentem, et crediderunt [2]; et ecce nihil profuit persecutio Saülis. Audiamus ergo jam Psalmum, quia de titulo ejus satis locuti sumus, quantum Dominus donare dignatus est.

V. « Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te » confidit anima mea [3]. » Christus in passione dicit : « Mi- » serere mei, Deus. » Deo Deus dicit : « Miserere mei. » Qui cum Patre miseretur tui, in te clamat : « Miserere » mei. » Etenim quod de illo clamat : « Miserere mei, » tuum est : a te hoc accepit, propter te liberandum carne industus est. Caro ipsa clamat : « Miserere mei, Deus, mi- » serere mei : » homo ipse, anima et caro. Totum enim hominem suscepit Verbum, et totus homo factus est Verbum. Ne ideo putetur non ibi fuisse animam, quia Evangelista ita dicit : « Verbum caro factum est, et habitavit » in nobis [4]. » Etenim dicitur caro homo, sicut alio loco dicit Scriptura : « Et videbit omnis caro salutare Dei [5]. » Numquid caro sola videbit, et anima ibi non erit? Iterum dicit ipse Dominus de hominibus : « Sicut dedisti ei potes-

[1] Joan. XIX, 34. — [2] Luc. XXIV, 39. — [3] Psal. LVI, 2. — [4] Joan. I, 14. — [5] Isaï XL, 5, et Luc. III, 6.

» tatem omnis carnis[1]. » Numquid in solam carnem acceperat potestatem, et non maxime in animas, quas primitus liberabat? Ergo ibi erat anima, ibi erat caro, ibi totus homo; et totus homo cum Verbo, et Verbum cum homine, et homo et Verbum unus homo, et Verbum et homo unus Deus. Dicat ergo: « Miserere mei, Deus, miserere mei. » Non expavescamus voces petentis misericordiam et exhibentis. Ideo enim petit, quia exhibet: ad hoc enim homo, quia misericors; non ut conditionis necessitate nasceretur, sed ut nos de conditione necessitatis liberaret. « Miserere mei, Deus, miserere mei; quoniam in te » confidit anima mea. » Audis magistrum orantem, disce orare. Ad hoc enim oravit, ut doceret orare: quia ad hoc passus est, ut doceret pati; ad hoc resurrexit, ut doceret sperare resurrectionem.

VI. « Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec tran- » seat iniquitas[2]. » Hoc plane jam totus Christus dicit: hic est et vox nostra. Non enim jam transiit iniquitas, adhuc fervet iniquitas. Et in fine dixit ipse Dominus abundantiam futuram iniquitatis: « Et quoniam abundabit ini- » quitas, refrigescet charitas multorum; qui autem per- » severaverit usque in finem, hic salvus erit[3]. » Quis autem perseverabit usque in finem, quoadusque transeat iniquitas? Qui fuerit in Christi corpore, qui fuerit in membris Christi, et a capite didicerit patientiam perseverandi. Transis tu, et ecce transierunt tentationes tuæ; et is in aliam vitam in quam ierunt Sancti, si sanctus fueris. In aliam ierunt Martyres: si martyr fueris, is et tu in aliam vitam. Numquid quia tu transisti hinc, propterea jam transiit iniquitas? Nascuntur alii iniqui. Quomodo ergo alii iniqui moriuntur, et alii nascuntur: sic alii justi eunt; et alii nascuntur. Usque in finem sæculi nec iniquitas deerit premens, nec justitia pa-

[1] Joan. XVII, 2. — [2] Psal. LVI, 2. — [3] Matth. XXIV, 12.

tiens. « Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec tran- » seat iniquitas : » id est, tu proteges me, et ut ab æstu iniquitatis non arescam, tu umbraculum præbebis mihi.

VII. « Clamabo ad Deum altissimum [1]. » Si altissimus est, quomodo audit te clamantem? Nata est experimento fiducia : « Deum, inquit, qui benefecit mihi. » Si antequam eum quærerem, benefecit mihi, clamantem me non exaudiet? Bene enim nobis fecit Dominus Deus mittendo nobis Salvatorem nostrum Jesum Christum, ut moreretur propter delicta nostra, et resurgeret propter justificationem nostram [2]. Pro qualibus mori voluit Filium suum? Pro impiis. Impii autem non quærebant Deum, et quæsiti sunt a Deo. Sic est ergo ille altissimus, ut non sit ab illo longe miseria nostra et gemitus noster : quia prope est Dominus his qui obtriverunt cor [3]. « Clamabo ad Deum » altissimum, Deum qui benefecit mihi. »

VIII. « Misit de cœlo, et salvum fecit me [4]. » Jam homo ipse, jam caro ipsa, jam Filius Dei, secundum nostram participationem manifestum est, quia salvatus est, et misit de cœlo Pater, et salvavit eum; misit de cœlo, et resuscitavit eum : sed ut noveritis quia et ipse Dominus se resuscitavit; utrumque positum est in Scriptura, quia et Pater illum resuscitavit, et quia ipse se resuscitavit. Audite quia Pater illum resuscitavit : Apostolus dicit : « Factus est, inquit, obediens usque ad mortem, mor- » tem autem crucis : propter quod et Deus eum exalta- » vit, et donavit ei nomen quod est super omne nomen [5]. » Audistis Patrem resuscitantem et exultantem Filium; audite quia et ipse carnem suam resuscitavit. In figura templi dicit ad Judæos : « Solvite templum hoc, et in triduo » suscitabo illud. » Evangelista autem exposuit nobis

[1] Psal. XVI, 3. — [2] Rom. IV, 25. — [3] Psal. XXXIII, 19. — [4] Id. LVI, 4. — [5] Philip. II, 8, 9.

quid diceret : « Hoc autem, inquit, dicebat de templo » corporis sui[1]. » Modo ergo ex persona precantis, ex persona hominis, ex persona carnis dicit : « Misit de cœlo, » et salvum fecit me. »

IX. « Dedit in opprobrium conculcantes me. » Qui illum conculcaverunt, qui mortuo insultaverunt, qui tanquam hominem crucifixerunt, quia Deum non intellexerunt, dedit eos in opprobrium. Videte si non est factum. Non futurum credimus, sed completum agnoscimus. Sævierunt Judæi in Christum, superbierunt in Christum : ubi? In civitate Jerusalem. Ubi enim regnabant, ibi tumebant, ibi cervices erexerunt. Post passionem Domini eradicati inde sunt; et perdiderunt regnum, in quo regem Christum agnoscere noluerunt. Quemadmodum dati sunt in opprobrium, videte : dispersi sunt per omnes gentes, nusquam habentes stabilitatem, nusquam certam sedem. Propterea autem adhuc Judæi sunt, ut Libros nostros portent ad confusionem suam. Quando enim volumus ostendere prophetatum Christum, proferimus Paganis istas Litteras. Et ne forte dicant duri ad fidem quia nos illas Christiani composuimus, ut cum Evangelio quod prædicamus finxerimus Prophetas, per quos prædictum videretur quod prædicamus; hinc eos convincimus, quia omnes ipsæ Litteræ quibus Christus prophetatus est, apud Judæos sunt, omnes ipsas Litteras habent Judæi. Proferimus Codices ab inimicis, ut confundamus alios inimicos. In quali ergo opprobrio sunt Judæi? Codicem portat Judæus, unde credat Christianus. Librarii nostri facti sunt, quomodo solent servi post dominos codices ferre, ut illi portando deficiant, illi legendo proficiant. In tale opprobrium dati sunt Judæi : et impletum est quod tanto ante prædictum est : « Dedit in opprobrium conculcantes me. » Quale au-

[1] Joan. II, 19 et 21.

tem opprobrium est, fratres, ut hunc versum legant, et ipsi cæci attendant ad speculum suum? Sic enim apparent Judæi de Scriptura sancta quam portant, quomodo apparet facies cæci de speculo : ab aliis videtur, ab ipso non videtur. « Dedit in opprobrium conculcantes me. »

X. Quærebas forte cum diceret : « Misit de cœlo, et » salvum me fecit : » Quid misit de cœlo? quem misit de cœlo? Angelum misit, ut salvum faceret Christum, et per servum salvus fit Dominus? Omnes enim Angeli creatura serviens Christo est. Ad obsequium mitti potuerunt Angeli, ad servitium mitti potuerunt, non ad adjutorium : sicut scriptum est, quod Angeli ministrabant ei [1], non tanquam misericordes indigenti, sed tanquam subjecti omnipotenti. Quid ergo « Misit de cœlo, et salvum fecit me? » Modo audimus in alio versu quid de cœlo miserit. « Mi- » sit de cœlo misericordiam suam et veritatem suam. » Ad quam rem? « Et eruit animam meam de medio catu- » lorum leonum. Misit, inquit, de cœlo misericordiam » suam et veritatem suam [2] : » et ipse Christus ait : « Ego » sum veritas [3]. » Missa est ergo veritas, ut erueret animam meam hinc de medio catulorum leonum ; missa est misericordia. Ipsum Christum invenimus et misericordiam et veritatem ; misericordiam nobis compatientem, et veritatem nobis retribuentem. Hoc est ergo quod paulo ante dixi, quia et ipse se resuscitavit? Si enim veritas resuscitavit Christum, et si veritas animam Christi eruit de medio catulorum leonum ; ut misericors fuit mori pro nobis, ita verax fuit resurgere ad justificandos nos. Dixerat enim se resurrecturum, et veritas mentiri non potuit, et quia veritas et verax, propterea cicatrices veras ostendit, quia vera vulnera pertulit. Has cicatrices tenuerunt Discipuli, palpaverunt, manifesta-

[1] Matth. IV, 11. — [2] Psal. LVI, 4, 5. — [3] Joan. XIV, 6.

verunt sibi : exclamavit qui misit digitos in compunctum latus, et ait : « Dominus meus et Deus meus [1]. » Misericordia pro illo mortuus erat, et veritate ad illum resurrexerat. « Misit de cœlo misericordiam suam et veritatem » suam : et eruit animam meam de medio catulorum leo- » num. » Qui sunt catuli leonum ? Populus ille minutus, male deceptus, male seductus a principibus Judæorum : ut illi leones, illi catuli leonum. Omnes fremuerunt, omnes occiderunt. Audituri enim sumus hic et cædem ipsorum, modo in consequentibus versibus Psalmi hujus.

XI. « Et eruit, inquit, animam meam de medio catu- » lorum leonum. » Quare dicis, « Et eruit animam meam? » Quid enim passus eras, ut erueretur anima tua ? « Dormivi » conturbatus. » Expressit Christus mortem suam. Certe de illo David legimus quod fugerit in speluncam [2], non tamen quia dormivit in spelunca. Alius David est in spelunca, alius David est qui dicit : « Dormivi conturbatus. » Videmus perturbationem ipsius ; non illo turbato, sed illis turbantibus. Turbatum se enim dixit, secundum opinionem frementium, non secundum credentis conscientiam. Putaverunt se illi turbasse, putaverunt vicisse : ille autem dormivit conturbatus. Tam placatus erat iste turbatus, ut quando vellet, dormiret. Nemo dormit turbatus : omnes qui perturbantur, aut a somno excitantur, aut in somnum vergi non permittuntur. Ille autem turbatus est, et dormivit. Magna humilitas perturbati, magna potestas dormientis. De qua potestate veniebat quod dormivit? De qua ipse dicit : « Potestatem habeo ponendi ani- » mam meam, et potestatem habeo sumendi eam : nemo » tollit eam a me; sed ego eam pono, et iterum sumo » eam [3]. » Turbaverunt illi, et dormivit ipse. « Cujus

[1] Joan. xx, 28. — [2] I Reg. xxiv, 4. — [3] Joan. x, 18.

» typum gerebat Adam, quando immisit ei Deus sopo» rem ut de latere conjugem faceret[1]. » Num enim non poterat uxorem facere primo homini etiam de latere vigilantis? aut propterea voluit eum dormire, ne sentiret cum sibi costa detraheretur? Postremo, quis ita dormit, ut osse sibi convulso non expergiscatur? Qui potuit sine dolore auferre costam dormienti, potuit et vigilanti. Sed quare voluit dormienti facere? Quia dormienti Christo in cruce facta est conjux de latere. Percussum est enim latus pendentis de lancea[2], et profluxerunt Ecclesiæ Sacramenta. « Dormivi, inquit, conturbatus. » Et in alio Psalmo manifestat hoc, ubi ait: « Ego dormivi, et somnum cepi[3]. » Ibi expressit potestatem suam. Poterat et illic dicere: « Dormivi, » sicut dixit hic. Quid est autem, « Ego » dormivi? » Id est, quia volui, dormivi. Non illi me in somnum nolentem compulerunt; sed mea voluntate ego dormivi, secundum illud: « Potestatem habeo ponendi » animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi » eam[4]. » Propterea ibi sequitur, et dicit: « Ego dormivi, » et somnum cepi, et exurrexi, quoniam Dominus susci» piet me[5]. »

XII. « Dormivi conturbatus: » Unde turbrtus? quibus turbantibus? Videamus quomodo inurat malam conscientiam Judæis, volentibus excusare se ab interfectione Domini. Nam propterea eum, sicut loquitur Evangelium, judici tradiderunt, ne ipsi eum occidisse viderentur. Cum enim dixisset eis judex tunc Pilatus: « Accipite eum vos, et » secundum legem vestram judicate eum: responderunt: » Nobis non licet interficere quemquam[6]. » Interficere non licet, tradere interficiendum licet? Quis autem occidit? Qui audito clamore cessit, an qui clamando ut occideretur ex-

[1] Gen. II, 21. — [2] Joan. XIX, 34. — [3] Psal. III, 6. — [4] Joan. X, 18. — [5] Psal. III, 6. — [6] Joan. XVIII, 31.

torsit? Ipse Dominus dicat testimonium a quibus occisus est, utrum ab illo Pilato, qui nolens eum occidit : unde etiam eum flagellavit, et veste ignominiosa induit, et flagellatum ad eorum oculos produxit[1], ut saltem pœna flagellorum ejus satiati eum occidi non extorquerent. Propterea etiam cum videret eos perseverare, sicut legimus, lavit manus suas, et dixit ; « Innocens ego sum a sanguine justi hujus[2]. » Videris utrum ille innocens, qui vel cessit clamantibus : multo magis tamen illi nocentes, qui clamando eum occidere voluerunt. Sed nos interrogemus et audiamus Dominum, quibus tribuat mortem suam, quia dixit : « Dormivi turbatus. » Interrogemus eum, et dicamus : Quoniam dormisti turbatus, qui te persecuti sunt? Qui te occiderunt? Numquid forte Pilatus, qui militibus dedit in ligno suspendendum, clavis transfigendum? Audite qui : « Filii hominum. » Illos utique dicit, quos persecutores passus est. Sed quomodo ipsi occiderunt, qui ferrum non ferebant? Qui gladium non strinxerunt, qui impetum in eum non fecerunt ad occidendum, unde occiderunt? « Dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. » Noli attendere inermes manus, sed os armatum : inde gladius processit, quo Christus occideretur; quomodo et de ore Christi, unde et Judæi occiderentur. Habet enim ille gladium bis acutum[3], et resurgens percussit eos, et divisit ab eis quos faceret fideles suos. Illi malum gladium, ille bonum : illi sagittas malas, ille bonas. Nam habet et ipse sagittas bonas, verba bona, unde sagittat cor fidele, ut ametur. Ergo aliæ istorum sagittæ, et alius istorum gladius. « Filii hominum dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum machæra acuta. » Lingua filiorum hominum machæra acuta, et dentes eorum arma et sagittæ. Quando

[1] Joan. XIX, et seqq. — [2] Matth. XXVII, 24. — [3] Apoc. I, 16.

ergo percusserunt, nisi quando clamaverunt: « Crucifige, » crucifige[1]? »

XIII. Et quid tibi fecerunt, o Domine? Exultet hic Propheta. Superius enim omnes illos versus Dominus loquebatur: Propheta quidem, sed ex persona Domini, quia in Propheta Dominus. Et quando loquitur ex persona sua Propheta, ipse Dominus loquitur per eum, qui ei dictat veritatem quam loquatur. Modo ergo ex persona Prophetæ, audite, fratres mei. Vidit Dominum in Spiritu iste Propheta humiliatum, cæsum, flagellatum, colaphis percussum, expalmatum manibus, sputis illitum, spinis coronatum, ligno suspensum: illos sævientes, illum tolerantem; illos exultantes, illum quasi victum vidit in Spiritu: et post illam jam omnem humiliationem, et illorum furorem, resurrexisse eum, et illa omnia quæ fecerant Judæi sævientes facta esse inania; et elatus gaudio, tanquam videret fieri: « Exaltare, inquit, super cœlos » Deus[2]. » Homo in cruce, et super cœlos Deus. Remaneant in terra sævientes, tu in cœlo esto judicans. Ubi sunt qui furebant? ubi sunt dentes eorum arma et sagittæ? Nonne sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum. Alio enim loco Psalmus hoc dicit, volens eos ostendere inaniter sævisse, et inaniter in furias præcipitatos esse: quoniam nihil potuerunt facere Christo ad horam crucifixo, et postea resurgenti, atque in cœlo sedenti: « Sagittæ in- » fantium factæ sunt plagæ eorum[3]. » Quomodo infantes faciunt sibi sagittas? De cannis? Sagittæ autem quæ? aut quæ vires? aut qui arcus? aut qui ictus? aut quod vulnus? « Exaltare super cœlos Deus, et super omnem terram » gloria tua. » Utquid exaltaris super cœlos Deus? Fratres, exaltatum Deum super cœlos non videmus, sed credimus: super omnem autem terram gloriam ejus non

[1] Matth. XXVII, 4, et Joan. XIX, 6. — [2] Psal. LVI, 6. — [3] Id. LXIII, 8.

tantum credimus, sed etiam videmus. Qualem vero vesaniam patiantur hæretici, quæso ut attendatis. Illi præcisi a compagine Ecclesiæ Christi, et partem tenentes, totum amittentes, nolunt communicare orbi terrarum, qua diffusa est gloria Christi. Nos autem Catholici in omni terra sumus, quia omni terræ communicamus quacumque gloria Christi diffusa est. Videmus enim quod tunc cantatum est, modo completum. Exaltatus est super cœlos Deus noster, et super omnem terram gloria ipsius. O hæretica insania? Quod non vides credis mecum, quod vides negas : credis mecum exaltatum Christum super cœlos quod non videmus; et negas gloriam ejus super omnem terarm, quod videmus. « Exaltare super cœlos, » Deus, et super omnem terram gloria tua. »

XIV. Redit ad verba Domini : et ipse Dominus narrare nobis incipit, tanquam alloquens nos, exultante etiam Propheta et dicente : « Exaltare super cœlos, Deus, et super omnem terram gloria tua. » Confirmat nos et ipse tanquam dicens nobis : Quid mihi facere potuerunt illi qui me persecuti sunt? Quare autem nos alloquitur? Quia faciunt et nobis. Sed nihil faciunt qui nos similiter fuerint persecuti. Videat enim Charitas Vestra alloquentem nos Dominum, et exhortantem nos exemplo suo. « Muscipulam » paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam » meam [1]. » Voluerunt illam quasi de cœlo deponere, et ad inferiora deprimere : « Curvaverunt animam meam : » foderunt ante faciem meam foveam, et ipsi inciderunt » in eam. » Mihi nocuerunt, an sibi? Ecce ille exaltatus est super cœlos Deus, et ecce super omnem terram gloria ipsius : regnum Christi videmus, ubi est regnum Judæorum? Quoniam ergo fecerunt quod facere non debuerunt, factum est in illos quod pati debuerunt : « Ipsi foderunt

[1] Psal. LVI, 7.

» foveam, et ipsi inciderunt in eam[1].» Quod enim persecuti sunt Christum, Christo non obfuit, sed ipsis obfuit. Et nolite putare, fratres, ipsis solis hoc accidisse. Omnis qui parat foveam fratri suo, necesse est ut ipse incidat in eam. Intendite, fratres mei, christianos oculos habete, nolite decipi visibilibus. Forte enim alicui vestrum, quia hoc dixi, subvenit modo aliquis qui voluit fratri suo fraudem facere, et voluit ei aliquas insidias machinari, et machinatus est, et implevit, et cecidit frater in insidias ejus, et spoliatus est, aut pressus est, sive carcere, sive falso testimonio, sive aliqua nefaria criminatione circumventus: videtur autem iste oppressus, ille oppressisse; iste victus, ille vicisse; et falsum putatur quod diximus, quoniam quicumque foveam paraverit fratri suo, ipse cadit in eam. Interrogo vos tanquam Christianos, ut sumatis exemplum de his quæ jam novimus. Pagani persecuti sunt Martyres, et Martyres capti sunt, ligati sunt, in carcerem missi sunt, bestiis subrecti sunt, alii ferro percussi, alii ignibus concremati : vicerunt persequentes, et victi sunt Martyres? absit. Quære gloriam Martyrum apud Deum, quære foveam paganorum in confossa conscientia: ibi est enim fovea quo cadit impius, in conscientia mala. Putas eum in foveam non cecidisse, qui lucem Christi perdidit, et cæcitate percussus est? Si non caderet in foveam, videret ante se : nescit qua eat, quomodo qui ambulat in via cum ceciderit in foveam, perdidit viam. Videtis ergo omnes malefactores perdidisse viam, implicatos facinore. Sed jam te tradidit in manus forte latronis, aut in manus alicujus injusti vel circumventi a se judicis, et tu in pressura es, ille lætatur, ille exultat. Noli, jam dixi, noli habere oculos paganorum : christianos oculos habe. Vides illum qui exultat : ipsa exultatio

[1] Psal. LVI, 7.

est fovea ipsius. Melior est enim tristitia iniqua patientis, quam lætitia iniqua facientis. Ipsa lætitia iniqua facientis, ipsa est fovea : illuc quisque cum ceciderit, oculos perdit. Te doles, quia perdidisti vestem; et illum non doles, quia perdidit fidem? Quis vestrum graviore damno percussus est? Ecce ille occidit, tu occideris : vivit ille, tu mortuus es? absit. Ubi est fides Christianorum? ubi est ille qui moritur ad tempus? Audiat Dominum suum : « Qui credit in » me, licet moriatur, vivit[1]. » Ergo qui non credit, licet vivat, mortuus est. « Foderunt ante faciem meam foveam, » et ipsi inciderunt in eam. » Omnibus malis necesse est ut hoc contingat.

XV. Bonorum autem patientia præparatione cordis excipit voluntatem Dei, et gloriatur in tribulationibus, dicens quod sequitur : « Paratum cor meum, Deus, para» tum cor meum, cantabo et psallam[2]. » Quid fecit mihi? Paravit foveam, cor meum paratum est. Ille paravit foveam ad decipiendum, ego cor non parabo ad perpetiendum? Ille paravit foveam ad opprimendum, ego cor non parabo ad tolerandum? Propterea ille incidet in eam, ego autem cantabo et psallam. Audi cor paratum in Apostolo, quia imitatus est Dominum suum : « Gloriamur, inquit, » in tribulationibus; quia tribulatio patientiam operatur, » patientia probationem, probatio spem, spes vero non » confundit : quia charitas Dei diffusa est in cordibus » nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis[3]. » Erat in pressuris, in catenis, in carceribus, in plagis, in fame et siti, in frigore et nuditate, in omni vastatione laborum et dolorum[4], et dicebat : « Gloriamur in tribula» tionibus. » Unde, nisi quia paratum est cor ejus? Ideo cantabat et psallebat. « Paratum cor meum, Deus, para» tum cor meum; cantabo et psallam. »

[1] Joan. XI, 25. — [2] Psal. LVI, 8. — [3] Rom. V, 3-5. — [4] 2 Cor. XI, 27.

XVI. « Exurge gloria mea [1]. » Ille qui fugerat a facie Saül in speluncam : « Exurge gloria mea : » glorificetur Jesus post passionem. « Exurge psalterium et cithara. » Quid vocat, ut surgat? Duo organa video : corpus autem Christi unum video, una caro resurrexit, et duo organa surrexerunt. Alterum ergo organum psalterium, alterum cithara. Organa dicuntur omnia instrumenta musicorum. Non solum illud organum dicitur, quod grande est, et inflatur follibus; sed quidquid aptatur ad cantilenam, et corporeum est, quo instrumento utitur qui cantat, organum dicitur. Distincta sunt autem inter se ista organa; et volo, quantum Dominus dat, indicare vobis, et quomodo distincta sunt, et quare distincta, et quare utrique dicatur : « Exurge. » Jam diximus, una caro Domini resurrexit; et dicitur : « Exurge psalterium et cithara. » Psalterium est organum, quod quidem manibus fertur percutientis, et chordas distentas habet, sed illum locum unde sonum accipiunt chordæ, illud concavum lignum quod pendet et tactum resonat, quia concipit aërem, psalterium in superiore parte habet. Cithara autem hoc genus ligni concavum et resonans in inferiore parte habet. Itaque in psalterio chordæ sonum desuper accipiunt : in cithara autem chordæ sonum ex inferiore parte accipiunt; hoc interest inter psalterium et citharam. Quid ergo duo hæc organa nobis figurant? Excitat enim Christus Dominus Deus noster psalterium suum et citharam suam; et dicit : « Exurgam diluculo. » Puto quia hic jam agnoscitis Dominum resurgentem. Legimus in Evangelio : videte horam resurrectionis. Quandiu per umbras quærebatur Christus? Luxit, agnoscatur; diluculo resurrexit [2]. Sed quid est psalterium? quid est cithara? Per carnem suam Dominus duo genera factorum operatus est, miracula et

[1] Psal. LVI, 9. — [2] Marc. XVI, 2.

passiones : miracula desuper fuerunt, passiones de inferiore fuerunt. Illa enim quæ fecit miracula, divina erant ; sed per corpus fecit, per carnem fecit. Caro ergo divina operans, psalterium est : caro humana patiens, cithara est. Sonet psalterium, illuminentur cæci, audiant surdi, stringantur paralytici, ambulent claudi, surgant ægroti, resurgant mortui : iste est sonus psalterii. Sonet et cithara, esuriat, sitiat, dormiat, teneatur, flagelletur, irrideatur, crucifigatur, sepeliatur. Cum ergo vides in illa carne quædam sonuisse desuper, quædam de inferiore parte, una caro resurrexit, et in una carne agnoscimus et psalterium et citharam. Et ista duo genera factorum impleverunt Evangelium, et prædicatur in gentibus : nam et miracula et passiones Domini prædicantur.

XVII. Ergo surrexit psalterium et cithara diluculo, et confitetur Domino : et quid ait? « Confitebor tibi in populis, Domine, et psallam tibi in gentibus : quia magnificata est usque ad cœlos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua[1]. » Cœli supra nubes, et nubes infra cœlos : et tamen ad hoc cœlum proximum pertinent nubes. Sed aliquando nubes recumbunt in montibus, usque adeo in proximo aëre conglomerantur. Cœlum autem sursum est, habitationes Angelorum, Sedium, Dominationum, Principatuum, Potestatum. Illud ergo forte videatur fuisse dicendum : Magnificata est usque ad cœlos veritas tua, et usque ad nubes misericordia tua. Etenim in cœlo Angeli laudant Deum, videntes ipsam speciem veritatis, sine ulla caligine visionis, sine interpolatione aliqua falsitatis : vident, diligunt, laudant, non fatigantur. Ibi veritas : hic autem in nostra miseria utique misericordia. Misero enim præbenda est misericordia. Non enim opus est misericordia sursum, ubi nullus est miser.

[1] Psal. LVI, 10, 11.

Hoc propterea dixi, quia videtur congruentius dici potuisse : Magnificata est usque ad cœlos veritas tua, et usque ad nubes misericordia tua. Nubes enim intelligimus prædicatores veritatis, homines portantes istam carnem caliginosam quodam modo, unde Deus et coruscat miraculis, et tonat præceptis : et ipsi sunt illæ nubes de quibus dicit Isaïas ex persona Domini, increpans quamdam vineam malam, sterilem, spinosam : « Mandabo nubibus » meis, ne pluant super eam imbrem[1] : » id est, mandabo Apostolis meis, ut deserant Judæos, et non illis evangelizent, sed evangelizent, in terra bona Gentium, unde non spinæ nec rhamni, sed uvæ procedant. Novimus ergo nubes Dei esse prædicatores veritatis, Prophetas, Apostolos, omnes recte proferentes verbum veritatis et habentes in se lumen occultum, sicut habent nubes unde coruscant; homines ergo nubes. Quid sibi itaque vult, Domine : « Quia magnificata est usque ad cœlos mi» sericordia tua, et usque ad nubes veritas tua? » Veritas præpollet in Angelis : sed dedisti illam et hominibus, et deduxisti illam usque ad nubes. Sursum misericordia videntur Angeli non indigere : sed quia homines miseros tu miseraris, et præbendo illis misericordiam communicatione resurrectionis Angelos facis, usque ad cœlos est misericordia tua. Gloria Domino nostro, et misericordiæ ipsius, et veritati ipsius, quia nec deseruit nos misericordia facere beatos per gratiam suam, nec fraudavit nos veritate : quia primo veritas carne operta venit ad nos, et sanavit per carnem suam oculum interiorem cordis nostri, ut eam postea facie ad faciem videre possemus[2]. Agentes ergo illi gratias, dicamus cum ipso Psalmo ultimos versus, quos jamdudum etiam dixit : « Exaltare super cœlos, Deus, » et super omnem terram gloria tua[3]. » Hoc enim ei dixit

[1] Isaï. v, 6. — [2] I Cor. XIII, 12. — [3] Psal. LVI, 12.

Propheta ante tot annos : hoc modo videmus nos ; hoc ergo dicamus et nos.

ENARRATIO

IN PSALMUM LVII.

Sermo ad plebem [1].

I. Vox quam cantavimus, audienda nobis magis est, quam clamanda. Omnibus enim tanquam in concione generis humani veritas clamat, « Si vere utique justitiam loqui» mini, recta judicate, filii hominum [2]. » Cui enim iniquo non facile est loqui justitiam? aut quis de justitia interrogatus, quando non habet causam, non facile respondeat quid sit justum? Quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit, « Quod tibi non » vis fieri, ne facias alteri [3] ? » Hoc et antequam Lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicarentur et quibus Lex non esset data. Sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur, scriptum est et in tabulis quod in cordibus non legebant. Non enim scriptum non habebant, sed legere nolebant. Oppositum est oculis eorum quod in conscientia videre cogerentur ; et quasi forinsecus admota voce Dei, ad interiora sua homo compulsus est, dicente Scriptura : « In cogitationibus enim impii, » interrogatio erit [4]. » Ubi interrogatio, ibi lex. Sed quia homines appetentes ea quæ foris sunt, etiam a se ipsis exules facti sunt, data est etiam conscripta lex : non quia

[1] In isto Sermone ad plebem, passim Donatistas exagitat Augustinus. — [2] Psal. LVII, 2. — [3] Tob. IV, 16, et Matth. VII, 12. — [4] Sap. I, 9.

in cordibus scripta non erat; sed quia tu fugitivus eras cordis tui, ab illo qui ubique est comprehenderis, et ad te ipsum intro revocaris. Propterea scripta lex quid clamat eis qui deseruerunt legem scriptam in cordibus suis[1]? « Redite prævaricatores ad cor[2]. » Quis enim te docuit, nolle accedi ab altero ad uxorem tuam? quis te docuit, nolle tibi furtum fieri? quis te docuit, nolle injuriam pati, et quidquid aliud vel universaliter vel particulariter dici potest? Multa enim sunt, de quibus singulis interrogati homines, clara voce respondeant, nolle se pati. Age, si non vis pati ista, numquid solus es homo? nonne in societate vivis generis humani? Qui tecum factus est, socius tuus est; et omnes facti ad imaginem Dei[3], nisi terrenis cupiditatibus conterant quod ille formavit. « Quod ergo » tibi non vis fieri, noli alteri facere. » Judicas enim malum esse in eo quod pati non vis : et hoc te cogit nosse lex intima, in ipso tuo corde conscripta. Faciebas, et clamabatur inter manus tuas : quomodo cogeris redire ad cor tuum, cum hoc pateris inter manus alienas? Furtum bonum est? Non. Interrogo : Adulterium bonum est? Omnes clamant : Non. Homicidium bonum est? Omnes clamant detestari se. Concupiscere rem proximi bonum est? Non, vox omnium est. Aut si adhuc non confiteris, accedit qui concupiscat rem tuam : placeat tibi, et responde quod vis. Omnes ergo de his rebus interrogati, clamant hæc bona non esse. Rursus de beneficiis, non solum de non nocendo, verumetiam de præstando atque tribuendo, interrogatur omnis anima esuriens, Famem pateris; alius habet panem, et redundat ei ultra sufficientiam, novit te egere, non dat; displicet tibi esurienti, displiceat et satiato, cum alterum esurire cognoveris. Peregrinus tecto indigens venit in patriam tuam, non suscipitur : ille tunc

[1] Rom. XI, 15. — [2] Isaï. XLVI, 8. — [3] Gen. I, 26.

clamat inhumanam esse illam civitatem, facile apud barbaros sibi esse potuisse refugium. Sentit iniquitatem, quia patitur : tu forte non sentis; sed oportet ut et te cogites peregrinum, et videas quomodo tibi possit displicere qui tibi non præstiterit quod tu in patria tua non vis peregrino præstare. Interrogo omnes : Vera sunt hæc? Vera. Justa sunt hæc? Justa.

II. Sed Psalmum audite? « Si vere ergo justitiam lo» quimini, recta judicate, filii hominum[1]. » Non sit justitia labiorum, sed et factorum. Si enim aliter agis quam loqueris, bona loqueris, et male judicas. Si enim agis quomodo judicas, interrogatus quid sit melius, aurum an fides, non usque adeo perversus et devius es ab omni veritate, ut aurum melius esse respondeas : præponis ergo interrogatus auro fidem; locutus es justitiam : audisti Psalmum? « Si vere ergo justitiam loquimini, recta ju» dicate, filii hominum. » Et ubi probabo non te ita ut locutus es judicare? Jam teneo responsionem tuam, præponentem auro fidem. Ecce nescio unde amicus venit, et nullo teste aurum commendavit; solus hoc novit : et tu, quantum ad homines attinet. Est ibi alius testis qui non videtur et videt : et ille tibi aurum in secreto et in cubiculo tuo, forte remotis omnibus arbitris, commendavit; testis qui adest, non in cubiculo adest parietum, sed in cubilibus conscientiarum vestrarum. Commendavit ille atque discessit, nulli suorum notum fecit, rediturum se sperans, et ab amico quod dederat accepturum : ut humana sunt, mortuus est, habet hæredem, reliquit filium; ignorat filius quid pater habuerit, quid tibi commendaverit. Eia tu redi, redi prævaricator ad cor, ibi scripta lex est : « Quod tibi » non vis fieri, alii ne feceris. » Te ipsum cogita commendasse, nulli tuorum dixisse, mortuum esse, filium reli-

[1] Psal. LVII, 2.

quisse ; quid ei velles a tuo amico præstari ? Responde, judica causam, judicis tribunal est in mente tua, sedet ibi Deus, adest accusatrix conscientia, tortor timor. In rebus humanis es, in societate humana detineris : cogita quid velles præstari filio tuo ab amico tuo. Novi quid tibi respondeat cogitatio tua. Sic judica, sicut audis. Indica, vox erit. Vox veritatis non tacet ; non labiis clamat, sed vociferatur ex corde : adhibe aurem, ibi esto cum filio amici tui. Vides fortasse etiam indigentem vagari, nescientem quid pater ejus habuerit, ubi posuerit, cui commendaverit : cogita et filium tuum ; fac illum vivere quem contemnis mortuum, te mortuum cogita ut vivas. Sed aliud jubet avaritia, jubet contra Deum ; Deus aliud, aliud avaritia : aliud in paradiso conditor noster, aliud de transverso seductor serpens. Veniat in mentem prior casus tuus : propterea mortalis, propterea laborans, propterea in sudore vultus tui panem comedens, propterea spinas et tribulos tibi terra generat[1] : experimento disce, quod noluisti præcepto. Sed vincit cupiditas : cur non potius veritas ? Et ubi est quod loquebaris ? Ecce cogitas aurum negare, ecce cogitas hæredi amici tui prorsus abscondere. Interrogaveram paulo ante quid sit charius, et quid sit melius, aurum an fides. Quare aliud dicis, aliud agis? Non times hanc vocem, «Si vere justitiam loquimini, recta judicate, filii hominum ?» Ecce locutus es mihi meliorem esse fidem, et in judicio tuo melius duxisti aurum. Non sic judicasti ut locutus es : vera locutus es, et falsa judicasti. Ergo et cum loquebaris justitiam, non vere loquebaris. « Si enim vere justi» tiam loquimini, recta judicate, filii hominum. » Quando mihi de justitia respondebas, erubescendo, non fatendo loquebaris.

[1] Gen. III, 17, 18.

III. Sed ad causam præsentem jam veniamus, si placet. Vox est enim illa dulcis nota auribus Ecclesiæ, vox Domini nostri Jesu Christi, et vox corporis ejus, vox Ecclesiæ laborantis, peregrinantis in terra, inte maledicentium et adulantium pericula viventis. Non timebis comminatorem, si non amas adulatorem. Attendit ergo ille cujus hæc vox est, et vidit omnes loqui justitiam. Quis enim audet non loqui eam, ne dicatur injustus? Cum ergo tanquam audiret omnium voces, et intenderet omnium labia, clamabat ad eos: « Si vere utique justitiam loquimini, » si non falso justitiam loquimini, si non aliud in labiis perstrepit, aliud celatur in cordibus : « Recta judicate, filii hominum. » Audi ex Evangelio propriam vocem, eamdem ipsam quæ in hoc Psalmo est. « Hypocritæ, ait Dominus Pharisæis, quomodo » potestis bona loqui, cum sitis mali? Aut facite arborem » bonam, et fructum ejus bonum; aut facite arborem » malam, et fructum ejus malum[1]. » Quid te vis dealbare paries lutee? Novi interiora tua, non fallor tectorio tuo : novi quid prætendas, novi quid tegas. « Neque enim opus » ei erat, ait Evangelista, ut quisquam ei perhiberet tes- » timonium de homine : ipse enim sciebat quid esset in » homine[2]. Sciebat quid esset in homine, » qui fecerat hominem, et homo factus erat ut quæreret hominem. Videte ergo si non sequuntur se voces istæ. « Hypocritæ, » quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Si vere » ergo justitiam loquimini, recta judicate, filii hominum. » Nonne justitiam locuti estis, quando dixistis : « Magister, » scimus quia justus es, et nullius personam accipis[3]? » Quare dolum in corde tegebatis? Quare imaginem Cæsaris Creatori vestro ostendebatis, et ejus imaginem in vestris cordibus delebatis? Nonne auditum est quid locuti fueritis, et expertum est quemadmodum judicaveritis? Nonne

[1] Matth. XII, 33, 34. — [2] Joan. II, 25. — [3] Matth. XXII, 16.

vos crucifixistis eum, quem justum esse dixeratis? « Si » vere ergo justitiam loquimini, recta judicate, filii homi» num. » Utquid audio locutionem vestram, « Scimus » quia justus es : » cum prævideam judicium vestrum, « Crucifige, crucifige? Si vere ergo justitiam loquimini, » recta judicate, filii hominum. » Quid enim fecistis sæviendo adversus Deum qui homo erat, et occidendo regem vestrum? Non enim ideo rex non erat futurus, quia occisus est a vobis resurrecturus. In titulo ubi scriptum erat, « Rex Judæorum, » posito super crucem Domini, linguis tribus, hebraïca, greca, latina[1], noverat dicere judex homo, « Quod scripsi, scripsi : » et Deus non noverat dicere, « Quod scripsi, scripsi? » Prorsus rex vester est : vivus, rex vester est; occisus, rex vester est. Ecce resurrexit, et in cœlo rex vester est : ecce venturus est, væ vobis, quia rex vester est. Ite nunc, et loquimini justitiam, et nolite recta judicare, filii hominum. Non vultis recte judicare, recte judicabimini. Vivit enim ille rex vester, et jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur[2]. Ecce venit, « Redite prævaricatores ad cor[3]. » Ecce veniet, corrigimini antequam veniat, prævenite faciem ejus in confessione[4]. Ecce veniet, rex vester est. Recordamini titulum super crucem; sed non eum videtis scriptum, manet tamen; in terra non legitur, sed in cœlo servatur. Putatis enim illam inscriptionem fuisse corruptam? Et quid ait titulus Psalmi hujus? « In finem, ne » corrumpas ipsi David in tituli inscriptionem[5]. » Non ergo corrumpitur illa inscriptio tituli. Rex vester est Christus, quia omnium rex Christus : « Quoniam ipsius est reg» num, et ipse dominabitur gentium[6]. » Si ergo rex est, ecce antequam veniat, dicit vobis : Adhuc loquor, in-

[1] Matth. XXVII, 37, Luc. XXII, 38, et Joan. XIX, 19. — [2] Rom. VI, 9. — [3] Isaï. XLVI, 8. — [4] Psal. XCIV, 2. — [5] Id. LVII, 1. — [6] Id. XXI, 19.

quit, nondum judico : qui sic clamo comminando, nolo ferire judicando. « Si vere ergo justitiam loquimini, recta » judicate, filii hominum[1]. »

IV. Nunc autem quid facitis? Quare ista vobis dico? « Etenim in corde iniquitates operamini in terra[2]. » Iniquitates forte in corde solo? Audi quid sequitur : et cor suum sequuntur manus, et cordi suo famulantur manus, cogitatur et fit; aut ideo non fit, non quia nolumus, sed quia non possumus. Quidquid vis, et non potes, factum Deus computat. « Etenim in corde iniquitates operamini » in terra. » Quid deinde? « Iniquitates manus vestræ » connectunt. » Quid est, « Connectunt? » De peccato peccatum, et ad peccatum peccatum, propter peccatum. Quid est hoc? Furtum fecit, peccatum est : visus est, occidere quærit eum a quo visus est; connexum est peccatum peccato. Permiserit Deus occulto judicio occidere eum, quem voluit occidere; sentit sciri, quærit et alterum occidere; connexuit tertium. Dum ea molitur, forte ne inveniatur, aut quia fecit ne convincatur, consulit mathematicum; additum est quartum. Respondet forte aliqua dura et mala mathematicus; curritur ad haruspicem ut expietur; respondet haruspex non se posse expiare : maleficus quæritur. Et quis omnia possit numerare, quæ connectuntur peccata peccatis? « Iniquitates manus vestræ con- » nectunt. » Quandiu connectis, ligas peccatum peccato? Te solve a peccatis. Sed non possum, inquis. Clama ad illum. « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore » mortis hujus[3]? » Veniet enim gratia Dei, ut delectet te justitia, sicut delectabat iniquitas; et homo qui ex vinculis resolutus es, exclamabis ad Deum : « Disrupisti vincula » mea[4]. » Quid est, « Disrupisti vincula mea, » nisi, remisisti peccata mea? Audi quia vincula sunt : respondet

[1] Psal. LII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Rom. VII, 24. — [4] Psal. CXV, 16.

Scriptura : « Criniculis peccatorum suorum unusquisque » constringitur[1]. » Non solum vincula, sed et criniculi sunt. Criniculi sunt, qui fiunt intorquendo : hoc est quod peccatis peccata connectebas. « Væ his qui trahunt pec» cata sicut restem longam, » Isaïas clamat. « Væ his qui » trahunt peccata sicut restem longam[2] : » quid est aliud, quam væ his quorum manus connectunt iniquitatem ? Et quia unusquisque peccatis suis constringitur, sicut et peccatis suis cæditur, Dominus male versantes in templo flagello de resticulis facto exclusit[3]. Sed non vis modo disrumpi vincula tua, quia non sentis vincula tua ; etiam delectant te, et voluptati sunt : senties in fine, cum dicetur : « Ligate illi manus et pedes, et projicite illum in tene» bras exteriores ; ibi erit fletus et stridor dentium[4]. » Exhorresscis, times, pectus tundis ; dicis mala esse peccata, bonam esse justitiam. « Si vere ergo justitiam loquimini, » recta judicate, filii hominum[5]. » In vita vestra inveniantur verba vestra ; in factis vestris cognoscantur labia vestra. Nolite ergo connectere iniquitatem : quia vobis ad alligaturam adhibebitur quidquid connectitis. Non audiunt, non omnes tamen : et qui non audiunt præcogniti sunt.

V. « Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt a » ventre, locuti sunt falsa[6]. » Et cum iniquitatem loquuntur, falsa loquuntur ; quia fallax est iniquitas : et cum justitiam loquuntur, falsa loquuntur ; quia aliud ore proferunt, aliud in corde obtegunt. « Alienati sunt pec» catores a vulva. » Quid est hoc ? Quæramus diligentius : fortassis enim illud dicit quia Deus præcognovit homines peccatores etiam in uteris matrum. Nam unde cum adhuc prægnans esset Rebecca, et geminos in utero portaret, dictum est, « Jacob dilexi, Esaü autem odio habuit[7] ? »

[1] Prov. v, 12. — [2] Isaï. v, 18. — [3] Joan. II, 15. — [4] Matth. XXII, 13. — [5] Psal. LVII, 2. — [6] Ibid. 4. — [7] Gen. XXV, 23, Malach. I, 2, 3, et Rom. IX, 3.

Dictum est enim : « Major serviet minori. » Occultum ibi judicium Dei : sed tamen a vulva, id est, ab ipsa origine, « Alienati sunt peccatores. » Unde alienati? A veritate. Unde alienati? A patria beata, a vita beata. An forte alienati ab ipsa vulva? Et qui peccatores alienati sunt a vulva? Qui enim nascerentur, si non ibi tenerentur? Aut qui hodie viverent, ut hæc sine causa audirent, nisi nascerentur? Forte ergo a quadam vulva alienati sunt peccatores, in qua dolores patiebatur charitas, per Apostolum dicens: « Quos iterum parturio, donec Christus formetur in vo» bis[1]. » Expecta ergo, formare. Noli tibi tribuere judicium quod forte non nosti. Carnalis es adhuc, conceptus es : eo ipso quo accepisti nomen Christi, sacramento quodam natus es in visceribus matris. Non enim ex visceribus tantum homo nascitur, sed et in visceribus. Prius nascitur in visceribus, ut possit nasci de visceribus. Propterea dictum est de Maria : Quod enim natum est in ea, de Spi» ritu sancto est[2]. » Nondum de illa natum erat, sed jam in illa natum erat. Ergo nascuntur intra viscera Ecclesiæ quidam parvuli : et bonum est ut formati exeant, ne abortu labantur. Generet te mater, non abortiat. Si patiens fueris, usquequo formeris, usque quo in te certa sit doctrina veritatis, continere te debent materna viscera. Si autem impatientia tua concusseris latera matris, cum dolore quidem te excutit foras, sed magis tuo malo quam suo.

VI. « Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt a » ventre, locuti sunt falsa[3]. » Ideo ergo erraverunt a ventre, quia locuti sunt falsa? An potius ideo locuti sunt falsa, quia erraverunt a ventre? In ventre quippe Ecclesiæ, veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus fuerit, necesse est falsa loquatur : necesse est, inquam, falsa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem

[1] Gal. IV, 19. — [2] Matth. I, 20. — [3] Psal. LVII, 4.

conceptum mater excussit. Inde hæretici clamant contra Evangelium : (ut de his potius loquamur, quos dolemus excussos.) Recitamus eis : Ecce Christus dixit : « Oporte- » bat Christum pati, et a mortuis resurgere tertia die[1].» Agnosco ibi caput nostrum, agnosco ibi sponsum nostrum : agnosce et tu mecum sponsam, vide quid sequitur : « Prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jeru- » salem[2]. » Huc veni, huc veni[3]. Ecce Ecclesia : « Per » omnes gentes; incipientibus ab Jerusalem; » non dico : Huc veni; ipsa ad te venit. Illi autem obsurdescentes adversus Evangelium, et non nos permittentes legere verba Dei, quæ se jactant custodisse a flamma et volunt delere lingua, loquuntur sua, loquuntur inania : Ille tradidit, et ille tradidit. Imo et ego dico : Et ille tradidit, et ille tradidit : et verum dico. Sed quid ad me? Nec tu mihi quos nominas ex Evangelio legis, nec ego quos nomino ex Evangelio lego. Auferantur de medio chartæ nostræ, procedat in medium codex Dei : audi Christum dicentem, audi veritatem loquentem : « Prædicari in nomine ejus, » inquit, pœnitentiam et remissionem peccatorum per » omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. » Non, inquiunt : sed quod nos dicimus audite : quod dicit Evangelium nolumus audire. « Alienati sunt peccatores a vulva, » erraverunt a ventre, locuti sunt falsa. » Nos loquamur vera, quia audivimus vera ; quod Dominus dicit, non quod homo dicit. Potest fieri ut homo mentiatur : non potest fieri ut veritas mentiatur. Ex veritatis ore agnosco Christum, ipsam veritatem : ex veritatis ore agnosco Ecclesiam, participem veritatis. Nemo mihi falsa loquatur, qui erravit ab utero in visceribus Ecclesiæ, primo viderem quid me vellet docere. Video alienatum a vulva, video errasse

[1] Luc. XXIV, 46. — [2] Ibid. 47. — [3] Vox Donatistarum.

a ventre, et auditurus sum ab eo, quid, nisi falsa? « Er-
» raverunt a ventre, locuti sunt falsa. »

VII. « Indignatio eis secundum similitudinem serpen- » tis[1]. » Magnam rem audituri estis. « Indignatio eis se- » cundum similitudinem serpentis. » Quasi dixerimus : Quid est quod dixisti? sequitur, « Sicut aspidis surdæ. » Unde surdæ? « Et obturantis aures suas. » Ideo surdæ, quia obturat aures suas. « Et obturantis aures suas. Quæ » non exaudiet vocem incantantium, et medicamenti me- » dicati a sapiente[2]. » Sicut audivimus, quod et homines dicunt, qui ea qua potuerunt hæc cognitione didicerunt, sed tamen quod Spiritus Dei multo melius omnibus hominibus novit. Non enim frustra hoc dixit, nisi quia fieri potest ut verum sit etiam illud quod audivimus de aspide. Aspis cum cœperit pati incantatorem Marsum, qui eam quibusdam carminibus propriis evocat, sicut sunt multa etiam magica, audite quid facit. Sed interim in hoc attendite, fratres : hoc enim præloquendum est, ne quisquam veluti hæsitans audiat : non, undecumque datur similitudo, ab Scripturis laudatur ipsa res; sed tantum inde similitudo trahitur. Non enim laudavit iniquum judicem, qui nolebat audire illam viduam, et nec Deum timebat, nec homines reverebatur; et tamen inde similitudinem Dominus traxit[3] : nec illum laudavit pigrum, qui tres panes, non propter amicitiam dedit petenti, sed tædio victus; et tamen inde similitudinem dedit[4]. Et de rebus ergo non laudandis trahuntur secundum quemdam modum nonnullæ similitudines. Aut si propterea putatis eundum esse ad Marsos, quia hoc audistis in Scriptura Dei; eundum est et ad spectacula theatri, quia dicit Apostolus : « Non sic pugilor quasi aërem cædens. » Pugilari enim est pancratium facere. Jam quia hinc data est simi-

[1] Psal. LVII, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Luc. XVIII, 2. — [4] Id. XI, 8.

litudo, spectacula ista delectare nos debent? aut quia dixit : « Qui in agone contendit, ab omnibus abstinens » est[1] : » propterea agonistica ista vana et ludrica debet affectare Christianus? Attende quid tibi dicatur ad similitudinem, quid moneatur ad prohibitionem. Ita ergo et hic data est quædam similitudo de Marso, qui incantat ut educat aspidem de tenebrosa caverna; utique in lucem vult educere : illa autem amando tenebras suas, quibus se involutans occultat, dicitur quod cum exire noluerit, recusans tamen audire illas voces, quibus se cogi sentit, allidit unam aurem terræ, et de cauda obturat alteram, itaque ita voces illas quantum potest evitans, non exit ad incantantem. Huic similes dixit Spiritus Dei quosdam non audientes verbum Dei, et non solum non facientes, sed omnino ne faciant audire nolentes.

VIII. Factum est hoc et in primis temporibus fidei : Stephanus martyr prædicabat veritatem, et tanquam tenebrosis mentibus, ut eas in lucem educeret, incantabat : ubi venit ad commemorationem Christi, quem illi omnino audire noluerunt, quid de eis Scriptura dicit? quid de illis narrat? Clauserunt, inquit, aures suas. Quid autem postea fecerint, passio Stephani narrata declarat. Non erant surdi, sed fecerunt se surdos. Quia enim aures patentes in corde non habebant, violentia tamen verbi per aures carnis irruens, etiam ipsis auribus cordis vim faciebat : clauserunt et aures corporis, et ierunt ad lapides[2]. Ecce aspides surdæ duriores lapidibus, quibus incantatorem suum lapidaverunt : non audierunt vocem incantantis : « Et medicamenti medicati a sapiente. » Quid est medicamentum medicatum a sapiente? Forte medicamentum confectum, dicat medicamentum medicatum. An quærimus ibi aliquid, quomodo jam si medicamentum est, etiam

[1] I Cor. IX, 25, 26. — [2] Act. VII, 56, 57.

medicatum sit? Medicamenta erant in Prophetis; medicamenta erant in Lege; præcepta ipsa omnia medicamenta erant; et hoc medicamentum nondum erat medicatum: adventu Domini medicatum est medicamentum: hoc illi ferre non potuerunt. Quia enim non curabantur medicamento, medicatum est ipsum medicamentum adventu Domini. Jam Stephanus medicamentum medicatum incantabat, hoc illi audire noluerunt: unde medicatum est medicamentum, contra hoc aures clauserunt. Nam ibi hoc fecerunt, ubi nominatus est Christus. Indignatio eorum, sicut indignatio serpentis. Quid aures clauditis? Expectate, audite; et si potueritis, sævite. Quia nolebant nisi sævire, noluerunt audire. Quod si audirent, forte desævirent. Indignatio eorum sicut indignatio serpentis.

IX. Tales etiam istos patimur. Primo sibi veritatem tenere videbantur: non cessavit Deus, non quievit: in Ecclesia sua prædicata est veritas, in visceribus matris aperta sunt eorum mendacia: patefactum est quod lucet, demonstrata est civitas super montem constituta, quæ abscondi non potest, et lucerna posita est super candelabrum, quæ lucet omnibus qui in domo sunt[1]. Ubi enim latet veritas Christi? Nonne ipse est mons qui crevit ex minimo lapide, et implevit universam faciem terræ[2]? Convincuntur hinc, non habent quod dicant contra Ecclesiam. Et quid eis remansit? Quid nos quæritis? Quid nos vultis? Dicunt: Recedite a nobis. Dicunt autem et suis: Nemo cum illis loquatur, nemo illis conjungatur, nemo illos audiat. Indignatio eorum, indignatio serpentium: « Sicut » aspidis surdæ et obturantis aures suas: quæ non exau- » diet vocem incantantium, et medicamenti, » hoc est, vocem medicamenti, « Medicati a sapiente. » Nonne hinc jam intelligitur quale medicamentum, quando vocem di-

[1] Matth. v, 14, 15. — [2] Dan. II, 35.

cit? Numquid medicamentum habet vocem? Est quoddam medicamentum quod habet vocem. Medicamentum portamus, vocem ejus audite, non quomodo aspides surdæ. « Si vere utique justitiam loquimini, recta judicate, filii » hominum. » Vox est medicamenti, et hoc medicati a sapiente. Jam enim venit Christus qui impleret Legem et Prophetas[1], qui veritatem ipsam firmaret : in quibus duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ[2].

X. An forte quærimus aliquid et in eo quod dicitur aspis ita aures claudere, et unam earum in terram premat, alteram cauda oppilet? Quid sibi vult hoc? In cauda posteriora utique intelliguntur : ergo præterita, quo jam tergum oportet ponere, ut in ea quæ nobis promittuntur intendamus : ergo nec ex præterita vita nostra, nec ex præsenti delectari debemus. Hoc enim Apostolus monet dicens : « Quem ergo aliquando fructum habuistis in his » in quibus nunc erubescitis[3]? » Revocat a recordandis cum delectatione præteritis, et cum quadam concupiscentia fruendi; ne redeamus corde in Ægyptum. Quid de præsentibus? Quomodo jubet etiam ipsa contemni? « Non » respicientibus, inquit, quæ videntur, sed quæ non vi- » dentur. Quæ enim videntur, temporalia sunt : quæ » autem non videntur, æterna[4]. » Item de præsenti vita dicit : « Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, » miserabiliores sumus omnibus hominibus[5]. » Obliviscere ergo præterita, quibus male vixisti; contemne præsentia, quibus temporaliter vivis; ne te alligando, præsentia non permittant pervenire ad futura. Si enim præsens vita te delectat, aurem in terra posuisti : si tuis præteritis etiam retro labentibus delectaris, aurem de cauda obturasti. Debes ergo ire in lucem, exire de tenebris audita voce

[1] Matth. v, 17. — [2] Id. xxii, 40. — [3] Rom. vi, 21. — [4] 2 Cor. iv, 18. — [5] 1 Cor. xv, 19.

medicamenti medicati a sapiente : ut jam in luce ambulans, et exultans dicas : « Quæ retro oblitus, in ea quæ » ante sunt extentus[1]. » Non dixit : « Quæ retro oblitus, et ex præsentibus delectatus. » Cum dicit : « Quæ retro » oblitus, » non obturavit aurem de cauda : cum dicit : » In ea quæ ante sunt extentus, » his et præsentibus non obsurduit, merito audiens, merito prædicans, merito exultat lingua ejus, prædicans veritatem in luce nova, deposita vetere tunica. Et ad hoc enim valet astutia serpentis, ad quam nos imitandam Dominus exhortatur. Ait enim : « Estote astuti sicut serpentes[2]. » Quid est, « Astuti sicut serpentes? » Offer omnia membra tua percutienti, dummodo caput integrum serves. » Caput viri, » Christus[3]. » Sed gravat quasi pondus corii cujusdam et quasi senecta veteris hominis. Audi Apostolum dicentem : « Exuentes vos veterem hominem, et induentes novum[4]. » Et quomodo exuo, inquis, veterem hominem? Imitare astutiam serpentis. Quid enim facit serpens, ut exuat se veterem tunicam? Coarctat se per foramen angustum. Et ubi, inquis, invenio hoc foramen angustum? Audi : « Arcta » et angusta est via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt » qui ingrediuntur per eam[5]. » Reformidas eam, et non vis ambulare, quia pauci sunt? Ibi ponenda est vetus tunica, et alibi poni non potest : Aut si vis vetustate impediri, gravari, premi, noli ire per angustam. Si autem gravaris vetustate quadam peccati tui, et præteritæ vitæ, transire non potes. « Quia ergo corpus quod corrumpitur, » aggravat animam[6] : » vel cupiditates corporales non premant, vel concupiscentiæ carnis exuantur. Unde exuuntur, nisi ieris per angustam, nisi fueris astutus ut serpens?

[1] Philip. III, 13. — [2] Matth. X, 16. — [3] I Cor. XI, 3. — [4] Coloss. III, 9. — [5] Matth. VII, 14. — [6] Sap. IX, 15.

XI. « Deus contrivit dentes eorum in ore ipsorum[1]. » Quorum? Quibus indignatio est sicut similitudo serpentis, et aspidis obturantis aures suas, ne audiat vocem incantantium, et medicamenti medicati a sapiente. Quid illis fecit Dominus? « Contrivit dentes eorum in ore ipsorum. » Factum est, hoc primo factum est, et modo fit. Sed sufficeret, fratres mei, ut diceretur : « Deus contrivit dentes eorum. » Quare, « In ore ipsorum? » Nolebant audire legem; nolebant audire præcepta veritatis a Christo Pharisæi, similes serpenti illi et aspidi. Præteritis enim suis peccatis delectabantur, et præsentem vitam nolebant amittere, id est, gaudia terrena pro gaudiis æternis. Unam aurem claudebant ex delectatione præteritorum, alteram ex delectatione præsentium : ideo nolebant audire. Nam unde est illud : « Si dimiserimus eum, venient Romani, et tollent nobis et locum et gentem[2]? » Utique nolebant perdere locum, ad terram colliserant aurem suam; et ideo noluerunt audire verba illa medicata a sapiente. Dictum est de illis et quod avari erant et amatores pecuniæ : et omnis vita eorum, etiam præterita, descripta est a Domino in Evangelio. Qui legit diligenter Evangelium, invenit unde illi ambas aures obturabant. Intendat Charitas Vestra : Dominus quid fecit? « Contrivit dentes eorum in ore ipsorum. » Quid est : « In ore ipsorum? » Ut ore suo contra se pronuntiarent : coëgit illos ore suo in se sententiam dicere. Calumniari volebant ei propter tributum : non dixit ille : Licet reddere tributum, aut, non licet reddere. Et volebat dentes eorum, quibus inhiabant ut morderent, conterere, sed in ore ipsorum volebat. Si diceret : Solvatur Cæsari tributum : calumniarentur illi quod maledixisset genti Judæorum, eam tributariam faciendo. Ex peccato enim tributum reddebant humiliati, sicut illis in Lege prædictum

[1] Psal. LVII, 7. — [2] Joan. XI, 48.

erat. Tenemus illum, aiunt, maledictorem gentis nostræ, si nos jusserit tributum persolvere : si autem dixerit : Nolite solvere, tenemus eum quod contradixerit nobis devotos esse Cæsari. Talem bicipitem laqueum quasi capiendo Domino posuerunt. Sed ad quem venerant? Qui noverat conterere dentes eorum in ore ipsorum. « Ostendite mihi num- » mum, inquit. Quid me tentatis, hypocritæ? » De tributo solvendo cogitatis? justitiam facere vultis? consilium justitiæ quæritis? « Si vere justitiam loquimini, recta judi- » cate, filii hominum. » Nunc autem quia alia loquimini, alia judicatis, hypocritæ estis : « Quid me tentatis? » Nunc conteram dentes vostros in ore vestro : « Ostendite » mihi nummum. » Et demonstraverunt ei. Et ille non dicit : Cæsaris est : sed interrogat : « Cujus est? » ut eorum dentes in ore ipsorum conterantur. Quærente quippe illo cujus haberet imaginem et inscriptionem, illi Cæsaris dixerunt. Jam nunc Dominus conteret dentes eorum in ore ipsorum. Jam respondistis, jam contriti sunt dentes vestri in ore vestro. « Reddite Cæsari quæ Cæsaris sunt, » et Deo quæ Dei sunt[1]. » Quærit Cæsar imaginem suam, reddite : quærit Deus imaginem suam, reddite. Non perdat ex vobis Cæsar nummum suum : non perdat Deus in vobis nummum suum. Et illi non invenerunt quid responderent. Missi enim erant ut calumniarentur ei : et redierunt dicentes, quod nemo possit ei respondere. Unde? Quia contriti erant dentes eorum in ore ipsorum.

XII. Inde est et illud : « In qua potestate ista facis? Et ego interrogabo vos unum sermonem, respondete mihi. » Et interrogavit de Joanne, unde esset baptismus Joannis, de cœlo, an ex hominibus : ut si quid responderent, contra illos esset. Noluerunt dicere ex hominibus, timentes homines, ne lapidarentur ab eis; eo quod Joannem pro-

[1] Matth. XXII, 17-21.

phetam haberent : dicere de cœlo plus formidabant, ne faterentur ipsum Christum; quia Joannes prædicaverat Christum. Coarctati utrinque, ex hac parte et ex hac parte, qui parabant objicere crimen responderunt ignorantiam; dixerunt : « Nescimus[1]. » Calumniam enim præparabant, quando dixerunt : « In qua potestate ista facis? » ut si diceret : Christus sum, quasi arrogantem, superbum, sacrilegum invaderent. Noluit dicere : Christus sum : sed quæsivit de Joanne, qui dixerat quod ipse esset Christus. Illi non sunt ausi reprehendere Joannem, timentes ne a populo occiderentur : non sunt ausi dicere : Verum dixit Joannes, ne diceretur eis : Credite illi. Obmutuerunt, nescire se dixerunt: jam mordere non valebant. Unde non valebant? Jam occurrit vobis, contriti erant dentes eorum in ore ipsorum.

XIII. Pharisæo displicuit Dominus illi qui ad prandium vocaverat, quod peccatrix mulier accesserit ei ad pedes; et murmuravit adversus eum dicens : « Si esset hic Propheta, sciret quæ mulier illi accessit ad pedes. » O tu non propheta, unde scis quod nescierit quæ mulier illi accessit ad pedes? Quia non servabat videlicet munditiam Judæorum, quæ a foris quasi custodiebatur in carne, et exulabat ex corde, hoc de Domino suspicatus est. Dominus autem qui peccata mulieris noverat, etiam cogitationes hospitis audiebat; et respondit, quæ nostis. Et ne diu hinc loquar, tamen in ore ejus voluit conterere dentes ejus. Proposuit enim : « Duo debitores erant cuidam fœ-» neratori, unus quingentos debebat denarios, alius » quinquaginta : non habebant ambo unde redderent, » dimisit ambobus, quis eum plus dilexit[2]? » Ad hoc interrogat ille, ut ille respondeat : ad hoc ille respondet, ut dentes ejus in ore ejus conterantur. Respondit confu-

[1] Marc. XI, 28-33. — [2] Luc VII, 39-50.

sus, exclusus est : admissa est illa ad percipiendam misericordiam, quæ irruperat in habitaculum alienum, sed non accesserat ad Deum alienum : « Contrivit Dominus » dentes eorum in ore ipsorum. »

XIV. « Molas leonum confregit Dominus. » Non tantum aspidum. Quid de aspidibus? Aspides insidiosæ volunt venena immittere, et spargere, et insibilare. Apertissime sævierunt gentes, et fremuerunt sicut leones. « Quare » fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania[1]? » Quando insidiabantur Domino : « Licet dare tributum Cæ» sari, annon licet[2]? » aspides erant, serpentes erant. Contriti sunt dentes eorum in ore ipsorum. Postea clamaverunt : « Crucifige, crucifige[3]. » Jam non est lingua aspidis, sed fremitus leonis. Sed et « Molas leonum confregit » Dominus. » Forte hic non vacat quod non addidit, in ore eorum. Insidiantes enim captiosis interrogationibus, cogebantur responsione sua vinci : isti autem qui aperte sæviebant, numquid interrogationibus convincendi erant? Tamen et eorum molæ contritæ sunt : crucifixus resurrexit, ascendit in cœlum, glorificatus est Christus, adoratur ab omnibus gentibus, adoratur ab omnibus regibus. Sæviant modo Judæi, si possunt. Non sæviunt : « Molas » leonum confregit Dominus. »

XV. Habemus et in hæreticis hoc documentum et experimentum, quia et ipsos invenimus esse serpentes indignatione obsurdatos, nolentes audire medicamentum medicatum a sapiente : et in ore ipsorum contrivit Dominus dentes eorum. Quomodo sæviebant in nos, reprehendendo quod quasi persecutores essemus, excludendo illos de basilicis? Modo illos interroga : Debent excludi hæretici de basilicis, annon debent? Respondeant modo, dicant non debere : repetunt Maximianistæ basilicas. Ne autem

[1] Psal. II, 1. — [2] Matth. XXII, 17. — [3] Id. XXVII, 23, et Joan. XIX, 6.

repetant Maximianistæ basilicas, dicunt debere. Quid est ergo quod dicebatis adversum nos? An contriti sunt dentes vestri in ore vestro? Quid nobis et regibus, inquiunt? quid nobis et imperatoribus? Vos de imperatoribus præsumitis. Quæro et ego : Quid vobis ad proconsules, quos miserunt imperatores? quid vobis ad leges, quas contra vos dederunt imperatores? Imperatores communionis nostræ leges adversus omnes hæreticos dederunt: eos utique appellant hæreticos, qui non sunt communionis eorum, inter quos utique et vos estis : si veræ sunt leges, valeant et in vos hæreticos; si falsæ sunt leges, quare valent contra vestros hæreticos? Fratres, paululum advertite, et intelligite quod diximus: Quando egerunt causas suas adversus Maximianistas, ut eos a se damnatos et schismaticos suis ejicerent de locis, quæ illi loca tenebant antiquitus, et successerant episcopis decessoribus suis, volentes illos inde excludere, egerunt legibus publicis, ad judices venerunt, dixerunt se catholicos, ut possent excludere hæreticos. Quare te dicis catholicum, ut excludatur hæreticus, et non potius es catholicus, ne sis exclusus hæreticus? Modo catholicus es, ut valeas ad excludendum hæreticum. Judex enim non posset nisi legibus suis judicare : dixerunt se catholicos, admissi sunt agere : dixerunt illos hæreticos, quæsivit unde probaretur : lectum est concilium Bagaitanum, ubi damnati sunt Maximianistæ; insertum est Actis proconsularibus, probatum est quod illi damnati non deberent tenere basilicas, et pronuntiavit proconsul ex lege. Ex qua lege? Quæ lata est contra hæreticos. Si contra hæreticos, et contra te. Quare, inquit, contra me? Non enim ego hæreticus sum. Si tu hæreticus non es, falsæ sunt illæ leges : ab his enim imperatoribus latæ sunt, qui non sunt communionis tuæ: omnes qui non sunt communionis eorum, legibus suis hæreticos vocant.

Non quæro utrum veræ an falsæ; sequestrata illa sit quæstio, si adhuc quæstio est: interim secundum te modo interrogo: Veræ leges sunt, an falsæ leges sunt? Si veræ sunt, credatur eis: si falsæ sunt, quare uteris eis? Dixisti proconsuli: Catholicus sum, exclude hæreticum. Quæsivit ille unde probaretur hæreticus: protulisti concilium tuum, ostendisti quod eum damnaveris. Ille vel connivens, vel non intelligens, usus tamen est lege sicut judex: et fecisti de judice quod de te non vis facere. Si enim judex usus est lege imperatoris ad tuam suggestionem, cur ea tu non uteris ad tuam correctionem? Ecce ejecit hæreticum tuum ex lege imperatoris sui: quare te ex eadem lege non vis ut ejiciat? Replicamus quod fecistis: Ecce basilicæ tenebantur a Maximianistis, modo a vobis tenentur; exclusi ex eis Maximianistæ: extant jussiones proconsulum, extant memoriæ Gestorum, apparitores accipiuntur, civitates excitantur, pelluntur homines de locis suis. Quare? Quia hæretici sunt. Qua lege pelluntur? Responde: videamus si nondum contriti sunt dentes vestri in ore vestro. Falsa lex est? Non valeat in hæreticum tuum. Vera lex est? Valeat et in te. Non est quod respondeant: « Deus contrivit » dentes eorum in ore ipsorum. » Ideoque ubi non possunt lubrica fallacia serpere ut aspides, aperta violentia fremunt ut leones. Prosiliunt et sæviunt armatæ turbæ Circumcellionum; dant stragem quantam possunt, quantamcumque possunt. Sed et « Molas leonum confregit » Dominus. »

XVI. « Spernentur tanquam aqua decurrens[1]. » Non vos terreant, fratres, quidam fluvii qui dicuntur torrentes; hyemalibus aquis implentur: nolite timere, post paululum transit, decurrit aqua, ad tempus perstrepit, mox cessabit: diu stare non possunt. Multæ hæreses jam

[1] Psal. LVII, 8.

emortuæ sunt : cucurrerunt in rivis suis, quantum potuerunt, decurrerunt, siccati sunt rivi, vix eorum memoria reperitur, vel quia fuerint. » Spernentur tanquam aqua » decurrens. » Sed non solum ipsi : totum hoc sæculum ad tempus perstrepit, et quærit quem trahat. Omnes impii, omnes superbi sonantes ad saxa superbiæ suæ quasi aquis irruentibus et confluentibus, non vos terreant, hyemales aquæ sunt, semper manare non possunt : necesse est decurrant in locum suum, in finem suum. Et tamen de isto torrente sæculi bibit Dominus. Passus est enim hic, ipsum torrentem bibit; sed in via bibit, sed in transcursu : quia in via peccatorum non stetit [1]. Sed quid ait de illo Scriptura? « De torrente in via bibet, propterea exaltabit ca» put [2] : » id est, propterea glorificatus est, quia mortuus est; propterea resurrexit, quia passus est. Si nollet bibere in via de torrente, non moreretur; si non moreretur, non resurgeret; si non resurgeret, non glorificaretur. Ergo, « De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. » Exaltatum est jam caput nostrum : sequantur eum membra sua. « Spernentur tanquam aqua decurrens. Intendit » arcum suum, donec infirmentur. » Minæ Dei non cessant : arcus Dei, minæ Dei. Intenditur arcus, nondum ferit. « Intendit arcum suum, donec infirmentur. » Et multi infirmati sunt ipsius intentione arcus territi. Nam hinc infirmatus est ille qui dixit : « Quid me jubes facere? » Ego sum, inquit, Jesus Nazarenus, quem tu persequeris [3]. » Qui clamabat de cœlo, arcum tendebat. Multi ergo qui fuerunt inimici, infirmati sunt, et conversi noluerunt erigere diu cervices suas adversus perseverantiam extenti arcus. Nam sic infirmatus est et ille qui ait, ne timeamus infirmari : « Quando infirmor, tunc potens sum. » Et cum oraret a se tolli stimulum carnis, quid ei respon-

[1] Psal. I, 1. — [2] Id. CIX, 7. — [3] Act. IX, 5, 6.

sum est? « Virtus in infirmitate perficitur[1]. Intendit ar- » cum suum, donec infirmentur.

XVII. « Sicut cera liquefacta auferentur[2]. » Dicturus enim eras : Non omnes sic infirmantur, quomodo ego, ut credant : perseverant multi in malo suo et in malitia sua. Et de ipsis nihil timeas : « Sicut cera liquefacta auferen- » tur. » Non contra te stabunt, non perdurabunt : igne quodam concupiscentiarum suarum peribunt. Est enim hic quædam pœna occulta, de illa dicturus est modo Psalmus usque in finem. Pauci sunt versus : intenti estote. Fst quædam pœna futura, gehennæ ignis, ignis æternus. Futura enim pœna duas species habet : aut inferorum est, ubi ardebat dives ille, qui volebat sibi stillam aquæ stillari in linguam de digito pauperis, quem ante januam suam contempserat, quando ait : « Quoniam crucior in » hac flamma[3]. » Et altera est illa in fine, de qua audituri sunt, qui ad sinistram ponendi sunt : « Ite in ignem » æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus[4]. » Illæ pœnæ manifestæ erunt eo tempore, quando exitum fuerit ex hac vita, aut finito sæculo perventum ad resurrectionem mortuorum. Modo ergo nulla pœna est, et prorsus impunita sinit Deus peccata usque ad illum diem? Est et hic quædam pœna occulta, de ipsa modo tractatur. Hanc vult commendare Spiritus Dei : hanc intelligamus, hanc caveamus, hanc evitemus, et in illas multum terribiles non incidemus. Forte dicturus est mihi aliquis : Sunt et hic pœnæ, carceres, exilia, tormenta, mortes, diversa genera dolorum et tribulationum. Sunt quidem et ista, et Dei judicio dispensantur; sed multis ad probationem, multis ad damnationem. Videmus tamen aliquando

[1] 2 Cor. xii, 9, 10. — [2] Psal. lvii, 9. — [3] Luc. xvi, 24. — [4] Matth. xxv, 41.

in his pœnis justos affligi, et ab his pœnis injustos esse alienos: unde nutaverunt pedes illi, qui postea gratulatus ait : « Quam bonus Israël Deus rectis corde! Mei autem » pene commoti sunt pedes, quia zelavi in peccatoribus » pacem peccatorum intuens[1]. » Viderat enim felicitatem » malorum, et delectatus erat esse malus, videns regnare » malos, bene illis esse, abundare eos in omni copia rerum temporalium, qualia adhuc ipse parvulus desiderabat a Domino : et nutaverunt illi pedes, usque quo videret quid in finem vel sperandum vel timendum sit. Ait enim in eodem Psalmo : « Hoc labor est ante me, donec intro- » ëam in sanctuarium Dei, et intelligam in novissima[2]. » Non ergo pœnas inferorum, non pœnas illius post resurrectionem ignis æterni, non pœnas istas quæ adhuc in hoc sæculo promiscuæ sunt justis et injustis, et plerumque graviores justorum quam injustorum; sed nescio quam pœnam præsentis vitæ vult commendare Spiritus Dei. Advertite, audite hoc me dicturum quod noveratis : sed dulcius est cum in Psalmo ostenditur, qui obscurus antequam ostenderetur, putabatur. Ecce enim profero quæ jam noveratis : sed quia inde proferuntur. ubi nondum ea videbatis, fit ut etiam nota tanquam nova delectent. Audite pœnam impiorum : « Sicut cera, inquit, liquefacta » auferentur. » Dixi per concupiscentias suas hoc eis fieri. Concupiscentia mala, quasi ardor est et ignis. Ignis consumit vestem, libido adulterii non consumit animam ? De cogitato adulterio cum loqueretur Scriptura ait : « Alli- » gabit quis ignem in sinu suo, et vestimenta sua non » comburet? » Gestas in sinu prunas, perforatur tunica; gestas in cogitatione adulterium, et integra est anima[3]?

XVIII. Sed istas pœnas pauci vident : propterea eas maxime commendat Spiritus Dei. Audi Apostolum dicen-

[1] Psal. LXXII, 1. — [2] Ibid. 16, 17. — [3] Prov. VI, 27-29.

tem : « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eo- » rum[1]. » Ecce ignis, a cujus facie tanquam cera liquescunt. Solvuntur enim a quadam constantia castitatis : propterea et ipsi euntes in libidines suas, soluti et fluxi dicuntur. Unde fluxi? unde soluti? Ab igne concupiscentiarum. « Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eo- » rum, ut faciant quæ non conveniunt, repletos omni » iniquitate. » Et enumerat multa quæ peccata sunt, et pœnas dicit esse peccatorum. Nam dicit primam pœnam superbiam; imo non pœnam, sed primum peccatum superbiam. Primum peccatum superbia est : ultima pœna est ignis æternus, aut ignis infernus; jam enim damnatorum. Inter illud primum peccatum et hanc ultimam pœnam, media quæ sunt, et peccata sunt et pœnæ. Tam multa enim dicit Apostolus fieri ab eis, quæ peccata sunt detestabilia; et tamen pœnas eas dicit : « Propter hoc, inquit, » Deus tradidit eos in concupiscentias cordis eorum, in » immunditiam, ut faciant quæ non conveniunt[2]. » Et ne putaret quisquam ipsis pœnis tantum se affligi quibus modis delectatur, et non timeret quod venturum est in fine; commemoravit ultimam pœnam. « Qui cum justi- » tiam Dei cognovissent, non intellexerunt, inquit, quo- » niam qui ea agunt, digni sunt morte, non solum qui » faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Qui ea » agunt digni sunt morte[3] : » quæ? Quæ superius enumeravit in pœnis esse. « Nam tradidit illos Deus, dixit, in » concupiscentias cordis eorum, ut faciant quæ non con- » veniunt. » Ut adulter sit, jam pœna est : ut mendax, ut avarus, ut fraudulentus, ut homicida, jam pœnæ sunt. Cujus peccati pœnæ? Prioris apostasiæ, illius superbiæ. « Initium peccati hominis apostatare a Deo : » Et « Ini- » tium omnis peccati superbia[4]. » Propterea ipsum pec-

[1] Rom. I, 24. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 32. — [4] Eccli. x, 14, 15.

catum prius dixit : « Qui cum cognovissent Deum, non » ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed eva- » nuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insi- » piens cor eorum[1]. » Jam ista pœna est obscuratio cordis. Sed unde contigit? « Dicentes enim se esse sapientes, » stulti facti sunt[2]. » Quia a se habere dicebant, quod a Deo acceperant : aut si cognoverunt a quo acceperunt, non eum glorificaverunt, a quo se accepisse cognoverunt : hoc est : « Dicentes se esse sapientes. » Et ibi statim pœna secuta est : « Stulti facti sunt, et obscuratum est insipiens » cor eorum. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. » Parva ista pœna est? Ut de ista sola loquamur, obscuratio cordis, excæcatio mentis parva est pœna? Si quis furtum faciens, statim oculum perdidisset : omnes dicerent Deum præsentem vindicasse. Oculum cordis amisit, et ei pepercisse putatur Deus? « Sicut cera liquefacta auferentur. »

XIX. « Supercecidit ignis, et non viderunt solem[3]. » Videtis quomodo dicit quamdam pœnam obscurationis. « Ignis supercecidit, » ignis superbiæ, ignis fumosus, ignis concupiscentiæ, ignis iracundiæ. Quantus ignis est? Super quem ceciderit, non videbit solem. Ideo dictum est : « Non occidat sol super iracundiam vestram[4]. » Ergo fratres, ignem malæ concupiscentiæ timete, si non vultis liquefieri sicut cera, et perire a facie Dei. Supercadit enim ignis iste, et solem non videbitis. Quem solem? Non istum quem tecum vident et pecora, et muscæ, et boni et mali : « Quia facit solem suum oriri super bonos et malos[5]. » Sed est alius sol, de quo dicturi sunt illi : « Et sol non ortus » est nobis, transierunt omnia illa tanquam umbra. Ergo » erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit » nobis, et sol non ortus est nobis[6]. » Quare, nisi quia

[1] Rom. I, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Psal. LVII, 9. — [4] Ephes. IV, 26. — [5] Matth. V, 45. — [6] Sap. V, 6-9

» supercecidit ignis, et non viderunt solem? » Vicit illos concupiscentia carnis. Et ista concupiscentia unde venit? Attendite. De traduce natus es cum eo quod vincas : noli tibi hostes addere, vince cum quo natus es. Ad stadium vitæ hujus cum illo venisti, congredere cum eo qui tecum processit. Ipso non victo, quare provocas catervas concupiscentiarum? Delectatio enim carnalis, fratres, cum homine nascitur. Sed qui bene eruditur, cito videt hostem suum, et aggreditur, et luctatur, et cito vincit : idoneus est enim nondum crescentibus hostibus. Qui autem illam concupiscentiam, cum qua de peccati propagine natus est, contemnit vincere, et multas adhuc excitat exeritque libidines; difficulter eas superat, et adversus se ipse divisus, igne proprio concrematur. Ne itaque speres quasi illas solas pœnas futuras, præsentes vide. « Supercecidit ignis, » et non viderunt solem. »

XX. « Prius quam producat spinas vestras rhamnus, » tanquam viventes tanquam in ira combibet eos[1]. » Quid est rhamnus? Spinarum genus est, densissimæ quædam spinæ esse dicuntur. Primo herba est; et cum herba est, mollis et pulchra est : ibi sunt tamen spinæ postea processuræ. Modo ergo delectant peccata, et quasi non compungunt. Herba est rhamnus, et modo tamen est spina. « Prius quam producat spinas rhamnus : » prius quam miserarum delectationum et voluptatum manifesta tormenta procedant. Interrogent se qui aliquid amant, et ad id pervenire non posunt; videant si non cruciantur desiderio : et cum pervenerint ad id quod illicite desiderant, attendant si non cruciantur timore. Videant ergo hic pœnas suas, antequam veniat illa resurrectio, cum in carne resurgentes non immutabuntur. « Omnes enim resurgemus, sed non omnes immutabimur[2]. » Habebunt

[1] Psal. LVII, 10. — [2] I Cor. XV, 51.

quippe corruptionem carnis in qua doleant, non in qua moriantur : alioqui et illi dolores finirentur. Tunc spinæ illius rhamni, id est, dolores omnes et compunctiones tormentorum producentur. Quales spinas patientur illi qui dicturi sunt : « Hi sunt quos aliquando habuimus in ri- » sum[1] : » spinas compunctionis pœnitentiæ; sed seræ et infructuosæ, sicut spinarum sterilitas. Pœnitentia hujus temporis, dolor medicinalis est : pœnitentia illius temporis, dolor pœnalis est. Non vis illas pati spinas? hic compungere spinis pœnitentiæ; ut facias quod dictum est : « Conversus sum in ærumna, cum configeretur spina : » peccatum meum cognovi, et iniquitatem meam non » operui; dixi : Pronuntiabo adversus me delictum meum » Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei[2]. » Modo fac, modo compungere; non in te fiat quod dictum est de quibusdam destestabilibus : « Discissi sunt, nec compuncti » sunt[3]. » Attendite qui discissi sunt, nec compuncti sunt. Videtis discissos, et non videtis compunctos. Ecce præter Ecclesiam sunt, et non eos pœnitet, ut redeant unde discissi sunt. Producet postea spinas eorum rhamnus. Nolunt modo habere compunctionem medicinalem, habebunt postea pœnalem. Sed etiam modo prius quam producat spinas rhamnus, supercecidit ignis, qui eos non permittit videre solem, qui eos adhuc viventes in ira Dei combibit : ignis concupiscentiarum malarum, honorum vanorum, superbiæ, avaritiæ suæ : et quidquid eos premit ne cognoscant veritatem, ne victi videantur, ne subjiciat illos vel ipsa veritas. Quid enim gloriosius, fratres, quam subjici et vinci a veritate? Superet te veritas volentem : nam et invitum ipsa superabit. Ergo ille ignis concupiscentiarum malarum, qui supercecidit ut non videant solem, combibit rhamnum, prius quam producat spinas eorum : id est, occultat eo-

[1] Sap. v, 3. — [2] Psal. xxxi, 4-6. — [3] Id. xxxiv, 16.

rum malam vitam, prius quam pariat eadem vita manifestos in fine cruciatus; sed in ira Dei occultat rhamnum ignis iste. Non enim parva pœna est quod modo non vident solem, nec spinas pœnarum credunt ex hac vita mala sibi postea processuras. Vos enim, inquit, rhamnus estis; quem rhamnum, id est, vos ipsos, viventes, id est, adhuc in hac vita constitutos, prius quam in futuro judicio spinas pœnarum vestrarum manifestas producat, nunc in ira combibit, id est, quasi absorbendo apparere non sinit. Hic itaque ordo verborum, quantum puto, planius ita contexitur : « Supercecidit ignis, et non viderunt so» lem : » qui ignis « Tanquam in ira, tanquam viventes » vos rhamnum combibit, prius quam producat spinas » vestras : » id est, vos ipsos quos rhamnum invenit, combibit ante mortem, prius quam idem rhamnus spinas vestras post mortem in illa pœnali resurrectione producat. Quare autem non dixit viventes, sed « Tanquam » viventes, » nisi quia falsa est hæc vita impiorum? Neque enim vivunt, sed vivere sibi videntnr. Et quare non, in ira, sed « Tanquam in ira, » nisi quia tranquillus hoc facit Deus? Nam et hoc scriptum est : « Tu autem, Do» mine virtutum, cum tranquillitate judicas[1]. » Ille ergo et cum minatur, non irascitur. Neque enim perturbatur, sed tanquam irascitur, quia punit et vindicat. Et qui corrigi nolunt, tanquam vivunt, sed non vivunt. Vindicta enim primi peccati, et eorum quæ addiderunt, manet super eos : et ipsa vocatur ira Dei, quia de judicio Dei venit. Unde Dominus de non credente ait : « Sed ira Dei manet » super eum[2]. » Cum ira enim Dei mortales nascimur. Unde dicit Apostolus : « Fuimus et nos aliquando natura » filii iræ, sicut et cæteri[3]. » Quid est, natura filii iræ, » nisi quia portamus nobiscum pœnam primi peccati? Sed

[1] Sap. XII, 18. — [2] Joan. III, 36. — [3] Ephes. II, 3.

si convertamus nos, aufertur ira, præbetur gratia. Non vis converti; addis etiam super id quod natus es: tanquam in ira combiberis in præsenti tempore.

XXI. Agnoscite ergo istam pœnam, et gaudete vos non esse in hac pœna omnes qui proficitis, omnes qui intelligitis et amatis veritatem, omnes qui plus in vobis vultis victoriam veritatis quam vestram, qui non clauditis adversus veritatem aures vestras, de præsentium delectatione et de præteritorum recordatione : ne sitis canis reversus ad suum vomitum[1]. Omnes tales qui estis, videte pœnas eorum qui tales non sunt, et gaudete. Adhuc inferorum pœnæ non venerunt, adhuc ignis æternus non venit : comparet qui proficit in Deo se modo cum impio, cæcum cor cum illuminato corde : comparate duos, videntem et non videntem in carne. Et quid magnum est visio carnis? Numquid Tobias habebat carneos oculos? Filius ipsius habebat, et ille non habebat; et viam vitæ cæcus videnti ostendebat[2]. Ergo istam pœnam quando videtis, gaudete quia in illa non estis. Propterea dicit Scriptura : « Lætabitur justus, cum viderit vindictam. » Non illam futuram : nam vide quid sequitur : « Manus suas lavabit in sanguine peccatoris[3]. » Quid est hoc? Intendat Charitas Vestra. Numquid quando feriuntur homicidæ, debent illuc innocentes ire, et lavare manus suas? Sed quid est, « In sanguine peccatoris lavabit manus suas? » Justus quando videt pœnam peccatoris, proficit ipse : et mors alterius valet ad vitam alterius. Si enim spiritaliter sanguis currit de his qui intrinsecus moriuntur, tu videns talem vindictam, lava illic manus tuas; de cætero mundius vive. Et quomodo lavabit manus suas, si justus est? Quid enim habet in manibus quod lavetur, si justus est? « Sed justus » ex fide vivit[4]. » Justos ergo dixit fideles : et ex quo jam

[1] I Petr. II, 22. — [2] Tob. IV, 1. — [3] Psal. LVII, 11. — [4] Rom. I, 17.

credidisti, jam incipis vocari justus. Facta est enim dimissio peccatorum. Etsi de ista residua vita quædam peccata tua sunt, quæ non possunt nisi tanquam aqua de mari in sentinam influere : tamen quia credidisti, cum videris eum qui omnino aversus est a Deo occidi in illa cæcitate, supercadente illo igne non videre solem; tu qui jam per fidem vides Christum, ut videas per speciem, quia justus ex fide vivit, attende impium morientem, et purga te a peccatis. Ita lavabis quodam modo manus tuas in sanguine peccatoris. «Manus ergo suas lavabit in sanguine peccatoris. »

XXII. « Et dicet homo : Si ergo est fructus justo[1]. » Ecce antequam veniat quod promittitur, antequam detur vita æterna, antequam impii projiciantur in ignem æternum, hic in hac vita est fructus justo. Qui fructus? « Spe » gaudentes, in tribulatione patientes[2]. » Qui fructus justo? « Gloriamur in tribulationibus, scientes quia tri- » bulatio patientiam operatur, patientia autem probatio- » nem, probatio vero spem : spes autem non confundit : » quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spi- » ritum sanctum, qui datus est nobis[3]. » Gaudet ebriosus, et non gaudet justus? In charitate est fructus justo. Miser ille, etiam cum se inebriat : beatus iste, etiam cum esurit et sitit. Illum ingurgitat vinolentia, istum spes pascit. Videat ergo illius pœnam, suum gaudium, et cogitet Deum. Qui tale gaudium modo dedit de fide, de spe, de charitate, de veritate Scripturarum suarum, quale præparat in finem? In via sic pascit, in patria quomodo saginabit? « Et dicet homo : Si ergo est fructus justo. » Credant qui vident, et videant et intelligant. Lætabitur justus cum viderit vindictam. Si autem non habet oculos unde videat vindictam, contristabitur, nec corrigetur ex illa. Si autem videt illam, videt quid intersit inter contene-

[1] Psal. LVII, 12. — [2] Rom. XII, 12. — [3] Id. V, 3-5.

bratum oculum cordis, et oculum illuminatum cordis; inter refrigerium castitatis, et flammam libidinis; inter securitatem spei, et timorem facinoris. Cum viderit hoc, discernat se, et lavet manus suas in sanguine ipsius. Proficiat ex comparatione, et dicat : « Ergo est fructus justo : » ergo est Deus judicans eos in terra. » Nondum in illa vita, nondum in igne æterno, nondum apud inferos, sed hic in terra. Ecce dives ille adhuc induitur purpura et bysso, et adhuc epulatur quotidie splendide. Nondum produxit spinas rhamnus, nondum dicit : « Crucior in hac » flamma[1] : » sed jam est mentis cæcitas, jam oculus mentis extinctus est. Si cæcus oculis carnis ad mensam suam quamlibet opimam discumberet, miserum eum diceres : cæcus interius, panem Christum non videt, et beatus est? Hoc non dicit nisi pariter cæcus. « Ergo est » fructus justo, ergo est Deus judicans eos in terra. »

XXIII. Si aliquanto prolixiores fuimus, date veniam. Exhortamur vos in nomine Christi, ut hæc quæ audistis, ad fructum cogitetis. Quia et prædicare veritatem nihil est, si cor a lingua dissentiat; et audire veritatem, nihil prodest, si homo non super petram ædificet. Qui ædificat super petram, ipse est qui audit et facit : qui autem audit et non facit, ædificat super arenam[2] : qui nec audit nec facit, nihil ædificat. Sed quomodo qui ædificat super arenam, ruinam sibi ædificat : sic ille qui non ædificat super petram, veniente fluvio, sine domo rapitur. Non est quod facere, nisi et ædificare, et super petram ædificare : id est, et audire et facere. Nec alius dicat : Utquid procedo ad Ecclesiam? ecce qui quotidie ad Ecclesiam procedunt, non faciunt quod audiunt. Faciunt tamen ut audiant; sic possunt facere ut audiant et faciant : tu autem quantum longe es a faciendo, qui tantum fugis ab audiendo?

[1] Luc. XVI, 19 et 24. — [2] Matth. VII, 24-26.

Sed ego, inquit, non ædifico super arenam. Nudum te inventurus est fluvius : numquid ideo te non ablaturus est? numquid ideo pluvia non necabit? numquid venti propterea non abripient? Ergo veniam et audiam. Sed cum audieris, fac. Nam si audieris, et non feceris, ædificasti quidem, sed super arenam. Quia ergo sine ædificio constituti nudi sumus, in ædificio autem super arenam posito sub ruina sumus : restat ut super petram ædificemus, et quod audivimus faciamus.

ENARRATIO I

IN PSALMUM LVIII.

SERMO I.

De prima parte Psalmi[1].

I. Sicut solet Scriptura Psalmorum mysteria in titulis ponere[2], et frontem Psalmi sublimitate sacramenti decorare, ut sciamus qui intraturi sumus, cum tanquam super postem quid intus agatur legerimus, vel cujus domus sit, vel quisnam sit illius prædii possessor : ita et in hoc Psalmo scriptus est titulus de titulo. Habet enim : « In finem, ne » corrumpas ipsi David in tituli inscriptionem[3]. » Hoc est quod dixi, titulus de titulo. Quænam enim sit tituli hujus inscriptio, quam corrumpi vetat, Evangelium nobis indicat. Nam cum Dominus crucifigeretur, titulus inscriptus

[1] Habitus post compertum Pelagii errorem. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 526-529. — [3] Psal. LVIII, 1.

est a Pilato et positus : « Rex Judæorum, » tribus linguis, hebræa, græca et latina[1] : quæ linguæ toto orbe maxime excellunt. Igitur si rex Judæorum crucifixus est, et Judæi regem suum crucifixerunt; crucifigendo eum etiam regem gentium fecerunt : magis quam occiderunt. Et quidem quantum in illis fuit, perdiderunt Christum, sed sibi, non nobis; et mortuus est ille pro nobis, et sanguine suo redemit nos. Et modo non est corruptus titulus : quia ille rex est, non solum gentium, sed etiam ipsorum Judæorum. Quid enim? Quia contradixerunt, ideo regis sui dominationem evertere potuerunt? Rex est et supra illos. Nam ille rex virgam ferream gerit, qua et regit et frangit. « Ego, inquit, constitutus sum rex ab eo super Sion » montem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini. » Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie » genui te : postula a me, et dabo tibi gentes hæreditа» tem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; reges » eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli conteres eos[2]. » Quos reget? quos conteret? Reget obedientes, conteret resistentes. Ergo, « Ne corrumpas, » optime et prophetice : quandoquidem et illi Judæi suggesserunt tunc Pilato, et dixerunt : « Noli scribere rex Judæorum, sed » scribe, quia ipse se dixit regem Judæorum : » nam iste titulus, inquiunt, confirmavit illum regem nobis. Et Pilatus : « Quod scripsi, scripsi[3]. » Et impletum est, « Ne » corrumpas. »

II. Nec iste solus Psalmus habet hujusmodi inscriptionem, ut titulus non corrumpatur. Aliquot Psalmi sic prænotati sunt[4]; sed tamen in omnibus passio Domini prænuntiatur. Ergo et hic intelligamus Domini passionem, et loquatur nobis Christus caput et corpus. Sic semper,

[1] Matth. XXVIII, 37, Luc. XXIII, 38, et Joan. XIX, 19. — [2] Psal. II, 6-9. — [3] Joan. XIX, 21. — [4] Psal. LVI, LVII et LVIII.

aut prope semper audiamus voces Christi de Psalmo, ut non solum intueamur caput illud unum mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum[1]; qui etiam secundum Divinitatem in principio erat Verbum, Deus apud Deum, quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[2], caro ex semine Abraham, ex semine David de Maria Virgine[3]: non ergo illum solum qui est caput nostrum cogitemus, quando audimus Christum loqui; sed cogitemus Christum caput et corpus totum integrum quemdam virum. Nobis enim dicitur: « Vos autem estis » corpus Christi et membra[4], » ab apostolo Paulo. Et de illo dicitur ab eodem Apostolo, quia est caput Ecclesiæ[5]. Si ergo ille caput, nos corpus; totus Christus caput et corpus. Aliquando enim invenis verba quæ non congruant capiti, et nisi ea coaptaveris corpori, nutabit intellectus tuus: rursus invenis verba quæ non apta sunt corpori, et Christus tamen loquitur. Ibi non timendum est ne erret quisque: cito enim pergit ut capiti aptet, quod videt corpori non convenire. Ipse denique in cruce pendens ex persona corporis locutus est: « Deus meus, Deus meus, » respice in me, quare me dereliquisti[6]? » Non enim dereliquerat Christum, a quo derelictus non est: aut vero sic ad nos venit, ut illum desereret; aut sic illum misit, ut ab illo discederet. Sed quia homo desertus est a Deo, Adam ille peccans, qui cum soleret gaudere ad faciem Dei, conscientia peccati deterritus fugit a gaudio suo[7]; et vere dereliquit illum Deus, quia ipse deseruit Deum: ex quo Adam Christus cum carnem accepisset, hoc ex persona ipsius carnis ait: quia tunc vetus homo noster simul confixus est cruci cum illo[8].

[1] I Tim. II, 5. — [2] Joan. I, I et 14. — [3] Matth. I, I. — [4] I Cor. XII. 27. — [5] Ephes I, 22, et Coloss. I, 18. — [6] Psal. XXI, 2, et Matth. XXVII, 46. — [7] Gen. III, 8. — [8] Rom. VI, 6.

III. Audiamus ergo quod sequitur : « Quando misit » Saül, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret[1]. » Hoc non ad crucem Domini, sed tamen ad passionem Domini pertinet. Crucifixus enim Christus, et mortuus, et sepultus est. Erat ergo illa sepultura tanquam domus : ad quam custodiendam misit regnum Judæorum, quando custodes adhibiti sunt sepulcro Christi[2]. Est quidem historia in Scriptura Regnorum, quando misit Saül ad custodiendam domum, ut interficeret David[3] : sed quantum inde sumpsit qui Psalmum scripsit, tantum debemus discutere cum titulum Psalmi tractamus. Hoc nobis significare tantum voluit, quia missum est ad domum ut custodiretur, et ille interficeretur? Quomodo ergo ad hoc custodita est domus, si David figurabat Christum, ut Christus interficeretur; quando in sepultura Christus positus non est nisi in cruce interfectus? Refer hoc ergo ad corpus Christi : quia interficere Christum, erat tollere nomen Christi, ne crederetur in Christum, dum mendacium prævaleret custodum, qui corrupi sunt ut dicerent : « Quia » cum dormirent, venerunt Discipuli ejus, et abstulerunt » eum[4]. Hoc est vere Christum velle interficere, nomen resurrectionis ejus extinguere, ut mendacium Evangelio præferretur. Sed quomodo illud non effecit Saül, ut interficeret David : sic hoc nec potuit regnum Judæorum efficere, ut plus valeret testimonium custodum dormientium, quam Apostolorum vigilantium. Quid enim edocti sunt custodes ut dicerent? Damus vobis, inquiunt, quantum vultis pecuniæ; et dicite, quia cum dormiretis, venerunt Discipuli ejus, et abstulerunt eum. Ecce quales testes mendacii contra veritatem et resurrectionem Christi inimici ejus per Saül figurati produxerunt. Interroga,

[1] Psal. LVIII, 1. — [2] Matth. XXVII, 66. — [3] 1 Reg. XIX, 11. — [4] Matth. XXVIII, 13.

infidelitas, testes dormientes, respondeant tibi quid actum sit in sepulcro. Qui si dormiebant, unde scierunt? Si vigilabant, fures quare non tenuerunt? Dicat ergo quod sequitur.

IV. « Erue me de inimicis meis, Deus meus, et ab insur» gentibus super me redime me[1]. » Factum est hoc in carne Christi, fit et in nobis. Neque enim cessant inimici nostri, diabolus et angeli ejus, insurgere super nos quotidie, et illudere velle infirmitati et fragilitati nostræ, deceptionibus, suggestionibus, tentationibus, et quibuscumque laqueis irretire, cum in terra adhuc vivimus. Sed vox nostra vigilet ad Deum, et clamet in membris Christi, sub capite in cœlo constituto, « Erue me de inimicis meis, » Deus meus, et ab insurgentibus super me redime me.

V. « Erue me de operantibus iniquitatem, et de viris » sanguinum salvum me fac[2]. » Erant illi quidem viri sanguinum, qui justum occiderunt, in quo nullam culpam invenerunt: erant illi viri sanguinum, quia cum vellet alienigena lotis manibus dimittere Christum, clamaverunt : « Cruci» fige, crucifige[3] : » erant viri sanguinum, quibus cum jam objiceretur crimen sanguinis Christi, responderunt, propinantes posteris suis, « Sanguis ejus super nos, et super filios » nostros[4]. » Sed nec in ejus corpus exurgere viri sanguinum cessaverunt : nam et post resurrectionem ascensionemque Christi, persecutiones passa est Ecclesia : et illa quidem primo quæ effloruit de gente Judæorum, de qua et Apostoli nostri fuerunt. Ibi primo Stephanus lapidatus est[5], et quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona dicitur. Humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. Deinde in gentibus exurrexerunt regna gentium, antequam in eis impleretur quod prædictum erat, « Adorabunt eum om-

[1] Psal. LVIII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Matth. XXVII, 23. — [4] Ibid. 25. — [5] Act. VII, 58.

» nes reges terræ, omnes gentes servient ei[1] : » et fremuit impetus regni illius adversus testes Christi; effusus est magnus et multus Martyrum sanguis : quo effuso, tanquam seminata seges Ecclesiæ fertilius pullavit, et totum mundum, sicut nunc conspicimus, occupavit. Ab his ergo viris sanguinum eruitur Christus, non solum caput, sed etiam corpus. A viris sanguinum eruitur Christus, et eis qui fuerunt, et eis qui sunt, et eis qui futuri sunt, eruitur Christus, et qui præcessit, et qui est, et qui venturus est. Christus enim est totum corpus Christi : et quicumque nunc Christiani boni, et qui ante nos, et qui post nos futuri sunt, totus Christus eruitur a viris sanguinum; nec vacat hæc vox, « Et a viris sanguinum salvum me fac. »

VI. « Quia ecce venati sunt animam meam[2]. » Potuerunt tenere, potuerunt occidere, « Venati sunt animam » meam. » Sed ubi est, « Disrupisti vincula mea[3]? » Ubi est, « Muscipula comminuta est, et nos eruti sumus? » Ubi est quod benedicimus Deum, « Qui non dedit nos in » venationem dentibus eorum[4] ? » Illi quidem venati sunt, sed in manibus venantium non dimittit qui custodit Israël. « Quia ecce venati sunt animam meam : irruerunt » super me fortes. » Non utcumque transeundum est ab his fortibus : diligenter insinuandum est qui sint fortes insurgentes. Fortes, super quos, nisi super infirmos, super invalidos, super non fortes? Et laudantur tamen infirmi, et damnantur fortes. Si intelligantur qui sunt fortes, primo ipsum diabolum Dominus fortem dixit : « Nemo, » inquit, potest intrare in domum fortis, et vasa ejus » eripere, nisi prius alligaverit fortem[5]. » Aligavit ergo fortem vinculis dominationis suæ; et vasa ejus arripuit, ac vasa sua fecit. Erant enim omnes iniqui vasa diaboli,

[1] Psal. LXXI, 11. — [2] Id. LVIII, 4. — [3] Id. CXV, 16. — [4] Id. CXXIII, 6, 7. — [5] Matth. XII, 29.

qui credentes facti sunt vasa Christi : quibus Apostolus dicit, « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux » in Domino [1] : qui notas facit divitias suas in vasa mise- » ricordiæ[2]. » Possunt ergo isti fortes intelligi. Sed sunt in hominibus quidam fortes reprehensibili et damnabili fortitudine, qui præsumunt quidem, sed de temporali felicitate. Non vobis videtur fuisse fortis dives iste, qui nunc ex Evangelio recitatus est ; quoniam successit ei regio in opulentia fructuum? Perturbatus consilium reconditionis invenit, ut destructis veteribus apothecis, novas construeret ampliores, eisque completis, animæ suæ diceret : « Habes multa bona, anima; epulare, jucundare, sa- » tiare [3]. » Qualem fortem vides? « Ecce homo qui non » posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitu- » dine divitiarum suarum. » Vide quam fortis sit : « Et » prævaluit, inquit, in vanitate sua [4]. »

VII. Sunt et alii fortes, non de divitiis, non de viribus corporis, non de aliqua in tempore præcellenti potentia dignitatis, sed præsumentes de justitia sua. Hoc genus fortium cavendum, metuendum, aversandum, non imitandum : præsumentium, inquam, non de corpore, non de opibus, non de genere, non de honore; omnia enim ista quis non videat temporalia, fluxa, caduca, volatica? sed præsumentium de justitia sua. Talis fortitudo impedivit Judæos, ne per foramen acus intrarent [5]. » Cum enim de se præsumunt quod justi sint, et tanquam sani sibi videntur; medicinam recusaverunt, et ipsum medicum necaverunt. Tales ergo fortes, non infirmos, non venit vocare qui dixit : « Non est opus sanis medicus, sed » male habentibus : non veni vocare justos, sed peccatores » in pœnitentiam [6]. » Isti erant fortes qui insultabant Dis-

[1] Ephes. v, 8. — [2] Rom. IX, 23. — [3] Luc. XII, 16-19. — [4] Psal. LI, 9. — [5] Matth. XIX, 24. — [6] Id. IX, 12, 13.

cipulis Christi, quia magister eorum ad infirmos intrabat, et convivabatur cum infirmis. « Quare, inquiunt, magis- » ter vester cum publicanis et peccatoribus manducat[1]? » O fortes quibus medicus opus non est? Fortitudo ista non sanitatis est, sed insaniæ. Nam et phreneticis nihil fortius, valentiores sunt sanis : sed quanto majores vires, tanto mors vicinior. Avertat ergo Deus ab imitatione nostra fortes istos. Timendum est enim, ne eos quisque velit imitari. Doctor autem humilitatis, particeps nostræ iufirmitatis, donans participationem suæ Divinitatis, ad hoc descendens ut viam doceret et via fieret[2], maxime suam humilitatem nobis commendare dignatus est ; et ideo a servo baptizari non dedignatus est[3], ut nos doceret confiteri peccata nostra, et infirmari ut fortes simus, babere potius Apostoli vocem dicentis : « Quando infirmor, tunc » potens sum[4]. » Quomodo ergo noluit esse fortis? Isti autem qui fortes esse voluerunt, id est, qui de sua virtute præsumere voluerunt tanquam justi, offenderunt in lapidem offensionis[5] : et hœdus visus est eis Agnus, et quia veluti hœdum occiderunt, ab Agno redimi non meruerunt. Ipsi sunt ergo fortes, qui irruerunt super Christum, commendantes justitiam suam. Audite fortes istos : cum quidam Jerosolymitæ dicerent, missi ab eis ad apprehendendum Christum, et non audentes apprehendere ; (quia quando voluit, tunc apprehensus est, qui vere fortis erat :) « Quare ergo, inquiunt, non eum potuistis apprehendere? » Et responderunt : Nemo unquam hominum sic locutus » est, sicut ille. » Et illi fortes, « Numquid aliquis Pha- » risæorum in illum credidit, aut aliquis Scribarum, nisi » populus iste nesciens Legem[6]? » Præposuerunt se turbæ infirmæ ad medicum currenti : unde, nisi quia ipsi fortes

[1] Matth. IX, 11. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Matth. III, 13. — [4] 2 Cor. XII, 10. — [5] Rom. IX, 32. — [6] Joan. VII, 45-49.

erant? et fortitudine sua, quod est gravius, omnem etiam turbam in se traduxerunt, et medicum omnium occiderunt. Sed et ille eo quod occisus est, de sanguine suo medicamentum fecit ægrotis, « Irruerunt super me for» tes. » Hos maxime fortes advertite : et videte utrum de ulla re præsumendum sit homini, quando nec de justitia præsumendum est. Jam videte ubi jaceant præsumentes de divitiis, de viribus corporis, de nobilitate generis, de dignitate sæculi, si qui de ipsa justitia tanquam de sua præsumpserit, cadit. « Irruerunt super me fortes. » Ex illis fortibus fuit ille vires suas jactans : « Gratias tibi, inquit, » ago, quia non sum sicut cæteri hominum, injusti, rap» tores, adulteri, sicut et Publicanus iste : jejuno bis in » sabbato, decimas do omnium quæ possideo[1]. » Vide fortem jactantem vires suas; contra vero longe stantem infirmum attende, et humilitate propinquantem. « Publi» canus autem, inquit, de longinquo stabat, et nec oculos » suos audebat in cœlum levare, sed percutiebat pectus » suum, dicens : Deus, propitius esto mihi peccatori. Amen » dico vobis, descendit justificatus Publicanus ille magis » quam ille Pharisæus. » Et vide justitiam : « Quia om» nis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, » exaltabitur[2]. » Irruerunt isti fortes, id est, superbi, qui ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[3].

VIII. Quid deinde? « Neque iniquitas mea, neque » peccatum meum, Domine[4]. Irruerunt quidem fortes de justitia sua præsumentes; irruerunt, sed peccatum in me non invenerunt. Nam utique illi fortes, id est, velut justi, quare possent persequi Christum, nisi quasi peccatorem? Sed tamen illi viderint quam fortes sint immanitate febris, non firmitate sanitatis : viderint illi quam fortes sint, et

[1] Luc. XVIII, 11, 12. — [2] Ibid. 13, 14. — [3] Rom. X, 3. — [4] Psal. LVIII, 5.

tanquam justi contra iniquum sævierunt. Sed tamen « Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine. Sine iniquitate cucurri, et dirigebar. » Illi ergo fortes currentem me sequi non potuerunt : ideo peccatorem putaverunt, quia vestigia mea non viderunt.

IX. « Sine iniquitate cucurri, et dirigebar : exurge in occursum mihi, et vide [1]. » Deo dicitur : « Sine iniquitate cucurri, et dirigebar : exurge in occursum mihi, et vide. » Quid enim? Si non occurrat, videre non potest? Tanquam si ambulares viam, et de longinquo ab aliquo cognosci non posses, clamares ad eum, et diceres : Occurre mihi, et vide quemadmodum ambulem; nam quando de longinquo me attendis, gressum meum videre non potes. Ita-ne et Deus nisi occurreret, non videret quam sine iniquitate iste dirigebatur, et quam sine peccato currebat? Accipere quidem et hoc possumus : « Exurge in occursum mihi, » adjuva me. Quod autem addidit : « Et vide, » intelligendum est, fac videri quod curro, fac videri quod dirigor : ex illa figura qua et illud dictum est Abraham : « Nunc cognovi quod times Deum [2]. » Deus dicit : « Nunc cognovi : » unde, nisi quia nunc te feci cognoscere? Ignotus enim sibi quisque est ante interrogationem tentationis, sicut se Petrus præsumendo ignorabat, et negando didicit quales vires haberet; in sua ipsa titubatione intellexit falso sese præsumpsisse : flevit [3], et flendo meruit fructuose nosse quod fuit, et esse quod non fuit. Ergo probatus Abraham, factus est cognitus sibi; et dictum est a Deo : « Nunc cognovi, » hoc est, nunc te feci cognoscere. Quomodo lætus dies, quod facit lætos; et tristis amaritudo, quod contristat gustantem : sic videns Deus, videre faciens. « Exurge ergo, inquit, in occursum mihi, et vide. Quid est, et vide? » Et adjuva me,

[1] Psal. LVIII, 6. — [2] Gen. XXII, 12. — [3] Matth XXVI, 35, 69, et 75.

id est, in illis, ut videant cursum meum, sequantur me, non eis videatur pravum esse quod rectum est; non eis videatur distortum esse quod tenet regulam veritatis : « Quoniam sine iniquitate cucurri, et dirigebar : exurge » in occursum mihi, et vide. »

X. Aliquid etiam me dicere admonet in hoc loco capitis ipsius nostri sublimitas; quoniam infirmatus est usque ad mortem, et assumpsit infirmitatis carnem, ut pullos Jerusalem colligeret sub alas suas, tanquam gallina infirmata cum parvulis[1]. Non enim in aliqua ave hoc aliquando conspeximus, earum etiam quæ nidificant ante oculos nostros, sicut parietum passeres, sicut hirundines tanquam annuæ nostræ hospites, sicut ciconiæ, sicut aliæ atque aliæ aves, quæ ante oculos nostros nidificant, et ovis insidunt, pullos alunt, sicut ipsæ columbæ quas quotidie videmus, aliquam avem infirmari cum parvulis non cognovimus : non aspeximus, non vidimus. Gallina quomodo hoc habet? Certe notam rem dico, quæ in conspectu nostro quotidie versatur : quomodo raucescit vox, quomodo fit hispidum totum corpus? deponuntur alæ, laxantur plumæ, et vides circa pullos nescio quid ægrotum, et ea est materna charitas quæ invenitur infirmitas. Quare ergo Dominus, nisi propter hoc, gallina esse voluit in sancta Scriptura dicens : « Jerusalem, Jerusalem, » quoties volui congregare filios tuos, tanquam gallina » pullos suos sub alas, et noluisti[2]? » Congregavit autem omnes gentes, tanquam gallina pullos suos, qui infirmatus est propter nos, accipiens carnem a nobis, id est, a genere humano; crucifixus, contemptus, alapis cæsus, flagellatus, ligno suspensus, lancea vulneratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis est, non amissæ majestatis. Cum ergo talis esset Christus, et ideo contemptus, et ideo lapis of-

[1] Matth. XXIII, 37. — [2] Ibid.

fensionis et petra scandali, et ideo multi offenderunt in eum [1] : cum talis ergo esset, et tamen carnem sine peccato suscepisset, factus est particeps nostræ infirmitatis, non iniquitatis; ut ex eo quod nobiscum communicavit infirmitatem, solveret nostram iniquitatem. Ideo: « Sine » iniquitate cucurri, et dirigebar. » Quid ergo, secundum id quod Deus est, non est agnoscendus, et illud solum in eo considerandum est, quod propter nos factus est, non illud quo nos fecit? Plane etiam illud considerandum est; quia magnum pietatis indicium est nosse quis pro te quid sustinuit. Non quicumque parvus, non pro te magno, sed pro te infirmo ille summus. Quid? Factus parvulus : « Humiliavit se, factus obediens usque ad » mortem. » Quis? supra audi : « Qui cum in forma Dei » esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » Ergo æqualis Deo semetipsum exinanivit, formam servi » accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu » inventus ut homo [2] : » et ita exinanivit, ut assumeret quod non erat, non ut amitteret quod erat. Quomodo ergo exinanivit? Quia tibi talis apparuit; quia tibi dignitatem quam apud Patrem habet, non demonstravit, quia tibi nunc obtulit infirmitatem, servavit purgato postea claritatem. Ille ergo Patri æqualis, talis est factus : et tamen in ipsa infirmitate agnoscendus est, non visione, sed fide; ut quod videre nondum possumus, saltem credamus, et credendo quod non videmus, etiam videre mereamur. Merito posteaquam resurrexit, ait Mariæ Magdalenæ, cui dignatus est primitus apparere : « Noli me tangere, » nondum enim ascendi ad Patrem [3]. » Quid est hoc? Paulo post eum mulieres tetigerunt. Nam redeuntes a monumento, obviam sibi factum adoraverunt [4], et pedes ejus

[1] Rom. IX, 32, et I Petr. II, 8. — [2] Philip. II, 6-8. — [3] Joan. XX, 17. — [4] Matth. XXVIII, 9.

tenuerunt : Discipuli etiam cicatrices palpaverunt [1]. Quid est ergo : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad » Patrem : » nisi, noli quod vides hoc solum me credere, ne et hic remaneat aspectus tuus quasi tactus tuus ? Humilis enim tibi videor : « Nondum ascendi ad Patrem. » Unde et ad vos descendi, et inde non recessi ; nondum illuc ascendi, quando vos non deserui. Venit non recedens, ascendit non deserens. Sed quid est quod ascendit ad Patrem? Quando nobis innotescit æqualis Patri. Nos enim ascendimus proficiendo, ut hoc videre, ut hoc intelligere, ut hoc utcumque capere valeamus. Ideo ergo distulit tactum, non abstulit, non repulit, non negavit. « Nondum » enim, inquit, ascendi ad Patrem. A summo cœlo egres» sio ejus, dicit alius Psalmus, et occursus ejus usque » ad summum cœli [2]. Summum cœli, » id est, summum in omnibus spiritalibus Pater est : inde excursus ejus, et occursus usque ad summum cœli. Occurrit usque ad summum, non dicitur nisi de æquali. Denique cum aliqua inæqualia comparamus, et aliquid breve ad aliquid magnum applicamus, videre quantum ad quantum sit, si inæquale invenerimus, ita solemus loqui : Non occurrit : si autem æquale sit : Occurrit. « Ergo occursus ejus usque » ad summum cœli, » quia æqualis est Patri. Talem se volebat innotescere fidelibus suis, qui dixerat : « Noli me » tangere. » Hoc volebat præstari a Patre fidelibus suis, qui dicebat : « Exurge in occursum mihi, et vide : » innotesce quod tibi æqualis sim. « Et vide : » quid est, « Et vide? » Fac videri quod tibi æqualis sim. Quandiu mihi Philippus dicit : « Ostende nobis Patrem, et sufficit no» bis? » Quandiu ego dicam : « Tanto tempore vobiscum » sum, et Patrem non nostis : Philippe, qui me videt, » videt et Patrem : non credis quia ego in Patre, et Pater

[1] Luc. XXIV, 39. — [2] Psal. XVIII, 7.

» in me est[1]? » Et adhuc forte non credit æqualem. « Exurge in occursum mihi, et vide. » Fac me videri, fac te videri, fac notam hominibus æqualitatem nostram. Non putent Judæi se hominem crucifixisse. Quamvis in eo non crucifixum sit, nisi in quantum homo erat : tamen non cognoverunt quem crucifixerunt. « Si enim cognovissent, » Dominum gloriæ nunquam crucifixissent[2]. » Hunc Dominum gloriæ ut noverint fideles mei : « Exurge in occur» sum mihi, et vide. »

XI. « Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israël[3]. » Tu Deus Israël, qui non putaris nisi Deus Israël solius, qui non putaris nisi Deus unius gentis, quæ te colit, cum omnes gentes idola colant, tu Deus Israël : « Intende ad vi» sitandum omnes gentes. » Impleatur ista prophetia, in qua Isaïas ex persona tua alloquitur Ecclesiam tuam, sanctam civitatem tuam, sterilem illam cujus multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum. Ei quippe dictum est : « Lætare sterilis quæ non paris, erumpe et ex» clama quæ non parturis ; quia multi filii desertæ magis » quam ejus quæ habet virum[4]; » magis quam gentis Judææ quæ habet virum, quæ accepit Legem, magis quam ejus gentis quæ habuit evidentem regem. Nam tuus rex latet, et plures tibi filii sunt ex occulto sponso. Ergo ei dicitur : « Multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet vi» rum. » Deinde adjungit Propheta : « Dilata locum taber» naculi tui, et aulas tuas confige : non est quod parcas, » extende longius funiculos tuos, et palos validos consti» tue, etiam atque etiam in dexteram atque sinistram. » In dextera tene bonos, in sinistra tene malos[5], donec veniat ventilabrum[6] : posside tamen omnes gentes. Invitentur ad nuptias boni et mali, impleantur nuptiæ recum-

[1] Joan. XIV, 8-11. — [2] I Cor. II, 8. — [3] Psal. LVIII, 6. — [4] Isaï. LIV, 1-5. — [5] Matth. XXV, 33. — [6] Id. III, 12.

bentium[1] : servorum est invitare, Domini separare. « Etiam » atque etiam in dexteram atque sinistram extende. Se» men enim tuum hæreditabit gentes, et civitates quæ de» sertæ erant, inhabitabis : » Desertæ a Deo, desertæ a Prophetis, desertæ ab Apostolis, desertæ ab Evangelio, plenæ dæmoniis. « Civitates quæ desertæ erant inhabitabis, » non est quod metuas. Prævalebis enim; nec erubescas » quod detestabilis fueris. Ergo quia insurrexerunt super » me fortes, ne erubescas : » quando contra nomen christianum leges ferebantur, quando ignominia et infamia erat esse Christianum. « Ne erubescas quod detestabilis fueris : » confusionem enim in perpetuum oblivisceris, ignomi» niæ viduitatis tuæ non eris memor. Quoniam ego sum » Dominus qui facio te, Dominus nomen est ei : et qui » eruit te, ipse Dominus Deus Israël universæ terræ voca» bitur[2]. Et tu, Domine Deus virtutum, Deus Israël, » intende ad visitandum omnes gentes : » intende, inquam, ad visitandum omnes gentes.

XII. « Non miserearis omnium qui operantur iniquita» tem[3]. » Hic plane terruit. Quem non terreat? Quis ad suam conscientiam rediens non contremiscat? Quæ etiam si sibi conscia est pietatis, mirum nisi aliquid conscia sit etiam iniquitatis. Quicumque enim peccatum facit, et iniquitatem facit[4]. « Si enim iniquitates observaveris, Domine; » Domine, quis sustinebit[5]? » Et tamen verum est, nec frustra dictum, nec vacare omnino potest aut poterit : « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. » Sed ecce misertus est Pauli, qui primo Saulus operabatur iniquitatem. Quid enim fecit boni, unde promereretur Deum? Nonne sanctos ejus ad mortem attrahebat? nonne epistolas a principibus sacerdotum ferebat, ut ubicumque

[1] Matth. XXII, 9. — [2] Isaï. LIV, 1-5. — [3] Psal. LVIII, 6. — [4] 1 Joan. III, 4. — [5] Psal. CXXIX, 3.

Christianos invenisset, ad pœnam raperet? nonne id agens, eo tendens, cædem spirans et anhelans, sicut de illo Scriptura attestatur, de cœlo vocatus est voce sublimi, dejectus, erectus; excæcatus, illuminatus; occisus, vivificatus; perditus, redditus[1]? Quo merito? Nihil nos dicamus, ipsum potius audiamus: « Qui prius fui, inquit, » blasphemus, et persecutor, et injuriosus, sed misericordiam consecutus sum[2]. » Certe: « Non miserearis » omnium qui operantur iniquitatem: » hoc duobus modis intelligi potest: sive quia omnino nulla peccata impunita relinquit Deus; sive quod est quædam iniquitas, quam qui operantur, omnino eorum Deus non miseretur. Secundum istos duos modos breviter quantum temporis sufficit, aliquid loquamur Charitati Vestræ.

XIII. Iniquitas omnis, parva magnave sit, puniatur necesse est, aut ab ipso homine pœnitente, aut a Deo vindicante. Nam et quem pœnitet, punit se ipsum. Ergo, fratres, puniamus nostra peccata, si quærimus misericordiam Dei. Non potest Deus misereri omnium operantium iniquitatem quasi blandiens peccatis, aut non eradicans peccata. Prorsus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu. Nam et illud fecisti quod impunitum esse non possit: sed a te puniatur potius, ut facias quod in illo Psalmo scriptum est: « Præveniamus faciem ejus in confessione[3]. » Quid est: « Præveniamus faciem ejus? » Antequam ipse attendat ut puniat, tu præveni confitendo et puni. Non ille inveniat quod puniat. Quia cum tu punis iniquitatem, facis æquitatem. Et ideo tui miserebitur Deus, quia jam te operantem æquitatem invenit Deus. Quid est, operantem æquitatem? Quia hoc in te odisti, quod et ille odit: ut incipias placere Deo, dum hoc in te punis quod displicet Deo. Nam non

[1] Act. IX, 1 et seqq. — [2] I Tim. I, 13. — [3] Psal. XCIV, 2.

potest impunitum relinqui peccatum : quoniam verum est : «Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem.»

XIV. Sed videamus jam alium modum, quo hæc sententia possit intelligi. Est quædam iniquitas, quam qui operatur, non potest fieri ut misereatur ejus Deus. Quæritis forte quænam illa sit? Ipsa defensio peccatorum. Quando quisque defendit peccata sua, magnam iniquitatem operatur : hoc defendit quod Deus odit. Et vide quam perverse, quam inique. Si quid boni fecerit, sibi vult imputari; si quid mali, Deo. Nam hoc modo defendunt homines peccata ex Dei persona, quod pejus est. Quid est hoc? Nemo est qui audeat dicere : Bonum est adulterium, bonum est homicidium, bona fraus, bonum perjurium : nullus prorsus hominum. Nam qui etiam illa faciunt, clamant quando patiuntur. Omnino ergo non invenis animam tam perversam, tam extorrem a societate generis humani et a participatione communis sanguinis ex Adam, cui videatur bonum esse adulterium, sicut dixi, fraus, rapina, perjurium. Sed quomodo ea defendunt? Si Deus noluisset, non id fecissem. Quid vis faciam fato meo? Jam quæris quid sit fatum : curris ad stellas. Quæris quis fecerit et ordinaverit stellas [1] : Deus est. Ergo ad hoc peccatum tuum defendis, ut Deum accuses. Ideo excusatur reus, ut culpetur judex. Prorsus talem iniquitatem operantium non miseretur Deus. « Non miserearis omnium » qui operantur iniquitatem. » Persequere, inquit, peccata eorum, puni, compunge, converte illos ante se, qui se ponunt post se; et erubescant de se, ut gaudeant de te. « Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem. »

XV. « Convertantur ad vesperam [2]. » Nescio quos dicit quondam operatores iniquitatis, et quondam tenebras,

[1] Gen. I, 16. — [2] Psal. LVIII, 7.

converti ad vesperam : Quid est : « ad vesperam? » Postea. Quid est : « ad vesperam? » Serius. Ante enim debuerant. antequam Christum crucifigerent, medicum agnoscere. Quare jam eo crucifixo, resurgente, in cœlum ascendente, posteaquam misit Spiritum suum sanctum ; quo repleti sunt illi qui in una domo erant, et cœperunt loqui linguis omnium gentium, expaverunt crucifixores Christi : compuncti sunt de conscientia sua, consilium salutis ab Apostolis petiverunt, audierunt : « Agite pœnitentiam, et » baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nos- « tri Jesu Christi, et dimittentur vobis peccata vestra [1]. » Post occisum Christum, post effusum Christi sanguinem dimittuntur peccata vestra. Ille sic voluit mori, ut sanguine suo etiam effusores ejusdem sanguinis redimeret. Fudistis sævientes, bibite confitentes. Merito « Convertantur ad vesperam : et famem patiantur ut canes. » Canes Gentes Judæi dixerunt, tanquam immundos. Nam inde et ipse Dominus, cum post eum clamaret Chananæa quædam mulier, non Judæa, ad suam filiam curandam convertere, volens ejus misericordiam ; ille omnia prævidens, omnia sciens, sed fidem ejus ostendere volens, distulit beneficium, et eam suspendit. Et quomodo distulit? « Non » sum, inquit, missus, nisi ad oves quæ perierunt domus » Israël [2]. » Israël, oves : Gentes quid? « Non est bonum, » panem filiorum mittere canibus [3]. » Gentes ergo canes appellavit, propter immunditiam. Quid autem illa mulier esuriens? Hoc magis non repulit : suscepit humiliter convicium, et meruit beneficium. Neque enim et convicium illud dicendum erat, quod a Domino dictum erat. Servus si aliquid tale domino dicat, convicium est. Dominus autem cum tale aliquid servo dicit, dignatio potius dici potest. « Ita, inquit, Domine. » Quid est, ita? Verum di-

[1] Act. II, 38. — [2] Matth. XV, 24. — [3] Ibid. 26.

cis, prorsus verum dicis, canis ego sum. « Sed et canes, » inquit, edunt de micis quæ cadunt de mensa domino» rum suorum[1]. » Et continuo Dominus : « O mulier, » magna est fides tua[2]. » Jamdudum canis, modo mulier. Unde jam mulier quæ paulo ante canis? Confitendo humiliter, non repellendo quod a Domino dictum erat. Ergo Gentes canes, et ideo esurientes. Bonum est et Judæis, ut agnoscant se peccatores; et licet ad vesperam, convertantur; et famem patiantur ut canes. Nam male saturatus erat ille qui dicebat : « Jejuno bis in sabbato. » Ille autem publicanus canis erat, famem patiens; et inde beneficium Domini esuriebat, qui dicebat : « Propitius esto mihi pec» catori[3]. Convertantur ergo et illi ad vesperam, et fa» mem patiantur ut canes. » Desiderent gratiam Dei, intelligant se peccatores : fortes illi fiant infirmi, divites illi fiant pauperes, justi illi agnoscant se peccatores, leones illi canes fiant. « Convertantur ad vesperam, et famem pa» tiantur ut canes. Et circumibunt civitatem. » Quam civitatem? Mundum istum, quem quibusdam locis vocat Scriptura civitatem circumstantiæ[4] : id est, quia in omnibus gentibus undique circumfuderat mundus unam gentem Judæorum, ubi talia dicebantur, et appellabatur civitas circumstantiæ. Istam civitatem circumibunt illi jam canes facti esurientes. Quomodo circumibunt? Evangelizando. Saulus ex lupo canis factus est ad vesperam[5], id est, sero conversus, de micis domini sui, in gratia ejus cucurrit, et circumivit civitatem.

XVI. « Ecce ipsi loquantur in ore suo, et gladius in » labiis eorum[6]. » Jam ille gladius bis acutus, de quo Apostolus dicit : « Et gladium spiritus, quod est verbum

[1] Matth. xv, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Luc. xviii, 12. — [4] Psal. xxx, 22, lix, 11 et cvii, 11, juxta lxx. — [5] Act. ix, 1 et 20. — [6] Psal. lviii, 8.

» Dei[1]. » Quare bis acutus? quare, nisi quia ex utroque Testamento feriens? Hoc gladio mactabantur, de quibus dicebatur Petro : « Macta, et manduca[2]. Et gladius in labiis eorum : Quoniam quis audivit? » Loquentur in ore suo : « Quis audivit? » id est, stomachabuntur adversus pigros ad fidem. Qui paulo ante et ipsi credere nolebant, tædium de non credentibus patiuntur. Et vere, fratres, contingit. Vides hominem pigrum antequam sit Christianus; clamas ad illum quotidie, vix convertitur : convertatur, et jam vult omnes esse Christianos, et miratur quia nondum sunt. Excidit illi quod ad vesperam conversus est : sed quia factus est esuriens sicut canis, habet etiam in labiis gladium; dicit : « Quis audivit? » Quid est : « Quis audivit? » Quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est[3]. « Quoniam quis audivit? » Non credunt Judæi; conversi sunt ad Gentes, et annuntiaverunt. Judæi non credebant : et tamen per credentes Judæos Evangelium circumibat civitatem, et dicebant : « Quoniam quis audivit? »

XVII. « Et tu, Domine, deridebis eos[4]. Quis audivit? » Omnes gentes christianæ futuræ sunt, et vos dicitis : « Quis audivit? » Quid est, « Deridebis eos? Pro nihilo » habebis omnes gentes. » Nihil ante te erit : quia facillimum erit ut credant in te omnes gentes.

XVIII. « Fortitudinem meam ad te custodiam[5]. » Illi enim fortes ideo ceciderunt, quia fortitudinem suam ad te non custodierunt : id est, illi qui super me insurrexerunt et irruerunt, de se præsumpserunt. « Ego autem for» titudinem meam ad te custodiam : » quia si recedo, cado; si accedo, fortior fio. Videte enim quid est, fratres, in anima humana. Non habet ex se lumen, non habet ex se vires : totum autem quod pulchrum est in anima,

[1] Ephes. VI, 17. — [2] Act. X, 13. [3] — [3] Isaï. LIII, 1, et Rom. X, 16. — [4] Psal. LVIII, 9. — [5] Ibid. 10.

virtus et sapientia est : sed nec sapit sibi, nec valet sibi, nec ipsa sibi lux est, nec ipsa sibi virtus est. Est quædam origo fonsque virtutis, est quædam radix sapientiæ, est quædam, ut ita dicam, si et hoc dicendum est, regio incommutabilis veritatis : ab hac anima recedens tenebratur, accedens illuminatur. « Accedite ad eum, et illumi- » namini [1] : » quia recedendo tenebramini. Ergo « Fortitu- » dinem meam ad te custodiam : » non a te recedam, non de me præsumam. « Fortitudinem meam ad te custodiam : » quia Deus susceptor meus es. » Ubi enim eram, et ubi sum? Unde me suscepisti? Quas iniquitates meas dimisisti? Ubi jacebam? quo erectus sum? Ergo hæc meminisse debeo : quod in alio Psalmo dicitur : « Quoniam pater » meus et mater mea dereliquerunt me ; Dominus autem » assumpsit me [2] ? « Fortitudinem meam ad custodiam : » quia Deus susceptor meus es. »

XIX. « Deus meus, misericordia ejus præveniet me [3]. » Ecce quid est, « Fortitudinem meam ad te custodiam : » De me omnino nihil præsumam. Quid enim attuli boni, ut mei miserereris, et me justificares? Quid in me invenisti, nisi sola peccata? Tuum nihil aliud nisi natura quam creasti : cætera, mala mea quæ delevisti. Non ego prior ad te exurrexi, sed tu ad me excitandum venisti : nam « Misericordia ejus præveniet me. » Antequam aliquid boni ego faciam, « Misericordia ejus præveniet me. » Quid hic respondebit infelix Pelagius?

XX. « Deus meus demonstravit mihi in inimiciis meis [4]. » Quid ait? Quantam circa me exhibuerit misericordiam, in inimicis meis mihi demonstravit. Relictis comparet se collectus, et repulsis electus : comparet se vasis iræ vas misericordiæ, et videat quia ex una massa fecit Deus « Aliud vas in honorem, aliud in contumeliam. » Quid

[1] Psal. XXXIII, 5. — [2] Id. XXVI, 10. — [3] Id. LVIII, 11. — [4] Ibid. 12.

est, demonstravit mihi in inimicis meis? Si enim Deus » volens ostendere iram, et demonstrare potentiam suam » attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in » perditionem. Et propter quid hoc? Ut notas faceret di- » vitias suas in vasa misericordiæ[1]. » Si ergo vasa iræ attulit, in quibus notas faceret divitias suas in vasa misericordiæ; rectissime dictum est, «Misericordia ejus præveniet » me : Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis : » id est, quantam circa me habuit misericordiam, in illis mihi demonstravit circa quos non habuit. Nisi enim debitor suspendatur, minus agit gratias cui debitum relaxatur. « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis. »

XXI. De ipsis autem inimicis quid? « Ne occideris eos, nequando obliviscantur legis tuæ[2]. » Rogat pro inimicis suis, implet præceptum. Quid est, « Ne miserearis om- » nium qui operantur iniquitatem[3], et, Ne occideris eos, » nequando obliviscantur legis tuæ? » Quomodo non miseretur omnium qui operantur iniquitatem, et quomodo non occidit eos ne obliviscantur legis tuæ? Sed hic de inimicis suis dixit. Quid ergo? Inimici ejus æquitatem operantur? Si qui ei inimicantur æquitatem operantur; ergo ipse iniquitatem operatur. Sed quia ipse æquitatem operatur, porro qui æquitatem operatur, profecto iniquitatem ab inimicis patitur; restat ut qui justo inimicantur, iniquitatem operentur. Unde ergo paulo superius, « Non mi- » serearis omnium qui operantur iniquitatem ; » et nunc de inimicis suis, « Ne occideris eos, nequando obliviscantur » legis tuæ? » Non ergo miserearis eorum, ut occidas peccata eorum : Non occidas eos, quorum peccata occidis. Quid est autem occidi? Oblivisci legis Domini. Ipsa est vera mors, in profundum ire peccati : potest quidem hoc et de Judæis intelligi. Quid de Judæis, « Ne occideris eos,

[1] Rom. IX, 21-23. — [2] Psal. LVIII, 12. — [3] Ibid. 6.

» ne quando obliviscantur legis tuæ? » Istos inimicos meos ipsos qui me occiderunt, noli tu occidere. Maneat gens Judæorum : certe victa est a Romanis, certe deleta civitas eorum, non admittuntur ad civitatem suam Judæi, et tamen Judæi sunt. Nam omnes istæ provinciæ a Romanis subjugatæ sunt. Quis jam cognoscit gentes in imperio romano quæ quid erant, quando omnes Romani facti sunt, et omnes Romani dicuntur? Judæi tamen manent cum signo; nec sic victi sunt, ut a victoribus absorberentur. Non sine causa Caïn ille est, qui cum fratrem occidisset posuit in eo Deus signum, ne quis eum occideret[1]. Hoc est signum quod habent Judæi : tenent omnino reliquias legis suæ, circumciduntur, sabbata observant, pascha immolant, azyma comedunt. Sunt ergo Judæi, non sunt occisi, necessarii sunt credentibus Gentibus. Quare hoc? Ut demonstret nobis in inimicis nostris misericordiam suam. « Deus meus demonstravit mihi in inimicis meis. » In ramis superbia præcisis inserto misericordiam suam demonstrat oleastro. Ecce ubi jacent qui superbi erant, ecce ubi insertus es qui jacebas : et tu noli superbire, ne præcidi merearis. « Deus meus ne occideris, eos, ne quando » obliviscantur legis tuæ. »

XXII. « Disperge eos in virtute tua. » Jam factum est : per omnes gentes dispersi sunt Judæi, testes iniquitatis suæ et veritatis nostræ. Ipsi habent codices, de quibus prophetatus est Christus, et nos tenemus Christum. Et si quando forte aliquis Paganus dubitaverit, cum ei dixerimus prophetias de Christo, quarum evidentiam obstupescit, et admirans putaverit a nobis esse conscriptas, de codicibus Judæorum probamus, quia hoc tanto ante prædictum est. Videte quemadmodum de inimicis nostris alios confundimus inimicos. « Disperge eos in virtute tua : » tolle

[1] Gen. IV, 15.

illis virtutem, tolle illis fortitudinem eorum. « Et deduc » eos protector meus, Domine. Delicta oris eorum, ser- » monem labiorum eorum : et comprehendantur in su- » perbia sua : et ex maledicto et mendacio annuntiabun- » tur consummationes, in ira consummationis, et non » erunt[1]. » Obscura sunt, et timeo ne non insinuentur bene. Jam audiendo fatigati estis : itaque si placet Charitati Vestræ, quæ restant in crastinum differamus. Adjuvabit Dominus, ut vobis debitum persolvamus : quia de illo magis quam de nobis promittimus.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM LVIII.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi.

I. Hesternus sermo protractus, debitorem me in hodiernum reliquit : quia ergo Dominus voluit, reddendi tempus advenit. Quam vero sumus nos devoti redhibitores, tam debetis vos esse avidi exactores : hoc est, ut quod ille donat, et nos reddimus, (ille enim Dominus, nos servi sumus,) sic accipiatis, ut sit fructus in auditione vestra de vita vestra. Cultus enim ager fructum non reddens, et ingratus agricolæ pro frugibus spinas afferens, non horreum, sed ignem quærit. Dominus autem Deus noster, sicut eum videtis hanc terram visitare imbribus solemnibus, ita cor nostrum verbo suo tanquam agrum suum visitare

[1] Psal. LVIII, 13, 14.

dignatur; et de corde nostro fructus quærit, quia novit et quid ibi seminet, et quantum pluat. Et quia revera nihil sine illo sumus, quia et antequam essemus, nihil eramus, et quisquis jam homo est et sine illo esse voluerit, nihil aliud quam homo peccator erit; verumque est quod hic dictum est, « Fortitudinem meam ad te custo» diam[1]; » quoniam quidquid possumus, nisi apud illum et ad illum servemus, recedendo amittimus: vigilare debet semper mens nostra non ab illo recedere, sed et si longe erat, magis magisque propinquare et accedere; non gressu pedum, non subvectione vehiculorum, non celeritate animalium, non elevatione pennarum, sed puritate affectuum, et probitate sanctorum morum.

II. Videamus ergo quid restat de hoc Psalmo. In hoc enim dimiseramus, cum cœpisset de inimicis suis loqui dicens Deo: « Ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis » tuæ[2]. » Quamvis eos inimicos suos esse dixerit, rogavit tamen Deum ne occiderentur et obliviscerentur legem ipsius, non tamen tenere legem, id est, non oblivisci legem, jam perfectio est, et quasi securitas de præmio, et nulla sollicitudo de supplicio. Sunt enim qui tenent legem memoria, et non implent vita: qui vero implent vita, non possunt non tenere memoria. Ergo qui moribus præcepta Dei facit, et quodam modo vivendo semper in corde suo ne deleatur agit quod tenet, vivendoque se commemorat quid ei in corde scriptum sit de lege Dei, ipse fructuose tenet legem Dei, ipse non inimicus deputabitur. Nam ecce inimici Judæi, quos videtur significare Psalmus iste, legem Dei tenent, et ideo de illis dictum est: « Ne occideris eos, nequando » obliviscantur legis tuæ: » ut gens Judæorum maneret, et ea manente cresceret multitudo Christianorum. Per omnes gentes manent certe, et Judæi sunt, nec destite-

[1] Psal. LVIII, 10. — [2] Ibid. 12.

runt esse quod erant : id est, gens ista non ita cessit in jura Romanorum, ut amiserit formam Judæorum ; sed subdita Romanis est, ut etiam leges suas teneat, quæ leges sunt Dei. Sed quid in illis factum est? » Decimatis mentham et » cyminum, et reliquistis quæ graviora sunt Legis miseri- » cordiam et judicium ; liquantes culicem, camelum » autem glutientes[1]. » Hoc eis Dominus dicit. Et revera ita sunt; tenent Legem, tenent Prophetas; legunt omnia, cantant omnia : lucem Prophetarum non ibi vident, qui est Christus Jesus. Non solum eum nunc non vident, cum sedet in cœlo : sed nec tunc viderunt, quando inter illos humilis ambulabat, et facti sunt rei fundendo sanguinem ipsius; sed non omnes. Hoc et hodie commendamus Charitati Vestræ. Non omnes : quia multi eorum conversi ad eum quem occiderunt, et in eum credendo, veniam et de effuso ipsius sanguine meruerunt; exemplumque præbuerunt hominibus quam non debeant diffidere dimitti sibi qualecumque peccatum, quando et interfectio Christi dimissa est confitentibus. Inde ergo dictum est, « Quia » Deus susceptor meus es ; Deus meus, misericordia ejus » præveniet me : » hoc est, ante omnia merita mea bona prævenit me misericordia ipsius: etsi nihil in me boni invenerit, ipse me facit bonum, et ipse justificat conversum, et ipse admonet ut convertatur aversus. « Deus meus » inquit iterum, demonstravit mihi in inimicis meis : » id est, quantnm me diligat, quantumque mihi largiatur de bonitate sua, ex comparatione inimicorum meorum mihi ostendit; quia cum sint ex una massa vasa iræ et vasa misericordiæ[2], per vasa iræ discunt vasa misericordiæ quantum illis Deus largiatur boni. Et deinde, « Ne occi- » deris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ : » hoc dictum est de Judæis. Sed quid illis facies? « Disperge eos

[1] Matt. XXIII, 23, 24. — [2] Rom. IX, 21.

» in virtute tua. » Ostende illis quia tu fortis es, non ipsi qui de virtute sua præsumendo, veritatem tuam non cognoverunt : non quales ipsi fortes sunt, de quibus dictum est : « Irruerunt super me fortes : » sed qualis tu fortis ad dispergendos eos. « Et deduc eos protector meus Do» mine : » id est, sic eos disperge, ut non eos deseras, « Ne » quando obliviscantur legis tuæ : » et in eo ipso me protegas, ut de ipsorum dispersione habeam testimonium misericordiæ tuæ.

III. Et sequitur : « Delicta oris eorum, sermonem labio» rum eorum[1]. » Quo conjungitur, quo connectitur ista sententia? « Delicta, inquit, oris eorum, sermonem labio» rum eorum. » Sequentia non ita connectuntur, ut doceant nos quo conjungatur ista sententia. « Delicta, in» quit, oris eorum, sermonem labiorum eorum : et com» prehendantur in superbia sua. Et ex maledicto et men» dacio annuntiabuntur consummationes, in ira consum» mationis, et non erunt[2]. » Hoc obscurum etiam heri dixeramus, et ideo ad recentiores mentes vestras expositionem distuleramus. Nunc itaque, quoniam nondum fatigati estis in audiendo, erigite corda ut adjuvetis me intentione, ne forte in obscuritate et perplexitate aliquantum sermo noster non sufficiat intentioni vestræ : et debetis aliquid et a vobis afferre, ut quod nos dicendo non impleverimus, intelligendo suppleatis. Sic ergo posita est ista sententia in medio, ut quo jungatur, non facile videamus : « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum. » Recurramus ergo ad superiora. Quoniam dixerat : « Ne oc» cideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ, » quos tamen dixerat inimicos; adjunxit duos versiculos : « Dis» perge eos in virtute tua, et deduc eos, protector meus » Domine : » et continuo intulit : « Delicta oris eorum,

[1] Psal. LVIII, 15. — [2] Ibid. 14.

» sermonem labiorum eorum,» hoc est, illum occide, non ipsos. « Non ergo occideris eos, nequando obliviscantur » legis tuæ : » sed est quod in illis occidas, ut impleas quod supra dictum est : « Non miserearis omnium qui ope- » rantur iniquitatem. Disperge ergo illos, et deduc eos : » id est, noli deserere, cum dispergis ; quia non deserendo habes quid in illis agas, cum ipsos non occidis. Quid ergo occides? « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eo- » rum. » Quid in illis occides? « Crucifige, crucifige[1], » quod clamaverunt, non qui clamaverunt. Illi enim Christum delere, interimere, perdere voluerunt : tu autem resuscitando Christum, quem perdere voluerunt, occidis « Delicta oris eorum, sermonem labiorum eorum.» Quippe quem perdendum clamaverunt, vivere expavescunt ; et quem in terra contempserunt, in cœlo adorari ad omnibus gentibus admirantur : sic occiduntur delicta oris eorum, et sermo labiorum eorum.

IV. « Et comprehendantur in superbia sua.» Quid est : « Comprehendantur in superbia sua ?» Quia frustra irruerunt fortes, et quasi cessit illis ut aliquid sibi fecisse viderentur, et prævaluerunt Domino. Potuerunt hominem crucifigere, potuit infirmitas prævalere, et virtus occidi ; et visi sibi sunt aliquid, velut fortes, velut potentes, velut prævalentes, velut leo paratus ad prædam, velut tauri pingues, sicut eos alio loco commemorat : « Tauri pin- » gues obsederunt me[2]. » Quid autem fecerunt in Christo? Non vitam, sed mortem occiderunt. Extincta quippe morte in moriente, et resurgente vita de morte in vivente, etenim et ipse se resuscitavit, quia erat in illo et quod mori non potuit, quid fecerunt? Audi quid fecerunt : solverunt templum. Quid vero ipse fecit ? Triduo resuscitavit illud[3]. Per hoc ergo occisa sunt delicta oris eorum, et sermo la-

[1] Matth. XXVII, 23, et Joan. XIX, 6. — [2] Psal. XXI, 13. — [3] Joan. II, 19.

biorum eorum. Et quid jam factum est in his qui conversi sunt? « Et comprehendantur in superbia sua. » Dictum est enim illis, quia ille, quem occiderunt, resurrexit. Crediderunt eum resurrexisse, quia viderunt eum in cœlo positum, Spiritum sanctum inde misisse, et eos qui in illum crediderunt implevisse[1], et invenerunt se et nihil damnasse, et nihil fecisse. Factum eorum in irritum venit, peccatum remansit. Quia ergo factum evacuatum est, peccatum autem remansit super facientes; comprehensi sunt in superbia sua, viderunt se sub iniquitate sua. Restabat ergo ut confiterentur peccatum, et ille ignosceret qui peccantibus cesserat, et mortem suam donaret occisus a mortuis, et vivificans mortuos. Comprehensi sunt ergo in superbia sua.

V. « Et ex maledicto et mendacio annuntiabuntur » consummationes, in ira consummationis, et non erunt[2]. » Et hoc difficile intelligitur, quo jungatur « Et non erunt. » Quid, non erunt? Videamus ergo superiorem textum : cum comprehensi fuerint in superbia sua, « Annuntia- » buntur ex maledicto et mendacio consummationes. » Quæ sunt consummationes? Perfectiones : consummari enim, perfici est. Aliud est consummari, aliud consumi. Consummatur enim quod sic finitur ut perficiatur : consumitur quod sic finitur ut non sit. Superbia non permittebat hominem perfici; nihil sic impedit perfectionem. Intendat quippe Charitas Vestra paululum ad id quod dico; et videte malum nimis molestum, nimis cavendum. Quale malum putatis? Quandiu exaggerem quid mali sit in superbia? Diabolus inde solum puniendus est. Certe princeps est omnium peccatorum, certe seductor est ad peccandum : non ei imputatur adulterium, non vinolentia, non fornicatio, non rapina rerum alienarum : sola superbia lapsus est. Et quoniam superbiæ comes est invi-

[1] Act. I, 9, et II, 4. — [2] Psal. LVIII, 13, 14.

dentia, fieri non potest ut superbus non invideat : ex hoc vitio, quod superbiam necessario sequitur, lapsus etiam invidit stanti, et dedit operam seducere hominem, ne illo levaretur unde ille dejectus est. Et ideo satagit vera persuadere peccata, quia talem judicem habemus ubi objicere falsa non possit. Nam si apud judicem hominem ageretur causa nostra, quem posset fallere criminationibus falsis, non multum ageret ut peccaremus ; quia judicem fallendo, et innocentes posset opprimere, et circumventos ad se traducere, et secum condemnari facere : nunc vero quia scit talem judicem qui falli non possit, et quia scit eum justum personas accipere non posse ; tales ei vult reos perducere, quos necesse sit ut damnet, quia justus est. Dat itaque operam ut peccemus sola invidentia, quæ invidentia necesse est ut comitetur superbiam. Hoc ergo malum superbia est, impediens perfectionem. Jactet ergo se quisque de divitiis, jactet de pulcrhitudine et de viribus corporis ; ista certe omnia mortalia sunt : ridendi sunt qui se de mortalibus jactant, a quibus rebus plerumque aut vivi deseruntur, aut mortui eas necesse est ut deserant. Illud est vitium capitale, quod cum quisque bene profecerit, superbia tentatur, ut perdat totum quod profecit. Denique omnia vitia in malefactis timenda sunt, superbia in benefactis plus metuenda est. Non itaque mirum, quia sic est humilis Apostolus, ut dicat : « Quando » infirmor, tunc fortis sum. » Nam hoc vitio ne ipse tentaretur, quale sibi medicamentum dicit appositum contra tumorem a medico, qui sciret quid curaret? « Ne magni- » tudine, inquit, revelationum extollar, datus est mihi » stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphi- » zet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet » a me ; et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea, nam virtus

» in infirmitate perficitur[1]. » Videte quæ sint consummationes. Apostolus, doctor gentium, pater fidelium per Evangelium, accepit stimulum carnis a quo colaphizaretur. Quis nostrum hoc dicere auderet, nisi ille confiteri non erubesceret? Si enim dixerimus hoc non passum fuisse Paulum; cum ei quasi honorem deferimus, mendacem facimus. Sed quia verax est, et verum dixit, oportet ut credamus datum illi esse angelum Satanæ, ne magnitudine revelationum extolleretur. Ecce quam timendus est serpens superbiæ! Quid itaque factum est istis? In peccato suo comprehensi sunt, quia Christum occiderunt, et de ipsa magnitudine peccati plus humiliati sunt, et majore humilitate erigi meruerunt: hoc est: « Comprehendantur » in superbia sua. Et ex maledicto et mendacio annun» tiabuntur consummationes: » id est, ideo magis perficientur, quia in maledicto et mendacio deprehensi sunt. Superbia quippe eos non permittebat perfici: facinus abstulit superbiam per eorum confessionem; indulgentia delevit facinus per Dei miserationem, et ex maledicto et mendacio annuntiatæ sunt consummationes: id est, dictum est homini: Vidisti quid sis, sensisti quid sis, errasti, excæcatus es, peccasti et lapsus es, agnovisti infirmitatem tuam, supplica medico, noli tibi videri sanus: ubi est phrenesis tua? Ecce medicum occidisti, quem occidendo perdere non potuisti: tamen quantum ad te pertinuit, occidisti. « Ex maledicto et mendacio annuntiabuntur con» summationes. » Fecistis quod ad maledictum pertinebat, o Judæi: « Maledictus enim omnis qui pendet in » ligno[2]. » Crucifixistis Christum[3], tanquam maledictum putastis. Adde maledicto mendacium: Custodes ad sepulcrum pousistis: ut mentirentur, pecuniam dedistis[4]. Ecce

[1] 2 Cor. XII, 7-10. — [2] Deut. XXI, 23, et Gal. III, 13. — [3] Matth. XVII, 35. — [4] Id. XXVIII, 12.

Christus resurrexit : ubi est maledictum crucis quod fecistis? ubi est mendacium custodum quos corrupistis.

VI. « Ex maledicto et mendacio annuntiabuntur, con» summationes in ira consummationis, et non erunt[1]. » Quid est, « In ira consummationis annuntiabuntur consum» mationes. » Est ira consummationis, et est ira consumptionis. Nam omnis vindicta Dei ira dicitur : sed aliquando ad hoc vindicat Deus, ut perficiat ; aliquando ad hoc vindicat, ut damnet. Quomodo ad hoc vindicat, ut perficiat? « Flagellat omnem filium quem recipit[2]. » Quomodo ad hoc vindicat, ut damnet? Quando posuerit impios ad sinistram, et dixerit eis : « Ite in ignem æternum, qui pa» ratus est diabolo et angelis ejus[3]. » Illa ira consumptionis est, non consummationis. « Annuntiabuntur autem » consummationes in ira consummationis, » id est, prædicabitur ab Apostolis, « Quia ubi abundavit peccatum, » superabundavit gratia[4], » et pertinuit ad humiliationis medicinam infirmitas hominis. Hoc cogitantes illi, et invenientes atque confitentes iniquitates suas, « Non erunt. » Quid, « Non erunt? » In superbia sua. Supra enim dixerat : « Comprehendantur in superbia sua. Et ex maledicto » et mendacio annuntiabuntur consummationes in ira » consummationis, et non erunt, » utique in superbia, in qua comprehensi sunt.

VII. « Et scient quia Deus dominabitur Jacob et finium » terræ. » Ante enim justi sibi videbantur, quod gens Judæa Legem acceperat, quod Dei præcepta servaverat : demonstratur illis quia non servavit, cum in ipsis Dei præceptis Christum non intellexit, quia cæcitas ex parte Israël facta est[5]. Vident et ipsi Judæi, quia non debent Gentes contemnere, quos quasi canes et peccatores puta-

[1] Psal. LVIII, 13, 14. — [2] Hebr. XII, 6. — [3] Matth. XXV, 41. — [4] Rom. V, 20. — [5] Id. XI, 25.

bant. Quomodo enim pariter inventi sunt in iniquitate, ita pariter pervenient ad salutem. « Non solum ex Judæis, » inquit Apostolus, verumetiam ex Gentibus [1]. Ideo enim » lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est » in caput anguli [2], » ut duos jungeret in se : angulus enim duos parietes copulat. Judæi excelsi et magni sibi videbantur : Gentes tanquam infirmi, tanquam peccatores, tanquam dæmonum servi, tanquam idolorum adoratores, et tamen in utrisque iniquitas erat. Demonstrati sunt et Judæi peccatores; « Quia non est qui faciat bo- » num, non est usque ad unum [3] : » deposuerunt superbiam, et non inviderunt saluti Gentium, quia parem suam et illorum infirmitatem cognoverunt; et in angulari lapide copulati simul Dominum adoraverunt. « Et scient quia » Deus dominabitur Jacob et finium terræ. » Non tantum Judæorum dominabitur, sed et finium terræ : quod non scirent, si adhuc in superbia sua essent; in superbia autem sua essent, si adhuc sibi justi viderentur : ut autem sibi justi non viderentur, annuntiatæ sunt illis ex maledicto et mendacio consummationes in ira consummationis; quia comprehensi fuerunt in superbia sua, ex maledicto quod fecerunt, quando Christum occiderunt. Ecce quid fecit Dominus noster Jesus Christus. Mortuus est inter manus Judæorum, et redemit multitudinem Gentium : hac fusus est sanguis, hac profuit; sed conversis omnibus profuit; quia et illi quem occiderunt agnoverunt, et ab illo ipsius interfectionis et delicti sui magni veniam meruerunt.

VIII. Quid ergo et de ipsis? Quod supra : « Convertentur ad vesperam : » id est, etsi sero, id est, post interfectionem Domini nostri Jesu Christi : « Convertentur » ad vesperam : et famem patientur ut canes. » Sed « Ut » canes, » non ut oves, aut vituli : « Ut canes, » ut Gentes,

[1] Rom. II, 16. — [2] Psal. CXVII, 22. — [3] Id. XIII, 3, et Rom. III, 12.

ut peccatores; quia et ipsi cognoverunt peccatum suum qui sibi justi videbantur. De quibus dictum est in alio Psalmo : « Postea acceleraverunt : » hoc dictum est hic : « Ad vesperam. » Nam ibi sic est : « Multiplicatæ sunt » infirmitates eorum, postea acceleraverunt[1] : » Unde acceleraverunt postea? « Quia multiplicatæ sunt infirmi- » tates eorum : » nam si sibi adhuc sani viderentur, nunquam accelerarent. Quod ergo ibi dictum est : « Multipli- » catæ sunt infirmitates eorum : » hoc dictum est hic : « Comprehendantur in superbia sua, et ex maledicto et » mendacio annuntiabuntur consummationes in ira con- » summationis. » Et quod ibi dictum est : « Postea acce- » leraverunt : » hoc dictum est hic : « Et non erunt, » in superbia sua. « Et scient quia Deus dominabitur Ja- » cob, et finium terræ : » et « Convertentur ad vesperam. » Bonum est ergo humiliari peccatorem, et nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. « Et circumibunt civi- » tatem. » Jam et hesterno die exposuimus civitatem, id est, circumstantiæ civitatem, omnes gentes.

IX. « Dispergentur ut edant : » id est, ut lucrentur alios, ut in corpus suum transforment credentes. « Si au- » tem non satiabuntur, et murmurabunt. » Quia et superius murmur eorum dixerat, dicentium : « Quoniam » quis audivit. Et tu, Domine, inquit, deridebis eos, » dicentes : « Quis audivit, » quare? Quia, « Pro nihilo » habebis omnes gentes. » Sic et hic, « Si autem non sa- » tiabuntur, et murmurabunt. »

X. Concludatur Psalmus. Videte angulum exultantem, jam de utroque pariete gaudentem[2]. Superbiebant Judæi, humiliati sunt, desperabant Gentes, erectæ sunt. Veniant ad angulum, ibi conveniant, ibi concurrant, ibi pacis osculum inveniant; de diverso veniant, sed in adversum

[1] Psal. xv, 4. — [2] Ephes. II, 20.

non veniant; illi de circumcisione, isti de præputio. Longe erant parietes, sed antequam ad angulum venirent : in angulo autem teneant se, et tota jam Ecclesia ex utroque pariete, quid dicat? « Ego autem cantabo po-» tentiam tuam, et exultabo mane misericordia tua. » Mane transactis tentationibus, mane cum nox hujus sæculi transierit, mane quando jam latronum insidias et diaboli et angelorum ejus non expavescimus, mane quando jam non ad lucernam prophetiæ ambulamus, sed ipsum Dei Verbum tanquam solem contemplamur. « Et » Exultabo mane misericordia tua. » Merito in alio Psalmo dicitur : « Mane astabo tibi, et contemplabor[1]. » Merito et ipsius Domini resurrectio diluculo fuit, ut impleretur quod dictum est in alio Psalmo : « Vespere demorabitur » fletus, et in matutino exultatio[2]. » Ad vesperam quippe Discipuli mortuum planxerunt Dominum nostrum Jesum Christum ; diluculo ad resurgentem exultaverunt. « Exul-» tabo mane misericordia tua. »

XI. « Quia factus es susceptor meus, et refugium meum » in die tribulationis meæ. Adjutor meus tibi psallam, » quia tu Deus susceptor meus es[3]. » Quid eram, nisi subvenires? Quam desperatus eram, nisi curares? Ubi jacebam, nisi advenires? Certe ingenti vulnere periclitabar, sed illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Omnipotenti medico nihil est insanabile, non renuntiat ad aliquem : opus est ut tu curari velis, opus est ut manus ejus non refugias. Sed si nolis curari, vulnus tuum admonet ut cureris : et aversum revocat, et refugientem quodam modo ad se redire compellit, et attrahit. In omnibus implet quod dictum est : « Miseri-» cordia ejus præveniet me. » Cogitate quod dictum est : « Præveniet me. » Si aliquid tuum primum attulisti, et

[1] Psal. v, 5. — [2] Id. xxix, 6. — [3] Id. LVIII, 17, 18.

ex tuo aliquo bono primo Dei misericordiam meruisti, non te prævenit. Quando autem vel intelligis quia præventus es, nisi intelligas quod ait Apostolus : « Quid enim habes, » quod non accepisti ? Si autem accepisti, quid gloriaris » quasi non acceperis[1] ? » Hoc est, « Misericordia ejus » præveniet me. » Denique attendens omnia bona quæcumque habere possumus, sive in natura, sive in instituto, sive in ipsa conversatione, in fide, in spe, in charitate, in bonis moribus, in justitia, in timore Dei, totum non esse nisi ex illius donis, ita conclusit : « Deus meus » misericordia mea. » Non invenit impletus bonis Dei, quid appellaret Deum suum, nisi misericordiam suam. O nomen, sub quo nemini desperandum est ! « Deus meus, » inquit, misericordia mea. » Quid est, « Misericordia » mea ? » Si dicas : Salus mea, intelligo quia dat salutem ; si dicas : Refugium meum, intelligo quia confugis ad eum ; si dicas : Fortitudo mea, intelligo quia dat tibi fortitudinem : « Misericordia mea, » quid est ? Totum quidquid sum, de misericordia tua est. Sed promerui te, invocando te ? Ut essem, quid feci ? ut essem qui te invocarem, quid egi ? Si enim egi aliquid ut essem, jam eram antequam essem. Porro si omnino nihil eram antequam essem, nihil te promerui ut essem. Fecisti ut essem, et non tu fecisti ut bonus essem ? Dedisti mihi ut sim, et potuit mihi alius dare ut bonus sim ? Si tu mihi dedisti ut sim, et alius mihi dedit ut bonus sim ; melior est ille qui mihi dedit ut bonus sim, quam ille qui mihi dedit ut sim. Porro quia te nemo melior, nemo te potentior, nemo te in misericordia largior ; a quo accepi ut essem, ab illo accepi ut bonus essem. « Deus meus misericordia mea. »

[1] I Cor. IV, 7.

ENARRATIO

IN PSALMUM LIX.

Sermo ad populum[1].

I. Titulus Psalmi hujus aliquantum prolixus est : sed non nos terreat, quia Psalmus brevis est. Tanquam ergo aliquantulum prolixiorem Psalmum audierimus, sic intendamus : quoniam in nomine Christi nutritis et nutriendis loquimur in Ecclesia Dei, nec alienis a sapore istarum litterarum a quibus mundus alienus est, non quasi rudia vobis ista semper esse debent. Si enim ea quæ sæpissime audistis, cum jucunditate in ore cogitationis ruminastis, nec oblivione tanquam in ventre sepelistis; eadem ipsa recordatio vestra, et memoria multum nos poterit adjuvare, ne multum loquamur ad enodanda quasi rudibus ea, quæ jam vos nosse novimus. Certe illud meminimus sæpe vos audisse quod dicimus : Vix est ut in Psalmis invenias voces, nisi Christi et Ecclesiæ, aut Christi tantum, aut Ecclesiæ tantum, quod utique ex parte et nos sumus. Ac per hoc quando voces nostras agnoscimus, sine affectu agnoscere non possumus; et tanto magis delectamur, quando indidem nos esse sentimus. David rex unus homo fuit, sed non unum hominem figuravit; quando scilicet figuravit Ecclesiam ex multis constantem, distentam usque ad fines terræ : quando autem

[1] Sermo iste ad populum aliquanto post Enarrationem superioris Psalmi habitus est ex n. 11.

unum hominem figuravit, illum figuravit qui est mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus [1]. In hoc ergo Psalmo, vel potius in hujus Psalmi titulo, dicuntur quædam victoriosa David, quod fortiter fecerit debellando quosdam inimicos, et eos tributarios faciendo; quando post mortem Saülis persecutoris sui, regnum illius accepit manifestum in Israël. Nam et antequam persecutionem pateretur, rex erat, sed Deo tantum notus erat. Postea ergo jam manifesto regno, et evidenter atque eminenter accepto debellavit eos, qui in hoc titulo commemorantur; et notatus est Psalmi titulus ita : « In finem, pro his qui » immutabuntur in tituli inscriptionem ipsi David in » doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et » Syriam Sobal, et convertit Joab, et percussit Edom, » in valle Salinarum duodecim millia [2]. » Legimus hæc in libris Regnorum, istos omnes quos nominavit, debellatos esse a David, id est, Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal, Joab, Edom [3]. Facta sunt ista, et quemadmodum facta sunt, ita ibi conscripta sunt, ita leguntur : legat qui vult. Verumtamen sicut solet propheticus spiritus in Psalmorum titulis recedere aliquantulum ab expressione rerum gestarum, et aliquid dicere quod in historia non invenitur, et hinc potius admonere, non propter cognoscendas res gestas esse hujusmodi titulos inscriptos, sed propter futura præfiguranda : sicut dictum est, quod « Coram Abimelech mutavit vultum suum, et dimisit » eum, et abiit [4]; » cum indicet Scriptura Regnorum hoc eum non fecisse coram Abimelech, sed coram Achis rege [5] : ita et in hoc titulo invenimus aliquid, quo commoneamur ad aliquid. Namque in illa narratione bellorum fortiumque factorum regis David, ubi hi omnes quos

[1] 1 Tim. II, 5. — [2] Psal. LIX, 1, 2. — [3] 2 Reg. VIII, 3, 4, etc. — [4] Psal. XXXIII, 1. — [5] 1 Reg. XXI, 13.

commemoravimus, debellati sunt, eum aliquid succendisse non legimus. Hic autem maxime hoc positum est, quod ibi non est scriptum, quia succendit Mesopotamiam Syriæ, et Syriam Sobal. Jam ergo incipiamus secundum rerum futurarum significationes ista discutere, et opacitatem umbrarum in lucem verbi revocare.

II. « In finem, » quid sit nostis : « Finis enim Legis » Christus est[1]. » Eos qui immutantur nostis. Qui enim, nisi qui a veteri vita in novam transeunt? Absit enim ut hic culpanda immutatio intelligatur. Non quomodo immutatus est Adam a justitia ad iniquitatem, et a deliciis ad laborem[2] : sed quomodo mutantur illi, quibus dictum est : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux » in Domino[3]. » Immutantur autem isti « In tituli in» scriptionem. » Nostis tituli inscriptionem : Titulus infixus est super crucem Domini scriptus, « Hic est rex » Judæorum[4] : » mutantur in hujus tituli inscriptionem qui in regnum Christi transeunt a regno diaboli. Bene mutantur in hujus tituli inscriptionem. Mutantur autem, sicut sequitur, « In doctrinam. » Cum enim dixisset : « Pro his qui immutabuntur in tituli inscriptionem : » addidit, « Ipsi David in doctrinam : » id est, mutantur non sibi, sed ipsi David, et mutantur in doctrinam. Non enim ita rex Christus, quasi sæculo regnaturus ; cum aperte dixerit: « Regnum meum non est de hoc mundo[5]. » Ergo in ejus doctrinam transeamus, si volumus in conscriptionem tituli commutari, non nobis, sed ipsi David : ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit[6]. Quando ergo nos mutaret Christus, nisi fecisset quod dixit : « Ignem veni mittere

[1] Rom. x, 4. — [2] Gen. III, 6 et 17. — [3] Ephes. v, 8. — [4] Matth. XXVII, 37, et Joan. XIX, 19. — [5] Joan. XVIII, 36. — [6] 2 Cor. v, 15.

» in mundum[1]? » Si ergo Christus venit mittere in mundum ignem, utique salubriter atque utiliter, non quomodo missurus est mundum in ignem, sed quomodo ignem in mundum? Quoniam ergo venit ignem mittere in mundum, quæramus jam quid sit Mesopotamia quæ succensa est, quid sit Syria Sobal. Interpretationes ergo nominum interrogemus secundum hebræum eloquium, quo primum hæc Scriptura locuta est. Mesopotamiam dicunt interpretari elevatam vocationem. Jam totus mundus vocatione elevatus est. Syria interpretatur sublimis. Sed illa quæ erat sublimis, incensa est et humiliata : et quemadmodum humiliata est quæ fuerat exaltata, sic exaltetur quæ fuerat humiliata. Sobal interpretatur vana vetustas. Gratias Christo qui eam succendit. Quando vetera virgulta succenduntur, vireta succedunt; et alacrius et uberius et viridius nova nascuntur, cum ea ignis in vetustorum succensione præcesserit. Non ergo timeatur ignis Christi, fœnum consumit. « Omnis enim caro fœnum, et omnis » claritas hominis sicut flos fœni[2]. » Succendit ergo ista illo igne. « Et convertit Joab. » Joab interpretatur inimicus. Conversus est inimicus : quod vis intellige : si conversus in fugam, diabolus est : si conversus ad fidem, Christianus est. Quomodo in fugam? De corde Christiani : « Princeps hujus mundi, inquit, nunc missus est foras[3]. » Conversus autem ad Dominum Christianus, quare inimicus conversus? Quia fidelis factus, qui fuerat inimicus. « Percussit Edom. » Interpretatur Edom terrenus. Debuit percuti terrenus iste. Utquid enim viveret terrenus, qui cœlestis debet vivere? Interfecta est ergo vita terrena, vivat cœlestis. Sicut enim portavimus imaginem terreni, portemus, et imaginem ejus qui de cœlo est[4]. Vide illum interfici : « Mortificate membra vestra quæ sunt super

[1] Luc. XII, 49. — [2] Isaï. XL, 6. — [3] Joan. XII, 31. — [4] I Cor. XV, 49.

» terram[1]. » Cum autem percussisset Edom, percussit « Duodecim millia in valle Salinarum. » Duodecim millia perfectus est numerus, cui perfecto numero etiam duodenarius Apostolorum numerus deputatur : non enim frustra, nisi quia per totum mundum mittendum erat verbum. Verbum autem Dei quod est Christus, in nubibus, hoc est in prædicatoribus veritatis. Mundus autem quatuor partibus constat. Quatuor ejus partes notissimæ sunt omnibus, et sæpe in Scripturis memoratæ : quæ etiam quatuor venti dictæ sunt, Oriens, Occidens, Aquilo et Meridies[2]. Ad omnes istas quatuor partes missum est verbum, ut in Trinitate omnes vocarentur. Duodenarium numerum ter quaterni faciunt. Merito ergo duodecim millia terrena percussa sunt, totus mundus percussus est : de toto enim mundo electa est Ecclesia, mortificata a terrena vita. Quare, « In valle Salinarum? » Vallis humilitas est : salinæ saporem significant. Multi enim humiliantur, sed vane et fatue, in vana vetustate humiliantur. Patitur quis tribulationem pro pecunia, patitur tribulationem pro honore temporali, patitur tribulationem pro commodis vitæ hujus; passurus est tribulationem, et humiliandus : quare non propter Deum? quare non propter Christum? quare non propter saporem salis? An nescis tibi esse dictum : « Vos estis sal terræ, » et, « Si sal infatuatum fuerit, ad » nihilum valebit aliud, nisi ut foras projiciatur[3]? » Bonum est ergo sapienter humiliari. Ecce nunc nonne humiliantur hæretici? Nonne leges contra illos datæ sunt etiam ab hominibus, contra quos divinæ regnant, quæ illos ante etiam condemnaverant? Ecce humiliantur, ecce fugantur, ecce persecutionem patiuntur, sed sine sapore; pro fatuitate, pro vanitate. Jam enim sal infatuatum est : ideo projectum est foras, ut conculcetur ab hominibus.

[1] Coloss. III, 5. — [2] Ezech. XXXVII, 9. — [3] Matth. V, 13.

Audivimus titulum Psalmi, audiamus etiam verba Psalmi.

III. « Deus repulisti nos, et destruxisti nos[1]. » Numquid ille David loquitur, qui percussit, qui succendit, qui debellavit; et non illi quibus hæc fecit, ut percuterentur et repellerentur qui mali erant, et rursus vivificarentur et redirent ut boni essent? Istam quidem stragem fecit David ille manu fortis Christus noster, cujus figuram gerebat ille homo; fecit ista, dedit hanc stragem gladio suo et igne suo : nam utrumque attulit in hunc mundum. Et, « Ignem veni mittere in mundum[2], » habes in Evangelio : et, « Gladium veni mittere in terram[3], » habes adhuc in Evangelio. Attulit ignem unde succenderetur Mesopotamia Syriæ, et Syria Sobal : attulit gladium unde percuteretur Edom. Jam ergo ista strages facta est propter eos qui immutantur in tituli inscriptionem ipsi David. Audiamus ergo eorum vocem : salubriter percussi sunt, erecti loquantur. Dicant ergo mutati in melius, mutati in tituli inscriptionem, immutati in doctrinam ipsi David; dicant : « Deus repulisti nos, et destruxisti nos : iratus es, » et misertus es nostri. » Destruxisti nos, ut ædificares nos; destruxisti nos male ædificatos, destruxisti vanam vetustatem; ut sit ædificatio in novum hominem, ædificatio mansura in æternum. Merito « Iratus es, et misertus » es nostri. » Non misereris, nisi irascereris. Destruxisti nos in ira tua : sed ira tua in vetustatem nostram fuit, ut destrueretur vetustas. Sed misertus es nostri propter novitatem, propter eos qui immutantur in tituli inscriptionem : quia et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem[4].

IV. « Commovisti terram, et conturbasti eam[5]. » Quomodo conturbata est terra? Conscientia peccatorum. Quo

[1] Psal. LIX, 3. — [2] Luc. XII, 49. — [3] Matth. X, 34. — [4] 2 Cor. IV, 16. — [5] Psal. LIX, 4.

imus? quo fugimus, quando ille gladius vibratus est: « Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœ- » lorum[1]? Commovisti terram, et conturbasti eam. Sana » contritiones ejus, quoniam mota est. » Non digna est sanari, si mota non est: sed loqueris, prædicas, minaris de Deo, venturum judicium non taces, præceptum Dei mones, ab his rebus non quiescis; et qui audit, si non timet, si non movetur, non est dignus sanari. Audit alius, movetur, stimulatur, pectus tundit, lacrymas fundit: « Sana contritiones ejus, quoniam mota est. »

V. Post hæc, percusso terreno, succensa vetustate, mutato homine in melius, facta luce eis qui tenebræ fuerunt, sequitur quod alibi scriptum est: « Fili accedens ad ser- » vitutem Dei, sta in justitia et timore, et præpara ani- » mam tuam ad tentationem[2]. » Prior labor ut displiceas tibi, ut peccata expugnes, ut muteris in melius: secundus labor, pro eo quod mutatus es, ferre tribulationes, et tentationes hujus sæculi, et inter illas perseverare usque in finem. De his ergo cum loqueretur, has significans, quid subjungit? « Ostendisti plebi tuæ dura: » jam plebi tuæ, factæ tributariæ post victoriam David. « Os- » tendisti plebi tuæ dura. » In quibus? In persecutionibus quas pertulit Ecclesia Christi, quando tantus Martyrum sanguis effusus est. « Ostendisti plebi tuæ dura: » potasti nos vino stimulationis[3]. » Quid est, « Stimula- » tionis? » Non peremptionis. Non enim erat peremptio perdens, sed medicina urens. « Potasti nos vino stimula- » tionis. »

VI. Quare hoc? « Dedisti metuentibus te significatio- » nem, ut fugiant a facie arcus[4]. » Per tribulationes, inquit, temporales, significasti tuis fugere ab ira ignis sempiterni. Dicit enim apostolus Petrus: « Tempus est ut

[1] Matth. III, 2. — [2] Eccli. II, 1. — [3] Psal. LIX, 5. — [4] Ibid. VI.

» judicium incipiat a domo Dei. » Et exhortans Martyres ad tolerantiam, cum sæviret mundus, cum strages a persecutoribus fierent, cum longe lateque sanguis fidelium funderetur, cum in catenis, in carceribus, in tormentis, multa dura Christiani paterentur; ne in his ergo duris deficerent, eos alloquitur Petrus: «Tempus est ut judicium » incipiat a domo Dei; et si initium a nobis, qualis finis » erit eis qui non credunt Dei Evangelio? et si justus vix » salvus erit, peccator et impius ubi parebunt[1]? » Quid ergo futurum est in judicio? Arcus est extentus, adhuc in comminatione est, nondum in præsentatione. Et videte quid sit in arcu. Nonne sagitta in priora mittenda est? Nervus tamen retro tenditur in contrarium qua illa mittenda est; et quanto plus ierit ejus extensio retrorsum, tanto majore impetu illa currit in priora. Quid est quod dixi? Quanto magis differtur judicium, tanto majore impetu venturum est. Ergo et de temporalibus tribulationibus gratias Deo agamus, quia dedit plebi suæ significationem: « Ut fugiant a facie arcus; » ut exercitati fideles ejus in tribulationibus temporalibus, digni sint evadere damnationem ignis æterni, quæ inventura est omnes qui ista non credunt. « Dedisti metuentibus te significationem, ut » fugiant a facie arcus. »

VII. « Ut eruantur dilecti tui. Salvum me fac dextera » tua, et exaudi me[2]. » Dextera tua, Domine, salvum me fac: ita salvum me fac, ut ad dexteram stem. « Salvum » me fac dextera tua: » non salutem temporalem peto, de hac fiat voluntas tua. Ad tempus quid nobis prosit, penitus ignoramus: «Quid enim oremus sicut oportet, nes» cimus[3]: » sed « Salvum me fac dextera tua, » ut et si in tempore isto tribulationes aliquas patiar, transacta nocte omnium tribulationum ad dexteram inveniar inter oves,

[1] 1 Petr. IV, 17, 18. — [2] Psal. LIX, 7. — [3] Rom. VIII, 26.

non ad sinistram inter hœdos [1]. « Salvum me fac dextera » tua, et exaudi me. » Quia jam illud peto quod dare vis: non verbis delictorum meorum clamo per diem, ut non exaudias, et nocte, ut non exaudias, et non ad insipientiam mihi [2], sed utique ad commonitionem, addendo saporem de valle Salinarum, ut in tribulatione noverim quid petam : peto autem vitam æternam ; ergo exaudi me, quia dexteram tuam peto. Intelligat ergo Charitas Vestra, omnem fidelem habentem in corde verbum Dei cum timore, timentem judicium futurum, viventem probabiliter, ne de illo blasphemetur nomen sanctum Domini ejus, multa deprecari secundum sæculum, et non exaudiri ; ad vitam autem æternam semper exaudiri. Quis enim sanitatem non petat, cum ægrotat? Et tamen forte adhuc ægrotare ei utile est. Potest fieri ut hinc non exaudiaris : non tamen exaudiris ad voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem. At vero cum illud petis, ut det tibi vitam æternam Deus, ut det tibi regnum cœlorum Deus, ut det tibi ad dexteram Filii sui stare, cum venerit judicare terram, securus esto, accipies, si modo non accepis : non enim jam venit tempus ut accipias. Exaudiris, et nescis : quod petis agitur, et si nescis in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu. « Salvum me fac dextera tua, et exaudi me. »

VIII. « Deus locutus est in sancto suo [3]. » Quid times ne non fiat quod Deus locutus est? Si haberes aliquem gravem amicum et sapientem, quomodo diceres ? Ille locutus est hæc, fiat necesse est quod locutus est : vir gravis est, non levitate utitur, non facile de sententia dimovetur, quod promisit fixum est. Sed tamen homo est, qui aliquando quod promisit facere vult, et non potest. De Deo non est quod tu timeas : quia verax est, constat ; quia omnipotens est, constat ; fallere te non potest, ha-

[1] Matth. xxv, 33. — [2] Psal. xxi, 2, 3. — [3] Id. lix, 8.

bet unde faciat. Quid ergo times ne decipiaris? Opus est ut tu te non decipias, et perseveres usque in finem, cum daturus est quod promisit. « Deus locutus est in sancto » suo. » In quo « Sancto suo? Deus erat in Christo, mun- » dum reconcilians sibi[1]. » In sancto illo, de quo alibi audistis : « Deus in sancto via tua[2]. Deus locutus est in » sancto suo. Lætabor, et dividam Sichimam. » Quia Deus hoc locutus est, fiet : vox Ecclesiæ est : « Deus locutus est » in sancto suo. » Non verba dicit quæ Deus locutus est : sed quoniam « Deus locutus est in sancto suo, » nec fieri aliquid potest, nisi quemadmodum locutus est Deus; consequenter ista eveniunt : « Lætabor, et dividam Sichi- » mam, et convallem tabernaculorum dimetiar. » Sichima humeri interpretantur. Secundum historiam vero, Jacob rediens a Laban socero suo cum omnibus suis, abscondit idola in Sichima quæ habebat de Syria[3], ubi diu peregrinatus, tandem aliquando inde veniebat. Tabernacula autem fecit ibi propter oves suas et armenta, et appellavit locum illum Tabernacula[4]. Et hæc dividam, inquit Ecclesia. Quid est hoc : « Dividam Sichimam? » Si ad historiam ubi abscondita sunt idola referatur, Gentes significat : Divido gentes. Quid est, divido? Non enim omnium est fides[5]. Quid est, divido? Alii credent, alii non credent : sed tamen non timeant qui credunt, inter illos qui non credunt. Divisi sunt enim nunc fide, postea dividentur in judicio, oves ad dexteram, hœdi ad sinistram[6]. Ecce invenimus quemadmodum Ecclesia dividat Sichimam. Quomodo dividit humeros, secundum nominis interpretationem? Dividuntur humeri, ut alios gravent peccata sua, alii tollant sarcinam Christi. Humeros enim pios quærebat, cum diceret : « Jugum enim meum lene est, et sarcina

[1] 2 Cor. v, 19. — [2] Psal. LXXVI, 14. — [3] Gen. XXXV, 4. — [4] Id. XXXIII, 17. — [5] 2 Thess. III, 2. — [6] Matth. XXV, 33.

» mea levis est [1]. » Alia sarcina premit et aggravat te, Christi autem sarcina sublevat te : alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pennas habet. Nam et avi si pennas detrahas, quasi onus tollis ; et quo magis onus abstulisti, eo magis in terra remanebit. Quam exonerare voluisti, jacet : non volat, quia tulisti onus : redeat onus, et volat. Talis est Christi sarcina : portent illam homines, non sint pigri : non attendantur illi qui eam ferre nolunt ; ferant illam qui volunt, et invenient quam sit levis, quam suavis, quam jucunda, quam rapiens in cœlum et a terra eripiens. « Dividam Sichimam, et convallem Tabernaculorum di» metiar. » Forte propter oves Jacob, convallis Tabernaculorum intelligitur gens Judæorum, et ipsa dividitur : nam transierunt inde qui crediderunt, foris reliqui remanserunt.

IX. « Meus est Galaad [2]. » Nomina sunt ista lecta in Litteris Dei. Galaad habet interpretationis suæ vocem et magni sacramenti : interpretatur enim Acervus testimonii. Quantus acervus testimonii in Martyribus? « Meus est Galaad, » meus est acervus testimonii, mei sunt Martyres veri. Moriantur alii pro vetusta vanitate sua sine sale ; numquid pertinent ad acervum testimonii? Quia et « Si tradidero corpus meum ita » ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi pro» dest [3]. » Cum autem quodam loco moneret Dominus de pace retinenda, præmisit salem : « Habete, inquit, in » vobis salem, et pacem habete inter vos [4]. » Ergo : « Meus » est Galaad : » sed Galaad, id est, Acervus testimonii, in magna tribulatione evidenter factus est. Tunc ignominiosa Ecclesia erat in hominibus, tunc opprobrium illi viduæ objectabatur, quia Christi erat, quia signum crucis in fronte portabat : nondum erat honor, crimen erat tunc. Quando ergo non honor, sed crimen erat, tunc factus est

[1] Matth. xi, 30. — [2] Psal. LIX, 9. — [3] I Cor. XIII, 3. — [4] Marc. IX, 49.

acervus testimonii ; et per acervum testimonii dilatata est charitas Christi ; et per dilatationem charitatis Christi occupatæ sunt gentes. Sequitur : « Et meus est Manasses :» quod interpretatur Oblitus. Huic enim dictum erat : « Confusionem in perpetuum oblivisceris, et ignominiæ viduitatis tuæ non eris memor [1]. » Erat ergo confusio Ecclesiæ aliquando, quam modo oblita est : confusionis enim et ignominiæ viduitatis suæ jam non est memor. Quando enim quædam erat confusio inter homines, acervus testimonii factus erat. Modo jam nemo vel meminit illius confusionis, quando ignominia erat esse Christianum, jam nemo meminit, jam omnes obliti sunt, jam « Meus est Manasses. Et Ephræm fortitudo capitis mei. » Ephræm, Fructificatio interpretatur. Mea, inquit, fructificatio, et hæc fructificatio fortitudo est capitis mei. Caput enim meum Christus est. Et unde fructificatio fortitudo ejus ? Quia nisi granum caderet in terram, non multiplicaretur, solum remaneret. Cecidit ergo in terram Christus in passione, et secuta est fructificatio in resurrectione. « Et Ephræm fortitudo capitis mei. » Pendebat et contemnebatur : granum erat intus, habebat vires trahendi post se omnia [2]. Quomodo in grano numeri seminum latent, abjectum nescio quid apparet oculis, sed vis convertens in se materiam et proferens fructum abscondita est : sic in Christi cruce abscondita erat virtus, apparebat infirmitas. O magnum granum ! Certe infirmus est pendens, certe ante illum caput plebs illa agitavit, certe dixerunt : « Si Filius Dei est, descendat de cruce [3]. » Audi fortitudinem ejus : « Quod infirmum est Dei, fortius est » hominibus [4]. » Merito tanta fructificatio consecuta est : hæc mea est, dicit Ecclesia.

[1] Isaï. LIV, 4. — [2] Joan. XII, 24 et 32. — [3] Matth. XXVII, 40. — [4] I Cor. I, 25.

X. « Juda rex meus : Moab olla spei meæ[1]. Juda rex » meus : » quis Juda? Qui de tribu Juda : Quis Juda, nisi cui dixit ipse Jacob : Juda, te laudabunt fratres tui[2]? « Juda rex meus. » Quid ergo timeam, quando Juda rex meus dicit : « Nolite timere eos qui occidunt corpus[3]? » Juda rex meus : Moab olla spei meæ. Quare : olla ? » Quia tribulatio. Quare : « Spei meæ?» Quia præcessit Juda rex meus. Qua enim præcessit, tu sequi quid times? Qua præcessit? Per tribulationes, per angustias, per opprobria. Septa erat via, sed antequam transiret : posteaquam transiit, sequere; jam patet via illius transitu. « Singularis ego sum, inquit, sed quousque transeam[4] : » singulare granum, sed quoadusque transeat : cum transierit, sequetur fructificatio. « Juda rex meus. Ergo quia » Juda rex meus : Moab olla spei meæ. » Moab intelligitur in Gentibus. Nata est enim ista gens de peccato, nata est ista gens de filiabus Lot, quæ cum patre inebriato concubuerunt, male utentes patre[5]. Melius erat ut steriles remanerent, quam sic matres fierent. Erat autem illa figura quædam eorum qui male utuntur lege. Nolite enim attendere quia lex in latina lingua fœminini generis est; in græca masculini est : sed sive sit fœmini generis in loquendo, sive masculini, non præscribit veritati locutio. Lex enim magis masculinam vim habet, quia regit, non regitur. Porro autem apostolus Paulus quid ait? « Bona » est lex, si quis ea legitime utatur[6]. » Illæ autem filiæ Lot non legitime usæ sunt patre. Quomodo autem nascuntur opera bona, cum quisque lege bene utitur : sic nascuntur opera mala, cum lege quisque male utitur. Proinde male illæ utentes patre, hoc est, male utentes lege, generaverunt Moabitas : per quos significantur opera

[1] Psal. LIX, 10. — [2] Gen. XLIX, 8. — [3] Matth. X, 28. — [4] Psal. CXL, 10. — [5] Gen. XIX, 37. — [6] I Tim. I, 8.

mala. Inde tribulatio Ecclesiæ, inde olla ebulliens. De hac olla quodam loco prophetiæ dicitur : « Olla succensa ab » Aquilone[1]. » Unde nisi a partibus diaboli, qui dixit : « Ponam sedem meam ad Aquilonem[2]? » Tribulationes ergo maximæ non oriuntur adversum Ecclesiam, nisi ab eis qui lege male utuntur. Quid ergo? Defectura est hinc Ecclesia, et propter ollam, id est, abundantiam scandalorum, non erit perseveratura usque in finem? Nonne Juda rex illius prædixit hoc ei? Nonne ait, illi : « Quoniam » abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum[3]? » Olla bulliente charitas refrigescit. Quare non potius, o charitas, et tu contra ollam fervescis? An ignoras tibi esse dictum, cum de illa abundantia scandalorum rex tuus loqueretur : « Qui perseveraverit usque in finem, hic sal» vus erit[4]? » Persevera ergo usque in finem contra ollam scandalorum. Ardet olla iniquitatis, sed major est flamma charitatis. Noli vinci, persevera usque in finem. Quid times Moabitas, opera mala eorum qui lege male utuntur? Quid enim, Juda rex tuus qui præcessit, nonne tales pertulit? Nescis Judæos male utendo lege, Christum occidisse? Ergo spera; et qua præcessit rex tuus sequere. Dic : « Juda rex meus. » Et ex eo quia « Juda rex » meus. Moab » quid factus est? « Olla spei meæ, » non consumptionis meæ. Vide in tribulationibus ollam spei, audi Apostolum : « Sed et gloriamur, inquit, in tribula» tionibus. » Olla est jam, sed vide istum, si explicat ollam spei. « Scientes quia tribulatio patientiam operatur, » patientia autem probationem, probatio spem. » Si tribulatio patientiam, patientia probationem, probatio spem, olla est autem tribulatio quæ operatur spem; merito « Moab olla spei meæ. Spes autem non confundit. » Et quid? Ferves contra ollam? Ita plane : « Quia charitas

[1] Jerem. I, 13. — [2] Isaï. XIV, 13. — [3] Matth. XXIV, 12. — [4] Id. X, 22.

» Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, » qui datus est nobis [1]. »

XI. « In Idumæam extendam calceamentum meum[2]. » Ecclesia loquitur, Perveniam usque in Idumæam. Sæviant tribulationes, bulliat scandalis mundus, « Extendam » calceamentum meum usque in Idumæam, » usque ad eos ipsos, qui terrenam vitam degunt, (quoniam Idumæa interpretatur terrena,) usque ad ipsos, « Usque in Idu» mæam extendam calceamentum meum. » Cujus rei calceamentum, nisi Evangelii? « Quam speciosi pedes eo» rum qui annuntiant pacem, qui annuntiant bona[3]; » et, « Calceati pedes in præparationem Evangelii pacis[4]. » Prorsus, « Quoniam tribulatio patientiam operatur, pa» tientia autem probationem, probatio spem, » olla non me consumet : « Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nos» tris, per Spiritum sanctum qui datis est nobis. » Non deficiamus Evangelium prædicare, non deficiamus Dominum annuntiare. » Usque in Idumæam extendam calcea» mentum meum. » Nonne serviunt et ipsi terreni? Etsi cupiditatibus terrenis obligantur, Christum tamen adorant. Hodie videmus, fratres, quam multi terreni committunt pro lucro fraudes, pro fraudibus perjuria ; propter timores, sortilegos, mathematicos consulunt : omnes isti Idumæi, terreni ; et tamen omnes isti adorant Christum, sub calceamento ipsius sunt; jam usque in Idumæam extendit calceamentum suum. « Mihi Allophyli subditi sunt. » Allophyli » qui sunt? Alienigenæ, non pertinentes ad genus meum. « Subditi sunt, » quia multi adorant Christum, et non sunt regnaturi cum Christo. « Mihi Allo» phyli subditi sunt. »

XII. « Quis deducet me in civitatem circumstantiæ[5]? »

[1] Rom. v, 3-5. — [2] Psal. LIX, 10. — [3] Rom. x, 15. — [4] Ephes. vi, 15. — [5] Psal. LIX, 11.

Quæ est civitas circumstantiæ? Si meministis, jam eam commemoravi in alio Psalmo, ubi dictum est, « Et cir- » cumibunt civitatem[1]. » Circumstantiæ enim civitas Gentium circumfusio est; quæ circumfusio Gentium in medio habebat unam gentem Judæorum, colentem unum Deum : cætera circumfusio Gentium idolis supplicabat, dæmonibus serviebat. Et mystice vocata est Civitas circumstantiæ, quia undique se Gentes circumfuderant, et ei circumsteterant quæ colebat unum Deum. « Quis deducet me in civitatem circumstantiæ? » Quis, nisi Deus? Hoc vult dicere, quomodo deducet per illas nubes, de quibus dictum est: « Vox tonitrui tui in rota[2]. » Rota ipsa est civitas circumstantiæ, quæ dicta est rota, id est, orbis terrarum. « Quis deducet me in civitatem circums- » tantiæ? Quis deducet me usque in Idumæam? » id est, ut regnem etiam terrenis, ut me venerentur etiam qui de me non sunt, qui de me nolunt proficere.

XIII. « Quis deducet me usque in Idumæam. Nonne » tu, Deus, qui repulisti nos? et non egredieris, Deus, in vir- » tutibus nostris[3]. » Nonne tu nos deduces qui nos repulisti? Sed quare repulisti nos? Quia destruxisti nos. « Quare destruxisti nos? Quia iratus es, et misertus es » nostri. » Tu ergo deduces qui repulisti, qui non egredieris, Deus, in virtutibus nostris, tu deduces. Quid est, Non » egredieris in virtutibus nostris? » Sæviturus est mundus, conculcaturus est nos mundus, futurus est acervus testimonii effuso Martyrum sanguine, et dicturi sunt pagani sævientes, « Ubi est Deus eorum[4]? » Tunc Non egredieris, Deus, » in virtutibus nostris : » non contra eos apparebis, non ostendes potentiam tuam; qualem ostendisti in David, in Moyse, in Jesu Nave, quando eorum fortitudini Gentes

[1] Supra in Psal. LVIII, Serm. I, n. 15. — [2] Psal. LXXVI, 19. — [3] Id. XIX, 12. — [4] Id. LXXVIII, 10.

cesserunt, et strage facta, magnaque reddita vastitate, in terram, quam promisisti, plebem tuam induxisti. Hoc tunc non facies, « Non egredieris, Deus, in virtutibus nostris, » sed intus operaberis. Quid est, « Non egredieris? » Non apparebis. Certe enim quando catenati Martyres ducebantur, quando includebantur in carcere, quando ludibrio habendi producebantur, quando bestiis subrigebantur, quando percutiebantur ferro, quando igne cremabantur, nonne contemnebantur tanquam deserti, tanquam sine adjutore? Quomodo Deus operabatur intus? quomodo intus consolabatur? quomodo eis dulcem faciebat spem vitæ æternæ? quomodo non deserebat corda eorum, ubi homo habitabat in silentio, bene si bonus, male si malus? Numquid ergo quia non egrediebatur in virtutibus eorum, ideo deserebat? Nonne magis non egrediendo in virtutibus eorum, deduxit Ecclesiam usque ad Idumæam, deduxit Ecclesiam usque in civitatem circumstantiæ? Si enim bellare vellet Ecclesia et gladio uti, videretur pro vita præsenti pugnare : quia vero contemnebat vitam præsentem, ideo factus est acervus testimonii de vita futura.

XIV. « Tu ergo, Deus, qui non egredieris in virtutibus » nostris, Da nobis auxilium de tribulatione, et vana sa- » lus hominis[1]. » Eant nunc qui salem non habent, et optent salutem temporalem suis, quæ est vana vetustas. « Da nobis auxilium : » inde da unde putaberis deserere, inde subveni. « Da nobis auxilium de tribulatione, et » vana salus homini. »

XV. « In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum » deducet inimicos nostros[2]. » Non faciemus virtutem in gladio, non in equis, non in loricis, non in scutis, non in potentatu exercitus, non foris. Sed ubi? Intus ubi latemus. Ubi intus? « In Deo faciemus virtutem : » et quasi

[1] Psal. LIX, 13. — [2] Ibid. 14.

abjecti, et quasi conculcati, quasi nullius momenti homines erimus, sed « Ipse ad nihilum deducet inimicos » nostros. » Denique factum est hoc de inimicis nostris. Conculcati sunt Martyres ; patiendo, perferendo, usque in finem perseverando, in Deo fecerunt virtutem. Fecit et ipse quod sequitur : ad nihilum deduxit inimicos eorum. Ubi sunt modo inimici Martyrum, nisi forte quia modo eos ebriosi calicibus persequuntur ; quos tunc furiosi lapidibus persequebantur?

ENARRATIO

IN PSALMUM LX.

Sermo ad plebem.

I. Considerandum cum vestra Charitate Psalmum istum suscepimus. Brevis est, aderit Dominus ut sufficienter ex eo et breviter loquamur. Quantum adjuverit ipse qui nos jubet loqui, sic ero volentibus officiosus, ut non sim tardis molestus, nec paucis multus, nec occupatis onerosus. Titulus ejus non nos tenet. Est enim, « In finem, in hym- » nis, ipsi David[1]. In hymnis, » utique in laudibus. « In » finem, » utique in Christum. « Finis enim Legis Chris- » tus est, ad justitiam omni credenti[2]. » Et « Ipsi David, » non alium quam ipsum accipere debemus, qui venit ex semine David[3], ut esset homo inter homines, et æquales Angelis faceret homines. Vocem autem in isto Psalmo, (si

[1] Psal. LX, 1. — [2] Rom. X, 4. — [3] Matth. I, 1.

in membris ejus et in corpore sumus, sicut illo exhortante præsumere audemus, nostram debemus agnoscere, non alicujus extreanei. Nostram autem non sic dixi, quasi eorum tantum qui in præsentia sumus modo; sed nostram qui sumus per totum mundum, qui sumus ab Oriente usque in Occidentem. Et ut noveritis sic esse vocem nostram, loquitur hic quasi unus homo : non est autem unus homo, sed tanquam unus unitas loquitur. In Christo autem nos omnes unus homo : quia hujus unius hominis caput est in cœlo, et membra adhuc laborant in terra : et quia laborant, videte quid dicat.

II. « Exaudi, Deus, deprecationem meam, intende ora-» tioni meæ. » Quis dicit? Quasi unus. Vide si unus : « A » finibus terræ ad te clamavi, dum angeretur cor meum[1]. Jam ergo non unus : sed ideo unus, quia Christus unus, cujus omnes membra sumus. Nam quis unus homo clamat a finibus terræ? Non clamat a finibus terræ, nisi hæreditas illa, de qua dictum est ipsi Filio : « Postula a me, et » dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem » tuam terminos terræ[2]. » Hæc ergo Christi possessio, hæc Christi hæreditas, hoc Christi corpus, hæc una Christi Ecclesia, hæc unitas quæ nos sumus, clamat a finibus terræ. Quid autem clamat? Quod supra dixi : « Exaudi, » Deus deprecationem meam, intende orationi meæ : a fi-» nibus terræ ad te clamavi. » Id est, hoc ad te clamavi : « a finibus terræ, » id est, undique.

III. Sed quare clamavi hoc? « Dum angeretur cor meum. » Ostendit se esse per omnes gentes toto orbe terrarum, in magna gloria, sed in magna tentatione. Namque vita nostra in hac pergrinatione non potest esse sine tentatione : quia provectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus ; nec po-

[1] Psal. LX, 2, 3. — [2] Id. II, 8.

test coronari nisi vicerit; nec potest vincere nisi certaverit; nec potest certare nisi inimicum et tentationes habuerit. Angitur ergo iste a finibus terræ clamans, sed tamen non relinquitur. Quoniam nos ipsos, quod est corpus suum, voluit præfigurare et in illo corpore suo, in quo jam et mortuus est et resurrexit, et in cœlum ascendit; ut quo caput præcessit; illuc se membra secutura confidant. Ergo nos transfiguravit in se, quando voluit tentari a Satana [1]. Modo legebatur in Evangelio, quia Dominus Jesus Christus in eremo tentabatur a diabolo. Prorsus Christus tentabatur a diabolo. In Christo enim tu tentabaris, quia Christus de te sibi habebat carnem, de se tibi salutem, de te sibi mortem, de se tibi vitam, de te sibi contumelias, de se tibi honores; ergo de te sibi tentationem, de se tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolum superamus. Attendis quia Christus tentatus est, et non attendis quia vicit? Agnosce te in illo tentatum, et te in illo agnosce vincentem. Poterat a se diabolum prohibere : sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non præberet. Itaque non mirum, si inter tentationes positus iste clamat a finibus terræ. Sed quare non vincitur? « In petra exal» tasti me. » Jam ergo hic agnoscimus quis clamet a finibus terræ. Recolamus Evangelium : « Super hanc pe» tram ædificabo Ecclesiam meam [2]. » Ergo illa clamat a finibus terræ, quam voluit ædificari super petram. Ut autem ædificaretur Ecclesia super petram, quis factus est petra? Paulum audi dicentem : « Petra autem erat Chris» tus [3]. » In illo ergo ædificati sumus. Propterea petra illa, in qua ædificati sumus, prior percussa est ventis, flumine, pluvia [4], quando Christus a diabolo tentabatur.

[1] Matth. IV, I. — [2] Id. XVI, 18. — [3] I Cor. X, 4. — [4] Matth. VII, 24, 25.

Ecce in qua firmitate te voluit stabilire. Merito non vacat vox nostra, sed exauditur : in magna enim spe positi sumus : « In petra exaltasti me. »

IV. « Deduxisti me, quia factus es spes mea[1]. » Ille si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deducit tanquam dux, et in se ducit tanquam via, et ad se perducit tanquam patria. Deducit ergo nos. Unde? Quia factus est spes nostra. Unde factus est spes nostra? Ecce sic quomodo audistis quia tentatus est, quia passus est, quia resurrexit, factus est spes nostra. Quid enim nobis dicimus quando hæc legimus? Non enim perdet nos Deus, propter quos Filium suum misit tentari, crucifigi, mori, resurgere : non enim vere nos despicit Deus, propter quos Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum[2]. Sic ergo factus est spes nostra. In illo vides et laborem tuum, et mercedem tuam? laborem in passione, mercedem in resurrectione. Sic ergo factus est spes nostra. Habemus enim duas vitas : sed unam in qua sumus, alteram quam speramus. In qua sumus, nota nobis est : quam speramus, ignota nobis est. Tolera in qua es, et habebis quam nondum habes. Quomodo toleras? Ut non vincaris a tentatore. Laboribus suis, tentationibus, passionibus, morte sua demonstravit tibi vitam Christus in qua es ; resurrectione sua demonstravit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noveramus nisi nasci hominem et mori ; resurgere hominem et vivere in æternum non noveramus : suscepit quod noveras, et demonstravit quod non noveras. Ideo ergo factus est spes nostra in tribulationibus, in tentationibus. Vide Apostolum dicentem : « Non solum » autem, sed et gloriamur, inquit, in tribulationibus, scien» tes quia tribulatio patientiam operatur, patientia pro» bationem, probatio spem ; spes autem non confundit :

[1] Psal. LX, 4. — [2] Rom. VIII, 32.

» quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per » Spiritum sanctum qui datus est nobis[1]. » Ergo factus est ipse spes nostra, qui dedit nobis Spiritum sanctum, et ambulamus modo ad spem; non enim ambularemus, nisi speraremus. Quid ait ipse Apostolus?« Quod enim videt » quis, quid sperat? Si autem quod non videmus spera- » mus, per patientiam expectamus. » Et item. « Spe enim » salvi facti sumus[2]. »

V. « Deduxisti me, quia factus es spes mea : turris for- » titudinis a facie inimici[3]. » Angitur cor meum, inquit ista unitas a finibus terræ, et laboro inter tentationes et scandala : invident pagani, quia victi sunt; insidiantur hæretici pallio velati nominis christiani; intus in ipsa Ecclesia vim patitur frumentum a palea : inter hæc omnia cum angitur cor meum, clamabo a finibus terræ. Sed non me deserit ipse qui me exaltavit super petram, ut deducat me usque ad se, quia et si laboro, diabolo per tot loca et tempora et occasiones insidiante adversus me, hic est mihi turris fortitudinis; quo cum confugero, non solum vitabo tela inimici, sed etiam in illum quæ voluero securus ipse jaculabor. Ipse enim Christus est turris; ipse nobis factus est turris a facie inimici, qui est et petra super quam ædificata est Ecclesia. Caves ne feriaris a diabolo? Fuge ad turrem : nunquam te ad illam turrem diabolica jacula secutura sunt; ibi stabis munitus et fixus. Quomodo autem fugies ad turrem? Ne forte quisque in tentatione positus corporaliter quærat turrem istam : et cum eam non invenerit, fatigetur, aut deficiat in tentatione. Ante te est turris : recordare Christum, et intra in turrem. Quomodo recordaris Christum, ut intres in turrem? Quidquid pateris, cogita quia prior passus est, et cogita quo fine passus est, ut moreretur et resurgeret.

[1] Rom. v, 3-5. — [2] Id. viii, 24, 25. — [3] Psal. lx, 3, 4.

Talem et tu finem spera, qualis in illo præcessit, et intrasti in turrem non consentiendo inimico. Si enim consenseris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum. Tu potius in illum jaculare tela, quibus feriatur, quibus vincatur. Quæ sunt ista tela? Verba Dei, fides tua, spes ipsa tua, opera bona. Non dico : Sic esto in ista turre, ut vaces ibi, et sufficiat tibi quia non ad te hostis tela perveniunt; age ibi aliquid non cessent manus : opera bona tua gladii sunt interficientes inimicum.

VI. « Inquilinus ero in tabernaculo tuo usque in sæ» cula[1]. » Videtis quia ille, de quo diximus, est qui clamat. Quis nostrum est inquilinus usque in sæcula? Paucis diebus hic vivimus, et transimus : inquilini enim hic sumus, habitatores in cœlo erimus. Ibi es inquilinus, unde auditurus es vocem Domini Dei tui, Migra. Nam de domo illa æterna in cœlis nemo te jubebit migrare. Hic ergo inquilinus. Unde etiam dicitur in alio Psalmo : « Inquili» nus ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes pa» tres mei[2]. » Hic ergo inquilini sumus, ibi Dominus nobis mansiones dabit æternas : « Multæ, inquit, mansiones » sunt apud Patrem meum[3]. » Mansiones illas non tanquam inquilinis dabit, sed tanquam civibus in æternum mansuris. Hic tamen, fratres, quia non modico tempore futura erat Ecclesia in hac terra : sed hic erit Ecclesia usque in finem sæculi : ideo hic dixit : « Inquilinus ero in taber» naculo tuo usque in sæcula. Sæviat » quantumlibet inimicus, oppugnet me, insidias mihi præparet, scandalis crebrescat, et faciat angi cor meum : « Inquilinus ero in » tabernaculo tuo usque in sæcula. » Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur, nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus sæculi finis, et nos ab ista temporali æterna illa habitatio suscipiat, ad quam nos deducet qui

[1] Psal. LX, 5. — [2] Id. XXXVIII, 13. — [3] Joan. XIV, 2.

factus est spes nostra. « Inquilinus ero in tabernaculo » tuo usque in sæcula. » Si diu eris inquilinus, quasi hoc illi diceremus, laboraturus ergo es in terra inter tantas tentationes : nam si paucorum dierum hic esset Ecclesia, cito finirentur tentatoris insidiæ. Bene, paucorum dierum velles esse tentationes : sed quomodo colligeret natos omnes, nisi diu hic esset, nisi usque in finem protenderetur? Noli invidere cæteris post futuris : noli, quia jam transisti, pontem misericordiæ velle præcidere : sit hic usque in sæcula. Et quid de tentationibus, quæ necesse est ut abundent quanto magis veniunt scandala? Etenim ipse ait : « Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas » multorum. » Sed illa Ecclesia quæ clamat a finibus terræ, in his est de quibus sequitur dicens : « Qui autem » perseveraverit usque in finem, hic salvus erit[1]. » Sed unde perseverabis? Quæ vires tuæ inter tanta scandala, inter tantas tentationes; inter tantas pugnas? quibus viribus vincis hostem quem non vides? numquid tuis? Ergo quia usque in sæcula erit inquilinus iste hic, quæ illi spes est ut duret? « Cooperiar in velamento alarum tuarum. » Ecce quare securi sumus inter tantas tentationes, donec veniat finis sæculi, et suscipiant nos sæcula æterna : quia cooperimur in velamento alarum ipsius. Æstus est sæculi, sed magna umbra est sub alis Dei : « Cooperiar in velamento » alarum tuarum. »

VII. « Quoniam tu, Deus, exaudisti orationem meam[2]. » Quam? A qua cœpit « Exaudi, Deus, deprecationem meam, » intende orationi meæ : a finibus terræ ad te clamavi. » Hoc ad te clamavi a finibus terræ. « Ideo cooperiar in velamento alarum tuarum, quia exaudisti deprecationem » meam. » Admonemur ergo, fratres, non cessare orando, quandiu tempus est tentationum. « Dedisti hæreditatem

[1] Matth. XXIV, 12, 13. — [2] Psal. LX, 6.

» timentibus nomen tuum. » Perseveremus ergo in timore nominis Dei : æternus Pater non nos fallit. Laborant filii, ut suscipiant parentum suorum hæreditatem, quibus mortuis successuri sunt : nos non laboramus accipere hæreditatem ab illo Patre, cui non morienti succedamus, sed cum illo in ipsa hæreditate in æternum vivamus? « Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. »

VIII. « Dies super dies regis adjicies annos ejus[1]. » Hic est ergo rex cujus membra sumus. Rex Christus est, caput nostrum, rex noster. Dedisti illi dies super dies ; non solum istos dies in isto tempore cum fine, sed dies super istos dies sine fine. « Habitabo, inquit, in domo Domini, » in longitudinem dierum[2]. » Quare, « In longitudinem » dierum, » nisi quia modo brevitas est dierum? Omnis enim res, quæ finem habet, brevis est : sed regis hujus dies super dies, ut non diebus solum istis transeuntibus regnet Christus in Ecclesia sua, sed regnent cum illo sancti in diebus illis qui non habent finem. Ibi unus dies est, et multi dies sunt. Quia multi dies sunt, dixi jam : « In longitudinem dierum : » quia unus dies, sic intelligitur : « Filius meus es tu, ego hodie genui te[3]. » Unum diem dixit hodie : sed iste dies non ponitur in medio inter hesternum et crastinum, nec initium ejus finis est hesterni, nec finis ejus initium crastini. Nam et anni Dei dicti sunt : « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient[4]. » Quomodo anni, sic dies, sic unus dies. Quidquid vis dicis de æternitate. Ideo quidquid vis dicis, quia quidquid dixeris, minus dicis. Sed ideo necesse est aliquid dicas, ut sit unde cogites quod non potest dici. « Dies super dies » regis adjicies annos ejus, usque in diem generationis et » generationis. » Generationis hujus et generationis futuræ : generationis hujus quæ comparatur lunæ, propter

[1] Psal. LX, 7. — [2] Id. XXVI, 6. — [3] Id. II, 7. — [4] Id. CI, 28.

quod luna nascitur, crescit, perficitur, senescit et occidit, sic sunt generationes istæ mortales; et generationis qua regeneramur resurgendo, et permanebimus in æternum cum Deo, quando jam non sicut luna, sed quod ait Dominus : « Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris » sui[1].» Luna enim figurate in Scripturis pro mutabilitate hujus mortalitatis ponitur. Ideo ad Jericho descendebat ille ab Jerusalem qui incurrit in latrones : quia Jericho civitas verbum est hebræum, et interpretatur latine luna. Descendebat ergo tanquam ab immortalitate ad mortalitatem : et merito in itinere vulneratus a latronibus et semivivus relictus[2] est ille Adam, ex quo est totum genus humanum. Ergo « Dies super dies regis adjicies annos ejus, » usque in diem generationis, » generationis mortalis accipio : cujus generationis alterius mentionem fecisti? Cujus, audi :

IX. « Permanebit in æternum in conspectu Dei[3] : » Secundum quid, aut propter quid? « Misericordiam et veri» tatem ejus quis requiret ei? Dicit et alio loco : Universæ » viæ Domini misericordia et veritas, requirentibus tes» tamentum ejus et testimonia ejus[4]. » Magnus sermo de veritate et misericordia, sed brevitatem promisimus. Breviter accipite quid sit veritas et misericordia : quia non parvum est quod dictum est : « Universæ viæ Domini mi» sericordia et veritas. » Misericordia dicitur, quia non merita nostra attendit Deus, sed bonitatem suam, ut peccata nobis omnia dimitteret : et vitam æternam promitteret : veritas autem, quia non fallit reddere quæ promisit. Agnoscamus hic eam, et nos faciamus, ut quomodo nobis Deus exhibuit misericordiam suam et veritatem suam, misericordiam dimittendo peccata nostra, veritatem exhibendo promissa sua; sic et nos faciamus hic miseri-

[1] Matth. XIII, 43. — [2] Luc. X, 30. — [3] Psal. LX, 8. — [4] Id. XXIV, 10.

cordiam et veritatem, misericordiam circa infirmos, circa egentes, circa inimicos etiam nostros; veritatem non peccando, nec adjiciendo peccatum super peccatum. Quoniam qui multum sibi pollicetur de misericordia Dei, subrepit in animum ipsius ut faciat injustum Deum, et putet quia si permanserit peccator, et noluerit recedere ab iniquitatibus suis, veniet ille et ibi eum positurus est, ubi ponit servos suos qui ei obtemperant. Et justum hoc erit, ut ibi te ponat perseverantem in peccatis, ubi positurus est illos qui recesserunt a peccatis? Sic vis injustus esse, ut et Deum facias injustum? Quid vis ergo convertere Deum ad voluntatem tuam? Tu convertere ad voluntatem Dei. Quis est ergo qui hoc facit, nisi ex illis paucis, de quibus dicitur : « Qui perseveraverit usque in finem, hic » salvus erit[1]?» Merito et hic « Misericordiam et veritatem » ejus quis requiret ei. » Quid est ei? Sufficeret, «Quis » requiret : » Quare, addidit, ei, nisi quia multi quærunt misericordiam ejus et veritatem discere in libris ejus? et cum didicerint, sibi vivunt[2], non illi; sua quærunt, non quæ Jesu Christi[3]; prædicant misericordiam et veritatem, et non faciunt misericordiam et veritatem? Sed prædicando illam, norunt illam : non enim prædicarent illam, nisi nossent illam. Sed qui Deum amat et Christum, in prædicando misericordiam et veritatem ipsius, ipse illam requiret ei, non sibi : id est, non ut ipse habeat ex hac prædicatione commoda temporalia, sed ut prosit membris ipsius, id est, fidelibus ejus, cum veritate ministrando quod novit; ut qui vivit non jam sibi vivat, sed ei qui pro omnibus mortuus est[4]. « Misericordiam et verita» tem ejus quis requiret ei? »

X. « Sic psallam nomini tuo, Deus, in sæculum sæculi,

[1] Matth. XXIV, 13. — [2] 2 Cor. V, 15. — [3] Philip. II, 22. — [4] 2 Cor. V, 15.

» ut reddam vota mea de die in diem. » Si psallis nomini Dei, ne psallas ad tempus. Vis in sæculum sæculi psallere? vis in æternum psallere? Redde ei vota tua de die in diem. Quid est, redde ei vota tua de die in diem? De die isto in illum diem. Persevera reddere vota in isto die, donec venias ad illum diem, hoc est, « Qui perseve» raverit usque in finem, hic salvus erit[1]. »

ENARRATIO

IN PSALMUM LXI.

Sermo ad plebem.

I. Delectatio divinorum eloquiorum, et dulcedo intelligendi verbi Dei adjuvante ipso qui dat suavitatem, ut terra nostra det fructum suum[2], et nos ad loquendum, et vos ad audiendum exhortatur? Video vos sine fastidio audire, et gaudeo palato cordis vestri, a quo id quod salubre est non respuitur, sed cum aviditate percipitur, et utiliter continetur. Loquamur ergo vobis et hodie, quantum Dominus donat; de isto Psalmo quem modo cantavimus[3]. Titulus ejus est : « In finem, pro Idithun, Psal» mus ipsi David[4]. » Jam vobis insinuatum esse quid sit Idithun, recolo. Ex interpretatione enim hebrææ linguæ ut ad nos pervenit, latine dicitur Idithun transiliens eos. Transilit ergo iste qui cantat quosdam, quos desuper despicit. Videamus quousque transilierit, et quos transilierit, et ubi quamvis quosdam transilierit positus sit, de quo

[1] Matth. XXIV, 13. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 529-532. — [3] Psal. LXXXIV, 13. — [4] Id. LXI, 1.

spiritali quodam et securo loco intueatur ima, non ita respiciens ut cadat, sed ut moveat qui transilivit pigros ut sequantur, et laudet locum quo transiliendo pervenit. Ita enim iste transiliens super aliquid est, ut sub aliquo sit : unde prius nobis insinuare voluit sub quo tutus sit, ut illud quod transilivit; non sit superbiæ, sed provectus.

II. In quodam ergo loco munito positus ait : « Nonne » Deo subjicietur anima mea[1]? » Audierat enim : « Qui » se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabi- » tur[2] : » et trepidus ne transiliendo superbiret, non elatus ex his quæ infra essent, sed humilis ex eo qui supra esset; tanquam minantibus ei ruinam invidis qui eum transilivisse doluerant, respondit : « Nonne Deo subjicie- » tur anima mea. » Quid est quod mihi veluti transilienti quæritis laquæos? Insultatione dejicere me vultis, aut seductione decipere. Numquid ita memini supra quod sum, ut oblitus sim quo sum? « Nonne Deo subjecta erit anima » mea? » Quantumcumque accedam, quantumcumque ascendam, quantumcumque transiliam, sub Deo ero, non contra Deum. Securus ergo transcendo cætera, quando ille me sub se tenet qui est super omnia. « Nonne Deo » subjecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meum. » Etenim ipse est Deus meus et salutaris meus, susceptor » meus, non movebor amplius[3]. » Scio quis supra me sit, scio quis prætendat misericordiam suam scientibus se, scio sub cujus alarum tegmine sperem : « Non movebor am- » plius. » Agitis quidem vos, ait quibusdam, transiliens eos ipsos quibus dicit : Agitis quidem vos ut movear, sed non veniat mihi pes superbiæ. Ex hoc enim fit quod et in ipso Psalmo sequitur : « Nec manus peccatorum dimo- » veat me[4] : » cui consonat : « Non movebor amplius. » Ad illud enim quod ibi dictum est : Nec manus peccato-

[1] Psal. LXI, 2. — [2] Matth. XXIII, 12. — [3] Psal. LXI, 3. — [4] Id. XXXV, 12.

rum dimoveat me, respondet hic : « Non movebor am-
» plius. » Ad illud autem quod ibi dictum est : « Non ve-
» niat mihi pes superbiæ, » respondet hic : « Nonne Deo
» subjecta erit anima mea? »

III. Ergo de superiore loco munitus et tutus, cui factus est Dominus refugium[1], cui est ipse Deus in locum munitum, respicit ad eos quos transilivit, et despiciens eos loquitur, tanquam de turri excelsa; nam et hoc dictum est de eo : « Turris fortitudinis a facie inimici[2] : » attendit ergo ad eos, et dicit : « Quousque apponitis super ho-
» minem? » Insultando, opprobria jaciendo, insidiando, persequendo, apponitis super hominem onera; apponitis super hominem quantum potest ferre homo : sed ut ferat homo, sub illo est fecit hominem. « Quousque apponitis
» super hominem? » Si ad hominem attenditis : « Inter-
» ficite omnes. » Ecce apponite, sævite, « Interficite om-
» nes. Tanquam parieti inclinato et maceriæ impulsæ[3] : »
instate, impellite, quasi dejecturi. Et ubi est : Non movebor amplius? Sed quare, Non movebor amplius? Quia ipse est Deus salutaris meus, susceptor meus. Ergo homines potestis apponere onera super hominem : numquid super Deum qui tuetur hominem?

IV. « Interficite omnes. » Quod tantum spatium corporis in uno homine, ubi possit interfici ab omnibus? Sed debemus intelligere personam nostram, personam Ecclesiæ nostræ, personam corporis Christi. Unus enim homo cum capite et corpore suo Jesus Christus, salvator corporis et membra corporis; duo in carne una[4], et in voce una, et in passione una; et cum transierit iniquitas, in requie una. Passiones itaque Christi non in solo Christo, imo passiones Christi nonnisi in Christo. Si enim Chri-

[1] Psal. LXXXIX, 1. — [2] Id. LX, 4. — [3] Id. LXI, 4. — [4] Gen. II, 24, et Ephes. V, 31.

stum intelligas caput et corpus, passiones Christi nonnisi in Christo : si autem Christum intelligas solum caput, passiones Christi non in solo Christo. Si enim passiones Christi in solo Christo, imo in solo capite; unde dicit quoddam membrum ejus Paulus apostolus : « Ut suppleam » quæ desunt pressurarum Christi in carne mea[1]? » Si ergo in membris Christi es, quicumque homo, quisquis hæc audis, quisquis hæc nunc non audis : (sed tamen audis, si in membris Christi es :) quidquid pateris ab eis qui non sunt in membris Christi deerat passionibus Christi. Ideo additur, quia deerat; mensuram imples, non superfundis : tantum pateris quantum ex passionibus tuis inferendum erat universæ passioni Christi, qui passus est in capite nostro, et patitur in membris suis, id est, in nobis ipsis. Ad communem hanc quasi rem publicam nostram quisque pro modulo nostro exolvimus quod debemus, et pro possessione virium nostrarum quasi canonem passionum inferimus. Pariatoria plenaria passionum omnium non erit, nisi cum sæculum finitum fuerit. « Quousque appo» nitis super hominem? » Quidquid passi sunt Prophetæ a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ[2], appositum est super hominem, quia præcesserunt adventum incarnationis Christi quædam membra Christi : sicut in nascente quodam, nondum quidem procedente capite, processit manus[3], sed tamen capiti connectebatur et manus. Nolite ergo putare, fratres, omnes justos qui passi sunt persecutionem iniquorum, etiam illos qui venerunt missi ante Domini adventum prænuntiare Domini adventum, non pertinuisse ad membra Christi. Absit ut non pertineat ad membra Christi, qui pertinet ad civitatem quæ regem habet Christum. Illa una est Jerusalem cœlestis, civitas sancta : hæc una civitas unum habet regem.

[1] Coloss. I, 24. — [2] Matth. XXIII, 35. — [3] Gen. XXXVIII, 27.

Rex hujus civitatis Christus est : ipse enim ei dicit : « Mater Sion, dicet homo. » Dicit ei : « Mater, sed homo. » Mater enim Sion, dicet homo, et homo factus est in » ea, et ipse fundavit eam Altissimus[1]. » Ille ergo rex ejus, qui eam fundavit Altissimus, ipse in ea homo factus est humillimus. Ipse ergo ante adventum incarnationis suæ præmisit quædam membra sua, post quæ prænuntiantia se venturum venit et ipse, connexus eis. Refer ad similitudinem nascentis illius : quia manus ante caput procedens, et cum capite est, et sub capite[2]. De Christo enim dictum est, cum laudaretur excellentia populi primi, et dolerentur fracti rami naturales[3] : « Quorum adoptio, » inquit, et testamenta et legis constitutio, quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est » super omnia Deus benedictus in sæcula[4]. Ex quibus » Christus secundum carnem, tanquam ex Sion, quia » homo factus est in ea : quia Christus super omnia Deus » benedictus in sæcula, quia ipse fundavit eam Altissimus. Ex quibus Christus secundum carnem, filius David : qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, » Dominus David[5]. » Tota ergo illa civitas loquitur, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ[6]. Inde et deinceps a sanguine Joannis, per sanguinem Apostolorum, per sanguinem Martyrum, per sanguinem fidelium Christi, una civitas loquitur, unus homo dicit : « Quousque apponitis super hominem? Interficite omnes[7]. » Videamus si deletis, videamus si extinguitis, videamus si tollitis de terra nomen ejus, videamus si non populi inania meditamini[8], dicentes : « Quando morietur, et peribit nomen ejus[7]? Tanquam parieti inclinato, et maceriæ im-

[1] Psal. LXXXVI, 5. — [2] Gen. XXXVIII, 27. — [3] Rom. XI, 21. — [4] Id. IX, 4, 5. — [5] Psal. LXXXVI, 5. — [6] Matth. XXIII, 35. — [7] Psal. II, 1. — [8] Id. XL, 6.

» pulsæ, » incumbite, impellite. Audite supra : « Suscep» tor meus, non movebor amplius[1] : quia tanquam cumu» lus arenæ impulsus sum ut caderem, et Dominus » suscepit me[2]. »

V. « Verumtamen honorem meum cogitaverunt repel» lere[3] : » victi dum interficiunt cedentes, sanguine interfectorum multiplicantes fideles, cedentes his et jam non valentes occidere. « Verumtamen honorem meum co» gitaverunt repellere. » Modo quia non potest occidi Christianus, agitur ut exhonoretur Christianus. Nunc enim honore Christianorum corda torquentur impiorum : jam Joseph ille spiritalis post venditionem a fratribus, post translationem de patria sua ad gentes, tanquam in Ægyptum [4], post humiliationem carceris, post factionem falsæ testis, postquam factum est quod de illo dictum est, « Ferrum pertransivit animam ejus[5] : » jam honorificatus est, jam non est subditus fratribus vendentibus, sed frumenta erogat esurientibus [6]. Victi ejus humilitate et castitate, incorruptione, tentationibus, passionibus, jam eum honoratum vident, et honorem ipsius cogitant repellere. In cogitationibus quippe eorum est illud, « Peccator » videbit, » neque enim non videbit, quando non potest civitas abscondi supra montem constituta[7]. Peccator ergo » videbit, et irascetur, dentibus suis frendet et tabes» cet[8]. »Latet in corde, et tegitur fronte venenum in sævientibus et indignantibus. Propterea et hic cogitationes eorum dicit, « Honorem, inquit, meum cogitaverunt re» pellere. » Non enim audent verbis proferre quod cogitant. Optemus illis bona, etiamsi optant mala. « Judica » illos Deus, decidant a cogitationibus suis[9].» Quid enim

[1] Psal. LXI, 3. — [2] Id. CXVII, 13. — [3] Id. LXI, 5. — [4] Gen. XXXVII, 36, et XXXIX, 1, 2, etc. — [5] Psal. CIV, 18. — [6] Gen. XLI, 55. — [7] Matth. V, 14. — [8] Psal. CXI, 10. — [9] Id. V, 11.

illis melius, quid utilius, quam ut inde cadant ubi male stant? ut possint ipsi correcti dicere : « Statuisti pedes » meos supra petram[1]. »

VI. « Verumtamen cogitaverunt honorem meum repel» lere. » Omnes contra unum, an unus contra omnes; an omnes contra omnes, an unus contra unum? Interim cum dicit, « Apponitis super hominem tanquam super unum : » et cum dicit, « Interficite omnes, » quasi omnes contra unum : sed tamen et omnes contra omnes, quia et Christiani omnes sed in uno. Quid autem illi diversi errores inimici Christi, omnes tantum dicendi sunt? nonne et unus? Plane audeo et unum dicere : quia una civitas et una civitas, unus populus et unus populus, rex et rex. Quid est, una civitas et una civitas? Babylonia una, Jerusalem una. Quibuslibet aliis etiam mysticis nominibus appelletur, una tamen civitas et una civitas; illa rege diabolo, ista rege Christo. Intendo enim Evangelio quodam loco, et movet me, puto quod et vos. Posteaquam invitati sunt multi ad nuptias boni et mali, et impletæ sunt nuptiæ recumbentium : servi enim missi, ut præceptum erat, invitaverunt et bonos et malos : et ingressus est rex inspicere recumbentes, et invenit hominem non habentem vestem nuptialem, et ait illi quod nostis : « Amice, unde huc ve» nisti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit : » et jussit ei ligari manus et pedes, et projici eum in tenebras exteriores. Levatus est de convivio, et missus est in pœnas, nescio quis homo in tam magna turba recumbentium. Sed tamen Dominus volens ostendere unum illum hominem, unum corpus esse quod constat ex multis, ubi jussit eum projici foras, et mitti in debitas pœnas, subjecit continuo, « Multi enim sunt vocati, pauci vero » electi[2] : » Quid est hoc? Convocasti turbas, venit in-

[1] Psal. XXXIX, 3. — [2] Matth. XXII, 10-14.

gens multitudo, annuntiasti, locutus es, multiplicati sunt super numerum [1], impletæ sunt nuptiæ recumbentium, projectus est inde solus unus, et dicis, « Multi enim sunt » vocati, pauci vero electi. » Cur non potius, Omnes vocati, multi electi, unus projectus? Si diceret, multi enim sunt vocati, et plures electi, pauci vero reprobi : in paucis forte verisimilius intelligeremus unum illum. Nunc vero dicit quod unus inde projectus est, et subdit, « Multi » enim sunt vocati, pauci vero electi. » Qui sunt electi, nisi qui remanserunt? Projecto uno, electi remanserunt. Quomodo projecto uno de multis pauci electi, nisi quia in illo uno multi? Omnes qui terrena sapiunt, omnes qui felicitatem terrenam Deo præferunt, omnes qui sua quærunt, non quæ Jesu Christi [2], ad unam illam civitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia mystice, et habet regem diabolum. Omnes autem qui ea quæ sursum sunt sapiunt, qui cœlestia meditantur, qui cum sollicitudine in sæculo vivunt, ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, sancti, justi, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ regem habet Christum. Illa enim in terra quasi major est tempore, non sublimitate, non honore. Civitas illa prior nata, civitas ista posterior nata. Illa enim incœpit a Caïn, hæc ab Abel. Hæc duo corpora sub duobus regibus agentia, ad singulas civitates pertinentia, adversantur sibi usque in finem sæculi, donec fiat ex commixtione separatio, et alii ponantur ad dexteram, alii ad sinistram, dicaturque illis, « Venite benedicti Patris mei, » percipite regnum quod vobis paratum est ab exordio » mundi : » illis autem, « Ite in ignem æternum, qui pa- » ratus est diabolo et angelis ejus. » Christus enim hoc dicit, « Venite benedicti Patris mei, percipite regnum

[1] Psal. xxxix, 6. — [2] Philip. ii, 21.

» regnum quod vobis paratum est ab initio mundi[1]. » Rex civitatis suæ, victor super omnia. Illis autem ad sinistram constitutis tanquam civitati iniquorum, « Ite, inquit, » in ignem æternum. » Numquid separat ab eis regem? Non. Addidit enim, « Qui paratus est diabolo et angelis ejus. »

VII. Intendite, fratres, intendite, rogo vos. Delectat enim me pauca adhuc loqui vobis de civitate hac dulci. « Gloriosissima enim de te dicta sunt, civitas Dei[2]. Et si » oblitus fuero tui, Jerusalem, obliviscatur me dextera » mea[3]. » Dulcis est enim una patria, et vere una patria, sola patria : præter illam quidquid nobis est, peregrinatio est. Dicam ergo quod agnoscatis, quod approbetis : commemorabo quod nostis; non docebo quod ignoratis. « Non » prius, inquit Apostolus, quod spiritale est, sed quod » animale, postea quod spiritale[4]. » Ideo civitas illa major ætate, quia prior natus est Caïn, et postea Abel[5] : sed in his « Major serviet minori[6]. » Illa major ætate, ista major dignitate. Quare illa major ætate? « Quia non prius » quod spiritale est, sed quod animale. » Quare ista major dignitate? Quia « Major serviet minori. » Ædificavit » autem civitatem Caïn, sic legimus[7] : antequam esset ulla civitas, in primordio rerum humanarum, ædificavit civitatem Caïn. Procul dubio intelligas jam natos fuisse multos homines ex illis duobus, et ex his quos genuerant, ut posset esse aptus et congruus numerus cui nomen civitatis imponeretur. Ædificavit ergo civitatem Caïn, ubi non erat civitas. Ædificata est et postea Jerusalem, regnum Dei, civitas sancta, civitas Dei; et posita in specie quadam umbræ significantis futura. Intelligite itaque magnum mysterium, et tenete quod prælocutus sum, « Non prius

[1] Matth. xxv, 34-41. — [2] Psal. LXXXVI, 3. — [3] Id. CXXXVI, 5. — [4] I Cor. xv, 46. — [5] Gen. IV, 1, 2. — [6] Id. xxv, 23. — [7] Id. IV, 17.

» quod spiritale, sed quod animale, postea spiritale : » ideo ergo Caïn prior ædificavit civitatem, et ibi ædificavit ubi nulla erat civitas. Ut vero ædificaretur Jerusalem, non ibi ædificata est ubi non erat civitas, sed erat civitas primo quæ appellabatur Jebus, unde Jebusæi. Ea capta, devicta, subjecta, ædificata est nova civitas tanquam destructa vetere; et appellata Jerusalem, visio pacis, civitas Dei [1]. Unusquisque ergo natus ex Adam, nondum pertinet ad Jerusalem : portat enim secum traducem iniquitatis, pœnamque peccati, deputatus morti; et pertinet quodam modo ad veterem quamdam civitatem. Sed si futurus est in populo Dei, destruetur vetus, et ædificabitur novus. Ideo ergo Caïn civitatem ædificavit ubi non erat civitas. A mortalitate enim et a malitia quisque incipit, ut fiat bonus postea. « Sicut enim per inobedientiam » unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita per » obedientiam unius hominis justi constituentur multi [2]. » Et omnes in Adam morimur [3] : » et unusquisque nostrum ad Adam natus est. Transeat ad Jerusalem, destruetur vetus, et ædificabitur novus. Tanquam devictis Jebusæis, ut ædificetur Jerusalem, dicitur, « Exuite vos veterem » hominem, et induite novum [4]. » Jamque ædificatis in Jerusalem, et gratiæ luce fulgentibus, dicitur, « Fuistis » aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino [5]. » Mala ergo civitas ab initio usque in finem currit, et bona civitas mutatione malorum conditur.

VIII. Et sunt istæ duæ civitates permixtæ interim, in fine separandæ; adversus se invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro justitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipsa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad civitatem Babyloniam,

[1] Josuë XVIII, 28. — [2] Rom. V, 19. — [3] I Cor. XV, 22. — [4] Coloss. III, 9, 10. — [5] Ephes. V, 8.

administrent res pertinentes ad Jerusalem; et rursum quidam pertinentes ad Jerusalem, administrent res pertinentes ad Babyloniam. Difficile aliquid promisisse videor. Patientes estote, donec demonstretur exemplis. Omnia enim in vetere populo, sicut scribit Apostolus, « In figura con» tingebant eis : scripta sunt autem ad correctionem nos» tram, in quos finis sæculorum obvenit[1]. » Respicite ergo populum illum primum positum etiam ad significandum populum posteriorem ; et videte ibi quæ dico. Fuerunt reges magni[2] in Jerusalem : notum est, numerantur, nominantur. Omnes ergo iniqui cives erant Babyloniæ, et administrabant res Jerusalem : omnes in finem inde separandi nonnisi ad diabolum pertinent. Rursus invenimus cives de Jerusalem administrasse res quasdam pertinentes ad Babyloniam. Nam tres illos pueros victus miraculo Nabuchodonosor regni sui administratores fecit, et constituit eos super satrapas suos; et administrabant res Babyloniæ cives de Jerusalem[3]. Respicite nunc impleri hoc et agi in Ecclesia, et his temporibus. Omnes de quibus dictum est : « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt » facere nolite[4], cives sunt Babyloniæ, administrantes rempublicam civitatis Jerusalem. Si enim nihil administrarent civitatis Jerusalem, unde, « Quæ dicunt facite? » unde, « Super cathedram Moysi sedent? » Rursus si cives sunt ipsius Jerusalem qui regnabunt in æternum cum Christo, unde : « Quæ faciunt facere nolite, » nisi quia et audituri sunt : « Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem[5]? » Notum est ergo vobis, cives malæ civitatis administrare quosdam actus bonæ civitatis. Videamus si et nunc cives bonæ civitatis administrent quosdam actus malæ civitatis.

[1] Cor. x, 11. — [2] Forte *mali*. — [3] Dan. III, 97. — [4] Matth. XXIII, 3. — [5] Luc. XIII, 17.

Terrena omnis respublica quandoque utique peritura, cujus regnum transiturum est, cum veniet illud regnum de quo oramus: « Veniat regnum tuum[1]; » et de quo prædictum est: « Et regni ejus non erit finis[2]: » terrena ergo respublica habet cives nostros administrantes res ejus. Quam multi enim fideles, quam multi boni et magistratus sunt in civitatibus suis, et judices sunt, et duces sunt, et comites sunt, et reges sunt? Omnes justi et boni, non habentes in corde nisi « Gloriosissima quæ de te dicta sunt » civitas Dei[3]. » Et quasi angariam faciunt in civitate transitura, et illic a doctoribus civitatis sanctæ jubentur servare fidem præpositis suis, « Sive regi quasi præcel- » lenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam » malorum, laudem vero bonorum; » sive servi, ut dominis suis subditi sint[4], et Christiani paganis, et servet fidem melior deteriori ad tempus serviturus, in æternum dominaturus. Fiunt enim ista donec transeat iniquitas[5]. Jubentur servi ferre dominos iniquos et difficiles: cives Babyloniæ jubentur tolerari a civibus Jerusalem, et amplius obsequiorum exhibentibus, quam si cives essent ex ipsa Babylonia, tanquam implentibus: « Qui te angariaverit » mille passus, vade cum illo alia duo[6]. » Hanc totam civitatem dispersam, diffusam, permixtam, alloquitur his verbis, et dicit: « Quousque apponitis super hominem? » Interficite omnes[7], et qui foris estis tanquam spinæ in sepibus, aut tanquam ligna infructuosa in sylvis, quique intus estis tanquam zizania, vel tanquam palea, omnes quotquot estis, separati, permixti, tolerandi, separandi: « Interficite omnes, tanquam parieti inclinato et maceriæ » depulsæ. Verumtamen honorem meum cogitaverunt

[1] Matth. VI, 10. — [2] Luc. I, 33. — [3] Psal. LXXXVI, 3. — [4] I Petr. II, 13, 14. et 18, et Ephes VI, 5. — [5] Psal. LVI, 2. — [6] Matth. V, 41. — [7] Psal. LXI, 4.

» repellere[1]. » Non dixerunt, sed tamen cogitaverunt. « Cogitaverunt repellere honorem meum. »

IX. « Cucurri in siti. » Retribuebant enim mala pro bonis[2]. Illi interficiebant, illi repellebant; ego eos sitiebam : illi honorem meum cogitaverunt repellere; ego eos in corpus meum sitiebam trajicere. Bibendo enim quid facimus, nisi humorem foris positum in membra mittimus, et in corpus nostrum ducimus? Hoc fecit Moyses in illo capite vituli[3]. Caput vituli, magnum sacramentum. Caput enim vituli corpus erat impiorum, in similitudine vituli manducantis fœnum[4], terrena quærentium : quia « Omnis » caro fœnum[5]. » Erat ergo, ut dixi, corpus impiorum. Iratus Moyses in ignem misit, comminuit, in aqua sparsit, bibendum populo dedit[6]; et ira Prophetæ administratio facta est prophetiæ. Corpus enim illud in ignem mittitur tribulationum, et verbo Dei comminuitur. Paulatim enim desistunt ab unitate corporis ejus. Sicut enim vestimentum, ita per tempus absumitur. Et unusquisque qui fit Christianus, separatur ab illo populo, et quasi a massa comminuitur. Conspirati oderunt; comminuti credunt. Et quid jam evidentius, quam quod in corpus illud civitatis Jerusalem, cujus imago erat populus Israël, per baptismum trajiciendi erant homines? Ideo in aqua sparsum est, ut in potum daretur. Hoc usque in finem sitit iste, currit et sitit. Multos enim bibit, sed nunquam erit sine siti. Inde est enim : « Sitio, mulier, da mihi bibere[7]. » Samaritana illa ad puteum sitientem Dominum sensit, et a sitiente satiata est : sensit prior illa sitientem, ut biberet ille credentem. Et in cruce positus : « Sitio, » dixit[8], quamvis illi non hoc dederint quod sitiebat. Ipsos enim ille sitiebat : at illi acetum dederunt, non vinum novum,

[1] Psal. LXI, 5. — [2] Id. XXXIV, 12. — [3] Exod. XXXII, 20. — [4] Psal. CV, 20. — [5] Isaï XL, 6. — [6] Exod. XXXII, 20. — [7] Joan. IV, 7. — [8] Id. XIX, 28.

quo implentur utres novi[1]; sed vinum vetus, sed male vetus. Dicitur enim et acetum vetus, veteres homines de quibus dictum est : « Non enim est illis commutatio[2] : » ut eversis Jebusæis ædificaretur Jerusalem[3].

X. Sic et corpus capitis hujus usque in finem ab initio currit in siti. Et quasi ei diceretur : Quid in siti? quid tibi deest, o corpus Christi, o Ecclesia Christi? In tanto honore, in tanta sublimitate, in tanta celsitudine etiam et in hoc sæculo constituta, quid tibi deest? Impletur de te quod prædictum est : « Adorabunt eum omnes reges terræ, » omnes gentes servient illi[4]. » Quid ergo sitis? quid sitis? tantis populis non satiaris? Quos populos dicis? « Ore » suo benedicebant, et corde suo maledicebant[5]. Multi » vocati, pauci autem electi[6]. » Mulier fluxum sanguinis patiens, vestis ejus fimbriam tetigit, et sanata est : et cum miraretur Dominus tangentem, quod de se senserat exisse virtutem, scilicet ad sanandam mulierem, dixit : « Quis » me tetigit? » Et admirati Discipuli : « Turbæ te com- » primunt, et dicis : Quis me tetigit? » Et ille, « Tetigit » me aliquis[7]. » Tanquam diceret : Una tetigit, turbæ premunt. Qui solemnitatibus Jerusalem implent Ecclesias, solemnitatibus Babyloniæ implent theatra : et tamen serviunt, honorant, obsequuntur, non solum ipsi qui portant sacramenta Christi, et oderunt præcepta Christi, verumetiam illi qui nec sacramenta ipsa portant, pagani licet sint, Judæi licet sint, honorant, laudant, prædicant; sed, » Ore suo benedicebant. » Non attendo ad os, novit ille qui me instruxit : « Corde suo maledicebant. » Ibi maledicebant, ubi honorem meum cogitaverunt repellere.

XI. Quid tu, o Idithun, corpus Christi, transiliens eos? quid tu inter hæc omnia? quid tu? deficies? non perse-

[1] Matth. IX, 17. — [2] Psal. LIV, 20. — [3] 2 Reg. V, 6. — [4] Psal. LXXI, 11. — [5] Id. LXI, 5. — [6] Matth. XXII, 14. — [7] Marc. V, 25-31.

verabis usque in finem? Non audies: « Qui perseveraverit » usque in finem, hic salvus erit; quamvis quoniam abun- » dat iniquitas, refrigescet charitas multorum [1]? » Et ubi est quod transilisti eos? ubi est quod conversatio tua in cœlis est [2]? Illi autem inhærent terrenis, tanquam terrigenæ sapiunt terram, et sunt terra serpentis cibus. Quid tu inter hæc? Verumtamen quamvis hæc faciant, quamvis hæc cogitent, quamvis impellant, quamvis quasi inclinato instent, quamvis jam erectum sentiant, et honorem meum repellere cogitent, quamvis ore suo benedicant et corde suo maledicant, quamvis insidientur ubi possunt, calumnientur ubi possunt: « Verumtamen Deo subjicietur » anima mea [3]. » Et quis tanta toleret, vel aperta bella, vel occultas insidias? Quis tanta toleret inter apertos hostes, inter falsos fratres? quis tanta toleret? numquid homo? et si homo, numquid a se ipso homo? Non sic transilivi ut extollar, et cadam: « Deo subjicietur anima mea: » quoniam ab ipso est patientia mea. » Quæ patientia inter tanta scandala, nisi quia si id quod non videmus speramus, per patientiam expectamus [4]? Venit dolor meus, veniet et requies mea: venit tribulatio mea, veniet et purgatio mea. Numquidnam lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit: patiatur tamen fornacem, ut purgatum a sordibus veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex: in fornace ardet palea, et purgatur aurum: illa in cinerem vertitur, a sordibus illud exuitur. Fornax mundus, palea iniqui, aurum justi, ignis tribulatio, aurifex Deus: quod vult ergo aurifex, facio; ubi me ponit artifex, tolero: jubeor ego tolerare, novit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, et quasi consumendum me:

[1] Matth. x, 22, et xxiv, 16. — [2] Philip. iii, 20. — [3] Psal. lxi, 6. — [4] Rom. viii, 25.

illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo. Quare? Quia « Deo subjicietur anima mea : quoniam ab ipso est pa- » tientia mea. »

XII. Quis est tibi iste, a quo est patientia tua? « Quo- » niam ipse est Deus meus et salutaris meus, susceptor » meus, non emigrabo[1]. Quoniam ipse est Deus meus, » ergo vocat me : « Et salutaris meus, » ergo justificat me : « Et susceptor meus, » ergo glorificat me. Hic enim vocor et justificor, ibi autem glorificor; et inde ubi glorificor, « Non emigrabo. » Neque enim in peregrinatione mea remanebo : est hic unde emigrem, sed veniam unde non emigrabo. Nam inquilinus ego sum apud te in terra, sicut omnes patres mei[2]. Ergo ab inquilinatu migrabo, de domo cœlesti non emigrabo.

XIII. « In Deo salutare meum, et gloria mea[3]. » Salvus ero in Deo, gloriosus ero in Deo : non enim tantum salvus, sed et gloriosus, salvus, quia justus ex impio, ab illo justificatus[4]; gloriosus autem, quia non solum justificatus, sed etiam honorificatus. « Etenim quos prædesti- » navit, illos et vocavit[5]. » Vocans eos quid fecit hic? » Quos vocavit, ipsos et justificavit; quos autem justificavit, » ipsos et glorificavit[6]. » Justificatio ergo ad salutem pertinet, glorificatio ad honorem. Quia glorificatio ad honorem pertinet, disputare non opus est. Quia justificatio pertinet ad salutem, quæramus aliquod documentum. Ecce occurrit ex Evangelio : Erant qui sibi videbantur justi, et reprehendebant Dominum, quod admittebat ad convivium peccatores, et cum publicanis et peccatoribus convescebatur : talibus itaque superbientibus, fortibus terræ valde elevatis, multum de sua sanitate gloriantibus, quam putabant, non quam tenebant, quid respondit Dominus?

[1] Psal. LXI, 7. — [2] Id. XXXVIII, 13. — [3] Id. LXI, 8. — [4] Rom. IV, 5. — [5] Id. VIII, 30.

« Non est opus sanis medicus, sed male habentibus[1]. » Quos dicit sanos, quos dicit male habentes? Sequitur, et dicit : « Non veni vocare justos, sed peccatores in pœni- » tentiam[2]. » Appellavit ergo sanos justos, non quia Pharisæi hoc erant, sed quia hoc se esse arbitrabantur; et ideo superbiebant, et medicum ægrotantibus invidebant, et plus ægrotantes medicum occidebant. Appellavit tamen sanos justos, ægrotantes peccatores. Ut ergo justificarer, ait iste transiliens, ab ipso mihi est; et ut glorificer, ab ipso mihi est : « In Deo salutare meum et gloria mea. Sa- » lutare meum, » ut salvus sim : « Gloria mea, » ut honoratus sim. Hoc tunc : modo quid? « Deus auxilii mei, » et spes mea in Deo : » donec perveniam ad perfectam justificationem et salutem. « Spe enim salvi facti sumus : » spes autem quæ videtur, non est spes[3]. » Donec veniam ad illam glorificationem, ubi justi fulgebunt in regno Patris sui tanquam sol[4]. Interim nunc inter tentationes, inter iniquitates, inter scandala, inter apertas oppugnationes et subdolas locutiones, inter eos qui ore suo benedicunt, et corde suo maledicunt, inter eos qui honorem meum cogitant repellere, quid hic? « Deus auxilii mei : » dat enim auxilium certantibus. Contra quos certantibus? « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sangui- » nem, sed adversus Principatus et Potestates[5]. Deus ergo » auxilii mei, et spes mea in Deo. » Spes, quandiu nondum est quod promissum est et creditur quod nondum videtur : cum autem venerit, erit salvatio et glorificatio : non tamen, dum illa differuntur, deserimur : « Deus enim » auxilii mei, et spes mea in Deo. »

XIV. « Sperate in eum omne concilium plebis. » Imitamini Idithun, transilite inimicos vestros; repugnantes

[1] Matth. IX, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Rom. VIII, 24. — [4] Matth. XIII, 43.
[5] Ephes. VI, 12.

vobis, resistentes itineri vestro, odio vos habentes transilite. « Sperate in eum omne concilium plebis : effundite » coram illo corda vestra[1]. » Nolite cedere eis qui dicunt vobis : « Ubi est Deus vester? Factæ sunt, inquit, mihi » lacrymæ meæ panis die ac nocte, dum dicitur mihi quo- » tidie : Ubi est Deus tuus. » Sed quid ibi dicit? « Hæc » meditatus sum, et effudi super me animam meam[2]. » Commemoratus sum quod audio : « Ubi est Deus tuus?» memoratus sum hæc : « Et effudi super me animam » meam. » Quærens Deum meum, effudi super me animam meam, ut illum attingerem, non in me remansi. Ergo : « Sperate in eum omne concilium plebis. Effun- » dite coram illo corda vestra, » deprecando, confitendo, sperando. Nolite corda vestra retinere intra corda vestra : « Effundite coram illo corda vestra. » Non perit quod effunditis. Ille enim susceptor meus. Si suscipit, quid times effundere? « Jacta in Dominum curam tuam[2], » et spera in eum. « Effundite coram illo corda vestra : Deus » adjutor noster. » Quid timetis inter susurrones, detractores Deo odibiles[4], ubi possunt palam oppugnantes, ubi non possunt occulte insidiantes, falso laudantes, vere inimicantes ; inter eos quid timetis? « Deus adjutor noster?» An æmulantur Deum? Numquid fortiores illo sunt? « Deus adjutor noster, » securi estote. « Si Deus pro no- » bis, quis contra nos[5]? Effundite coram illo corda ves- » tra, » transilientes ad eum, levantes animas vestras : « Deus adjutor noster. »

XV. Et jam constituti in loco munito, in turri fortitudinis a facie inimici, miseramini eos quos timebatis : currere enim debetis in siti : despicite ergo illos jam in illo loco constituti, et dicite : « Verumtamen vani filii homi-

[1] Psal. LXI, 9. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Id. LIV, 23. — [4] Rom. I, 29, 30. — [5] Id. VIII, 31.

» num, mendaces filii hominum[1].» Filii hominum usquequo graves corde? Filii hominum vani, filii hominum mendaces, filii hominum, « Utquid diligitis vanitatem et » quæritis mendacium[2]? » Cum miseratione ista dicite, atque sapite. Si transilivistis, si diligitis inimicos vestros[3], si destruere cupitis ut ædificetis, si eum amatis qui judicat in gentibus, et replet ruinas[4]; ita his ista dicite, non odio habentes, non malum pro malo reddentes[5]. « Mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in unum. » Certe multi sunt : ecce est ille unus, unus ille qui projectus est de turba convivantium[6]. Conspirant, omnes temporalia quærunt, quique carnales carnalia, et in futurum sperant quicumque sperant : etsi de opinionum varietate in diversum, de vanitate tamen in unum sunt. Diversi quidem errores et multiformes, et regnum adversum se divisum non stabit[7] : sed similis omnibus voluntas vana et mendax, pertinens ad unum regem, cum quo in ignem æternum præcipitanda est[8] : « Ipsi de vanitate in unum. »

XVI. Et illos videte quia sitit; videte quia currit in siti. Convertit ergo se ad illos, sitiens eos : « Nolite sperare » super iniquitatem[9]. » Nam spes mea in Deo est. « Nolite sperare super iniquitatem. » Vos qui non vultis accedere et transilire, « Nolite sperare super iniquitatem.» Ego enim qui transilivi, spes mea in Deo : et numquid iniquitas est apud Deum[10]? « Nolite sperare super iniqui» tatem.» Hoc faciamus, illud faciamus, illud cogitemus, sic insidias componamus; de vanitate in unum. Tu sitis : qui contra te ista cogitant, ab eis quos bibis produntur : « Nolite sperare super iniquitatem. » Vana est iniquitas,

1 Psal. LXI, 10. — 2 Id. IV, 3. — 3 Luc. VI, 27. — 4 Psal. CIX, 6. — 5 Rom. XII, 17. — 6 Matth. XXII, 13. — 7 Id. XII, 25. — 8 Id. XXV, 41. — 9 Psal. LXI, 11. — 10 Rom. IX, 14.

nihil est iniquitas, potens non est nisi justitia. Occultari potest ad tempus veritas, vinci non potest. Florere potest ad tempus iniquitas, permanere non potest. « Nolite spe» rare super iniquitatem : et in rapinam ne concupisca» tis. » Non es dives, et rapere vis? Quid invenis? quid perdis? O lucra damnosa! Invenis pecuniam, perdis justitiam. « In rapinam ne concupiscatis. » Pauper sum, non habeo. Ideo rapere vis? Quid rapias, vides : a quo rapiaris, non vides? Nescis circuire inimicum tanquam leonem rugientem, et quærentem quid rapiat[1]? Præda illa quam vis rapere, in muscipula est : tenes, et teneris. In rapinam ergo ne concupiscas, o pauper, sed concupisce in Deum qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum[2]. Pascet te qui fecit te. Qui pascit latronem, non pascet innocentem? Pascet te qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos[3]. Si pascit damnandos, non pascet liberandos? Ergo in rapinam noli concupiscere. Dictum est hoc pauperi, fortassis aliquid de necessitate rapturo. Dives procedat : Non habeo ego, inquit, necessitatem rapiendi : nihil mihi deest, abundant omnia. Et tu audi : « Divitiæ si fluant, ne apponatis cor.» Ille non habet, iste habet : ille non quærat rapere quod non habet, iste non apponat cor in eo quod habet. « Di» vitiæ si fluant, » id est, si exundent, tanquam de fonte currant. « Ne apponatis cor : » noli de te præsumere, noli ibi te figere : certe vel hoc time, « Divitiæ si fluant.» Non vides quia si ibi cor posueris, et tu flues? Dives es, et ecce jam non concupiscis adhuc habere, quia multa habes : audi : « Præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sa» pere[4]. » Et quid est : « Ne apponatis cor? » Neque sperare in incerto divitiarum[4]. Ergo : « Divitiæ si fluant,

[1] I Petr. v, 8. — [2] I Tim. vi, 17. — [3] Matth. v, 45. — [4] I Tim. vi, 17.

» ne apponatis cor, » ne in divitiis confidatis, non præsumatis, non speretis ; ne dicatur : « Ecce homo qui non po» suit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine » divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua[1]. » Ergo vani filii hominum, mendaces filii hominum, neque rapiatis, neque si fluant divitiæ, cor apponatis : non jam vanitatem diligatis, et mendacium quæratis. « Beatus » enim cujus est Dominus Deus spes ejus, et non respexit » in vanitates et insanias mendaces[2]. » Decipere vultis, fraudem vultis facere, quid affertis ut decipiatis? Stateras dolosas. « Mendaces enim, inquit, filii hominum in sta» teris, » ut decipiant proferendo stateras dolosas. Falso examine fallitis intuentes : nescitis alium esse qui appendit, alium qui de pondere judicat? Non videt cui tu appendis ; sed videt qui te et ipsum appendit. Ergo non fraudem, non rapinam concupiscatis, non in his quæ habetis spem ponatis : monui, prædixi, ait iste Idithun.

XVII. Quid sequitur? « Semel locutus est Deus, duo » hæc audivi, quoniam potestas Dei est, et tibi, Domine, » misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opera » sua[3]. » Dixit Idithun, sonuit de alto, quo transilivit ; audivit ibi quiddam, et dixit nobis : sed aliquantum in hoc quod nobis dixit perturbor, fratres, et donec vobiscum participem, vel perturbationem, vel aliquam respirationem meam, intentos vos volo. Etenim Psalmum ad terminum duximus, adjuvante Domino : post hæc quæ dicturi sumus, non restat aliquid, quod de hoc ulterius exponamus. Itaque adnitimini mecum, utrum possimus intelligere hoc : et si non potuero, et intelligit aliquis vestrum quod ego non possum ; gaudebo potius quam invidebo. Omnino investigare difficile est, quemadmodum positum sit prius. « Semel locutus est Deus : » deinde cum

[1] Psal. LI, 9 — [2] Id. XXXIX, 5. — [3] Id. LXI, 12, 13.

ille semel locutus est, ego « Duo audivi. » Si enim diceret: Semel locutus est Deus, unum hoc audivi; videbatur partem quæstionis hujus amputavisse, ut tantummodo quæreremus quid sit, « Semel locutus est Deus. » Nunc vero quæsituri sumus, et quid sit, « Semel locutus est Deus, » et quid sit, « Duo hæc audivi, » cum semel ille locutus sit.

XVIII. « Semel locutus est Deus. » Quid dicis Idithun? Si tu loqueris qui transilivisti eos : « Semel locutus est? » Ego Scripturam aliam consulo, et dicit mihi, « Multis » partibus et multis modis olim Deus locutus est patribus » in Prophetis[1]. » Quid est, « Semel locutus est Deus? » Nonne ille est Deus, qui in primordio generis humani locutus est ad Adam? Nonne idem ipse locutus est ad Caïn ad Noë, ad Abraham, ad Isaac, ad Jacob, ad Prophetas omnes, et ad Moysen? Unus erat Moyses, et quoties ad eum locutus est Deus? Ecce etiam uni non semel, sed sæpius locutus est Deus. Deinde locutus est ad Filium hic positum, « Tu es Filius meus dilectus[2]. » Locutus est Deus Apostolis, locutus est omnibus sanctis, etiamsi non voce sonante per nubem, in corde tamen ubi ipse magister est. Unde ille dicit, « Audiam quid loquatur in me » Dominus Deus, quoniam loquetur pacem populo suo[3]. » Quid est ergo, « Semel locutus est Deus? » Multum transiliverat iste, ut perveniret illuc, ubi semel locutus est Deus. Ecce breviter dixi Charitati Vestræ. Hic inter homines, hominibus sæpe, multis modis, multis partibus, per multiformem creaturas locutus est Deus : apud se semel Deus locutus est, quia unum Verbum genuit Deus. Iste ergo Idithun transiliens eos, transiliverat acie mentis forti et valida et præfidenti, transiliverat terram, et quidquid in terra est; aërem, nubes omnes ex quibus locutus est Deus multa, et sæpe, et multis : transiliverat etiam om-

[1] Hebr. I, I. — [2] Matth. III, 17. — [3] Psal. LXXXIV, 9.

nes Angelos acie fidei. Erat enim iste transiliens non contentus terrenis, sed velut aquila volans prætervectus omnem nebulam qua tegitur omnis terra. Dicit enim Sapientia, « Et nebula texi omnem terram[1]. » Pervenit ad aliquid liquidum, universam transiliens creaturam, et quærens Deum, et effundens super se animam suam, pervenit ad principium, et Verbum Deum apud Deum; et invenit unius Patris unum Verbum; et vidit quia semel locutus est Deus, vidit Verbum per quod facta sunt omnia[2], et in quo simul sunt omnia, non diversa, non separata, non inæqualia. Non enim Deus quod per Verbum faciebat, ipse non noverat : si autem quod faciebat noverat, in illo erat antequam fieret quod fiebat. Si enim non in illo erat quod fiebat antequam fiebat, ubi noverat quod faciebat? Non enim potes Deum dicere ignorata fecisse. Scivit itaque Deus quod fecit. Et ubi scivit antequam faceret, si sciri nisi facta non possunt? Sed a factis sciri nisi ante facta non possunt, a te scilicet ab homine in imo facto, et in imo posito : antequam autem fierent hæc omnia, sciebantur ab illo a quo facta sunt, et quod scivit fecit. Ergo in Verbo illo per quod fecit omnia, antequam fierent, erant omnia; et cum facta sunt, ibi sunt omnia : sed aliter hic, aliter ibi, aliter in propria natura in qua facta sunt, aliter in arte per quam facta sunt. Quis hoc explicet? Conari possumus : ite cum Idithun, et videte.

XIX. Jam ergo ut potuimus, diximus quomodo semel locutus est Deus : videamus quomodo duo hæc audivit. « Duo hæc audivi. » Forte non est consequens, ut sola duo hæc audierit : sed, « Duo hæc, inquit, audivi, » quædam duo quæ nobis opus est ut dicantur, audivit. Audivit forte alia multa, sed non opus est ea dici nobis. Ait enim et Dominus, « Multa habeo vobis dicere, sed

[1] Eccli. XXIV, 6. — [2] Joan. I, 3.

» non potestis illa portare modo[1]. » Quid est ergo, « Duo » hæc audivi? » Hæc duo quæ vobis dicturus sum, non a me vobis dico, sed quæ audivi dico. « Semel locutus est » Deus : » unum Verbum habet unigenitum Deum. In illo Verbo sunt omnia, quia per Verbum facta sunt omnia. Unum Verbum habet, ubi omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi[2]. Unum Verbum habet, « Semel locu- » tus est Deus. Duo hæc, quæ vobis dicturus sum, ibi » Audivi : non ex me loquor, non ex me dico : ad hoc pertinet « audivi. » Amicus autem sponsi stat et audit » eum[3], » ut verum loquatur. Audit enim eum, ne loquendo mendacium de suo loquatur[4] : ne diceres : Quis es tu qui mihi hoc dicis? unde mihi hoc dicis? Audivi hæc duo, et ille tibi loquor quia audivi hæc duo, qui etiam cognovi quia semel locutus est Deus. Noli contemnere auditorem dicentem tibi quædam duo tibi necessaria, eum qui transiliendo universam creaturam pervenit ad Verbum unigenitum Dei, ubi sciret quia semel locutus est Deus.

XX. Dicat ergo jam quædam duo. Multum enim ad nos pertinent hæc duo. « Quoniam potestas Dei est, et tibi, » Domine, misericordia[5]. » Ista sunt duo, potestas et misericordia? Ista plane : intelligite potestatem Dei, intelligite misericordiam Dei. His duobus continentur prope omnes Scripturæ. Propter hæc duo Prophetæ, propter hæc duo Patriarchæ, propter hæc Lex, propter hæc ipse Dominus noster Jesus Christus, propter hæc Apostoli, propter hæc annuntiatio omnis et celebratio verbi Dei in Ecclesia, propter hæc duo, propter potestatem Dei et misericordiam. Potestatem ejus timete, misericordiam ejus amate. Nec sic de misericordia ejus præsumatis, ut potestatem contemnatis : nec sic potestatem timeatis, ut de miseri-

[1] Joan. XVI, 12. — [2] Coloss. II, 3. — [3] Joan. III, 29. — [4] Id. VIII, 44. — [5] Psal. LXI, 13.

cordia desperetis. Apud illum potestas, apud illum misericordia. Hunc humiliat, et hunc exaltat[1] : hunc humiliat potestate, illum exaltat misericordia. « Si enim Deus » volens ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, » attulit in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt » in perditionem. » Audisti potestatem : quære misericordiam. « Et notas, inquit, faceret divitias suas in vasa » misericordiæ. » Pertinet ergo ad ejus potestatem damnare iniquos. Et quis illi dicat : Quid fecisti? « Tu enim » o homo, quis es qui respondeas Deo[2]? » Time ergo et treme ejus potestatem : sed spera ejus misericordiam. Diabolus potestas quædam est; plerumque tamen vult nocere, et non potest, quia potestas ista sub potestate est. Nam si tantum posset nocere diabolus, quantum vult; non aliquis justorum remaneret, aut aliquis fidelium esset in terra. Ipse per vasa sua impellit, quasi parietem inclinatum : sed tantum impellit, quantum accipit potestatem. Ut autem non cadat paries, Dominus suscipiet : quoniam qui dat potestatem tentatori, ipse tentato præbet misericordiam. Ad mensuram enim permittitur tentare diabolus : « Et potabis nos, inquit, in lacrymis in mensura[3]. » Noli ergo timere permissum aliquid facere tentatorem : habes enim misericordissimum Salvatorem. Tantum permittitur ille tentare, quantum tibi prodest, ut exercearis, ut proberis; ut qui te nesciebas, a te ipso inveniaris. Nam ubi, vel unde, nisi de hac Dei potestate et misericordia securi esse debemus? Secundum illam apostolicam sententiam : « Fidelis Deus qui non permittit vos tentari su» per id quod potestis[4]. »

XXI. Ergo, « Potestas Dei est : » « Non est enim po» testas nisi a Deo[5]. » Noli dicere, Et quid ei dat tan-

[1] Psal. LXXIV, 8. — [2] Rom. IX, 20-23. — [3] Psal. LXXIX, 6. — [4] I Cor. X, 13. — [5] Rom. XIII, 1.

tam potestatem? Et non det potestatem. Qui dat potestatem, habet æquitatem? Tu inique murmurare potes, ille æquitatem perdere non potest. « Numquid iniquitas apud » Deum? Absit[1]. » Hoc fige in corde, hoc de cogitatione tua non excutiat inimicus. Facere potest aliquid Deus, ut tu nescias quare faciat : inique tamen facere non potest, apud quem non est iniquitas. Nam ecce reprehendis Deum quasi de iniquitate : ago tecum aliquid, attende paululum : non reprehenderes iniquitatem, nisi videndo justitiam. Reprehensor iniquitatis esse non potest qui non cernit justitiam, cui comparatam reprehendat iniquitatem. Unde enim scis quia hoc injustum est, nisi scias quid sit justum? Quid si enim justum est et hoc, quod dicis injustum? Absit, inquis, injustum est : et clamas quasi videntibus oculis, videns hoc injustum esse utique ex aliqua regula justitiæ, cui comparans hoc quod vides parvum, et cernens non convenire rectitudini regulæ tuæ, reprehendis; tanquam artifex discernens justum ab injusto. Ergo quæro a te : Justum hoc esse unde vides? Ubi, inquam, vides hoc justum, quo viso, reprehendis injustum? Unde illud nescio quid, quo aspergitur anima tua, ex multis partibus in caligine constituta, nescio quid hoc quod coruscat menti tuæ? unde hoc justum? Ita-ne non habet fontem suum? A te tibi est quod justum est, et tu tibi potes dare justitiam? Nemo sibi dat quod non habet. Ergo cum sis injustus, esse non potes justus, nisi convertendo te ad quamdam justitiam manentem; a qua si recedis, injustus es; ad quam si accedis, justus es. Te recedente non deficit; te accedente non crescit. Ubi est ergo ista justitia? Quæres in terra? Absit. Non enim aurum aut lapides pretiosos quæris, justitiam quærens. Quære in mari, quære in nubibus, quære in stellis:

[1] Rom. IX, 14.

quære in Angelis, invenis in illis, sed et ipsi de fonte bibunt. Justitia enim Angelorum in omnibus est, sed ab uno capitur. Respice ergo, transcende, vade illuc ubi semel locutus est Deus, et ibi invenies fontem justitiæ, ubi est fons vitæ : « Quoniam apud te est fons vitæ[1]. » Si enim tu de rore exiguo judicare vis quod justum est, et quod injustum est; « Numquid in iquitas apud Deum[2], » unde ad te manat tanquam de fonte justitia, in quantum justum saps, cum ex multis partibus inique desipias? Habet ergo fontem justitiæ Deus. Noli ibi quærere iniquitatem, ubi lux sine umbra est. Sed plane latere te potest causa. Si latet te causa, respice ignorantiam tuam, vide qui sis : attende hæc duo, « Quoniam potestas Dei est, » et « Tibi, Domine, misericordia. » Fortiora te ne quæsieris, et » altiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi » Dominus, illa cogita semper[3]. » Quia ad hæc quæ tibi præcepit Deus pertinent ista duo, « Quoniam potestas Dei » est, » et, « Tibi, Domine, misericordia. » Noli timere inimicum : tantum facit quantum acceperit potestatem. Eum time qui habet summam potestatem : eum time qui quantum vult, tantum facit, et qui injuste nihil facit, et quidquid fecerit, justum est. Putabamus injustum esse nescio quid : ex hoc quia fecit Deus crede justum esse.

XXII. Ergo, inquis, si quis hominem occidat innocentem, juste facit, an inique? Inique sane. Quare hoc permittit Deus? Vide prius ne illud debeas : « Frange esu» rienti panem tuum, et egenum sine tecto induc in do» mum tuam; si videris nudum, vesti eum[4]. » Hæc enim justitia tua est; hoc enim tibi præcepit Dominus : « Lava» mini, mundi estote, auferte nequitias a cordibus vestris » atque a conspectu oculorum meorum; discite bonum » facere, judicate pupillo et viduæ : et venite et dispu-

[1] Psal. xxxv, 10. — [2] Rom. ix, 14. — [3] Eccli. iii, 22. — [4] Isaï. lviii, 7.

» temus, dicit Dominus [1]. » Disputare vis, antequam facias unde dignus sis disputare, quare hoc permisit Deus. Consilium Dei tibi dicere, o homo, non possum : illud tamen dico, quia et inique fecit homo qui occidit innocentem, et non fieret nisi permitteret Deus : et quamvis ille inique fecerit, non tamen hoc inique permisit Deus. Lateat causa in isto nescio quo, de quo moveris, cujus innocentia te permovet. Possem enim tibi cito respondere : Non occideretur nisi nocens esset : sed tu eum innocentem putas. Possem tibi hoc cito dicere. Non enim tu scrutareris cor ejus, discuteres facta ejus, examinares cogitationes ejus, ut possis mihi dicere : Injuste occisus est. Possem ergo facile respondere : sed opponitur mihi quidam Justus, sine controversia justus, sine dubitatione justus, qui non habebat peccatum, occisus a peccatoribus, traditus a peccatore, ipse Christus Dominus, de quo non possumus dicere quod habuit aliquam iniquitatem, quia ea quæ non rapuit exolvebat [2], objicitur mihi. Et quid dicam de Christo? Tecum ago, inquis. Et ego tecum. De illo proponis quæstionem, de illo solvo quæstionem. Ibi enim consilium Dei novimus, quod nonnisi ipso revelante nossemus : ut cum tu inveneris consilium Dei, quo permisit innocentem Filium occidi ab injustis, et tale consilium quale tibi placeat, et quale tibi, si justus es, displicere non possit, credas quia et in aliis consilio id agat Deus, sed latet te. Eia, fratres, opus erat sanguine Justi ad delendum chirographum peccatorum; opus erat exemplo patientiæ, exemplo humilitatis; opus erat signo crucis ad diabolum et ejus angelos debellandos [3]; opus nobis erat passione Domini nostri : nam passione Domini redemptus est orbis. Quanta bona egit passio Domini? Et tamen passio hujus Justi non esset, nisi Dominum iniqui occidissent. Quid ergo? bonum hoc quod nobis

[1] Isaï. I, 16-18. — [2] Psal. LXVIII, 5. — [3] Coloss. I, 14, 15.

præstitum est de dominica passione, imputandum est iniquis interfectoribus Christi? absit. Illi voluerunt : Deus permisit. Illi nocentes essent, etiamsi tantummodo voluissent : Deus autem non permisisset, nisi justum esset. Voluerunt occidere : pone quia non potuerunt : iniqui essent, homicidæ essent ; quis dubitaret? « Dominus enim » interrogat justum et impium[1] : » et, « In cogitationibus im- » pii interrogatio erit[2]. » Discutit Deus quid quisque voluerit, non quid potuerit. Ergo si voluissent, et non potuissent, et non occidissent, iniqui illi remanerent ; tibi Christi passio non præstaretur : voluit ergo facere impius ut damnaretur, permissus est ut tibi præstaretur : quod voluit, imputatur iniquitati impii ; quod permissus est, imputatur potestati Dei. Ille ergo inique voluit, Deus juste permisit. Itaque, fratres mei, et Judas malignus traditor Christi, et persecutores Christi, maligni omnes, impii omnes, iniqui omnes, damnandi omnes : et tamen « Pater proprio Filio » suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum[3]. » Dispone, si potes ; distingue, si potes : redde Deo vota tua, quæ distinxerunt labia tua[4] : vide quid ibi fecerit iniquus, quid justus. Ille voluit, iste permisit : ille injuste voluit, iste juste permisit. Voluntas injusta damnetur, permissio justa glorificetur. Quid enim mali accidit Christo, quia mortuus est Christus? Et illi mali sunt, qui male facere voluerunt ; et nihil mali passus est, cui fecerunt. Occisa est caro mortalis, interficiens mortem morte, præbens patientiæ documentum, præmittens resurrectionis exemplum. Quanta bona facta sunt justi de malo injusti? Hoc est magnum Dei : quia et bonum quod facis ipse tibi dedit, et de malo tuo ipse bene facit. Noli ergo mirari, permittit Deus, et judicio permittit : permittit, et

[1] Psal. x, 6. — [2] Sap. I, 9. — [3] Rom. VIII, 32. — [4] Psal. LXV, 13.

mensura, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas : tu tantum ad eum pertine; in ipso spem pone, ipse sit adjutor tuus, salutare tuum : in illo sit locus munitus, turris fortitudinis[1], refugium tuum ipse sit, et non te sinet tentari supra quam potes ferre, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possis sustinere[2] : ut quod te sinit pati tentationem, potestas ejus sit; quod non sinit ultra in te fieri quam potes ferre, misericordia ejus sit : « Quoniam potestas Dei est, et tibi, Domine, mise- » ricordia, quia tu reddes unicuique secundum opera » ejus. »

ET POST TRACTATUM DE PSALMO,

cum mathematicus in populo monstraretur, de eo idem ipse intulit.

XXIII. Illa Ecclesiæ sitis etiam istum, quem videtis, bibere vult. Simul etiam ut noveritis, quam multi in commixtione Christianorum ore suo benedicant, et in corde suo maledicant, iste ex Christiano et fideli pœnitens redit, et territus potestate Domini convertitur ad misericordiam Domini. Seductus enim ab inimico cum esset fidelis, diu mathematicus fuit seductus seducens; deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus est contra Deum, qui dedit hominibus potestatem faciendi quod bonum est, et non faciendi quod malum est. Iste dicebat, quia adulterium non faciebat voluntas propria, sed Venus; et homicidium non faciebat voluntas propria, sed Mars; et justum non faciebat Deus, sed Jovis : et alia multa sacrilega non parva. Quam multis eum putatis Christianis nummos abstulisse? Quam multi ab illo emerunt mendacium, qui-

[1] Psal. LX, 4. — [2] I Cor. X, 13.

bus dicebamus : « Filii hominum usquequo graves corde, » ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium[1] ? » Modo, sicut de illo credendum est, horruit mendacium, et multorum hominum illectorem se aliquando a diabolo sensit illectum, convertitur ad Deum pœnitens. Putamus, fratres, de magno timore cordis accidisse. Quid enim dicturi sumus ? Namque si ex pagano converteretur mathematicus, magnum quidem esset gaudium : sed tamen posset videri, quia si conversus esset, clericatum quæreret in Ecclesia ? Pœnitens est, non quærit nisi solam misericordiam. Commendandus est ergo et oculis et cordibus vestris. Eum quem videtis cordibus amate, oculis custodite. Videte illum, scitote illum, et quacumque ille transierit, fratribus cæteris qui modo hic non sunt, ostendite illum : et ista diligentia misericordia est, ne ille seductor retrahat cor, et oppugnet. Custodite vos, non vos lateat conversatio ejus, via ejus : ut testimonio vestro nobis confirmetur vere illum ad Dominum esse conversum. Non enim silebit fama de vita ejus, quando sic vobis et videndus et miserandus offertur. Nostis in Actibus Apostolorum esse scriptum, quia multi perditi, id est, talium artium homines, et doctrinarum nefariarum sectatores, omnes codices suos ad Apostolos attulerunt; et incensi sunt libri tam multi, ut pertineret ad scriptorem æstimationem eorum facere, et summam pretii conscribere[2]. Hoc utique propter gloriam Dei, ne tales etiam perditi desperarentur ab illo qui novit quærere quod perierat[3]. Perierat ergo iste, nunc quæsitus, inventus, adductus est : portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, ut illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat. Sciatis eum tamen, fratres, olim pulsare ad Ecclesiam ante Pascha : ante Pascha enim cœpit petere de Ecclesia Christi

[1] Psal. IV, 3. — [2] Act. XIX, 19. — [3] Luc. XV, 32.

medicinam. Sed quia talis est ars in qua exercitatus erat, quæ suspecta esset de mendacio atque fallacia, dilatus est ne tentaret; et aliquando tamen admissus est, ne periculosius tentaretur. Orate pro illo per Christum. Prorsus hodiernam precem pro illo fundite Domino Deo nostro. Scimus enim et certi sumus, quia oratio vestra delet omnes impietates ejus. Dominus vobiscum.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXII.

Sermo ad plebem.

I. Propter eos qui forte rudes sunt adhuc ad nomen Christi; quia undique colligit qui pro omnibus dedit sanguinem suum, dicendum est paucis quod et illi libenter audiant qui noverunt, et discant qui non noverunt. Psalmi isti quos cantamus, antequam Dominus noster Jesus Christus natus esset ex virgine Maria, Spiritu Dei dictante dicti et conscripti sunt. Fuit enim David rex in Judæorum gente, quæ gens una colebat Deum unum, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in ipsis sunt, sive quæ videntur, sive quæ non videntur. Cæteræ autem gentes, aut idola colebant quæ manibus suis fecerant, aut creaturam Dei, non ipsum Creatorem, id est, aut solem, aut lunam, aut stellas, aut mare, aut montes, aut arbores. Hæc enim omnia Deus fecit; et laudari se vult in illis, non illa coli pro se. Ergo in ipsa gente Judæorum David rex fuit, de cujus semine natus est Dominus noster Jesus Christus ex Maria virgine[1]; quia de illo ducebat genus

[1] Rom. 1, 3.

virgo Maria, quæ peperit Christum[1] : et dicti sunt isti Psalmi, et prophetabatur in eis Christus venturus post multos annos : et dicebatur ab illis Prophetis, qui fuerunt antequam Dominus noster Jesus Christus de Maria virgine nasceretur, quidquid futurum erat temporibus nostris, quod modo legimus, et videmus : et multum gaudemus, quia spes nostra prædicta est a sanctis, qui illud non videbant impletum, sed in Spiritu futurum videbant : et nos modo legimus et audimus a lectoribus, disputamus illa; et quomodo sunt in Scripturis, sic ea videmus impleri per totum orbem terrarum. Quis inde non gaudeat? quis non et ea quæ nondum venerunt ventura speret, propter illa quæ jam tanta impleta sunt? Modo enim, fratres, videtis, quia totus mundus, tota terra, omnes gentes, omnes regiones currunt ad nomen Christi, et credunt in Christum. Certe videtis hoc, quomodo ubique evertantur vanitates Paganorum, videtis hoc, manifestum est vobis. Numquid et hoc de libro vobis legimus, et non ante oculos vestros fit? Hoc ergo totum quod videtis ante oculos vestros fieri, scriptum est ante immensa volumina annorum per istos quos modo legimus, quando jam ista impleri videmus. Sed quoniam scripta sunt et illa quæ nondum venerunt, id est, quia Dominus noster Jesus Christus venturus est ut judicet, qui primo venit ut judicaretur; venit enim primo humilis, postea venturus est excelsus; venit ut ostenderet exemplum patientiæ, postea venturus est ut pro meritis judicet omnes, sive bonos, sive malos : quia ergo nondum venit hoc quod speramus, venturum Christum judicem vivorum et mortuorum debemus illud credere. Modicum quod restat venturum esse credamus, quando jam videmus tanta quæ tunc futura erant, modo compleri. Stultus est enim qui non vult

[1] Luc. II, 7.

credere pauca quæ restant, cum videat tam multa impleta esse, quæ tunc non erant quando prædicebantur.

II. Psalmus ergo iste dicitur ex persona Domini nostri Jesu Christi, et capitis et membrorum. Ille enim unus qui natus est de Maria, et passus est, et sepultus est, et resurrexit, et ascendit in cœlum, et modo ad dexteram Patris sedet et interpellat pro nobis, caput nostrum est. Si ille caput est, nos membra sumus: tota Ecclesia ejus quæ ubique diffusa est, corpus ipsius est, cujus est ipse caput. Non solum autem fideles qui modo sunt, sed et qui fuerunt ante nos, et qui post nos futuri sunt usque in finem sæculi, omnes ad corpus ejus pertinent: cujus corporis ipse caput est, qui ascendit in cœlum[1]. Quia ergo jam novimus caput et corpus, ille est caput, nos corpus. Quando audimus vocem ipsius, et ex capite debemus audire, et ex corpore : quia quidquid passus est in illo, et nos passi sumus : quia et nos quod patimur in nobis, et ipse patitur. Quomodo si aliquid patiatur caput, numquid potest dicere manus quia non patitur? aut si aliquid patitur manus, numquid potest caput dicere quia non patitur? aut si aliquid patitur pes, numquid potest caput dicere quia non patitur? Quando aliquid patitur unum membrum nostrum, omnia membra currunt ut subveniant membro quod patitur. Si ergo ille cum passus est, nos in illo passi sumus, et ille jam ascendit in cœlum, et sedet ad dexteram Patris : quidquid patitur Ecclesia ipsius in tribulationibus hujus sæculi, in tentationibus, in necessitatibus, in angustiis, quia sic illam oportet erudiri, ut igne tanquam aurum purgetur, ipse patitur. Probamus hoc, quia nos in illo passi sumus, dicente Apostolo : « Si autem mortui estis cum Christo, » quid adhuc velut viventes de hoc mundo decernitis[2]? »

[1] Coloss. I, 18. — [2] Id. II, 20.

Item dicit : « Quia vetus homo noster simul crucifixus est » cum illo, ut evacuaretur corpus peccati[1]. » Si ergo in illo mortui sumus, in illo etiam resurreximus. Dixit enim ipse Apostolus : « Si autem resurrexistis cum Christo, quæ » sursum sunt sapite, quæ sursum sunt quærite, ubi » Christus est in dextera Dei sedens[2]. » Si ergo in illo mortui sumus et in illo resurreximus, et ipse in nobis moritur et in nobis resurgit ; ipse est enim unitas capitis et corporis ; non immerito vox ipsius etiam nostra est, et vox nostra etiam ipsius est. Audiamus ergo Psalmum, et in eo Christum loquentem intelligamus.

III. Titulum habet iste Psalmus : « Ipsi David, cum » esset in deserto Idumææ[3]. » Per Idumææ nomen intelligitur sæculum istud. Idumæa enim gens erat quædam errantium hominum, ubi idola colebantur[4]. Non in bono ponitur Idumæa ista. Si non in bono ponitur, intelligendum est istam vitam, ubi patimur tantos labores et ubi tantis necessitatibus subditi sumus, Idumææ nomine significari. Et hic est desertum ubi multum sititur, et audituri estis vocem modo sitientis in deserto. Si autem cognoscamus nos sitientes, cognoscemus nos et bibentes. Quia qui sitit in isto sæculo, in futuro sæculo satiabitur, dicente Domino : « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quia » ipsi saturabuntur[5]. » Ergo in hoc sæculo non debemus quasi amare saginam. Hic sitiendum est, alibi saginabimur. Modo autem ut non deficiamus in isto deserto, aspergit nobis rorem verbi sui, et non nos dimittit prorsus arescere, ut non sit de nobis repetitio, sed ut sic sitiamus, ut bibamus. Ut autem bibamus, aliqua gratia ejus aspergimur : tamen sitimus. Et quid dicit anima nostra Deo ?

IV. « Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo[6]. » Quid

[1] Rom. VI, 6. — [2] Coloss. III, 1. — [3] Psal. LXII, 1. — [4] I Reg. XXI, 9. — [5] Matth. V, 6. — [6] Psal. LXII, 2.

est vigilare? Utique non dormire. Quid est dormire? Est somnus animæ, est somnus corporis. Somnum corporis omnes debemus habere : quia si non habeatur somnus corporis, deficit homo, deficit ipsum corpus. Non enim potest diu sustinere corpus nostrum fragile animam vigilantem et intentam in actionibus : si diu fuerit intenta anima in actionibus, corpus fragile et terrenum non illam capit, non illam sustinet perpetuo agentem; et deficit, et succumbit. Ideo Deus donavit somnum corpori, quo reparantur membra corporis, ut possint vigilantem animam sustinere. Illud autem cavere demus, ne ipsa anima nostra dormiat : malus enim est somnus animæ. Bonus somnus corporis, quo reparatur valetudo corporis. Somnus autem animæ est oblivisci Deum suum. Quæcumque anima oblita fuerit Deum suum, dormit. Ideo dicit Apostolus quibusdam oblitis Deum suum, et tanquam in somno agentibus deliramenta culturæ idolorum. Sic sunt enim qui colunt idola, quomodo qui vident in somnis vana : si autem evigilet anima ipsorum, intelligit a quo facta est, et non colit quod ipsa fecit. Dicit ergo quibusdam Apostolus : « Surge, qui dormis, et exurge a mortuis; et illuminabit » te Christus[1]. » Numquid corpore dormientem excitabat Apostolus? Sed excitabat animam dormientem, quando ad hoc eam excitabat, ut illuminaretur a Christo. Ergo secundum ipsas vigilias dicit iste : « Deus, Deus meus, ad » te de luce vigilo. » Non enim vigilares in te, nisi oriretur lux tua, quæ te de somno excitaret. Illuminat enim animas Christus, et facit eas vigilare : si autem lumen suum detrahat, obdormiunt. Ideo enim illi dicitur in alio Psalmo : « Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam » in morte[2]. » Aut si ab illo aversæ obdormiunt, præsens est illis lumen, et non possunt videre, quia dormiunt.

[1] Ephes. v, 14. — [2] Psal. xii, 4.

Quomodo et corpore qui dormit inter diem : jam ortus est sol, jam dies calet, et ille tanquam in nocte est, quia non vigilat ut videat jam ortum diem : sic quibusdam, jam præsente Christo, jam prædicata veritate, inest adhuc somnus animæ. Illis ergo vos, si vigiletis, dicetis quotidie : « Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit » te Christus[1]. » Vita enim vestra, et mores vestri vigilare debent in Christo, ut sentiant alii Pagani, dormientes, et ad sonitum vigiliarum vestrarum excitentur, et ipsi excutiant somnum, et incipiant in Christo vobiscum dicere : « Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. »

V. « Sitivit tibi anima mea. » Ecce illud desertum Idumææ. Videte quomodo hic sitit; sed videte quid hic bonum est, « Sitivit tibi. Sunt enim qui sitiunt, sed non Deo. Omnis qui sibi vult aliquid præstari, in ardore est desiderii : ipsum desiderium sitis est animæ. Et videte quanta desideria sint in cordibus hominum : alius desiderat aurum, alius desiderat argentum, alius desiderat possessiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Videtis desideria ista, quomodo sunt in cordibus hominum. Ardent omnes homines desiderio : et vix invenitur qui dicat : « Sitivit tibi anima » mea. » Sitiunt enim homines sæculo : et non se intelligunt in deserto esse Idumææ, ubi debet sitire anima ipsorum Deo. Dicamus ergo nos : « Sitivit tibi anima mea : » omnes dicamus, quia in concordia Christi omnes una anima sumus : ipsa anima sitiat in Idumæa.

VI. « Sitivit tibi, inquit, anima mea : quam multipli» citer tibi et caro mea[2]. » Parum est quia sitivit anima mea, sitivit et caro mea. Puta si anima sitit Deo, quomodo et caro sitit Deo? Quando enim caro sitit, aquam sitit :

[1] Ephes. VI, 4. — [2] Psal. LXII, 2.

quando anima sitit, fontem sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriabuntur animæ nostræ, sicut dicit alius Psalmus : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente de» liciarum tuarum potabis eos[1]. » Sitienda est ergo sapientia, sitienda est justitia. Non ea satiabimur, non ea implebimur, nisi cum fuerit finita vita ista, et venerimus ad illud quod promisit Deus. Promisit enim Deus æqualitatem Angelorum[2] : et modo Angeli non sitiunt quomodo nos, non esuriunt quomodo nos ; sed habent saginam veritatis, lucis, immortalis sapientiæ. Ideo beati sunt, et de tanta beatitudine, quia in illa sunt civitate Jerusalem cœlesti, unde nos modo peregrinamur, attendunt nos peregrinos, et miserantur nos, et jussu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam patriam communem aliquando redeamus, et ibi cum illis fonte dominico veritatis et æternitatis aliquando saturemur. Modo ergo sitiat anima nostra : unde et caro nostra sitit, et hoc multipliciter? « Multipli» citer tibi, inquit, et caro mea. » Quia et carni nostræ promittitur resurrectio. Quomodo animæ nostræ promittitur beatitudo, sic et carni nostræ promittitur resurrectio. Resurrectio carnis talis nobis promittitur : Audite, et discite, et tenete quæ sit spes Christianorum, quare sumus Christiani. Non enim ad hoc sumus Christiani, ut terrenam nobis felicitatem petamus, quam plerumque habent et latrones et scelerati. Ad aliam felicitatem nos sumus Christiani, quam tunc accipiemus, cum vita ista hujus sæculi tota transierit. Ergo promittitur nobis et carnis resurrectio ; et talis resurrectio carnis nobis promittitur, ut caro quidem ista quam modo portamus, resurgat in fine. Nec incredibile vobis videatur. Si enim Deus fecit nos qui non eramus, magnum illi est reparare qui eramus? Ergo hoc vobis incredibile non videa-

[1] Psal. xxxv, 9. — [2] Luc. xx, 36.

tur, quia quasi putrescere mortuos videtis, et ire in cineres et in pulverem. Aut si incendatur aliquis mortuus, aut si canes dilanient eum, putatis quia inde non erit resurrecturus? Omnia quæ discerpuntur et in favillas quasdam putrescunt, integra Deo sunt. In illa enim elementa mundi eunt, unde primo venerunt, quando facti sumus : non illa videmus ; sed tamen Deus unde scit producet illa, quia et antequam essemus, unde sciebat nos produxit. Talis ergo resurrectio carnis nobis promittitur, ut quamvis ipsa sit caro quam modo portamus, quæ resurrectura est, tamen non habeat corruptionem quam modo habet. Modo enim ex corruptione fragilitatis, si non manducemus, deficimus et esurimus; si non bibamus, deficimus et sitimus; si diu vigilemus, deficimus et dormimus; si diu dormiamus, deficimus, ideo vigilamus; si diu manducemus et bibamus, quamvis propter refectionem manducemus et bibamus, ipsa diuturna refectio defectio est; si diu stemus, fatigamur, ideo sedemus; et si diu sedeamus, et ibi fatigamur, et ideo surgimus. Deinde videte quia nullus est carnis nostræ status : quoniam infantia avolat in pueritiam, et quæris infantiam, et non est infantia, quia jam pro infantia pueritia est : iterum et ipsa migrat in adolescentiam, quæris pueritiam et non invenis : adolescens fit juvenis, quæris adolescentem, et non est : juvenis fit senex, quæris juvenem, et non invenis : et senex moritur, quæris senem, et non invenis. Non stat ergo ætas nostra : ubique fatigatio est, ubique lassitudo, ubique corruptio. Attendentes qualem nobis spem resurrectionis promittat Deus, in istis omnibus multiplicibus de fectionibus nostris sitimus illam incorruptionem : et sic caro nostra multipliciter sitit Deo. In ista Idumæa, in isto deserto, quam multipliciter laborat, tam multipliciter sitit; quam multipliciter fatigatur,

tam multipliciter sitit illam infatigabilem incorruptionem.

VII. Quanquam, fratres mei, boni Christiani et fidelis etiam in hoc sæculo caro Deo sitit : quia si opus est carni pane, si opus est aqua, si opus est vino, si opus est nummo, si opus est jumento carni huic, a Deo petere debet, non a dæmoniis et idolis et a nescio quibus potestatibus hujus sæculi. Sunt enim qui quando famem patiuntur in isto sæculo, dimittunt Deum, et rogant Mercurium, aut rogant Jovem ut det illis, aut quam dicunt Cœlestem (1), aut aliqua dæmonia similia : non Deo sitit caro ipsorum. Qui autem Deo sitiunt, undique debent sitire, et anima et carne : quia et animæ Deus dat panem suum, id est, verbum veritatis; et carni Deus dat quæ necessaria sunt, quia Deus fecit et animam et carnem. Propter carnem tuam rogas dæmonia : numquid animam Deus fecit, et carnem tuam dæmonia fecerunt? Qui fecit animam, ipse fecit et carnem : qui fecit ambas res, ipse pascit ambas res. Utrumque nostrum Deo sitiat, et ex labore multiplici simpliciter satietur.

VIII. Ubi autem sitit anima nostra, et multipliciter caro nostra, non cuicumque, sed tibi, Domine, id est, Deo nostro; ubi sitit? « In terra deserta, et sine via, et sine » aqua[1]. » Sæculum istud diximus, ipsa est Idumæa, hoc est desertum Idumææ, unde titulum Psalmus accepit. « In terra deserta. Parum est deserta, » ubi nullus hominum habitat; insuper : « Et sine via et sine aqua. » Utinam vel viam haberet ipsum desertum : utinam illuc homo incurrens, vel nosset qua inde exiret. Non videt hominem ad solatium, non videt viam qua careat deserto. Ergo ibi divertit. Utinam esset vel aqua, unde reficeretur, qui inde non potest exire. Malum desertum, horribile et timendum : et tamen Deus misertus est nostri, et fecit

1 [illegible] LXII, 3.

nobis viam in deserto, ipsum Dominum nostrum Jesum Christum[1]; et fecit nobis consolationem in deserto, mittendo ad nos prædicatores verbi sui; et dedit nobis aquam in deserto, implens Spiritu sancto prædicatores suos, ut fieret in eis fons aquæ salientis in vitam æternam[2]. Et ecce habemus hic omnia, sed non sunt de deserto. Ergo proprietatem deserti prius commendavit Psalmus, ut et tu cum audisses in quo malo esses, si quas hic habere posses consolationes, vel sociorum, vel viæ, vel aquæ, non tribueres deserto, sed illi qui te visitare dignatus est in deserto.

IX. « Sic in sancto apparui tibi, ut viderem potentiam » tuam et gloriam tuam[3]. » Primo sitivit anima mea, et caro mea multipliciter tibi in deserto, et in terra sine via et sine aqua, et « Sic in sancto apparui tibi, ut viderem » potentiam tuam et gloriam tuam. » Nisi quis primo sitiat in isto deserto, id est, malo in quo est, nunquam pervenit ad bonum quod est Deus. « Apparui autem tibi, inquit, » in sancto. » Jam in sancto est magna consolatio. « Ap» parui tibi, » quid est? Ut videres me : et ideo vidisti me ut viderem te. « Apparui tibi, ut viderem. » Non dixit : Apparui tibi ut videres : sed, « Apparui tibi, ut vi» derem potentiam tuam et gloriam tuam. » Unde et Apostolus : « Nunc autem, inquit, cognoscentes Deum, » imo cogniti a Deo[4]. » Prius enim apparuistis Deo, ut possit vobis apparere Deus. « Ut viderem potentiam tuam » et gloriam tuam. » Revera in isto deserto, id est, in ista eremo, si tanquam ab eremo exigat homo quod sibi saluti est, nunquam videbit potentiam Domini et gloriam Domini; sed remanebit siti moriturus, nec viam inveniet, nec consolationem, nec aquam per quam duret in eremo. Cum autem erexerit se ad Deum, ut dicat illi ex medullis omnibus : « Sitivit tibi anima mea, quam multipliciter

[1] Joan. XIV, 6. — [2] Id. IV, 14. — [3] Psal. LXII, 3. — [4] Gal. IV, 9.

» tibi et caro mea : » ne forte vel necessaria carnis ab aliis petat et non a Deo, aut non desideret illam resurrectionem carnis quam nobis promittit Deus : cum ergo se erexerit, habebit non parvas consolationes.

X. Ecce, fratres, quomodo caro nostra quandiu mortalis est, quandiu fragilis est, ante illam resurrectionem habet solatia ista quibus vivimus, panem, aquam, fructus, vinum, oleum ; (ista omnia solatia et subsidia si nos deserant, utique durare non possumus ;) quamvis nondum receperit caro ista sanitatem illam perfectam, ubi nullam patietur angustiam, nullam indigentiam : sic et anima nostra cum hic est in ista carne, inter tentationes et pericula sæculi hujus, adhuc est infirma ; habet etiam ipsa solatia verbi, solatia orationis, solatia disputationis : sic sunt ista animæ nostræ, quomodo illa carnis nostræ. Cum autem resurrexerit caro nostra, ut jam istis non indigeamus, habebit locum quemdam et statum incorruptionis suæ : sic et anima nostra habebit cibum suum ipsum Verbum Dei, per quod facta sunt omnia[1]. Tamen gratias Deo, qui modo in hac eremo non nos deserit, sive dando nobis quod necessarium est carni, sive dando nobis quod animæ necessarium est : et quando nos aliquibus necessitatibus erudit, vult ut amplius illum diligamus ; ne forte per saginam corrumpamur, et obliviscamur eum. Subtrahit nobis aliquando quæ necessaria sunt, et atterit nos ; ut sciamus quia Pater et Dominus est, non solum blandiens, sed et flagellans. Præparat enim nos cuidam hæreditati incorruptibili et magnæ. Si unam cuppam, aut unam cellam tuam, aut si quid habes in domo tua, cogitas dimittere filio tuo, et ne perdat illud, erudis eum, et flagellis eum ad disciplinam corrigis, ne perdat nihil tuum, quod et ipse hic dimissurus est, sicut et tu ; non vis ut nos erudiat Pater noster in flagellis

[1]. Joan. 1, 3

etiam necessitatum aut tribulationum, qui nobis talem hæreditatem daturus est, quæ transire non possit? Hæreditatem enim nobis dabit se ipsum Deus, ut ipsum possideamus, et ab ipso possideamur in æternum.

XI. Ergo in sancto appareamus Deo, ut appareat nobis : appareamus illi in sancto desiderio, ut appareat nobis in potentia et gloria Filii Dei. Multis enim non apparuit : sint in sancto, ut appareat et illis. Nam multi putant illum tantummodo hominem fuisse, quia prædicatur natus ex homine, crucifixus et mortuus, ambulasse in terra, manducasse et bibisse, et cætera egisse, quæ sunt humana; et putant illum talem fuisse, quales sunt cæteri homines. Audistis autem modo cum Evangelium legeretur, quomodo commendavit majestatem suam : « Ego et Pater unum sumus[1]. » Ecce quanta majestas et quanta æqualitas Patris descendit ad carnem propter infirmitatem nostram. Ecce quantum dilecti sumus, antequam Deum diligeremus. Si antequam Deum diligeremus, tantum ab illo dilecti sumus, ut æqualem sibi Filium suum hominem faceret propter nos, quid nobis servat jam diligentibus se? Ergo multi nescio quid minimum putant apparuisse in terra Filium Dei; quia non sunt in sancto, non eis apparet potentia ipsius et gloria ipsius : id est, quia nondum sanctificatum habent cor, unde intelligant eminentiam virtutis illius, et gratias agant Deo, quia propter ipsos tantus quo venit, ad quam nativitatem, ad quam passionem, non possunt videre gloriam ipsius et potentiam ipsius.

XII. « Quoniam melior est misericordia tua super vitas[2]. » Multæ sunt vitæ humanæ, sed Deus unam vitam promittit : et non illam dat nobis quasi propter merita nostra, sed propter misericordiam suam. Quid enim boni egimus, ut illud mereremur? Aut quæ bona facta nostra

[1] Joan. x, 30. — [2] Psal. LXII, 4.

præcesserunt, ut Deus nobis gratiam suam daret? Numquid invenit justitias quas coronaret, et non delicta quæ donaret? Utique delicta, quæ donavit, si punire vellet, non esset injustum. Quid enim tam justum, quam ut puniatur peccator? Cum justum sit, ut puniatur peccator, pertinuit ad misericordiam ipsius non punire peccatorem, sed justificare, et de peccatore facere justum, et de impio facere pium. Ergo « Misericordia ipsius melior super vitas. » Quas vitas? Quas sibi homines elegerunt. Alius elegit sibi vitam negotiandi, alius vitam rusticandi, alius vitam fœnerandi, alius vitam militandi; alius illam, alius illam. Diversæ sunt vitæ, sed « Melior est misericordia tua super vitas » nostras. Melius est quod das correctis, quam quod eligunt perversi. Unam vitam donas quæ præponatur omnibus nostris, quascumque in mundo eligere potuerimus. « Quoniam melior est misericordia tua super vitas; labia » mea laudabunt te. » Non te laudarent labia mea, nisi me præcederet misericordia tua. Dono tuo te laudo, per misericordiam tuam te laudo. Non enim ego possem laudare Deum, nisi mihi donaret laudare se posse. « Quo- » niam melior est misericordia tua super vitas: labia mea » laudabunt te. »

XIII. « Sic benedicam te in vita mea, et in nomine tuo » levabo manus meas. Sic benedicam te in vita mea[1]. » Jam in vita mea quam mihi donasti, non in illa quam ego elegi secundum mundum cum cæteris inter multas vitas, sed quam dedisti mihi per misericordiam tuam, ut te laudarem. « Sic benedicam te in vita mea. » Quid est, « Sic? » Ut misericordiæ tuæ tribuam vitam meam in qua te laudo, non meritis meis. « Et in nomine tuo levabo » manus meas. » Leva ergo manus in oratione. Levavit pro nobis Dominus noster manus in cruce, et extensæ

[1] Psal. LXII, 5.

sunt manus ejus pro nobis. Ideo extensæ sunt manus ejus in cruce, ut manus nostræ extendantur in bona opera : quia crux ipsius misericordiam nobis præbuit. Ecce levavit ille manus, et obtulit pro nobis sacrificium Deo se ipsum, et per illud sacrificium deleta sunt omnia peccata nostra. Levemus et nos manus nostras ad Deum in prece : et non confundentur manus nostræ levatæ ad Deum, si exerceantur in bonis operibus. Quid enim facit qui levat manus? Unde præceptum est ut levatis manibus oremus ad Deum? Apostolus enim dicit: « Levantes puras manus sine ira et disceptatione [1]. » Ut cum levas manus ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua. Quia enim manus istæ levantur ut impetres quod vis, ipsas manus cogitas in bonis operibus exercere, ne erubescant levari ad Deum. « In » nomine tuo levabo manus meas. » Istæ preces nostræ sunt in hac Idumæa, in hoc deserto, in terra sine aqua et sine via, ubi nobis Christus est via[2], sed non via de hac terra. « In nomine tuo levabo manus meas. »

XIV. Et quid dicam, cum levabo manus meas in nomine tuo? quid petam? Eia fratres, quando levatis manus, quærite quid petatis : ab Omnipotente enim petitis. Aliquid magnum petite, non qualia petunt qui nondum crediderunt. Videtis qualia dentur et impiis. Petiturus es a Deo tuo pecuniam? Numquid non donat eam et sceleratis, qui in illum non credunt? Quid ergo magnum petiturus es, quod donat et malis? Sed non tibi displiceat, quia quæ donat et malis, tam frivola sunt ut et malis donari digna sint : ne tibi quasi magna videantur quæ possunt donari et malis. Dei quidem sunt et omnia dona terrena : sed videte, quia quæ donat et malis, non pro magno habenda sunt. Est aliud quod nobis servat. Cogitemus autem quæ donat et malis, et hinc intelligamus quid servet

[1] I Tim. II, 8. — [2] Joan. XIV, 6.

bonis. Quæ donat malis, videte : Donat illis lucem istam; videte quia vident illam boni et mali. Pluviam quæ descendit super terram : et hinc quanta bona nascuntur? et malis inde præstatur et bonis, dicente Evangelio, « Qui » solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit » super justos et injustos[1]. » Dona ergo ista quæ nascuntur, vel de pluvia, vel de sole, a Domino quidem nostro petere debemus, cum sint necessaria; sed non ista sola, quia ista dantur et bonis et malis. Quid ergo debemus petere, quando levamus manus? Quia quomodo potuit dixit illud Psalmus. Quid est quod dixi, quomodo potuit? Quomodo potuit os humanum auribus humanis. Quia per ora humana ista dicta sunt, et per quasdam similitudines dicta sunt, quomodo capere possent omnes infirmi, omnes parvuli. Quid dixit? Quid petivit? « In nomine, inquit, » tuo levabo manus meas. » Quid accepturus? « Tanquam » adipe et pinguedine repleatur anima mea[2]? » Putatis aliquam pinguedinem carnis desiderasse animam istam, fratres mei? Non enim hoc pro magno desideravit, ut pingues arietes, ut pingues porci illi mactarentur, aut veniret ad aliquam popinam, ubi inveniret obsonia pinguia unde saturaretur. Si hoc crediderimus, digni sumus qui ista audiamus. Ergo aliquid spiritale debemus intelligere. Habet quamdam pinguedinem anima nostra. Est quædam saturitas pinguis sapientiæ. Sapientia enim ista animæ quæ carent, marcescunt; et omnino ita exiles fiunt, ut in omnibus bonis operibus cito deficiant. Quare cito deficiunt in omnibus bonis operibus? Quia non habent pinguedinem saturitatis suæ. Audi Apostolum dicentem de pingui anima, præcipientem ut quisque bene operetur. Quid ait? « Hilarem datorem diligit Deus[3]. » Pinguis anima unde esset pinguis, nisi a Domino saturaretur? Et

[1] Matth. v, 45. — [2] Psal. LXII, 6. — [3] I Cor. IX, 7.

tamen quantumlibet hic sit pinguis, quid erit in illo futuro sæculo, quo nos pascet Deus? Interim in hac peregrinatione, quid erimus tunc, nec dici potest. Et fortasse ipsam saturitatem optamus hic, quando levamus manus nostras, ubi pinguedine sic saturabimur, ut omnino omnis indigentia nostra intereat, et nihil desideremus : quia totum præsto nobis erit, quidquid hic desideramus, quidquid hic pro magno amamus. Jam patres nostri mortui sunt; Deus autem vivit : non hic potuimus semper habere patres; ibi autem semper habebimus vivum unum Patrem, habentes patriam nostram : quæcumque terrena est, semper ibi esse non possumus; et necesse est ut alii nascantur, et ad hoc nascantur filii civium illorum, ut excludant inde parentes suos. Ad hoc enim nascitur puer, ut dicat majori : Quid hic agis? Necesse est ut qui succedunt et qui nascuntur, excludant eos qui se præcesserunt. Ibi omnes pariter vivemus : non ibi erit successor, quia nullus decessor. Qualis illa patria? Sed divitias hic amas? Ipse Deus tibi erit divitiæ tuæ. Sed amas fontem bonum? Quid præclarius illa sapientia? quid lucidius? Quidquid hic potest amari, pro omnibus tibi erit qui fecit omnia, « Tanquam adipe et pinguedine repleatur anima mea : et labia » exultationis laudabunt nomen tuum. » In hac eremo, in nomine tuo levabo manus meas : impleatur anima mea tanquam adipe et pinguedine : « Et labia exultationis » laudabunt nomen tuum. » Modo enim oratio, quandiu sitis : cum sitis transierit, transit oratio, et succedit laudatio. « Et labia exultationis laudabunt nomen tuum. »

XV. « Si memoratus sum tui super stratum meum, in » diluculis meditabar in te : quia factus es adjutor meus[1]. » Stratum suum quietem suam dicit. Quando aliquis quietus est, memor sit Dei; quando aliquis quietus est, non

[1] Psal. LXII, 7, 8.

per quietem dissolvatur et obliviscatur Deum : si memor est Dei quando quietus est, in actionibus suis in Deum meditatur. Diluculum enim dixit actiones, quia omnis homo diluculo incipit aliquid agere. Quid ergo dixit? « Si memor fui tui in strato meo, et in diluculis meditabar in te. » Si ergo non fui memor in strato meo, et in diluculo non meditabar in te. Qui quando otiosus est non cogitat Deum, in actionibus suis cogitare potest Deum? Qui autem memor ejus est quando quietus est, in ipso meditatur cum agit, ne in actione deficiat. Ideo quid adjecit? « Et in diluculis meditabar in te : quia factus es adjutor meus. » Etenim nisi Deus adjuvet bona opera nostra, impleri a nobis non possunt. Et digna debemus operari, id est, tanquam in luce, quando Christo demonstrante operamur. Quicumque operatur mala, in nocte operatur, non in diluculo; Apostolo dicente : « Qui inebriantur, nocte inebriantur; et qui dormiunt, nocte dormiunt : nos qui diei sumus, sobrii simus[1]. » Hortatur nos ut secundum diem ambulemus honeste : « Sicut in die, inquit, honeste ambulemus[2]. » Et iterum, « Vos, inquit, filii lucis estis, et filii diei; non sumus noctis neque tenebrarum[3]. » Qui sunt filii noctis, et filii tenebrarum? Qui omnia mala operantur. Usque adeo filii noctis sunt, ut timeant videri quæ operantur : et quæ publice operantur mala, ideo publice operantur, quia multi illa operantur : quæ pauci operantur, in abscondito operantur; qui autem talia publice operantur, sunt quidem in luce solis, sed in tenebris cordis. Nemo ergo in diluculo operatur, nisi qui in Christo operatur. Sed qui otiosus memor est Christi, in ipso meditatur in omnibus actionibus suis, et est illi adjutor in bono opere, ne per infirmitatem suam deficiat.

[1] I Thess. v, 7, 8. — [2] Rom. XIII, 13. — [3] I Thess. v, 5.

« Si memoratus sum tui super stratum meum, in diluculis » meditabar in te : quia factus es adjutor meus. »

XVI. « Et in velamento pennarum tuarum exultabo. » Hilaresco in bonis operibus, quia super me est velamen pennarum tuarum. Si me non protegas, quia pullus sum, milvus me rapiet. Dicit enim quodam loco ipse Dominus noster ad Jerusalem quamdam civitatem illam, ubi crucifixus est : « Jerusalem, inquit, Jerusalem, quoties volui » filios tuos congregare, tanquam gallina pullos suos, et » noluisti[1] ? » Parvuli sumus : ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Quid cum majores facti fuerimus? Bonum est nobis ut et tunc protegat nos, ut sub illo majore semper nos pulli simus. Semper enim ille major est, quantumcumque creverimus. Nemo dicat : Protegat me, cum parvulus sum : quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit pervenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es. Semper ab illo protegi velimus : tunc semper in illo magni esse poterimus, si semper sub illo parvuli simus. « Et in velamento pennarum » tuarum exultabo. »

XVII. « Agglutinata est anima mea post te[2]. » Videte desiderantem, videte sitientem, videte quomodo hæret Deo. Nascatur in vobis iste affectus. Si jam germinat, compluatur et crescat : perveniat ad tale robur, ut et vos dicatis ex toto corde, « Agglutinata est anima mea post te. » Ubi est ipsum gluten? Ipsum gluten charitas est. Charitatem habe, quo glutine agglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum ; ut ille præcedat, tu sequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, consilio suo vult vivere, et non vult sequi præcepta Dei. Propterea et Petrus repulsus est, quando voluit consilium dare Christo passuro pro nobis. Adhuc enim infirmus erat Petrus, et

[1] Matth. XXIII, 37. — [2] Psal. LXII, 9.

quanta utilitas esset generis humani in sanguine Christi, non noverat : Dominus autem qui venerat redimere nos, et dare pretium pro nobis sanguinem suum, cœpit prædicare passionem suam. Expavit Petrus quasi moriturum Dominum, quem volebat hic semper vivere quomodo illum videbat ; quia carnalibus oculis deditus, carnali affectu circa Dominum tenebatur ; et ait illi : « Absit a te, » Domine, propitius esto tibi. » Et Dominus : « Redi post » me, Satanas ; non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ » sunt hominum[1]. » Quare, quæ sunt hominum? Quia antecedere me vis, redi post me, ut sequaris me : ut jam sequens Christum diceret : « Agglutinata est anima mea » post te. » Merito annectit, « Me suscepit dextera tua. » Agglutinata est post te anima mea, me suscepit dextera » tua. » Dixit hoc Christus in nobis : id est, in homine quem gestabat pro nobis, quem offerebat pro nobis, dixit hoc. Dicit hoc et Ecclesia in Christo, dicit in capite suo : quia et ipsa passa est hic persecutiones magnas, et singillatim etiam modo patitur. Quis enim pertinens ad Christum, non variis tentationibus agitatur, et quotidie agit cum illo diabolus et angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus potentis inimicitiis, aut alicujus potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus, quemadmodum dejiciat : et in persecutionibus vivimus, et habemus perpetuos inimicos, diabolum et angelos ejus : sed non timeamus. Sic sunt diabolus et angeli ejus, quasi milvi : sub illius gallinæ alis simus, et non nos potest contingere. Gallina enim quæ nos protegit, fortis est. Infirma est propter nos : sed fortis est in se Dominus noster Jesus Christus, ipsa sapientia Dei. Ergo dicit hoc et Ecclesia :

[1] Matth. XVI, 22, 23.

« Agglutinata est anima mea post te, me suscepit dextera » tua. »

XVIII. « Ipsi vero in vanum quæsierunt animam » meam[1]. » Quid mihi fecerunt qui quæsierunt animam meam perdere? Utinam quærerent animam meam, ut crederent mecum : sed quæsierunt animam meam ut perderent me. Quid facturi? Non enim rapturi erant gluten, quo adhæsit anima mea post te. « Quis enim nos separa- » bit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an per- » secutio? an fames? an nuditas? an gladius? Dextera tua » suscepit me[2]. » Ergo propter illud gluten, et propter potentissimam dexteram tuam, « In vanum quæsierunt » animam meam. » Quotquot persecuti sunt, vel persequi cupiunt Ecclesiam, potest de his hoc intelligi : maxime hoc tamen accipiamus de Judæis, qui quæsierunt animam Christi perdere, et in ipso capite nostro quod crucifixerunt, et in Discipulis ejus, quos postea persecuti sunt. « Quæsierunt animam meam. Introibunt in inferiora » terræ. » Terram perdere noluerunt, ut crucifigerent Christum : in inferiora terræ ierunt. Quæ sunt inferiora terræ? Terrenæ cupiditates. Melius est carne ambulare super terram, quam cupiditate ire sub terram. Omnis enim qui contra salutem suam cupit terrena, sub terra est : quia terram sibi præposuit, terram super se posuit, et se subter fecit. Illi ergo timentes terram perdere, quid dixerunt de Domino Jesu Christo, cum viderent multas turbas ire post illum, quia mirabilia faciebat? « Si illum » dimiserimus vivum, venient Romani, et tollent nobis » et locum et gentem[3]. » Timuerunt perdere terram, et ierunt sub terram : accidit eis et quod timuerunt. Nam ideo voluerunt Christum occidere, ne terram perderent; et ideo terram perdiderunt, quia Christum occiderunt.

[1] Psal. LXII, 10. — [2] Rom. VIII, 35. — [3] Joan. XI, 48.

Occiso enim Christo, quia dixerat illis ipse Dominus : « Auferetur a vobis regnum, et tradetur genti facienti » justitiam[1] : » secutæ sunt illos magnæ calamitates persecutionum : vicerunt illos imperatores romani, et reges Gentium : exclusi sunt de ipso loco ubi crucifixerunt Christum, et modo locus ille plenus est laudatoribus Christianis, nullum Judæum habet; caruit inimicis Christi, impletus est laudatoribus Christi. Ecce perdiderunt a Romanis locum, quia Christum occiderunt, qui propterea occiderunt, ne locum a Romanis perderent. Ergo, « Introibunt in ima terræ. »

XIX. « Tradentur in manus gladii[2]. » Revera sic illis visibiliter contigit, expugnati sunt irruentibus hostibus. « Partes vulpium erunt. » Vulpes dicit reges sæculi, qui tunc fuerunt quando debellata est Judæa. Audite ut noveritis et intelligatis, quia ipsos dicit vulpes. Herodem regem ipse Dominus vulpem appellavit : « Ite, inquit, et » dicite vulpi illi[3]. » Videte et attendite, fratres mei : Christum regem habere noluerunt, et partes vulpium facti sunt. Quando enim Pilatus præses in Judæa legatus occidit Christum ex vocibus Judæorum, dixit ipsis Judæis : « Regem vestrum crucifigam? Quia dicebatur rex Judæorum, et verus rex ipse. Et illi repellentes Christum, dixerunt : « Nos non habemus regem nisi Cæsarem[4]. » Rejecerunt agnum, elegerunt vulpem : merito partes vulpium facti sunt.

XX. « Rex vero : » ideo ita positum est, quia illi vulpem elegerunt, regem vero noluerunt. « Rex vero : » id est, verus rex, cui titulus inscriptus est, quando passus est. Nam Pilatus hunc titulum super caput ejus inscriptum posuit, « Rex Judæorum, » hebræa lingua, græca et latina, ut omnes qui transirent legerent gloriam regis, et

[1] Matth. XXI, 43. — [2] Psal. LXII, 11. — [3] Luc. XIII, 32. — [4] Joan. XIX, 15.

ignominiam ipsorum Judæorum, qui rejicientes verum regem, elegerunt vulpem Cæsarem. « Rex vero lætabitur » in Deo. Illi facti sunt partes vulpium : « Rex vero læta- » bitur in Deo. » Quem sibi visi sunt quasi superasse cum crucifigerent, tunc crucifixus fudit pretium, quo emit orbem terrarum. « Rex vero lætabitur in Deo : laudabitur » omnis qui jurat in ipso[1]. » Quare, « Laudabitur omnis » qui jurat in ipso? » Quia sibi elegit Christum, non vulpem : quia quando illi Judæi insultaverunt, tunc dedit ille unde redimeremur. Ad ipsum ergo pertinemus, qui nos redemit, qui pro nobis mundum vicit, non armato milite, sed irrisa cruce. « Rex vero lætabitur in Deo : lau- » dabitur omnis qui jurat in ipso. » Quis jurat in eo? Qui pollicetur ei vitam suam, qui vovet illi et reddit, qui fit Christianus : hoc est quod ait : « Laudabitur omnis qui » jurat in ipso. Quoniam oppilatum est os loquentium » iniqua[2]. » Quanta iniqua locuti sunt Judæi? Quanta mala dixerunt, non solum Judæi, sed et omnes qui propter idola Christianos persecuti sunt? Quando sæviebant in Christianos, putabant quod possent finire Christianos : cum putabant quod possent finire, Christiani creverunt, et ipsi finiti sunt. « Oppilatum est os loquentium iniqua. » Nemo audet modo publice loqui contra Christum, jam omnes timent Christum. « Quoniam oppilatum est os lo- » quentium iniqua. » Quando in infirmitate Agnus erat, etiam vulpes audebant contra Agnum. Vicit Leo de tribu Juda[3], et siluerunt vulpes : « Quoniam oppilatum est os » loquentium iniqua. »

[1] Psal. LXII, 12. — [2] Ibid. — [3] Apoc. v, 5.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXIII.

Sermo ad plebem.

I. PASSIONIS sanctorum Martyrum diem hodie festum habentes, in eorum recordatione gaudeamus, recolentes quid patiebantur, et intelligentes quid intuebantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne tolerarent, nisi magnam quietem mente conciperent. Hunc itaque Psalmum pro ipsa solemnitate curramus. Hesterno enim die multa audivit Charitas Vestra, nec hodie tamen huic festivitati negare potuimus nostram servitutem. Itaque quoniam maxime Domini passio commendatur in hoc Psalmo, nec potuerunt esse fortes Martyres, nisi intuerentur eum, qui primus passus est; nec talia sustinerent in passione, qualia ille, nisi talia sperarent in resurrectione, qualia ipse de se demonstravit: novit autem Sanctitas Vestra caput nostrum esse Dominum nostrum Jesum Christum, omnesque illi cohærentes membra esse illius capitis; ejusque vocem jam habetis notissimam, quoniam non ex solo capite, sed etiam ex corpore loquitur; vocesque ejus non tantum ipsum Dominum Jesum Christum, qui jam ascendit in cœlum, vel significant, vel prædicant, sed etiam ejus membra caput proprium secutura : agnoscamus hic non solum illius vocem, sed et nostram. Et nemo dicat quod hodie in tribulatione passionum non sumus. Semper enim audistis hoc, quia illis temporibus Ecclesia quasi

tota simul impellebatur, nunc autem per singulos tentatur. Alligatus est quidem diabolus, ne faciat quantum potest, ne faciat quantum vult : tamen tantum tentare sinitur, quantum expedit proficientibus. Non nobis expedit esse sine tentationibus : nec rogemus Deum ut non tentemur, sed ut non inducamur in tentationem.

II. Dicamus ergo et nos : « Exaudi, Deus, orationem » meam, dum tribulor, a timore inimici erue animam » meam[1]. » Sævierunt inimici in Martyres : quid orabat ista vox corporis Christi? Hoc orabat, ut eruerentur ab inimicis, et non eos possent occidere inimici. Ergo exauditi non sunt, quia occisi sunt; et deseruit Deus contritos corde servos suos, et sperantes in se despexit? Absit. « Quis enim invocavit Dominum, et derelictus est? quis » speravit in eum, et desertus est ab eo[2]? » Exaudiebantur ergo, et occidebantur; et tamen ab inimicis eruebantur. Alii timentes consentiebant, et vivebant; et tamen ipsi ab inimicis absorbebantur. Occisi eruebantur, viventes absorbebantur. Inde est et illa vox gratulationis, « Forsitan vivos absorbuissent nos[3]. » Multi absorpti, et vivi absorpti, multi mortui absorpti. Qui putaverunt inanem esse fidem christianam, mortui absorpti sunt : qui autem scientes veritatem esse prædicationem Evangelii, Christum esse Filium Dei scientes, et hoc credentes, et hoc intus tenentes, cesserunt tamen doloribus, et idolis sacrificaverunt, vivi absorpti sunt. Illi absorpti sunt, quia mortui : illi autem quia absorpti, mortui. Non enim absorpti vivere potuerunt, quamvis vivi absorberentur. Ergo hoc orat vox Martyrum, « A timore inimici erue animam » meam : » non ut me non occidat inimicus, sed ut non timeam occidentem inimicum. Hoc orat in Psalmo impleri servus, quod modo jubebat in Evangelio Dominus.

[1] Psal. LXIII, 2. — [2] Eccli. II, 11, 12. — [3] Psal. CXXIII, 3.

Quid modo jubebat Dominus? « Nolite timere eos qui cor- » pus occidunt, animam autem non possunt occidere; » sed eum potius timete, qui habet potestatem et ani- » mam et corpus occidere in gehenna ignis[1]. » Et repetivit : « Ita dico vobis; eum timete[2]. » Qui sunt qui corpus occidunt? Inimici. Quid jubebat Dominus? Ne timerentur. Oretur ergo ut præstet quod jubet. « A timore » inimici erue animam meam. » Erue me a timore inimici et subde timori tuo. Non timeam eum qui corpus occidit, sed timeam eum qui habet potestatem et corpus et animam occidere in gehenna ignis. Non enim a timore volo esse immunis; sed a timore inimici liber, sub timore Domini servus.

III. « Protexisti me a conventu malignantium, a mul- » titudine operantium iniquitatem[3]. » Jam ipsum caput nostrum intueamur. Multi Martyres talia passi sunt : sed nihil sic elucet quomodo caput Martyrum ; ibi melius intuemur quod illi experti sunt. Protectus est a multitudine malignantium, protegente se Deo, protegente carnem suam ipso Filio et homine quem gerebat : quia Filius hominis est, et Filius Dei est; Filius Dei propter formam Dei, Filius hominis propter formam servi[4] : habens in potestate ponere animam suam, et recipere eam[5]. Quid ei potuerunt facere inimici? Occiderunt corpus, animam non occiderunt. Intendite. Parum ergo erat Domino hortari Martyres verbo, nisi firmaret exemplo. Nostis qui conventus erat malignantium Judæorum, et quæ multitudo erat operantium iniquitatem. Quam iniquitatem? Qua voluerunt occidere Dominum Jesum Christum. « Tanta » opera bona, inquit, ostendi vobis, propter quod ho- » rum me vultis occidere[6]? » Pertulit omnes infirmos eo-

[1] Matth. x, 28. — [2] Luc. xii, 5. — [3] Psal. lxiii, 3. — [4] Philip. ii, 6, 7. — [5] Joan. x, 18. — [6] Ibid. 32.

rum, curavit omnes languidos eorum, prædicavit regnum cœlorum, non tacuit vitia eorum, ut ipsa potius eis displicerent, non medicus a quo sanabantur : his omnibus curationibus ejus ingrati, tanquam multa febri phrenetici, insanientes in medicum, qui venerat curare eos, excogitaverunt consilium perdendi eum; tanquam ibi volentes probare utrum vere homo sit, qui mori possit, an aliquid super homines sit, et mori se non permittat. Verbum ipsorum agnoscimus in Sapientia Salomonis. « Morte turpis-» sima, inquiunt, condemnemus eum. Interrogemus eum; » erit enim respectus in sermonibus illius : si enim vere » Filius Dei est, liberet eum [1]. » Videamus ergo quid factum sit.

IV. « Quia exacuerunt tanquam gladium linguas suas [2]. » » Filii hominum dentes eorum arma et sagittæ, et lingua » eorum gladius acutus [3], » quod dicit et alius Psalmus : sic et hic : « Exacuerunt tanquam gladium linguas suas. » Non dicant Judæi : Non occidimus Christum. Etenim propterea eum dederunt judici Pilato, ut quasi ipsi a morte ejus viderentur immunes. Nam cum dixisset eis Pilatus : « Vos eum occidite; » responderunt : « Nobis non » licet occidere quemquam [4]. » Iniquitatem facinoris sui in judicem hominem refundere volebant : sed numquid Deum judicem fallebant? Quod fecit Pilatus, in eo ipso quod fecit, aliquantum particeps fuit, sed in comparatione illorum multo ipse innocentior. Institit enim quantum potuit, ut illum ex eorum manibus liberaret. Nam propterea flagellatum produxit ad eos. Non persequendo Dominum flagellavit, sed eorum furori satisfacere volens, ut vel sic jam mitescerent, et desinerent velle occidere, cum flagellatum viderent [5], fecit et hoc. At ubi perseveraverunt,

[1] Sap. II, 18-20. — [2] Psal. LXIII, 4. — [3] Id. LVI, 5. — [4] Joan. XVIII, 31. — [5] Id. XIX, 1-5.

nostis illum lavisse manus, et dixisse quod ipse non fecisset, mundum se esse a morte illius [1], fecit tamen. Sed si reus quia fecit vel invitus, illi innocentes qui coëgerunt ut faceret? Nullo modo. Sed ille dixit in eum sententiam, et jussit eum crucifigi, et quasi ipse occidit; et vos, o Judæi, occidistis. Unde occidistis? Gladio linguæ : acuistis enim linguas vestras. Et quando percussistis, nisi quando clamastis : « Crucifige, crucifige [2]? »

V. Propterea enim non est prætermittendum, quia venit in mentem, ne forte aliquem perturbet lectio divinorum Librorum : Quidam Evangelista dicit hora sexta crucifixum Dominum [3], et quidam hora tertia [4] : nisi intelligamus, perturbamur. Et jam incipiente sexta hora dicitur Pilatus sedisse pro tribunali : et revera quando levatus est Dominus in ligno, hora sexta erat. Sed alius Evangelista intuens animum Judæorum, quia volebant se immunes videri a morte Domini, narrando eos ostendit reos, dicens Dominum hora tertia crucifixum. Considerantes autem omnem circumstantiam lectionis, quanta agi potuerint, cum apud Pilatum Dominus accusaretur, ut crucifigeretur; invenimus horam tertiam esse potuisse, quando illi clamaverunt : « Crucifige, crucifige. » Ergo verius illi tunc occiderunt, quando clamaverunt. Apparitores potestatis hora sexta crucifixerunt; prævaricatores legis hora tertia clamaverunt : quod illi manibus hora sexta, hoc illi lingua hora tertia. Rei magis isti qui clamando sæviebant, quam illi qui obtemperando administrabant. Ipsum est totum acumen Judæorum, hoc est quod pro magno quæsierunt : Occidamus, et non occidamus : sic occidamus, ut non ipsi occidisse judicemur. « Exacuerunt tanquam gladium » linguas suas. »

[1] Matth. XXVII, 24. — [2] Luc. XXIII, 21. — [3] Joan. XIX, 14. — [4] Marc. XV, 25.

VI. « Intenderunt arcum, rem amaram. » Arcum dicit insidias. Qui enim gladio cominus pugnat, aperte pugnat : qui sagittam mittit, fallit ut feriat. Prius enim sagitta percutit, quam venire ad vulnus prævideatur. Sed quem laterent insidiæ cordis humani? numquid et Dominum nostrum Jesum Christum : « Qui non opus habebat » ut ei testimonium quisquam perhiberet de homine? Ipse » enim sciebat quid esset in homine [1], » sicut Evangelista testatur. Tamen audiamus eos, et intueamur eos quasi nesciente Domino facere quod moliuntur. « Intenderunt » arcum, rem amaram, ut sagittarent in abscondito im- » maculatum. Quod dixit : Intenderunt arcum, hoc est » in abscondito : » quasi fallentes insidiis. Nostis enim quibus dolis id egerint, quemadmodum Discipulum ei cohærentem pecunia corruperint, ut sibi traderetur [2]; quomodo falsos testes procuraverint : quibus insidiis et dolis egerint : « Ut sagittarent in abscondito immacula- » tum. » Magna iniquitas. Ecce de abscondito venit sagitta, quæ immaculatum ferit, qui nec tantum habebat maculæ, quantum potest pungi a sagitta. Agnus quippe immaculatus, totus immaculatus, semper immaculatus; non cui maculæ ablatæ sint, sed qui maculas nullas contraxerit. Nam fecit multos immaculatos donando peccata, ipse immaculatus non habendo peccata. « Ut sagittent in » abscondito immaculatum. »

VII. « Repente sagittabunt eum, et non timebunt [3]. » O cor durum, occidere velle hominem qui mortuos suscitabat! « Repente : » id est, insidiose, quasi inopinate, quasi non prævise. Similis enim nescienti erat inter ipsos Dominus ignorantes quid nesciret, et quid sciret; imo ignorantes eum nihil nescire, et omnia scire, et ad hoc

[1] Joan. II, 25. — [2] Matth. XXVI, 14, 15. — [3] Psal. LXIII, 5.

venisse ut illi facerent quod se potestate facere arbitrabantur. « Repente sagittabunt eum, et non timebunt. »

VIII. « Obfirmaverunt sibi sermonem malignum[1]. Ob» firmaverunt : » facta sunt tanta miracula, non sunt moti, perstiterunt in consilio sermonis maligni. Traditus est ille judici : trepidat judex, et non trepidant qui judici tradiderunt : contremiscit potestas, et non contremiscit immanitas : vult ille lavare manus, et illi inquinant linguas. Sed quare hoc? « Firmaverunt sibi sermonem ma» lignum. » Quanta egit Pilatus, quanta ut refrenarentur? Quæ dixit? quid egit? Sed « Firmaverunt sibi sermo» nem malignum : Crucifige, crucifige[2]. » Repetitio, confirmatio est sermonis maligni. Videamus quomodo « Firmaverunt sibi sermonem malignum. Regem vestrum » crucifigam? Dixerunt : Non habemus regem nisi solum » Cæsarem[3]. Obfirmaverunt sermonem malignum. » Offerebat ille regem Filium Dei, illi ad hominem recurrebant: digni qui illum haberent, et illum non haberent. Adhuc audi, quomodo « Firmaverunt sermonem malignum. Non » invenio aliquid in isto homine, ait judex, quo dignus » sit morte[4]. » Et illi qui « Firmaverunt sermonem ma» lignum. » Dixerunt : « Sanguis ejus super nos et super » filios nostros[5]. Firmaverunt sibi sermonem malignum. » Firmaverunt sermonem malignum, » non Domino, sed sibi. Quomodo enim non sibi, cum dicunt : « Super nos » et super filios nostros? » Quod ergo firmaverunt, sibi firmaverunt : quia ipsa vox est alibi : « Foderunt ante fa» ciem meam foveam, et inciderunt in eam. » Dominum mors non occidit, sed ipse mortem : illos autem iniquitas occidit, quia noluerunt occidere iniquitatem.

IX. Prorsus, fratres, certum est, aut occidis iniquita-

[1] Psal. LXIII, 5. — [2] Luc. XXIII, 21. — [3] Joan. XIX, 15. — [4] Luc. XXIII, 14, 20 et 22. — [5] Matth. XXVII, 25.

tem, aut occideris ab iniquitate. Noli autem quærere occidere iniquitatem tanquam aliquid extra te. Ad te ipsum respice, vide quid tecum pugnet in te, et cave ne expugnet te : iniquitas tua, inimica tua, si interfecta non erit, ex te enim est, et anima tua adversus te rebellat, non aliud aliquid. Ex quadam parte cohæres Deo, ex quadam parte delectaris sæculo. Illud quo delectaris sæculo, pugnat adversus mentem quæ cohæret Deo. Cohæreat, cohæreat, non deficiat, non se dimittat, magnum adjutorium habet. Vincit quod in illa sibi rebellat, si perseverat in pugnando. Est peccatum in corpore tuo, sed non regnet. « Non ergo regnet, inquit, peccatum in vestro mortali » corpore, ad obaudiendum desideriis ejus[1]. » Si vero non obaudieris, et si est quod suadeat, quod delectet ad malum, non obtemperando facis ut non regnet quod est, et ita fiet postea ut non sit quod erat. Quando ? Cum absorbebitur mors in victoriam, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem[2], ibi non erit quod tibi repugnet, non erit quod te aliud delectet nisi Deus. Ergo et isti Judæi inviderunt Domino, delectabat eos principatus. Quidam videbant sibi ab eo auferri principatum, et ex delectatione sua rebellaverunt adversus Dominum : qui si rebellassent adversus delectationem suam malam, ipsam invidentiam vincerent, nec vincerentur ab ea, et esset illis Dominus salvator, qui venerat ut sanaret. Nunc autem faverunt febri : repugnaverunt medico : quidquid suggerebat febris, faciebant ; quidquid jubebat contra medicus, negligebant. Ergo illi magis occisi sunt, non Dominus : nam in Domino mors occisa est, in illis iniquitas vixit ; vivente autem in se iniquitate, illi mortui sunt.

X. « Narraverunt ut absconderent muscipulas; dixerunt : » Quis videbit eas[3]. » Latere putabant eum quem occi-

[1] Rom. VI, 12. — [2] I Cor. XV, 54. — [3] Psal. LXIII, 6.

debant, latere Deum. Ecce puta, homo erat Christus, sicut cæteri homines; nesciebat quid de illo cogitaretur : numquid et Deus nescit ; O cor humanum, quare tibi dixisti : Quis videt me. cum ille videat qui te fecit? « Dixe- » runt : Quis videbit eas? » Videbat Deus, videbat et Christus ; quia et Christus Deus. Sed quare videbatur eis non videre? Audi sequentia?

XI. « Perscrutati sunt iniquitatem, defecerunt scrutan- » tes scrutationes[1] : » id est, acerba et acuta consilia. Non tradatur per nos, sed per Discipulum suum : non occidatur a nobis, sed a judice : totum nos faciamus et nihil fecisse videamur. Et ubi est clamor linguæ. « Crucifige, » crucifige[2]? » Si cæci estis, ut et surdi sitis. Simulata innocentia non est innocentia ; simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas; quia et iniquitas est, et simulatio. Ibi ergo isti « Defecerunt scrutantes scrutatio- » nes. » Quanto acutius sibi excogitare videbantur, tanto magis deficiebant; quia a lumine veritatis et æquitatis in profunda consiliorum malignorum demergebantur. Habet justitia quamdam lucem suam, perfundit et illustrat animam inhærentem sibi : anima vero avertens se a luce justitiæ : quanto magis quærit quod inveniat contra justitiam, tanto plus a luce repellitur, et in tenebrosa demergitur. Merito ergo et isti perscrutantes quod contra justum moliebantur, a justitia recedebant; et quanto a justitia recedebant, tanto plus deficiebant scrutantes scrutationes. Magnum consilium innocentiæ : quando ipsum Judam pœnituit quod tradidisset Christum: et projecit illis pecuniam quam dederant, illi noluerunt eam mittere in gazophylacium, et dixerunt : « Pecunia sanguinis est, non » illam mittamus in gazophylacium[3]. » Quid est gazophylacium ? Arca Dei ubi colligebantur ea quæ ad indi-

[1] Psal. LXIII, 7. — [2] Luc. XIII, 21, et Joan. XIX, 6. — [3] Matth. XXVII, 6.

gentiam servorum Dei mittebantur. O homo, cor tuum sit potius arca Dei, ubi habitent divitiæ Dei, ubi sit nummus Dei, mens tua habens imaginem imperatoris tui. Cum ergo hæc ita sint, qualis illa innocentiæ simulatio fuit, pecuniam sanguinis non mittere in arcam; et ipsum sanguinem mittere in conscientiam.

XII. Sed quid eis contigit? « Defecerunt scrutantes » scrutationes. » Unde? Quia dicit, « Quis videbit eas: » id est, quia eos nemo videbat. Hoc dicebant, hoc apud se opinabantur, quod nemo eos videret. Vide quid contingat animæ malæ: Recedit a luce veritatis, et quia ipsa non videt Deum, putat se non videri a Deo. Sic et isti recedendo ierunt in tenebras, ut ipsi non viderent Deum: et dixerunt: Quis nos videt? Videbat et ille quem crucifigebant: illi deficiendo, nec illum Filium, nec Patrem videbant. Si ergo et ille videbat, quare se patiebatur teneri ab eis, occidi ab eis? Quare si videbat, voluit consilia eorum prævalere in se? Quare? Quia homo erat propter hominem, et Deus latens in homine, qui venerat nescientibus exemplum fortitudinis dare, ideo ipse sciens omnia sustinebat.

XIII. Quid enim sequitur? « Accedet homo et cor al» tum, et exaltabitur Deus[1]. » Illi dixerunt: « Quis nos » videbit? Defecerunt scrutantes scrutationes, » consilia mala. Accessit homo ad ipsa consilia, passus est se teneri ut homo. Non enim teneretur nisi homo, aut videretur nisi homo, aut cæderetur nisi homo, aut crucifigeretur, aut moreretur nisi homo. Accessit ergo homo ad illas omnes passiones, quæ in illo nihil valerent, nisi esset homo. Sed si ille non esset homo, non liberaretur homo. « Accessit » homo et cor altum, » id est, cor secretum: objiciens aspectibus humanis hominem, servans intus Deum; celans

[1] Psal. LXIII, 8.

formam Dei, in qua æqualis est Patri, et offerens formam servi, qua minor est Patre. Ipse enim dixit utrumque : sed aliud est ex forma Dei, aliud ex forma servi. Dixit ex forma Dei : « Ego et Pater unum sumus[1], » dixit ex forma servi, « Quoniam Pater major me est[2]. » Unde ex forma Dei : « Ego et Pater unum sumus? Quia cum in forma » Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo. Unde ex forma servi : Quoniam Pater ma- » jor me est? Quia semetipsum exinanivit formam servi » accipiens[3]. » Accessit ergo homo et cor altum, et exal- » tatus est Deus. » Occiditur homo, et exaltatur Deus. Quod enim occisus est, ex infirmitate humana fuit : quod resurrexit et ascendit, ex potestate divina[4]. « Accedet homo » et cor altum, » cor secretum, cor abditum : non ostendens quid nosset, non ostendens quid esset. Illi putantes hoc totum esse quod videbatur, occidunt hominem in corde alto, et exaltatur Deus in corde divino : potentia enim majestatis suæ exaltatus est. Et quo ivit exaltatus? Unde non recessit humiliatus.

XIV. « Accedet homo et cor altum, et exaltabitur Deus. » Propterea jam attendite, fratres mei, cor altum hominis. Cujus hominis? « Mater Sion, dicet homo; et homo fac- » tus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus[5]. » In ipsa civitate factus est homo, quam idem ipse fundavit Altissimus qui in ea factus est homo. Ergo « Accessit homo » et cor altum. » Intuere hominem in corde alto : vide quantum potes, si potes, et Deum in corde alto. Accessit homo : et quia Deus erat, et quia passurus erat volens, et quia exemplum præbiturus infirmis, et quia nihil ei facturi erant qui sæviebant, tanquam passuro Deo, sed in homine, sed in carne, quid sequitur? « Sagittæ infantium

[1] Joan. x, 30. — [2] Id. xxiv, 28. — [3] Philip. ii, 6, 7. — [4] i Cor. xiii, 4. — [5] Psal. lxxxvi, 5.

» factæ sunt plagæ eorum[1]. » Ubi est illa sævitia? ubi est ille fremitus leonis, populi rugientis et dicentis, « Crucifige, crucifige? » ubi sunt insidiæ arcum tendentium? Nonne « Sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum? » Nostis quemadmodum sibi faciunt de cannitiis sagittas infantes. Quid feriunt, aut unde feriunt? quæ manus, aut quod telum? quæ arma, aut quæ membra? « Sagittæ infantium factæ sunt plagæ eorum. »

XV. « Et infirmatæ sunt super eos linguæ eorum[2]. » Acuant nunc linguas suas tanquam gladium, firment sibi sermonem malignum. Merito sibi eum firmaverunt; quia « Infirmatæ sunt super eos linguæ eorum. » Numquid poterat esse hoc firmum adversus Deum? « Mentita est, » inquit, iniquitas sibi[3] : Infirmatæ sunt super eos linguæ » eorum. » Ecce resurrexit Dominus qui occisus erat. Transibant ante crucem, vel stabant, et intuebantur illum, sicut tanto ante Psalmus prædixerat : « Foderunt » manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa » mea, ipsi vero consideraverunt et aspexerunt me[4]. » Tunc caput agitabant dicentes : « Si Filius Dei est, descendat de cruce. » Tentaverunt quodam modo utrum Filius Dei esset; et quasi invenerunt quod non esset, quia insultantibus illis, de cruce non descendebat : si descenderet de cruce, Filius Dei esset[5]. Quid tibi videtur, qui de cruce non descendit, et de sepulcro surrexit? Quid ergo profecerunt? Quod et si Dominus non resurrexisset, quid profecissent, nisi quod profecerunt et persecutores Martyrum? Nam et Martyres nondum surrexerunt, et tamen illi non profecerunt : nondum resurgentium jam Natalitia celebramus. Ubi est furor sævientium? « Sagittæ infan-

[1] Hæc pars versiculi 8 tractatur supra in Enarratione Psalmi LVI, n. 13. — [2] Psal. LXIII, 9. — [3] Id. XXVI, 12. — [4] Id. XXI, 17, 18. — [5] Matth. XXVII, 40-43.

» tium factæ sunt plagæ eorum, et infirmatæ sunt super » eos linguæ eorum. » Quo perduxerunt illas scrutationes suas, quas perscrutantes defecerunt, ut etiam mortuo Domino et sepulto, custodes ponerent ad sepulcrum? Dixerunt enim Pilato, « Seductor ille; » hoc appellabatur nomine Dominus Jesus Christus, ad solatium servorum suorum quando dicuntur seductores : ergo illi Pilato : « Seductor ille, inquiunt, dixit adhuc vivens: Post tres » dies resurgam : jube itaque custodiri sepulcrum usque » in diem tertium, ne forte veniant Discipuli ejus, et fu» rentur eum, et dicant plebi; Surrexit a mortuis; et erit » novissimus error pejor priore. Ait illis Pilatus : Habetis » custodiam, ite custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes » munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodi» bus[1]. » Posuerunt custodes milites ad sepulcrum. Concussa terra Dominus resurrexit : miracula facta sunt talia circa sepulcrum, ut et ipsi milites qui custodes advenerant, testes fierent, si vellent vera nuntiare : sed avaritia illa quæ captivavit Discipulum comitem Christi, captivavit et militem custodem sepulcri. « Damus, inquiunt, vobis » pecuniam; et dicite, quia vobis dormientibus venerunt » Discipuli ejus, et abstulerunt eum[2]. Vere defecerunt » scrutantes scrutationes. » Quid est, quod dixisti, o infelix astutia? Tantum ne deseris lucem consilii pietatis, et in profunda versutiæ demergeris, ut hoc dicas : « Di» cite quia vobis dormientibus venerunt Discipuli ejus, » et abstulerunt eum? » Dormientes testes adhibes : vere tu ipse obdormisti, qui scrutando talia, defecisti. Si dormiebant, quid videre potuerunt? si nihil viderunt, quomodo testes sunt? Sed « Defecerunt scrutantes scrutatio» nes : » defecerunt a luce Dei, defecerunt in ipso effectu consiliorum suorum : quando quod voluerunt, nihil per-

[1] Matth. XXVII, 63-66. — [2] Id. XXVIII, 12, 13.

ficere potuerunt, utique defecerunt. Quare hoc? Quia accessit homo et cor altum, et exaltatus est Deus. Propterea postea cum innotuisset Christi resurrectio, et veniens Spiritus sanctus impleret fiducia timentes quosdam Discipulos, ut auderent jam mortem non timentes prædicare quod viderant, exaltato Deo in majestate sua, qui propter nostram infirmitatem humilis judicatus est; et ubi cœperunt tubæ cœlestes personare judicem venturum, quem primo viderant judicatum : « Conturbati sunt omnes qui » videbant eos. » Exaltato Deo, ut dixi, prædicato Christo, visi sunt Judæi a quibusdam Judæis, visi sunt deficientes in scrutationibus suis. Videbant enim illi in nomine crucifixi et occisi manibus suis fieri tanta miracula : recesserunt corde ab eis qui permanserunt in impietate : displicuit eis illorum duritia ; quæsierunt consilium salutis suæ, et dixerunt Apostolis : « Quid faciemus? Conturbati ergo sunt » omnes qui videbant eos[1] : » id est, qui intelligebant quod linguæ eorum infirmatæ sunt super eos, qui intelligebant quia in omnibus suis malis perscrutionibus consiliorum ubique defecerunt. Conturbati sunt isti.

XVI. « Et timuit omnis homo[2]. » Qui non timuerunt, nec homines fuerunt. « Timuit omnis homo : » id est, omnis utens ratione ad intelligenda quæ facta erant. Unde illi qui non timuerunt, pecora potius nominandi sunt, bestiæ potius immanes et truces. Leo rapiens et rugiens, ille adhuc populus. At vero omnis homo timuit : id est, qui credere voluerunt, qui judicium venturum contremuerunt. « Et timuit omnis homo : et annuntiaverunt » opera Dei. » Ille qui dicebat : « A timore inimici erue » animam meam. Timuit omnis homo. » A timore inimici eruebatur, sed timori Dei subdebatur. Non timebat eos, qui corpus occidunt, sed eum qui potestatem habet et

[1] Act. II, 1-37. — [2] Psal. LXIII, 10.

corpus et animam mittere in gehennam[1]. Prædicaverunt Dominum: nam primo Petrus timuit, et inimicum timuit, nondum erat anima ejus eruta ab inimico. Interrogatus ab ancilla, quod inter Discipulos ejus esset, negavit Dominum ter[2]. Resurrexit Dominus, firmavit columnam : jam Petrus prædicat sine timore, et cum timore; sine timore eorum qui corpus occidunt, cum timore ejus qui habet potestatem et corpus et animam occidendi in gehenna ignis. « Timuit omnis homo : et annuntiaverunt opera » Dei. » Namque annuntiantes istos Apostolos opera Dei, exhibuerunt sibi principes sacerdotum, et comminati sunt dicentes : « Ne in nomine Jesu prædicarent. Et illi dixe- » runt : Dicite nobis, cui magis obtemperare oporteat, » Deo an hominibus[3]? » Quid illi dicerent? Hominibus potius quam Deo? Sine dubio non responderent, nisi, Deo potius. Illi autem sciebant, quæ juberet Deus, et contempserunt minantes sacerdotes. Quia ergo « Timuit » omnis homo, » non terruit homo : « Et annuntiaverunt » opera Dei. » Si timet homo, non terreat homo : eum enim timere debet homo, a quo factus est homo. Quod supra homines est time, et homines te non terrebunt. Mortem sempiternam time, et præsentem non curabis. Voluptatem illam incorruptam, et quietem sine labe concupisce; et promittentem dona ista temporalia et totum mundum deridebis. Ama ergo, et time : ama quod promittit Deus, time quod minatur Deus; nec corrumperis ex eo quod promittit, nec terreberis ex eo quod minatur homo. « Et timuit omnis homo : et annuntiaverunt opera » Dei, et facta ejus intellexerunt? » Quid est, « Facta » ejus intellexerunt? » Hoc erat illud, O Domine Jesu Christe, quod tacebas, et sicut ovis ad victimam ducebaris, et non aperiebas coram tondente os tuum[4], et nos

[1] Matth. x, 28. — [2] Id. xxvi, 69. — [3] Act. v, 27-29. — [4] Isaï. liii, 7.

te putabamus esse in plaga et dolore positum, et scientem ferre infirmitatem? Hoccine erat quod abscondebas speciem tuam, speciose forma præ filiis hominum[1]? Hoccine erat illud, quod videbaris non habere speciem neque decorem[2]? Portabas in cruce insultantes et dicentes : « Si » Filius Dei est, descendat de cruce[3]. » Quis forte sciens potestatem tuam servus tuus et dilectus tuus, non exclamavit in corde suo, et dixit : O si modo descenderet, et isti omnes qui insultant confunderentur? Sed non erat sic : moriendum erat propter morituros, et resurgendum propter semper victuros. Hoc illi qui volebant illum de cruce descendere, non intelligebant : at ubi resurrexit, et glorificatus ascendit in cœlum, intellexerunt opera Domini. « Annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intelle- » xerunt. »

XVII. « Lætabitur justus in Domino[4]? » Jam non est tristis justus. Tristes enim erant Discipuli crucifixo Domino, contristati, mœrentes discesserunt, perdidisse se spem putaverunt. Resurrexit, etiam apparens tristes invenit. Tenuit oculos duorum in via ambulantium, ne ab eis agnosceretur, et invenit eos gementes et suspirantes, et tenuit eos donec exponeret Scripturas, et per ipsas Scripturas ostenderet, quia ita fieri oportebat sicut factum est. Ostendit enim in Scripturis, quia post tertium diem resurgere oportebat Dominum. Et quomodo tertio die resurgeret, si de cruce descenderet? Modo vos qui tristes estis in via, si Judæis insultantibus videretis Dominum de cruce descendisse, quantum efferremini? Lætaremini quod ora Judæorum sic obturasset. Expectate consilium medici : quod non descendit, quod occidi vult, antidotum terit. Ecce jam resurrexit, ecce jam loquitur : nondum agnos-

[1] Psal. XLIV, 3. — [2] Isaï. LIII, 2, 3. — [3] Matth. XXVII, 40. — [4] Psal. LXIII, 11.

citur, ut lætius agnoscatur. Postea aperuit oculos eorum in fractione panis: agnoscunt eum[1]; lætantur, exclamant. « Lætabitur justus in Domino. » Nuntiatur cuidam duriori : Visus est Dominus, resurrexit Dominus : adhuc ille tristis est, non credit. « Nisi misero, inquit, manum » meam, et tetigero cicatrices clavorum, non credam[2]. » Præbetur et corpus tangendum, mittit manum, contrectat, exclamat « Dominus meus et Deus meus : Lætabitur » justus in Domino. » Illi ergo lætati sunt justi in Domino, qui viderunt, tetigerunt, et crediderunt : quid justi qui modo sunt, quia non vident, quia non tangunt, non lætantur in Domino? Et ubi est illa vox Domini ad ipsum Thomam : « Quia vidisti me, credidisti; beati qui non » viderunt, et crediderunt[3]? » Ergo omnes lætemur in Domino, omnes secundum fidem unus justus simus, omnesque in uno corpore unum caput habeamus, et lætemur in Domino, non in nobis : quia bonum nostrum non nos nobis, sed ille qui fecit nos. Ipse est bonum nostrum ad lætificandos nos. Et nemo lætetur in se, nemo præsumat, nemo desperet de se; nemo de quoquam homine, quem debet adducere ut socius sit spei ipsius, non dator spei.

XVIII. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eum; » et laudabuntur omnes qui recti sunt corde[4]. » Jam quia Dominus resurrexit, jam quia ascendit in cœlum, jam quia ostendit esse aliam vitam, jam quia manifestum est consilia ejus, quibus latuit corde alto, non fuisse inania, quia ideo sanguis ille fusus est ut esset pretium redemptorum; jam quia manifesta sunt omnia, quia prædicata sunt omnia, quia credita sunt omnia, sub omni cœlo « Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eum; et lau» dabuntur omnes qui recti sunt corde. » Qui sunt recti corde? Eia, fratres mei, semper dicimus, et bonum est

[1] Luc. XXIV, 16-46. — [2] Joan. XXI, 25. — [3] Ibid. 29. — [4] Psal. LXIII, 11.

ut noveritis. Qui sunt recti corde? Qui omnia quæcumque in hac vita patiuntur, non ea tribuunt insipientiæ, sed consilio Dei ad medicinam suam; nec præsumunt de justitia sua, ut putent se injuste pati quod patiuntur, aut ideo esse Deum injustum, quia non plura patitur qui plus peccat. Videte, fratres, hæc sæpe dicimus: Aliquid sentis, sive secundum corpus, sive secundum dispendium rei familiaris, sive per orbitatem aliquam charissimorum tuorum: noli respicere eos quos nosti iniquiores te, (non enim forte audes dicere justum te, sed nosti pejores te,) et florere in istis, et non flagellari; ut displiceat tibi consilium Dei, et dicas: Ecce puta peccator sum, et propterea flagellor, quare ille non flagellatur, cujus novi tanta flagitia? Quantumcumque mali fecerim ego, numquid ego tantum feci quantum ille? Distortum est cor tuum. « Quam » bonus Deus Israël, sed rectis corde. » Tui autem labuntur pedes, quia zelas in peccatores, pacem peccatorum intuens[1]. Sine curare: novit quid agat, qui vulnus novit. Non secatur alius? Quid, si desperatur? quid si propterea tu secaris, quia non desperaris? Patere ergo quidquid pateris recto corde: novit Deus quid tibi donet, quid tibi subtrahat. Quod tibi donat, ad consolationem valeat, non ad corruptionem: et quod tibi subtrahit, ad tolerantiam valeat, non ad blasphemiam. Si autem blasphemas, et displicet tibi Deus, et tu tibi places, perverso corde et distorto es: et hoc pejus, quia cor Dei vis corrigere ad cor tuum, ut hoc ille faciat quod tu vis, cum tu debeas facere quod ille vult. Quid ergo? Vis detorquere cor Dei quod semper rectum est, ad pravitatem cordis tui? Quanto melius ad rectitudinem Dei corrigis cor tuum? Nonne hoc te docuit Dominus tuus, de cujus passione modo loquebamur? Nonne infirmitatem tuam portabat, quando dixit:

[1] Psal. LXXII, 1-3.

« Tristis est anima mea usque ad mortem[1] ? » Nonne te ipsum in se figurabat, cum dicebat : « Pater, si fieri potest, » transeat a me calix iste[2] ? » Non enim duo corda et diversa, Patris et Filii : sed in forma servi portavit cor tuum, ut doceret illud exemplo suo. Jam ecce quasi aliud cor tuum invenit tribulatio, volens transire quod imminebat : sed noluit Deus. Non consentit Deus cordi tuo, consenti tu cordi Dei. Audi vocem ipsius : « Verum non quod ego » volo, sed quod tu vis, Pater[3]. »

XIX. « Laudabuntur ergo omnes recti corde. » Quid sequitur? Si « Laudabuntur omnes recti corde, » damnabuntur perversi corde. Duo tibi modo proposita sunt, elige cum tempus est. Si recto corde fueris, ad dexteram eris, et laudaberis. Quomodo? « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab ori» gine mundi[4]. » Perverso autem corde si fueris, si subsannaveris Deum, si providentiam ejus irriseris, si dixeris in animo tuo : Vere non curat Deus res humanas : si curaret res humanas, ille latro tantum haberet, et ego innocens indigerem? Perverso corde factus es, veniet judicium illud, apparebunt omnia propter quæ ista omnia faciat Deus; et tu qui noluisti in hac vita corrigere cor tuum ad rectitudinem Dei, et te ad dexteram præparare, ubi « Laudabuntur omnes recti corde, » eris ad sinistram, ubi tunc audies : « Ite in ignem æternum, qui præparatus » est diabolo et angelis ejus[5]. » Et numquid erit tunc tempus corrigere cor? Modo ergo corrigite, fratres, modo corrigite. Quis prohibet? Cantatur Psalmus, legitur Evangelium, sonat lector, sonat disputator : patiens est Dominus, peccas et parcit, adhuc peccas, adhuc parcit, et adhuc addis. Quandiu patiens est Deus? Senties et justum

[1] Matth. XXVI, 28. — [2] Ibid. 39. — [3] Ibid. — [4] Id. XXV, 34. — [5] Ibid. 41.

Deum. Terremus quia timemus : docete nos non timere, et non terremus. Sed melius nos Deus docet timere, quam quisquam hominum non timere. « Timuit enim omnis » homo, et annuntiaverunt opera Dei[1]. » Inter illos nos computet Deus, qui timuerunt, et annuntiaverunt. Quia timemus, annuntiamus vobis, fratres. Videmus alacritatem vestram ad audiendum verbum, et ad exigendum videmus vota vestra, videmus affectus vestros. Bene compluitur terra, frumenta, non spinas generet : frumentis horreum paratur, ignis spinis. Nosti quid facias de agro tuo, et nescit Deus quid faciat de servo suo? Quod pluit in agrum uberem, dulce est, et quod pluit in agrum spinosum, dulce est. Numquid pluviam accusat, qui spinas genuerit? Nonne erit pluvia illa testis in judicio Dei, et dicet : Ego dulcis super omnes veni. Tu ergo quid proferas vide, ut quid tibi paretur attendas. Profers frumentum, horreum spera : profers spinas, ignem spera. Sed nondum venit aut tempus horrei, aut tempus ignis : modo ergo paretur, et non timebitur. In nomine Christi et qui loquimur vivimus, et quibus loquimur vivitis : numquid consilii corrigendi et mutandæ vitæ malæ in bonam non est locus, non est tempus? Nonne si vis, hodie fit? nonne si vis, modo fit? Quid empturus es ut facias? quæ symplasia quæsiturus es? ad quos Indos navigaturus? quam navim præparaturus? Ecce cum loquor, muta cor : et factum est quod tam sæpe et tandiu clamatur ut fiat, et quod æternam pœnam parturit, si non fiat.

[1] Psal. LXIII, 10.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXIV.

Sermo ad plebem.

I. Agnoscenda est vox sanctæ prophetiæ ex ipso titulo Psalmi hujus. Inscribitur : « In finem, Psalmus David, » Canticum Jeremiæ et Ezechielis ex populo transmigra- » tionis cum inciperent exire[1]. » Res quemadmodum gesta sit apud patres nostros tempore transmigrationis Babyloniæ, non omnibus notum est, sed his qui Scripturas sanctas diligenter advertunt, vel audiendo, vel legendo. Captivatus enim populus Israël, ex civitate Jerusalem ductus est in servitutem Babyloniæ[2]. Prophetavit autem Jeremias sanctus, post septuaginta annos rediturum populum de captivitate, et instauraturum civitatem ipsam Jerusalem, quam devictam ab hostibus planxerat[3]. Illo autem tempore fuerunt Prophetæ in illa captivitate populi constituti in Babylonia, inter quos erat et Ezechiel propheta. Expectabat autem ille populus donec implerentur tempora septuaginta annorum, secundum prophetiam Jeremiæ. Factum est completis septuaginta annis, restitutum est templum quod dejectum erat; et regressa est de captivitate magna pars illius populi. Sed quoniam dicit Apostolus : « Hæc in figura contingebant in illis, scripta » sunt autem propter nos, in quos finis sæculorum obve- » nit[4] : » debemus et nos nosse prius captivitatem nostram,

[1] Psal. LXIV, 1. — [2] 4 Reg. XXIV, 25. — [3] Jerem. XXV, 11, et XXIX, 10. — [4] 1 Cor. X, 11.

deinde liberationem nostram; debemus nosse Babyloniam, in qua captivi sumus, et Jerusalem, ad cujus reditum suspiramus. Istæ quippe duæ civitates, secundum litteram revera duæ civitates. Et illa quidem Jerusalem modo a Judæis non incolitur. Post crucifixum enim Dominum, vindicatum est in illos flagello magno; et eradicati ab eo loco, ubi impia libertate furiosi adversus medicum insanierant, dispersi sunt per omnes gentes, et data est illa terra Christianis : impletumque est quod eis dixerat Dominus : « Propterea auferetur a vobis regnum, et dabitur genti fa» cienti justitiam[1]. » Cum autem viderent tunc multas turbas ire post Dominum, prædicantem regnum cœlorum, et mirabilia facientem, dixerunt principes illius civitatis : « Si dimiserimus eum, omnes ibunt post illum, et venient » Romani, et tollent nobis et locum et gentem[2]. » Ne locum perderent, Dominum occiderunt; et ideo perdiderunt, quia occiderunt. Civitas ergo quædam illa terrena cujusdam civitatis æternæ in cœlis umbram gerebat : at ubi cœpit illa, quæ significabatur, evidentius prædicari, umbra qua significabatur, dejecta est : propterea ibi modo templum non est, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis Domini. Tenemus lucem, umbra transivit : tamen adhuc in quadam captivitate sumus : « Quandiu sumus, » inquit, in corpore, peregrinamur a Domino[3]. »

II. Et videte nomina duarum istarum civitatum, Babylonis et Jerusalem. Babylon, Confusio interpretatur; Jerusalem, Visio pacis. Intendite nunc civitatem Confusionis, ut intelligatis visionem pacis : istam toleretis, ad illam suspiretis. Unde dignosci possunt istæ duæ civitates? Numquid possumus eas modo separare ab invicem? Permixtæ sunt, et ab ipso exordio generis humani permixtæ currunt usque in finem sæculi. Jerusalem accepit exordium per

[1] Matth. XXI, 43. — [2] Joan. XI, 48. — [3] 2 Cor. V, 6.

Abel, Babylon per Caïn : ædificia quippe urbium postea facta sunt. Illa Jerusalem in terra Jebuzæorum : nam primo Jebus dicebatur[1], inde gens Jebuzæorum ejecta est, quando populus Dei liberatus est de Ægypto, et introductus est in terram promissionis. Babylon autem condita est in intimis Persidis regionibus, quæ diuturno tempore caput extulit super cæteras gentes. Duæ ergo istæ urbes certis temporibus conditæ sunt, ut manifestaretur figura duarum civitatum olim cœptarum, et usque in finem in isto sæculo mansurarum, sed in fine separandarum. Unde ergo possumus eas modo ostendere, quæ permixtæ sunt? Ostendet tunc Dominus, cum alios ponet ad dexteram, alios ad sinistram. Jerusalem ad dexteram erit, Babylon ad sinistram. Jerusalem auditura est : « Venite, benedicti » Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est » ab origine mundi. » Babylon auditura est : « Ite in » ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus[2]. » Possumus tamen et aliquid afferre, quantum Dominus donat, unde distinguantur pii fideles, etiam hoc tempore, cives Jerusalem a civibus Babyloniæ. Duas istas civitates faciunt duo amores : Jerusalem facit amor Dei ; Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisque quid amet, et inveniet unde sit civis : et si se invenerit civem Babyloniæ, extirpet cupiditatem, plantet charitatem : si autem se invenerit civem Jerusalem, toleret captivitatem, speret libertatem. Multi enim cives sanctæ matris Jerusalem cupiditatibus Babyloniæ corrupti tenebantur, et ipsa corruptione cupiditatum tanquam cives inde facti erant, et multi adhuc ita sunt, et multi post nos in hac terra futuri ita erunt : sed novit Dominus, conditor Jerusalem, quos cives ejus prædestinaverit, quos videat adhuc sub dominatu diaboli redimendos sanguine Christi : novit illos

[1] 2 Reg. v, 6, et Josuë xviii, 28. — [2] Matth. xxv, 34-41.

ipse antequam se ipsi noverint. Sub hac ergo figura cantatur hic Psalmus. In cujus titulo positi sunt etiam duo Prophetæ, qui illo tempore in captivitate fuerunt, Jeremias et Ezechiel, et cantabant quædam, « Cum inciperent » exire. » Incipit exire, qui incipit amare. Exeunt enim multi latenter, et exeuntium pedes sunt cordis affectus : exeunt autem de Babylonia. Quid est de Babylonia? De confusione. Quomodo exitur de Babylone, id est, de confusione? Qui primo confusi erant similibus cupiditatibus, incipiunt charitate distingui : jam distincti, non sunt confusi. Etsi adhuc corpore permixti sunt, desiderio tamen sancto discernuntur; et propter permixtionem corporalem nondum exierunt; propter affectum cordis exire cœperunt. Jam ergo audiamus, fratres, audiamus, et desideremus unde cives sumus. Et quæ gaudia cantantur nobis? Quomodo in nobis reformatur amor civitatis nostræ, quam diuturna peregrinatione obliti fueramus? Sed misit inde ad nos epistolas Pater noster, ministravit nobis Scripturas Deus, quibus epistolis fieret in nobis redeundi desiderium : quia peregrinationem nostram diligendo, ad hostes faciem posueramus, et dorsum ad patriam. Quid ergo hic cantatur?

III. « Te decet hymnus, Deus, in Sion[1]. » Patria illa est Sion : ipsa est Jerusalem quæ Sion; et hujus nominis interpretationem nosse debetis. Sicut Jerusalem interpretatur Visio pacis, ita Sion Speculatio, id est, visio et contemplatio. Nescio quod nobis magnum spectaculum promittitur : et hoc ipse Deus est qui condidit civitatem. Pulchra et decora civitas, quam pulchriorem habet conditorem! « Te decet hymnus, Deus, » inquit. Sed ubi? « In Sion : » in Babylone non decet. Etenim quisque cum cœperit innovari, jam corde in Jerusalem cantat, dicente

[1] Psal. LXIV, 2.

Apostolo : « Conversatio nostra in cœlis est[1]. In carne » enim ambulantes, inquit, non secundum carnem mili- » tamus[2]. » Jam desiderio ibi sumus, jam spem in illam terram, quasi anchoram præmisimus, ne in isto mari turbati naufragemus. Quemadmodum ergo de navi, quæ in anchoris est, recte dicimus quod jam in terra sit; adhuc enim fluctuat, sed in terra quodam modo educta est contra ventos et contra tempestates : sic contra tentationes hujus peregrinationis nostræ, spes nostra fundata in illa civitate Jerusalem facit nos non abripi in saxa. Qui ergo secundum hanc spem cantat, ibi cantat : ergo dicat : « Te decet » hymnus, Deus, in Sion. In Sion, » non in Babylone. Sed modo ibi es adhuc in Babylone? Ibi, inquit, sum, amator iste, et civis iste : ibi sum ; sed carne, non corde. Cum autem duo quædam dixerim, quia ibi sum carne, non corde; unde canto, non ibi : non enim carne canto, sed corde. Carnem quidem sonantem audiunt et cives Babyloniæ; cordis autem sonum audit conditor Jerusalem. Unde dicit Apostolus, exhortans ipsos cives ad amatoria quædam cantica et desideria redeundi ad illam pulcherrimam civitatem, visionem pacis. « Cantantes, inquit, et psallentes » in cordibus vestris Domino[3]. » Quid est, « Cantantes in » cordibus vestris? » Ne inde cantetis, unde estis in Babylonia : sed inde cantate, unde sursum habitatis. Ergo, « Te decet hymnus, Deus, in Sion. » In Sion te decet hymnus, non in Babylonia. Qui cantant in Babylonia, cives Babyloniæ, etiam hymnum Dei non decenter cantant. Audi vocem Scripturæ : « Non est speciosa laus in ore peccato- « ris[4]. Te decet hymnus, Deus, in Sion. »

IV. « Et tibi reddetur votum in Jerusalem. » Hic vovemus, et bonum est ut ibi reddamus. Qui autem hic vovent, et non reddunt? Qui non perseverant usque in

[1] Philip. III, 20. — [2] 2 Cor. x, 3. — [3] Ephes. v, 19. — [4] Eccli. xv, 9.

finem in eo quod voverunt. Unde dicit alius Psalmus, » Vovete, et reddite Domino Deo vestro[1]. Et ibi reddetur » votum in Jerusalem. » Ibi enim erimus toti, id est, integri in resurrectione justorum : ibi reddetur votum totum nostrum; non sola anima, sed ipsa etiam caro jam non corruptibilis, quia jam non in Babylonia, sed jam corpus cœleste immutatum. Qualis mutatio promittitur? « Omnes » enim resurgemus, ait Apostolus, sed non omnes immu» tabimur. » Qui autem immutabuntur, ipse dixit : « In » ictu oculi, in novissima tuba : canet enim tuba, et » mortui resurgent incorrupti, (id est, integri,) et nos » immutabimur. » Qualis autem erit illa immutatio, sequitur et dicit : « Oportet enim corruptibile hoc induere » incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem : » cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, » et mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo » qui scriptus est : Absorpta est mors in victoriam. Ubi » est, mors, aculeus tuus[2]? » Modo enim inchoatis in nobis primitiis mentis, unde desideramus Jerusalem, multa ex carne corruptibili contendunt adversum nos, quæ non contendent, cum fuerit mors absorpta in victoriam. Vincet pax, et finietur bellum. Quando autem vincet pax, vincet illa civitas, quæ dicitur Visio pacis. Nulla ergo erit a morte contentio. Modo cum morte quanta contendimus! Inde sunt enim delectationes carnales, quæ nobis etiam illicite multa suggerunt : quibus non consentimus, sed tamen non consentiendo contendimus. Primo ergo concupiscentia carnis sequentes duxit nos, postea renitentes traxit nos; deinde accepta gratia cœpit nos nec decere, nec trahere, sed adhuc contendere nobiscum : post contentionem erit et victoria. Modo te etsi oppugnat, non expugnet : postea cum absorpta fuerit mors in victoriam, et

[1] Psal. LXXV, 12. — [2] I Cor. XV, 51-55.

pugnare cessabit. Quid dictum est? « Novissima inimica des- » truetur mors[1]. » Reddam votum meum. Quod votum? Quasi holocaustum. Holocaustum enim tunc dicitur, quando totum ignis absumit : holocaustum sacrificium est ubi totum consumitur : ὅλον enim totum dicitur, καῦσις, incensio. Holocaustum, totum incensum. Arripiat ergo nos ignis, ignis divinus in Jerusalem : incipiamus ardere charitate, donec totum mortale consumatur, et quod contra nos fuerit, eat in sacrificium Domino. Unde alibi dicitur : « Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur » muri Jerusalem : tunc acceptabis sacrificium justitiæ, » oblationes et holocausta[2]. « Te decet hymnus, Deus, in » Sion; et tibi reddetur votum in Jerusalem. » Quærimus hic, ne forte Rex nobis ipsius civitatis commendetur, Dominus et Salvator noster Jesus Christus : cantemus ergo donec ad evidentiora perveniamus. Possem enim jam dicere ipsum esse cui dicitur : « Te decet hymnus, » Deus, in Sion; et tibi reddetur votum in Jerusalem. » Sed si dicerem, mihi potius quam Scripturæ crederetur, et ideo forte non mihi crederetur. Audiamus sequentia.

V. « Exaudi, inquit, orationem meam : ad te omnis » caro veniet[3]. » Et habemus Dominum dicentem, datam sibi potestatem omnis carnis[4]. Cœpit ergo apparere jam Rex ille, cum diceretur : « Ad te omnis caro veniet. Ad » te, inquit, omnis caro veniet. » Quare ad illum omnis caro veniet? Quia carnem assumpsit. Quo veniet omnis caro? Tulit inde primitias ex utero virginali : assumptis primitiis cætera consequentur, ut holocaustum compleatur. Unde ergo « Omnis caro? » Omnis homo. Et unde, omnis homo? Numquid omnes credituri prænuntiati sunt in Christum? Nonne multi impii qui etiam damnabuntur? Nonne quo-

[1] I Cor. XV, 26. — [2] Psal. L, 20, 21. — [3] Id. LXIV, 3. — [4] Joan. XVII, 2.

tidie multi non credentes, in sua infidelitate moriuntur? Secundum quid ergo intelligimus, « Ad te omnis caro « veniet? Omnis caro » dixit, omnis generis caro : ex omni genere carnis venietur ad te. Quid est, ex omni genere carnis? Numquid venerunt pauperes, et non venerunt divites? numquid venerunt humiles, et non venerunt sublimes? numquid venerunt indocti, et non venerunt docti? numquid venerunt viri, et non venerunt fœminæ? numquid venerunt domini, et non venerunt servi? numquid venerunt senes, et non venerunt juvenes? aut venerunt juvenes, et non venerunt adolescentes? aut venerunt adolescentes, et non venerunt pueri? aut venerunt pueri, et non allati sunt infantes? Postremo numquid venerunt Judæi, (nam inde erant Apostoli, inde multa millia primo tradentium, postea credentium[1].) et non venerunt Græci? aut venerunt Græci, et non venerunt Romani? aut venerunt Romani, et non venerunt Barbari? Et quis numeret omnes gentes venientes ad eum, cui dictum est : « Ad te » omnis caro veniet? Exaudi orationem meam : ad te om- » nis caro veniet. »

VI. « Sermones iniquorum prævaluerunt super nos; et » impietates nostras tu propitiaberis[2]. » Quid est, « Ser- » mones iniquorum prævaluerunt super nos; et impieta- » tes nostras tu propitiaberis? » Quod nati sumus in hac terra, iniquos invenimus quos loquentes audivimus. Si possim explicare quod sentio, adjuvet me intentio Charitatis vestræ. Omnis homo ubicumque nascitur, ipsius terræ, vel regionis, vel civitatis linguam discit; illius imbuitur moribus et vita. Quid faceret puer natus inter Paganos, ut non coleret lapidem, quando illum cultum insinuaverunt parentes? inde prima verba audivit; illum errorem cum lacte suxit : et quia illi qui loquebantur

[1] Act. II, 41. — [2] Psal. LXIV, 4.

majores erant, et puer qui loqui discebat infans erat, unde poterat parvulus nisi majorum auctoritatem sequi, et id si bonum ducere quod illi laudarent? Ergo gentes conversæ ad Christum postea, et recordantes impietates parentum suorum, et dicentes jam quod dixit propheta ipse Jeremias : « Vere mendacium coluerunt patres nostri ; » vanitatem quæ eis non profuit[1] : » cum ergo jam hoc dicunt, renuntiant opinionibus et sacrilegiis parentum suorum iniquorum. Sed quia ut insererentur talibus opinionibus et sacrilegiis, persuasiones fecerunt eorum, qui quanto ætate præcedebant, tanto auctoritate præcedere debere putabantur ; confitetur jam redire volens ad Jerusalem de Babylonia, et dicit : « Sermones iniquorum præ- » valuerunt adversus nos. » Duxerunt nos mala docentes, cives Babyloniæ nos fecerunt ; dimisimus Creatorem, adoravimus creaturam ; dimisimus eum a quo facti sumus, adoravimus quod ipsi fecimus. « Sermones enim iniquo- » rum prævaluerunt super nos : » sed tamen non oppresserunt nos. Quare? « Impietates nostras tu propitiaberis. » Intendat Charitas Vestra. « Propitiaberis impietates nos- » tras, » non dicitur nisi cuidam sacerdoti offerenti aliquid, unde impietas expietur et propitietur. Impietas enim tunc dicitur propitiari, cum propitius fit Deus impietati. Quid est, fieri Deum impietati propitium? id est, ignoscentem, et veniam dantem. Sed ut Dei venia impetretur, propitiatio fit per aliquod sacrificium. Extitit ergo a Deo Domino missus quidam sacerdos noster ; assumpsit a nobis quod offerret Domino, ipsas diximus sanctas primitias carnis ex utero Virginis. Hoc holocaustum obtulit Deo : extendit manus in cruce, ut diceret : « Dirigatur oratio mea sicut » incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum » sacrificium vespertinum[2]. » Sicut nostis, quia Dominus

[1] Jerem. XVI, 19. — [2] Psal. CXL, 2.

circa vesperam pependit in cruce [1] : et impietates nostræ propitiatæ sunt ; alioqui absorbuerant nos : sermones iniquorum prævaluerant super nos ; duxerant nos prædicatores Jovis, et Saturni, et Mercurii : « Sermones ini- » quorum prævaluerunt super nos. » Sed quid facies? « Impietates nostras tu propitiaberis. » Tu sacerdos, tu victima ; tu oblator, tu oblatio. Ipse sacerdos est, qui nunc ingressus interiora veli, solus ibi ex his qui carnem gestaverunt, interpellat pro nobis [2]. In cujus rei figura in illo primo populo et in illo primo templo unus sacerdos intrabat in Sancta sanctorum, populus omnis foris stabat : et ille qui solus ingrediebatur in interiora veli, offerebat sacrificium pro populo foris stante [3]. Si intelligatur bene, spiritus vivificat : si non intelligatur, littera occidit. Modo cum legeretur Apostolus, audistis : « Littera » occidit, spiritus autem vivificat [4]. » Quid enim ageretur in illo populo, Judæi nescierunt ; sed nec modo sciunt. De illis quippe dictum est : « Quandiu legitur Moyses, » velamen super cor eorum positum est [5]. » Ibi velamen figura est : sed tolletur figura, et apparebit veritas in eis ipsis. Sed quando tolletur velamen? Audi Apostolum : « Cum autem transieris ad Dominum, auferetur vela- » men [6]. » Dum ergo non transeunt ad Dominum, quandiu legunt Moysen, velamen habent super cor. Ad hoc sacramentum fulgebat tunc facies Moysi, « Ita ut non possent » intendere filii Israël in faciem ejus : » audistis modo cum legeretur : et velamen erat inter faciem Moysi loquentis, et populum audientem verba. Per velum verba audiebant, faciem non videbant. Et quid ait Apostolus? « Ita ut non possent intendere filii Israël in faciem Moysi. » Non intendebant, inquit, usque in finem [7]. » Quid est,

[1] Matth. xxvii, 46. — [2] Hebr. vi, 19, 20. — [3] Id. ix, 7. — [4] 2 Cor. iii, 6. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. 13.

« Usque in finem? » Usque quo intelligerent Christum. Dicit quippe Apostolus; « Finis enim Legis Christus, ad » justitiam omni credenti [1]. » Est quidem splendor in facie Moysi, tanquam in facie carnali et mortali : numquid diuturnus aut æternus esse posset? Morte enim succedente, profecto auferretur. Splendor autem gloriæ beati Domini nostri Jesu Christi, sempiternus est. Sed illud figura erat temporalis, hoc autem quod illa figura significabatur, veritas. Legunt itaque, et non intelligunt Christum; non perducunt intentionem usque in finem, quia velum oppositum negat eis aspectum splendoris interioris. Et vide ibi sub velo Christum. Ait ipse Dominus noster Jesus Christus : « Si crederetis Moysi, crederetis et mihi; » de me enim ille scripsit [2]. » Propitiatis autem peccatis nostris et impietatibus per illud sacrificium vespertinum, transimus ad Dominum, et aufertur velamen : propterea et Domino crucifixo, velum templi scissum est [3]. « Exaudi » orationem meam, ad te omnis caro veniet. Sermones » iniquorum prævaluerunt super nos; et impietates nostras » tu propitiaberis. »

VII. « Beatus quem elegisti et assumpsisti [4]. » Quis est electus ab eo, et assumptus? Aliquis electus a Salvatore nostro Jesu Christo? An ipse secundum carnem, quod homo est, electus et assumptus est? ut tanquam Verbo Dei dicatur, quod erat in principio, sicut dicit Evangelista : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum [5] : » quia et ipse est Filius Dei, Verbum Dei, de quo etiam dicit : « Omnia per ipsum facta » sunt, et sine ipso factum est nihil [6] : » ut illi dicatur Filio Dei, quia ipse est sacerdos noster, postea carne assumpta; « Beatus quem elegisti et assumpsisti : » id est, ille

[1] Rom. x, 4. — [2] Joan. v, 46. — [3] Matth. xxvii, 51. — [4] Psal. lxiv, 5. — [5] Joan. i, 3. — [6] Ibid. i-3.

homo quo indutus es, qui cœpit ex tempore, natus ex fœmina, templum quodam modo illius qui semper in æternum est, et in æternum fuit. An potius ipse Christus assumpsit quemdam beatum, et non dicitur ipse quem assumpsit quasi in plurali numero, sed in singulari? Unum enim assumpsit, quia unitatem assumpsit. Schismata non assumit, hæreses non assumit, multitudinem de se fecerunt; non est unus qui assumatur. Qui autem manent in compage Christi, et membra ejus sunt, faciunt quodam modo unum virum, de quo dicit Apostolus : « Donec occurramus omnes in agnitionem Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi[1].» Itaque unus vir assumitur, cui caput est Christus : « Quia caput viri Christus est ipse[2]. » Ipse est ille « Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum[3], » et cætera quæ ibi dicuntur : ipse est qui assumitur. Non est extra nos; in ipsius membris sumus, sub uno capite regimur, uno spiritu omnes vivimus, unam patriam omnes desideramus. Videamus ergo quod ad Christum dicitur, utrum ad nos pertineat, et de nobis dicatur : interrogemus conscientias nostras, amorem illum perscrutemur; et si adhuc parvus est, et modo natus amor iste, forte enim modo in aliquo germinavit, diligenter extirpet juxta germinantes spinas, id est, curas sæculares, ne crescendo sanctum germen offocent. « Beatus quem elegisti et assumpsisti. » In illo simus, et assumemur; in illo simus, et electi erimus.

VIII. Et quid nobis dabit? « Inhabitabit, inquit, in atriis tuis. » Jerusalem illa est, cui cantant qui incipiunt exire de Babylonia : « Inhabitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuæ[4].» Quæ sunt bona domus Dei? Fratres, constituamus nobis aliquam domum divitem : quantis bonis referta sit, quam copiosa sit, vasa

[1] Ephes. IV, 13. — [2] I Cor. XI, 3. — [3] Psal. I, I. — [4] Id. LXIV, 5.

quam multa ibi aurea, sed et argentea; quantum familiæ, quantum jumentorum et animalium ; ipsa denique domus quam delectet picturis, marmore, laquearibus, columnis, spatiis, cubiculis; et desiderantur talia, sed adhuc ex confusione Babyloniæ. Amputa omnia ista desideria, o civis Jerusalem ; amputa! si vis redire, non te delectet captivitas. Sed jam cœpisti exire? noli retro respicere, noli remanere in via. Non desunt adhuc hostes qui tibi persuadeant captivitatem et peregrinationem : jam non prævaleant super te sermones iniquorum. Domum Dei desidera, et bona ejus domus desidera : sed noli talia, qualia desiderare soles vel in domo tua, vel in domo vicini tui, vel in domo patroni tui. Aliud quiddam est bonum domus illius. Quid opus est ut nos dicamus quæ sint bona illius domus? Ipse indicet qui cantat exiens de Babylonia : « Replebimur, » inquit, in bonis domus tuæ. » Quæ sunt bona ista? Erexeramus fortasse cor ad aurum, ad argentum, et cætera pretiosa : noli talia quærere, ista premunt, non levant. Hic ergo jam bona illa Jerusalem, bona illa domus Domini, bona illa templi Domini meditemur : quia quæ domus Domini, hoc ipsum templum Domini. « Replebi» mur in bonis domus tuæ : sanctum templum tuum, mi» rabile in justitia[1]. » Ista sunt bona domus illius. Non dixit: Templum sanctum tuum, mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis; sed, « Mirabile in justitia. » Habes foris oculos unde videas marmora et aurum : intus est oculus unde videatur pulchritudo justitiæ. Intus, inquam, est oculus unde videatur pulchritudo justitiæ. Si nulla est pulchritudo justitiæ, unde amatur justus senex? Quid affert in corpore quod oculos delectet? Curva membra, frontem rugatam, caput canis albatum, imbecillitatem undique querelis ple-

[1] Psal. LXIV, 6.

nam. Sed forte quia tuos oculos non delectat senex iste decrepitus, aures tuas delectat : quibus vocibus? quo cantu? Et si forte adolescens bene cantavit, omnia cum ætate defecerunt. An forte sonus verborum ejus delectat aures tuas, qui verba vix plena enuntiat lapsis dentibus? Tamen si justus est, si alienum non concupiscit, si de suo quod habet erogat indigentibus, si bene monet, et rectum sapit, si integre credit, si paratus est pro fide veritatis etiam ipsa confracta membra impendere, multi enim Martyres etiam senes : unde illum amamus? Quid in eo bonum videmus oculis carnis? Nihil. Quædam ergo est pulchritudo justitiæ, quam videmus oculo cordis, et amamus, et exardescimus : quam multum dilexerunt homines in ipsis Martyribus cum eorum membra bestiæ laniarent. Nonne cum sanguis fœdaret omnia, cum morsibus belluinis viscera funderentur, non habebant oculi nisi quod horrerent? Quid ibi erat quod amaretur, nisi quia erat in illa fœditate dilaniatorum membrorum integra pulchritudo justitiæ? Ista sunt bona domus Dei, his te para satiari. Sed ut inde satieris cum perveneris, hoc te oportet esurire et sitire cum peregrinaris : hoc siti, hoc esuri; quia ipsa erunt bona Dei. Audi illum Regem cui ista dicuntur, qui venit ut te reducat, et se tibi fecit viam[1]. Quid dicit? « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi » saturabuntur[2]. Sanctum templum tuum, admirabile in » justitia. » Et ipsum templum, fratres, nolite præter vos cogitare. Amate justitiam, et vos estis templum Dei.

IX. « Exaudi nos, Deus salvator noster. » Aperuit modo quem Deum dicat. Salvator est proprie Dominus Jesus Christus. Apparuit modo apertius de quo dixerat : « Ad te » omnis caro veniet. Exaudi nos, Deus salvator noster. » Ille unus vir qui assumitur in templum Dei, et plures sunt

[1] Joan. XIV, 6. — [2] Matth. V, 6.

et unus est. Ex unius persona dixit : « Exaudi, Deus, orationem meam : » et quia ipse unus ex pluribus constat, modo ait : « Exaudi nos, Deus, salvator noster. » Audi illum jam apertius prædicari : « Exaudi nos, Deus, salvator noster, spes omnium finium terræ et in mari longe. » Ecce unde dictum est : « Ad te omnis caro veniet. » Undique venitur. « Spes omnium finium terræ, » non spes unius anguli, non spes solius Judææ, non spes solius Africæ, non spes Pannoniæ, non spes Orientis aut Occidentis : sed, « Spes omnium finium terræ et in mari longe : » ipsorum finium terræ. « Et in mari longe : » et quia in mari, ideo longe. Mare enim in figura dicitur sæculum hoc, salsitate amarum, procellis turbulentum; ubi homines cupiditatibus perversis et pravis facti sunt velut pices invicem se devorantes. Attendite mare malum, mare amarum, fluctibus sævum ; attendite qualibus hominibus plenum sit. Quis optat hæreditatem, nisi morte alterius? Quis optat lucrum, nisi damno alterius? Quam multi aliorum defectione cupiunt sublimari? Quam multi ut emant optant alios vendere res suas? Quomodo se invicem opprimunt, et qui possunt devorant? Et cum devoraverit unus piscis major minorem, devoratur et ipse a majore. O piscis male, prædam vis de parvo, præda efficieris magno. Quotidie ista eveniunt, ante nos sunt ; videmus illa, horreamus illa. Non illa agamus, fratres, quia spes est ille finium terræ. Ille si non esset spes : « Et in mari longe, » non diceret Discipulis suis : « Faciam vos piscatores hominum[1]. » Jam in mari capti per retia fidei, gaudeamus nos ibi natare adhuc intra retia ; quia adhuc mare hoc sævit procellis, sed retia quæ nos ceperunt, perducentur ad littus. Littus est finis maris. Ergo perventio in finem sæculi. Interim intra ipsa retia, fra-

[1] Matth. IV, 19.

tres, bene vivamus : non retia rumpentes foras exeamus. Multi enim ruperunt retia, et schismata fecerunt, et foras exierunt. Quia malos pisces intra retia captos tolerare se nolle dixerunt; ipsi mali facti sunt potius, quam illi quos se non potuisse tolerare dixerunt. Namque illa retia ceperunt pisces et bonos et malos. Dominus dicit : « Simile » est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, quæ con» gregat ex omni genere, quam cum impleta esset edu» centes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, » malos autem foras miserunt : sic erit, inquit, in con» summatione sæculi. » Ostendit littus, ostendit finem maris. « Exibunt Angeli, et separabunt malos de medio » justorum, et mittet eos in caminum ignis : ibi erit fletus » et stridor dentium[1]. » Eia cives Jerusalem, qui intra retia estis, et pisces boni estis, tolerate malos, retia nolite rumpere : cum illis estis in mari, non cum illis eritis in vasis. Spes enim ille finium terræ, ipse spes est « Et in mari » longe. » Longe, quia et in mari.

X. « Præparans montes in fortitudine sua[2]. » Non in fortitudine illorum. Præparavit enim magnos prædicatores, et ipsos appellavit montes; humiles in se, excelsos in illo. « Præparans montes in fortitudine sua. » Quid dicit unus ex ipsis montibus? « Ipsi in nobismetipsis responsum » mortis habuimus, ut non fidentes in nobis simus, sed » in Deo qui suscitat mortuos[3]. » Qui in se fidit, et in Christo non fidit, non est de his montibus quos ille præparat in fortitudine sua. « Præparans montes in fortitu» dine sua : circumcinctus in potentatu. » Potentatum intelligo : « Circumcinctus » quid est? Christum qui in medio ponunt, circumcinctum faciunt, id est, undique cinctum. Habemus illum omnes communiter, ideo in medio est : circumcingimus illum omnes qui credimus in

[1] Matth. XIII, 47-50. — [2] Psal. LXIV, 7. — [3] 2 Cor. I, 9.

illum : et quia fides nostra non de viribus nostris, sed de illius potentia est; ideo circumcinctus in potentatu suo, non nostra fortitudine.

XI. « Qui conturbas fundum maris[1]. » Fecit hoc : videtur quid fecerit. Præparavit enim montes in fortitudine sua, misit illos prædicare : circumcinctus est a credenibus in potentatu : et commotum est mare, commottum est sæculum, et cœpit persequi sanctos ejus. « Circum» cinctus in potentatu : qui conturbas fundum maris. » Non dixit : Qui conturbas mare; sed, « Fundum maris. » Fundum maris est cor impiorum. Sicut enim a fundo vehementius omnia moventur, et fundus continet omnia : sic quidquid processit per linguam, per manus, per potestates diversas, ad persecutionem Ecclesiæ, de fundo processit. Si enim non esset radix iniquitatis in corde, non illa omnia procederent adversus Christum. Fundum conturbavit, forte ut et fundum exhauriret : nam in malis quibusdam exhausit mare a fundo, et posuit mare desertum. Dicit illud alius Psalmus, « Qui convertit mare in » aridam[2]. » Omnes impii et pagani qui crediderunt, mare erant, terra facti sunt; salsis fluctibus primo steriles, postea justitiæ fructu fœcundi. « Qui conturbas fun» dum maris : sonum fluctuum ejus quis sufferet? Quid » est, quis sufferet? » Quis homo sufferet sonum fluctuum maris, jussiones sublimitatum sæculi? Sed unde sufferuntur? Quia præparat montes in fortitudine sua. Quod ergo dixit, « Quis sufferet? hoc ait : Nos ipsi per nosmetipsos sufferre illas persecutiones non possemus, nisi ille daret fortitudinem. « Qui conturbas fundum maris : sonum fluc» tuum ejus quis sufferet. »

XII. « Turbabuntur gentes[3]. Primo turbabuntur : sed illi montes parati in fortitudine Christi, numquid turbati

[1] Psal. LXIV, 8. — [2] Id. LXV, 6. — [3] Id. LXIV, 8.

sunt? Turbatum est mare, elisum est in montes : mare fractum est, montes inconcussi manserunt. « Turbantur » gentes : et timebunt omnes [1]. » Ecce jam omnes timent : antea qui conturbati sunt, timent jam omnes. Non timuerunt Christiani, et timentur jam Christiani. Omnes qui persequebantur, modo timent. Superavit enim ille qui circumcinctus est in potentatu, sic ad illum venit omnis caro, ut cæteri paucitate ipsa jam timeant. « Et timebunt » omnes, qui inhabitant fines terræ, a signis tuis. » Miracula enim fecerunt Apostoli, et inde omnes fines terræ timuerunt et crediderunt.

XIII. Exitus mane et vespere delectabis[2] » id est, delectabiles facis. Jam in ista vita quid nobis promittitur ? « Exitus delectabis mane et vespere. » Sunt exitus mane ; sunt exitus vespere. Mane significat prosperitatem sæculi, vespere significat tribulationem sæculi. Intendat Charitas Vestra, in utroque enim tentatur anima humana ; et prosperitate, ne corrumpatur ; et adversitate, ne frangatur. Ideo autem mane prosperitatem significat, quia mane lætum est, transacta velut tristitia noctis. Tristes autem sunt tenebræ, veniente vespera : ideo veniente quasi mundi vespera, obtulit sacrificium vespertinum. Non ergo timeat unusquisque vesperam, nec mane corrumpatur. Ecce nescio quis, ut facias mali aliquid, promisit lucrum, mane est : arridet tibi ampla pecunia, mane tibi fit. Noli corrumpi, et habebis exitum mane. Si enim habes exitum, non capieris. Sic est enim promissio lucri, quasi esca in muscipula : coarctaris, et non est qua exeas ; caperis in muscipula. Dedit autem tibi exitum Dominus Deus tuus, ne lucro capiaris, cum tibi dicit in corde : Ego sum divitiæ tuæ. Noli attendere quod mundus promittit, sed quod promittit Conditor mundi : attende quod tibi promisit Deus fa-

[1] Psal. LXIV, 9. — [2] Ibid.

cienti justitiam, contemne quod tibi promittit homo ut abducat a justitia et adducat ad injustitiam. Noli ergo attendere quod mundus promittit, sed quod Conditor mundi; et habebis exitum mane per Domini verbum dicentis: «Quid » prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ autem » suæ detrimentum patiatur[1]? » Sed ille qui te promisso lucro corrumpere, et ad iniquitatem adducere non potuit, minabitur pœnas, et convertet se ad inimicitias, et incipiet tibi dicere : Si hoc non feceris, ego ostendam, ego faciam, habebis me inimicum. Primo cum lucrum promittebat, mane tibi erat : modo jam vesperascit, tristis factus es. Sed qui dedit tibi exitum mane, dabit et vespere. Quomodo contempsisti mane sæculi ex luce Domini, sic contemne et vesperam ex passionibus Domini, ut dicas animæ tuæ : Quid mihi amplius facturus est iste, quam passus est pro me Dominus meus? Teneam justitiam, non consentiam ad iniquitatem. Sæviat in carne : frangetur muscipula, et volabo ad Dominum meum; qui mihi ait : « Nolite timere eos qui corpus occidunt : animam autem » non possunt occidere[2]. » Et de ipso corpore securitatem dedit, dicens : «Capillus capitis vestri non peribit[3].» Magnifice hic posuit : « Delectabis exitus mane et vespere. » Si enim non te delectet ipse exitus, non laborabis exire inde. Mittis caput in lucrum promissum, si non te delectet promissio Salvatoris. Et rursus, cedis tentanti, et terrenti, si non te delectet ille qui prior passus est, ut tibi exitum faceret. « Exitus mane et vespere delectabis. »

XIV. « Visitasti terram, et inebriasti eam[4]. » Unde inebriavit terram? « Calix tuus inebrians quam præclarus » est[5]! Visitasti terram, et inebriasti eam : » misisti nubes tuas, pluerunt prædicationem veritatis, inebriata est terra.

[1] Matth. XXVI, 26. — [2] Id. X, 28. — [3] Luc. XXI, 18. — [4] Psal. LXIV. 10. — [5] Id. XXII, 5.

« Multiplicasti ditare eam. Unde multiplicasti eam ditare? » Fluvius Dei repletus est aqua. » Quis est fluvius Dei? Populus Dei. Primus populus repletus est, unde cætera terra rigaretur. Audi illum promittentem aquam : « Si » quis sitit, veniat et bibat. Qui credit in me, flumina » aquæ vivæ de ventre ejus fluent[1]. » Si flumina et unus fluvius; quia propter unitatem multi unum sunt. Multæ Ecclesiæ et una Ecclesia, multi fideles et una sponsa Christi : sic multa flumina et unus fluvius. Crediderunt multi Israëlitæ, et impleti sunt Spiritu sancto : inde diffusi sunt per gentes, cœperunt prædicare veritatem, et de fluvio Dei, qui impletus est aqua, irrigata est tota terra. « Parasti cibum illorum : quia ita est præparatio tua. » Non quia te promeruerunt, quibus peccata donasti : merita illorum mala erant; sed tu propter misericordiam tuam : « Quia ita est præparatio tua, ita parasti cibum il» lorum. »

XV. « Sulcos ejus inebria. » Fiant ergo primo sulci qui inebrientur : duritia pectoris nostri aperiatur vomere sermonis Dei : « Sulcos ejus inebria : multiplica generationes » ejus. » Videmus; credunt, et ex credentibus alii credunt, et ex illis alii credunt; et non sufficit uni homini, ut factus ipse fidelis unum lucretur. Sic multiplicatur et semen : pauca grana mittuntur, et segetes exurgunt. « Sulcos ejus » inebria; multiplica generationes ejus : in stillicidiis suis » lætabitur, cum exorietur[2], » id est, antequam sit forte idonea capacitati fluminis, « Cum exorietur, in stillicidiis » suis, id est, sibi congruis, lætabitur. » Parvulis enim adhuc et infirmis stillantur quædam de sacramentis, quia non possunt capere plenitudinem veritatis. Audi quomodo stillet parvulis dum exoriuntur, id est, in recenti ortu minus capacibus : Apostolus dicit : « Non potui

[1] Joan. VII, 37, 38. — [2] Psal. LXIV, 11.

» vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, » quasi parvulis in Christo[1]. » Cum dicit : « Parvulis in » Christo, » jam dicit exortos ; sed nondum idoneos ad capiendam illam uberem sapientiam, de qua dicit : « Sa- » pientiam loquimur inter perfectos[2]. » Lætetur in stillicidiis suis, cum exoritur et augetur, roboratus capiet et sapientiam : quomodo infans nutritur lacte, et fit idoneus cibo, tamen primo de ipso cibo, cui minus idoneus erat, illi lac factum est. « In stillicidiis suis lætabitur, cum exo- » rietur. »

XVI. « Benedices coronam anni benignitatis tuæ[3]. » Seminatur modo, crescit quod seminatur, erit et messis. Et modo super semen superseminavit inimicus zizania ; et exorti sunt mali inter bonos pseudo-christiani, similem habentes herbam, sed non parem fructum. Etenim zizania ea proprie dicuntur, quæ nascuntur in similitudine frumentorum, sicuti est lolium, sicuti est avena, et cætera talia quæ primam herbam prorsus similem habent. Propterea de seminatione zizaniorum hoc dicit Dominus : « Ve- » nit inimicus et superseminavit zizania ; cum autem cre- » visset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt » zizania. Ergo venit inimicus, et superseminavit zizania : » sed quid fecit tritico ? Non opprimitur zizaniis frumentum, imo per tolerantiam zizaniorum crescit fructus frumentorum. Ipse enim Dominus dixit quibusdam operariis volentibus eradicare zizania : « Sinite utraque crescere us- » que ad messem, ne forte cum vultis eradicare zizania, » eradicetis simul et frumentum : sed in tempore messis » dicam messoribus : Colligite primum zizania, et alligate » fasciculos ad comburandum, frumentum autem re- » condite in horreum[4]. » Ille est finis anni messis sæculi. « Benedices coronam anni benignitatis tuæ. » Coronam

[1] I Cor. III, 1. — [2] Id. II, 6. — [3] Psal. LXIV, 12. — [4] Matth. XIII, 25-30.

ubi audis, gloria victoriæ significatur. Vince diabolum, et habebis coronam. « Benedices coronam anni benigni» tatis tuæ. » Rursus commendat benignitatem Dei, ne quisquam de suis meritis glorietur.

XVII. « Et campi tui replebuntur ubertate : pingues» cent fines deserti, et colles exultatione accingentur[1]. » Campi, colles, fines deserti, iidem ipsi sunt homines. Campi propter æqualitatem : ergo propter æqualitatem, inde dicti sunt campi populi justi. Colles propter erectionem : quia erigit in se Deus eos qui se humiliant. Fines deserti, omnes Gentes. Quare fines deserti ? Deserti erant, nullus ad eos Propheta missus erat : sic erant illi quomodo eremus, qua non transit homo. Nullum verbum Dei missum est ad Gentes : soli populo Israël prædicaverunt Prophetæ. Ventum est ad Dominum, crediderunt frumenta in ipso populo Judæorum. Nam dixit tunc Discipulis : « Dicitis quia longe est messis, respicite, et videte quia » albæ sunt regiones ad messem[2]. » Fuit ergo messis prima, erit secunda in ultimo sæculo. Messis prima de Judæis, quia mittebantur ad illos Prophetæ annuntiantes venturum Salvatorem. Ideo dixit Discipulis suis Dominus: « Videte quia albæ sunt regiones ad messem : » regiones utique Judææ. « Alii, inquit, laboraverunt, et vos in » eorum labores intrastis[3]. » Laboraverunt Prophetæ ut seminarent, vos cum falce intrastis ad illorum labores. Facta est ergo prima messis : et inde de ipso frumento quod tunc purgatum est, seminatus est orbis terrarum, ut surgat alia messis quæ in fine metenda est. In secunda messe superseminata sunt zizania, modo hic laboratur. Quomodo in illa prima laboraverunt Prophetæ quousque veniret Dominus : sic in ista secunda laboraverunt Apostoli, et omnes prædicatores veritatis laborant, quousque

[1] Psal. LXIV, 13. — [2] Joan. IV, 35. — [3] Ibid. 38.

in finem Dominus mittat in messem Angelos suos. Antea ergo desertum erat, sed « Pinguescent fines deserti. » Ecce ubi Prophetæ non sonuerant, Dominus Prophetarum acceptus est : « Pinguescent fines deserti; et exulta- » tione colles accingentur. »

XVIII. « Induti sunt arietes ovium[1] : » subaudiendum, « Exultatione. » Qua enim exultatione colles accingentur, hac induuntur arietes ovium. Ipsi arietes, qui colles. Colles enim, eminentiore gratia; arietes, quia duces gregum. Arietes ergo Apostoli induti sunt exultatione, gaudent de fructibus suis, non sine causa laboraverunt, non sine causa prædicaverunt. « Induti sunt arietes ovium: et » convalles abundabunt frumento : » Et humiles populi multum fructum afferent. « Clamabunt : » Inde abundabunt frumento, quia clamabunt. Quid clamabunt? » Etenim hymnum dicent. » Aliud est enim clamare adversus Deum, aliud hymnum dicere; aliud clamare sacrilegia, aliud clamare laudes Dei. Si clamas in blasphemia, spinas protulisti : si clamas in hymno, abundas frumento.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXV.

Sermo ad plebem.

I. Inscribitur in titulo Psalmus iste[2] : « In finem Canticum Psalmi resurrectionis[3]. In finem, » cum auditis

[1] Psal. LXIV, 14. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 538-542. — [3] Psal. LXV, 1.

quando Psalmi pronuntiantur : In Christum intelligite : dicente Apostolo : « Finis enim Legis Christus ad justitiam » omni credenti[1]. » Quomodo ergo hic cantetur resurrectio, et cujus resurrectio quantum ipse donare et aperire dignatur, audietis. Resurrectionem enim Christiani novimus in capite nostro jam factam, et in membris futuram. « Caput Ecclesiæ Christus est, membra Christi Ecclesia[2]. » Quod præcessit in capite, sequetur in corpore. Hæc est spes nostra : ad hoc credimus, ad hoc duramus, et perseveramus in tanta malignitate hujus sæculi consolante nos spe, antequam spes fiat res. Res enim erit cum et nos resurrexerimus, et in cœlestem habitum commutati æquales Angelis facti fuerimus. Quis hoc sperare auderet, nisi Veritas promitteret? Hanc autem spem promissam sibi Judæi tenebant, et de bonis et quasi justis operibus multum gloriabantur, quod acceperant Legem secundum quam vivendo, et hic haberent bona carnalia, et in resurrectione mortuorum talia sperabant, de qualibus hic gaudebant. Propterea Sadducæis, qui negabant futuram resurrectionem, Judæi respondere non poterant proponentibus quæstionem, quam Domino proposuerunt iidem Sadducæi. Hinc enim intelligimus eos hanc quæstionem solvere non potuisse, quia Domino solvente mirati sunt. Proponebant ergo Sadducæi quæstionem de quadam muliere, quæ habuit septem viros, non simul, sed succedentes sibi. Erat enim hoc Legis ad populum propagandum, ut qui forte sine liberis defungeretur, frater ejus, si haberet, acciperet uxorem ejus, ad suscitandum semen fratri suo[3]. Proposita ergo illa muliere, quæ habuit septem viros omnes mortuos sine liberis, et ad hoc officium implendum ducentes fratris uxorem, dixerunt quærentes : « In resurrectione » cujus eorum erit uxor[4] ? » Procul dubio Judæi non fa-

[1] Rom. x, 4. — [2] Coloss. i, 18. — [3] Deut. xxv, 5. — [4] Matth. xxii, 28.

tigarentur, non deficerent in ista quæstione, si non talia sibi in resurrectione sperarent, qualia agebant in hac vita. Dominus autem æqualitatem Angelorum promittens, non humanam carnis corruptionem, ait illis : « Erratis, ne- » scientes Scripturas neque virtutem Dei; in resurrectione » enim neque nubent, neque uxores ducent : neque enim » incipient mori, sed erunt æquales Angelis Dei[1]. » Demonstravit quod ibi sit necessaria successio, ubi doletur decessio : ibi quia decessores non erunt, nec successores quærentur. Ad hoc enim subjecit : Non enim incipient mori. Verumtamen quia Judæi tenebant, etsi carnaliter, spem resurrectionis futuræ, gavisi sunt responsum esse Sadducæis, cum quibus illis erat de hac ancipiti et obscura quæstione certamen. Tenebant ergo Judæi spem resurrectionis mortuorum : et solos se ad beatam vitam resurrecturos sperabant propter opus Legis, et propter justificationes Scripturarum, quas habebant soli Judæi, et Gentes non habebant. « Crucifixus est Christus; cæci- » tas ex parte Israël facta est, ut plenitudo Gentium in- » traret[2] : » hoc Apostolo dicente. Cœpit etiam Gentibus promitti resurrectio mortuorum, credentibus in Jesum Christum quod resurrexerit. Inde Psalmus iste est adversus præsumptionem et superbiam Judæorum, pro fide Gentium ad eamdem spem resurrectionis vocatarum.

II. Quodam modo, fratres mei, animum Psalmi audistis. In hoc quod dixi, in hoc quod proposui, tota vestra suspendatur intentio; hinc vos nulla cogitatio avertat : contra præsumptionem dicitur Judæorum, qui de justificationibus Legis sperabant sibi resurrectionem, et crucifixerunt Christum qui primus resurrexit, non membra resurrectura solos Judæos habiturus, sed omnes qui in eum credidissent, id est, omnes Gentes. Inde cœpit :

[1] Matth. XXII, 23-30, et Luc. XX, 27-36. — [2] Rom. XI, 25.

« Jubilate Deo[1]. » Qui? « Omnis terra. » Non ergo sola Judæa. Videte, fratres, quemadmodum commendetur universitas Ecclesiæ toto orbe diffusæ : et non solum dolete Judæos, qui gratiam istam Gentibus invidebant, sed plus hæreticos plangite. Si enim dolendi sunt qui collecti non sunt, qnanto amplius qui collecti divisi sunt? « Jubilate Deo omnis terra. » Quid est, « Jubilate? » In vocem erumpite |gaudiorum, si non potestis verborum. Non enim verbis jubilatur, sed solus gaudentium sonitus redditur, quasi parturientis et parientis cordis lætitiam in vocem rei conceptæ, quæ verbis explicari non possit. « Jubilate Deo omnis terra : » nemo jubilet in parte. Nemo, inquam, jubilet in parte : omnis terra jubilet, Catholica jubilet. Catholica totum tenet : quicumque partem tenet, et a toto præcisus est, ululare vult, non jubilare. » Jubilate Deo omnis terra. »

III. « Psallite autem nomini ejus[2]. » Quid dixit? Psallentibus vobis benedicatur nomen ejus. Quid sit autem psallere, heri dixi, et credo meminisse Charitatem Vestram. Psallere, est organum etiam assumere, quod psalterium dicitur, et pulsu atque opere manuum vocibus concordare. Si ergo jubilatis, quod Deus audiat ; psallite etiam, quod homines et videant et audiant : sed non nomini vestro. « Cavete » enim facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis[3]. » Et propter cujus nomen, inquies, psallam, ut non videantur ab hominibus opera mea? Attendite alio loco : « Luceant opera vestra coram hominibus, ut » videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum » qui in cœlis est[4]. Videant bona facta vestra, et glorificent, » non vos, sed Deum. Nam si propter vos glorificandos facitis opera bona, respondetur quod ipse dixit de quibusdam talibus : « Amen dico vobis, perceperunt mercedem

[1] Psal. LXV, 2. — [2] Ibid. — [3] Matth. VI, 1. — [4] Id. V, 16.

» suam : » et iterum : « Alioquin mercedem non habebitis » apud Patrem vestrum qui in cœlis est[1]. » Ergo, inquies, debeo abscondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non. Sed quid ait? « Luceant opera vestra coram homini- » bus. » Anceps ergo remanebo. Hac mihi dicis : « Cavete » facere justitiam vestram coram hominibus : » hac mihi » dicis : « Luceant opera vestra bona coram hominibus. » Quid observabo? quid faciam? quid relinquam? Tam non potest homo servire duobus dominis diversa jubentibus, quam nec uni diversa jubenti. Non ait Dominus : Diversa jubeo. Finem attende, in finem canta : quo fine facias, vide. Si ideo facis ut tu glorificeris, hoc prohibui : si autem ideo ut Deus glorificetur, hoc jussi. Psallite ergo, non nomini vestro, sed nomini Domini Dei vestri. Vos psallite, ille laudetur : vos bene vivite, ille glorificetur. Unde enim habetis ipsum bene vivere? Si æternum haberetis, nunquam male fixissetis : si a vobis haberetis, nunquam non bene vixissetis. « Psallite autem nomini ejus. »

IV. « Date gloriam laudi ejus[2]. » Totam intentionem nostram in laudem Dei mittit, nihil nobis relinquit unde laudemur. Gloriemur inde magis, et gaudeamus : illi inhæreamus, in illo laudemur. Audistis cum legeretur Apostolus : « Videte vocationem vestram, fratres, quia non » multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, » non multi nobiles, sed stulta mundi elegit Deus, ut » confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut » confundat fortia; et ignobilia mundi elegit Deus, et ea » quæ non sunt tanquam quæ sunt, ut ea quæ sunt eva- » cuentur[3]. » Quid voluit dicere? quid voluit ostendere? Descendit Dominus Deus noster Jesus Christus reparare genus humanum, et dare gratiam suam omnibus intelligentibus, quia gratia illius est, non merita eorum : et ne

[1] Matth. VI, 1, 2. — [2] Psal. LXV, 2. — [3] I Cor. I, 26-28.

quælibet persona gloriaretur in carne, infirmos elegit. Nam inde non est electus etiam ille Nathanaël. Quid enim tibi videtur, ut publicanum in telonio sedentem eligeret Matthæum[1], et non eligeret Nathanaël cui perhibuit testimonium ipse Dominus, dicens : « Ecce verus Israëlita, » in quo dolus non est[2]? » Intelligitur ergo Nathanaël iste doctus fuisse in Lege. Non quia doctos non erat electurus : sed si ipsos primo elegisset, doctrinæ suæ merito se electos putarent; ita illorum scientia laudaretur, et laus Christi gratiæ minueretur. Perhibuit testimonium tanquam bono fideli, in quo dolus non erat : sed tamen eum non assumpsit inter illos Discipulos, quos primum idiotas elegit. Et unde intelligimus quod ille peritus erat Legis? Quando audivit ab uno ex eis qui secuti erant Dominum, dicente : « Invenimus Messiam, quod interpretatur Christus : » quæsivit unde, et dictum est : A Nazareth : » et ille : « A Nazareth potest aliquid boni esse. » Procul dubio qui intellexit, quia a Nazareth potest aliquid boni esse, peritus erat Legis, et bene Prophetas inspexerat. Novi esse in illis verbis aliam pronuntiationem, sed a prudentioribus non est approbata, ut quasi desperasse videretur ille, cum audiens dixisset : « A Nazareth potest » aliquid boni esse? » id est, numquid potest? Sic pronuntiando quasi desperaret. Sequitur autem ibi : « Veni, » et vide[3]. » Hæc verba, id est, « Veni, et vide, » utramque possunt pronuntiationem sequi. Si dicas, quasi non credens : « A Nazareth potest aliquid boni esse? » respondetur : « Veni, et vide » quod non credis. Rursus si dicas confirmans : « A Nazareth potest aliquid boni esse ; » respondetur : « Veni, et vide » quam vere sit bonum quod nuntio a Nazareth ; et quam recte credas veni, et experire. Hinc tamen existimatur doctus ille in Lege fuisse,

[1] Matth. IX, 9. — [2] Joan. I, 47. — [3] Ibid. 41-47.

quia non est electus inter Discipulos ab illo, qui stulta mundi prius elegit[1], cum tantum ei perhibuerit testimonium Dominus dicens : « Ecce vere Israëlita, in quo dolus » non est. » Elegit ergo Dominus postea et oratores; sed illi superbirent, si non prius eligeret piscatores : elegit divites; sed dicerent merito divitiarum suarum se electos esse, nisi primo elegisset pauperes : elegit imperatores postea; sed melius est ut Romam cum venerit imperator, deposito diademate, ploret ad memoriam piscatoris, quam ut piscator ploret ad memoriam imperatoris. « Infirma » enim mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et ignobilia mundi elegit, et ea quæ non sunt tanquam quæ » sunt, ut ea quæ sunt evacuentur. » Et quid sequitur? Conclusit Apostolus : « Ut non glorietur coram Deo omnis » caro[2]. » Videte quemadmodum nobis abstulit gloriam, ut daret gloriam : abstulit nostram, ut daret suam : abstulit inanem, ut daret plenam; abstulit nutantem, ut daret solidam. Quanto ergo gloria nostra fortior et firmior, quia in Deo est? Non ergo in te debes gloriari; prohibuit veritas : sed quod ait Apostolus, hoc præcepit veritas : « Qui gloriatur, in Domino glorietur[3]. Date ergo gloriam laudi » ejus. » Nolite imitari Judæos, qui quasi meritis suis volebant tribuere justificationes suas, et invidebant Gentibus accedentibus ad gratiam evangelicam, ut peccata omnia donarentur eis : quasi illi non haberent quod sibi donaretur; jam, quasi boni operarii, mercedem expectantes. Et cum adhuc ægroti essent, sanos se esse putabant, et inde periculosius ægrotabant. Nam si vel mitius ægrotassent, non quasi phrenetici medicum occidissent. « Date gloriam » laudi ejus. »

V. « Dicite Deo : Quam timenda sunt opera tua[4]. » Quare timenda, et non amanda? Audi aliam vocem Psalmi.

[1] I Cor. I, 27. — [2] Ibid. 27-29. — [3] Ibid. 31. — [4] Psal. LXV, 3.

« Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore[1].» Quid sibi hoc vult? Audi vocem Apostoli : « Cum timore, » inquit, et tremore vestram ipsorum salutem opera- » mini. » Quare, « Cum timore et tremore? » Subjecit causam : « Deus est enim qui operatur in vobis et velle et » operari pro bona voluntate[2]. » Si ergo Deus operatur in te, gratia Dei bene operaris, non viribus tuis? Ergo si gaudes, et time : ne forte quod datum est humili, auferatur superbo. Nam ut noveritis hoc esse factum de ipsa superbia Judæorum, quasi se ex operibus Legis justificantium, et ideo cadentium : dicit alius Psalmus : « Hi in » curribus, et hi in equis, » quasi in suis quibusdam passibus et instrumentis ad erectionem suam : « Nos autem, » inquit, in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. » Hi in curribus, et hi in equis : nos autem in nomine » Domini Dei nostri magnificabimur. » Vide quemadmodum illi extollebantur in se : vide quemadmodum isti gloriabantur in Deo. Propterea quid secutum est? « Illis » obligati sunt pedes, et ceciderunt : nos autem surreximus, et erecti sumus[3]. » Audi ipsum Dominum nostrum hoc idem dicentem : « Ego, inquit, veni, ut qui » non vident, videant; et qui vident, cæci fiant[4]. » Vide in una parte bonitatem, in alia quasi malitiam. Sed quid illo melius? quid misericordius? quid justius? Quare ergo, « Qui non vident videant? » Propter bonitatem. Quare, « Et qui vident cæci fiant? » Propter elationem. Et vere videbant, et facti sunt cæci? Non videbant, sed videre sibi videbantur. Nam ecce videte, fratres, cum dicerent ipsi Judæi, « Num sumus cæci? Ait illis Dominus, Si cæci » essetis, peccatum non haberetis : modo autem quia di- » citis : Videmus, peccatum vestrum in vobis manet.[5]» Ad

[1] Psal. II, 11. — [2] Philip. II, 12, 13. — [3] Psal. XIX, 8, 9. — [4] Joan. IX, 39. — [5] Ibid. 40, 41.

medicum venisti, videre te dicis? Cessabunt collyria, semper cæcus remanebis : confitere te cæcum, ut illuminari merearis. Attende Judæos, attende Gentes. « Qui non » vident, videant, inquit : ideo veni, ut qui vident, cæci » fiant. » Ipsum Dominum nostrum Jesum Christum in carne videbant Judæi, Gentes non videbant : ecce qui viderunt, crucifixerunt; qui non viderunt, crediderunt. Ergo quid fecisti, o Christe, adversus superbos? Quid fecisti? Videmus, quia dignatus es, et membra tua sumus : videmus. Abscondisti Deum, objecisti hominem. Quare hoc? « Ut cæcitas ex parte Israël fieret, et plenitudo Gen» tium intraret[1]. » Ad hoc abscondisti Deum, et hominem aspectibus abjecisti. Videbant, et non videbant : videbant quod acceperas, et non videbant quod eras : videbant formam servi, non videbant formam Dei[2] : formam servi, qua major est Pater[3], non formam Dei, propter quam modo audistis : « Ego et Pater unum sumus[4]. » Tenuerunt quod videbant, crucifixerunt quod videbant; insultaverunt ei quem videbant, non agnoverunt qui latebat. Audi Apostolum dicentem : « Si enim cognovis» sent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent[5]. » Ergo Gentes quæ vocatæ estis, attendite ramos præcisos propter severitatem, vos autem insertos propter bonitatem, et participes factos pinguedinis oleæ, non altum sapientes, id est, non superbientes. « Non enim tu radicem portas, » ait, sed radix te. » Magis terreamini, quia videtis amputatos ramos naturales. Judæi enim per Patriarchas venerunt, de carne Abrahæ nati sunt. Et quid ait Apostolus? « Sed dicis: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Bene; » propter infidelitatem fracti sunt : tu autem, inquit, fide » stas, noli altum sapere, sed time : si enim naturalibus

[1] Rom. XI, 25. — [2] Philip. II, 6, 7. — [3] Joan. XIV, 28. — [4] Id. X, 30. — [5] I Cor. II, 8.

» ramis Deus non pepercit, neque tibi parcet[1]. » Attende ergo ramos fractos, et te insertum : noli extolli super ramos fractos, sed magis dicito Deo : « Quam metuenda » sunt opera tua ! » Fratres, si adversus Judæos olim præcisos de radice Patriarcharum extollere nos non debemus, sed timere potius, et dicere Deo : « Quam timenda » sunt opera tua : » quanto minus non nos debemus extollere adversus recentia vulnera præcisionum? Præcisi sunt ante Judæi, insertæ sunt Gentes : de ipsa insertione præcisi sunt hæretici ; sed neque contra illos nos extollere debemus ; ne forte præcidi mereatur, quem delectat insultare præcisis. Fratres mei, qualiscumque episcopi vox sonuit vobis : rogamus vos ut caveatis, quicumque in Ecclesia estis, nolite insultare eis qui non sunt intus ; sed orate potius ut et ipsi intus sint. « Potens est enim Deus » iterum inserere illos[2]. » De ipsis Judæis dixit hoc Apostolus, et factum est in eis. Resurrexit Dominus, et multi crediderunt : non intellexerunt cum crucifigerent, tamen postea crediderunt in eum, et donatum est eis tam magnum delictum. Fusus Domini sanguis donatus est homicidis, ut non dicam deicidis : « Quia si cognovissent, nun» quam Dominum gloriæ crucifixissent[3]. » Modo homicidis donatus est fusus sanguis innocentis : et ipsum sanguinem, quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. « Di» cite ergo Deo : Quam timenda sunt opera tua ! » Unde timenda? « Quia cæcitas ex parte Israël facta est, ut pleni» tudo Gentium intraret[4]. » O Gentium plenitudo, dic Deo : « Quam timenda sunt opera tua ! » et sic gaude ut contremiscas, noli extolli super ramos præcisos. « Dicite » Deo : Quam timenda sunt opera tua ! »

VI. « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini-

[1] Rom. XI, 17-20. — [2] Ibid. 23. — [3] I Cor. II, 8. — [4] Rom. XI, 25.

» mici tui[1]. » Ad hoc tibi, inquit, mentientur inimici tui, ut multa sit potentia tua. Quid est hoc? Intentius audite. Potentia Domini nostri Jesu Christi maxime apparuit in resurrectione, unde Psalmus iste titulum accepit. Et resurgens apparuit Discipulis suis[2]. Non apparuit inimicis suis, sed Discipulis suis. Crucifixus apparuit omnibus, resurgens fidelibus : ut etiam postea qui vellet crederet, et credenti resurrectio promitteretur. Multi sancti multa miracula fecerunt, nullus ipsorum mortuus resurrexit : quia et qui ab eis resuscitati sunt, morituri resuscitati sunt. Intendat Charitas Vestra. Commendans Dominus opera sua dixit : « Operibus credite, si mihi non vultis » credere[3]. » Et commendantur etiam præterita opera Prophetarum; et si non eadem, tamen multa eadem, multa ejusdem potentiæ. Ambulavit Dominus super mare, jussit et Petrum[4]. Numquid non ibi erat ipse Dominus, quando se divisit mare, ut Moyses cum populo Israël transiret[5]? Idem Dominus illa faciebat. Qui fecit ista per carnem suam, ipse illa faciebat per carnem servorum suorum. Illud tamen per servos suos non fecit, (nam ipse omnia faciebat,) ut aliquis ipsorum mortuus esset, et resurgeret in vitam æternam. Quia ergo possent dicere Judæi, cum miracula faceret Dominus : Fecit hæc et Moyses, fecit Elias, fecit Elisæus : possent sibi ista dicere, quia et illi mortuos resuscitaverunt, et multa miracula fecerunt : propterea cum ab illo signum peteretur, proprium signum commendans quod in se solo futurum erat, ait : « Generatio ista prava et amaricans signum quærit, et signum » non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ : sicut » enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus

[1] Psal. LXV, 3. — [2] Act. X, 40. — [3] Joan. X, 38. — [4] Matth. XIV, 25. — [5] Exod. XIV, 21.

» noctibus, sic erit et Filius hominis in corde terræ tribus » diebus et tribus noctibus[1]. » Quomodo fuit Jonas in ventre ceti? nonne ut postea vivus evomeretur? Hoc fuit infernus Domino, quod Jonæ cetus. Hoc signum proprium commendavit, hoc est potentissimum. Potentius est revixisse mortuum, quam non fuisse mortuum. Magnitudo potentiæ Domini secundum quod homo factus est, in virtute resurrectionis apparet. Hanc commendat et Apostolus, cum dicit: « Non habens meam justitiam quæ » ex Lege est, sed eam quæ est per fidem Christi, quæ » est ex Deo justitia in fide, ad cognoscendum eum et » virtutem resurrectionis ejus[2]. » Sic commendatur et alio loco : « Et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit » in virtute Dei[3]. » Cum ergo ista magna potentia Domini in resurrectione intelligatur, unde titulum Psalmus iste accepit, quid sibi vult, « In multitudine potentiæ tuæ » mentientur tibi inimici tui, » nisi ut sic intelligas : Ideo tibi mentientur inimici tui ut crucifigaris, ideo crucifigeris ut resurgas? Mendacium ergo illorum ad commendandam multam potentiam tuam valebit. Quare solent inimici mentiri? Ut potentiam cujusque minuant, de quo mentiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minus appareret potentia tua, si tibi illi non mentirentur.

VII. Attendite et ipsum mendacium falsorum testium in Evangelio, et videte quia de resurrectione est. Cum enim Domino dictum esset : « Quod signum ostendis no- » bis, quia ista facis[4]?» excepto eo quod dixerat de Jona, per aliam similitudinem hoc ipsum item dixit, ut noveritis hoc proprium signum maxime commendatum : « Sol- » vite templum, inquit, hoc, et in tribus diebus excitabo » illud. Et illi dixerunt : Quadraginta et sex annis ædi-

[1] Matth. XII, 39, 40. — [2] Philip. III, 10. — [3] 2 Cor. XIII, 4. — [4] Joan II, 18.

» ficatum est templum hoc, et tu in triduo excitabis » illud? » Et Evangelista, quid illud esset exponens : « Hoc autem, inquit, dicebat Jesus de templo corporis » sui[1]. » Ecce hanc potentiam suam hominibus se demonstraturum dicebat, unde similitudinem de templo dederat, propter carnem suam, quæ erat templum latentis intus Divinitatis. Unde Judæi templum foris videbant, Numen intus habitans non videbant. Ex istis verbis Domini concinnaverunt falsi testes mendacium, quod contra eum dicerent, ex his ipsis ubi commendavit resurrectionem suam futuram, loquens de templo. Dixerunt enim falsi testes adversus eum, cum quæreretur ab eis quid illum audissent dixisse : « Audivimus eum dicentem : Solvam templum » hoc, et post triduum resuscitabo illud[2]. Post triduum » resuscitabo, » audierant. « Solvam, » non audierant : sed audierant, « Solvite. » Unum verbum mutaverunt et paucas litteras, ut falsum testimonium molirentur. Sed cui mutas verbum, o humana vanitas, o humana infirmitas? Verbo incommutabili verbum mutas? Mutas tu tuum verbum, numquid mutas Dei Verbum? Unde alio loco dicitur : « Et mentita est iniquitas sibi[3]. » Quare ergo tibi mentiti sunt inimici tui, o Domine, cui jubilat omnis terra? « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini» mici tui. » Dicent, Solvam : cum tu dixeris, « Solvite. » Quare te dixerunt dixisse, « Solvam; » et non dixerunt quod tu dixisti, « Solvite? » Ut quasi ipsi se a crimine soluti templi defenderent sine causa. Christus enim, quia voluit, mortuus est : et tamen vos occidistis. Ecce concedimus vobis, o mendaces, ipse solvit templum. Dictum est enim ab Apostolo : « Qui me dilexit, et tradidit se» metipsum pro me[4]. » Dictum est de Patre : « Qui pro-

[1] Joan. II, 19-21. — [2] Matth. XXVI, 61. — [3] Psal. XXVI, 12. — [4] Galat. II, 20.

» prio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus » tradidit illum[1]. » Si ergo Pater Filium tradidit, et Filius semetipsum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro nobis, bene fecit : Christus tradendo se ipsum pro nobis, fecit bene : tradendo Judas Magistrum pro avaritia sua[2], fecit male. Non enim quod nobis præstitum est de passione Christi, malitiæ Judæ deputabitur : habebit ille mercedem malitiæ, Christus laudem gratiæ. Prorsus ipse solverit templum, ipse solverit qui dixit : « Potestatem habeo ponendi animam meam, » et potestatem habeo iterum sumendi eam : nemo tollit » eam a me, sed ego ipse pono eam a me, et iterum sumo » eam[3]. » Ipse solverit templum gratia sua, malitia vestra. « In multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi ini- » mici tui. » Ecce mentiuntur, ecce creditur eis, ecce opprimeris, ecce crucifigeris, ecce insultatur tibi, ecce caput agitatur : « Si Filius Dei est, descendat de cruce[4]. » Ecce quando vis animam ponis, et lancea latus percuteris[5], et sacramenta de latere tuo defluunt; deponeris de ligno, involveris linteaminibus, poneris in sepulcro, adduntur custodes ne tollant te Discipuli tui; venit hora resurrectionis tuæ, terra concutitur, monumenta scinduntur, resurgis occultus, appares manifestus. Ubi sunt ergo illi mendaces? ubi est falsum testimonium malevolentiæ? Nonne in multitudine potentiæ tuæ mentiti sunt tibi inimici tui?

VIII. Da et illos sepulcri custodes; referant quid viderint; accipiant pecuniam, et ipsi mentiantur : dicant etiam ipsi moniti perversi a perversis, dicant a Judæis corrupti, qui in Christo noluerunt esse integri; dicant, mentiantur etiam ipsi. Quid dicturi sunt? Dicite, videa-

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Matth. XXVI, 15. — [3] Joan. X, 18. — [4] Matth. XXVII, 46. — [5] Joan. XIX, 34.

mus : mentiemini et vos in multitudine potentiæ Domini. Quid dicturi estis? Cum dormiremus nos, venerunt Discipuli ejus, et abstulerunt eum de monumento[1]. O vere stultitia dormiens? Aut vigilabas, et prohibere debuisti : aut dormiebas, et quid sit gestum nescisti. Accesserunt et ipsi mendacio inimicorum : auctus est numerus mentientium, ut augeretur merces credentium : « Quia in » multitudine potentiæ tuæ mentientur tibi inimici tui. » Ergo mentiti sunt, in multitudine potentiæ tuæ mentiti sunt : apparuisti contra mendaces veracibus, et apparuisti eis veracibus quos tu veraces fecisti.

IX. Remaneant Judæi in mendaciis suis : tibi, quia in multitudine potentiæ tuæ mentiti sunt, fiat quod sequitur : « Omnis terra adoret te et psallat tibi, psallat no- » mini tuo, Altissime[2]. » Paulo ante humillime, modo « Altissime : » humillime inter manus mentientium inimicorum; Altissime super verticem laudantium Angelorum. « Omnis terra adoret te et psallat tibi, psallat nomini » tuo, Altissime. »

X. « Venite, et videte opera Domini. » O Gentes, o ultimæ nationes, relinquite Judæos mentientes, venite confitentes. « Venite, et videte opera Domini : terribilis in » consiliis super filios hominum[3]. » Filius hominis quidem et ipse dictus est, et vere filius hominis factus est : verus Filius Dei in forma Dei; verus filius hominis in forma servi[4] : sed nolite formam istam servi ex aliorum similium conditione pensare : « Terribilis est in consiliis super fi- » lios hominum. » Machinati sunt filii hominum consilium ad crucifigendum Christum, crucifixus excæcavit crucifigentes. Quid ergo fecistis, filii hominum, machinando acuta consilia adversus Dominum vestrum, in quo latebat majestas, et apparebat infirmitas? Vos machinati estis con-

[1] Matth. XXVIII, 13. — [2] Psal. LXV, 4. — [3] Ibid. 5. — [4] Philip. II, 6.

silia perdendi, ille excæcandi et salvandi; excæcandi superbos, salvandi humiles : ad hoc autem superbos ipsos excæcandi, ut cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confessi illuminarentur. « Terribilis in con» siliis super filios hominum. » Vere terribilis. Ecce cæcitas ex parte Israël facta est : ecce Judæi ex quibus natus est Christus, foris sunt : ecce Gentes quæ contra Judæam erant, in Christo intus sunt[1]. « Terribilis in consiliis super » filios hominum. »

XI. Propterea quid fecit terrore consilii sui? Convertit mare in aridam. Hoc enim sequitur : « Qui convertit mare » in aridam[2]. » Mare erat mundus, amarus salsitate, turbulentus tempestate, sæviens fluctibus persecutionum, mare erat : certe in aridam conversum est mare, modo sitit aquam dulcem mundus, qui salsa plenus erat. Quis hoc fecit? « Qui convertit mare in aridam. » Jam anima Gentium omnium quid dicit? « Anima mea velut terra sine » aqua tibi[3]. Qui convertit mare in aridam. In flumine » pertransibunt pede. » Illi ipsi qui conversi sunt in aridam, cum essent antea mare, « In flumine pede pertran» sibunt. » Quid est flumen? Flumen est omnis mortalitas sæculi. Videte flumen : alia veniunt et transeunt, alia transitura succedunt. Nonne sic fit in aqua fluminis, quæ de terra nascitur, et manat? Omnis qui natus est, cedat oportet nascituro : et omnis iste ordo rerum labentium, fluvius quidam est. In istum fluvium non se mittat cupida anima, non se mittat, stet. Et quomodo transibit delectationes rerum periturarum? Credat in Christum, et transibit pede : transit illo duce, pede transit. Quid est : pede transire? Facile transire. Non quærit equum ut transeat, non erigitur superbia ad transeundum flumen : humilis

[1] Rom. XI, 25. — [2] Psal. LXV, 6. — [3] Id. CXLII, 6.

transit, et tutius transit. « In flumine pertransibunt » pede. »

XII. « Ibi jucundabimur in ipso. » O Judæi, de vestris operibus gloriamini : ponite superbiam gloriandi de vobis, sumite gratiam jucundandi in Christo. Ibi enim jucundabimur, sed non in nobis : « Ibi jucundabimur in » ipso. » Quando jucundabimur? Cum flumen transierimus pede. Vita æterna promittitur, resurrectio promittitur, ibi caro nostra jam non erit flumen : flumen enim modo est, quando mortalitas est. Videte si stat aliqua ætas. Pueri crescere volunt; et nesciunt spatium vitæ suæ annis succedentibus minui. Non enim adduntur anni, sed subtrahuntur crescentibus : sicut aqua fluminis prorsus accedit, sed a fonte recedit. Et volunt crescere pueri, ut careant dominatu majorum : ecce crescunt, agitur cito, perveniunt ad juventutem ; qui excesserunt pueritiam, si possunt teneant juventutem : transit et ipsa. Senectus succedit : vel senectus æterna sit : morte aufertur. Ergo fluvius est carnis nascentis. Hunc fluvium mortalitatis, ne mortalium rerum concupiscentia subvertat et rapiat, facile transit qui humiliter, id est, pede transit, duce illo qui prior transiit, qui de torrente in via usque ad mortem bibit, propterea exaltavit caput[1]. Transeuntes ergo pede fluvium istum, id est, facile transeuntes mortalitatem istam fluentem, « Ibi jucundabimur in ipso. » Modo autem in quo, nisi vel in ipso, vel in spe ipsius? Etsi enim jucundamur modo, in spe jucundamur ; tunc autem in ipso jucundabimur. Et modo in ipso, sed per spem : « Tunc au» tem facie ad faciem[2]. »

XIII. « Ibi jucundabimur in ipso. » In quo « Qui dominatur in virtute sua in æternum[3]. » Nam nos quam

[1] Psal. CIX, 7. — [2] I Cor. XIII, 11. — [3] Psal. LXV, 7.

virtutem habemus? et numquid æternam? Si æterna esset virtus nostra, non lapsi essemus, non cecidissemus in peccatum, non meruissemus mortalitatem pœnalem [1]. Ille voluntate suscepit, quo nos meritum nostrum dejecit. « Qui dominatur in virtute sua in æternum. » Ejus participes efficiamur, in cujus virtute nos erimus fortes, ille autem in sua. Nos illuminati, ille lumen illuminans : nos aversi ab illo, contenebramur; ille averti a se non potest. Calore ipsius accendimur; unde recedentes frigueramus, accedentes rursum accendimur. Ergo dicamus ei ut custodiat nos in virtute sua, quia in ipso jucundabimur, «Qui » dominatur in virtute sua in æternum. »

XIV. Sed non hoc solis Judæis præstat credentibus. Quia multum se extulerunt Judæi de virtute sua præsumentes, postea cognoverunt in cujus virtute fuerunt salubriter fortes, et quidam eorum crediderunt : sed non sufficit Christo; multum est quod dedit, magnum pretium dedit, non pro solis Judæis debuit valere quod dedit. « Oculi ejus super Gentes respiciunt. » Ergo, « Oculi ejus » super Gentes respiciunt [2]. » Et quid facimus? Murmurabunt Judæi; dicturi sunt Judæi : Quod nobis, hoc et illis; nobis Evangelium, illis Evangelium; nobis gratiam resurrectionis, et illis gratiam resurrectionis; nihil nobis prodest quod nos Legem accepimus, et in justificationibus Legis viximus, et tenuimus præcepta patrum? nihil valebit? hoc illis quod nobis! Non litigent, non contendant. « Qui ama» ricant, non exaltentur in semetipsis. » O caro misera et tabescens, nonne peccatrix es? Quid clamat lingua tua? Attendatur conscientia. « Omnes enim peccaverunt, et egent » gloria Dei [3]. » Agnosce te infirmitas humana. Accepisti Legem, ut et prævaricatrix Legis esses : non enim tenuisti et implesti quod accepisti. Accessit tibi ex Lege, non justifi-

[1] Gen. III, 17. — [2] Psal. LXV, 7. — [3] Rom. III, 23.

catio quam Lex jubet, sed prævaricatio quam tu fecisti. Si ergo abundavit peccatum, quid invides superabundanti gratiæ[1]? Noli amaricare, quia « Qui amaricant, non exaltentur. » Quasi maledixisse videtur, « Qui amaricant, non » exaltentur, imo exaltentur, sed non in se ipsis. » Humilientur in se ipsis, exaltentur in Christo. « Qui enim se » humiliat, exaltabitur; et qui se exaltat, humiliabitur[2]. » Qui amaricant, non exaltentur in semetipsis. »

XV. « Benedicite Gentes Deum nostrum[3]. » Ecce repulsi sunt qui amaricant, reddita est illis ratio : aliqui conversi sunt, aliqui superbi remanserunt. Non vos terreant qui gratiam evangelicam invident Gentibus : jam venit semen Abrahæ, in quo benedicuntur omnes Gentes[4]. Benedicite eum in quo benedicimini, « Benedicite Gentes » Deum nostrum : et audite vocem laudis ejus. » Ne vos ipsos laudetis, sed ipsum laudetis. Quæ est vox laudis ejus? Quia gratia ipsius sumus, quidquid boni sumus. « Qui posuit animam meam in vitam[5]. » Ecce vox laudis ejus : « Qui posuit animam meam in vitam. » Ergo in morte erat : in morte erat in te. Inde est quod non debuistis exaltari in vobis ipsis. Ecce in morte erat in te : ubi erit in vita, nisi in illo qui dixit : « Ego sum via, » veritas et vita[6]? » Quomodo quibusdam credentibus ait Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux » in Domino[7]. » Tenebræ ergo in vobis, lux in Domino : sic mors in vobis, vita in Domino. » Qui posuit animam » meam in vitam. » Ecce posuit animam nostram in vitam, quia credimus in eum; in vitam posuit animam nostram : sed quid deinde opus est, nisi ut perseveremus usque in finem[8]? Et hoc quis dabit, nisi de quo consequenter dictum est : « Et non dedit in motum pedes meos? »

[1] Rom. v, 20. — [2] Matth, XXIII, 12. — [3] Psal. LXV, 8. — [4] Gen. XII, 3. — [5] Psal. LXV, 9. — [6] Joan. XIV, 6. — [7] Ephes. v, 8. — [8] Matth. x, 22.

Ipse posuit animam in vitam, ipse regit pedes, ne nutent, ne moveantur, et dentur in motum; ipse nos facit vivere, ipse perseverare usque in finem, ut in æternum vivamus. « Et non dedit in motum pedes meos. »

XVI. Quare hoc dixisti, « Et non dedit in motum pe- » des meos ? » Quid enim passus es, aut quid pati potuisti, ut moverentur pedes tui? Quid? Audi quæ sequantur. » Quare dixi, « Non dedit in motum pedes meos? » Qui multa passi sumus, de quibus moverentur de via pedes nostri, nisi ipse regeret, et eos in motum non daret. Quæ sunt ista? « Quoniam probasti nos, Deus; ignisti nos, sicut » ignitur argentum[1]. » Non ignisti sicut fœnum, sed sicut argentum : adhibendo nobis ignem, non in cinerem convertisti, sed sordes abluisti. « Ignisti nos sicut ignitur » argentum. » Et vide quomodo sævit Deus in illos, quorum animam posuit in vitam. « Induxisti nos in muscipu- » lam : » non ut capti moreremur, sed unde liberati experiremur. « Posuisti tribulationes in dorso nostro[2]. » Erecti enim male, superbi eramus : male erecti curvati sumus, ut curvati bene erigeremur. « Posuisti tribulatio- » nes in dorso nostro : imposuisti homines super capita » nostra[3]. » Hæc omnia passa est Ecclesia variis et diversis persecutionibus; passa est hoc singillatim, etiam modo patitur. Non enim quisquam est, qui se in hac vita ab his tentationibus possit dicere immunem. Ergo imponuntur et homines super capita nostra : toleramus quos nolumus, patimur superiores aliquando quos novimus pejores. Peccata autem si desint, bene superior est homo : quanto autem plura adsunt, tanto est inferior. Et bonum est ut consideremus nos peccatores esse, et sic toleremus impositos super capita nostra : ut et nos Deo confiteamur quia digne patimur. Quid enim indigne pateris quod facit qui justus

[1] Psal. LXV, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

est? « Posuisti tribulationes in dorso nostro : imposuisti » homines super capita nostra. » Sævire videtur Deus, cum ista facit : ne metuas, quoniam Pater est, nunquam sic sævit ut perdat. Quando male vivis, si parcit, plus irascitur. Omnino istæ tribulationes flagella sunt corrigentis, ne sit sententia punientis. « Posuisti tribulationes » in dorso nostro ; imposuisti homines super capita nos» tra. »

XVII. « Transivimus per ignem et aquam[1]. » legis et aqua, utrumque periculosum est in hac vita. Certe videtur aqua ignem extinguere, et ignis videtur aquam siccare. Ita et ipsæ tentationes sunt, quibus abundat hæc vita. Ignis urit, aqua corrumpit : utrumque metuendum, et ustio tribulationis, et aqua corruptionis. Quando sunt res angustæ, et aliqua quæ infelicitas dicitur in hoc mundo, quasi ignis est : quando sunt res prosperæ, et abundantia sæculi circumfluit, quasi aqua est. Vide ne te ignis exurat, ne aqua corrumpat. Firmus esto adversus ignem, coqui te oportet, tanquam vas fictum mitteris in caminum ignis, ut firmetur quod formatum est. Vas ergo jam igne firmatum aquam non timet : vas autem si solidatum igne non fuerit, tanquam lutum aqua solvetur. Noli festinare ad aquam : per ignem transi ad aquam, ut transeas et aquam. Propterea et in sacramentis et in catechizando et in exorcizando adhibetur prius ignis. Nam unde plerumque immundi spiritus clamant : Ardeo, si ille ignis non est? Post ignem autem exorcismi venitur ad baptismum : ut ab igne ad aquam, ab aqua in refrigerium. Quod autem in sacramentis, hoc in tentationihus hujus sæculi : angustia timoris accedit prima, vice ignis ; postea ablato timore, metuendum est ne felicitas mundana corrumpat. Cum autem te ignis crepare non fecerit, et in aquam non

[1] Psal. LXV, 12.

merseris, sed enataveris; per disciplinam transis ad requiem, et transiens per ignem et aquam educeris in refrigerium. Quarum enim rerum signa sunt in sacramentis, ipsæ res sunt in illa perfectione vitæ æternæ. Jam cum transierimus ad illud refrigerium, fratres charissimi, nullum ibi timebimus inimicum, nullum tentatorem, nullum invidum, nullum ignem, nullam aquam; perpetuum ibi refrigerium erit. Refrigerium propter quietem dicitur. Nam si dicas : Calor est, verum est si dicas : Refrigerium, verum est. Si enim refrigerium male accipias, quasi torpescimus ibi. Non autem torpescimus ibi, sed requiescimus : nec quia calor dicitur, æstuabimus ibi, sed fervebimus spiritu. Attende ipsum calorem in alio Psalmo : « Nec est qui se abscondat a calore ejus [1]. » Quid dicit et Apostolus? « Spiritu ferventes [2]. » Ergo, « Transivimus » per ignem et aquam : et eduxisti nos in refrigerium. »

XVIII. Attende quia non tantum de refrigerio, sed nec de ipso igne optabili tacuit : « Introibo in domum tuam » in holocaustis [3]. » Quid est holocaustum? Totum incensum, sed igne divino. Holocaustum enim dicitur sacrificium, cum totum accenditur. Aliæ sunt partes sacrificiorum, aliud holocaustum : quando totum ardet, et totum consumitur igne divino, holocaustum dicitur; quando pars, sacrificium. Omne quidem holocaustum sacrificium : sed non omne sacrificium holocaustum. Holocausta ergo promittit, corpus Christi loquitur, unitas Christi loquitur, « Introibo in domum tuam in holocaustis. » Totum meum consumat ignis tuus, nihil mei remaneat mihi, totum sit tibi. Hoc autem erit in resurrectione justorum, « Quando et corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate : tunc fiet » quod scriptum est : « Absorpta est mors in victoriam [4]. »

[1] Psal. XVIII, 7. — [2] Rom. XII, 11. — [3] Psal. LXV, 13. — [4] 1 Cor. XV, 54.

Victoria quasi ignis divinus est : cum absorbet et mortem nostram, holocaustum est. Non remanet mortale aliquid in carne, non remanet aliquid culpabile in spiritu : totum ex mortali vita consumetur, ut in æterna vita consummetur; erunt ergo illa holocausta.

XIX. Et quid erit, in holocaustis? « Reddam tibi vota » mea, quæ distinxerunt labia mea [1]. » Quæ est distinctio in votis? Hæc est distinctio, ut te accuses, illum laudes; te intelligas creaturam, illum creatorem; te tenebras, illum illuminatorem; cui dicas : « Tu illuminabis lucer» nam meam, Domine; Deus meus illuminabis tenebras » meas [2]. » Nam quando dixeris, o anima, quia ex te tibi lucet, non distingues. Si non distingues, non reddes vota distincta. Redde vota distincta, confitere te mutabilem, illum incommutabilem : confitere te sine illo nihil esse, ipsum autem sine te perfectum esse; te indigere illo, illum autem tui non indigere. Clama ad illum : « Dixi Do» mino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum » non indiges [3]. » Jam eo quod te in holocaustum assumit Deus, non ille crescit, non ille augetur, non ille ditior, non ille instructior fit : tibi est melius quidquid de te pro te facit, non ei qui facit. Hæc si discernas, reddis vota Deo tuo, quæ distinxerunt labia tua. « Reddam tibi vota » mea, quæ distinxerunt labia mea. »

XX. « Et locutum est os meum in tribulatione mea [4]. » Quam dulcis est sæpe tribulatio, quam necessaria! Quid illi locutum est os ipsius in tribulatione sua? « Holocausta » medullata offeram tibi [5]. » Quid est, « Medullata? » Intus teneam charitatem tuam, non erit in superficie, in medullis meis erit quod diligo te. Nihil enim interius medullis nostris : interiora ossa sunt carne, medullæ inte-

[1] Psal. LXV, 14. — [2] Id. XVII, 29. — [3] Id. XV, 2. — [4] Id. LXV, 14. — [5] Ibid. 15.

riores sunt ipsis ossibus. Quisquis ergo in superficie colit Deum, magis placere vult hominibus; aliud autem intus sentiens, non offert holocausta medullarum : cujus autem medullam inspicit, ipsum totum accipit. « Holo» causta medullata offeram tibi, cum incenso et arieti» bus. » Arietes duces Ecclesiæ : totum corpus Christi loquitur : hoc est, quod offert Deo. Incensum quid est? Oratio. « Cum incenso et arietibus? » Maxime enim arietes orant pro gregibus. « Offeram tibi boves cum hir» cis. » Boves invenimus triturantes, et ipsi offeruntur Deo. Apostolus de annuntiatoribus Evangelii dixit intelligendum, quod scriptum est : « Bovi trituranti os non infrenabis. Numquid de bobus pertinet ad Deum[1]? » Ergo magni illi arietes, magni boves. Quid reliqui, qui forte conscii sunt aliquorum peccatorum, qui forte in ipso itinere lapsi sunt, et sauciati per pœnitentiam sanantur? Numquid et ipsi remanebunt, et ad holocausta non pertinebunt? Ne ipsi timeant, addidit et hircos. « Holocausta, » inquit, medullata offeram tibi, cum incenso et arieti» bus : offeram tibi boves cum hircis. » Adjunctione ipsa salvantur hirci ; per se non possunt, adjuncti bobus accipiuntur. Fecerunt enim amicos de mammona iniquitatis[2], ut ipsi recipiant eos in æterna tabernacula. Ergo isti hirci non erunt a sinistris, quia fecerunt sibi amicos de mammona iniquitatis. Qui autem hirci ad sinistram? Quibus dicetur : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare[3] : » non qui peccata sua eleemosynis redemerunt.

XXI. « Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis » Deum[4]. » Veniamus, audiamus quid narraturus est. « Venite, audite, et narrabo. » Sed qui, « Venite et » audite? Omnes qui timetis Deum. » Si Deum non timetis, non narrabo. Non est quibus narretur, ubi Dei timor

[1] 1 Cor. IX, 9. — [2] Luc. XVI, 9. — [3] Matth. XXV, 42. — [4] Psal. LXV, 16.

non est. Dei timor aperiat aures, ut sit quod intret, et qua intret quod narraturus sum. Sed quid est narraturus? « Quanta fecit animæ meæ. » Ecce narrare vult : sed quid est narraturus? An forte quantum pateat terra, quantum distendatur cœlum, et quot sint sidera, et quæ sint vices solis et lunæ? Ista creatura peragit ordinem suum : qui multum eam curiose quæsierunt, ejus Creatorem ignoraverunt[1]. Illud audite, illud accipite, « O qui timetis » Deum : Quanta fecit animæ meæ : » si vultis, et vestræ. « Quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum ore meo clamavi[2]. » Et hoc ipsum factum dicit animæ suæ, ut ad ipsum ore suo clamaret, factum esse dicit animæ suæ. Ecce, fratres, Gentes eramus, etsi non in nobis, in parentibus nostris. Et quid dicit Apostolus? « Scitis quando Gentes eratis, » ad simulacra sine voce quomodo ascendebatis inducti[3]. » Dicat nunc Ecclesia : « Quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum » ore meo clamavi. » Homo ad lapidem clamabam, ad lignum surdum clamabam, simulacris surdis mutis loquebar : jam imago Dei conversa est ad Creatorem suum. « Qui dicebam, ligno : Pater meus es tu; et lapidi : Tu » me genuisti[4] : » modo dico : « Pater noster, qui es in » cœlis[5]. Ad ipsum ore meo clamavi. Ore meo » jam, non ore alieno. Quando clamabam ad lapides in vana conversatione paternæ traditionis[6], ore alieno clamabam : quando clamavi ad Dominum, quod ipse donavit, quod ipse inspiravit, « Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub » lingua mea. » Quid est, « Clamavi ore meo, et exal- » tavi sub lingua mea? » Ipsum publice prædicavi, ipsum in secreto confessus sum. Parum est Deum exaltare lingua; sed et sub lingua, ut quod certus loqueris, hoc tacitus cogites. « Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub

[1] Sap. XIII, 9. — [2] Psal. LXV, 17. — [3] I Cor. XII, 2. — [4] Jerem. II, 27. — [5] Matth. VI, 9. — [6] I Petr. I, 18.

» lingua mea. » Vide quam in secreto vult esse integer, qui offert holocausta medullata. Hoc agite, fratres, hoc imitamini, ut dicatis : « Venite, audite quanta fecit ani- » mæ meæ. » Omnia enim quæ enarrat, ipsius gratia fiunt in anima nostra. Videte alia quæ dicat.

XXII. « Iniquitatem si conspexi in corde meo, non » exaudiat Dominus[1]. » Considerate modo, fratres, quam facile, quam quotidie homines erubescentes in hominibus iniquitates accusant : Male fecit, perdite fecit, sceleratus homo est : hoc forte propter homines dicit. Vide si non in corde tuo conspicis iniquitatem, ne forte quod reprehendis in altero, cogites facere, et ideo in illum clames, non quia fecit, sed quia inventus est. Redi ad te, intus esto tibi judex. Ecce in cubiculo tuo abscondito, in ipsa vena intima cordis, ubi tu solus es et ille qui videt, illic tibi displiceat iniquitas, ut placeas Deo. Noli illam respicere, id est, noli illam diligere, sed potius despice, id est, contemne, et avertere ab ea. Quidquid lætum promiserit, ut illiciat ad peccandum ; quidquid triste minata fuerit, ut impellat ad malefaciendum, totum nihil est, totum transit : despici dignum est, ut calcetur ; non conspici, ut acceptetur. [[2] Suggerit enim aliquando per cogitationes, vel per verba colloquentium malorum. « Cor- » rumpunt enim mores bonos colloquia mala : tu noli ea » respicere[3]. » Sed parum est in vultu, parum est in lingua : in corde noli respicere, id est, noli diligere, noli acceptare. Nam respectum pro dilectione poni quotidianum est : primo quia de Deo dicimus : Respexit me. Quid est, Respexit me? Ante enim te non videbat? Aut sursum attendebat, et precibus tuis commonitus est, ut in te oculos mitteret? Videbat te et ante : sed, Respexit me, dicis :

[1] Psal. LXV, 18. — [2] Plures et probæ notæ MSS. carent omnibus iis versibus, qui concluduntur uncinis. — [3] I Cor. XV, 33.

Dilexit me. Et homini qui te videt, et rogas eum, dicis ut misereatur tui : Respice me. Videt te, et dicis : Respice me. Quid est, Respice me? Dilige, attende, miserere mei. Ergo non ideo dixit: « Iniquitatem si aspexi in corde meo, » quia omnino nulla iniquitas suggeritur cordi humano. Ibi suggeritur, non cessat suggestio; sed non fiat respectio. Si enim respicis iniquitatem, retro aspicis; et incurris sententiam dicentis Domini in Evangelio : « Nemo ponens » manum super aratrum et respiciens retro, aptus est » regno Dei[1]. » Quid ergo debeo facere? Quod ait Apostolus: « Quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus[2]. » Retro enim nostra omnia quæ transierunt, iniqua sunt. Nemo ex bono venit ad Christum : omnes peccaverunt, credendo justificantur[3]. Perfecta justitia non erit, nisi in illa vita : tamen ad provectum et mores boni ab ipso inspirantur, ab ipso donantur. Noli ergo tua merita computare, noli. Et si suggerit iniquitas, noli consentire. Quid enim ait?] « Iniquitatem si conspexi in corde meo, » non exaudiat Dominus. »

XXIII. « Propterea exaudivit me Deus. » Quia iniquitatem non conspexi in corde meo. « Et intendit voci ora- » tionis meæ[4]. »

XXIV. « Benedictus Deus meus, qui non amovit de- » precationem meam et misericordiam suam a me[5]. » Tenet sensum ab eo loco, ubi ait : « Venite, audite, et » narrabo vobis, omnes qui timetis Deum, quanta fecit » animæ meæ[6] : » et dixit quæ audistis, et ad finem ita conclusit : « Benedictus Deus meus, qui non amovit de- » precationem meam et misericordiam suam a me. » Sic enim pervenit ad resurrectionem iste qui loquitur, ubi jam et nos spe sumus : imo et nos sumus; et nostra vox

[1] Luc. IX, 62. — [2] Philip. III, 13. — [3] Rom. III, 22. — [4] Psal. LXV, 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Ibid. 16.

ista est. Quandiu ergo hic sumus, hoc rogemus Deum, ut non a nobis amoveat deprecationem nostram, et misericordiam suam, id est, ut perseveranter oremus, et perseveranter misereatur. Multi enim languescunt in orando, et in novitate suæ conversionis ferventer orant, postea languide, postea frigide, postea negligenter : quasi securi fiunt. Vigilat hostis : dormis tu. Ipse Dominus præcepit in Evangelio : « Quia oportet semper orare, et non deficere. » Et dat similitudinem de illo iniquo judice, qui nec Deum timebat, nec hominem reverebatur, quem interpellabat illa vidua quotidie ut audiret eam : et cessit tædio, qui non flectebatur misericordia ; et ait sibi judex nequam : « Si nec Deum timeo, nec homines revereor, » vel propter tædium quod mihi quotidie facit hæc vidua, » audiam causam ejus, et vindicabo eam. Et ait Dominus : » Si judex nequam hoc fecit, Pater vester non vindicabit » electos suos qui ad eum clamant die ac nocte[1]? » Ita dico vobis, faciet judicium eorum cito. Ergo non deficiamus in oratione. Ille quod concessurus est, etsi differt, non aufert : securi de pollicitatione ipsius non deficiamus orando, et hoc ex beneficio ipsius est. Propterea dixit : « Benedictus Deus meus, qui non amovit deprecationem » meam et misericordiam suam a me. » Cum videris non a te amotam deprecationem tuam, securus esto, quia non est a te amota misericordia ejus.

[1] Luc. xviii, 1-8.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXVI.

Sermo ad plebem.

I. Meminit Charitas Vestra, in duobus Psalmis, qui jam tractati sunt, exhortatos nos fuisse animam nostram ut benediceret Dominum, et pio cantu dixisse : « Bene» dic, anima mea, Dominum [1]. » Si ergo hortati sumus in illis Psalmis animam nostram ut benediceret Dominum, in hoc Psalmo recte dicitur : « Deus misereatur nostri, et » benedicat nos [2]. » Benedicat anima nostra Dominum, et Deus benedicat nos. Cum benedicit nos Deus, nos crescimus; et cum benedicimus nos Dominum, nos crescimus : utrumque nobis prodest. Non augetur ille benedictione nostra, nec minuitur maledictione nostra. Qui maledicit Domino, ipse minuitur : qui benedicit Dominum, ipse augetur. Prior est in nobis benedictio Domini, et consequens est ut et nos benedicamus Dominum. Illa pluvia, iste fructus est. Ergo redditur tanquam fructus agricolæ Deo, compluenti nos et colenti. Cantemus ista devotione non sterili, non inani voce, sed vero corde. Apertissime enim Deus Pater dictus est agricola [3]. Apostolus dicit : « Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis [4]. » In rebus hujus mundi visibilibus, vitis non est ædificium, et ædificium non est vinea : nos autem vinea Domini sumus, quia colit nos ad fructum; ædificium Dei sumus,

[1] Psal. cii, 1, et ciii, 1. — [2] Psal. lxvi, 2. — [3] Joan. xv, 5. — [4] I Cor. iii, 9.

quia qui colit nos, habitat in nobis. Et quid ait idem Apostolus? « Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus in» crementum dedit. Ergo neque qui plantat est aliquid, » neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus[1]. » Ille ergo incrementum dat. Numquid forte isti sunt agricolæ? Agricola enim dicitur qui plantat, qui rigat : dixit autem Apostolus : « Ego plantavi, Apollo rigavit. » Quærimus unde ipse hoc fecerit ? Respondet Apostolus. « Non ego » autem, sed gratia Dei mecum[2]. » Ergo quocumque te verteris, sive per Angelos, Deum invenies agricolam tuum; sive per Prophetas, ipse est agricola tuus; sive per Apostolos, eumdem ipsum agnosce agricolam tuum. Quid ergo nos? Fortasse operarii sumus agricolæ illius, et hoc ipsum ab ipso impartitis viribus, et ab ipso donata gratia. Ipse ergo et colit, et incrementum dat. Agricola autem homo vineam colit hactenus, ut aret, putet, adhibeat cætera quæ pertinent ad agricolarum diligentiam : pluere vineæ suæ non potest. Quod si forte irrigare potest, de cujus potest ? Ipse quidem ducit in rivum, sed Deus implet fontem. Postremo in vinea sua incrementum dare sarmentis non potest, formare fructus non potest, modificare semina non potest. Tempora gignendi temperare non potest. Deus autem qui omnia potest, agricola noster est, securi sumus. Forte ait aliquis : Tu dicis agricolam nostrum esse Deum : imo ego Apostolos agricolas dico, qui dixerunt : « Ego plantavi, Apollo rigavit. » Si ego dico, nemo credat : si Christus dicit : Væ qui non credit. Quid ergo Dominus Christus ait? « Ego sum vitis, » vos sarmenta, Pater meus agricola[3]. » Sitiat ergo terra, et edat voces sitis suæ : quoniam scriptum est : « Anima » mea sicut terra sine aqua tibi[4]. » Dicat ergo terra nos-

[1] I Cor. III, 6-9. — [2] Id. XV, 10. — [3] Joan. XV, 1-5. — [4] Psal. CLXII, 6.

tra, nos ipsi, pluviam Dei desiderans : « Deus misereatur » nostri, et benedicat nos. »

II. « Illuminet vultum suum super nos[1]. » Quæsiturus eras fortasse quid est, « Benedicat nos. » Multis modis se volunt homines benedici a Deo : alius benedici se vult, ut habeat plenam domum necessariis rebus huic vitæ ; alius benedici se cupit, ut obtineat salutem corporis sine labe ; alius benedici se vult, si forte ægrotat, ut reparet sanitatem; alius desiderans filios, et forte contristatus quod non nascantur, benedici se vult ut habeat posteritatem. Et quis enumeret diversa vota hominum se a Domino Deo benedici cupientium? Quis autem nostrum dicturus est non esse illam Dei benedictionem, si vel agricultura ei fructum ferat, vel domus cujusque abundet copia rerum temporalium, vel ipsa corporis salus aut teneatur ne amittatur, aut amissa reparetur? Fœcunditas etiam fœminarum, et casta vota filios desiderantium, ad quem pertinent nisi ad Dominum Deum? Qui enim creavit quando non erat, ipse prolis successu facit permanere quod condidit. Facit hæc Deus, donat hæc Deus. Parum est nobis dicere : Facit hæc Deus, donat hæc Deus; sed solus facit, solus donat. Quid si enim facit hæc Deus, sed facit hæc et aliquis non Deus? Facit hæc, et solus facit. Et sine causa ista petuntur vel ab hominibus, vel a dæmonibus : et quæque bona accipiunt inimici Dei, ab illo accipiunt; et cum ab aliis petunt, cum accipiunt, nescientes ab illo accipiunt. Quomodo cum puniuntur, et putant se ab aliis puniri, nescientes ab illo puniuntur : sic et cum vegetantur, implentur, salvantur, liberantur, et si hoc nescientes, vel hominibus vel dæmonibus vel Angelis tribuunt, non habent nisi ab illo penes quem potestas est omnium. Ad hoc dixerimus hæc, fratres, ut quisquis etiam ista terrena

[1] Psal. LXVI, 2.

forte, vel propter supplementa necessitatis, vel propter aliquam infirmitatem desiderat, nonnisi ab illo desideret, qui est fons omnium bonorum et creator et recreator universorum.

III. Sed alia sunt dona quæ dat Deus et inimicis suis, alia quæ non servat nisi amicis suis. Quæ sunt dona quæ dat inimicis suis? Ea quæ numeravi. Non enim soli boni plenas habent domos rebus necessariis, aut soli boni vel salvi sunt, vel ab ægritudine convalescunt, aut soli boni filios habent, soli boni pecuniam, soli boni cætera apta huic vitæ temporali atque transeunti : habent hæc et mali, et aliquando desunt bonis: sed desunt et malis, et plerumque istis magis quam illis : aliquando illis quam istis potius abundant. Permixta ista temporalia Deus esse voluit : quia si bonis solis ea daret, putarent et mali propter hæc colendum Deum : rursus si ea solis malis daret, timerent boni infirmi converti, ne ista illis forte deessent. Est enim adhuc anima infirma minus capax regni Dei, nutrire illam debet Deus agricola noster. Nam et quæ arbor jam tempestates robore sustinet, cum de terra nasceretur, herba erat. Novit ergo ille agricola non solum robustas arbores putare atque purgare : sed etiam teneras in recenti ortu sepire. Propterea, Dilectissimi, ut dicere cœperam, si solis bonis darentur ista, omnes propter hæc accipienda vellent converti ad Deum : rursus si solis malis darentur, timerent infirmi, ne cum converterentur, amitterent quod soli mali haberent. Permixte data sunt et bonis et malis. Rursus si solis bonis auferrentur, idem ille timor esset infirmorum, ne converterentur ad Deum : rursus si solis malis auferrentur, ipsa sola pœna putaretur qua mali plectuntur. Quod ergo dat ea bonis, consolatur itinerantes : quod dat ea et malis, admonet bonos ut alia desiderent quæ non habent cum malis communia. Rursus bonis au-

fert ea quando vult, ut interrogent se de suis viribus; et inveniant se, qui forte latebant se, utrum jam possint dicere : « Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino » placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedic- » tum[1]. » Benedixit enim et illa anima Dominum, et reddidit fructus compluta sagina benedictionis : « Domi- » nus dedit, Dominus abstulit. » Subtraxit data, sed non subtraxit datorem. Anima benedicta omnis simplex, non hærens rebus terrenis, nec visco implicatis pennis jacens, sed exerto nitore virtutum in geminis alis geminæ dilectionis exultat in auras liberas; et videt sibi subtractum esse quod calcabat, non ubi incumbebat, et dicit secura : « Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino pla- » cuit ita factum est : sit nomen Domini benedictum. » Dedit, et abstulit : manet qui dedit, et abstulit quod dedit : sit ejus nomen benedictum. Ad hoc ergo ista auferuntur bonis. Sed ne quis forte infirmus diceret : Quando ego esse possum tantæ virtutis, quantæ sanctus Job ? Robur miraris arboris, quia modo nata es : hæc magna, quam miraris, sub cujus ramis et umbra refrigeraris, virga fuit. Sed times ne tibi auferuntur hæc, cum talis fueris? Attende quia auferuntur et malis. Quid te ergo differs a conversione? Quod bonus times amittere, forte malus amissurus es. Si bonus ea perdideris, adest consolator qui abstulit : arca exinanita est auro, cor plenum est fide : foris pauper es, sed intus dives es : divitias tecum portas, quas non amitteres, etiamsi de naufragio nudus exires. Quod ergo forte perditurus es malus, cur non bonum te invenit damnum, quandoquidem vides et malos pati damnum? Sed majore illi damno feriuntur : inanis est domus, inanior conscientia est. Quisquis malus ista perdiderit, non habet foris quod teneat, non habet intus ubi requiescat. Fugit hic ubi

[1] Job. I, 21.

damnum passus est, ubi se ad oculos hominum de divitiarum ostentatione jactabat; jam se in oculis hominum jactare non potest : ad se intro non redit, quia nihil habet. Non est imitatus formicam, non sibi collegit grana, cum æstas esset [1]. Quid dixi, cum æstas esset? Cum esset vitæ tranquillitas, cum esset sæculi hujus erga illum prosperitas, quando ei vacabat, quando felix vocabatur ab omnibus, æstas ipsius erat. Imitaretur formicam, si audiret verbum Dei, colligeret grana, et intus reconderet. Venerat tentatio tribulationis, supervenerat hyems torporis, tempestas timoris, frigus tristitiæ, sive damnum esset, sive aliquod salutis periculum, sive aliqua orbitas suorum: sive aliqua exhonoratio et humiliatio; hyems erat : redit formica ad id quod æstate collegit; et intus in secreto suo, ubi nemo videt, æstivis laboribus recreatur. Quando sibi ista colligebat æstate, videbant omnes : cum his pascitur hyeme, nullus videt. Quid est hoc? Vide formicam Dei : surgit quotidie, currit ad Ecclesiam Dei, orat, audit lectionem, hymnum cantat, ruminat quod audivit, apud se cogitat, recondit intus grana collecta de area. Hæc ipsa quæ modo dicuntur qui prudenter audiunt, hoc agunt, et ab omnibus videntur procedere ad Ecclesiam, redire de Ecclesia, audire sermonem, audire lectionem, invenire librum, aperire et legere : omnia ista videntur, cum fiunt. Formica illa est conterens iter, portans et recondens in conspectu cernentium. Venit hyems aliquando, cui enim non venit? Accidit damnum, accidit orbitas : cæteri miserantur forte ut miserum, qui non norunt quid intus habeat formica quod comedat, et dicunt : Miser ille cui hoc accidit, aut ille cui hoc accidit, quid illi credis animi esse? quomodo confectus est? Metitur ex se, compatitur ex viribus suis; et ideo fallitur; quia mensuram qua se meti-

[1] Prov. VI, 6, et XXX, 25.

tur, vult afferre ad eum quem non novit. Vides illum passum damnum, aut humiliatum aut orbitate percussum: Quid credis? Iste aliquid mali fecit, ut hoc illi contingeret. Tale cor habeant, talem animum inimici mei. Ignoras o homo, vere tu tibi inimicus es, qui per æstatem tibi non colligis quod iste collegit. Modo intus formica comedit labores æstatis : sed eam colligentem videre poteras, manducantem videre non potes. Ista, fratres, quantum Dominus dedit, quantum suggerere et imbuere dignatus est infirmitatem et humilitatem nostram, quantum capimus pro modulo nostro, diximus, quare det Deus omnia ista permixta et bonis et malis, et quare auferat et bonis et malis. Dedit tibi, non extollaris : abstulit tibi, non frangaris. Times ne auferat; bono potest auferre et malo : melius ergo bonus quod Dei est amittis, sed Deum tenes. Sic ergo et ille malus, ipsum hortamur : Passurus es damnum, (quis non passurus est orbitatem?) aliquis casus irruet, aliqua calamitas de transverso, undecumque plenus est mundus, exempla non cessant : loquor tibi in æstate, grana quæ colligas non desunt : attende ad formicam, o piger, collige æstate cum potes; hyems colligere te non sinet, sed manducare quod collegeris. Quam multi enim tribulationem ita patiuntur, ut non eis vacet, nec legere aliquid, nec audire aliquid, nec forte admittuntur ad eos qui eos consolentur. Remansit formica in caverna, videat si collegit aliquid æstate, quo se avocet hyeme.

IV. Sed modo quia benedicet nos Deus : quare benedicet nos? Quam benedictionem petit hæc vox : « Ut benedi- » cat nos Deus? » Benedictionem quam servat amicis suis, quam solis bonis dat. Ne pro magno appetas quod et mali accipiunt : quia bonus est Deus, facit illa : « Qui solem » suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super

» justos et injustos[1]. » Quid ergo præcipue bonis? quid præcipue justis? « Illuminet vultum suum super nos. » Solis hujus vultum illuminas super bonos et malos, vultum tuum illumina super nos. Vident istam lucem cum pecoribus et boni et mali. « Beati autem mundo corde; » quoniam ipsi Deum videbunt[2]. Illuminet vultum suum » super nos. » Geminus intellectus est, uterque dicendus est : Illumina, inquit, vultum tuum super nos, ostende nobis vultum tuum. Non enim aliquando illuminat vultum suum Deus, quasi aliquando fuerit sine lumine : sed, illumina super nos, ut quod nos latebat, aperiatur nobis, et quod erat, sed nobis absconditum erat, reveletur super nos, hoc est, illuminetur. Aut certe, imaginem tuam illumina super nos : ut hoc dixerit : Illumina vultum tuum super nos : Impressisti nobis vultum tuum, fecisti nos ad imaginem et similitudinem tuam[3], fecisti nos nummum tuum; sed non debet imago tua in tenebris remanere; mitte radium sapientiæ tuæ, expellat tenebras nostras, et fulgeat in nobis imago tua; cognoscamus nos imaginem tuam, audiamus quod dictum est in Canticis canticorum : « Nisi cognoveris temet ipsam, o pulchra inter mulieres[4]. » Dicitur enim Ecclesiæ : Nisi cognoveris temetipsam. Quid est hoc? Nisi cognoveris ad imaginem Dei te factam. O anima Ecclesiæ pretiosa, redempta sanguine Agni immaculati, attende quanti valeas, quid pro te datum sit cogita. Dicamus ergo et optemus : « Illuminet vultum suum super » nos. » Gestamus vultum ejus : quomodo dicuntur vultus imperatorum, vere quidam sacer vultus Dei est in imagine ipsius : sed iniqui non cognoscunt in se imaginem Dei. Ut illuminetur vultus Dei super illos, quid debent dicere? « Tu illuminabis lucernam meam, Domine; Deus meus, il-

[1] Matth. v, 45. — [2] Ibid. 8. — [3] Gen. I, 26. — [4] Cant. I, 7.

» luminabis tenebras meas [1]. » Sum in tenebris peccatorum, sed radio sapientiæ tuæ discutiantur tenebræ meæ, appareat vultus tuus ; et si forte apparet per me aliquantulum deformis effectus, a te reformetur quod a te formatum est. « Illuminet ergo vultum suum super nos. »

V. « Ut cognoscamus in terra viam tuam [2]. In terra,» hic, in hac vita, « Cognoscamus viam tuam. » Quid est, « Viam tuam ? » Quæ ducit ad te. Agnoscamus quo eamus, agnoscamus qua eamus, utrumque in tenebris non possumus. Longe es a peregrinantibus, viam nobis porrexisti, per quam redeundum sit ad te : « Agnoscamus » in terra viam tuam.» Quæ est via ipsius, quia hoc optavimus : « Ut cognoscamus in terra viam tuam ? Quæsituri sumus eam nos, non per nos disicturi. Possumus eam de Evangelio discere : « Ego sum via,» Dominus ait : Christus dixit, « Ego sum via. » Sed times ne erres ? Adjecit, « Et veritas. » Quis errat in veritate? Errat qui recesserit a veritate. Veritas Christus, via Christus : ambula. Times ne moriaris antequam pervenias? « Ego sum vita : Ego » sum, inquit, via et veritas et vita [3]. » Quasi diceret: Quid times ? Per me ambulas, ad me ambulas, in me requiescis. Quid ergo ait : « Cognoscamus in terra viam » tuam,» nisi, cognoscamus in terra Christum tuum? Sed ipse Psalmus respondeat : ne putetis ex aliis Scripturis adhibendum esse testimonium, quod forte hic deest : repetendo ostendit quid dixerit, « Ut cognoscamus in » terra viam tuam :» et quasi tu quæreres : In qua terra, quam viam? « In omnibus gentibus salutare tuum. » In qua terra quæris? Audi : « In omnibus gentibus. » Quam viam quæris? Audi : « Salutare tuum. » An forte non est Christus salutare ipsius? Et quid est quod dixit senex ille

[1] Psal. XVII, 29. — [2] Id. LXVI, 5. — [3] Joan. XIV, 6.

Simeon, senex ille, inquam, in Evangelio, servatus annosus usque ad infantiam Verbi? Accepit enim senex ille in manibus suis infantem Verbum Dei. Qui et in utero esse dignatus est, in manibus senis esse dedignaretur? Ille in utero Virginis, qui in manibus senis; infirmus infans et intra viscera et in manibus senis, ad dandam nobis firmitatem, per quem facta sunt omnia; (et si omnia, et ipsa mater :) venit humilis, venit infirmus, sed indutus infirmitate mutanda : « Quia etsi crucifixus est ex infirmitate, » sed vivit ex virtute Dei[1], » Apostolus ait. Erat ergo in manibus senis. Et quid ait senex ille? quid ait, gratulans quod jam solvendus hinc esset, videns suis manibus contineri a quo et in quo salus ejus continebatur? « Jam di» mittis, inquit, Domine, servum tuum in pace, quoniam » viderunt oculi mei salutare tuum[2]. » Ergo, « Benedicat » nos Deus, et misereatur nostri, illuminet vultum suum » super nos, ut cognoscamus in terra viam tuam. » In qua terra? « In omnibus gentibus. » Quam viam? « Salu» tare tuum. »

VI. Quid sequitur, quia cognoscitur in terra via Dei, quia cognoscitur in omnibus gentibus salutare Dei? « Con» fiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi, inquit, » populi omnes[3]. » Existit hæreticus, et dicit : Ego in Africa populos habeo; et alius ex alia parte : Et ego in Galatia populos habeo. Tu in Africa, ille in Galatia : ego illum quæro qui ubique habet. Certe ad istam vocem exultare vos ausi estis, quoniam audistis : « Confiteantur tibi » populi, Deus. » Audite sequentem versum, quia non de parte loquitur : « Confiteantur tibi populi omnes. » Ambulate in via cum omnibus gentibus, ambulate in via cum omnibus populis, o filii pacis, filii unicæ Catholicæ, ambulate in via, cantate ambulantes. Faciunt hoc viato-

[1] 2 Cor. XIII, 4. — [2] Luc. II, 29, 30. — [3] Psal. LXVI, 4.

res ad solamen laboris. Cantate vos in hac via; obsecro vos per ipsam viam, cantate in hac via: canticum novum cantate, nemo ibi vetera cantet: cantate amatoria patriæ vestræ, nemo vetera. Via nova, viator novus, canticum novum. Audi Apostolum hortantem te ad canticum novum: « Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera » transierunt, ecce facta sunt nova[1]. » Canticum novum cantate in via, quam cognovistis in terra. In qua terra? « In omnibus gentibus. » Propterea et canticum novum non pertinet ad partem. Qui in parte cantat, vetus cantat: quodlibet cantet, vetus cantat, vetus homo cantat: divisus est, carnalis est. Certe in quantum carnalis est, in tantum vetus; et in quantum spiritalis, in tantum novus. Vide quid dicat Apostolus: « Non potui vobis loqui quasi » spiritalibus, sed quasi carnalibus. » Unde illos probat carnales? « Cum enim unus dicit: Ego sum Pauli; alter » vero: Ego Apollo: nonne, inquit, carnales estis[2]? » Ergo in spiritu canticum novum canta in via sècura. Sicut viatores cantant, et plerumque nocte cantant. Formidolosa circumstrepunt omnia, vel potius non circumstrepunt, sed circumsilent; et quanto magis silentia, tanto magis formidolosa; cantant tamen et qui latrones timent. Quanto securius cantas in Christo? Non habet via ista latronem, si tu non deserendo viam incidas in latronem. Canta, inquam, securus canticum novum in via quam cognovisti in terra, hoc est, « In omnibus gentibus. » Vide quia ipsum canticum novum non tecum cantat qui in parte esse voluit. « Cantate, inquit, Domino canticum » novum, » et sequitur: « Cantate Domino omnis terra[3]. » Confiteantur tibi populi, Deus. » Invenerunt viam tuam, confiteantur. Ipsa cantatio confessio est, confessio peccatorum tuorum et virtutis Dei. Tuam iniquitatem

[1] 2 Cor. v, 17. — [2] 1 Cor. III, 1 et 4. — [3] Psal. xcv, 1.

confitere, gratiam Dei confitere : te accusa, illum glorifica : te reprehende, illum lauda : ut et ipse veniens inveniat te punitorem tuum, et exhibeat se tibi salvatorem tuum. Quid enim timetis confiteri, qui invenistis hanc viam in omnibus gentibus? quid timetis confiteri, et in confessione vestra cantare canticum novum cum omni terra, in omni terra, in pace? Catholica confiteri times Deo, ne confessum damnet? Si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus : damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus. « Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur » tibi populi omnes[1]. »

VII. Et quia ista confessio non ad supplicium ducit, sequitur, et dicit : « Lætentur et exultent gentes. » Si plangunt ante hominem confessi latrones, lætentur ante Deum confessi fideles. Si homo judicet, exigit a latrone confessionem tortor et timor : imo aliquando confessionem premit timor, exigit dolor : et ille qui plangit in tormentis, timet autem occidi confessus, portat tormenta quantum potest : et si victus dolore fuerit, profert ad mortem vocem suam. Nusquam ergo lætus, nusquam exultans : antequam confiteatur, exarat ungula; cum confessus fuerit, damnatum carnifex ducit : miser ubique. Sed, « Lætentur et exultent gentes. » Unde? Per ipsam confessionem. Quare? Quia bonus est cui confitentur : ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Ergo tristis esto antequam confitearis; confessus exulta, jam sanaberis. Conscientia tua saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat : adhibet medicus fomenta verborum, et aliquando secat, adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis : tu agnosce

[1] Psal. LXVI, 5.

medici manum; confitere, exeat in confessione et defluat omnis sanies : jam exulta, jam lætare; quod reliquum est facile sanabitur. « Confiteantur tibi populi Deus, con- » fiteantur tibi populi omnes. » Et quia confitentur, « Lætentur et exultent gentes : quoniam judicas populos » in æquitate. » Nemo te fallit : gaudeat judicandus, qui timuit judicaturum. Prævidit enim, et prævenit faciem ejus in confessione [1] : ille autem cum venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accusatoris, ubi est testis conscientia, ubi tu eris et causa tua, ubi judex non quærit testem? Advocatum misit tibi : propter illum, et per illum confitere; age causam tuam, et defensor est pœnitentis, et petitor veniæ confitentis, et judex innocentis. Vere timere poteris causam tuam, ubi advocatus tuus erit judex tuus? « Lætentur ergo, et exul- » tent gentes : quoniam judicas populos in æquitate. » Sed timere poterunt ne male judicentur : dent se corrigendos, dent se dirigendos ei qui videt judicandos. Hic corrigantur, et non timeant cum judicabuntur. Vide quid dicat in alio Psalmo : « Deus in nomine tuo salvum me » fac, et in virtute tua judica me [2]. » Quid ait? Si non me prius salvas in nomine tuo, debeo timere cum me judicabis in virtute tua : si autem me prius salvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus salus præcessit in nomine? Sic etiam hoc loco, « Confiteantur tibi » populi omnes. » Et ne putetis aliquid timendum in confessione, « Lætentur, inquit, et exultent gentes. » Quare, « Lætentur et exultent? Quoniam judicas populos » in æquitate. » Nemo contra nos præmium dat, nemo te corrumpit, nemo te fallit. Ergo securus sis. Sed quid de causa tua? Nemo corrumpit Deum; manifestum est : ne forte ideo magis timendus sit, quia corrumpi nullo modo

[1] Psal. xciv, 2. — [2] Id. LIII, 3.

potest. Quomodo ergo securus es? Secundum illud quod jam dictum est : « Deus in nomine tuo salvum me fac, et » in virtute tua judica me. » Sic et hic, « Lætentur et exul- » tent gentes, quoniam judicas populos in æquitate. » Et ne timeant iniqui, subjecit, « Et gentes in terra dirigis. » Pravæ erant gentes, et tortuosæ erant gentes, perversæ erant gentes; merito pravitatis et distorsionis et perversitatis suæ judicem venientem timebant : venit manus ipsius, extenta est misericorditer in populos, diriguntur ut ambulent rectam viam : quid timeant venturum judicem, qui primo agnoverunt correctorem? Manibus ejus dent se, ipse gentes in terra dirigit. Directæ autem gentes ambulantes in fide, exultantes in illo, facientes opera bona; et si qua forte, quoniam per mare navigant, intrat aqua per minutissimas cavernas, per rimulas ad sentinam, exhauriendo eam per opera bona, ne plus intrando cumulum faciat, et navem deprimat, exhauriendo quotidie, jejunando, orando, eleemosynas faciendo, dicendo puro corde : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos » dimittimus debitoribus nostris[1] : » dicendo ista, ambula securus, et exulta in via, canta in via. Noli timere judicem; antequam esses fidelis, invenisti Salvatorem. Impium te quæsivit ut redimeret, redemptum deseret ut perdat? « Et gentes in terra dirigis. »

VIII. Exultat, gaudet, hortatur, repetit eosdem versus in exhortatione. « Confiteantur tibi populi, Deus, confi- » teantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum[2]. » Quem fructum? « Confiteantur tibi populi omnes. » Terra erat, spinis plena erat : accessit eradicantis manus, accessit vocatio majestatis ejus et misericordiæ, cœpit terra confiteri, jam dat terra fructum suum. Daret fructum suum, nisi ante complueretur? daret terra fructum

[1] Matth. VI, 12. — [2] Psal. LXVI, 6.

suum, nisi ante misericordia Dei veniret desuper? Legant mihi, inquis, quod compluta dederit terra fructum suum. Audi compluentem Dominum : « Agite pœnitentiam, » appropinquavit enim regnum cœlorum[1]. » Pluit, et ipsa pluvia tonitrus est, terret : time tonantem, et excipe pluentem. Ecce post illam vocem tonantis et pluentis Dei, post illam vocem aliquid de ipso Evangelio videamus. Ecce illa meretrix malam famam habens in civitate, irrupit in alienam domum, quo non erat invitata ab hospite, sed ab invitato vocata; non lingua, sed gratia. Noverat ægra habere ibi se locum, ubi medicum suum discumbere sciebat. Ingressa est quæ erat peccatrix, non audet accedere nisi ad pedes : flet ad pedes, irrigat lacrymis, tergit crinibus, unguit unguento[2]. Quid miraris? « Terra » dedit fructum suum. » Ergo hoc factum est ibi pluente Domino per os suum, facta sunt quæ legimus in Evangelio; quo pluente per nubes suas, missis Apostolis, et prædicantibus veritatem, « Terra amplius dedit fructum » suum, » et ista seges jam implevit orbem terrarum.

IX. Vide quid deinde dicatur : « Benedicat nos Deus, » Deus noster, benedicat nos Deus[3]. Benedicat, » sicut jam dixi, etiam atque etiam benedicet, multiplicet benedicendo. Attentat Charitas Vestra, quoniam jam præcessit fructus terræ in Jerusalem. Inde enim cœpit Ecclesia : venit ibi Spiritus sanctus, et implevit sanctos in unum congregatos; facta sunt miracula, linguis omnium locuti sunt[4]. Impleti sunt Spiritu Dei, conversi sunt qui ibi erant, timentes et suscipientes imbrem divinum, dederunt in confessione tantum fructum, ut omnia sua in commune conferrent, distribuentes pauperibus, ut nemo diceret aliquid proprium, sed essent illis omnia communia, et haberent animam unam et cor unum in

[1] Matth. III, 2. — [2] Luc. VII, 37, 38. — [3] Psal. LXVI, 7. — [4] Act. II, 1.

Deum[1]. Donatus enim illis erat sanguis Domini quem fuderant, donatus erat ignoscente Domino, ut jam quod fuderant etiam bibere discerent. Magnus ibi fructus : terra dedit fructum suum, et magnum fructum, et optimum fructum. Numquid terra illa sola debuit dare fructum suum? « Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. » Adhuc benedicat : benedictio enim in multiplicatione solet maxime et proprie intelligi. Probemus hoc in Genesi, vide opera Dei : Fecit Deus lucem, et divisit Deus inter lucem et tenebras : lucem vocavit diem, et tenebras vocavit noctem. Non dictum est : Benedixit lucem. Etenim eadem lux redit et alternat diebus ac noctibus. Vocavit cœlum firmamentum inter aquas et aquas : non dictum est : Benedixit cœlum. Discrevit mare ab arida, et nominavit utrumque aridam terram, et congregationem aquarum mare : nec hic dictum est : Benedixit Deus. Ventum est ad ea quæ fœcunditatis habitura erant semen, et ex aquis existentia. Ipsa enim maximam multiplicationis ubertatem habent : et benedixit ea Dominus dicens : « Crescite, et multiplicamini, et replete aquas maris, et volatilia multiplicentur super terram. » Sic et cum omnia subjecit homini, quem fecit ad imaginem suam, scriptum est : « Et benedixit eos Deus dicens : Crescite, et multiplicamini, et implete faciem terræ[2]. » Ergo benedictio proprie ad multiplicationem valet, et ad implendam faciem terræ. Audi et in hoc Psalmo : « Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus. » Et quo valet ista benedictio? « Et metuant eum omnes fines terræ. » Ergo, fratres mei, sic abundanter in nomine Christi benedixit nos Deus, ut filiis suis impleat universam faciem terræ, adoptatis in regnum suum, cohæredibus Unigeniti sui. Unicum genuit, et unum esse noluit : unicum ge-

[1] Act. IV, 32. — [2] Gen. I, 1-28.

nuit, inquam, et unum eum noluit remanere. Fecit ei fratres; etsi non gignendo, tamen adoptando fecit ei cohæredes. Fecit eum participem prius mortalitatis nostræ, ut crederemus nos esse posse participes divinitatis ejus.

X. Attendamus pretium nostrum. Prædicta sunt omnia, exhibentur omnia, it Evangelium per orbem terrarum: omnis labor humani generis in hoc tempore testimonium dicit, implentur omnia quæ in Scripturis prædicta sunt. Sicut usque ad hodiernum diem omnia evenerunt, sic et quæ restant eventura sunt. Timeamus judicii diem, venturus est Dominus. Qui venit humilis, veniet excelsus: qui venit judicandus, veniet judicaturus. Agnoscamus humilem, ut non expavescamus excelsum: amplectamur humilem, ut desideremus excelsum. Desiderantibus enim se, propitius veniet. Illi eum desiderant qui tenuerint fidem ejus, et fecerint mandata ejus. Nam etsi nolumus, veniet. Velimus ergo veniat, qui veniet etsi nolumus. Quomodo velimus ut veniat? Bene vivendo, bene agendo. Præterita non nos delectent, præsentia non nos teneant; ne claudamus aurem tanquam de cauda, ne premamus aurem in terra[1]; ne præteritis retardemur ab audiendo, ne præsentibus implicemur a futura meditando; extendamus nos in ea quæ ante sunt, obliviscamur præterita[2]. Et quod modo laboramus, quod modo gemimus, quod modo suspiramus, quod modo loquimur, quod ex quantulacumque parte sentimus, et capere non possumus, capiemus, perfruemur in resurrectione justorum. Renovabitur juventus nostra sicut aquilæ[3], tantummodo nos vetustatem nostram ad petram Christum conteramus[4]. Sive illa vera sint, fratres, quæ dicuntur de serpente, vel quæ dicuntur de aquila, sive sit fama potius hominum quam veritas: ve-

[1] Psal. LVII, 5. — [2] Philip. III, 13. — [3] Psal. CII, 5. — [4] Id. CXXXVI, 9, et I Cor. XIX, 4.

ritas est tamen in Scripturis, et non sine causa hoc dixerunt Scripturæ : nos quidquid illud significat faciamus, et quam sit illud verum non laboremus. Tu esto talis, ut juventus tua renovari possit sicut aquilæ. Et scias eam non posse renovari, nisi vetustas tua in petra contrita fuerit : id est, nisi auxilio petræ, nisi auxilio Christi, non poteris renovari. Tu noli dulcedine præteritæ vitæ obsurdescere adversus verbum Dei : noli præsentibus rebus sic teneri et impediri, ut dicas: Non mihi vacat legere, non mihi vacat audire. Hoc aurem premere in terra est. Tu ergo talis noli esse : sed esto talis quod contra invenis, id est, ut præterita obliviscaris, in anteriora te extendas, ut vetustatem tuam in petra conteras. Et si quæ tibi similitudines datæ fuerint, si inveneris in Scripturis, crede : si non inveneris dici nisi fama, nec valde credas. Res ipsa forte ita est, forte non est ita. Tu profice, tibi valeat ad salutem ista similitudo. Non vis per istam similitudinem, per aliam fac, dum tamen facias : et securus expecta regnum Dei, ne rixetur tecum oratio tua. Tu enim, Christiane, quando dicis : « Veniat regnum tuum, » quomodo dicis : « Veniat regnum tuum[1] ? Excute cor tuum : vide, ecce, « Veniat regnum tuum: » clamat tibi, Venio : non times? Sæpe diximus Charitati Vestræ : et prædicare veritatem nihil est, si cor a lingua dissentiat; et audire veritatem nihil est, si non auditionem fructus sequatur. De isto loco quasi sublimiore loquimur ad vos : quam simus autem timore sub pedibus vestris, Deus noverit, qui propitius fit humilibus; quia non nos tam delectant voces laudantium, quam devotio confitentium et facta rectorum. Et quam non delectemur nisi profectibus vestris; in istis autem laudibus quam periclitemur, ille noverit qui nos

[1] Matth. VI, 10.

ab omnibus periculis liberet, et nos vobiscum ab omni tentatione salvatos in regno suo cognoscere et coronare dignetur.

ENARRATIO[1]

IN PSALMUM LXVII.

I. PSALMI hujus titulus non videtur esse operosæ disputationis : simplex enim apparet et facilis. Nam ita se habet : « In finem, ipsi David Psalmus cantici[2]. » In multis autem jam Psalmis admonuimus quid sit, « In finem : » quoniam « Finis Legis Christus ad justitiam omni cre» denti[3] : » finis qui perficiat, non qui consumat aut perdat. Verumtamen si quisquam conetur inquirere, quid sibi velit, « Psalmus cantici : » cur non aut « Psalmus, » aut « Canticum, » sed utrumque ; vel quid intersit inter Psalmum Cantici, et Canticum Psalmi, quia et sic quorumdam Psalmorum tituli inscribuntur : inveniet fortasse aliquid, quod acutioribus et otiosioribus nos relinquimus. Discreverunt[4] quidam ante nos inter Canticum et Psalmum ; ut quoniam Canticum ore profertur, Psalmus autem visibili organo adhibito, id est, psalterio canitur, videatur Cantico significari intelligentia mentis, Psalmo vero opera corporis. Sicut in hoc ipso sexagesimo-septimo, quem nunc tractandum suscepimus, illud quod dictum est : « Cantate Deo, » psallite nomini ejus[5] : » ita quidam discreverunt, ut,

[1] Dictata anno Chr. 415, ex Epistola CLXIX ad Evodium n. I. — [2] Psal. LXVII, I. — [3] Rom. X, 4. — [4] Hilarius in prologo super Psalmos. — [5] Psal. LXVII, 5.

« Cantate Deo, » dictum videatur, quia ea quæ in se ipsa mens agit, Deo nota sunt, ab hominibus non videntur : opera vero bona quoniam ideo videnda sunt ab hominibus, ut glorificent Patrem nostrum qui in cœlis est[1], merito dictum sit : « Psallite nomini ejus, id est, diffamationi ejus, ut laudabiliter nominetur. Hanc differentiam alicubi, quantum recolo, etiam ipse secutus sum. Memini autem legisse nos etiam, « Psallite Deo[2] : » quia talia quæ visibiliter bene operamur, non tantum hominibus, sed etiam Deo placent. Non autem omnia quæ Deo placent, etiam hominibus possunt, quia videre non possunt. Unde mirum est, si quemadmodum utrumque legitur, et, « Cantate Deo, » et, « Psallite Deo ; » ita alicubi legi potest, « Cantate nomini ejus. » Quod si et hoc in Scripturis sanctis dictum invenitur, hæc differentia frustra elaborata est. Movet etiam me quod generali nomine magis Psalmi quam Cantica vocantur, ita ut Dominus diceret : « Quæ scripta » sunt in Lege et Prophetis et Psalmis de me[3]. » Et liber ipse Psalmorum dicitur, non Canticorum : « Sicut scrip» tum est, inquit, in libro Psalmorum[4]. » Cum potius secundum istam differentiam, Cantica dici debuisse videantur ; quoniam Canticum etiam sine Psalmo esse potest, Psalmus vero sine Cantico esse non potest. Possunt etenim esse cogitationes mentis, quarum non sint opera corporalia : nullum est autem opus bonum, cujus non sit in mente cogitatio. Ac per hoc utrobique Cantica, non utrobique Psalmi : et tamen, sicut dixi, generaliter Psalmi appellantur, non Cantica ; liberque Psalmorum, non Canticorum. Et si intelligantur atque discutiantur sensus dictorum, ubi titulus est tantummodo « Psalmi, » et ubi tantummodo « Cantici, » et ubi non « Psalmus Cantici, » sicut in isto, sed, « Canticum Psalmi » inscriptum est ;

[1] Matth. v, 16. — [2] Psal. XLVI, 7, 8. — [3] Luc. XXIV, 44. — [4] Act. I, 20.

nescio utrum possit ista differentia demonstrari. Proinde, sicut cœperamus, relinquentes ista eis qui possunt, et quibus vacat talia discernere, et certa differentiarum ratione definire ; nos quantum adjuvante Domino valemus, hujus Psalmi textum consideremus atque tractemus.

II. « Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus[1]. » Jam factum est, exurrexit Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula[2], et dispersi sunt inimici ejus per omnes gentes, Judæi, in eo ipso loco ubi inimicitias exercuerunt, debellati, atque inde per cuncta dispersi : et nunc oderunt, sed metuunt, et in ipso metu faciunt quod sequitur, « Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. » Fuga quippe animi, est timor. Nam carnali fuga quo fugiunt ab ejus facie, qui ubique præsentiæ suæ demonstrat effectum? « Quo abibo, inquit ille, ab spiritu tuo, et a » facie tua quo fugiam[3] ? » Animo ergo, non corpore fugiunt ; timendo scilicet, non latendo ; nec ab ea facie quam non vident, sed ab ea quam videre coguntur. Facies quippe ejus appellata est præsentia ejus per Ecclesiam ejus. Unde illis inimicantibus dixit : « Amodo vide- » bitis Filium hominis venientem in nubibus[4]. » Sicut venit in Ecclesia sua, diffundens eam toto orbe terrarum, in quo dispersi sunt inimici ejus. Venit autem in talibus nubibus de qualibus dicit : « Mandabo nubibus meis, ne » pluant super eam imbrem[5]. Fugiant ergo qui oderunt » eum a facie ejus : » timeant a præsentia sanctorum fideliumque ejus, de quibus dicit : « Cum uni ex minimis » meis fecistis, mihi fecistis[6]. »

III. « Sicut deficit fumus, deficiant[7]. » Extulerunt enim se ab ignibus odiorum suorum in superbiæ typhum,

[1] Psal. LXVII, 2. — [2] Rom. IX, 5. — [3] Psal. CXXXVIII, 7. — [4] Matth. XXVI, 64. — [5] Isaï. V, 6. — [6] Matth. XXV, 40. — [7] Psal. LXVII, 3.

et ponentes in cœlum os suum [1], atque clamantes, « Cru- » cifige, crucifige [2], » capto illuserunt, pedentem irriserunt : et unde victores tumuerunt, mox victi evanuerunt. « Sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a » facie Dei. » Quanquam fortasse eos hoc loco significaverit, quorum duritia in pœnitentiæ lacrymas solvitur : tamen etiam illud intelligi potest, ut futurum judicium comminetur ; quia cum in hoc sæculo sicut fumus se extollendo, id est, superbiendo defecerint, veniet illis in fine extrema damnatio, ut ab ejus facie pereant in æternum, cum in sua claritate fuerit præsentatus, velut ignis, ad pœnam impiorum lumenque justorum.

IV. Denique sequitur, « Et justi jucundentur, et exul- » tent in conspectu Dei, et delectentur in lætitia [3]. » Tunc enim audient, « Venite, benedicti Patris mei, percipite » regnum [4]. Jucundentur » ergo qui laboraverunt, « Et » exultent in conspectu Dei. » Non enim erit exultationis hujus, tanquam coram hominibus, inanis ulla jactantia ; sed in conspectu ejus qui sine errore inspicit quod donavit. « Delectentur in lætitia : » non jam exultantes cum tremore [5], sicut in hoc sæculo, quandiu tentatio est vita humana super terram [6].

V. Deinde se ad ipsos convertit, quibus tantam spem dedit, et hic viventes alloquitur, et hortatur : « Cantate Deo, » psallite nomini ejus [7]. » Jam hinc in tituli expositione quod videbatur prælocuti sumus. Cantat Deo, qui vivit Deo : psallit nomini ejus, qui operatur in gloriam ejus. Ita cantando, ita psallendo, id est, sic vivendo, sic operando, « Iter facite ei, inquit, qui ascendit super occa- » sum. » Iter facite Christo : ut per speciosos pedes evangelizantium [8], pervia sint ei corda credentium. Ipse est

[1] Psal. LXXII, 9. — [2] Joan. XIX, 6. — [3] Psal. LXVII, 4. — [4] Matth. XXV, 34. — [5] Psal. II, 11. — [6] Job. VII, 1. — [7] Psal. LXVII, 5. — [8] Isaï. LII, 7.

enim qui ascendit super occasum : sive quia non eum excipit nova vita se ad eum convertentis, nisi vetus occiderit huic sæeulo renuntiantis ; sive quia ascendit super occasum, cum resurgendo vicit corporis casum. « Dominus » enim nomen est ei. Quod illi si cognovissent, nunquam » Dominum gloriæ crucifixissent[1]. »

VI. « Exultate in conspectu ejus. » O vos quibus dictum est, « Cantate Deo, psallite nomini ejus, iter facite » ei qui ascendit super occasum, » etiam « Exultate in » conspectu ejus[2] : » quasi tristes, « Semper autem gau» dentes[3]. » Dum enim facitis iter ei, dum præparatis qua veniat gentesque possideat, multa passuri estis in conspectu hominum tristia. Sed vos non solum nolite deficere, sed etiam exultate, non in conspectu hominum, sed in conspectu Dei. « Spe gaudentes, in tribulatione » tolerantes[4] : Exultate in conspectu ejus. » Illi enim qui vos in conspectu hominum turbant, « Turbabuntur a » facie ejus, Patris orphanorum et judicis viduarum[5]. » Desolatos enim putant, a quibus plerumque gladio verbi Dei et parentes a filiis, et mariti ab uxoribus separantur[6] : sed habent consolationem destituti atque viduati, « Patris » orphanorum et judicis viduarum ; habent ejus consolationem qui ei dicunt : « Quoniam pater meus et mater » mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me[7] : » et qui speraverunt in Domino, persistentes in orationibus nocte ac die[8] : a cujus facie illi turbabuntur, cum viderint se nihil proficere, quoniam totus mundus post eum abiit[9].

VII. Nam de his orphanis et viduis, id est, spei sæcularis societate destitutis, Dominus sibi templum fabricat :

[1] I Cor. II, 8. — [2] Psal. LXVII, 5. — [3] 2 Cor. VI, 10. — [4] Rom. XII, 12. — [5] Psal. LXVII, 6. — [6] Matth. X, 34. — [7] Psal. XXVI, 10. — [8] I Tim. V, 5. — [9] Joan. XII, 19.

de quo consequenter dicit, « Dominus in loco sancto » suo. » Quis enim sit locus ejus aperuit, cum ait : « Deus » qui inhabitare facit unius modi in domo[1]; » unanimes, unum sentientes : iste est locus sanctus Domini. Cum enim dixisset : « Dominus in loco sancto suo, » tanquam requireremus in quo loco, cum ille ubique sit totus, et nullus eum contineat corporalium spatiorum locus ; illico subjecit, ne quæramus eum absque nobis, sed potius unius modi habitantes in domo, mereamur ut habitare etiam ipse dignetur in nobis. Iste est locus sanctus Domini, quod plerique homines quærunt, ut habeant ubi orantes exaudiantur. Sint ipsi ergo quod quærunt, et quæ dicunt in cordibus suis, id est, in talibus cubilibus suis compungantur[2], habitantes unius modi in domo ; ut a Domino magnæ domus inhabitentur, et apud se ipsos exaudiantur. Est enim domus magna, in qua non solum aurea vasa sunt et argentea, sed et lignea et fictilia. Et alia quidem sunt in honorem, alia in contumeliam : si qui autem mundaverint semetipsos a vasis contumeliæ[3]; erunt « Unius » modi in domo, » et locus sanctus Domini. Nam sicut in magna hominis domo, non in qualicumque loco ejus requiescit dominus ejus, sed in aliquo utique secretiore et honoratiore loco : sic Deus non in omnibus qui in domo ejus sunt habitat, (non enim habitat in vasis contumeliæ,) sed locus sanctus ejus sunt quos « Habitare facit » unius modi, vel unius moris in domo. » Qui enim τρόποι græce dicuntur, et modi et mores latine interpretari possunt. Nec habet græcus, « Qui inhabitare facit, » sed tantum, « habitare facit. Dominus ergo in loco sancto » suo. » Quis est locus iste? Ipse Deus eum sibi facit. Deus enim « Habitare facit unius moris in domo : » hic est locus sanctus ejus.

[1] Psal. LXVII, 7. — [2] Id. IV, 5. — [3] 2 Tim. II, 20.

VIII. Quod autem gratia sua sibi ædificet hunc locum, non meritis eorum præcedentibus, ex quibus eum ædificat, vide quid sequatur : « Qui educit compeditos in fortitu» dine. » Solvit enim gravia vincula peccatorum, quibus impediebantur ne ambularent in via præceptorum : educit autem eos in fortitudine, quam ante ejus gratiam non habebant. « Similiter amaricantes qui habitant in sepulcris[1] : » id est, omni modo mortuos, occupatos in operibus mortuis. Hi enim amaricant resistendo justitiæ : nam illi compediti forsitan volunt ambulare, nec possunt; Deumque precantur ut possint, eique dicunt : « De necessitatibus » meis educ me[2]. » A quo exauditi, gratias agunt dicentes : « Disrupisti vincula mea[3]. » Isti autem amaricantes qui habitant in sepulcris, in eo genere sunt, quod alio loco Scriptura significat, dicens : « A mortuo, velut qui non sit, perit confessio[4]. » Unde est illud : » Peccator cum » venerit in profundum malorum, contemnit[5]. » Aliud est enim desiderare, aliud oppugnare justitiam ; aliud a malo liberari velle, aliud mala sua defendere potius quam fateri : utrosque tamen gratia Christi educit in fortitudine. Qua fortitudine, nisi ut adversus peccatum usque ad sanguinem certent? Ex utroque enim genere fiunt idonei, quibus construatur locus sanctus ejus ; illis solutis, illis resuscitatis. Quia et mulieris, quam alligaverat Satanas per decem et octo annos, jubendo vincula solvit[6], et Lazari mortem clamando superavit[7]. Qui fecit hæc in corporibus, potest mirabiliora facere in moribus, et facere unius modi habitare in domo : « Educens compeditos in » fortitudine; similiter amaricantes qui habitant in se» pulcris. »

IX. « Deus cum egredereris coram populo tuo[8]. »

[1] Psal. LXVII, 7. — [2] Id. XXIV, 17. — [3] Id. CXV, 17. — [4] Eccli. XVII, 26. — [5] Prov. XVIII, 3. — [6] Luc. XIII, 16. — [7] Joan. XI, 43. — [8] Psal. LXVII, 8.

Egressus ejus intelligitur, cum apparet in operibus suis. Apparet autem non omnibus, sed eis qui noverunt opera ejus intueri. Non enim ea nunc opera dico, conspicua sunt omnibus, cœlum, et terram, et mare, et universa quæ in eis sunt; sed opera quibus « Educit compeditos in fortitudine, » similiter amaricantes qui habitant in sepulcris, et facit » eos unius moris habitare in domo. » Sic egreditur coram populo suo, id est, coram eis qui istam gratiam ejus intelligunt. Denique sequitur : « Cum transires in » deserto, terra mota est[1]. » Desertum erant Gentes, quæ ignorabant Deum : desertum erat, ubi lex nulla ab ipso Deo data erat; ubi nulli Prophetæ habitaverant, Dominumque esse venturum prædixerant. « Cum ergo transi» res in deserto, » cum prædicareris in Gentibus, « Terra » mota est, » terreni homines ad fidem excitati sunt. Sed unde mota est ? « Etenim cœli distillaverunt a facie » Dei. » Forsitan hic aliquis recolat illud tempus, quando in deserto Deus transibat coram populo suo, coram filiis Israël, die in columna nubis, nocte in fulgore ignis[2]; et hoc esse sentiat, quod « Cœli distillaverunt a facie Dei, » quoniam manna pluit populo suo[3] : hoc etiam esse quod sequitur : « Mons Sina a facie Dei Israël, pluviam vo» luntariam segregans Deus hæreditati tuæ[4], » quia in monte Sina locutus est Deus ad Moysen[5], quando Legem dedit : ut manna sit pluvia voluntaria, quam segregavit Deus hæreditati suæ, id est, populo suo; quia solos eos ita pavit, non et cæteras Gentes : ut quod deinde dicit : « Et infirmata est, » ipsa hæreditas infirmata intelligatur; quoniam murmurantes, manna fastidiosi respuerunt, desiderantes escas carnium, et ea quibus vesci in Ægypto consueverant[6]. Sed in his verbis si proprietas tantummodo lit-

[1] Psal. LXVII, 9. — [2] Exod. XIII, 21. — [3] Id. XVI, 13. — [4] Psal. LXVII, 10. — [5] Exod. XIX, 18. — [6] Num. XI, 5, 6.

terræ, non spiritalis requirendus est intellectus, oportet ut ostendatur secundum proprietatem corporalem, qui tunc compediti, quique etiam habitantes in sepulcris educti sunt in fortitudine. Deinde si ille populus, illa scilicet hæreditas Dei, fastidio manna respuens infirmata est, non debuit sequi, « Tu vero perfecisti eam ; » sed, Tu vero percussisti eam. Deo quippe offenso per illa murmura atque fastidia, ingens plaga secuta est [1]. Postremo illi omnes in eremo consternati sunt, nec quisquam eorum, præter duos, terram meruit promissionis intrare [2]. Quanquam etiamsi dicatur in filiis eorum hæreditas illa perfecta, nos sensum spiritalem liberius tenere debemus. « Omnia quippe illa » in figura contingebant in illis [3]; » donec aspiraret dies, et removerentur umbræ [4].

X. Aperiat itaque nobis pulsantibus Dominus; et mysteriorum ejus, quantum ipse dignatur, secreta pandantur. Etenim ut terra mota esset ad fidem, cum in desertum Gentium transiret Evangelium, « Cœli distillaverunt a facie » Dei. » Hi sunt cœli, de quibus in alio Psalmo canitur: « Cœli » enarrant gloriam Dei. » De his quippe paulo post ibi dicitur : « Non sunt loquelæ neque sermones, quorum » non audiantur voces eorum : in omnem terram exiit » sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum [5]. » Nec tamen istis cœlis tanta gloria tribuenda est, tanquam ab hominibus illa gratia venerit in desertum Gentium, ut terra moveretur ad fidem. Non enim cœli a se ipsis distillaverunt, sed, « A facie Dei, » utique inhabitantis eos, et facientis eos inhabitare unius moris in domo. Ipsi sunt enim et montes, de quibus dicitur : « Levavi oculos meos » ad montes, unde veniet auxilium mihi. » Et tamen ne in hominibus spem posuisse videretur, continuo subjecit

[1] Num. XI, 33. — [2] Id. XIV, 29, 30. — [3] I Cor. X, 11. — [4] Cant. II, 17. — [5] Psal. 2-5.

« Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram[1].» Ei quippe alio loco dicitur : « Illuminans tu admirabiliter, » a montibus æternis [2] : » quamvis a montibus æternis, tamen illuminans tu. Sic et hic, « Cœli distillaverunt; » » sed, a facie Dei. Et ipsi enim salvi facti sunt per fidem, » et hoc non ex se ipsis; sed Dei donum est : non ex ope- » ribus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus fig- » mentum [3]. Qui facit unius modi habitare in domo. »

XI. Sed quid est quod sequitur : « Mons Sina a facie » Dei Israël? » An subaudiendum est, distillavit : ut quod vocavit cœlorum nomine, hoc voluerit intelligi nomine etiam montis Sina ; sicut diximus eos vocari montes, qui vocati sunt cœli ? Nec in isto sensu movere debet quod ait « mons, » non montes, cum ibi dicti sint cœli, non cœlum : quia et in alio Psalmo cum dictum esset, « Cœli » enarrant gloriam Dei [4] : » more Scripturæ eumdem sensum verbis aliis repetentis subsequenter dictum est : « Et opera manuum ejus annuntiat firmamentum. » Prius dixit, cœli, non cœlum : et tamen postea non, firmamenta, sed, firmamentum. « Vocavit enim Deus firmamentum » cœlum [5], » sicut in Genesi scriptum est. Ita ergo cœli et cœlum, montes et mons, non aliud, sed hoc ipsum : sicut Ecclesiæ multæ et una Ecclesia, non aliud, sed hoc ipsum. Cur ergo, « Mons Sina qui in servitutem generat[6],» sicut dicit Apostolus? An forte Lex ipsa intelligenda est in monte Sina [7], quam « Distillaverunt cœli a facie Dei, » ut terra moveretur? et ipse est terræ motus, cum conturbantur homines, quia Legem implere non possunt? Quod si ita est, hæc est et pluvia voluntaria, de qua consequenter dicit : « Pluviam voluntariam segregans, Deus, hæreditati » tuæ : » quia non fecit sic ulli genti, « Et judicia sua

[1] Id. cxx, 1, 2. — [2] Psal. lxxv, 5. — [3] Ephes. ii, 8-10. — [4] Psal. xviii, 2. — [5] Gen. i, 18. — [6] Id. iv, 24. — [7] Exod. xix, 18.

» non manifestavit eis[1]. » Segregavit itaque pluviam hanc voluntariam Deus hæreditati suæ, quod Legem dedit. « Et infirmata est, » vel ipsa Lex, vel ipsa hæreditas. Lex infirmata sic accipi potest, eo quod non impleretur : non quod ipsa infirma sit, sed quod infirmos facit minando pœnam, nec adjuvando per gratiam. Nam et Apostolus ipso verbo usus est, ubi ait : « Quod enim impossibile erat » Legi, in quo infirmabatur per carnem[2] : » significare volens quia per spiritum impletur : tamen ipsam dixit infirmari, cum ab infirmis non possit impleri. Infirmata vero ipsa hæreditas, id est, ipse populus, data sibi Lege, sine ulla ambiguitate intelligitur. « Lex enim subintravit, » ut abundaret delictum[3]. » Quod autem sequitur; « Tu » vero perfecisti eam, » ad Legem ita refertur, quia secundum illum perfecta, id est, impleta est; quod Dominus in Evangelio dicit : « Non veni Legem solvere, sed » implere[4]. » Unde Apostolus qui dixerat Legem infirmatam esse per carnem, quia caro non implet quod per spiritum impletur, id est, per gratiam spiritalem : ipse item dicit : « Ut justitia Legis impleretur in nobis, qui non » secundum carnem ambulamus, sed secundum spiri- » tum[5]. » Hoc est ergo, « Tu vero perfecisti eam; quia » plenitudo Legis est charitas[6]; et charitas Dei diffusa est » in cordibus nostris, non per nos ipsos, sed per Spiritum » sanctum qui datus est nobis[7]; hoc est : Tu vero perfe- » cisti eam, » si Legem perfecisse intelligatur : si vero hæreditatem, facilior est intellectus. Si enim propter hoc dicta est hæreditas Dei infirmata, id est, populus Dei infirmatus, data Lege, «Quia Lex subintravit, ut abundaret delic- » tum[8] :» ergo et quod sequitur, « Tu vero perfecisti eam, » ex illo intelligitur quod etiam in Apostolo sequitur, « Ubi

[1] Psal. CXLVII, 20. — [2] Rom. VIII, 3. — [3] Id. V, 20. — [4] Matth. V, 17. — [5] Rom. VIII, 3, 4. — [6] Id. XIII, 10. — [7] Id. V, 5. — [8] Ibid. 20.

» autem abundavit delictum, superabundavit gratia[1]. » Namque abundante delicto, multiplicatæ sunt infirmitates eorum, et postea acceleraverunt[2] : quia ingemuerunt, et invocaverunt, ut ipso adjuvante impleretur quod ipso jubente non implebatur.

XII. Est in his verbis et alius sensus, qui probabilior mihi videtur. Multo enim congruentius intelligitur ipsa gratia pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. « Si enim gratia, jam non ex » operibus : alioquin gratia jam non est gratia[3]. Non » enim dignus sum, inquit, vocari Apostolus, quia perse» cutus sum Ecclesiam Dei : gratia autem Dei sum id quod » sum[4]. » Hæc est pluvia voluntaria. « Voluntarie quippe » genuit nos verbo veritatis[5]. » Hæc pluvia voluntaria. Inde alibi dicitur : « Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti » nos[6]. » Istam pluviam cum Deus transiret in deserto, id est, prædicaretur in Gentibus, « Cœli distillaverunt : » non tamen a se ipsis, sed, « A facie Dei, » quoniam et ipsi gratia Dei sunt id quod sunt. Et ideo « Mons Sina, » quia et ipse qui plus omnibus illis laboravit, non ipse autem, sed gratia Dei cum illo[7], ut abundantius distillaret in gentibus, id est, in deserto, ubi Christus non erat annuntiatus, ne super alienum fundamentum ædificaret[8] ; ipse, inquam, Israëlita erat ex genere Israël, de tribu Benjamin[9] : et ipse ergo in servitutem generatus erat, de Jerusalem terrena, quæ servit cum filiis suis, et ideo persequebatur Ecclesiam. Nam, quod ipse commonuit, « Sicut tunc qui » secundum carnem generatus est persequebatur eum qui » secundum spiritum ; ita et nunc[10]. » Sed misericordiam consecutus est, quia ignorans fecit in incredulitate[11]. Mi-

[1] Rom. v, 20. — [2] Psal. xv, 4. — [3] Rom. xi, 6. — [4] I Cor. xv, 9, 10. — [5] Jacob. i, 18. — [6] Psal. v, 13. — [7] I Cor. xv, 10. — [8] Rom. xv, 20. — [9] Philip. iii, 5. — [10] Gal. iv, 25 et 29. — [11] I Tim. i, 13.

ramur ergo quod « Cœli distillaverunt a facie Dei : » magis miremur quod « Mons Sina, » id est, qui prius persequebatur, Hebræus ex Hebræis, secundum Legem Pharisæus[1]. Quid autem miremur? Non enim a se ipso, sed quod sequitur, « A facie Dei Israël ; » de quo ipse dicit : « Et » super Israël Dei[2] : » de quo Dominus dicit : « Ecce » vere Israëlita, in quo dolus non est[3]. » Hanc ergo pluviam voluntariam nullis præcedentibus meritis operum bonorum segregavit Deus hæreditati suæ. « Et infirmata » est. » Agnovit enim non esse se aliquid per se ipsum, non viribus suis, sed gratiæ Dei tribuendum esse quod est. Agnovit quod dictum est : « In infirmitatibus meis gloria» bor[4]. » Agnovit quod dictum est : « Noli altum sapere, » sed time[5].» Agnovit quod dictum est : « Humilibus au» tem dat gratiam[6]. Et infirmata est ; tu vero perfecisti » eam ; quia virtus in infirmitate perficitur[7]. » Quidam sane codices, et latini et græci, non habent, « Mons » Sina ; sed, a facie Dei Sina, a facie Dei Israël. » Id est, « Cœli distillaverunt a facie Dei : » et quasi quæreretur cujus Dei : « a facie Dei, inquit, Sina, a facie Dei Israël,» id est, a facie Dei qui Legem dedit populo Israël. Quare ergo « Cœli distillaverunt a facie Dei ; » a facie hujus Dei, nisi quia sic impletum est quod prædictum est : « Bene» dictionem dabit qui Legem dedit[8]? » Legem, qua terreat de humanis viribus præsumentem ; benedictionem, qua liberet in Deum sperantem. Tu ergo perfecisti, Deus, hæreditatem tuam : quia infirmata est in se, ut perficeretur abs te.

XIII. « Animalia tua inhabitabunt in ea. Tua, » non sua ; tibi subdita, non sibi libera ; ad te egentia, non sibi

[1] Philip. III, 5. — [2] Gal. VI, 16. — [3] Joan. I, 47. — [4] 2 Cor. XII, 9. — [5] Rom. XI, 20. — [6] Jacob. IV, 6. — [7] 2 Cor. XII, 9. — [8] Psal. LXXXIII, 8.

sufficientia. Denique sequitur : « Parasti in tua suavitate » egenti, Deus[1]. In tua suavitate,» non in illius facultate. Egens est enim, quoniam infirmatus est, ut perficiatur : agnovit se indigentem, ut repleatur. Hæc est illa suavitas, de qua alibi dicitur : « Dominus dabit suavitatem, et terra » nostra dabit fructum suum[2] : » ut bonum opus fiat non timore, sed amore ; non formidine pœnæ, sed delectatione justitiæ. Ipsa est enim vera et sana libertas. Sed Dominus hoc egenti paravit, non abundanti, cui opprobrio est ista paupertas : de qualibus alibi dicitur : « Opprobrium his » qui abundant, et despectio superbis[3]. » Hos enim dixit superbos, quos dixit qui abundant.

XIV. « Dominus dabit verbum : » cibaria scilicet animalibus suis, quæ inhabitabunt in ea. Sed quid operabuntur hæc animalia, quibus dabit verbum? quid nisi quod sequitur? « Evangelizantibus virtute multa[4]. » Qua virtute, nisi fortitudine illa in qua educit compeditos? Fortasse etiam virtutem hic dicat illam, qua evangelizantes mirabilia signa fecerunt.

XV. Quis ergo « Dabit verbum evangelizantibus virtute » multa? Rex, inquit, virtutum Dilecti[5]. » Pater ergo est rex virtutum Filii. Dilectus enim, quando non ponitur quis dilectus, per antonomasiam Filius unicus intelligitur. An virtutum suarum rex ipse Filius; Virtutum suarum scilicet sibi servientium? « Quia virtute multa evangeli- » zantibus dabit verbum Rex Virtutum, » de quo dictum est : « Dominus Virtutum, ipse est Rex gloriæ[6]. » Quod autem non dixit : « Rex virtutum suarum, » sed, « Rex » virtutum Dilecti, » locutio est in Scripturis usitatissima, si quis advertat : quod ibi maxime apparet, ubi etiam proprium nomen exprimitur, ut eumdem esse, de quo dicitur,

[1] Psal. LXVII, 11. — [2] Id. LXXXIV, 13. — [3] Id. CXXII, 4. — [4] Id. LXVII, 12. — [5] Ibid. XIII. — [6] Id. XXIII, 10.

dubitari omnino non possit. Qualis et illa in Pentateucho multis locis invenitur : « Et fecit Moyses illud atque illud, » sicut præcepit Dominus Moysi[1]. » Non dixit quod usitatum est in locutionibus nostris : « Et fecit Moyses sicut » præcepit ei Dominus ; » sed, « Fecit Moyses sicut præ- » cepit Dominus Moysi ; » quasi alius sit Moyses cui præcepit, et alius Moyses qui fecit, cum idem ipse sit. Tales locutiones in Novo Testamento difficillime reperiuntur. Inde est tamen quod Apostolus ait : « De Filio suo, qui » factus est ei ex semine David secundum carnem, qui » prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum » sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi » Domini nostri[2] : » tanquam alius sit Filius Dei qui factus est ex semine David secundum carnem, et alius Jesus Christus Dominus noster, cum sit unus atque idem. In veteribus autem libris crebra est ista locutio : et ideo quando subobscure fit, ex manifestis sui generis exemplis intelligenda est ; sicut hoc loco Psalmi hujus quem tractamus, subobscure facta est. Nam si diceretur Jesus Christus, Rex Virtutum Jesu Christi, tam aperta esset quam illa : « Fecit Moyses sicut præcepit Dominus Moysi : » quia vero dictum est, « Rex virtutum Dilecti, » non facile est ut occurrat ipsum esse regem Virtutum, qui est et Dilectus. « Rex ergo virtutum Dilecti, » sic intelligi potest, ac si diceretur, rex virtutum suarum, quia et rex virtutum est Christus, et Dilectus est idem ipse Christus. Quamvis non habeat iste sensus tantam necessitatem, ut aliud non valeat accipi : quia et Pater potest intelligi rex virtutum Filii sui dilecti, cui dicit ipse Dilectus : « Omnia » mea tua sunt, et tua mea[3]. » Quod si forte quæritur, utrum Deus Domini Jesu Christi Pater etiam rex dici possit : nescio utrum quisquam audeat hoc ab eo nomen au-

[1] Num. XVII, 11, juxta LXX. — [2] Rom. I, 3, 4. — [3] Joan. XVII, 10.

ferre, ubi Apostolus dicit : « Regi autem sæculorum im-» mortali, invisibili, soli Deo[1]. » Quia etsi hoc de ipsa Trinitate dictum est, ibi est et Deus Pater. Si autem non carnaliter intelligimus : « Deus judicium tuum regi da, » et justitiam tuam filio regis[2] : » nescio utrum aliud aliquid dictum est quam, Filio tuo. Rex ergo est et Pater. Unde versiculus iste Psalmi hujus, « Rex virtutum Di-» lecti, » utroque modo intelligi potest. Cum itaque dixisset : « Dominus dabit verbum evangelizantibus vir-» tute multa : » quia ipsa virtus ab eo regitur, eique militat a quo datur, ipse, inquit, « Dominus qui dabit ver-» bum evangelizantibus virtute multa, rex est virtutum » Dilecti. »

XVI. Deinde sequitur : « Dilecti, et speciei domus divi-» dere spolia[3]. » Repetitio pertinet ad commendationem : quanquam istam repetitionem non omnes codices habeant, et eam diligentiores stella apposita prænotant, quæ signa vocantur asterisci, quibus agnosci volunt ea non esse in interpretatione Septuaginta, sed esse in hebræo, quæ talibus insigniuntur notis. Sed sive repetatur, sive semel dictum accipiatur quod positum est, « Dilecti ; » sic intelligendum puto quod sequitur, « Et speciei domus di-» videre spolia, » ac si diceretur : « Dilecti etiam speciei » domus dividere spolia, » id est, Dilecti etiam ad dividenda spolia. Speciosam quippe domum, id est, Ecclesiam Christus fecit, dividendo illi spolia : sicut speciosum est corpus distributione membrorum. Spolia porro dicuntur quæ victis hostibus detrahuntur. Hoc quid sit Evangelium nos admonet, ubi legimus : « Nemo intrat in domum for-» tis, ut vasa ejus diripiat, nisi prius alligaverit fortem[4]. » Alligavit ergo diabolum Christus spiritalibus vinculis, su

[1] I Tim. I, 17. — [2] Psal. LXXI, 2. — [3] Id. LXVII, 13. — [4] Matth. XII, 29.

perando mortem, et super cœlos ab inferis ascendendo : alligavit eum sacramento incarnationis suæ, quod nihil in eo reperiens morte dignum, tamen est permissus occidere : ac sic alligato abstulit tanquam spolia vasa ejus. Operabatur quippe in filiis diffidentiæ [1], quorum infidelitate utebatur ad voluntatem suam. Hæc vasa Dominus mundans remissione peccatorum, hæc spolia sanctificans hosti erepta prostrato atque alligato, divisit ea speciei domus suæ; alios constituens Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores et Doctores in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi[2]. « Sicut enim unum corpus est, et membra multa » habet; omnia autem membra corporis cum sint multa, » unum est corpus : sic et Christus. Numquid omnes » Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes » Virtutes? numquid omnes dona habent curationum? » numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes » interpretantur? Omnia autem hæc operatur unus atque » idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult[3]. » Et hæc est species domus, cui spolia dividuntur : ut amator ejus hac pulchritudine accensus exclamet : « Domine, » dilexi decorem domus tuæ[4]. »

XVII. Jam in eo quod sequitur, se ad ipsa membra, de quibus fit species domus, alloquenda convertit, dicens : « Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et inter scapulas ejus in viriditate auri[5]. » Prius hic quærendus est ordo verborum quomodo finiatur sententia : quæ utique pendet, cum dicitur, « Si dormiatis : » deinde quod ait, « Pennæ columbæ deargentatæ, » utrum singulari numero intelligendum est, hujus pennæ; an plurali, hæ pennæ. Sed singularem numerum græcus excludit, ubi omnino pluraliter hoc positum legitur. Sed

1 Ephes. II, 2. — 2 Id. I, 14. — 3 I Cor. XII, 11, 12 et 29, 30. — 4 Psal. XXV, 8. — 5 Id. LXVII, 14.

adhuc incertum est utrum, hæ pennæ; an, o vos pennæ, ut ad ipsas pennas loqui videatur. Utrum ergo verbis quæ præcesserunt finiatur ista sententia, ut ordo sit : « Do- » minus dabit verbum evangelizantibus virtute multa, si » dormiatis inter medios cleros, o vos pennæ columbæ » deargentatæ : » an his quæ sequuntur, ut ordo sit, « Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ dear- » gentatæ nive dealbabuntur in Selmon[1] : » id est, ipsæ pennæ dealbabuntur, si dormiatis inter medios cleros : ut illis hoc dicere intelligatur, qui speciei domus tanquam spolia dividuntur, id est : Si dormiatis inter medios cleros, o vos qui dividimini speciei domus, per manifestationem Spiritus ad utilitatem, ut alii quidem detur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum, alii fides, alii genera curationum in eodem Spiritu, et cætera[2] : si ergo vos dormiatis inter medios cleros, tunc pennæ columbæ deargentatæ nive dealbabuntur in Selmon. Potest et sic : « Si vos, pennæ » columbæ deargentatæ, dormiatis inter medios cleros, » nive dealbabuntur in Selmon, » ut subintelligantur homines, qui per gratiam remissionem accipiunt peccatorum. Unde etiam de ipsa Ecclesia dicitur in Cantico canticorum : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata[3] ? « Promissio quippe Dei tenetur per Prophetam dicentis : « Si » fuerint peccata vestra tanquam phœnicium, sicut ni- » vem dealbabo[4]. » Potest et sic intelligi, ut in eo quod dictum est, « Pennæ columbæ deargentatæ, » subaudiatur, eritis; ut iste sit sensus : O vos qui tanquam spolia speciei domus dividimini, si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ eritis : id est, in altiora elevabimini, compagini tamen Ecclesiæ cohærentes. Nullam

[1] Psal. LXVII, 15. — [2] I Cor. XII, 7-9. — [3] Cant. III, 6, juxta LXX. — [4] Isaï. I, 8.

quippe aliam melius hic intelligi puto columbam deargentatam, quam illam de qua dictum est : « Una est columba » mea [1]. » Deargentata est autem, quia divinis Eloquiis est erudita ; eloquia namque Domini alio loco dicuntur « Argentum igne examinatum terræ, purgatum septu» plum [2]. » Magnum itaque aliquod bonum est, dormire inter medios cleros, quæ nonnulli duo Testamenta esse voluerunt, ut dormire sit inter medios cleros, in eorum Testamentorum auctoritate requiescere, id est, utriusque Testamenti testimoniis acquiescere; ut quando aliquid ex his profertur et probatur, omnis contentio pacifica quiete finiatur. Quod si ita est, quid aliud admoneri videntur evangelizantes virtute multa, nisi quia tunc eis Dominus dabit verbum ut evangelizare possint, si dormiant inter medios cleros? Tunc enim eis verbum veritatis datur, si auctoritas ab eis duorum Testamentorum non relinquatur: ut ipsi sint et pennæ columbæ deargentatæ, quorum prædicatione in cœlum gloria fertur Ecclesiæ.

XVIII. « Inter scapulas » autem ; pars est utique corporis; pars est circa regionem cordis, a posterioribus tamen, id est, a dorso : quam columbæ illius deargentatæ partem in viriditate auri esse dicit, hoc est, in vigore sapientiæ, quem vigorem melius non puto intelligi posse quam charitatem. Sed quare a dorso, et non a pectore? Quanquam mirer quomodo positum sit hoc verbum in alio Psalmo, ubi dicitur : « Inter scapulas suas obumbra» bit tibi, et sub alis ejus sperabis [3] : » cum sub alis obumbrari non possit, nisi quod a pectore fuerit. Et latine quidem « Inter scapulas » fortasse aliquo modo ex utraque parte possit intelligi, et ante, et post; ut scapulas accipiamus quæ in medio caput habent; et in hebræo sit fortassis ambiguum, quod possit et hoc modo intelligi : sed

[1] Cant. vi, 8. — [2] Psal. xi, 7. — [3] Id. xc, 4.

quod in græco est μετάφρενα, nonnisi a posterioribus significat, quod est « Inter scapulas. » Utrum propterea ibi est auri viriditas, id est, sapientia et charitas, quia ibi sunt quodam modo radices alarum ; an quia ibi portatur illa sarcina levis ? Quid enim sunt vel ipsæ alæ, nisi duo præcepta charitatis, in quibus tota Lex pendet et Prophetæ[1]? Quid ipsa sarcina levis, nisi ipsa charitas quæ in his duobus præceptis impletur ? Quidquid enim difficile est in præcepto, leve est amanti. Nec ob aliud recte intelligitur dictum : « Onus meum leve est[2], » nisi quia dat Spiritum sanctum, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris[3], ut amando liberaliter faciamus, quod timendo qui facit, serviliter facit ; nec est amicus recti, quando mallet, si fieri posset, id quod rectum est non juberi.

XIX. Quæri etiam potest, cum non sit dictum : Si dormiatis in cleris, sed, « Inter medios cleros ; » quid sit hoc « Inter medios cleros. » Quod quidem si expressius transferretur ex græco, inter medium clerorum diceretur ; quod in nullo interpretum legi : propterea credo quia tantumdem valet quod dictum est : « Inter medios cleros. » Hinc ergo quid mihi videatur exponam. Sæpe hoc verbum ad aliqua connectenda atque pacanda, ne inter se dissideant, poni solet : sicut testamentum inter se et populum Deo constituente, hoc verbum Scriptura ponit ; nam pro eo quod est in latino, « Inter me et vos, » græcus habet, « Inter » medium meum et vestrum. » Sic et de signo circumcisionis cum loquitur Deus ad Abraham, dicit : « Erit testamen- » tum inter me et te, et omne semen tuum[4] : » quod græcus habet, « Inter medium meum et tuum, et inter medium » seminis tui. » Item cum loqueretur ad Noë de arcu in nubibus ad signum constituendum[5], hoc verbum sæpissime

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Id. XI, 30. — [3] Rom. V, 5. — [4] Gen. XVII, 2 et 7. — [5] Id. IX, 12.

repetit : et quod habent latini codices, « Inter me et vos, » vel, « Inter me et omnem animam vivam , » et si qua ibi talia dicuntur ; « Inter medium meum et vestrum, » invenitur in græco , quod est ἀνὰ μέσον. David quoque et Jonathan signum inter se constituunt, ne aliud opinando dissideant[1] : et quod latine dicitur, « Inter ambos ; inter » medium amborum , » habet græcus eodem verbo, quod est ἀνὰ μέσον. Optime autem factum est , ut hoc loco Psalmi hujus interpretes nostri non dicerent, « Inter cleros, » quod latinæ locutioni usitatum est ; sed, « Inter medios » cleros, » tanquam inter medium clerorum, quod potius in græco legitur, et quod dici solet in eis rebus , ut dixi, quæ inter se debeant habere consensum. Jubet ergo Scriptura ut inter medios cleros dormiant, qui vel sunt pennæ columbæ deargentatæ, vel ex hoc eis præstatur ut sint. Porro isti cleri duo Testamenta significant, quid aliud admonemur, nisi ut Testamentis inter se consentientibus non repugnemus, sed intelligendo acquiescamus, nosque simus eorum concordiæ signum atque documentum, cum alterum adversus alterum nihil dixisse sentimus, et cum pacifica admiratione, quasi extasis sopore, monstramus ? Cur autem in cleris Testamenta intelligantur, cum hoc nomen græcum sit quidem, sed Testamentum non ita dicatur, hæc causa est, quia per Testamentum datur hæreditas, quæ græce appellatur κληρονομία, et hæres κληρονόμος. Κλῆρος autem sors græce dicitur, et sortes ex promissione Dei, partes hæreditatis vocantur, quæ populo sunt distributæ. Unde tribus Levi præcepta est non habere sortem inter fratres suos, quod ex eorum decimis sustentaretur[2]. Nam et Cleros et Clericos hinc appellatos puto , qui sunt in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus

[1] I Reg. xx, 20-23. — [2] Num. xviii, 20.

ordinatum[1]. Proinde propter hæreditatem quæ fit testamento, tanquam per id quod efficitur id quod efficit, nomine clerorum Testamenta ipsa significata sunt.

XX. Quanquam mihi et alius hic sensus occurrat, nisi fallor, anteponendus, ut cleros multo probabilius ipsas hæreditates intelligamus : ut quoniam hæreditas Veteris Testamenti est, quamvis in umbra significativa futuri, terrena felicitas; hæreditas vero Novi Testamenti est æterna immortalitas; dormire sit inter medios cleros, nec illam jam quærere ardenter, et adhuc istam expectare patienter. Nam qui Deo propterea serviunt, vel potius propterea servire nolunt, dum quærunt in hac vita et in hac terra felicitatem, ablatus est somnus ab eis, et non dormiunt. Inflammantibus enim cupiditatibus agitati in flagitia et facinora propelluntur, nec omnino requiescunt; desiderando ut acquirant, metuendo ne amittant. « Qui autem me » audit, ait Sapientia, inhabitabit in spe, et requiescet » sine timore ab omni malignitate[2]. » Hoc est, quantum mihi videtur, dormire inter medios cleros, id est, inter medias hæreditates; nondum in re, sed tamen in spe cœlestis hæreditatis habitare, et a terrenæ felicitatis jam cupiditate conquiescere. Cum autem venerit quod speramus, non jam inter duas hæreditates requiescemus; sed in nova vera, cujus vetus erat umbra, regnabimus. Quapropter etiamsi intellexerimus quod dictum est : « Si dormiatis » inter medios cleros, » tanquam si diceretur : Si moriamini inter medios cleros, ut istam mortem carnis more suo Scriptura dormitionem vocaverit; hæc est mors optima, ut in cupiditatum cohibitione a terrenis, in spe cœlestis hæreditatis homo usque in finem perseverans, diem vitæ hujus ultimum claudat. Sic enim dormientes inter medios cleros, erunt pennæ columbæ deargentatæ; ut tem-

[1] Act. I, 26. — [2] Prov. I, 33.

pore quo resurgent, rapiantur in nubibus obviam Christo in aëra, et semper jam cum Domino vivant [1] : aut certe, quia per eos qui sic moriuntur, quanto securius, tanto sublimius Ecclesia diffamatur, et quasi quibusdam pennis excelsæ laudis attollitur. Neque enim frustra dictum est : « Ante mortem ne laudes hominem quemquam [2]. » Omnes ergo sancti Dei ab initio generis humani, usque ad tempus Apostolorum, quia et ipsi noverant dicere : « Diem » hominis non concupivi, tu scis [3] : » et, « Unam petii a » Domino, hanc requiram [4], » et a tempore Apostolorum, ex quo duorum Testamentorum differentia clarius revelata est, ipsi Apostoli et beati Martyres cæterique justi, tanquam arietes et arietum filii usque ad hoc tempus dormierunt inter medios cleros, regni terreni felicitatem jam contemnentes, et regni cœlorum æternitatem sperantes, et nondum tenentes. Et quia tam bene dormierunt, eis velut pennis nunc volitat, et laudibus exaltatur Ecclesia, columba scilicet deargentata, ut hac eorum fama ad imitandum posteris invitatis, dum sic etiam cæteri dormiunt, addantur pennæ quibus usque in finem sæculi sublimiter prædicetur.

XXI. « Dum discernit supercœlestis reges super eam, » nive dealbabuntur in Selmon [5]. » Ille supercœlestis, ille « Qui ascendit super omnes cœlos ut adimpleret om- » nia, dum discernit reges super eam, » id est, super eamdem columbam deargentatam. Sequitur enim Apostolus, ac dicit : « Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, » quosdam autem Prophetas, quosdam vero Evangelistas, » quosdam autem Pastores et Doctores. » Nam quid est aliud reges discernere super eam : « Nisi in opus ministerii, in » ædificationem corporis Christi [6] : » quandoquidem ipsa

[1] I Thess. IV, 16. — [2] Eccli. XI, 30. — [3] Jerem. XVII, 16. — [4] Psal. XXVI, 4. — [5] Id. LXVII, 15. — [6] Ephes. IV, 10-12.

est corpus Christi? Dicuntur autem illi reges, utique a regendo : et quid magis quam carnis concupiscentias, ne regnet peccatum in eorum mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, ne exhibeant membra sua arma iniquitatis peccato, sed exhibeant se Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra sua arma justitiæ Deo[1]? Sic enim erunt reges primitus discreti ab alienigenis, quia non sunt jugum ducentes cum infidelibus; deinde discreti concorditer inter se muneribus propriis. « Non enim omnes » Apostoli, aut omnes Prophetæ, aut omnes Doctores, » aut omnes dona habent curationum, aut omnes lin» guis loquuntur, aut omnes interpretantur. Omnia au» tem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens » propria unicuique prout vult[2] : » quem dando ille supercœlestis discernit reges super columbam deargentatam. De quo Spiritu sancto cum ad ejus matrem gratia plenam missus Angelus loqueretur, quærenti quomodo fieret quod paritura nuntiabatur, quoniam non cognoscebat virum; « Spiritus sanctus, inquit, superveniet in te, et virtus » Altissimi obumbrabit tibi[3]. » Quid est, « Obumbrabit » tibi, » nisi, umbram faciet? Unde et isti reges dum gratia Spiritus Domini Christi discernuntur super columbam deargentatam : « Nive dealbabuntur in Selmon. » Selmon quippe interpretatur umbra. Non enim meritis aut virtute propria discernuntur. « Quis enim te, inquit, » discernit? Quid autem habes quod non accepisti[4]? » Ut ergo discernantur ab impiis, accipiunt remissionem peccatorum ab illo qui ait : « Si fuerint peccata vestra sicut » phœnicium, tanquam nivem dealbabo[5]. » Ecce quomodo « Nive dealbabuntur in Selmon, » in gratia Spiritus Christi, quo eis etiam propria dona discreta sunt : de quo

[1] Rom. VI, 12, 13. — [2] I Cor. XII, 11 et 29, 30. — [3] Luc. I, 35. — [4] I Cor. IV, 7. — [5] Isaï. I, 18.

dictum est quod supra commemoravi : « Spiritus sanctus » superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, » hoc est, umbram faciet tibi : propterea quod nascetur » ex te sanctum, vocabitur Filius Dei[1]. » Umbra porro ista defensaculum intelligitur ab æstu concupiscentiarum carnalium : unde illa virgo Christum non carnaliter concupiscendo, sed spiritaliter credendo concepit. Constat autem umbra lumine et corpore : proinde illud quod in principio erat Verbum, lumen illud verum, ut umbraculum meridianum fieret nobis, » Verbum caro factum est, » et habitavit in nobis[2]. » Deo scilicet homo, tanquam lumini corpus accessit, et in eum credentes umbra protectionis operuit. Non enim de quali umbra dicitur : « Transierunt omnia illa tanquam umbra[3] : » nec de quali umbra dicit Apostolus : « Nemo vos judicet in cibo, aut in » potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sab- » batorum, quod est umbra futurorum[4] : » sed de quali scriptum est : « Sub umbra alarum tuarum protege me[5]. » Dum ergo discernit ille supercœlestis reges super columbam deargentatam, non sua merita extollant, non de propria virtute confidant : « Nive quippe dealbabuntur in Selmon, » gratia candificabuntur in protectione corporis Christi. »

XXII. Hunc autem montem consequenter dicit « Mon- » tem Dei, montem uberem, montem incaseatum[6], vel » montem pinguem. Quid hic autem aliud pinguem, quam uberem diceret? Est enim et mons isto nomine nuncupatus, id est, Selmon. Sed quem montem intelligere debemus « Montem Dei, montem uberem, montem in- » caseatum, » nisi eumdem Dominum Christum : de quo et alius Propheta dicit : « Erit in novissimis temporibus » manifestus mons Domini paratus in cacumine mon-

[1] Luc. I, 35. — [2] Joan. I, 1 et 14. — [3] Sap. v, 9. — [4] Coloss. II, 16, 17. — [5] Psal. XVI, 8. — [6] Id. LXVII, 16.

» tium[1]? » Ipse est mons incaseatus, propter parvulos gratia tanquam lacte nutriendos[2]; mons uber, ad roborandos atque ditandos donorum excellentia : nam et ipsum lac unde fit caseus, miro modo significat gratiam : manat quippe ex abundantia viscerum maternorum, et misericordia delectabili parvulis gratis infunditur. Ambiguus est autem in græco casus, utrum sit nominativus, an accusativus : quoniam in ea lingua mons neutri generis est, non masculini : ideo nonnulli Latini non interpretati sunt « Montem Dei, » sed, « Mons Dei. » Puto autem melius esse, « In Selmon montem Dei, » hoc est, in montem Dei qui vocatur Selmon : secundum intellectum quem supra, ut potuimus, exposuimus.

XXIII. Deinde quod dixit : « Montem Dei, montem in» caseatum, montem uberem, » ne quis auderet ex hoc Dominum Jesum Christum comparare cæteris sanctis, qui et ipsi dicti sunt montes Dei : legitur quippe : « Justitia » tua sicut montes Dei[3] : » unde Apostolus ait : « Ut nos » simus justitia Dei in ipso[4]. » De quibus montibus et alio loco dicitur : « Illuminans tu admirabiliter a montibus » æternis[5] : » quia vita eis æterna donata est, et per eos sanctarum Scripturarum eminentissima auctoritas constituta est, sed illuminante ab eis illo cui dicitur : « Illu» minans tu. Levavi enim oculos meos in montes, unde » veniet auxilium mihi : » nec tamen auxilium meum ab ipsis proprie montibus; sed, « Auxilium meum a Domino » qui fecit cœlum et terram[6]. » Unus quippe ipsorum montium multum excellens cum dixisset, quod plus illis omnibus laboraverit : « Non autem ego, inquit, sed gratia » Dei mecum[7]. » Ne quis ergo auderet etiam montem speciosum forma præ filiis hominum[8] montibus filiis ho-

[1] Isaï. II, 2. — [2] I Cor. III, 1. — [3] Psal. XXXV, 7. — [4] 2 Cor. V, 21. — [5] Psal. LXXV, 5. — [6] Id. CXX, 1, 2. — [7] I Cor. XV, 10. — [8] Psal. XLIV, 3.

minum comparare : quoniam non defuerunt qui eum dicerent, alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex Prophetis[1] : convertit se ad illos, et ait : « Utquid suspicamini montes incaseatos, montem, inquit, » in quo placuit Deo inhabitare in eo? Utquid suspica» mini[2]? » Sicut enim lumen illi, quia et ipsis dictum est : « Vos estis lumen mundi[3] ; » sed aliud illud dictum est: « Lumen verum quod illuminat omnem hominem[4] : » sic montes illi ; sed longe alius mons paratus in cacumine montium[5]. Montes itaque isti illum montem portando gloriosi sunt : quorum ille unus dicit : « Mihi autem absit » gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per » quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo[6] : ut » qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino glorietur[7]. » Utquid ergo suspicamini montes incaseatos, eum mon» tem in quo placuit Deo habitare in eo? » Non quia in aliis non inhabitat, sed quia in ipsis per ipsum. « In ipso » quippe inhabitat omnis plenitudo Divinitatis[8] : » non umbraliter tanquam in templo a rege Salomone facto[9], sed corporaliter, id est, solide atque veraciter. « Quoniam » Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi[10]. » Quod sive de Patre dictum accipiamus, quoniam ipse ait : « Pater autem in me manens ipse facit opera sua : ego in » Patre et Pater in me[11] : » sive ita intelligatur, Deus erat in Christo, Verbum erat in homine : sic erat utique Verbum in carne, ut Verbum etiam caro factum solus proprie diceretur[12], id est, homo Verbo in unam Christi personam copularetur. « Utquid ergo suspicamini montes incaseatos, » eum montem in quo placuit Deo inhabitare in eo ? » Longe utique aliter quam in illis montibus, quorum ali-

[1] Matth. xvi, 14. — [2] Psal. lxvii, 17. — [3] Matth. v, 14. — [4] Joan. i, 9. — [5] Isaï. ii, 2. — [6] Gal. vi, 14. — [7] i Cor. i, 31. — [8] Coloss. ii, 9. — [9] 3 Reg. vi, i. — [10] i Cor. v, 19. — [11] Joan. xiv, 10. — [12] Id. i, 14.

quem etiam hunc suspicamini. Non enim quia et illi per adoptionis gratiam filii Dei sunt, ideo quisquam illorum est Unigenitus, cui diceret : « Sede ad dexteram meam, » donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis[1]. Etenim » Dominus inhabitabit usque in finem : » id est, illos montes non comparandos huic monti, ipse Dominus inhabitabit, qui est mons paratus in cacumine montium[2]; ut perducat eos in finem, id est, in se ipsum sicut Deus est contemplandum. « Finis enim Legis Christus, ad justitiam omni credenti[3]. » Deo itaque placuit habitare in isto monte, qui paratus est in cacumine montium : cui dicit : « Tu es Filius meus dilectus, in quo bene complacui[4]. » Ipse autem mons Dominus est, qui alios montes inhabitabit in finem, in quorum cacumine paratus est. « Unus enim Deus et unus mediator Dei et hominum » homo Christus Jesus[5], » mons montium, sicut sanctus sanctorum. Unde dicit : « Ego in eis, et tu in me[6]. Utquid ergo suspicamini montes incaseatos, montem in » quo placuit Deo inhabitare in eo? » Etenim montes illos incaseatos Dominus iste mons incaseatus inhabitabit usque in finem, ut aliquid sint quibus ait : « Quia sine me nihil » potestis facere[7]. »

XXIV. Ita fit etiam quod sequitur : « Currus Dei decem » millium multiplex : » vel, « Denum millium multiplex[8] : » vel, « Decies millies multiplex. Unum verbum enim græcum sicut quisque potuit latinorum interpretum transtulit, quod ibi dictum est, μυριοπλάσιον. Latine autem satis exprimi non potuit : quoniam mille apud græcos χίλια dicuntur, μυριάδες autem plura dena millia : μυριὰς quippe una, decem millia sunt. Ingentem itaque multitudinem sanctorum atque fidelium, qui portando Deum fiunt quodam

[1] Psal. CIX, 1. — [2] Isaï. II, 2. — [3] Rom. X, 4. — [4] Matth. III, 17. — [5] I Tim. II, 5. — [6] Joan. XVII, 23. — [7] Id. XV, 5. — [8] Psal. LXVII, 18.

modo currus Dei, significavit hoc nomine. Hanc immanendo et regendo perducit in finem tanquam currum suum, velut in locum aliquem destinatum. « Initium enim Christus, deinde qui sunt Christi in præsentia ejus, deinde » finis[1]. » Hæc est sancta Ecclesia : quæ sunt quod sequitur : « Millia lætantium. Spe enim sunt gaudentes, » donec perducantur in finem, quem nunc expectant per patientiam[2]. Mirifice autem, cum dixisset : « Millia læ» tantium : » continuo subjecit, « Dominus in illis. » Ne miremur quod lætentur, « Dominus in illis. Nam per » multas tribulationes oportet nos introire in regnum » Dei[3], » sed, « Dominus in illis. » Ideo etsi sunt, « Quasi tristes, semper tamen gaudentes[4], » nec jam in ipso fine quo nondum venerunt, « Sed spe sunt gaudentes, » et in tribulatione patientes[5]: » quoniam « Dominus in » illis, in Sina in sancto. » In nominum Hebræorum interpretationibus invenimus Sina interpretari mandatum : et alia quædam interpretatur, sed hoc puto præsenti loco aptius convenire. Reddens enim causam quare lætarentur illa millia, quibus constat currus Dei : « Dominus, inquit, » in illis, in Sina in sancto : » id est, Dominus in illis, in mandato; quod mandatum sanctum est, sicut dicit Apostolus : « Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum » et justum et bonum[6]. » Sed quid prodesset mandatum, nisi Dominus ibi esset, de quo dicitur : « Deus enim est » qui operatur in vobis et velle et operari pro bona vo» luntate[7]? » Nam mandatum sine Domini adjutorio littera est occidens[8]. « Lex enim subintravit, ut abundaret » delictum[9]. » Sed quoniam « Plenitudo Legis charitas » est[10], » ideo per charitatem Lex impletur, non per ti-

[1] 1 Cor. xv, 23, 24. — [2] Rom. viii, 25. — [3] Act. xiv, 21. — [4] 2 Cor. vi, 10. — [5] Rom. xii, 12. — [6] Id. vii, 12. — [7] Philip. ii, 13. — [8] 2 Cor. iii, 6. — [9] Rom. v, 20. — [10] Id. xiii, 10.

morem. « Charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris » per Spiritum sanctum qui datus est nobis[1]. » Ideo lætantur hæc millia. Tantum enim faciunt justitiam Legis quantum adjuvantur Spiritu gratiæ; quoniam « Dominus » in illis, in Sina in sancto. »

XXV. Deinde ad ipsum Dominum locutione conversa : « Ascendisti, inquit, in altum, captivasti captivitatem, » accepisti dona in hominibus[2]. » Hoc Apostolus sic commemorat, sic exponit de Domino Christo loquens : « Unicuique autem nostrum, inquit, datur gratia secun- » dum mensuram donationis Christi : propter quod dicit : » Ascendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona » hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia » et descendit in inferiores partes terræ? Qui descendit, » ipse est et qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret » omnia[3]. » Christo ergo sine dubitatione dictum est : « Ascendisti in altum, captivasti captivitatem, accepisti » dona in hominibus. » Nec moveat quod Apostolus idem testimonium commemorans non ait : « Accepisti dona in » hominibus; » sed, « Dedit dona hominibus. » Ille quippe auctoritate apostolica secundum hoc locutus est, quod Deus cum Patre Filius. Secundum hoc quippe dedit dona hominibus, mittens eis Spiritum sanctum, qui Spiritus est Patris et Filii. Secundum illud vero quod idem ipse Christus in corpore suo intelligitur, quod est Ecclesia, propter quod et membra ejus sunt sancti et fideles ejus, unde eis dicitur : « Vox autem estis corpus Christi et mem- » bra[4] : » procul dubio et ipse accepit dona in hominibus. Christus quippe ascendit in altum, et sedet ad dexteram Patris[5] : sed nisi et hic esset in terris, non inde clamasset : « Saule, Saule, quid me persequeris[6]? » Cum igitur idem

[1] Rom. v, 5. — [2] Psal. LXVII, 19. — [3] Ephes. IV, 7-10. — [4] I Cor. XII, 27. — [5] Marc. XVI, 20. — [6] Act. IX, 4.

ipse dicat : « Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi » fecistis[1]; » quid dubitamus eum accipere in membris suis, quæ dona membra ejus accipiunt?

XXVI. Sed quid est : « Captivasti captivitatem? » Utrum quia vicit mortem, quæ captivos tenebat in quibus regnabat? an ipsos homines appellavit captivitatem, qui captivi sub diabolo tenebantur? Cujus rei mysterium continet etiam titulus illius Psalmi : « Quando domus ædifi- » cabatur post captivitatem[2]: » id est, Ecclesia post gentilitatem. Ipsos itaque homines, qui captivi tenebantur, appellans captivitatem, sicut militia cum dicitur et intelliguntur qui militant, eamdem captivitatem a Christo captivatam dicit. Cur enim non sit captivitas felix, si et ad bonum homines possunt capi? Unde Petro dictum est : « Ex hoc jam homines eris capiens[3].» Captivati ergo, quia capti, et capti quia subjugati; sub lene illud jugum missi[4], liberati a peccato cujus servi erant, et justitiæ servi facti cujus liberi erant[5]. Unde et ipse in illis est, qui « Dedit » dona hominibus, et, accepit dona in hominibus. » Ideoque in ista captivitate, in ista servitute, in isto curru, sub isto jugo non sunt millia plorantium, sed, « Millia » lætantium. Dominus quippe in illis, in Sina, in sancto[6].» Cui sensui congruit et alia interpretatio, qua interpretatur Sina Mensura. Nam de his donis lætitiæ spiritalis Apostolus loquens id quod supra commemoravi : « Unicuique » autem nostrum, inquit, data est gratia secundum men- » suram donationis Christi. » Ac deinde sequitur, quod etiam hic sequitur : « Propter quod dicit : Ascendit in » altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus[7]: » quod hic est, « Accepisti dona in hominibus. » Quid hac et illa veritate concordius? quid manifestius?

[1] Matth. xx, 40. — [2] Psal. xcv, 1. — [3] Luc. v, 30. — [4] Matth. 1, 30. — [5] Rom. vi, 18. — [6] Psal. lxvii, 18. — [7] Ephes. iv, 7, 8.

XXVII. Sed quid deinde adjungit? « Etenim qui non » credunt inhabitare[1] : » vel quod nonnulli codices habent. « Etenim non credentes inhabitare : » Nam quid sunt aliud non credentes, nisi qui non credunt? de quibus dictum sit, non est facilis intellectus. Tanquam enim ratio redderetur superiorum verborum, cum dictum esset : « Captivasti captivitatem, accepisti dona in hominibus : » ita subjunctum est : « Etenim qui non credunt inhabi- » tare, » id est, non credentes ut inhabitarent. Quid est hoc? de quibus hoc dicit? An illa captivitas antequam transiret in bonam captivitatem, unde fuerit mala captivitas ostendit? Non credendo enim possidebantur ab inimico, « Qui operatur in filiis diffidentiæ : in quibus et » vos, inquit, fuistis aliquando, cum viveretis in illis[2]. » Donis ergo gratiæ suæ, qui accepit dona in hominibus, captivavit istam captivitatem. Etenim non credentes erant ut inhabitarent. Nam fides eos inde liberavit, ut jam credentes inhabitent in domo Dei, facti et ipsi domus Dei, et currus Dei millium lætantium.

XXVIII. Unde qui hæc canebat, in Spiritu ea prævidens, impletus etiam ipse lætitia eructavit hymnum, dicens : « Dominus Deus benedictus, benedictus Dominus » Deus de die in diem[3]. » Quod nonnulli codices habent, » Die quotidie. » Quia sic habent Græci, ἡμέραν καθ' ἡμέραν : quod verius exprimeretur, « Die quotidie. » Quam puto locutionem hoc significare quod dictum est : « De die in » diem. » Quotidie quippe hoc agit usque in finem, captivat captivitatem, accipiens dona in hominibus.

XXIX. Et quoniam currum illum ducit in finem sequitur et dicit : « Prosperum iter faciet nobis Deus sanitatum » nostrarum, Deus noster, Deus salvos faciendi[4]. » Multum gratia commendatur. Quis enim salvus esset, nisi ipse

[1] Psal. LXVII, 19. — [2] Ephes. II, 2, 3. — [3] Psal. LXVII, 20. — [4] Ibid. 21.

sanaret? Sed ne occurreret cogitationi: Cur ergo morimur, si per ejus gratiam salvi facti sumus? continuo subjecit: « Et Domini exitus mortis: » tanquam diceret: Quid indignaris humana conditio habere te exitum mortis? Et Domini tui exitus non alius quam mortis fuit. Potius ergo consolare quam indignare: nam « Et Domini exitus mor» tis. Spe enim salvi facti sumus: si autem quod non vi» demus speramus, per patientiam expectamus[1]. » Patienter ego etiam ipsam mortem feramus, illius exemplo, qui licet nullo peccato esset debitor mortis, et Dominus esset, a quo nemo animam tolleret, sed ipse eam a semetipso poneret, etiam ipsius fuit exitus mortis.

XXX. « Verumtamen Deus conquassabit capita inimi» corum suorum, verticem capilli perambulantium in » delictis suis[2]: » id est, nimis se extollentium, nimis superbientium in delictis suis: in quibus saltem humiles esse deberent, dicentes: « Domine, propitius esto mihi » peccatori. » Sed conquassabit eorum capita: « Quoniam » qui se exaltat, humiliabitur[3]. » Ac per hoc quamvis et Domini sit exitus mortis: tamen idem Dominus, quoniam Deus est, et voluntate, non necessitate, secundum carnem mortuus est: « Conquassabit capita inimicorum suo» rum; » non solum eorum qui crucifixo illudentes et moventes capita dicebant: « Si Filius Dei est, descendat » de cruce; » sed etiam omnium extollentium se adversus doctrinam ejus, et tanquam mortem hominis irridentium. Idem quippe ipse de quo dictum est: » Alios salvos fecit, » semetipsum non potest salvum facere[4]. Deus est sanita» tum nostrarum, et Deus est salvos faciendi: » sed propter humilitatis et patientiæ documentum et sanguine suo delendum nostrorum chirographum peccatorum, etiam

[1] Rom. VIII, 24. — [2] Psal. LXVII, 22. — [3] Luc. XVIII, 13, 14. — [4] Matth. XXVII, 40 et 42.

suum esse voluit exitum mortis, ne mortem timeremus istam, sed illam potius unde nos liberavit per istam. Verumtamen illusus et mortuus « Conquassabit capita ini» micorum suorum, » de quibus ait : « Resuscita me, et » reddam illis[1] : » sive bona pro malis, dum sibi subdit capita credentium; sive justa pro injustis, dum punit capita superbientium. Utroque enim modo conquassantur et confringuntur capita inimicorum, cum a superbia dejiciuntur, sive humilitate correcti, sive in ima Tartari abrepti.

XXXI. « Dixit Dominus : Ex Basan convertar[2] : » vel ut nonnulli codices habent, « Ex Basan convertam. » Ille quippe convertit ut salvi simus, de quo supra dictum est: » Deus sanitatum nostrarum, et Deus salvos faciendi. » Ei quippe et alibi dicitur : « Deus virtutum converte nos, » et ostende faciem tuam, et salvi erimus[3]. » Item alibi : « Converte nos Deus sanitatum nostrarum[4]. » Ille autem dixit : « Ex Basan convertam. » Basan interpretatur confusio. Quid est ergo, convertam ex confusione, nisi quia confunditur de peccatis suis, qui pro eis dimittendis precatur misericordiam Dei? Inde est quod ille Publicanus nec oculos ad cœlum audebat levare : ita se considerans confundebatur; sed descendit justificatus[5], quia « Dixit » Dominus : Ex Basan convertam. » Basan interpretatur et siccitas : et recte intelligitur Dominus ex siccitate convertere, id est, ex inopia. Nam qui sibi videntur copiosi, cum sint famelici; et pleni, cum sint inanissimi; non convertuntur. « Beati enim qui esuriunt et sitiunt » justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[6]. » Ex ista Dominus siccitate convertit : de anima quippe sicca illi dicitur : « Extendi manus meas ad te, anima mea velut terra

[1] Psal. XL, 11. — [2] Id. LXVII, 23. — [3] Id. LXXIX, 20. — [4] Id. LXXXIV, 5. — [5] Luc. XVIII, 13. — [6] Matth. V, 6.

» sine aqua tibi[1]. » Illud quoque non absurde intelligitur, quod habent alii codices : « Ex Basan convertar. » Convertitur enim ad nos etiam ipse qui dicit : « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos[2] : » et non, si extra confusionem, cum peccatum nostrum ante nos est semper[3] ; et extra siccitatem, qua ejus desideramus imbrem, qui pluviam voluntariam segregavit hæreditati suæ. Nam siccitate infirmata est, ipse vero conversus perfecit eam, cui dicitur : « Et conversus vivificasti me[4]. Dixit » ergo Dominus : Ex Basan convertam, convertam in pro- » fundum maris. » Si « Convertam, » quare « In pro- » fundum maris ? » In se ipsum quippe convertit Dominus, cum salubriter convertit, et non est utique ipse profundum maris. An fallit forte latina locutio, et pro eo positum est « In profundum, » quod est profunde? Non enim ille se convertit : sed ibi convertit eos qui in profundo hujus sæculi jacent demersi pondere peccatorum, ubi conversus ille dicit : « De profundis clamavi ad te, Do- » mine[5]. » Si autem non est « Convertam, » sed, « Con- » vertar in profundum maris ; » hoc intelligitur dixisse Dominum nostrum, quod sua misericordia converteretur etiam in profundum maris, ad eos quoque liberandos, qui essent etiam desperatissimi peccatores. Quanquam in aliquo græco invenerim, non « In profundum, » sed, « In profundis, » hoc est, ἐν βυθοῖς : quod priorem sensum confirmat, quod etiam ibi Deus convertat ad se de profundis clamantes. Qui et si intelligatur ibi ipse converti ad liberandos etiam tales, non est incongruum : et ita eos convertit, vel ad eos liberandos ita convertitur, ut tinguatur pes ejus in sanguine. Quod ad ipsum Dominum Propheta dicit : « Ut tinguatur pes tuus in sanguine[6] : » id est,

[1] Psal. CXLII, 6. — [2] Zach. I, 3. — [3] Psal. L, 5. — [4] Id. LXX, 20. — [5] Id. CXXIX, 1. — [6] Id. LXVII, 24.

ut ipsi qui ad te convertuntur, vel ad quos liberandos converteris, licet in profundo maris onere iniquitatis depressi fuerint, in tantum gratia tua proficiant, quoniam, « Ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia[1], » ut fiant pes tuus inter membra tua, ad annuntiandum Evangelium tuum, et pro nomine tuo diu ducentes martyrium, usque ad sanguinem certent. Sic enim, ut arbitror, convenientius intelligitur pes ejus tinctus in sanguine.

XXXII. Denique adjungit : « Lingua canum tuorum » ex inimicis ab ipso[2] : » eosdem ipsos qui usque ad sanguinem fuerant pro fide evangelica certaturi, etiam canes vocans, tanquam pro suo Domino latrantes. Non illos canes, de quibus dicit Apostolus : « Cavete canes[3] : » sed illos qui edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Hoc enim confessa Chananæa meruit audire : « O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis[4]. » Canes laudabiles, non detestabiles ; fidem servantes domino suo, et pro ejus domo contra inimicos latrantes. Non enim tantummodo, « Canum » dixit, sed, « Canum » tuorum : » nec eorum dentes, sed lingua laudata est : quoniam non utique frustra, nec sine magno sacramento Gedeon solos eos jussus est ducere, qui fluminis aquam sicut canes lamberent ; talesque non amplius quam trecenti in tanta multitudine inventi sunt[5]. In quo numero crucis signum est propter τ litteram, quæ in græcis numerorum notis trecentos significat. De talibus canibus et in alio Psalmo dicitur : « Convertentur ad vesperam, et » famem patientur ut canes[6]. » Nam et quidam canes reprehensi sunt a propheta Isaïa, non ideo quod canes essent, sed quod latrare nescirent, et dormitare amarent[7]. Ubi utique demonstravit, quia si vigilarent et pro domino

[1] Rom. v, 20. — [2] Psal. LXVII, 24. — [3] Philip. III, 2. — [4] Matth. XV, 28. — [5] Judic. VII, 5, 6. — [6] Psal. LVIII, 15. — [7] Isaï. LXVI, 10.

suo latrarent, laudabiles canes essent : sicut laudantur isti, de quibus dicitur : « Lingua canum tuorum. » Quos tamen Propheta ex inimicis futuros esse prædixit, per illam scilicet, conversionem, de qua superius loquebatur Unde et ille Psalmus : « Convertentur, inquit, ad vespe- » ram, et famem patientur ut canes. » Deinde veluti quærentibus unde hoc illis tantum bonum, ut canes ejus fierent, cujus fuerant inimici, responsum est : « Ab ipso. » Sic enim legitur : « Lingua canum tuorum ex inimicis ab » ipso. » Ipsius utique dilectione, ipsius misericordia, ipsius gratia. Nam quando id possent a se ipsis? Etenim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus[1] : ad hoc et Domini fuit exitus mortis.

XXXIII. « Visi sunt gressus tui, Deus[2]. » Gressus quibus venisti per mundum, tanquam in illo curru peragraturus orbem terrarum ; quos et nubes in Evangelio sanctos et fideles suos significat, ubi ait : « Amodo videbitis Fi- » lium hominis venientem in nubibus[3]. » Excepto illo adventu in quo erit judex vivorum atque mortuorum[4] : « Amodo, inquit, videbitis Filium hominis venientem in » nubibus. Hi gressus tui visi sunt, » id est, manifestati sunt, revelata gratia Testamenti Novi. Unde dictum est : « Quam speciosi pedes eorum qui annuntiant pacem, qui » annuntiant bona[5] ! » Hæc enim gratia et isti gressus latebant in Vetere Testamento : cum autem venit plenitudo temporis, et placuit Deo revelare Filium suum, ut annuntiaretur in gentibus[6], « visi sunt gressus tui, Deus : » gressus Dei mei, regis qui est in sancto. » In quo sancto, nisi in templo suo? « Templum enim Dei sanctum est, » inquit, quod estis vos[7]. »

XXXIV. Ut autem gressus isti viderentur, « Prævene-

[1] Rom. v, 10. — [2] Psal. LXVII, 25. — [3] Matth. XXVI, 64, et Marc. XIII, 26. — [4] 2 Tim. IV, 1. — [5] Rom. X, 15. — [6] Gal. IV, 4. — [7] 1 Cor. III, 17.

» runt principes conjuncti psallentibus, in medio adoles- » centularum tympanistriarum[1]. » Principes sunt Apostoli : ipsi enim prævenerunt, ut populi sequerentur. « Prævenerunt, » annuntiantes Novum Testamentum : » conjuncti psallentibus, » de quorum bonis operibus etiam visibilibus, tanquam organis laudis, glorificaretur Deus. Iidem autem principes « In medio adolescentularum » tympanistriarum, » in ministerio scilicet honorabili : nam ita sunt in medio ministri præpositi Ecclesiarum novarum; hoc enim est, « Adolescentularum : » carne edomita Deum laudantium; hoc enim est « Tympanistria- » rum, » eo quoa tympana fiant corio siccato et extento.

XXXV. Ideo ne quisquam carnaliter ista acciperet, et ex his verbis quosdam luxuriæ choros in animum induceret, sequitur et dicit : « In Ecclesiis benedicite Domi- » num : » tanquam diceret, Utquid, cum auditis adolescentulas tympanistrias, lasciva delectamenta cogitatis? » In Ecclesiis benedicite Dominum. » Ecclesiæ quippe vobis hac mystica significatione monstrantur : Ecclesiæ sunt adolescentulæ, nova gratia decoratæ : Ecclesiæ sunt tympanistriæ, castigata carne spiritaliter sonoræ. « In » Ecclesiis ergo benedicite Dominum, Deum de fontibus » Israël[2]. » Inde quippe prius elegit quos fontes faceret. Nam inde sunt electi Apostoli; et hi primitus audierunt. « Qui biberit ex aqua quam ergo dabo, non sitiet un- » quam, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam » æternam[3]. »

XXXVI. « Ibi Benjamin adolescentior in extasi[4]. » Ibi Paulus novissimus Apostolorum, qui dicit : « Nam et ego » Israëlita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin[5]. » Sed plane in extasi, expavescentibus omnibus tam mag-

[1] Psal. LXVII, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Joan. IV, 13, 14. — [4] Psal. LXVII, 28. — [5] Philip. III, 5.

num in ejus vocatione miraculum. Extasis namque est mentis excessus : quod aliquando pavore contingit; nonnunquam vero per aliquam revelationem alienatione mentis a sensibus corporis, ut spiritui quod demonstrandum est demonstretur. Unde intelligi etiam sic potest quod hic positum est, in extasi; quia cum ei persecutori dictum esset de cœlo : « Saule, Saule, quid me persequeris[1] : » adempto lumine oculorum carnalium, respondebat Domino, quem spiritu videbat; qui autem cum illo erant, vocem respondentis audiebant, neminem tamen videntes cui loqueretur. Potest hic extasis etiam illa ejus intelligi, de qua ipse loquens ait, scire se hominem raptum usque in tertium cœlum; sive autem in corpore, sive extra corpus, nescire : sed raptum in paradisum, audisse ineffabilia verba, quæ non liceret homini loqui[2]. « Principes Juda » duces eorum, principes Zabulon, principes Nephthalim[3]. » Cum Apostolos significet principes, ubi est et « Benjamin adolescentior in extasi, » quibus verbis Paulum significari nemo ambigit; vel nomine principum omnes significentur in Ecclesiis excellentes atque imitatione dignissimi : quid sibi volunt hæc nomina tribuum Israëliticarum? Si enim tantum Judæ mentio fieret, quoniam ex hac tribu reges fuerant, ex qua et Dominus Christus secundum carnem[4]; ideo ex hac tribu putaremus figuratos etiam principes Testamenti Novi : cum vero adjungit « Principes Zabulon, principes Nephthalim; » quisquam forsitan dicat ex his tribubus Apostolos fuisse, ex aliis autem non fuisse. Quod licet unde probari hoc posset non videam, tamen quia nec unde refellatur invenio, et hoc loco principes Ecclesiarum, ducesque eorum qui in Ecclesiis benedicunt Dominum, video commendari; non absurde etiam istum sensum probo : sed plus me delectat quod ex

[1] Act. IX, 4. — [2] 2 Cor. XII, 2-4. — [3] Psal. LXVII, 28. — [4] Rom. IX, 9.

istorum nominum interpretatione clarescit. Hebræa quippe sunt nomina : quorum Juda confessio interpretari dicitur, Zabulon habitaculum fortitudinis, Nephthalim dilatatio mea. Quæ omnia verissimos nobis insinuant principes Ecclesiarum, dignos ducatu, dignos imitatione, dignos honoribus. Martyres namque in Ecclesiis locum summum tenent, atque apice sanctæ dignitatis excellunt. Jamvero in martyrio prima confessio est, et pro illa quidquid acciderit tolerandi sequens assumitur fortitudo; deinde post omnia tolerata, finitis angustiis, latitudo consequitur in præmio. Potest et sic intelligi, ut quoniam tria hæc præcipue commendat Apostolus, fidem, spem, charitatem[1]; confessio fit in fide, fortitudo in spe, latitudo in charitate. Fidei quippe res est, ut corde credatur ad justitiam, ore autem confessio fiat ad salutem[2]. In passionibus autem tribulationum res tristis est, sed spes fortis est. « Si enim quod non videmus speramus, per patien- » tiam expectamus[3]. » Latitudinem vero præstat charitatis in corde diffusio. « Nam consummata charitas foras » mittit timorem[4] : » Qui timor tormentum habet per animæ angustias. « Principes ergo Juda duces eorum : » qui in Ecclesiis benedicunt Dominum. « Principes Zabu- » lon, principes Nephthalim : » principes confessionis, fortitudinis, latitudinis ; principes fidei, spei, charitatis.

XXXVII. « Manda, Deus, virtutem tuam. Unus enim Do- » minus noster Jesus Christus, per quem omnia, et nos » in ipso[5], » quem legimus Dei Virtutem et Dei Sapienpientiam[6]. Quomodo autem Deus mandat Christum suum, nisi dum eum commendat? « Commendat enim Deus cha- » ritatem suam in nobis, quoniam dum adhuc peccatores » essemus, Christus pro nobis mortuus est[7]. Quomodo

[1] 2 Cor. XIII, 13. — [2] Rom. X, 10. — [3] Id. VIII, 25. — [4] 1 Joan. IV, 18. — [5] 1 Cor. VIII, 6. — [6] Id. I, 24. — [7] Rom. V, 8.

» non et cum illo omnia nobis donavit [1]? Manda, Deus, » virtutem tuam : confirma, Deus, hoc quod operatus es » in nobis [2]. » Manda docendo, confirma juvando.

XXXVIII. « A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent » reges munera [3]. A templo tuo in Jerusalem, » quæ est libera mater nostra [4], quia et ipsa est templum sanctum tuum : ab illo ergo templo « Tibi offerent reges munera. » Quicumque reges intelligantur; sive reges terræ, sive reges quos discernit supercœlestis super columbam deargentatam; « Tibi offerent reges munera. » Et quæ munera gratiosa, quam sacrificia laudis! Sed huic laudi obstrepunt, christianum vocabulum habentes, et diversa sentientes. Fiat ergo quod sequitur : « Increpa feras calami [5]. » Nam et feræ sunt, quoniam non intelligendo nocent : et feræ calami sunt, quoniam Scripturarum sensum pro suo errore pervertunt. Per calamum quippe tam convenienter Scripturæ significantur, quam sermo per linguam; secundum quod dicitur lingua hebræa, vel græca, vel latina, vel alia quælibet, per efficientem scilicet id quod efficitur. Usitatum est autem in latino eloquio, ut scriptura stylus vocetur, quod stylo fiat : ita ergo et calamus, quod calamo fiat. Dicit apostolus Petrus indoctos et instabiles pervertere Scripturas ad proprium suum interitum [6] : hæ sunt feræ calami, de quibus hic dicitur : « Increpa feras calami. »

XXXIX. De his est etiam quod adjungit : « Congrega» tio taurorum inter vaccas populorum, ut excludantur » ii qui probati sunt argento [7]. » Tauros vocans propter superbiam duræ indomitæque cervicis : significat enim hæreticos. « Vaccas autem populorum, » seductibiles animas intelligendas puto, quia facile sequuntur hos tauros.

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Psal. LXVII, 29. — [3] Ibid. 30. — [4] Gal. IV, 26. — [5] Psal. LXVII, 31. — [6] 2 Petr. III, 16. — [7] Psal. LXVII, 31, insuper de eadem parte istius versiculi, vide Enarrationem in Psalmum LIV, n. 22.

Non enim populos universos seducunt, in quibus sunt graves et stabiles; unde scriptum est : « In populo gravi » laudabo te[1] : » sed in eis populis quas invenerint vaccas. « Ex his enim sunt qui penetrant domos, et captivas du- » cunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur va- » riis desideriis; semper discentes, et ad veritatis scien- » tiam nunquam pervenientes[2]. » Quod autem ait idem Apostolus : « Oportet et hæreses esse, ut probati manifesti » fiant in vobis[3] : » hoc etiam hic sequitur : « Ut exclu- » dantur ii qui probati sunt argento, » id est, qui probati sunt eloquiis Domini. « Eloquia quippe Domini eloquia » casta, argentum igne probatum terræ[4]. » Nam « Exclu- » dantur » dictum est, appareant, emineant : quod ait ille, « Manifesti fiant. » Unde et in arte argentaria Exclusores vocantur, qui de confusione massæ noverunt formam vasis exprimere. Multi enim sensus Scripturarum sanctarum latent, et paucis intelligentioribus noti sunt; nec asseruntur commodius et acceptabilius, nisi cum respondendi hæreticis cura compellit. Tunc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso ad audiendi excitantur diligentiam, ut adversarii refellantur. Denique quam multi Scripturarum sanctarum sensus de Christo Deo asserti sunt contra Photinum! quam multi de homine Christo contra Manichæum! quam multi de Trinitate contra Sabellium! quam multi de unitate Trinitatis contra Arianos, Eunomianos, Macedonianos! quam multi de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, et de malorum commixtione usque in finem sæculi, quod bonis in sacramentorum ejus societate non obsint, adversus Donatistas et Luciferianos aliosque, si qui sunt, qui simili errore a veritate dissentiunt! quam multi contra cæteros hæreticos,

[1] Psal. XXXIV, 18. — [2] 2 Tim. III, 6, 7. — [3] 1 Cor. XI, 19. — [4] Psal. XI, 7.

quos enumerare vel commemorare nimis longum est, et præsenti operi non necessarium! Quorum tamen sensuum probati assertores aut prorsus laterent, aut non ita eminerent, ut eos eminere fecerunt superborum contradictiones, quos velut tauros, id est, jugo disciplinæ pacifico lenique non subditos, commemorat Apostolus, ubi talem dixit eligendum ad episcopatum: « Ut potens sit exhor- » tari in doctrina sana, et contradicentes redarguere[1]. » Sunt enim multi non subditi; hi sunt tauri elatione cervicis impatientes aratri atque juncturæ: vaniloqui, et mentium seductores; has mentes significavit iste Psalmus appellatione vaccarum. Ad hanc ergo utilitatem providentia divina permittit tauros congregari inter vaccas populorum, ut excludantur, id est, ut emineant qui probati sunt argento. Ad hoc enim hæreses sinuntur esse, ut probati manifesti fiant. Quanquam et sic possit intelligi: « Congregatio taurorum inter vaccas populorum, ut ab » eis vaccis excludantur qui probati sunt argento. Hanc enim habent intentionem hæretici doctores, ut ab auribus animarum, quas seducere moliuntur, excludant eos, id est, separent eos qui probati sunt argento, id est, qui idonei sunt docere eloquia Domini. Sed sive ille hujus verbi, sive iste sit sensus; sequitur, « Disperge gentes quæ » bella volunt. » Non enim correctioni, sed contentioni student. Hoc ergo prophetat, ut ipsi potius dispergantur, qui corrigi nolunt, qui gregem Christi dispergere affectant. Gentes autem appellavit, non propter generationes familiarum, sed propter genera sectarum, ubi series successionis confirmat errorem.

XL. « Venient legati ex Ægypto, Æthiopia præveniet » manus ejus[2]. » Ægypti vel Æthiopiæ nomine, omnium gentium fidem significavit, a parte totum: legatos appel-

[1] Tit. I, 9. — [2] Psal. LXVII, 32.

lans reconciliationis prædicatores. « Pro Christo, inquit, » legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, » obsecramus pro Christo reconciliari Deo [1]. » Non ergo de solis Israëlitis, unde Apostoli electi sunt, sed etiam de cæteris gentibus futuros prædicatores christianæ pacis, hoc modo mystice prophetatum est. Quod vero ait : « Præ- » veniet manus ejus, » hoc ait, præveniet vindictam ejus : conversione scilicet ad eum, ut peccata dimittantur, ne peccatores permanendo puniantur. Quod etiam in alio Psalmo dicitur : « Præveniamus faciem ejus in confes- » sione [2]. » Sicut per manus vindictam, ita per faciem revelationem præsentiamque significat, quæ futura est in judicio. Quia ergo per Ægyptum atque Æthiopiam totius orbis gentes significavit; continuo subjunxit : « Deo regna » terræ. » Non Sabellio, non Ario, non Donato, non cæteris tauris cervicatis; sed : « Deo regna terræ [3]. »

XLI. Plures autem codices latini, et maxime græci ita distinctos versus habent, ut non sit in eis unus versiculus, « Deo regna terræ, sed, Deo, » in fine sit versus superioris, atque ita dicatur : « Æthiopia præveniet manus ejus » Deo, » ac deinde sequatur in alio versu : « Regna terræ » cantate Deo, psallite Domino. » Qua distinctione, multorum codicum et auctoritate digniorum consonantia, sine dubio præferanda, fides commendari mihi videtur, quæ opera præcedit : quia sine bonorum operum meritis per fidem justificatur impius, sicut dicit Apostolus : « Cre- » denti in eum, qui justificat impium, deputatur fides » ejus ad justitiam [4] : » ut deinde ipsa fides per dilectionem incipiat operari. Ea quippe sola bona opera dicenda sunt, quæ fiunt per dilectionem Dei. Hæc autem necesse est antecedat fides, ut inde ista, non ab istis incipiat illa : quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, nisi prius

[1] 2 Cor. v, 20. — [2] Psal. xciv, 2. — [3] Id. lxvii, 33. — [4] Rom. iv, 5.

credat in Deum. Hæc est fides, de qua dicitur : « In » Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur[1]. » Hæc est fides, de qua ipsi Ecclesiæ dicitur in Canticis canticorum : « Venies, et pertransies ab initio » fidei[2]. » Venit enim tanquam currus Dei in millibus lætantium, prosperum iter habens, et pertransiit de hoc mundo ad Patrem[3] : ut fiat in ea quod sponsus ipse dicit, qui transiit de hoc mundo ad Patrem : « Volo ut ubi ego » sum, et isti sint mecum[4] : » sed ab initio fidei. Quia ergo ut bona opera sequantur, præcedit fides ; nec ulla sunt bona opera, nisi quæ sequuntur præcedentem fidem : nihil aliud videtur dictum : « Æthiopia præveniet manus » ejus Deo, » nisi, Æthiopia credet Deo. Sic enim « Præ» veniet manus ejus, » id est, opera ejus. Cujus, nisi ipsius Æthiopiæ ? Quia hoc in græco non est ambiguum : « ejus » quippe ibi fœminino genere apertissime positum est. Ac per hoc nihil aliud dictum est, quam « Æthiopia » præveniet manus suas Deo, » id est, credendo in Deum præveniet opera sua. « Existimo enim, inquit Apostolus, » justificari hominem per fidem sine operibus Legis. An » Judæorum Deus tantum ? nonne et Gentium[5] ? » Sic ergo Æthiopia, quæ videtur extrema Gentium, justificatur per fidem sine operibus Legis. Non enim, ut justificetur, de Legis operibus gloriatur ; nec præponit fidei merita sua, sed fide prævenit opera sua. Plures sane codices non habent, « Manus ; sed, manum : » quod tantumdem valet, quoniam pro operibus positum est. Mallem autem latini interpretes sic transtulissent : « Æthiopia præveniet » manus suas, vel manum suam Deo : » quoniam planius hoc esset, quam quod nunc dictum est, « ejus : » et salva

[1] Gal. v, 6. — [2] Cant. iv, 8, juxta LXX. — [3] Joan. xiii, 1. — [4] Id. xvii, 24. — [5] Rom. iii, 28, 29.

veritate fieri posset, quia in græca lingua id pronomen αὐτῆς, non solum « ejus, » sed etiam « suam vel suas » potest intelligi : « suam ergo, si manum; suas autem, si » manus. » Nam quod est in græco, χεῖρα αὐτῆς, quod plures codices habent, et « Manum ejus, et manum suam » potest intelligi : quod vero rarum est in codicibus græcis, χεῖρας αὐτῆς, et « Manus ejus. Et manus suas » latine potest dici.

XLII. Hinc jam, velut decursis per prophetiam rebus omnibus, quas impletas esse jam cernimus, hortatur ad laudem Christi, ac deinde prænuntiat futurum ejus adventum. « Regna terræ, cantate Deo, psallite Domino : » psallite Deo, qui ascendit super cœlum cœlorum ad » Orientem[1] » Vel sicut nonnulli codices habent : « Qui » ascendit super cœlum cœli ad Orientem. » In his verbis ille non intelligit Christum, qui ejus resurrectionem ascensionemque non credit. « Ad Orientem » vero quod addidit, nonne etiam ipsum locum, quoniam in partibus Orientis est, ubi resurrexit et unde ascendit, expressit? Ergo super cœlum cœli sedet ad dexteram Patris. Hoc est quod dicit Apostolus : « Ipse est qui ascendit super om» nes cœlos[2]. » Quid enim cœlorum restat post cœlum cœli? Quos et cœlos cœlorum possumus dicere, sicut vocavit firmamentum cœlum[3] : quod tamen cœlum, etiam cœlos legimus, ubi scriptum est : Et aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini[4]. Et quoniam inde venturus est ad judicandos vivos et mortuos, attende quod sequitur : « Ecce dabit vocem suam, vocem virtutis. » Ille qui « Sicut agnus coram tondente se fuit sine voce[5], » ecce dabit vocem suam : » nec vocem infirmitatis, tanquam judicandus; sed, « Vocem virtutis, » tanquam

[1] Psal. LXVII, 33, 34. — [2] Ephes. IV, 10. — [3] Gen. I, 8. — [4] Psal. CXLVIII, 4. — [5] Isaï. LIII, 7.

judicaturus. Non enim Deus occultus, sicut prius, et in hominum judicio non aperiens os suum; sed « Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit[1]. » Quid desperatis, infideles? quid irridetis? Quid dicit servus malus : « Tardat Dominus meus venire[2]? Ecce dabit vocem » suam, vocem virtutis. »

XLIII. « Date gloriam Deo, super Israël magnificentia » ejus[3]. » De quo dicit Apostolus : « Super Israël Dei[4]. » Non enim omnes qui ex Israël, hi sunt Israëlitæ[5]; » quoniam est et Israël secundum carnem. Unde ait : « Videte Israël secundum carnem[6]. Non autem qui filii car» nis, hi filii Dei; sed filii promissionis deputantur in » semine[7]. » Tunc ergo quando erit sine ulla malorum commixtione populus ejus, tanquam massa ventilabro emundata[8], tanquam Israël in quo dolus non est[9], tunc eminentissima erit « Super Israël magnificentia ejus : et » virtus ejus in nubibus. » Non enim solus veniet ad judicium, sed, « Cum senioribus populi sui[10] : » quibus promisit quod sedebunt super sedes judicaturi[11], qui etiam Angelos judicabunt[12]. Hæ sunt nubes.

XLIV. Denique ne aliud nubes intelligerentur, secutus adjunxit : « Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël[13]. » Tunc enim et nomen ipsum verissime ac plenissime implebitur Israël, quod est Videns Deum : « Quoniam videbimus eum sicuti est[14]. Ipse dabit virtutem et fortitu» dinem plebi suæ, benedictus Deus : » nunc fragili et infirmæ. « Habemus enim thesaurum istum in vasis ficti» libus[15]. » Tunc vero etiam corporum gloriosissima commutatione : « Ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi

1 Psal. XLIX, 3. — 2 Luc. XII, 45. — 3 Psal. LXVII, 35. — 4 Gal. VI, 16. — 5 Rom. IX, 6. — 6 I Cor. X, 18. — 7 Rom. IX, 8. — 8 Matth. III, 12. — 9 Joan. I, 47. — 10 Isaï. III, 14. — 11 Matth. XIX, 28. — 12 I Cor. VI, 3. — 13 Psal. LXVII, 36. — 14 I Joan. III, 2. — 15 2 Cor. IV, 7.

» suæ. Seminatur enim hoc corpus in infirmitate, surget » in virtute[1]. » Ipse ergo dabit virtutem, quam in sua carne præmisit, de qua dicit Apostolus : « Virtutem re» surrectionis ejus[2]. Fortitudinem autem, qua inimica » destruetur mors[3]. » Quoniam itaque prolixum, et ad intelligendum difficilem Psalmum tandem aliquando, ipso adjuvante, finivimus : « Benedictus Deus. » Amen.

ENARRATIO I

IN PSALMUM LXVIII.

SERMO I.

De prima parte Psalmi.

1. Eo tempore in hoc sæculo exorti sumus et aggregati populo Dei, quo jam olus illud ex grano sinapis tetendit brachia sua ; quo jam fermentum illud, quod primo contemptibile fuit, fermentavit tres mensuras[4], id est, totum orbem terrarum reparatum ex tribus filiis Noë[5] : quoniam ab Oriente et Occidente, et Aquilone et Austro veniunt, qui recumbent cum Patriarchis, expulsis foras eis, qui de illorum carne sunt nati, et eorum fidem non sunt imitati[6]. Ad hanc ergo Christi Ecclesiæ gloriam oculos aperuimus ; et illam sterilem, cui gaudium indictum atque prædictum est, quod plures filios habitura esset, quam

[1] I Cor. xv, 43. — [2] Philip. III, 10. — [3] I Cor. xv, 26. — [4] Matth. XIII, 31-33, et Luc. XIII, 19-21. — [5] Gen. IX, 19. — [6] Matth. VIII, 11.

illa quæ habebat virum[1], jam talem invenimus quæ oblita esset opprobriorum et ignominiæ viduitatis suæ : et ideo possumus forte mirari cum voces humilitatis Christi, vel nostræ, legerimus in aliqua prophetia. Et fieri potest, ut minus ex eis afficiamur; quia non eo tempore venimus, quando ista cum sapore legebantur abundante pressura. Sed rursus si tribulationum abundantiam cogitemus, et in qua ambulemus via cognoscamus, si tamen in illa ambulamus, quam sit angusta[2], et per pressuras atque tribulationes perducat ad requiem sempiternam; quamque ipsa quæ in rebus humanis vocatur felicitas, plus sit timenda quam miseria; quandoquidem miseria plerumque affert ex tribulatione fructum bonum, felicitas autem corrumpit animam perversa securitate, et dat locum diabolo tentatori; cum ergo cogitaverimus prudenter et recte, sicut salita victima, tentationem esse vitam humanam super terram[3], neminemque omnino esse securum, nec debere esse securum, donec ad illam patriam veniatur, unde nemo exit amicus, quo nemo admittitur inimicus, etiam nunc in ipsa Ecclesiæ gloria agnoscimus voces tribulationis nostræ : et tanquam membra Christi, compage charitatis subdita capiti nostro, et nos invicem retinentia, dicemus de Psalmis, quod hic dixisse invenerimus Martyres, qui fuerunt ante nos; quia tribulatio communis est omnibus, ab initio usque in finem. Tamen istum Psalmum quem tractandum suscepimus, et de quo loqui Charitati Vestræ in nomine Domini proposuimus, in grano sinapis agnoscamus[4] : paululum ab altitudine oleris et diffusione ramorum, et ab illa gloria, ubi aves cœli requiescunt, avocemus cogitationem : et hæc magnitudo quæ nos delectat in olere, quam de parvo surrexerit audiamus. Christus

[1] Isaï. LIV, 1, et Gal. IV, 47. — [2] Matth. VII, 14. — [3] Job. VII, 1. — [4] Matth. XIII, 31.

enim hic loquitur : sed jam scientibus dicimus : Christus non solum caput, sed et corpus. Ex ipsis verbis agnoscimus. Nam quia Christus hic loquitur, dubitare omnino non permittimur. Hic sunt enim expressa verba, quæ in ejus passione completa sunt : « Dederunt in escam meam » fel, et in siti mea potaverunt me aceto[1] : » quando ista et ad litteram impleta sunt, et prorsus quomodo prædicta, sic reddita. Cumque ipse Christus dixisset : « Sitio, » pendens in cruce, et ad hoc verbum ei acetum in spongia datum esset, quo accepto dixit : « Consummatum est, et » sic inclinato capite, tradidit spiritum[2], » ostendens ista omnia quæ prædicta sunt in illo fuisse tunc consummata, non licet hic aliud intelligere. Apostoli etiam loquentes de Christo, testimonia ex isto Psalmo dederunt. Quis autem deviet a sententiis eorum ? aut quis agnus non sequatur arietes ? Ergo Christus hic loquitur : magisque nobis demonstrandum est, ubi ejus membra loquantur, ut ostendamus quia totus hic loquitur, quam dubitandum quod Christus loquatur.

II. Titulus Psalmi est : « In finem, pro his qui commu- » tabuntur, ipsi David[3]. » Nunc commutationem in melius audi : commutatio enim, vel in deterius est, vel in melius. Adam et Eva in deterius ; qui ex Adam et Eva Christo adhæserunt, in melius commutati sunt. « Sicut enim per unum » hominem mors, ita et per unum hominem resurrectio » mortuorum : et sicut in Adam omnes moriuntur, sic et in » Christo omnes vivificabuntur[4]. » Ab eo quod formavit Deus, mutatus est Adam ; sed in pejus iniquitatis suæ : ab eo quod operata est iniquitas, mutantur fideles, sed in melius per gratiam Dei. Ut mutaremur in pejus, nostra iniquitas fuit : ut mutaremur in melius, non nostra justitia, sed gratia

[1] Psal. LXVIII, 22. — [2] Joan. XIX, 28. — [3] Psal. LXVIII, 1. — [4] 1 Cor. XV, 21, 22.

Dei præstat. Quod ergo in pejus mutati sumus, nobis imputemus : quod in melius commutamur, Deum laudemus. « Pro his ergo iste Psalmus, qui commutabuntur. » Unde autem ista commutatio facta est, nisi ex passione Christi? Pascha ipsum latine Transitus interpretatur. Non est enim Pascha græcum nomen, sed hebræum. Resonat quidem in græca lingua passionem, quia πάσχειν Pati dicitur : sed consultum hebræum eloquium, aliud indicat. Pascha transitum commendat. Quod admonuit etiam Joannes evangelista, qui imminente passione, cum veniret Dominus ad cœnam, qua commendavit sacramentum corporis et sanguinis sui, ita loquitur : « Cum autem venisset » hora, qua transiret Jesus de hoc mundo ad Patrem[1]. » Expressit ergo transitum Paschæ. Sed nisi ipse transiret hinc ad Patrem, qui propter nos venit, nos transire hinc quomodo possemus, qui non propter aliquid levandum descendimus, sed cecidimus? Ipse autem non cecidit; sed descendit, ut eum qui ceciderat sublevaret. Transitus ergo, et illius, et noster, hinc ad Patrem; de hoc mundo ad regnum cœlorum, de vita mortali ad vitam æternam, de vita terrena ad vitam cœlestem, de vita corruptibili ad incorruptibilem, de tribulationum conversatione ad perpetuam securitatem. Ideo, « Pro his qui commutabun- » tur, » Psalmi titulus est. Causam igitur commutationis nostræ, id est, ipsam Domini passionem, nostramque in tribulationibus vocem in textu Psalmi advertamus, cognoscamus, congemiscamus; et audiendo, cognoscendo; congemiscendo mutemur, ut impleatur in nobis titulus Psalmi : « Pro his qui commutabuntur. »

III. « Salvum me fac, Deus, quoniam introierunt aquæ » usque ad animam meam[2]. » Granum illud est contemptum modo, quod videtur humiles dare voces. In horto

[1] Joan. XIII, 1. — [2] Psal. LXVIII, 2.

obruitur, miraturo mundo oleris magnitudinem, cujus oleris semen contemptum est a Judæis. Revera enim considerate semen sinapis minutum, fuscum, aspernabile prorsus, ut ibi impleatur quod dictum est : « Vidimus » eum, et non habebat speciem neque decorem[1]. » Aquas autem intrasse usque ad animam suam dicit : quia potuerunt illæ turbæ, quas aquarum nomine significavit, huc usque prævalere, ut occiderent Christum. Prævaluerunt ad contemnendum, ad tenendum, ad ligandum, ad insultandum, ad colaphizandum, ad conspuendum. Adhuc quousque? Usque ad mortem. Ergo « Introierunt aquæ » usque ad animam meam. » Hanc quippe vitam dixit animam suam, quousque illi accedere sæviendo potuerunt. Sed numquid hoc possent, nisi ab ipso permitterentur? Unde ergo tanquam aliquid invitus patiatur sic clamat, nisi quia caput membra sua præfigurat? Passus est quippe ille, quia voluit; Martyres vero, etiamsi noluerunt. Petro namque ita prædixit passionem suam : « Cum » senueris, inquit, alius te præcinget, et feret quo tu » non vis[2]. » Quanquam enim Christo inhærere cupiamus, mori tamen nolumus : et ideo libenter, vel potius patienter patimur, quia alius transitus non datur, per quem Christo cohæreamus. Nam si possemus aliter pervenire ad Christum, id est, ad vitam æternam, quis vellet mori? Naturam quippe nostram, id est, consortium quoddam animæ et corporis, et quamdam in his duobus familiaritatem conglutinationis atque compaginis exponens quodam loco Apostolus, ait habere nos domum non manufactam, æternam in cœlis : id est, immortalitatem præparatam nobis, qua induendi sumus in fine, cum resurrexerimus a mortuis ; et ait : « In quo nolumus spoliari, sed super» vestiri, ut absorbeatur mortale a vita[3]. » Si fieri posset,

[1] Isaï. LIII, 2. — [2] Joan. XXI, 18. — [3] 2 Cor. V, 1 et 4.

sic vellemus, ait, fieri immortales, ut jam veniret ipsa immortalitas, et modo sicut sumus mutaret nos, ut mortale hoc nostrum a vita absorberetur, non per mortem corpus poneretur, ut in fine iterum reciperetur. Quamvis ergo a malis ad bona transeamus, tamen ipse transitus aliquantum amarus est; et habet fel, quod dederunt Domino in passione Judæi, habet acre quiddam tolerandum, quo ostenduntur qui eum aceto potaverunt[1]. Præfigurans ergo et transformans in se nos ipsos, hoc ait: « Salvum » me fac, Deus, quoniam introierunt aquæ usque ad ani- » mam meam. » Potuerunt qui persecuti sunt etiam occidere, sed amplius quid faciant non habebunt. Præmisit enim exhortationem ipse Dominus dicens: « Nolite timere » eos qui corpus occidunt, et amplius non habent quid » faciant; sed eum timete qui habet potestatem et corpus » et animam occidere in gehenna ignis[2]. » Majore timore minora contemnimus, et majore æternitatis cupiditate omnia temporalia fastidimus. Nam hic et deliciæ temporales dulces sunt, et tribulationes temporales amaræ sunt: sed quis non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum; et quis non contemnat dulcedinem sæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? Hinc ergo ut liberemur, clamemus : ne forte in pressuris consentiamus iniquitati, et vere irreparabiliter sorbeamur: « Salvum » me fac, Deus, quoniam introierunt aquæ usque ad ani- » mam meam. »

IV. « Infixus sum in limo profundi, et non est sub- » stantia[3]. » Quid dicit limum? an ipsos qui persecuti sunt? De limo enim factus est homo[4]. Sed isti, cadendo a justitia, limus profundi facti sunt; quibus persequentibus et ad iniquitatem trahere cupientibus quisquis non consenserit, de limo suo aurum facit. Merebitur enim limus

[1] Matth. XXVII, 34. — [2] Id. X, 28. — [3] Psal. LXVIII, 3. — [4] Gen. II, 7.

ipsius converti in habitudinem cœlestem, et socius fieri eorum, de quibus dicit titulus Psalmi : « Pro his qui » commutabuntur. » Isti autem cum limus profundi essent, hæsi in illis, id est, tenuerunt me, prævaluerunt mihi, occiderunt me. « Infixus ergo sum in limo pro- » fundi, et non est substantia. » Quid est hoc, « Non » est substantia? » Numquidnam ipse limus non est substantia? An, ego inhærendo factus sum non esse substantia? Quid est ergo, « Infixus sum? » Numquidnam sic hæsit Christus? Aut vero hæsit, ac non, sicut dictum est in libro Job : « Terra tradita est in manus impii[1] ? » An secundum corpus infixus est, quia teneri potuit, et ipsam crucifixionem habebat? Nisi enim clavis fixus esset, crucifixus non esset. Unde ergo « Non est substantia? » An limus ille non est substantia? Intelligemus ergo, si potuerimus, quid sit, « Et non est substantia, » si prius intellexerimus quid sit substantia. Substantia quippe dicitur et divitiarum : secundum quam dicimus : Habet substantiam, et, Perdidit substantiam. Sed numquid hoc putabimus hic dictum esse : « Et non est substantia, » id est, non sunt divitiæ, quasi modo aliquid de divitiis ageretur, aut aliqua quæstio de divitiis haberetur? An forte quia ille ipse limus paupertas erat, et divitiæ non erunt, nisi quando æternitatis participes effecti fuerimus? Tunc sunt enim veræ divitiæ, quando nobis nihil deerit. Potest etiam secundum hujus verbi intellectum accipi sensus iste, ut diceretur : « Infixus sum in limo profundi, et non est » substantia, » id est, ad paupertatem perveni. Nam hic dicit : « Pauper et dolens ego sum[2]. » Dicit et Apostolus : « Quoniam propter vos pauper factus est cum dives esset, » ut illius paupertate vos ditaremini[3]. » Ergo paupertatem suam volens Dominus nobis commendare, fortasse

[1] Job. IX, 24. — [2] Psal. LXVIII, 30. — [3] 2 Cor. VIII, 9.

dixerit : « Non est substantia. » Ad summam enim paupertatem pervenit, quando formam servi induit. Divitiæ ejus quæ sunt? « Qui cum in forma Dei esset, non rapi-
» nam arbitratus est esse æqualis Deo. » Hæ magnæ incomparabilesque divitiæ. Unde ergo ista paupertas? « Quia
» semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in simi-
» litudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo,
» humiliavit se, factus obediens usque ad mortem : ut
» diceret : Introierunt aquæ usque ad animam meam. »
Adde super mortem : quid amplius additurus es? Ignominiam mortis. Ideo sequitur : « Mortem autem crucis[1]. » Magna paupertas ! Sed hinc erunt magnæ divitiæ : quia sicut impleta est paupertas ejus, ita implebuntur et divitiæ nostræ de paupertate ipsius. Quantas divitias habet, ut de sua paupertate nos divites faceret! Quales nos facturus est de divitiis suis, quos divites fecit de paupertate sua!

V. « Infixus sum in limo profundi, et non est substan-
» tia. » Intelligitur alio modo substantia, illud quod sumus quidquid sumus. Sed hoc ad intelligendum aliquanto est difficilius, quanquam res usitatæ sint : sed quia inusitatum verbum est, indiget commendationis et expositionis aliquantulæ : cui tamen si intenti fueritis, fortassis in ea non laborabimus. Dicitur homo, dicitur pecus, dicitur terra, dicitur cœlum, dicitur sol, luna, lapis, mare, aër; omnia ista substantiæ sunt, eo ipso quo sunt. Naturæ ipsæ, substantiæ dicuntur. Deus est quædam substantia: nam quod nulla substantia est, nihil omnino est. Substantia ergo aliquid esse est. Unde etiam in Fide catholica, contra venena quorumdam hæreticorum sic ædificamur, ut dicamus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unius esse substantiæ. Quid est, unius substantiæ? Verbi

[1] Philip. II, 6-8.

gratia : si aurum est Pater, aurum et Filius, aurum et Spiritus sanctus. Quidquid est Pater quod Deus est, hoc Filius, hoc Spiritus sanctus. Cum autem Pater est, non illud est quod est. Pater enim non ad se, sed ad Filium dicitur : ad se autem Deus dicitur. Itaque eo quod Deus est, hoc ipso substantia est. Et quia ejusdem substantiæ Filius, procul dubio et Filius Deus. At vero quod Pater est, quia non substantiæ nomen est, sed refertur ad Filium, non sic dicimus Filium Patrem esse, quomodo dicimus Filium Deum esse. Quæris quid sit Pater : respondetur : Deus. Quæris quid sit Filius : respondetur : Deus. Quæris quid sit Pater et Filius : respondetur : Deus. De solo Patre interrogatus, Deum responde : de solo Filio interrogatus, Deum responde : de utroque interrogatus, non deos, sed Deum responde. Non sicut in hominibus. Quæris quid sit pater Abraham ; respondetur : Homo ; substantia ejus respondetur. Quæris quid sit filius ejus Isaac ; respondetur : Homo ; ejusdem substantiæ Abraham et Isaac. Quæris quid sit Abraham et Isaac ; non respondetur : Homo, sed, Homines. Non sic in divinis. Tanta enim ibi est substantiæ societas, ut æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat. Si ergo tibi dictum fuerit : Cum dicis mihi Filium hoc esse quod Pater est, profecto et Filius Pater est : responde : Secundum substantiam tibi dixi hoc esse Filium quod Pater est, non secundum id quod ad aliud dicitur. Ad se enim Deus dicitur, ad Patrem Filius dicitur. Rursusque Pater ad se Deus dicitur, ad Filium Pater dicitur. Quod dicitur ad Filium Pater, non est Filius : quod dicitur Filius ad Patrem, non est Pater : quod dicitur ad se Pater, et Filius ad se, hoc est Pater et Filius, id est, Deus. Quid est ergo, « Non est » substantia? » Secundum hunc intellectum substantiæ, quomodo poterimus intelligere istam Psalmi sententiam :

« Infixus sum in limo profundi, et non est substantia? » Deus fecit hominem, substantiam fecit[1]: atque utinam maneret in eo quod Deus fecit! Si maneret homo in eo quod Deus fecit, non in illo infixus esset quem Deus genuit. Porro autem quia per iniquitatem homo lapsus est a substantia in qua factus est[2], iniquitas quippe ipsa non est substantia; non enim iniquitas est natura quam formavit Deus; sed iniquitas est perversitas quam fecit homo: venit Filius Dei ad limum profundi, et infixus est; et non erat substantia in qua infixus est, quia in iniquitate illorum infixus est. « Infixus sum in limo profundi, et non est substantia. » Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil[3]. » Naturæ omnes per ipsum factæ sunt; iniquitas per ipsum facta non est, quia iniquitas facta non est. Substantiæ illæ per eum factæ sunt, quæ laudant eum. Universa creatura laudans Deum, a tribus pueris in camino commemoratur; et a terrenis ad cœlestia, vel a cœlestibus ad terrena hymnus laudantium Deum pervenit[4]. Non quo cuncta ista habeant sensum laudandi; sed quia cuncta bene cogitata laudem pariunt, et impletur cor consideratione creaturæ ad eructandum hymnum Creatori. Laudant omnia Deum, sed quæ fecit Deus. Numquid in illo hymno advertistis quod avaritia laudet Deum? Laudat ibi Deum et serpens; avaritia non laudat. Omnia quippe repentia nominata ibi sunt in laude Dei: nominata sunt omnia repentia; sed non sunt ibi nominata aliqua vitia. Vitia enim ex nobis et ex nostra voluntate habemus: et vitia non sunt substantia. In his infixus est Dominus, quando persecutionem passus est: in vitio Judæorum, non in substantia hominum, quæ per illum facta est. « Infixus sum, » inquit, in limo profundi, et non est substantia. » Infixus sum, et non inveni quod feci.

[1] Gen. I, 27. — [2] Id. III, 6. — [3] Joan. I, 3. — [4] Dan. III, 24-90.

VI. « Veni in altitudinem maris et tempestas demersit » me[1]. » Gratias ipsius misericordiæ qui venit in altitudinem maris, et glutiri a marino ceto dignatus est ; sed evomitus est tertio die[2]. Venit in altitudinem maris, in qua altitudine nos depressi eramus, in qua altitudine nos naufragium passi eramus : venit illuc ipse, et tempestas demersit illum : quia fluctus ibi passus est, ipsos homines ; tempestates, voces dicentium : « Crucifige, crucifige. » Dicente Pilato : « Non invenio causam ullam in hoc ho» mine quare occidendus sit : » invalescebant voces dicentium : « Crucifige, crucifige[3]. » Augebatur tempestas, donec demergeret qui venerat in altitudinem maris. Et passus est Dominus inter manus Judæorum, quod non est passus cum super aquas ambularet[4] : quod non solum ipse passus non erat, sed nec Petrum pati permiserat. « Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. »

VII. « Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ[5]. » Hoc ubi ? hoc quando ? Interrogemus Evangelium. Passionem quippe Domini nostri in hoc Psalmo cognoscimus. Et quidem passum eum novimus ; intrasse aquas usque ad animam ejus, quia populi prævaluerunt usque ad mortem ejus, legimus, credimus ; tempestate illum demersum esse, quia prævaluit seditio ad eum occidendum, agnoscimus : verum et laborasse eum clamando, et raucas factas esse fauces illius, non solum non legimus, sed etiam contra legimus, quia non respondebat eis verbum, ut impleretur quod in alio Psalmo dictum est : « Factus sum » quasi homo non audiens, et non habens in ore suo » redargutiones[6]. » Et quod in Isaïa prophetatum est, « Sicut ovis ad immolandum ductus est, et sicut agnus » coram tondente se, sic non aperuit os suum[7]. » Si

[1] Psal. LXVIII, 3. — [2] Matth. XII, 40. — [3] Joan. XIX, 6. — [4] Matth. XIV, 25. — [5] Psal. LXVIII, 4. — [6] Id. XXXVII, 15. — [7] Isaï. LIII, 7.

» factus est sicut homo non audiens, et non habens in ore » suo redargutiones, » quomodo laboravit clamans, et raucæ factæ sunt fauces ejus? An ideo jam tunc tacebat, quia raucus erat qui sine causa tantum clamaverat? Et illam quidem ejus vocem de Psalmo quodam in cruce novimus : « Deus, » Deus meus, utquid me dereliquisti[1]? » Sed quanta illa vox fuit, aut quam diuturna, ut in ea raucæ factæ essent fauces ejus? Diu clamavit : « Væ vobis Scribæ et » Pharisæi[2] : » diu clamavit, « Væ mundo ab scanda» lis[3]. » Et revera quomodo raucus clamabat, et ideo non intelligebatur, quando dicebant Judæi : « Quid est » quod dicit? Durus est hic sermo, quis potest illum au» dire? Non scimus quid dicat[4]. » Ille omnia verba dicebat : sed illis raucæ fuerunt fauces ejus, qui voces ejus non intelligebant, « Laboravi clamans, raucæ factæ sunt » fauces meæ. »

VIII. « Defecerunt oculi mei ab sperando in Deum » meum[5]. » Absit ut hoc de persona capitis accipiatur : absit ut defecerint oculi ejus ab sperando in Deum ejus, in quo magis Deus erat mundum reconcilians sibi[6], et qui Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[7], ut non solum Deus in illo esset, sed etiam ipse Deus esset. Non ergo ita, non ipsius capitis nostri oculi defecerunt ab sperando in Deum ejus : sed defecerunt oculi ejus in corpore ejus, id est, in membris ejus. Hæc vox membrorum est, hæc vox corporis est, non capitis. Quomodo ergo eam in ejus corpore membrisque invenimus? Quid aliud dicam? quid aliud commemorem? Quando passus est, quando mortuus est, omnes Discipuli desperaverunt quod ipse esset Christus. A latrone Apostoli victi sunt, qui tunc

[1] Psal. XXI, 2. — [2] Matth. XXIII, 13, 14. — [3] Id. XVIII, 7. — [4] Joan. VI, 61, et XVI, 18. — [5] Psal. LXVIII, 4. — [6] 2 Cor. V, 19. — [7] Joan. I, 14.

credidit, quando illi defecerunt[1]. Vide membra ejus desperantia : attende duos illos quos post resurrectionem invenit in via colloquentes secum, quorum unus erat Cleophas, quando detinebantur oculi eorum ne eum agnoscerent. Quomodo enim oculis agnoscerent, a quo mente titubarant? Factum erat aliquid in oculis eorum simile mentis ipsorum. Loquebantur enim inter se, et cum ab eo compellarentur unde loquerentur, responderunt : « Tu solus » peregrinaris in Jerusalem? Nescis quæ facta sunt, quo» modo Jesus Nazarenus potens in factis et dictis, occisus est » a senioribus et principibus sacerdotum? Et nos sperabamus quod ipse erat redempturus Israël[2].» Speraverant, et non sperabant. Defecerunt oculi eorum ab sperando in Deum ipsorum. Ipsos ergo in se tranfiguravit dicendo, « Defecerunt oculi mei ab sperando in Deum meum. » Hanc spem reddidit, quando cicatrices palpandas obtulit: quas cum tetigisset Thomas, rediit ad spem quam perdiderat, et exclamavit: « Dominus meus et Deus meus. » Defecerunt oculi tui ab sperando in Deum tuum : palpasti cicatrices, et invenisti Deum tuum : palpasti formam servi, et cognovisti Dominum tuum. Cui tamen ipse Dominus ait: « Quia vidisti, credidisti. Et nos prænuntians voce misericordiæ suæ: « Beati, inquit, qui non vident » et credunt[3]. Defecerunt oculi mei ab sperando in Deum » meum. »

IX. « Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui » oderunt me gratis[4]. » Quam multiplicati? Ut adderent sibi unum ex duodecim[5]. « Multiplicati sunt super capillos » capitis mei qui oderunt me gratis. » Capillis capitis sui comparavit inimicos suos. Merito rasi sunt, quando in loco Calvariæ crucifixus est[6]. Accipiant membra vocem hanc,

[1] Luc. XXIII, 42. — [2] Id. XXIV, 13-21. — [3] Joan. X, 28, 29. — [4] Psal. LXVIII, 5. — [5] Matth. XXVI, 14. — [6] Id. XXVII, 33.

discant odio haberi gratis. Jam enim si necesse est, Christiane, ut mundus oderit te, quare non facis ut gratis te oderit, ut in corpore Domini tui, et in hoc Psalmo de illo præmisso agnoscas vocem tuam? Quomodo fiet ut oderit te mundus gratis? Si nihil cuiquam noceas, et sic odio habearis : hoc est enim gratis, sine causa. Parum sit tibi sine causa odio haberi, insuper et præsta, ut retribuant tibi mala pro bonis. « Confortati sunt inimici mei, qui » persequuntur me injuste. » Quod dixit, « Multiplicati » sunt super capillos capitis mei; » hoc postea, « Con- » fortati sunt inimici mei : » et quod primo, « Qui ode- » runt me gratis; » hoc postea, « Qui persequuntur me » injuste. » Quod ergo « gratis, » hoc est « injuste. » Ipsa est vox Martyrum, non in pœna, sed in causa. Non persecutionem pati, non teneri, non flagellari, non includi, non proscribi, non occidi laus est : sed habendo causam bonam, ista pati, hæc laus est. Laus enim est in causæ bonitate, non in pœnæ acerbitate. Nam quantacumque fuerint supplicia Martyrum, numquid æquantur suppliciis omnium latronum, omnium sacrilegorum, omnium sceleratorum? Quid enim et hos odit mundus? Odit plane. Excedunt enim mundi medietatem amplitudine malitiæ, et ab ipsa mundanorum quodam modo hominum societate alieni sunt, infestantes pacem etiam terrenam; et patiuntur multa mala, sed non gratis. Denique vide vocem illius latronis cum Domino in cruce pendentis, cum iusultaret ex alia parte unus duorum latronum Domino crucifixo, et diceret : « Si Filius Dei es, libera te : » compescuit illum alter, et dixit, « Tu non times Deum, vel » quia in eadem damnatione positus es? Et nos quidem » recte pro factis nostris[1]. » Ecce non gratis : sed confessione effudit ex se saniem, et factus est aptus cibo

[1] Luc. xxiii, 39-41.

Domini. Exclusit iniquitatem suam, accusavit eam, et caruit ea. Ecce ibi duo latrones, ibi et Dominus; et illi crucifixi, et ille crucifixus : et illos odio habuit mundus, sed non gratis; et illum odio habuit, sed gratis. « Quæ non rapui tunc » exolvebam. » Hoc est gratis. Non rapui, et exolvebam : non peccavi, et pœnas dabam. Solus enim ipse talis, ipse vere nihil rapuit. Non solum nihil rapuit, sed etiam quod non de rapina habebat, hoc se evacuavit, ut ad nos veniret. « Non enim rapinam arbitratus est esse æqualis Deo : » et tamen semetipsum exinanivit, formam servi accipiens[1]. » Omnino non rapuit. Sed quis rapuit? Adam. Quis rapuit primo? Ille ipse qui seduxit Adam[2]. Quomodo rapuit diabolus? « Ponam sedem meam ad Aquilonem, » et ero similis Altissimo[3]. » Usurpavit sibi quod non acceperat : ecce rapinam. Usurpavit sibi diabolus quod non acceperat : perdidit quod acceperat; et de ipso calice superbiæ suæ, ei quem decipere volebat propinavit : « Gus» tate, inquit, et eritis sicut dii[4]. » Rapere voluerunt Divinitatem, perdiderunt felicitatem. Ille ergo rapuit, et ideo exolvit. « Ego autem, inquit, quæ non rapui, tunc » exolvebam. » Ipse Dominus propinquans passioni; in Evangelio sic loquitur : « Ecce venit princeps hujus mundi, » » id est, diabolus, et in me nihil inveniet; » id est, quare me occidat non inveniet : « Sed ut sciant omnes, quia voluntatem Patris mei facio, surgite eamus[5]. » Et iit ad passionem solvere quod non rapuit. Quid est enim, « In me » nihil inveniet? » Nullam culpam. An aliquid perdidit de domo sua diabolus? Iste discutiat raptores, nihil apud me inveniet. Tamen nihil rapuisse se dicit, peccatum attendens, nihil usurpasse quod ejus non esset; hoc est enim rapinæ, hoc iniquitatis : nam ab ipso diabolo ex-

[1] Philip. II, 6, 7. — [2] Gen. III, 1. — [3] Isaï. XIV, 13. — [4] Gen. III, 5. — [5] Joan. XIV, 30.

torsit quos ipse rapuerat. « Nemo, inquit, in domum fortis intrat, et vasa ejus diripit, nisi prius alligaverit for» tem[1]. » Alligavit fortem, et vasa ejus diripuit : certe non rapuit : sed respondet tibi, Vasa ista de domo magna mea perierant; non furtum feci, sed furtum recepi.

X. « Deus, tu scisti imprudentiam meam[2]. » Iterum ex ore corporis. Nam quæ imprudentia in Christo? Nonne ipse est Dei Virtus et Dei Sapientia? An illam dicit imprudentiam suam, de qua dicit Apostolus : « Stultum » Dei sapientius est hominibus[3]? Imprudentiam meam, » hoc ipsum quod in me irriserunt qui sibi videntur esse sapientes. Tu scisti quare fieret : « Tu scisti imprudentiam » meam. » Quid enim tam simile imprudentiæ, quam cum haberet in potestate, una voce suos persecutores prosternere, ut pateretur se teneri, flagellari, conspui, colaphizari, spinis coronari, ligno affigi? Imprudentiæ simile est; stultum videtur : sed stultum hoc superat omnes sapientes. Stultum quidem est : sed et granum quando cadit in terram, si nemo sciat consuetudinem agricolarum, stultum videtur. Labore magno metitur, portatur ad aream, trituratur, ventilatur; post tanta pericula cœli et tempestatum, et labores rusticanorum curamque dominorum, mittitur in horreum frumentum purgatum. Venit hyems, et quod purgatum erat, profertur et projicitur : imprudentia videtur; sed ut non sit imprudentia, spes facit. Non ergo ille pepercit sibi : quia et « Pater illi non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit » illum[4]. » Et de ipso, « Qui dilexit me, inquit Apos» tolus, et tradidit se ipsum pro me[5] : quia granum nisi » ceciderit in terram ut moriatur, fructum, inquit, non » reddet[6]. » Hæc est imprudentia, sed tu nosti illam.

[1] Matth. XII, 29. — [2] Psal. LXVIII, 4. — [3] I Cor. I, 25. — [4] Rom. VIII, 32. — [5] Gal. II, 20. — [6] Joan. XII, 24.

« Isti autem si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ » crucifixissent [1]. Deus, tu scisti imprudentiam meam. Et » delicta mea a te non sunt abscondita. » Hoc plane, lucide, aperte, quia ex ore corporis intelligendum est. Delicta nulla Christus habuit; fuit delictorum susceptor, sed non commissor. « Et delicta mea a te non sunt abscon» dita : id est, confessus sum tibi omnia delicta mea, et ante os meum vidisti ea in cogitatione mea, vidisti vulnera quæ sanares. Sed ubi ? Utique in corpore, in membris; in illis fidelibus, unde illi hærebat jam membrum illud quod confitebatur peccata sua. « Et delicta, inquit, » mea a te non sunt abscondita. »

XI. « Non erubescant in me, qui te expectant, Domine, » Domine virtutum [2]. » Rursus vox capitis, « Non eru» bescant in me : » non dicatur illis : Ubi est qui vobis dicebat : « Credite in Deum, et in me credite [3] ? Non erubes» cant in me, qui te expectant, Domine, Domine virtu» tum. Non confundantur super me, qui quærunt te, » Deus Israël. » Potest hoc et a corpore intelligi; sed si corpus ejus non unum hominem ponas : quia revera non est unus homo corpus ejus, sed exiguum membrum; corpus autem ex membris constat. Corpus ergo ejus plenum, tota Ecclesia. Merito ergo dicit Ecclesia : « Non erubescant » in me, qui te expectant, Domine, Domine virtutum. » Non sic affligar ab insurgentibus persecutoribus, non sic obterar ab invidentibus inimicis meis, ab oblatrantibus hæreticis qui a me exierunt, quia non erant ex me : nam si fuissent ex me, mecum forsitan permansissent [4]. Non sic eorum scandalis premar, ut « Erubescant in me qui te » expectant, Domine, Domine virtutum. Non confundan» tur super me, qui quærunt te, Deus Israël. »

[1] I Cor. II, 8. — [2] Psal. LXVIII, 7. — [3] Joan. XIV, I. — [4] I Joan. II, 19.

XII. « Quoniam propter te sustinui exprobrationem, » operuit irreverentia faciem meam[1]. » Nihil magnum est quod dicitur, « Sustinui : » sed quod dicitur : « Propter » te sustinui. » Si enim sustines, quia peccasti; propter te sustines, non propter Deum. « Quæ enim vobis gloria » est, ait Petrus, si peccantes punimini, et suffertis[2] ? » Si autem sustines quia mandatum Dei servasti, vere propter Deum sustines; et merces tua manet in æternum, quia propter Deum sustinuisti opprobria. Ideo enim prior ille sustinuit, ut nos sustinere disceremus. Et si ille, qui non habebat quod illi objiciebatur; quanto magis nos, qui, etsi non habemus peccatum quod nobis objicit inimicus, habemus tamen alterum quod digne in nobis flagelletur? Nescio quis te furem dicit, et non es fur : audis opprobrium ; non tamen sic non es fur, ut non sis aliquid quod Deo displicet. Porro si ille qui omnino nihil rapuerat, qui verissime dixerat : « Ecce venit princeps mundi hujus, et » in me nihil inveniet[3], » dictus est peccator, dictus est iniquus, dictus est Beelzebub[4], dictus est insanus : tu dedignaris, serve, audire pro meritis tuis, quod Dominus audivit nullis meritis suis? Ille venit ut tibi præberet exemplum. Quasi gratis hoc fecerit, sic tu non proficis. Quare enim ille audivit, nisi ut tu cum audires non deficeres? Ecce tu audis, et deficis : frustra ergo ille audivit : non enim propter se, sed propter te audivit. « Quoniam propter te sustinui exprobrationem, operuit irreverentia » faciem meam. Irreverentia, inquit, operuit faciem » meam. » Irreverentia quid est? Non confundi. Denique quasi vitium videtur, cum dicitur : Irreverens homo est. Magna irreverentia hominis, non illum erubescere. Ergo irreverentia quasi impudentia est. Oportet ut habeat Chris-

[1] Psal. LXVIII, 8. — [2] I Petr. II, 20. — [3] Joan. XIV, 30. — [4] Id. IX, 24, et Matth. X, 25.

tianus irreverentiam istam, quando venerit inter homines quibus displicet Christus. Si erubuerit de Christo, delebitur de libro viventium. Opus est ergo ut habeas irreverentiam, quando tibi de Christo insultatur; quando dicitur: Cultor crucifixi, adorator male mortui, venerator occisi: hic si erubueris, mortuus es. Sententiam quippe ipsius vide, qui neminem fallit: « Qui me erubuerit coram ho» minibus, et ego erubescam eum coram Angelis Dei[1]. » Observa ergo tu; sit in te irreverentia, frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo; prorsus esto frontosus. Quid times fronti tuæ, quam signo crucis armasti? Hoc est enim: « Propter te sustinui exprobrationem, ope» ruit irreverentia faciem meam. Propter te sustinui ex» probrationem: » et quia non de te erubui, quando mihi propter te insultabatur: « Operuit irreverentia fa» ciem meam. »

XIII. « Alienatus factus sum fratribus meis, et hospes » filiis matris meæ[2]. » Filiis Synagogæ hospes factus est. In patria quippe ipsius dicebatur: « Nonne nos scimus » eum esse filium Mariæ et Joseph[3]? » Et unde alio loco: « Hunc autem nescimus unde sit[4]? Factus ergo sum hos» pes filiis matris meæ. » Non scierunt unde sim, de quibus erat caro mea: non me sciebant de femore Abraham natum; unde caro mea occulta erat, quando sub ipso femore manum servus ponens, juravit per Deum cœli[5]. « Hos» pes factus sum filiis matris meæ. » Quare hoc? quare non agnoverunt? quare alienum dixerunt? quare ausi sunt dicere: « Nescimus unde sit? Quoniam zelus domus tuæ » comedit me[6]; » id est, quia persecutus sum in illis iniquitates ipsorum, quia non patienter tuli quos corripui, quia quæsivi gloriam tuam in domo tua, quia flagellavi

[1] Matth. x, 32. — [2] Psal. LXVIII, 9. — [3] Luc. IV, 22. — [4] Joan. IX, 9. — [5] Gen. XXIV, 9. — [6] Psal. LXVIII, 10.

in templo male versantes[1] : ubi etiam positum est : « Zelus domus tuæ comedit me. » Hinc alienus, hinc hospes; hinc, « Nescimus unde sit. » Agnoscerent unde sim, si agnoscerent quod mandasti. Si enim invenirem illos servantes mandata tua, zelus domus tuæ non comederet me. « Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. » Hoc testimonio usus est Paulus apostolus, (lecta est modo ipsa lectio,) et ait : « Quæcumque ante scripta sunt, ut » nos doceremur scripta sunt, ut per consolationem » Scripturarum spem habeamus[2]. » Dixit ergo Christi fuisse istam vocem : « Opprobria exprobrantium tibi ceci» derunt super me. Quare, tibi ? » Numquid Patri exprobratur, et non ipsi Christo? Quare, « Opprobria exprobran» tium tibi ceciderunt super me ? » Quia qui me cognovit, cognovit et Patrem[3] : quia nemo exprobravit Christo, nisi Deo exprobans : quia nemo honorat Patrem, nisi qui honorat et Filium[4]. « Opprobria exprobrantium tibi cecide» runt super me, » quia me invenerunt.

XIV. « Et cooperui in jejunio animam meam, et factum » est mihi in opprobrium[5]. » Jejunium Christi spiritaliter jam in alio Psalmo commendavimus Charitati Vestræ[6]. Jejunium ipsius erat, quando defecerunt omnes qui in eum crediderant; quia et esuries ipsius erat, ut in eum crederetur : quia et sitis ipsius erat, quando dixit mulieri : « Sitio, da mihi bibere[7] : » fidem quippe ipsius sitiebat. Et de cruce cum diceret, « Sitio[8] : » fidem illorum quærebat, pro quibus dixerat : « Pater, ignosce illis, quia » nesciunt quid faciunt[9]. » Sed illi homines quid propinarunt sitienti? Acetum. Acetum etiam vetus dicitur. Merito de vetere homine propinarunt, quia novi esse no-

[1] Joan. II, 15. — [2] Rom. XV, 4. — [3] Joan. XIV, 9. — [4] Id. V, 13. — [5] Psal. LXVIII, 11. — [6] Vide supra enarrationem in Psal. XXXIV, Serm. II, n. 4. — [7] Joan. IV, 7. — [8] Id. XIX, 28. — [9] Luc. XXIII, 34.

luerunt. Quare novi esse noluerunt ? Quia ad titulum Psalmi hujus ubi scriptum est : « Pro iis qui commutabuntur, » non pertinuerunt. Ergo, « Operui in jejunio animam » meam. » Denique respuit etiam fel quod illi obtulerunt : jejunare elegit, quam amaritudinem accipere. Non enim intrant in corpus ejus amaricantes, de quibus alio loco Psalmus dicit : « Qui amaricant, non exaltentur in semet- » ipsis[1]. Ergo, operui in jejunio animam meam, et factum » est mihi in opprobrium. » Hoc ipsum mihi in opprobrium factum est, quia non illis consensi, hoc est, ab illis jejunavi. Qui enim non consentit male suadentibus, jejunat ab ipsis ; et per hoc jejunium meretur opprobrium, ut ideo illi insultetur, quia non consentit ad malum.

XV. « Et posui vestimentum meum saccum[2]. » Jam et de sacco aliquid diximus[3], unde illud est : « Ego autem » cum mihi molesti essent, induebam me cilicio, et hu- » miliabam in jejunio animam meam. Posui vestimentum » meum saccum : » id est, opposui illis, in quam sævirent, carnem meam ; occultavi divinitatem meam. « Sac- » cum, » quia mortalis caro erat, ut de peccato condemnaret peccatum in carne[4]. « Et posui vestimentum meum » saccum : et factus sum illis in parabolam, » id est, in irrisionem. Parabola dicitur, quando datur similitudo de aliquo, quando de illo male dicitur. Sic ille, verbi gratia, pereat, quomodo ille, parabola est : id est, comparatio et similitudo maledicti. « Factus ergo sum illis in para- » bolam. »

XVI. « Adversus me insultabant, qui sedebant in » porta[5]. In porta, » nihil aliud quam in publico. « Et » in me psallebant, qui bibebant vinum. » Putatis hoc, fratres, Christo tantummodo contigisse ? Quotidie illi in

[1] Psal. LXV, 7. — [2] Id. LXVIII, 12. — [3] Vide Enarrationem in Psal. XXXIV, Serm. II, n. 3. — [4] Rom. VIII, 3. — [5] Psal. LXVIII, 13.

membris ejus contingit : quando forte necesse erit servo Dei prohibere ebrietates et luxurias in aliquo vel fundo vel oppido, ubi non auditum fuerit verbum Dei, parum est quia cantant, insuper et in ipsum incipiunt cantare, a quo prohibentur cantare. Comparate nunc illius jejunium, et illorum vinum. « Et in me psallebant, qui bibebant » vinum : » vinum erroris, vinum impietatis, vinum superbiæ.

XVII. « Ego autem oratione mea ad te, Domine[1]. » Ego autem ad te eram. Sed quomodo? Ad te orando. Quando enim malediceris, et quid agas non habes; quando tibi jactantur opprobria, et quomodo corrigas eum a quo jactantur non invenis, nihil tibi restat nisi orare. Sed memento et pro ipso orare. « Ego autem oratione mea ad te, » Domine. Tempus beneplaciti, Deus.» Ecce enim sepelitur granum; exurget fructus. « Tempus beneplaciti, Deus. » De hoc tempore et Prophetæ dixerunt, quod commemorat Apostolus : « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce » nunc dies salutis[2]. Tempus beneplaciti, Deus. In mul» titudine misericordiæ tuæ. » Hoc est tempus beneplaciti, « In multitudine misericordiæ tuæ. » Nam si non esset multitudo misericordiæ tuæ, quid nos faceremus de multitudine iniquitatis nostræ? « In multitudine miseri» cordiæ tuæ. Exaudi me in veritate salutis tuæ. » Quia dixit, « Misericordiæ tuæ, » subjunxit et veritatem : quia misericordia et veritas universæ viæ Domini[3]. Quare misericordia? Dimittendo peccata. Quare veritas? Reddendo promissa. « Exaudi me in veritate salutis tuæ. »

XVIII. « Salvum me fac de luto, ut non inhæream[4]. » De illo, de quo supra dixerat, « Infixus sum in limo pro» fundi, et non est substantia[5]. » Proinde quia illud expo-

[1] Psal. LXVIII, 14. — [2] 2 Cor. VI, 2. — [3] Psal. XXIV, 10. — [4] Id. LXVIII, 15. — [5] Ibid. 3.

situm bene accepistis, quod hic audiatis expressius non est. Hinc se dicit liberandum, ubi se ante dixit infixum : « Salvum me fac de luto, ut non inhæream. » Et exponit hoc ipse : « Eruar ex iis qui oderunt me. » Ipsi ergo sunt lutum ubi hæseram. Sed hoc forte suggeritur. Paulo ante dixerat : « Infixus sum, » modo dicit : « Salvum me fac de » luto, ut non inhæream : » cum secundum sententiam priorem deberet dicere : Salvum me fac de luto ubi hæseram, eruendo me, non agendo ut non inhæream. Ergo hæserat carne, sed non hæserat spiritu. Dicit hoc ex infirmitate membrorum suorum. Quando forte caperis ab eo, qui te premit ad iniquitatem, tenetur quidem corpus tuum, secundum corpus infixus es in limo profundi : sed quandiu non consentis, non hæsisti ; si autem consentis, hæsisti. Oratio ergo tua ibi sit, ut quomodo jam tenetur corpus tuum, non teneatur et anima tua, sis liber in vinculis. « Eruar ex his qui oderunt me : et de profundo aqua- » rum. »

XIX. « Non me demergat tempestas aquæ[1]. » Sed jam demersus erat. « Veni in altitudinem maris, » tu dixisti : « Et tempestas demersit me, » tu dixisti. Demersit secundum carnem, non demergat secundum spiritum. Quibus dictum est : « Si vos persecuti fuerint in una civitate, » fugite in aliam[2] : » hoc eis dictum est, ut nec carne hærerent, nec spiritu. Non enim appetendum est, ut hæreamus vel carne ; sed quantum possumus, vitare debemus. Si vero hæserimus, et in manus peccatorum venerimus, jam corpore hæsimus, fixi sumus in limo profundi : restat pro anima deprecari, ut non inhæreamus, id est, non consentiamus, non nos demergat tempestas aquæ, ut eamus in profundum limi. « Neque absorbeat me profun- » dum, neque coarctet super me puteus os suum. » Quid

[1] Psal. LXVIII, 16. — [2] Matth. x, 23.

est hoc, fratres? quid deprecatus est? Magnus est puteus profunditas iniquitatis humanæ : illuc quisque si ceciderit, in altum cadet. Sed tamen ibi positus, si confitetur peccata Deo suo, non super eum claudet puteus os suum : ut est in alio quodam Psalmo scriptum : « De profundis » clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam[1].» Si autem factum in illo fuerit quod alia sententia Scripturæ dicit : « Peccator, cum venerit in profundum malo» rum, contemnet[2] : » clausit super eum puteus os suum. Quare clausit os suum? Quia clausit os illius. Perdidit enim confessionem; vere mortuus est, impletumque in eo est quod alibi dicitur : « A mortuo, velut qui non sit, » perit confessio[3]. » Metuenda ista res vehementer, fratres. Si videris hominem fecisse iniquitatem, mersus est in puteum : quando autem illi dixeris iniquitatem ipsius, et dixerit : Vere peccavi, fateor; non super eum clausit puteus os suum : cum autem videris eum dicere : Quid enim mali feci? factus est defensor peccati sui; clausit super eum puteus os suum, qua eruatur non habet. Amissa confessione, non erit locus misericordiæ. Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Ut ergo sit ille liberator, tu esto accusator.

[1] Psal. cxxix, 1. — [2] Prov. xviii, 3. — [3] Eccli. xvii, 26.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM LXVIII.

SERMO II.

De posteriore parte Psalmi.

I. Posterior pars Psalmi, de quo hesterno die locuti sumus Charitati Vestræ, hodie nobis explicanda remanserat. Et video esse tempus reddendi debiti, si tamen ejus prolixitas non nos etiam hodie debitores reliquerit. Itaque hoc præloquor, et peto ne diuturnum sermonem in his quæ manifesta sunt expectetis. Ita enim possumus in obscurioribus necessitate immorari, et fortasse supplere quod debemus; ut aliis diebus alia debeamus, aliaque reddamus. Videamus ergo quæ sequuntur. Posteaquam dixit : « Neque coarctet super me puteus os suum[1] : » quod hesterno die commendavimus Charitati Vestræ, ut omni animi intentione et fide pietatis caveamus, ne hoc maledictum superveniat nobis. Tunc enim coarctat puteus super hominem os suum, id est, profunditas iniquitatis, quando non solum mersus in peccatis jacet, sed etiam perdit aditum confessionis. Quando autem dicit homo, Peccator sum : radiatur aliquo lumine etiam profunditas putei. Sequitur ergo, inter passiones exclamans Dominus noster Jesus Christus, caput et corpus; sicut commendavimus, ut quibusdam locis, capitis verba cognoscatis; quæ autem dicta fuerint ita ut capiti convenire

[1] Psal. LXVIII, 16.

non possint, ad corpus referatis. Sic enim loquitur Christus tanquam unus : quia et vere unus, de quo dictum est : « Erunt duo in carne una [1]. » Si enim in carne una, quid miraris, quia et in voce una ? Sequitur ergo : « Exaudi » me, Domine, quoniam suavis est misericordia tua [2]. » Hanc causam asseruit quare debeat exaudiri, quia suavis est misericordia Dei. Nonne magis hoc erat consequens ut diceret : Exaudi me, Domine, ut suavis mihi sit misericordia tua? Quare ergo : « Exaudi me, Domine, quoniam » suavis est misericordia tua ? » Suavitatem misericordiæ Domini de tribulatione sua commendavit aliis quodam modo verbis, cum dixit : « Exaudi me, Domine, quoniam » tribulor. » Revera enim qui dicit : « Exaudi me, Do» mine, quoniam tribulor, » causam dicit quare se exaudiri roget : sed homini in tribulatione posito, necesse est ut suavis sit misericordia Dei. De hac suavitate misericordiæ Dei videte quid alio loco Scriptura dicat : « Sicut pluvia » in siccitate, ita speciosa est misericordia Dei in tribula» tione [3]. » Quod ibi ait, speciosa : hoc ait hic, « Suavis. » Nec panis dulcis esset, nisi fames præcederet. Ergo et quando Dominus permittit aut facit ut tribulatione aliqua simus, etiam tunc misericors est : non enim alimentum subtrahit, sed desiderium movet. Itaque quid ait modo : « Exaudi me, Domine, quoniam suavis est misericordia » tua ? » Jam noli differre exauditionem ; in tanta tribulatione sum, ut suavis mihi sit misericordia tua. Ad hoc ergo subvenire differebas, ut mihi dulce esset quod subveniebas : jam ergo ultra non est quod differas ; pervenit tribulatio mea ad mensuram certam calamitatis, veniat misericordia tua ad faciendum opus bonitatis. « Exaudi » me, Domine, quoniam suavis est misericordia tua. Se» cundum multitudinem miserationum tuarum respice

[1] Gen. II, 24, et Ephes. I, 31. — [2] Psal. LXVIII, 17. — [3] Eccli. XXXV, 26.

» in me : » non secundum multitudinem peccatorum meorum.

II. « Ne avertas faciem tuam a puero tuo[1]. » Et hæc humilitatis commendatio est, « A puero tuo, » id est, a parvo : quia jam carui superbia per disciplinam tribulationis, « Ne avertas faciem tuam a puero tuo. » Hæc est illa speciosa misericordia Dei, quam supra dixit. Nam sequenti versu exponit quod dixit : « Quoniam tribulor, » velociter exaudi me. » Quid est, « Velociter? « Jam non est quod differas : tribulor, præcessit afflictio mea, sequatur misericordia tua.

III. « Intende animæ meæ, et redime eam[2]. » Non indiget expositione : videamus ergo quod sequitur. « Propter inimicos meos erue me. » Hæc plane miranda petitio est, nec breviter perstringenda, nec cursim transilienda; prorsus miranda : « Propter inimicos meos erue » me. » Quid est, « Propter inimicos meos erue me? » Ut confundantur, ut crucientur liberatione mea. Quid ergo, si non essent illi qui liberatione mea essent cruciandi, mihi subveniri non debuit? et tunc tibi acceptabilis est liberatio, cum fuerit alterius damnatio? Ecce non sunt inimici, qui vel confundantur vel torqueantur de liberatione tua : sic remanebis? non liberaberis? An ad hoc ut valeat inimicis tuis, quo possint et ipsi tua liberatione converti? Sed et hoc mirum est, si habeat aliquam petitionis causam. Numquid enim ad hoc liberatur servus Dei a Domino Deo suo, ut alii proficiant? Quid, si deessent qui proficerent, ille servus Dei non erat liberandus? Quocumque ergo me convertam, sive ad punitionem, sive ad liberationem inimicorum, non video causam petitionis hujus, « Propter inimicos meos erue me : » nisi aliquid intelligamus, quod cum dixero adjuvante Domino, judi-

[1] Psal. LXVIII, 18. — [2] Ibid. 19.

cabit in vobis qui habitat in vobis. Est quædam liberatio sanctorum occulta : hæc propter ipsos fit. Et quædam publica et manifesta : hæc propter inimicos eorum fit, sive puniendos, sive liberandos. Nam utique Deus de ignibus persecutoris non liberavit fratres Machabæos[1], quibus Antiochus sæviens etiam matrem adhibuit, cujus blanditiis ad amorem vitæ converterentur, et amando vivere hominibus, Deo morerentur. At illa mater, jam non Evæ, sed matri Ecclesiæ similis, quos cum dolore pepererat ut vivos agnosceret, cum gaudio vidit morientes ; et ad hoc hortata est, ut eligerent potius mori pro paternis legibus Domini Dei sui, quam vivere contra eas. Quid hic credituri sumus, fratres, nisi quia liberati sunt ? Sed occulta fuit illorum liberatio : denique ipse Antiochus, a quo occisi sunt, visus est sibi aliquid fecisse, quod ejus crudelitas dictabat, vel potius incitabat. At vero tres pueri de camino ignis aperte liberati sunt[2] ; quia et corpus eorum erutum est, salus eorum publica fuit. Illi ergo sunt in occulto coronati, isti in aperto liberati : omnes tamen salvati. Quis autem fructus liberationis trium puerorum ? Quare eorum corona dilata est ? Ipse Nabuchodonosor conversus est ad Deum ipsorum, eumque prædicavit, quia eruit servos suos ; quem contempserat, cum eos miserat in caminum. Est ergo liberatio occulta, est liberatio manifesta. Liberatio occulta ad animam, liberatio manifesta etiam ad corpus pertinet. In occulto enim anima liberatur, in manifesto corpus. Porro si ita est, in hoc Psalmo vocem Domini agnoscamus : ad occultam liberationem pertinet quod supra dixit : « Intende animæ meæ, et redime eam. » Restat corporis liberatio : quia eo resurgente, et in cœlos ascendente, et Spiritum sanctum desuper mittente[3], conversi sunt ad ejus fidem qui in ejus morte sævierunt, et ex

[1] 2 Machab. VII. — [2] Dan. III, 49. — [3] Act. I, 9, et II, 4.

inimicis amici facti sunt per illius gratiam, non per justitiam suam. Ideo secutus est, « Propter inimicos meos » erue me. Intende animæ meæ, » sed hoc in occulto : « Propter inimicos autem meos erue » et corpus meum. Nihil enim inimicis meis proderit, si solam animam liberaveris : aliquid se egisse, aliquid se implevisse credituri sunt. « Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in » corruptionem[1] ? » Ergo, « Intende animæ meæ, et redime eam, » quod tu solus scis : deinde et « Propter » inimicos meos erue me, » ut caro mea non videat corruptionem.

IV. « Tu enim cognoscis opprobrium meum, et confu» sionem meam, et verecundiam meam[2]. » Quid est opprobrium? quid est confusio? quid verecundia? Opprobrium est quod objicit inimicus. Confusio est quæ mordet conscientiam. Verecundia est quæ facit ingenuam frontem etiam de falsi criminis objectione erubescere. Non est crimen; aut etsi crimen est, non est illius cui objicitur : sed tamen infirmitas humani animi plerumque verecundatur, etiam cum falsum objicitur; non quia objectum est, sed quia creditum. Omnia hæc sunt in corpore Domini. Nam confusio in illo non poterat esse, in quo culpa non inveniebatur. Objiciebatur crimen Christianis, hoc ipsum quod Christiani essent. Illa quidem gloria erat : fortes libenter accipiebant, et sic accipiebant, ut omnino de nomine Domini sui non erubescerent. Operuerat enim irreverentia faciem ipsorum, habentium frontem Pauli dicentis : « Non enim erubesco de Evangelio : virtus enim Dei est » in salutem omni credenti[3]. » O Paule, nonne tu es adorator Crucifixi? Parum est, inquit, inde mihi non erubescere : imo hinc solum glorior, unde me putat inimicus erubescere. « Mihi enim absit gloriari nisi in cruce

[1] Psal. XXIX, 10. — [2] Id. LXVIII, 20. — [3] Rom. I, 16.

» Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus » crucifixus est, et ego mundo[1]. » Huic ergo tali fronti opprobrium solum poterat objici. Nam nec confusio poterat esse in conscientia jam sanata, nec verecundia in fronte tam libera. Sed cum objiceretur quibusdam quod Christum interfecerint, merito compuncti sunt mala conscientia, et salubriter confusi atque conversi; ut possent dicere : « Tu cognovisti confusionem meam [2]. » Tu ergo, Domine, nosti, non solum opprobrium meum, sed et confusionem meam, in quibusdam et verecundiam; qui quamvis in me credant, publice me tamen coram impiis confiteri erubescunt, plus apud se valente lingua humana, quam promissione divina. Videte ergo eos : et commendantur tales Deo, non ut sic relinquat, sed ut eos adjuvando perficiat. Dixit enim et quidam credens et titubans : « Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam[3]. In conspectu tuo sunt omnes tribulantes me[4]. » Quare mihi sit opprobrium, tu nosti, quare confusio, tu nosti; quare verecundia, tu nosti; ergo erue me propter inimicos meos, quia tu nosti ista mea, illi non norunt; ac per hoc, quia ipsi in conspectu tuo sunt, ista nescientes non poterunt vel confundi vel corrigi, nisi manifeste me erueris propter inimicos meos.

V. « Opprobrium expectavit cor meum et miseriam[5]. » Quid est, « Expectavit? » Futura ista prævidit, futura ista prædixit. Non enim venit ad aliud. Si mori nollet, nec nasci vellet : causa resurrectionis utrumque fecit. Duo enim quædam nobis in genere humano nota erant, unum autem incognitum. Nasci quippe homines et mori sciebamus : resurgere et in æternum vivere, nesciebamus. Ut ostenderet nobis quod non noveramus, suscepit duo quæ

[1] Gal. VI, 14. — [2] Psal. CXXXVIII, 2. — [3] Marc. IX, 23. — [4] Psal. LXVIII, 21. — [5] Ibid.

noveramus. Ad hoc ergo venit. « Opprobrium expectavit » cor meum et miseriam. » Sed miseriam cujus? Expectavit enim miseriam, sed magis crucifigentium, magis persequentium; ut in illis esset miseria, in illo misericordia. Miseriam quippe illorum miserans etiam pendens in cruce : « Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid » faciunt[1]. Opprobrium expectavit cor meum et mise- » riam : et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit. » Quid ergo profuit, quia expectavi? Hoc est, quid profuit, quia prædixi? quid profuit, quia dixi ideo me venisse? Ventum est ut impleretur quod dixi : « Sustinui qui simul » contristaretur, et non fuit; et consolantes, et non in- » veni[2] : » hoc est, non fuit. Quod enim superiore versu dixit : « Sustinui qui simul contristaretur; » hoc sequenti versu, « Et consolantes. » Quod autem superiore versu, « Et non fuit : » hoc sequenti versu, « Et non inveni. » Ergo non altera subjecta, sed superior repetita sententia est. Quam sententiam si retractemus, quæstio nonnulla poterit oboriri. Numquid enim Discipuli ejus non sunt contristati, quando ductus est ad passionem, quando ligno suspensus, quando mortuus? usque adeo contristati, ut illa Maria Magdalena, quæ primo eum vidit, gaudens lugentibus nuntiaret quid viderit[3]. Evangelium ista loquitur; non nostra præsumptio, non nostra suspicio est : constat doluisse, constat luxisse Discipulos? Extraneæ mulieres flebant, quando ad passionem ducebatur, ad quas conversus ait : « Flete; sed vos, nolite me[4]. » Quomodo ergo sustinuit qui simul contristaretur, et non fuit? Attendimus, et invenimus tristes, et lugentes, et plangentes : unde nobis mira videtur ista sententia : « Sustinui » qui simul contristaretur, et non fuit; et consolantes, et

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Psal. LXVIII, 21. — [3] Joan. XX, 18, et Marc. XVI, 9. — [4] Luc. XXIII, 28.

» non inveni. » Intendamus diligentius, et videbimus eum sustinuisse qui simul contristaretur, et non fuisse. Contristabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte, et reparanda resurrectione : hinc erat illa tristitia. De illis enim esse debuit, qui cæci Medicum occiderunt, qui tanquam perniciose febrientes phrenetici, faciebant injuriam ei, a quo illis fuerat salus allata. Ille volebat curare, illi sævire : hinc tristitia medico. Quære utrum invenerit hujus tristitiæ comitem. Non enim ait : « Sustinui qui contristaretur, et non fuit ; » sed, « Qui simul » contristaretur, id est, ex ea re, qua ego, contristare» tur, et non inveni. » Petrus certe plurimum amavit, et in fluctus calcandos se sine dubitatione projecit, et ad vocem Domini liberatus est[1] : et eum ductum ad passionem amoris audacia consecutus, tamen turbatus, ter negavit. Unde, nisi quia malum illi videbatur mori? Id enim devitabat quod malum putabat. Hoc ergo et in Domino odebat, quod ipse devitabat. Propterea et ante dixerat : « Absit a te, Domine, propitius tibi esto, non » fiet istud : » quando meruit audire : « Satana ; » posteaquam audierat : « Beatus es Simon Bar-Jona[2]. » Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[3] : » nullum comitem invenit. « Et sustinui qui simul contris» taretur, et non fuit. » Prorsus non fuit. « Et consolan» tes, et non inveni. » Qui sunt consolantes ? Proficientes. Ipsi enim nos consolantur, ipsi sunt solatio omnibus prædicatoribus veritatis.

VI. « Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea » potaverunt me aceto[4]. » Factum est quidem ad litteram, et Evangelium hoc nobis indicat. Sed intelligendum

[1] Matth. XIV, 29 et 31. — [2] Id. XVI, 17, et 22, 23. — [3] Luc. XXIII, 34. — [4] Psal. LXVIII, 22.

est, fratres, hoc ipsum quod non inveni consolantes, hoc ipsum quod non inveni qui simul contristaretur, hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit : amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetustatem. Namque legimus illi quidem oblatum fel, sicut Evangelium loquitur[1]; sed in potum, non in escam. Verumtamen sic accipiendum et impletum, quod hic fuerat ante prædictum : « Dederunt in escam meam fel : et in isto ipso facto, non solum in hoc dicto, mysterium requirere debemus, secreta pulsare, velum templi conscissum intrare, videre ibi sacramentum, vel quod ita dictum est, vel quod ita factum est. « Dederunt, inquit, in escam » meam fel. » Non ipsum quod dederunt esca erat : potus enim erat; sed, « In escam dederunt : » quia jam Dominus escam acceperat, et in ipsam injectum est fel. Acceperat autem ipse escam suavem, quando Pascha manducavit cum Discipulis : ibi sacramentum sui corporis demonstravit[2]. In hanc escam tam suavem, tam dulcem unitatis Christi, quam commendat Apostolus, dicens : « Quia unus panis, unum corpus multi sumus[3] : » in hanc escam suavem quis est qui dat fel, nisi contradictores Evangelii, tanquam illi persecutores Christi? Minus enim peccaverunt Judæi crucifigentes in terra ambulantem, quam qui contemnunt in cœlo sedentem. Quod ergo fecerunt Judæi, ut in escam quam jam acceperat darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt qui male vivendo scandalum inferunt Ecclesiæ : hoc faciunt hæretici amaricantes, sed non exaltentur in semetipsis[4]. Dant fel super tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus suum. Hoc sacramento ipse Dominus, quando illi obtulerunt fel, gustavit, et noluit bi-

[1] Matth. XXVII, 34. — [2] Luc. XXII, 19. — [3] I Cor. X, 17. — [4] Psal. LXV, 7.

bere[1]. Si non eos pateremur, nec omnino gustaremus : quia vero necesse est eos pati, necesse est gustari. Sed quia in membris Christi tales esse non possunt, gustari possunt, recipi in corpus non possunt. « Et dederunt in » escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto. » Sitiebam, et acetum accepi : id est, fidem illorum desideravi, et vetustatem inveni.

VII. « Fiat mensa eorum coram ipsis in muscipulam[2]. » Qualem muscipulam mihi exhibuerunt, dando mihi talem potum, talis muscipula illis sit. Quare ergo, « Coram » ipsis? » Sufficeret, « Fiat mensa eorum in muscipulam. » Sunt tales qui iniquitatem suam noverunt, et in ea pertinacissime perseverant : coram ipsis fit muscipula eorum. Perniciosi nimis ipsi sunt, qui descendunt in infernum viventes[3]. Denique de persecutoribus quid dictum est? « Nisi » quia Dominus erat in nobis, fortasse vivos absorbuissent » nos[4]. » Quid est, « Vivos? » Consentientes illis, et scientes quia eis consentire non debebamus. Ergo coram ipsis fit muscipula, et non corriguntur. Vel quia coram ipsis est muscipula, non incidant? Ecce norunt muscipulam, et pedem mittunt, et tenenda colla subjiciunt. Quanto melius erat averti a muscipula, peccatum cognoscere, errorem damnare, amaritudine carere, in corpus Christi transire, Domini gloriam quærere! Sed tantum valet animi præsumptio, ut et coram ipsis muscipula sit, et incidant in eam. « Obscurentur oculi eorum, ne videant[5], » sequitur hic : ut quoniam sine causa viderunt, fiat illis et non videre. « Fiat ergo mensa eorum coram ipsis in muscipulam. » Coram ipsis fiat in muscipulam, » non optantis est, sed prophetantis : non ut fiat, sed quia fiet. Hoc sæpe commendavimus, et meminisse debetis : ne quod præsaga

[1] Matth. XXVII, 34. — [2] Psal. LXVIII, 23. — [3] Id. LIV, 16. — [4] Id. CXXIII, 3. — [5] Id. LXVIII, 24.

mens in Spiritu Dei dicit, malevole imprecari videatur. Fiat ergo; nec potest aliter fieri, nisi ut talibus ista eveniant. Et quoniam videmus per Spiritum Dei dici talia eventura malis; ad hoc in illis hæc intelligamus, ut nos talia devitemus. Hoc enim nobis prodest intelligere, et ex inimicis proficere : « Fiat ergo illis et in retributionem » et in scandalum. » Et numquid injustum est hoc? Justum est. Quare? Quoniam « In retributionem. » Non enim aliquid illis accideret, quod non debebatur. « In retributio- » nem fit, et in scandalum : quia ipsi sibi sunt scandalum.

VIII. Obscurentur oculi eorum, ne videant, et dorsum » illorum semper incurva. » Hoc consequens est. Nam quorum oculi fuerint obscurati, ne videant, sequitur ut dorsum illorum incurvetur. Unde hoc? Quia cum cessaverint superna cognoscere, necesse est ut de inferioribus cogitent. Qui bene audit : Sursum cor, curvum dorsum non habet. Erecta quippe statura expectat spem repositam sibi in cœlo; maxime si præmittat thesaurum suum, » quo sequatur cor ejus[1]. At vero qui futuræ vitæ spem non intelligunt, jam excæcati, de inferioribus cogitant : et hoc est habere dorsum curvum; a quo morbo Dominus mulierem illam liberavit. Alligaverat enim eam Satanas annis decem et octo, et eam curvatam erexit : et quia sabbato faciebat, scandalizati sunt Judæi; bene scandalizati sunt de illa erecta, ipsi curvi[2]. « Et dorsum illorum semper incurva. »

IX. Effunde super eos iram tuam, et indignatio iræ tuæ » comprehendat eos[3]. » Plana sunt : sed tamen « Comprehen- » dat eos, » quasi fugientes agnoscimus. Quo autem fugituri sunt? In cœlum? Tu ibi es. In infernum? Ades[4]. Pennas suas nolunt recipere, ut volent in directum : « Comprehen- » dat eos indignatio iræ tuæ, » non eos permittat effugere.

[1] Matth. VI, 21. — [2] Luc. XIII, 16. — [3] Psal. LXVIII, 25. — [4] Id. CXXXVIII, 8.

X. « Fiat habitatio eorum deserta[1]. » Hoc jam in manifesto. Quomodo enim liberationem suam non solum occultam commendavit dicens : « Intende animæ meæ, et » redime eam ; » verumetiam manifestam secundum corpus, adjiciens : « Propter inimicos meos erue me : » ita et his futuras quasdam calamitates prædicit occultas, de quibus paulo ante loquebatur. Nam quotusquisque est, qui intelligat infelicitatem hominis, cujus cor jam cæcum est ? Tollantur illi oculi corporis, omnes homines miserum dicunt : perdat oculos mentis, sed tamen circumfluat omni abundantia rerum, felicem appellant ; sed qui similiter mentis oculos perdiderunt. Ergo jam quid aperte, ut appareat omnibus quia vindicatum est in eis ? Nam cæcitas Judæorum, occulta vindicta est : manifesta vero quæ ? « Fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis eorum » non sit qui inhabitet. » Factum est hoc in ipsa civitate Jerusalem, in qua sibi visi sunt potentes clamando adversus Filium Dei : « Crucifige, crucifige[2] ; » et prævalendo, quia potuerunt occidere eum qui mortuos suscitabat. Quam sibi potentes, quam magni visi sunt ? Consecuta est postea vindicta Domini ; expugnata est civitas, debellati Judæi, occisa nescio quot hominum millia. Nullus illuc modo permittitur accedere Judæorum : ubi potuerunt adversus Dominum clamare, ibi a Domino non permittuntur habitare. Perdiderunt locum furoris sui : atque utinam vel nunc agnoscant locum quietis suæ. Quid profuit illis Caïphas dicendo : « Nos si istum dimiserimus » sic, venient Romani, et tollent nobis et locum et reg- » num[3] ? » Ecce et non eum dimiserunt vivum, et ille vivit ; et venerunt Romani, et tulerunt eis et locum et regnum. Modo audiebamus, cum Evangelium legeretur : « Jerusalem, Jerusalem, quoties volui congregare filios

[1] Psal. LXVIII, 26, et Act. I, 20. — [2] Joan. XIX, 6. — [3] Id. XI, 48.

» tuos, tanquam gallina pullos suos sub alas suas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta[1]. » Hoc et hic dicitur : « Fiat habitatio eorum deserta, et in » tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Non sit qui » inhabitet, » sed ex numero illorum. Nam loca illa omnia et hominibus plena sunt, et Judæis inania.

XI. Quare hoc? « Quoniam quem tu percussisti, ipsi per» secuti sunt, et super dolorem vulnerum meorum addi» derunt[2]. » Quid ergo peccaverunt, si a Deo percussum persecuti sunt? Quid animo eorum imputatur? Malitia. Nam id in Christo factum est quod oportebat. Pati utique venerat, et punivit per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, et Christus crucifixus est : sed nos redemit sanguine suo, et punivit illum de pretio suo. Projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipse a Domino redemptus erat[3]. Factum est hoc in Juda. Sed cum videamus mensuram quamdam esse retributionis in omnibus, nec quemquam posse permitti amplius sævire, quam acceperit potestatem; quomodo illi addiderunt, aut quæ est ista percussio Domini? Nimirum ex persona locutus est ejus unde corpus acceperat, unde carnem assumpserat, id est, generis humani, ipsius Adæ, qui percussus est primo morte propter peccatum suum[4]. Mortales ergo hic homines cum pœna nascuntur : huic pœnæ addunt, quicumque homines fuerint persecuti. Jam enim homo hic moriturus non esset, nisi illum Deus percussisset? quid ergo tu homo sævis amplius? Parum-ne homini est, quod aliquando moriturus est? Portat ergo unusquisque nostrum pœnam suam : huic pœnæ volunt addere qui nos persequuntur. Hæc pœna percussio est Domini. Dominus quippe sententia percussit hominem : « Qua die tetigeritis,

[1] Matth. XXIII, 37, 38. — [2] Psal. LXVIII, 27. — [3] Matth. XXVII, 5. — [4] Gen. III, 6.

» inquit, morte moriemini[1]. » Ex hac morte carnem susceperat, et vetus homo noster simul crucifixus est cum illo[2]. Ex illius voce ista dixit : « Quem tu percussisti, ipsi » persecuti sunt, et super dolorem vulnerum meorum » addiderunt. » Super quem dolorem vulnerum? Super dolorem peccatorum ipsi addiderunt. Vulnera enim sua peccata dixit. Sed ne ad caput respicias, ad corpus adverte; secundum cujus vocem dictum est ab ipso in illo Psalmo, in quo vocem suam ostendit, quia ejus primum versum de cruce clamavit: « Deus, Deus meus, respice in » me, quare me dereliquisti? » Ibi secutus ait : « Longe a salute mea verba delictorum meorum[3]. » Ipsa sunt vulnera inflicta a latronibus in via, ei quem levavit in jumentum suum : quem sacerdos et Levites transeuntes invenerant et contempserant, a quibus curari non potuit; transiens autem Samaritanus, misertus est ejus, accessit, et in jumentum proprium levavit[4]. Samarites latine custos interpretatur : quis autem custos, nisi Salvator Dominus noster Jesus Christus? Qui quoniam surrexit a mortuis jam non moriturus[5], non dormit neque obdormiet qui custodit Israël[6]. « Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. »

XII. « Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum[7]. » Quid est hoc? Quis non expavescat? Deo dicitur : « Ap» pone iniquitatem super iniquitatem ipsorum. » Unde apponet Deus iniquitatem? Habet enim iniquitatem quam apponat? Scimus enim verum esse quod dictum est per Paulum apostolum : « Quid ergo dicemus? Numquid iniquitas » est apud Deum? Absit[8]. » Unde ergo : « Appone ini» quitatem super iniquitatem? » Quomodo id intellecturi sumus? Adsit Dominus ut dicamus, et propter fatigationem vestram breviter dicere valeamus. Iniquitas ipsorum

[1] Gen. II, 17. — [2] Rom. VI, 6. — [3] Psal. XXI, 2. — [4] Luc. X, 30. — [5] Rom. VI, 9. — [6] Psal. CXX, 4. — [7] Id. LXVIII, 28. — [8] Rom. IX, 14.

erat, quia hominem justum occiderunt : addita est alia, quia Filium Dei crucifixerunt. Sævire ipsorum tanquam in hominem fuit : « Sed si cognovissent, nunquam Do- » minum gloriæ crucifixissent[1]. » Illi iniquitate sua tanquam hominem occidere voluerunt : apposita est iniquitas super iniquitatem ipsorum, ut Filium Dei crucifigerent. Quis hanc iniquitatem apposuit? Ille qui dixit : Forte reverebuntur Filium meum, ipsum mittam[2]. » Solebant enim occidere missos ad se servos, exactores locationis atque mercedis. Misit ipsum Filium, ut et ipsum occiderent. Apposuit iniquitatem super iniquitatem ipsorum. Et hæc Deus sæviendo fecit, an potius juste retribuendo? « Fiat enim illis, inquit, in retributionem et » in scandalum. » Meriti erant sic excæcari, ut Filium Dei non agnoscerent. Et hoc fecit Deus, apponens iniquitatem super iniquitatem ipsorum; non vulnerando, sed non sanando. Quomodo enim auges febrem, auges morbum, non morbum adhibendo, sed non succurrendo : sic quia tales fuerunt ut curari non mererentur, in ipsa malitia quodam modo profecerunt, sicut dictum est : « Mali » autem et facinorosi proficiunt in pejus[3] : » et apposita est iniquitas super iniquitatem ipsorum. « Et non intrent » in justitia tua. » Hoc planum est.

XIII. « Deleantur de libro viventium[4]. » Aliquando enim illic scripti erant? Fratres, non sic accipere debemus, quoniam quemquam Deus scribat in libro vitæ, et deleat illum. Si homo dixit : « Quod scripsi, scripsi, » de titulo ubi scriptum erat, « Rex Judæorum[5] : » Deus quemquam scribit et delet? Præscius est, prædestinavit omnes ante constitutionem mundi regnaturos cum Filio suo in vita æterna[6]. Hos conscripsit; ipsos continet li-

[1] I Cor. II, 8. — [2] Matth. XXI, 37. — [3] 2 Tim. III, 13. — [4] Psal. LXVIII, 29. — [5] Joan. XIX, 22. — [6] Rom. VIII, 29.

ber vitæ. Denique in Apocalypsi quid ait Spiritus Dei, cum de pressuris ab Antichristo futuris loqueretur eadem Scriptura? « Consentient illi, inquit, omnes qui non sunt » scripti in libro vitæ[1]. » Proinde sine dubitatione non erunt consensuri qui scripti sunt. Isti ergo quomodo inde delentur, ubi nunquam scripti sunt? Hoc dictum est secundum spem ipsorum, quia ipsi se scriptos putabant. Quid est, « Deleantur de libro vitæ? » Et ipsis constet, non illos ibi esse. Ex hac locutione dictum est in alio Psalmo : « Cadent a latere tuo mille, et dena millia a dextris tuis[2] : » id est, multi scandalizabuntur, et ex eo numero qui se sperabant sessuros tecum, et ex eo numero qui se sperabant staturos ad dexteram tuam, separati ad hœdis sinistris[3] : non quia cum ibi steterit aliquis, postea cadet, aut cum sederit cum illo quisquam, abjicietur; sed quia multi casuri erant in scandalum, qui jam ibi se esse putabant, id est; multi qui se sperabant sessuros tecum, multi qui se speraverant staturos ad dexteram, ipsi casuri sunt. Sic ergo et hic illi qui se sperabant tanquam merito justitiæ suæ in libro scriptos Dei, quibus dicitur : « Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere[4] : » cum perducta fuerit damnatio eorum etiam ad cognitionem eorum; delebuntur de libro viventium, id est, non ibi se esse cognoscent. Nam versus qui sequitur, exponit quod dictum est : « Et cum justis non scribantur. » Dixi ergo : « Deleantur » secundum spem eorum : secundum autem æquitatem tuam quid dico? « Non scribantur. »

XIV. « Pauper et dolens ego sum[5]. » Quare hoc? An ut agnosceremus quod per amaritudinem animi maledicit pauper iste? Multa enim dixit quæ illis eveniant. Et quasi ei diceremus : Utquid talia? Noli tantum. Respondet,

[1] Apoc. XIII, 8. — [2] Psal. XC, 7. — [3] Matth. XXV, 33. — [4] Joan. V, 39. — [5] Psal. LXVIII, 30.

« Pauper et dolens ego sum. » Perduxerunt me ad egestatem, ad istum dolorem deposuerunt, ideo ista dico. Non est tamen stomachatio maledicentis, sed prædictio prophetantis. Nam de paupertate sua et dolore suo quædam quæ posterius dicit, commendaturus est nobis, ut discamus esse pauperes et dolentes. « Beati enim pauperes, quoniam » ipsorum est regnum cœlorum. Et, Beati qui lugent, » quoniam ipsi consolabuntur [1]. » Hoc ergo ipse prius jam nobis ostendit; et ideo : « Pauper et dolens ego sum. » Totum corpus ejus hoc dicit. Corpus Christi in hac terra pauper est et dolens. Sed sint divites Christiani. Prorsus si Christiani sunt, pauperes sunt; in comparatione divitiarum cœlestium quas sperant, omne aurum suum arenam deputant. « Pauper et dolens ego sum. »

XV. « Et salus vultus tui, Deus, suscepit me. » Numquid desertus est pauper iste? Quando tu dignaris pannosum pauperem applicare ad mensam tuam? Porro autem pauperem istum salus vultus Dei suscepit : in vultu suo abscondit ejus egestatem. De illo quippe dictum est : « Abs» condes eos in abscondito vultus tui [2]. » In illo autem vultu quæ sint divitiæ, vultis nosse? Divitiæ istæ hoc tibi præstant, ut quod vis, quando vis prandeas : illæ vero, ut nunquam esurias. « Pauper et dolens ego sum : et salus » vultus tui, Deus, suscepit me. » Ad quam rem? Ut jam non sim pauper, non sim dolens? « Laudabo nomen Dei » cum cantico, magnificabo eum in laude [3]. » Jam dictum est, pauper iste laudat nomen Dei cum cantico, magnificat eum in laude. Quando auderet cantare, nisi recreatus esset a fame? « Laudabo nomen Dei cum cantico, » magnificabo eum in laude. » Magnæ divitiæ. Quas gemmas laudis Dei de thesauro interiore protulit? « Magnifi» cabo eum in laude. » Hæ sunt divitiæ meæ. « Dominus

[1] Matth. v, 3-5. — [2] Psal. xxx, 21. — [3] Id. lxviii, 31.

» dedit, Dominus abstulit. » Ergo miser remansit? Absit. Vide divitias : « Sicut Domino placuit, ita factum est; » sit nomen Domini benedictum [1]. Laudabo nomen Dei » cum cantico, magnificabo eum in laude. »

XVI. « Et placebit Deo : » hoc quod eum laudabo, placebit : « Super vitulum novellum, cornua producen- » tem et ungulas [2]. » Gratius illi erit sacrificium laudis, quam sacrificium vituli. « Sacificium laudis glorificabit me, » et ibi via est in qua ostendam illi salutare Dei. Immola » Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua [3]. » Ergo laudabo Deum ; et plus ei placebit quam vitulus novellus, cornua producens et ungulas. Amplius ergo placebit Deo laus ejus exiens de ore meo, quam magna victima adducta ad aram ipsius. An aliquid de cornibus et ungulis vituli hujus dicendum est? Qui bene instructus est, et laude Dei opulentus, et cornua debet habere quibus adversarium ventilet, et ungulas quibus terram excitet. Nostis enim hoc facere vitulos pubescentes, et in taurinam audaciam grandescentes. Nam ideo novellus est, propter vitam novam. Aliquis ergo hæreticus forte contradicit, cornibus ventiletur. Alius non contradicit, sed tamen terrenum abjecte sapit, ungulis excitetur. Ergo super hunc vitulum tibi placebit laudatio mea, jam illa post paupertatem et dolorem in æterna societate Angelorum, ubi nec adversarius erit in certamine ventilandus, nec piger de terra excitandus.

XVII. « Videant inopes, et lætentur [4]. » Credant, et spe gaudeant. Magis inopes sint, ut saturari mereantur : ne cum superbiæ saginam ructant, negetur eis panis quo salubriter vivant. « Quærite Dominum, » inopes, esurite, et sitite [5]; ipse est enim panis vivus qui de cœlo descen-

[1] Job. I, 21. — [2] Psal. LXVIII, 32. — [3] Id. XLIX, 14 et 23. — [4] Id. LXVIII, 33. — [5] Matth. V, 6.

dit [1]. « Quærite Dominum, et vivet anima vestra. » Quæritis panem, ut vivat caro vestra : Dominum quærite, ut vivat anima vestra.

XVIII. « Quoniam exaudivit pauperes Dominus. » Exaudivit pauperes, nec exaudiret pauperes, nisi essent pauperes. Vis exaudiri? Pauper esto : dolor de te clamet, non fastidium. « Quoniam exaudivit pauperes Dominus, et com- » peditos suos non sprevit [2]. » Offensus a servis, fecit eos compeditos : sed clamantes de compedibus non contempsit. Quæ sunt istæ compedes? Mortalitas, corruptibilitas carnis, compedes sunt quibus ligati sumus. Et vultis nosse istarum compedum gravitatem? Inde dicitur : « Corpus » quod corrumpitur, aggravat animam [3]. » Quando homines in sæculo divites esse volunt, istis compedibus pannos quærunt. Sed sufficiant panni compedum : tantum quære, quantum depellendæ necessitati satis est. Cum autem superflua quæris, compedes tuas onerare desideras. In tali ergo custodia vel solæ compedes remaneant. Sufficiat diei malitia sua [4]. De ista malitia clamamus ad Deum, « Quoniam exaudivit pauperes Dominus ; et compeditos » suos non sprevit. »

XIX. « Laudent illum cœli et terra, mare et omnia re- » pentia in eis [5]. Veræ divitiæ hujus pauperis istæ sunt, considerare creaturam, et laudare Creatorem. « Laudent » illum cœli et terra, mare et omnia repentia in eis. » Et creatura sola ista laudat Deum, cum considerata ea laudatur Deus?

XX. Audi et aliud : « Quoniam Deus salvam faciet Sion. » Reparat Ecclesiam suam, gentes fideles incorporat Unigenito suo ; non fraudat credentes in se præmio promissionis suæ. « Quoniam Deus salvam faciet Sion : et ædificabuntur

[1] Joan. VI, 51. — [2] Psal. LXVIII, 34. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Matth. VI, 34. — [5] Psal. LXVIII, 35.

» civitates Judææ [1]. » Ipsæ sunt Ecclesiæ. Nemo dicat : Quando erit istud ut ædificentur civitates Judææ? O si velis agnoscere structuram, et esse lapis vivus, ut intres in eam! Et nunc civitates Judææ ædificantur. Juda enim confessio interpretatur. De confessione humilitatis ædificantur civitates Judææ : ut foris ab eis superbi remaneant, qui confiteri erubescunt. « Quoniam Deus salvam faciet Sion. » Quam Sion? Audi in sequentibus : « Et semen servorum » ejus obtinebunt eam, et qui diligunt nomen ejus inha- » bitabunt in ea [2]. »

XXI. Psalmus finitus est, sed paululum istos duos versus non relinquamus : admonent enim nos aliquid, ne desperando in illam structuram non intremus. « Semen, » inquit, servorum ejus obtinebunt eam. » Jam ergo « Se- » men servorum ejus » qui sunt? Forte dicis, Judæi nati de Abraham : nos autem qui non sumus nati de Abraham, quomodo habebimus istam civitatem? Sed non sunt semen Abrahæ illi Judæi, quibus dictum est : « Si filii » Abrahæ estis, facta Abrahæ facite [3]. Semen ergo ser- » vorum ejus, imitatores fidei servorum ejus obtine- » bunt eam. » Denique ultimus versus superiorem exponit. Quasi enim turbatus, ne putares forte hoc de Judæis dici : « Et semen servorum ejus obtinebunt eam, » dicens : Nos semen gentium sumus, quæ idola coluerunt, et dæmonibus servierunt : quid ergo nobis in hac civitate sperandum est ? statim subjecit ut præsumas et speres : « Et qui dili- » gunt nomen ejus, inhabitabunt in ea. » Hoc est enim « Semen servorum ejus, qui diligunt nomen ejus. » Quia enim servi ejus dilexerunt nomen ejus; quicumque non diligunt nomen ejus, se dicant semen servorum ejus; et qui non diligunt nomen ejus, non se negent semen servorum ejus.

[1] Psal. LXVIII, 36. — [2] Ibid. 37. — [3] Joan. VIII, 39.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXIX.

Sermo[1].

I. Gratias grano tritici[2], quia mori voluit et multiplicari[3] : gratias unico Filio Dei Domino et Salvatori nostro Jesu Christo, qui mortem nostram subire non dedignatus est, ut nos vita sua dignos faceret. Ecce qui singularis erat donec transiret, sicut dixit in Psalmo : « Singularis » ego sum donec transeam[4] : » quia sic erat singulare granum, ut in se haberet magnam multitudinis fœcunditatem ; in quantis granis passionem ejus imitantibus exultamus, quando natalitia Martyrum celebramus? Multa ergo membra ejus sub uno capite ipso Salvatore nostro charitatis et pacis vinculo colligata, sicut nosse dignamini, quoniam sæpissime audistis, unus homo sunt : et ipsorum ut unius hominis vox plerumque in Psalmis auditur, et sic clamat unus tanquam omnes, quia omnes in uno unus sunt. Audiamus ergo quoniam laboraverunt Martyres, et inter magnas tempestates odiorum in hoc sæculo periclitati sunt, non tam corpore, quod quandoque posituri erant, sed ipsa fide ; ne deficientes et forte acerbis persecutionum cedentes doloribus vel amori vitæ hujus, amitterent quod promiserat Deus : qui non solum verbo, sed etiam exemplo abstulerat omnem timorem ; verbo, dicens, « Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem

[1] Sermo iste in Martyrum solemnitate habitus est. — [2] Vide D. Guillon, tom. xx, pag. 542-550. — [3] Joan. xii, 25. — [4] Psal. cxl, 10.

» non possunt occidere [1]; » exemplo, faciens quod verbo præcepit, ut nec eorum verberantium manus vellet devitare, nec alapas percutientium, nec salivas conspuentium, nec coronam de spinis imponentium, nec crucem interficientium : nihil horum vitare voluit, cui nihil opus erat, propter eos quibus hoc opus erat; faciens ægrotis de se ipso medicamentum. Laboraverunt ergo Martyres : et nisi ille semper adesset qui ait : « Ecce ego vobiscum sum » usque ad consummationem sæculi [2], » utique defecissent.

II. Est ergo in hoc Psalmo vox contribulatorum, et ideo utique Martyrum inter passiones periclitantium, sed de suo capite præsumentium. Audiamus eos, et loquamur cum eis ex affectu cordis, etiamsi non similitudine passionis. Illi enim jam coronati sunt, nos adhuc periclitamur : non quia tales nos persecutiones urgent, quales ipsos urserunt, sed fortasse pejores in omnimodis generibus tantorum scandalorum. Nostra enim tempora magis abundant, illo Væ, quod clamavit Dominus? « Væ mundo ab » scandalis. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet » charitas multorum [3]. » Neque enim et Lot ille sanctus in Sodomis ab aliquo corporalem persecutionem patiebatur [4], aut dictum illi erat, ut non ibi habitaret : persecutio ejus, facta mala Sodomitarum erant. Non ergo jam Christo in cœlo sedente, jam glorificato, jam subjectis cervicibus regum jugo ejus, et suppositis eorum frontibus signo ejus, jam nullo remanente qui palam Christianis audeat insultare, adhuc tamen inter organa et symphoniacos gemimus, adhuc illi inimici Martyrum, quia vocibus et ferro non possunt, eos sua luxuria persequuntur. Atque utinam Paganos tantummodo doleremus : esset qualecumque sola-

[1] Matth. x, 28. — [2] Id. xxviii, 20. — [3] Id. xviii, 7, et xxiv, 12. — [4] Gen. xix, 39.

tium, expectare eos qui nondum cruce Christi signati sunt, quando signentur, et quando ejus auctoritate alligati desinant furere. Videmus etiam portantes in fronte signum ejus, simul in ipsa fronte portare impudentiam luxuriarum, diebusque et solemnitatibus Martyrum non exultare, sed insultare. Et inter hæc gemimus, et hæc persecutio nostra est, si est in nobis charitas quæ dicat : « Quis » infirmatur, et non ego infirmor? Quis scandalizatur, » et non ego uror [1] ? » Nullus ergo servus Dei sine persecutione : verumque est illud quod Apostolus ait : « Sed et » omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem » patientur [2] ? » Videris unde, videris quomodo, diabolus ille biformis est. Leo est in impetu, draco in insidiis. Leo minetur, inimicus est : draco insidietur, inimicus est. Quando nos securi? Ecce fiant omnes Christiani, numquid et diabolus Christianus erit? Tentare ergo non cessat, insidiari non cessat. Infrenatus est atque illigatus in cordibus impiorum, ne sæviat in Ecclesiam, et antum faciat quantum vult. Fremunt dentes impiorum adversus dignitatem Ecclesiæ et pacem Christianorum, et quia non habent quid agant sæviendo; saltando, blasphemando, luxuriando, non impellunt corpora Christianorum, sed lacerant animas Christianorum. Clamemus ergo una voce omnes verba hæc : « Deus, in adjutorium meum intende [3]. » Opus enim habemus sempiterno adjutorio in isto sæculo. Quando autem non! Modo tamen in tribulatione positi maxime dicamus : « Deus, in adjutorium meum intende. »

III. « Confundantur, et revereantur, qui quærunt » animam meam [4]. » Christus dicit : sive caput dicat, sive corpus dicat; ille dicit, qui dixit : « Quid me perse- » queris [5]? » Ille dicit, qui dixit : « Cum uni ex minimis

[1] 2 Cor. XI, 29. — [2] 2 Tim. III, 12. — [3] Psal. LXIX, 2. — [4] Ibid. 3. — — [5] Act. IX, 4.

» meis fecistis, mihi fecistis[1]. » Nota est ergo vox hujus hominis, totius hominis, capitis et corporis : non sæpe commendanda, quia nota. « Confundantur, inquit, et revereantur, qui quærunt animam meam. » In alio Psalmo dicit : « Considerabam in dexteram, et videbam, et non » erat qui cognosceret me : periit fuga a me, et non est qui » exquirat animam meam[2]. » Ibi de persecutoribus ait, quia non erat qui exquireret animam ejus : hic autem, « Confundantur, et revereantur, qui quærunt animam » meam. » Dolebat se non quæri ad imitandum : gemebat se quæri ad opprimendum. Quæris animam justi, cum imitari cogitas : quæris animam justi, cum occidere cogitas. « Quoniam duobus modis quæritur anima hominis justi, singuli in singulis Psalmis expressi sunt. Illic dolet, quia non est qui requirat animam ejus ad imitandum passiones ejus : hic autem, « Confundantur et revereantur, » qui quærunt animam meam. » Quærunt animam ejus, non ut duas habeant. Non enim sic quærebant animam ejus, quomodo quærit latro tunicam viatoris : ad hoc occidit, ut expoliet, ut habeat. Qui autem persequitur ut occidat, excludit animam, non se vestit. Quærunt illi animam meam; occidere me volunt. Quid ergo tu illis optas? « Confundantur, et revereantur. » Et ubi est quod audisti a Domino tuo : « Diligite inimicos vestros, bene» facite his qui oderunt vos, et orate pro his qui perse» quuntur vos[3]? » Ecce persecutionem pateris, et maledicis eis a quibus pateris : quomodo imitaris passiones præcedentes Domini tui, pendentis in cruce, et dicentis : « Pater, » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[4]? » Respondet talia dicentibus Martyr, et dicit : Dominum mihi proposuisti dicentem : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid

[1] Matth. xxv, 40. — [2] Psal. cxli, 5. — [3] Matth. v, 44. — [4] Luc. xxiii, 34.

» faciunt, » agnosce et vocem meam, ut sit et tua. Quid enim dixi de inimicis meis? « Confundantur, et revereantur. » Jam facta est talis vindicta de inimicis Martyrum. Saulus ille, qui Stephanum persecutus est, confusus est et reveritus. Anhelabat cædes, quærebat quos attraheret et necaret : audita desuper voce : « Saule, Saule, quid me » persequeris? » confusus et prostratus est, et erectus ad obediendum, qui inflammatus erat ad persequendum[1]. Hoc ergo optant Martyres inimicis suis: « Confundantur, » et revereantur. » Quandiu enim non confunduntur et reverentur, necesse est facta sua defendant : gloriosi sibi videntur, quia tenent, quia ligant, quia verberant, quia occidunt, quia saltant, quia insultant : de his omnibus factis aliquando confundantur et revereantur. Si enim confundentur, et convertentur : quia converti non possunt, nisi confusi fuerint et reveriti. Optemus ergo hæc inimicis nostris; securi optemus. Ecce ego dixi, et vobiscum dixerim : omnes qui adhuc saltant et cantant et insultant Martyribus, « Confundantur, et revereantur : » aliquando in his parietibus tundant confusi pectora sua.

IV. « Avertantur retrorsum, et erubescant, qui cogitant » mihi mala[2]. » Primo fuit impetus persequentium; modo remansit malevolentia cogitantium. Prorsus tempora sunt in Ecclesia persecutionis distincta sequentia. Factus est impetus in Ecclesiam, quando reges persequebantur : et quia prædicti erant reges et persecuturi et credituri, impleto uno, utique alterum sequebatur. Factum est et illud quod consequens fuit; crediderunt reges, data pax est Ecclesiæ, cœpit esse in culmine dignitatis Ecclesia, etiam in hac terra, etiam in hac vita : sed non deest fremitus persecutorum; impetus suos ad cogitationes verterunt. In illis cogitationibus tanquam in abysso ligatus est dia-

[1] Act. VII, 57, et IX, 1-6. — [2] Psal. LXIX, 4.

bolus : fremit, et non erumpit. Dictum est enim de his temporibus Ecclesiæ : « Peccator videbit, et irascetur. » Et quid faciet? Numquid quod primo? Attrahe, liga, percute. Non facit hoc. Quid ergo? « Dentibus suis fren» det, et tabescet[1]. » Et his tanquam irascitur Martyr, et tamen pro his orat Martyr. Quomodo enim bene optavit illis, de quibus dixit : « Confundantur, et revereantur, » qui quærunt animam meam : » sic et nunc, « Avertan» tur retrorsum, et erubescant, qui cogitant mihi mala. » Quare? Ut non præcedant, sed sequantur. Qui enim reprehendit christianam religionem, et consilio suo vult vivere, quasi præcedere vult Christum; ut ille videlicet erraverit, et invalidus infirmusque fuerit, qui vel voluerit pati inter manus Judæorum, vel potuerit : ille autem cordatus sit cavens ista omnia, declinans mortem, mentiens istam inique ne moriatur, interficiens animam suam ut vivat corpore, magni consilii prudentisque sibi videtur. Præcedit reprehendens Christum; veluti antecedit Christum : credat in Christum, et sequatur Christum. Nam quod optatum est modo persecutoribus cogitantibus mala, dixit hoc ipse Dominus Petro. Præcedere quippe quodam loco Petrus voluit Dominum. Loquebatur enim Salvator de passione sua, quam si non suscepisset, nos salvi non essemus; et Petrus qui paulo ante eum confessus erat Filium Dei, et in illa confessione appellatus erat Petra, supra quam fabricaretur Ecclesia, paulo post Domino dicente de futura passione sua, ait : « Absit, Domine, propitius » esto tibi, non fiet istud. » Paulo ante, « Beatus es, Simon » Bar-Jona, quia non tibi revelavit caro et sanguis, sed » Pater meus qui in cœlis est : » modo repente, « Redi » post me, Satana. » Quid est, « Redi post me? Sequere » me. » Præcedere me vis, consilium mihi dare vis, me-

[1] Psal. CXI, 10.

lius est ut consilium meum sequaris : hoc est, Redi retro, redi post me. Antecedentem compescit, ut retro redeat; et appellat Satanam, quia vult præcedere Dominum. Paulo ante, « Beatus : » modo, « Satana. » Unde paulo ante, « Beatus? Quia non tibi, inquit, revelavit caro et san- » guis, sed Pater meus qui in cœlis est. » Unde modo, « Satana? Quia non sapis, inquit, quæ Dei sunt, sed » quæ sunt hominum[1]. » Qui ergo volumus recte celebrare natalitia Martyrum, desideremus imitationem Martyrum; ne velimus præcedere Martyres, et melioris consilii nobis videri esse, quia evitamus passiones pro justitia et pro fide, quas illi non evitaverunt. Ergo illi qui cogitant mala, et in luxuria nutriunt corda sua, « Avertantur » retrorsum, et erubescant. » Audiant ab Apostolo postea dicente : « Quem autem fructum habuistis aliquando, » in quibus nunc erubescitis[2]? »

V. Quid sequitur? « Avertantur statim erubescentes, » qui dicunt mihi : Euge, euge[3]. » Duo sunt genera persecutorum; vituperantium, et adulantium. Plus persequitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris : nam et ipsam caminum dixit Scriptura. Certe cum de persecutione loqueretur Scriptura, dixit : « Tanquam aurum in » fornace probavit illos, de Martyribus interfectis, et si- » cut holocausti hostiam accepit illos[4]. » Audi quia et lingua adulantium talis est : « Probatio, inquit, argenti » et auri ignis; vir autem probatur per os laudantium » eum[5]. » Ignis ille, ignis et iste : de utroque te salvum oportet exire. Fregit te reprehensor, fractus es in fornace tanquam vas fictile. Formavit te verbum, et venit tentatio tribulationis : illud quod formatum est, oportet ut coquatur : si bene formatum est, accedit ignis ut firmet.

[1] Matth. XVI, 16-23. — [2] Rom. VI, 12. — [3] Psal. LXIX, 4. — [4] Sap. III, 6. — [5] Prov. XXVII, 21.

Unde ille dicebat in passione : « Aruit sicut testa virtus » mea[1]. » Passio quippe et caminus tribulationis fecerat fortiorem. Rursus si lauderis ab adulantibus et assentantibus, et annueris eis, veluti emens oleum, non tecum portans, sicut quinque virgines insipientes[2] ; erit caminus facturæ tuæ etiam os laudantium te. Sed sine his non possumus ; necesse est ut et intremus in hæc, et exeamus inde : intremus in vituperationem aliquam malorum et improborum, intremus et in assentationem aliquam adulatorum ; sed exire inde opus est. Rogemus eum de quo dictum est : « Custodiat Dominus introitum tuum et » exitum tuum[3] : » ut intrans integer, sic exeas integer. Ait enim et Apostolus : « Fidelis est Deus, qui non vos » sinat tentari supra quam potestis[4]. » Ecce habes ingressum. Non dixit : Non tentemini. Qui enim non tentatur, non probatur ; et qui non probatur, non proficit. Quid ergo optavit ? « Fidelis Deus, qui non vos sinat tentari » supra quam potestis. » Audisti ingressum ; audi et exitum : « Sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut pos» sitis tolerare[5]. Ergo et illi avertantur statim erubes» centes, qui dicunt mihi : Euge, euge. » Quare enim me laudant ? Laudent Deum. Quis enim ego sum, ut lauder in me ? aut quid ego feci ? quid habeo quod non accepi ? « Si » accepisti, inquit, quid gloriaris quasi non acceperis[6] ? » Avertantur ergo statim erubescentes, qui dicunt mihi : » Euge, euge. » Tali oleo pingue factum est caput hæreticorum[7], cum dicunt : « Ego sum, ego sum : et dicitur » illis : Tu, Domine. » Acceperunt « Euge, euge ; » secuti sunt « Euge, euge : » facti sunt duces cæci cæcorum sequentium[8]. » Apertissimis vocibus Donato dicuntur ista cantata : « Euge, euge, » dux bone, dux præclare. Et

[1] Psal. XXI, 16. — [2] Matth. XXV, 3. — [3] Psal. CXX, 8. — [4] I Cor. IX, 3. — [5] Ibid. — [6] Id. IV, 7. — [7] Psal. CXL, 5. — [8] Matth. XV, 14.

non dixit ille : « Avertantur statim, et erubescant, qui » dicunt mihi : Euge, euge : » nec eos corrigere voluit, ut Christo dicerent : Dux bone, dux præclare. At vero Apostolus reformidans Euge hominum, ut vere laudaretur in Christo, noluit se laudari pro Christo; dicentibusque quibusdam ; « Ego sum Pauli, » respondit in libertate Domini, « Numquid Paulus crucifixus est pro vobis ? aut » in nomine Pauli baptizati estis[1]? « Ergo dicant Martyres in persecutione etiam adulantium : « Avertantur statim » erubescentes, qui dicunt mihi : Euge, euge. »

VI. Et quid fit, cum illi avertuntur, et erubescunt omnes; sive qui quærunt animam meam, sive qui cogitant mihi mala, sive qui perversa, et simulata benevolentia, lingua volunt emollire quod feriant; cum fuerint et ipsi aversi et confusi, quid fiet? « Exultent, et jucunden- » tur in te[2] : » non in me, non in illo, aut in illo, sed in quo facti sunt lux qui fuerunt tenebræ. « Exultent, et » jucundentur in te, omnes qui quærunt te. » Aliud est quærere Deum, aliud quærere hominem. « Jucundentur » qui quærunt te. » Non jucundabuntur ergo qui quærunt se, quos prior quæsisti antequam quærerent te. Nondum quærebat ovis illa pastorem; aberraverat a grege, et descendit ad eam; quæsivit eam, reportavit in humeris suis[3]. Contemnet te, o ovis, quærentem se, qui prior quæsivit contemnentem se, et non quærentem se? Jam ergo quærere eum incipe, qui prior quæsivit te, et reportavit in humeris suis. Fac quod ait : « Quæ sunt oves » meæ, vocem meam audiunt, et sequuntur me[4]. » Si ergo quæris eum qui prior quæsivit te, et ovis facta es ejus, et audis vocem pastoris tui, et sequeris eum; vide quid tibi de se ostendit, quid de corpore suo, ne in ipso errares, ne in Ecclesia errares, ne quis tibi diceret : Chris-

[1] I Cor. I, 12. — [2] Psal. LXIX, 5. — [3] Luc. XV, 4. — [4] Joan. X, 3.

tus est, qui non est Christus; aut Ecclesia est, quæ non est Ecclesia. Multi enim dixerunt carnem non habuisse Christum, et non in corpore suo resurrexisse Christum: noli sequi voces eorum. Audi vocem ipsius pastoris, qui indutus est carne, ut quæreret perditam carnem. Resurrexit, et ait: « Palpate, et videte, quia spiritus carnem » et ossa non habet, sicut me videtis habere[1]. » Ostendit se tibi; vocem ejus sequere. Ostendit et Ecclesiam, ne quis te fallat nomine Ecclesiæ: « Oportebat, inquit, » Christum pati et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam e remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem[2]. » Habes vocem pastoris tui; noli sequi vocem alienorum[3]: et furem non timebis, si vocem pastoris fueris secutus. Unde autem sequeris? Si nec cuiquam hominum dixeris, quasi ejus merito: Euge, euge; nec cum gratulatione audieris, ne oleo peccatoris pinguescat caput tuum[4]. « Exultent, et jucundentur in te, omnes qui quærunt te; » et dicant. » Quid dicant qui exultant? « Semper magnificetur Dominus. » Dicant hoc omnes qui exultant et quærunt te. Quid? « Semper magnificetur Dominus, qui » diligunt salutare tuum. » Non tantum « Magnificetur » Dominus, » sed etiam « Semper. Ecce errabas, et aversus ab eo eras; vocavit te: « Magnificetur Dominus. » Ecce inspiravit tibi confessionem peccatorum, confessus es, dedit veniam, « Magnificetur Dominus. » Jam cœpisti juste vivere: jam puto quasi justum est ut et tu magnificeris. Etenim cum te vocaret errantem, magnificandus erat Dominus; cum tibi confitenti peccata dimisit, magnificandus erat Dominus: modo jam audiens verba ejus cœpisti proficere, justificatus es, pervenisti ad quamdam virtutis excellentiam; dignum est ut et tu aliquando magnificeris. « Dicant: Sem-

[1] Luc. XXIV, 39. — [2] Ibid. 46. — [3] Joan. X, 5. — [4] Psal. CXL, 5.

» per magnificetur Dominus. » Peccator es, magnificetur ut vocet : confiteris, magnificetur ut ignoscat : jam juste vivis, magnificetur ut regat : perseveras usque in finem, magnificetur ut glorificet. « Semper ergo magnificetur Dominus. » Hoc dicant justi, hoc dicant qui quærunt eum. Quisquis hoc non dicit, non quærit eum. Ecce, « Magnificetur Dominus. » Exultent, et jucundentur omnes, qui quærunt eum, et » dicant : Semper magnificetur Dominus, qui diligunt salu- » tare ejus. » Ab illo est enim illis salus, non a se. Salutare Domini Dei nostri Salvator Dominus noster Jesus Christus : quisquis diligit Salvatorem, confitetur se sanatum ; quisquis se confitetur sanatum, fuisse se confitetur ægrotum. « Dicant » ergo : Semper magnificetur Dominus, qui diligunt salu- » tare tuum, » non salutare suum, quasi se ipsi salvent ; non quasi salutare hominis, tanquam ab illo salventur. « Nolite, inquit, confidere in principes, et in filios homi- » num, in quibus non est salus [1]. » Quare hoc? « Domini » est salus, et super populum tuum benedictio tua [2]. » Ergo, Semper magnificetur Dominus. » Qui hoc dicunt? « Qui diligunt salutare tuum. »

VII. « Ecce magnificetur Dominus : » nunquam tu, nusquam tu? In illo aliquid, in me nihil : si autem in illo quidquid ego ; ille, non ego. Tu ergo quid? « Ego vero » egenus et pauper sum [3]. » Ille dives, ille abundans, ille nullius indigens. Ecce lumen meum, ecce unde illuminor ; quoniam clamo : « Tu illuminabis lucernam meam, Domine ; » Deus meus, illuminabis tenebras meas [4]. Dominus solvit » compeditos ; Dominus erigit elisos ; Dominus sapientes » facit cæcos ; Dominus custodit proselytos [5]. » Quid ergo tu? « Ego vero egenus et pauper. » Ego tanquam pupillus ; anima mea tanquam vidua destituta et desolata : auxilium quæro ; semper infirmitatem meam confiteor. « Ego vero

[1] Psal. CXLV, 2, 3. — [2] Id. III, 9. — [3] Id. LXIX, 6. — [4] Id. XVII, 29. — [5] Id. CXLV, 7.

» egenus et pauper. » Donata sunt mihi peccata; jam cœpi sequi præcepta Dei : adhuc tamen egenus et pauper. Unde adhuc egenus et pauper? « Quia video aliam legem in » membris meis repugnantem legi mentis meæ [1]. » Unde egenus et pauper? Quia, « Beati qui esuriunt et sitiunt » justitiam [2]. » Adhuc esurio, adhuc sitio : saturitas mea dilata est, non ablata. « Ego vero egenus et pauper; Deus, » adjuva me. » Unde cœpit, « Deus in adjutorium meum » intende : Deus, adjuva me. » Rectissime et Lazarus Adjutus interpretari dicitur : ille egenus et pauper, qui ablatus est in sinum Abrahæ [3] : et gerit typum Ecclesiæ Dei, quæ semper confiteri debet adjutorio sibi opus esse. Hoc est verum, hoc est pium. « Dixi Domino : Deus meus es » tu. Quare? Quoniam bonorum meorum non eges [4]. » Ille non eget nostri; nos egemus ipsius : ideo verus Dominus. Nam tu non valde verus dominus servi tui : ambo homines, ambo egentes Deo. Si autem putas egere tui servum tuum, ut des panem; eges et tu servi tui, ut adjuvet labores tuos. Uterque vestrum altero vestrum indiget. Itaque nullus vestrum vere dominus, et nullus vestrum vere servus. Audi verum Dominum, cujus verus es servus : « Dixi Domino : Deus meus es tu. Quare tu Do- » minus? Quoniam bonorum meorum non eges. » Quid autem tu? « Ego vero egenus et pauper. » Ecce egenus et » pauper : » pascat Deus, sublevet Deus, adjuvet Deus : « Deus, inquit, adjuva me. »

VIII. « Adjutor et erutor meus es tu, Domine; ne tar- » daveris. » Tu adjutor et erutor : indigeo auxilio, adjuva; implicatus sum, erue. Nemo enim eruet de implicationibus, nisi tu. Circumstant nos nexus diversarum curarum; hinc atque inde dilaniamur quasi spinis et sepibus, amulamus angustam viam; fortasse hæsimus in sepibus : dicamus

[1] Rom. VII, 23. — [2] Matth. V, 6. — [3] Luc. XVI, 22. — [4] Psal. XV, 2.

Deo : « Tu es erutor meus. » Qui ostendit angustam viam[1], fecit ut sequeremur. Hæc vox perseveret in nobis, fratres. Quantumcumque hic vixerimus, quantumcumque hic profecerimus, nemo dicat : Sufficit mihi, justus sum. Qui dixerit, remansit in via, non novit pervenire. Ubi dixerit, Sufficit, ibi hæsit. Attende Apostolum, cui non sufficit; vide quomodo se vult adjuvari, donec perveniat : « Fra- » tres, inquit, ego me non arbitror apprehendisse[2] : » ne illi sibi viderentur apprehendisse, quibus rursus dicit : « Qui se putat aliquid scire, nondum scit quemadmodum » oportet scire[3]. » Quid ergo ait? « Fratres, ego me non arbi- » tror apprehendisse. » Supra dixerat, « Non quia jam acce- » perim, aut jam perfectus sim : » et ibi sequitur, « Fratres, » ego me non arbitror apprehendisse[4]. » Si nondum accepit, egenus et pauper est : si nondum perfectus est, egenus et pauper est. Bene dicit, « Deus, adjuva me. » Sed intelligit aliquid, et excelsius intelligit. Vide tamen quid dicat : « Ei autem qui potest super omnia facere superabundan- » tius quam petimus et intelligimus[5]. » Vide ergo quia nondum pervenit, nondum apprehendit. Quid ergo ait? « Fratres, ego me non arbitror apprehendisse : unum au- » tem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, » secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vo- » cationis[6]. » Ille ergo currit, tu hæsisti. Ille dicit nondum se perfectum, et tu jam de perfectione gloriaris! Confundantur qui tibi dicunt : Euge, euge. Confundaris inter illos et tu, quia tu tibi dicis : « Euge, euge. » Qui enim se ipsum laudat, sibi dicit : « Euge, euge : » qui ab aliis laudatur et consentit, non portat oleum secum : deficiunt faces, clausurus est ille januam[7].

IX. Hoc ergo nos docuit Psalmus iste breviter, charis-

[1] Matth. VII, 14. — [2] Philip. III, 31. — [3] I Cor. VIII, 2. — [4] Philip. III, 12, 13. — [5] Ephes III, 20. — [6] Philip. III, 13, 14. — [7] Matth. XXV, 3.

simi, ex admonitione solemnitatis Martyrum, ut intelligamus quia Martyres tribulationem hic passi sunt corporalem; nos in quantacumque pace simus, necesse est patiamur tribulationem spiritalem [1]: et necesse est ut inter scandala, et zizania, et paleam gemat Ecclesia et illa massa, donec messis veniat, donec ventilabrum, donec veniat ultima ventilatio, ut separetur palea a frumento, donec ad horreum redigatur [2]. Quod donec fiat, clamemus: « Ego vero egenus et pauper sum; Deus, adjuva me: adjutor meus es tu, Domine; ne tardaveris. Quid est, « Ne tardaveris? » Quia multi dicunt: Longum est ut veniat Christus. Quid ergo, quia dicimus, « Ne tardaveris, » venturus est antequam statuit venire? Quid sibi vult hoc votum: « Ne tardaveris? » Ne mihi tardius videatur quod venturus es. Tibi enim longum videtur; non Deo longum videtur, cui mille anni dies unus est, vel tres horæ vigiliæ [3]. Sed tu si non habueris tolerantiam, tardum tibi erit: et cum tibi tardum erit, deflecteris ab eo, et eris similis illis, qui in eremo fatigati sunt, et festinaverunt a Deo petere delicias, quas illis in patria reservabat; et cum non darentur deliciæ in itinere, quibus forte corrumperentur, murmuraverunt adversus Deum, et redierunt corde in Ægyptum [4]; unde corpore fuerant separati, corde redierunt. Noli ergo tu sic, noli sic: time verbum Domini dicentis: « Mementote uxoris Lot [5]. » Et ipsa in via, jam liberata de Sodomis, retro respexit; ubi respexit, ibi remansit: facta est statua salis [6] ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut tu cor habeas, non remaneas fatuus in via. Attende remanentem, et transi: attende respicientem retro, et tu in anteriora extentus esto, sicut Paulus. Quid est non respicere retro [7]? Quæ retro oblitus, inquit. Ideo sequeris

[1] Matth. XIII, 30. — [2] Id. III, 12. — [3] Psal. LXXXIX, 4. — [4] Exod. XVI, 2, et Act. VII, 39. — [5] Luc. XVII, 32. — [6] Gen. XIX, 29. — [7] Philip. III, 13.

vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Quia idem Apostolus dicit : « Superest mihi corona justi-» tiæ, quam mihi reddet Dominus in illo die justus Judex[1]. »

ENARRATIO I

IN PSALMUM LXX.

SERMO I.

De prima parte Psalmi.

I. In omnibus Scripturis sanctis, gratia Dei quæ liberat nos commendat se nobis, ut commendatos habeat nos. Hoc in isto Psalmo canitur, de que cum Vestra Charitate loqui suscepimus. Aderit Dominus, ut sic eam corde concipiam, quomodo dignum est; et sic eam promam, quomodo expedit vobis. Multum enim movet Dei amor et timor : timor Dei, quia justus est; amor, quia misericors est. « Quis enim ei diceret : Quid fecisti[2] : » si damnaret injustum? Quanta ergo misericordia ejus, ut justificet injustum? Ex hoc prælectum nobis et Apostolum audivimus eamdem maxime gratiam commendantem : de cujus commendatione habebat Judæos inimicos, velut de Legis littera præsumentes, et tanquam justitiam suam diligentes atque jactantes; de quibus dicit : « Testimonium perhibeo illis, quia zelum Dei habent, sed non secundum scien-» tiam. » Et tanquam ei diceretur, « Quid est enim ha-» bere zelum Dei non secundum scientiam? » subjecit continuo, « Ignorantes enim Dei justitiam, et suam vo-» lentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[3]. »

[1] 2 Tim. iv, 8. — [2] Sap. xii, 12. — [3] Rom. x, 2, 3.

Gloriantes, inquit, tanquam de operibus, excludunt a se gratiam; et tanquam de sanitate sua falsa præsumenmentes, respuunt medicinam. Contra tales enim et Dominus dixerat: « Non veni vocare justos, sed peccatores » in pœnitentiam: non est opus sanis medicus, sed male » habentibus[1]. » Hæc est ergo tota scientia magna, hominem scire quia ipse per se nihil est; et quoniam quidquid est, a Deo est, et propter Deum est. « Quid enim » habes, inquit, quod non accepisti? Si autem et accepisti, » quid gloriaris quasi non acceperis[2]? » Hanc gratiam commendat Apostolus: hinc habere meruit inimicos Judæos, de littera Legis et de sua justitia gloriantes. Han cergo commendans in lectione quæ lecta est, sic ait: « Ego enim » sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari » Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei[3]. Sed ideo » misericordiam, inquit, consecutus sum, quia ignorans » feci in incredulitate. » Deinde paulo post, « Fidelis sermo » est, inquit, et omni acceptione dignus, quia Christus » Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, quo- » rum primus ego sum. » Numquid ante illum non erant peccatores? Quid est ergo, « Primus ego? » Antecedens omnes non tempore, sed malignitate. « Sed ideo, inquit, » misericordiam consecutus sum, ut in me ostenderet » Christus Jesus omnem longanimitatem, ad informa- » tionem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam[4]: » id est, ut unusquique peccator et iniquus jam de se desperans, jam habens quasi gladiatorium animum, ut ideo faciat quidquid vult, quia necessario damnandus est, respiciat tamen ad apostolum Paulum, cui tanta crudelitas, tantaque malitia a Deo donata est; et, non de se desperando, convertatur ad Deum. Hanc ergo gratiam commendat nobis Deus et in isto Psalmo: intueamur il-

[1] Matth. IX, 24. — [2] I Cor. IV, 2. — [3] Id. XV, 9. — [4] I Tim. I, 13, 15 et 16.

lum, et videamus an ita sit, an forte ego aliter suspicer. Etenim arbitror hunc eum habere affectum, et hoc omnibus prope suis syllabis resonare : id est, hoc nobis commendare, gratiam Dei gratuitam, quæ nos liberat indignos, non propter nos, sed propter se ; ut etiamsi non hoc dicerem, neque hoc prælocutus essem, quilibet mediocris cordis homo, attende audiens verba ejusdem Psalmi, saperet hoc; et forte ipsis verbis, si aliud habebat in corde, mutaretur, et fieret quod hic sonat. Quid est hoc? Ut tota spes nostra in Deo sit, nihilque de nobis tanquam de nostris viribus præsumamus; ne nostrum facientes quod ab illo est, et quod accepimus amittamus.

II. Titulus ergo est Psalmi hujus, ut solet titulus indicans in limine quid agatur in domo : « Ipsi David filiorum Jonadab, et eorum qui primi captivi ducti sunt[1].» Jonadab homo fuit quidam, commendatus nobis ex prophetia Jeremiæ, qui filiis suis præceperat ut vinum non biberent, neque in domibus, sed in tabernaculis habitarent. Præceptum autem patris filii tenuerunt et servaverunt, et ex hoc benedici a Domino meruerunt[2]. Dominus autem hoc non præceperat, sed pater ipsorum. Sic autem hoc acceperunt, et tanquam præceptum a Domino Deo suo ; quia etsi Dominus non præceperat, ut non biberent vinum, et in tabernaculis habitarent; præceperat tamen Dominus, ut filii patri obedirent. In ea ergo re sola filius non debet obedire patri suo, si aliquid pater ipsius jusserit contra Dominum Deum ipsius. Neque enim debet irasci pater, quando ei præponitur Deus. Ubi autem hoc jubet pater, quod contra Deum non sit; sic audiendus est, quomodo Deus : quia obedire patri jussit Deus. Benedixit ergo Deus filios Jonadab propter obedientiam, eosque objecit inobedienti populo suo, exprobrans quia

[1] Psal. LXIX, 1. — [2] Jerem. XXXV, 6-10.

cum filii Jonadab obedientes essent patri suo, illi non obedirent Deo suo. Cum autem ageret ista Jeremias, id agebat cum populo Israël, ut pararent se ad captivitatem ducendos esse in Babyloniam, et non resisterent voluntati Dei, nec sperarent aliud, nisi quia futuri essent captivi. Videtur ergo inde coloratus titulus hujus Psalmi, ut cum dixisset: «Filiorum Jonadab; » subjiceret, « Et eorum qui » captivi ducti sunt: » non quia filii Jonadab captivi ducti sunt, sed quia illis qui captivi ducendi erant oppositi sunt filii Jonadab, quia patri obedientes erant; ut intelligerent illi propterea se fieri captivos, quia Deo obedientes non fuerunt. Accedit etiam quia Jonadab interpretatur Domini Spontaneus. Quid est hoc, Domini spontaneus? Deo voluntate libenter serviens. Quid est, Domini spontaneus? « In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudis tibi[1]. » Quid est, Domini spontaneus? « Voluntarie sacrificabo » tibi[2]. » Si enim disciplina apostolica servum monet, ut homini domino suo, non tanquam ex necessitate, sed ex voluntate serviat, et libenter serviendo se in corde liberum faciat; quanto magis Deo tota, et plena, et libenti voluntate serviendum est, qui videt ipsam voluntatem tuam? Nam si servus tibi non ex animo serviat, manus ejus, faciem ejus, præsentiam ejus potes videre, cor ejus non potes: et tamen ait illis Apostolus: « Non » ad oculum servientes. » Et quid est, « Non ad oculum? » Quid ergo, visurus est dominus meus quomodo illi serviam, ut dicas mihi: « Non ad oculum servientes? » Adjecit, « Sed quasi servi Christi. » Dominus homo non videt, sed Dominus Christus videt. « Ex animo, inquit, » cum bona voluntate[3]. » Talis fuit Jonadab, id est, hoc nomen ipsius interpretatur. Qui sunt ergo « Qui primi » captivi ducti sunt? » Ducti sunt filii Israël captivi primi,

[1] Psal. LV, 12. — [2] Id. LIII, 8. — [3] Ephes. VI, 6, 7.

et secundi, et tertii : sed pro his Psalmus, aut de his Psalmus, qui primi ducti sunt, non hoc sonat : idem ipse Psalmus discussus, perscrutatus, interrogatus omnibus versibus suis aliud tibi dicit, non de illis se loqui, qui homines nescio qui, nescio quando, irruentibus hostibus, in Babyloniam captivi ducti sunt ex Jerusalem. Sed dicit Psalmus, quid, nisi quod audistis ab Apostolo? Commendat nobis gratiam Dei; commendat nobis, quia nos per nosmetipsos nihil sumus : commendat nobis, quia quidquid sumus, illius misericordia sumus; quidquid autem ex nobis sumus, mali sumus. Quare ergo, «Captivi?» et quare nomine captivitatis commendatur ipsa gratia liberatoris? Aperit, ipse dicit Apostolus : « Condelector legi » Dei secundum interiorem hominem : video autem aliam » legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, » et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in » membris meis. » Ecce habes duci captivum. Quid ergo commendat iste Psalmus? Quod sequitur ibi Apostolus; « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis » hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nos- » trum [1]. » Quare ergo « Primi? » Nam dictum est, quare « Captivi. » Quantum arbitror, et hoc elucet. Quoniam in comparatione filiorum Jonadab omnis inobedientia culpata est. Per inobedientiam autem captivi facti sumus, quia ipse Adam non obediendo peccavit [2]. Dictum est autem ab eodem Apostolo, quod et verum est, « Quia om- » nes in Adam moriuntur, in quo omnes peccaverunt [3].» Mirito et « Primi ducti sunt captivi : quia primus homo » de terra terrenus, secundus homo, de cœlo cœlestis : » qualis terrenus, tales et terreni; qualis cœlestis, tales » et cœlestes. Sicut portavimus imaginem terreni, porte- » mus et imaginem ejus qui de cœlo est. » Primus homo

[1] Rom. VII, 22-25. — [2] Gen. III, 6. — [3] 2 Cor. XV, 22, et Rom. V, 12.

captivos nos fecit, secundus homo nos de captivitate liberavit. « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita et in » Christo omnes vivificabuntur[1]. » Sed in Adam moriuntur per carnis nativitatem, in Christo liberantur per cordis fidem. Non erat in potestate tua ut non nascereris ex Adam : est in potestate tua ut credas in Christum. Quantumcumque ergo ad primum hominem pertinere volueris, ad captivitatem pertinebis. Et quid est, pertinere volueris? aut quid est, pertinebis? Jam pertines : exclama, « Quis me liberabit de corpore mortis hujus[2]? » Audiamus ergo istum hoc exclamantem.

III. « Deus in te speravi, Domine, non confundar in » æternum. » Jam confusus sum, vel non in æternum. Quomodo enim non est confusus, cui dicitur : « Quem » fructum habuistis in his, in quibus nunc erubescitis[3]? » Quid ergo fiet, ne confundamur in æternum? « Accedite » ad eum, et illuminamini, et vultus vestri non erubes» cent[4]. » Confusi estis in Adam : recedite ab Adam, accedite ad Christum, et jam non confundemini. « In te » speravi, Domine, non confundar in æternum. » Si in me confundor, in te non confundar in æternum.

IV. « In tua justitia erue me, et exime me[5]. » Non in mea, sed in tua : si enim in mea, ero ex illis de quibus ille ait : « Ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam vo» lentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[6]. » Ergo, « In tua justitia, » non in mea. Quia mea quid? Præcessit iniquitas. Et cum ero justus, tua justitia erit : quia justitia mihi abs te data justus ero; et sic erit mea, ut tua sit, id est, abs te mihi data. In eum enim credo qui justificat impium, ut deputetur fides mea ad justitiam[7]. Erit ergo et sic justitia mea; non tamen tanquam propria

[1] I Cor. XV, 22 et 47-49. — [2] Rom. VII, 24. — [3] Id. VI, 21. — [4] Psal. XXXIII, 5. — [5] Id. LXX, 2. — [6] Rom. X, 3. — [7] Id. IV, 5.

mea, non tanquam a me ipso mihi data : sicut putabant illi qui per litteram gloriabantur, et gratiam respuebant. Nam dictum est alio loco : « Judica me, Domine, secun-» dum justitiam meam[1]. » Certe non gloriabatur in sua justitia. Sed revoca ad Apostolum : « Quid enim habes » quod non accepisti[2]? » et sic dic justitiam tuam, ut memineris quod acceperis eam, et non eam invideas accipientibus. Nam et ille Pharisæus, tanquam a Deo accepisset, dicebat : « Gratias tibi, quia non sum sicut cæteri » homines. » Gratias tibi : Bene. « Quia non sum sicut » cæteri homines : » Quare? Inde enim te delectat quia bonus es, quod alter malus est? Denique quid addidit? « Injusti, raptores, adulteri, sicut et Publicanus iste. » Hoc jam non est exultare, sed insultare. Ille autem captivus, « Nec oculos ad cœlum audebat levare, sed per-» cutiebat pectus suum, dicens : Domine, propitius esto » mihi peccatori[3]. » Parum itaque est, ut illud quod in te est bonum agnoscas quod a Deo sit, nisi etiam inde non te extollas super illum qui nondum habet; qui fortasse cum acceperit, transiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator[4], quam multi erant Christiani quorum erat ille persecutor? Tamen quando conversus est, omnes qui se præcesserant superavit. Ergo dic Deo quod audis in Psalmo : « In te speravi, Domine, non confun-» dar in æternum : in tua justitia, non in mea, erue » me, et exime me. Inclina ad me aurem tuam. » Et hæc confessio est humilitatis. Qui dicit : « Inclina ad me : » confitetur quia jacet tanquam æger prostratus medico stanti. Denique vide quia æger loquitur : « Inclina ad me » aurem tuam, et salvum me fac. »

V. « Esto mihi in Deum protectorem. » Non ad me ja-

[1] Psal. VII, 9. — [2] I Cor. IV, 7. — [3] Luc. XVIII, 11-13. — [4] Act. VII, 59.

cula inimici perveniant : ego enim me protegere non possum. Et parum est, « In protectorem : » addidit, « Et in » locum munitum, ut salvum facias me [1]. In locum mu» nitum » mihi esto, tu esto locus munitus meus. Ubi est quod ab illo fugiebas Adam, et te inter paradisi ligna abscondebas? Ubi est quod ejus faciem formidabas, ad quem gaudere consueveras [2]? Abiisti, et periisti : captivatus es, et ecce visitaris, et ecce non dimitteris; et ecce dimittuntur nonaginta-novem oves in montibus, et quæritur ovis perdita : et ecce dicitur de inventa ove : « Mor» tuus erat, et revixit; perierat, et inventus est [3]. » Ecce ipse Deus factus est locus refugii tui, qui primo erat metus fugæ tuæ. « In locum munitum, » inquit, mihi esto, » ut salvum facias me. » Non ero salvus nisi in te : nisi tu fueris requies mea, sanari non poterit ægritudo mea. Leva me a terra; in te jaceam, ut surgam in locum munitum. Quid munitius? Cum ad illum locum confugeris, dic mihi quos adversarios formidabis? quis insidiabitur, et perveniet ad te? Nescio quis dicitur de montis vertice clamasse, cum imperator transiret : Non de te loquor : respexisse ille dicitur et dixisse : Nec ego de te. Contempserat imperatorem cum insignibus armis, et exercitu potente. Unde? De loco munito. Si securus ille in alta terra, quomodo tu in eo a quo factum est cœlum et terra? « Esto » ergo mihi in Deum protectorem, et in locum munitum, » ut salvum facias me. » Ego si mihi alium locum elegero, salvus esse non potero. Elige certe homo, si inveneris munitiorem. Non est ergo quo fugiatur ab illo, nisi ad illum. Si vis evadere iratum, fuge ad placatum. « Quo» niam firmamentum meum, et refugium meum es tu. » Firmamentum meum, » quid est? Per te sum firmus, et ex te sum firmus. « Quoniam firmamentum meum, et

[1] Psal. LXX, 3. — [2] Gen. III, 8. — [3] Luc. XV, 4 et 24.

» refugium meum es tu : » ut fiam firmus ex te, sicubi fuero infirmatus in me, refugiam ad te. Firmum enim te facit gratia Christi, et immobilem adversus omnes tentationes inimici. Sed ibi est et humana fragilitas, ibi est adhuc prima captivitas, ibi est et lex in membris repugnans legi mentis, et captivum volens ducere in lege peccati[1] : « Adhuc corpus quod corrumpitur, aggravat ani- » mam[2]. » Quantumlibet firmus sis ex gratia Dei, quandiu adhuc portas terrenum vas, in quo thesaurus est Dei, aliquid etiam de ipso vase fictili formidandum est[3]. Ergo « Firmamentum meum es tu, » ut firmus sim in hoc sæculo adversus omnes tentationes. Sed si multæ sunt, et turbant me, « Refugium meum tu est. » Ad hoc enim confitebor infirmitatem meam, ut sim timidus tanquam lepus, quia spinis plenus tanquam ericius. Et ut in alio Psalmo dicitur : « Petra est refugium ericiis et lepori- » bus[4] : Petra autem erat Christus[5]. »

VI. « Deus meus, erue me de manu peccatoris[6]. » Generaliter peccatores, inter quos laborat iste, qui de captivitate jam liberandus est : iste qui jam clamat, « Infe- » lix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis » hujus? Gratia Dei per Jerum Christum Dominum nos- » trum[7]. » Intus est hostis, lex illa in membris; sunt et foris hostes : quo clamas? Ad illum, cui clamatum est : « Ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis » parce servo tuo[8]. » Ergo, « Salvum me fac, » cum dicitur, ab ægritudine tua dicitur interiore, id est, ab iniquitate tua, ab ea qua captivus es, ab ea qua ad primum hominem pertines, ut inter primos captivos clames. Salvus autem factus ab iniquitate tua, vide jam et de iniqui-

[1] Rom. VII, 23. — [2] Sap. IX, 15. — [3] 2 Cor. IV, 7. — [4] Psal. CIII, 18. — [5] 1 Cor. X, 4. — [6] Psal. LXX, 4. — [7] Rom. VII, 24, 25. — [8] Psal. XVIII, 13, 14.

tatibus alienis, inter quos tibi necesse est vivere quousque vita ista finiatur. Et quousque? Ecce finitur tibi : numquid finitur Ecclesiæ, nisi in fine sæculi? Iste autem unus homo, unitas Christi, clamat has voces. Necesse est ergo, ut multi exeuntes de hoc corpore fideles jam sint in illa requie, quam præstat Deus spiritibus fidelium : sed hic sunt adhuc membra Christi, in his, qui in hac vita degunt, in his qui postea nascentur. Ergo usque in finem sæculi erit hic iste homo, qui clamat a peccatis suis liberari, et a lege membrorum repugnante legi mentis. Deinde inter peccata aliorum inter quos necesse est ut vivat usque in finem. Sed duo habent genera peccatores isti : alii sunt qui Legem acceperunt; alii sunt qui non acceperunt : omnes Pagani Legem non acceperunt, omnes Judæi et Christiani Legem acceperunt. Ergo generale nomen est peccator; aut Legis transgressor, si accepit Legem; aut tantummodo iniquus sine Lege, si non accepit Legem. De utroque genere loquitur Apostolus, et dicit : « Qui sine » Lege peccaverunt, sine Lege peribunt, et qui in Lege » peccaverunt, per Legem judicabuntur[1]. » Tu autem qui inter utrumque genus gemis, dic Deo quod audis in Psalmo : « Deus meus, erue me de manu peccatoris. » Cujus peccatoris? « De manu Legem prætereuntis et iniqui. » Est quidem et iniquus Legem præteriens, non enim non iniquus qui Legem præterit : sed omnis Legem præteriens iniquus est, non omnis iniquus Legem præterit. « Ubi » enim non est Lex, ait Apostolus, nec prævaricatio[2]. » Qui ergo Legem non acceperunt, iniqui dici possunt, prævaricatores non possunt. Judicantur utrique secundum merita sua. Sed ego qui de captivitate volo liberari per gratiam tuam, clamo ad te, « Libera me de manu » peccatoris. » Quid est, de manu ejus? De potestate ejus,

[1] Rom. II, 12. — [2] Id. IV, 15.

ne cum sævit, adducat ad consensionem; ne cum insidiatur, persuadeat iniquitatem. « De manu Legem prætereuntis et iniqui. » Responde illi: Quid te quæris liberari de manu Legem prætereuntis et iniqui? Noli consentire; sed si sævit, patiens esto, tolera. Sed quis tolerat, si deserat ille qui fit locus munitus? Quare ergo dico: « Libera me de manu Legem prætereuntis et iniqui? » Quia non est in me ut patiens sim, sed in te qui donas patientiam.

VII. Denique sequitur quare hoc dico: « Quoniam, tu » es patientia mea. » Jam si patientia, recte et quod sequitur, « Domine, spes mea a juventute mea[1]. » Ideo patientia mea, quia spes mea: an potius ideo spes mea, quia patientia mea? « Tribulatio, ait Apostolus, patien» tiam operatur, patientia probationem, probatio autem » spem, spes vero non confundit[2]. » Merito in te speravi, Domine, non confundar in æternum. « Domine, » spes mea a juventute mea. » A juventute tua, Deus spes tua? Nonne et a pueritia tua, et ab infantia tua? Plane, inquit. Nam vide quid sequitur, ne hoc putares ita me dixisse: « Spes mea a juventute mea, » quasi nihil profuerit Deus infantiæ vel pueritiæ meæ; audi quod sequitur: « In te confirmatus sum ex utero. » Audi adhuc: « De ventre matris meæ tu es protector meus[3]. » Quare ergo, « A juventute mea, » nisi ex quo in te cœpi sperare? Ante enim non in te sperabam, quamvis tu fueris protector meus, qui me salvum perduxisti ad tempus, quo in te discerem sperare. A juventute autem mea cœpi in te sperare, ex quo me adversus diabolum armasti, ut in procinctu exercitus tui armatus fide tua, charitate, spe, cæterisque donis tuis confligerem adversus invisibiles inimicos tuos, audiremque ab Apostolo, « Non est nobis

[1] Psal. LXX, 7. — [2] Rom. v, 3. — [3] Psal. LXX, 6.

» colluctatio adversum carnem et sanguinem, sed adver-
» sus principatus et potestates et rectores mundi tene-
» brarum harum, adversus spiritalia nequitiæ[1]. » Ergo juvenis est qui pugnat contra ista : sed quamvis juvenis sit, cadit, nisi ille sit spes ejus cui clamat : « Domine,
» spes mea a juventute mea. »

VIII. « In te cantatio mea semper. » Numquid ex quo in te sperare cœpi usque nunc? Sed, « Semper, » Quid est, « Semper? » Non tantum tempore fidei, sed et tempore speciei. « Nunc enim quandiu sumus in corpore,
» peregrinamur a Domino ; per fidem enim ambulamus,
» non per speciem[2] : » veniet tempus ut videamus quod non visum credimus : viso autem quod credimus, lætabimur : viso autem quod non crediderunt impii confundentur. Tunc veniet res, cujus est modo spes. « Spes enim
» quæ videtur, non est spes. Si autem quod non vide-
» mus speramus, per patientiam expectamus[3]. » Modo ergo gemis, modo in locum refugii curris, ut salvus fias; modo in infirmitate positus medicum rogas : quid, cum acceperis perfectam etiam sanitatem, quid cum effectus fueris æqualis Angelis Dei[4], jam forte istam gratiam, qua liberatus es, oblivisceris? Absit. « In te cantatio mea
» semper. »

IX. « Tanquam prodigium factus sum multis[5]. » Hic tempore spei, tempore gemitus, tempore humilitatis, tempore doloris, tempore infirmitatis, tempore vocis a compedibus; hic ergo quid? « Tanquam prodigium fac-
» tus sum multis. » Unde, « Tanquam prodigium? » Unde mihi insultant qui me prodigium putant? Quia credo quod non video. Illi enim beati in his quæ vident, exultant in potu, in luxuria, in scortationibus, in avaritia, in divi-

[1] Ephes. vi, 12. — [2] 2 Cor. v, 6. — [3] Rom. viii, 24. — [4] Matt. xxii, 30. — [5] Psal. lxx, 7.

tiis, in rapinis, in sæcularibus dignitatibus, in dealbatione lutei parietis, in his exultant : ambulo autem ego in viam dissimilem, contemnens ea quæ præsentia sunt, et timens etiam prospera sæculi, nec alicubi securus nisi in promissis Dei. Et illi, « Manducemus et bibamus, cras » enim moriemur[1]. » Quid ais? Repete, « Manducemus, » inquit, et bibamus. » Age, quid postea dixisti? « Cras » enim moriemur. » Terruisti, non seduxisti. Plane hoc ipso quod postea dixisti, incussisti mihi timorem, ne tibi consentiam. « Cras enim moriemur, » dixisti : et præcessit, « Manducemus et bibamus. » Cum enim dixisses, « Manducemus et bibamus : » adjunxisti, « Cras enim » moriemur. » Audi contra a me : « Imo jejunemus et » oremus, cras enim moriemur. » Hanc viam tenens arctam et angustam, « Tanquam prodigium factus sum » multis : sed tu adjutor fortis. » Adesto, o Domine Jesu, qui mihi dicas : Noli deficere in via angusta, ego prior transii, ego sum ipsa via[2], ego duco, in me duco, ad me perduco. Ergo quamvis « Prodigium factus sum » multis : » tamen non timebo, quia « Tu adjutor fortis. »

X. « Repleatur os meum laude, ut hymno dicam glo- » riam tuam; tota die magnificentiam tuam[3]. » Quid est, « Tota die? » Sine intermissione. In prosperis, quia consolaris; in adversis, quia corrigis : antequam essem, quia fecisti; cum essem, quia salutem dedisti : cum peccassem, quia ignovisti; cum conversus essem, quia adjuvisti; cum perseverassem, quia coronasti. Ita plane « Repleatur os » meum laude, ut hymno dicam gloriam tuam; tota die » magnificentiam tuam. »

XI. « Ne projicias me in tempore senectutis[4]. Spes » mea a juventute mea, ne projicias me in tempore senec- » tutis. » Quod est hoc tempus senectutis? « Cum defi-

[1] I Cor. XV, 32. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Psal. LXX, 8. — [4] Ibid. 9.

» ciet virtus mea, ne derelinquas me. » Respondet hic tibi Deus : Imovero deficiat virtus tua, ut in te maneat mea : ut dicas cum Apostolo : « Quando infirmor, tunc » potens sum[1]. » Noli timere, ne projiciaris in infirmitate, in ista senectute. Quid enim, Dominus tuus non est infirmatus in cruce? Nonne ante illum tanquam ante hominem nihil valentem, captivatum et oppressum, caput agitaverunt fortissimi, et tauri pingues, et dixerunt : « Si Filius Dei est, descendat de cruce[2]? » Numquid ille quia infirmus erat desertus est, qui maluit non descendere de cruce, ne non potentiam ostendisse, sed insultantibus cessisse videretur? Quid te docuit pendens, qui descendere noluit, nisi patientiam inter insultantes, nisi ut sis fortis in Deo tuo? Forte et ex ejus persona dictum sit : « Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adju» tor fortis? » Ex persona ejus secundum infirmitatem, non secundum potestatem; secundum id quod nos in se transfiguraverat, non secundum id quod ipse descenderat. Factus est enim multis prodigium. Et forte ipsa erat senectus ejus, quia ex vetustate non incongrue senectus vocatur, et ait Apostolus : « Vetus homo noster simul » crucifixus est cum illo[3]. » Si ibi erat vetus homo noster, senectus ibi erat; quia vetus, senectus. Tamen quia verum est, « Renovabitur sicut aquilæ juventus tua[4] : » resurrexit ipse die tertio, promisit resurrectionem finito sæculo. Jam præcessit caput, membra secutura sunt. Quid times ne derelinquat te, ne abjiciat in tempus senectutis, cum defecerit virtus tua? Imo tunc in te erit virtus ejus, quando defecerit virtus tua.

XII. Quare hoc dico? « Quia dixerunt inimici mei mihi, » et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt

[1] 2 Cor. XII, 10. — [2] Matth. XXVII, 39, 40. — [3] Rom. VI, 6. — [4] Psal. CII, 5.

» in unum, dicentes: Deus dereliquit eum, persequi-» mini et comprehendite eum, quia non est qui eruat » eum [1]. » Dictum est hoc de Christo. Ille enim qui potentia magna Divinitatis, qua Patri æqualis est, resuscitaverat mortuos, subito inter manus inimicorum infirmus factus est, et quasi nihil valens prehensus est. Quando prehenderetur, nisi illi primo in corde suo dicerent: « Deus dereliquit eum? » Unde illa vox est in cruce, « Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me [2]. » Ergo Deus dereliquit Christum, cum Deus esset in Christo mundum reconcilians sibi [3], cum esset et Christus Deus, ex Judæis quidem secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula [4]? Deus reliquit illum? Absit. Sed in vetere nostro vox nostra erat, quia simul crucifixus erat vetus homo noster cum illo [5]: et de ipso vetere nostro corpus acceperat. quia Maria de Adam erat. Ergo quod illi putaverunt, hoc de cruce dixit: « Quare me » dereliquisti [6]? » Quare me isti derelictum putant malo suo? Quid est, derelictum putant malo suo? « Si enim » cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixis-» sent [7]. Persequimini et comprehendite eum. » Familiarius tamen hoc, fratres, accipiamus ex membris Christi, et vocem nostram in his verbis agnoscamus: quia et ille tales voces ex persona nostra habuit, non ex potentia et majestate sua; sed ex eo quod factus est propter nos, non secundum id quod erat qui fecit nos.

XIII. « Domine, Deus meus, ne elonges a me [8]. » Ita fit, et non elongat omnino. Prope est enim Dominus his qui obtriverunt cor [9]. « Deus meus, in adjutorium meum » respice. »

[1] Psal. LXX, 10, 11. — [2] Id. XXI, 2. — [3] 2 Cor. V, 19. — [4] Rom. IX, 5. — [5] Id. VI, 6. — [6] Matth. XXVII, 46. — [7] 1 Cor. II, 8. — [8] Psal. LXX, 12. — [9] Id. XXXIII, 19.

XIV. « Confundantur et deficiant committentes ani-» mam meam[1]. » Quid optavit? « Confundantur et defi-» ciant. » Quare optavit? « Committentes animam meam. » Quid est, « Committentes animam meam? » Committentes quasi in rixam aliquam. Committi enim dicuntur, qui rixari provocantur. Si ergo ita est, caveamus committentes animam nostram. Quid est, committentes animam nostram? Primo provocantes nos ut Deo resistamus, ut in malis nostris Deus nobis displiceat. Quando enim rectus es, ut bonus sit tibi Deus Israël, bonus rectis corde[2]? quando rectus es? vis audire? Quando in eo bono quod facis, Deus tibi placet; in eo autem malo quod pateris, Deus tibi non displicet. Videte quid dixerim, fratres, et cauti estote contra committentes animas vestras. Omnes enim qui vobiscum agunt, ut in mœroribus et tribulationibus fatigemini, id agunt, ut in eo quod patimini Deus vobis displiceat, et exeat ex ore vestro: Quid est hoc? quid enim feci? Jam ergo tu nihil mali fecisti, et tu justus es, ille injustus? Peccator sum, inquis, fateor, justum me non dico. Sed quid, peccator, numquid tantum quantum ille cui bene est? quantum Gaïus-Seïus? Ego scio mala ipsius, ego scio iniquitates ipsius, a quibus ego, etsi peccator, longe absum; et tamen video eum florere omnibus bonis, et ego tanta patior. Non ergo ideo dico, Deus quid tibi feci, quia nihil omnino mali feci; sed quia non tantum feci, ut ista dignus sim pati. Iterum tu justus es, ille injustus? Evigila, miser, commissa est anima tua. Non, inquit, ego justum me dixi. Quid ergo dicis? Peccator sum, sed non tanta commisi, ut ista dignus essem pati. Non ergo dicis Deo: Justus sum, et tu es injustus: sed dicis: Injustus sum, sed tu es injustior. Ecce commissa est anima tua, ecce jam bellum gerit anima tua.

[1] Psal. LXX, 13. — [2] Id. LXXII, 2.

Quæ? contra quem? Anima tua, contra Deum; quæ facta est, contra eum a quo facta est. Vel quia es quæ contra illum clames, ingrata es. Redi ergo ad confessionem infirmitatis tuæ, implora medici manum. Non tibi videantur felices qui florent ad tempus. Tu castigaris, illis parcitur: forte tibi castigato et emendato filio hæreditas reservatur. Redi ergo, redi prævaricator ad cor[1]; non committatur anima tua. Potentior est multum cui bellum indixisti. Quanto grandiores lapides in cœlum miseris, tanto te fortior ruina pressura est. Redi potius, agnosce te. Deus est qui tibi displicet: erubesce, tu tibi displice. Nihil boni faceres, nisi ille bonus esset; et nihil mali patereris, nisi ille justus esset. Evigila ergo in hanc vocem: « Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit » ita factum est: sit nomen Domini benedictum[2]. » Injusti erant qui juxta Job putrescentem sani sedebant[3]; et tamen ille recipiendus flagellabatur, illis puniendis parcebatur. Quidquid ergo tribulationis tibi acciderit, quidquid insultationis, non committatur anima tua; non committatur, non solum contra Deum, sed nec contra eos ipsos qui tibi ista faciunt. Si enim vel ipsos odio habueris, et contra illos commissa est anima tua. Prorsus illi gratias age, pro istis ora. Forte enim et oratio pro ipsis est ista, quam audisti: « Confundantur et deficiant » committentes animam meam. Confundantur et deficiant: » multum enim de justitia sua præsumunt; ergo confundantur. Hoc illis expedit, ut peccata sua cognoscant, unde confundantur et deficiant, male enim de viribus suis præsumebant, et ipsi defecti dicant: « Quando » infirmor, tunc potens sum[4]: » et ipsi defecti dicant: « Ne abjicias me in tempus senectutis[5]. » Bonum ergo

[1] Isaï. XLVI, 8. — [2] Job I, 21. — [3] Id. II, 13. — [4] 2 Cor. XII, 10. — [5] Psal. LXX, 9.

illis optavit, ut confundantur de malis suis, et deficiant a perversis viribus suis, et tunc jam defecti et confusi quærant illuminatorem a confusione, et refectorem a defectione. Denique vide quid sequitur ; « Induantur con» fusionem et verecundiam, qui cogitant mihi mala. Con» fusionem et verecundiam, » confusionem de mala conscientia, verecundiam propter modestiam. Fiat hoc in illis, et boni erunt. Non tibi videatur sævire : utinam exaudiatur pro illis. Nam sævire videbatur et Stephanus, quando ore flammanti verba illa jaculabatur : « Dura » cervice, et non circumcisi corde et auribus, vos sem» per resistitis Spiritui sancto [1]. » Quam accensa iracundia, quam vehemens adversus inimicos? Commissa tibi videtur anima ipsius? Absit. Salutem ipsorum requirebat, phreneticos male sævientes verbis ligabat. Nam vide quia non erat commissa anima ipsius, non solum contra Deum, sed nec contra ipsos : « Domine, inquit, Jesu, » accipe spiritum meum [2]. » Non ei displicuit Jesus, quia passus erat lapidationem pro verbo ipsius : non ergo erat commissa anima ejus contra Deum. Item dixit : « Domine, » ne statuas illis hoc delictum [3]. » Non ergo erat commissa anima ejus, nec contra inimicos suos. « Induantur » confusionem et verecundiam, qui cogitant mihi mala. » Hoc enim quærunt omnes qui me tribulant, mala mihi quærunt. Quæ mala quærebat etiam mulier illa, quando suggessit : « Dic aliquid in Deum, et morere [4]. » Et illa uxor Tobiæ, quæ ait marito : « Ubi sunt justitiæ tuæ [5]? » Ad hoc dicebat, ut displiceret illi Deus, qui illum fecerat cæcum ; et cum illi displiceret, committeretur anima ipsius.

XV. Si ergo nemo tibi tribulando persuaserit, nemo

[1] Act. VII, 51. — [2] Ibid. 58. — [3] Ibid. 59. — [4] Job. II, 9. — [5] Tob. II, 22.

extorserit ut tibi displiceat Deus in his quæ pateris, aut ut oderis homines per quos pateris, non committitur anima tua : securus dicis quod sequitur : « Ego autem sem» per in te sperabo, et adjiciam super omnem laudem » tuam [1]. » Quid est hoc? Movere nos debet, « Adjiciam » super omnem laudem tuam. » Perfectionem facturus es laudem Dei? Est aliquid quod superadjiciatur? Si jam omnis illa laus est, tu quid adjecturus es? Laudatus est Deus in omnibus bonis factis suis, in omni creatura sua, in omni institutione rerum omnium, in gubernatione et regimine sæculorum, in ordine temporum, in eminentia cœli, in fœcunditate terrarum, in circumfusione maris, in omni præpollentia nascentis ubique creaturæ, in ipsis filiis hominum, in danda lege, in liberandis suis a captivitate Ægyptiorum, et cæteris omnibus mirabilibus suis : nondum erat laudatus in eo quod suscitavit carnem in vitam æternam. Sit ergo ista laus adjecta per resurrectionem Domini nostri Jesu Christi : ut hic ejus vocem intelligamus super omnem laudem præteritam : sic hoc et recte intelligimus. Quid, tu forte peccator, qui timebas committi animam tuam, qui in ipso solo sperabas, ut a prima illa captivitate liberareris, qui de justitia tua non præsumebas, sed de gratia illius quam commendat hic Psalmus, quid, tu adjicies aliquid super omnem laudem Dei? Adjiciam, inquit. Videamus quid adjiciat. Posset esse omnis laus tua, et nihil omnino deesse videretur ad laudem tuam : quia et nihil desset, si damnares omnes iniquos. Non enim non esset magna laus Dei justitia ipsa qua iniqui damnantur : magna laus esset. Fecisti hominem, dedisti ei liberum arbitrium, in paradiso collocasti, præceptum imposuisti; mortem, si præceptum violaret, justissimam denuntiasti; nihil non fecisti, nemo

[1] Psal. LXX, 14.

est qui a te amplius exigat : peccavit, factum est genus humanum tanquam massa peccatorum, profluens de peccatoribus[1]; quid ergo, tu si massam istam iniquitatis damnes, quisquam dicet : Injuste fecisti? Esses plane etiam sic justus, et omnis esset ista laus tua; sed quia liberasti et ipsum peccatorem justificando impium, « Adji- » ciam super omnem laudem tuam. »

XVI. « Os meum enuntiabit justitiam tuam[2] : » non meam. Inde adjiciam super omnem laudem tuam : quia et quod justus sum, si justus sum, justitia tua est in me, non mea : tu enim justificas impium[3]. « Os meum enun- » tiabit justitiam tuam, tota die salutem tuam. » Quid est, « Salutem tuam? Domini est salus[4]. » Nemo sibi usurpet, quia se salvum facit : Domini est salus. Non se salvum per se quisquam facit, Domini est salus, vana salus hominis[5]. « Tota die salutem tuam : » toto tempore. Aliquid adversi est, prædica salutem Domini : aliquid prosperi est, prædica salutem Domini. Ne prædices in prosperis, et obmutescas in adversis : alioquin non erit quod dictum est, « Tota die. » Tota enim dies cum sua nocte est. Numquid quando dicimus, triginta dies, verbi causa, transierunt, non dicimus et noctes; nonne et in ipso nomine dierum includimus noctes? In Genesi, quid dicebatur? « Factum » est vespere et factum est mane dies unus[6]. » Ergo dies totus cum sua nocte est : nox enim diei servit, non dies nocti. Qnidquid facis in carne mortali, justitiæ debet servire : quidquid facis ex præcepto Dei, non propter emolumenta carnis fiat, ne dies serviat nocti. Ergo tota die laudem Dei dic, scilicet in prosperis et in adversis; in prosperis, tanquam tempore diurno; in adversis, tanquam tempore nocturno : tota tamen die laudem Dei dic,

[1] Gen. II et III. — [2] Psal. LXX, 15. — [3] Rom. IV, 5. — [4] Psal. III, 9. — [5] Id. LIX, 13. — [6] Gen. I, 5.

ut non frustra cantaveris: « Benedicam Dominum in omni » tempore, semper laus ejus in ore meo[1]. » Salvis filiis, pecore, familia, omni re sua, Job laudabat Deum; hoc quasi diurno tempore: damna venerunt, orbitas irruit, periit quod servabatur, obierunt quibus servabatur; hoc quasi nocturno tempore. Vide tamen tota die laudantem: Numquid post illud diurnum tempus ubi lætabatur, quia factus est illius quasi lucis, hoc est, prosperitatis occasus, defecit a laudibus Dei? Nonne dies erat in corde, unde fulgebat, « Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Do» mino placuit ita factum est: sit nomen Domini bene» dictum[2]? » Et hoc quasi adhuc vespertinum erat tempus: venit et nox crassior, tenebræ profundiores, corporis dolor, putredo vermium; nec sic in ipsa putredine defecit a laudibus Dei foris in nocte, qui intus exultabat in die. Namque uxori persuadenti blasphemiam, et committenti animam ipsius, male suadenti miseræ tanquam umbræ nocturnæ, « Locuta es, inquit, tanquam una ex in» sipientibus mulieribus. » Vere filia noctis: « Si bona » suscepimus de manu Domini, mala non sustinebimus[3]. » Laudavimus in die, deficiemus in nocte? « Tota die, id » est, cum sua nocte, salutem tuam. »

XVII. « Quoniam non cognovi negotiationes. » Ideo, inquit, « Tota die salutem tuam, quoniam non cognovi » negotiationes[4]. » Quæ sunt istæ negotiationes? Audiant negotiatores, et mutent vitam; et si fuerunt, non sint; non cognoscant quod fuerunt, obliviscantur; postremo, non approbent, non laudent; improbent, damnent, mutentur, si peccatum est negotiatio. Hinc enim aviditate nescio qua acquirendi, o negotiator, quando damnum passus fueris, blasphemabis; et non erit in te quod dic-

[1] Psal. XXXIII, 2. — [2] Job. I, 21. — [3] Id. II, 10. — [4] Psal. LXX, 15.

tum est : « Tota die laudem tuam. » Quando autem pro pretiis rerum quas vendis, non solum mentiris, verum-etiam falsum juras; quomodo in ore tuo tota die laus Dei? quando, si Christianus es; etiam ex ore tuo blasphematur nomen Dei[1], ut dicatur : Ecce quales sunt Christiani ! Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognovit negotiationes, corrigant se Christiani, non negotientur. Sed ait mihi negotiator : Ecce ego affero quidem ex longinquo merces ad ea loca, in quibus non sunt ea quæ attulero, unde vivam, tanquam mercedem laboris mei peto, ut charius vendam quam emerim. Unde enim vivam, cum scriptum sit : « Dignus est operarius » mercede sua[2]? » Sed agitur de mendacio, de perjurio. Hoc vitium meum est, non negotiationis : neque enim non, si vellem, possem agere sine isto vitio. Non ergo meam culpam actor ad negotium transfero : sed si mentior, ego mentior, non negotium. Possem enim dicere : Tanto emi, sed tanto vendam; si placet, eme. Non enim istam veritatem audiens emptor repelleretur, et non potius omnes accurrerent : quia plus fidem quam mercem diligerent. Hoc ergo, inquit, me mone ne mentiar, ne perjurem; non ut abjiciam negotium unde me transigo. Quo enim vocas, quando hinc revocas? Forte ad artem aliquam? Ero sutor, calceamenta faciam hominibus? Mendaces enim et ipsi non sunt? perjuri et ipsi non sunt? Nonne locatis ab alio calceamentis, cum acceperint ab alio pretium, dimittunt quod faciebant, et suscipiunt alteri facere, et fallunt eum cui promiserant cito se facturos? Nonne sæpe dicunt : Hodie facio, hodie impleo? Deinde in ipsa sutura tantas fraudes non faciunt? Faciunt ista et dicunt ista : sed ipsi mali sunt, non ars quam profitentur. Omnes ergo artifices mali Deum non timentes, vel

[1] Rom. II, 24. — [2] Luc. X, 7.

pro lucro, vel pro timore damni aut egestatis mentiuntur, perjurant; non est continua Dei laus in eis. Quomodo ergo revocas a negotiatione? An ut agricola sim, et adversus Deum tonantem murmurem, ut grandinem timens sortilegum consulam, ut quæram quid faciam contra cœlum; ut optem pauperibus famem, quo possim vendere quod servavi? Ad hoc me adducis? Sed non ea faciunt, inquis, agricolæ boni. Nec illa negotiatores boni. Quid enim, etiam et filios habere malum est, quia quando eis caput dolet, malæ et infideles matres ligaturas sacrilegas et incantationes quærunt? Ista hominum, non rerum peccata sunt. Potest mihi hoc dicere negotiator. Quære ergo, Episcope, quemadmodum intelligas negotiationes quas legisti in Psalterio; ne forte tu non intelligas, et me a negotiatione prohibeas. Mone ergo quemadmodum vivam: si bene, bene mihi erit: unum tamen scio, quia si malus fuero, non negotiatio mihi facit, sed iniquitas mea. Quando verum dicitur, non est quod contradicatur.

XVIII. Quæramus ergo quas dixerit negotiationes, quas vere qui non cognovit, tota die laudat Deum. Negotiatio et in græca lingua ab actu dicitur, et in latina a negato otio: sed sive ab actu, sive a negato otio, discutiatur quid sit. Qui enim negotiatores actuosi, quasi ex eo quod agunt præsumunt, opera sua laudant, non perveniunt ad gratiam Dei. Ergo contra illam gratiam sunt negotiatores, quam commendat hic Psalmus. Illam enim gratiam commendat, ut nemo de suis operibus glorietur. Quomodo quodam loco dicitur: « Medici non resuscitabunt[1]: » deserere debent homines medicinam? Sed quid est hoc? Sub isto nomine intelliguntur superbi, pollicentes salutem hominibus, cum Domini sit salus[2]. Quomodo ergo contra medicos, id est, superbos salutis pollicitatores,

[1] Psal. LXXXVII, 11. — [2] Id. III, 9.

vigilat hoc quod dictum est : « Tota die salutem tuam : » sic contra negotiatores, id est, quid de actu suo et operibus gaudent, vigilat hoc quod dictum est : « Os meum » enuntiabit justitiam tuam, » id est, non meam. Qui sunt negotiatores, id est, quasi de actu suo sibi placentes? Qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[1]. Merito et negotium dictum est, quia negat otium. Quantum mali est, quod negat otium? Merito Dominus expulit de templo illos, quibus dixit : « Scriptum est : Domus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis eam domum negotiationis[2] : » id est, gloriantes de operibus vestris, otium non quærentes, nec audientes contra inquietudinem et negotiationem vestram dicentem Scripturam, « Vacate, » et videte quoniam ego sum Dominus[3]. » Quid est : « Vacate, et videte quoniam ego sum Dominus : » nisi, ut sciatis quia Deus est qui operatur in vobis, et non de vestris operibus extollamini? Non audis vocem dicentis : « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego » vos reficiam. Tollite jugum meum super vos, et discite » a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis » requiem animabus vestris[4]? » Hæc requies contra negotiatores prædicatur : hæc requies contra eos qui oderunt otium prædicatur, agendo et jactando se de operibus suis, ut non requiescant in Deo, et tanto longius a gratia resiliant, quanto magis de suis operibus extolluntur.

XIX. Sed est in quibusdam exemplaribus : « Quoniam » non cognovi litteraturam. » Ubi alii codices habent, » Negotiationem; » ibi alii, « Litteraturam : » quomodo concordent, invenire difficile est; et tamen interpretum diversitas forte sensum ostendit, non errorem inducit.

[1] Rom. x, 3. — [2] Matth. xxi, 13. — [3] Psal. xlv, 11. — [4] Matth. xi, 28, 29.

Quæramus ergo et litteraturam quomodo intelligamus, ne sic offendamus grammaticos, quomodo paulo ante negotiatores : quia et grammaticus potest in arte sua honeste vivere, non pejerare, non mentiri. Quæramus ergo litteraturam quam non cognovit iste, in cujus ore tota die laus Dei est. Est quædam litteratura Judæorum : ad illos enim et hoc referamus ; ibi inveniemus quod dictum est. Quomodo cum de negotiatoribus quæreremus, propter actus et opera, invenimus illam dici negotiationem detestandam, quam notavit Apostolus, dicens : « Ignorantes » enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, jus- » titiæ Dei non sunt subjecti[1]. » Contra quam dicit idem Apostolus : « Non ex operibus, ne forte quis extollatur[2]. » Quomodo ergo ? Numquid non operabimur bonum ? Operabimur ; sed ipso in nobis operante : « Ipsius enim sumus » figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis[3]. » Quomodo hoc ergo invenimus contra negotiatores, id est, de actu gloriantes, de negotio quod neget otium se extollentes, inquietos potius quam bonos operatores ; quia boni operatores illi sunt, in quibus Deus operatur : sic et nescio quam litteraturam invenimus apud Judæos. Dominus adsit ut explicem verbis, quod dignatus est donare ut corde conspicerem. Superbia Judæorum præsumentium tanquam de viribus suis et de justitia operum suorum, gloriabatur de Lege, quod ipsi Legem acceperint, aliæ gentes non acceperint ; in qua Lege, non de gratia gloriabantur, sed de littera. Lex enim sine gratia, littera sola est : manet ad convincendam iniquitatem, non ad dandam salutem. Quid enim ait Apostolus? « Si enim data » esset lex quæ posset vivificare, omnino ex lege esset jus- » titia : sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut » promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus[4]. »

[1] Rom. x, 3. — [2] Ephes. II, 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Gal. III, 21.

De hac littera dicit alio loco : « Littera occidit, spiritus » autem vivificat[1]. » Habes litteram, si prævaricator legis es. « Qui per litteram, inquit, et circumcisionem prævaricator legis es[2]. » Nonne bene cantatur et dicitur : « Erue me de manu legem prætereuntis et iniqui[3]? » Habes litteram ; sed non imples litteram. Unde non imples litteram? « Quoniam qui prædicas non furandum, furaris ; » qui dicis non adulterandum, adulteras ; qui abominaris » idola, sacrilegium facis. Nomen enim Dei per vos blas- » phematur in Gentibus, sicut scriptum est[4]. » Quid tibi ergo profuit littera, quam non imples? Quare autem non imples? Quia de te præsumis. Quare non imples? Quia negotiator es, opera tua extollis : nescis necessariam esse gratiam adjuvantis, ut impleatur præceptum jubentis. Ecce jussit Deus, age quod jussit. Incipis agere quasi ex viribus tuis, et cadis ; et manet super te littera puniens, non salvans. « Merito Lex per Moysen data est, gratia et » veritas per Jesum Christum facta est[5]. » Moyses quinque libros scripsit ; sed in qninque porticibus piscinam cingentibus languidi jacebant, sed curari non poterant[6]. Vide quomodo manet littera, convincens reum, non salvans iniquum. Illis enim quinque porticibus, in figura quinque librorum, prodebantur potius quam sanabantur ægroti. Quid ergo ibi tunc sanabat ægrotum? Motus aquæ. Piscina illa mota descendebat ægrotus, et sanabatur unus, quia unitas : quisquis alius ad ipsum motum descenderet, non sanabatur. Quomodo commendabatur unitas corporis clamantis a finibus terræ? Alius non sanabatur, nisi rursus mota fuisset piscina. Significabat ergo piscinæ motus perturbationem populi Judæorum, quando venit Dominus Jesus Christus. Angeli enim adventu intelligebatur moveri aqua in piscina. Aqua

[1] 2 Cor. III, 6. — [2] Rom. II, 27. — [3] Psal. LXX, 4. — [4] Rom. II, 21-27. — [5] Joan. I, 17. — [6] Id. V, 2.

ergo cincta porticibus quinque, gens erat judæa cincta Lege. Et in porticibus ægroti jacebant, et in sola aqua turbata et mota sanabantur. Venit Dominus, turbata est aqua, crucifixus est, descendat ut sanetur ægrotus. Quid est, descendat. Humiliet se. Ergo quicumque amatis litteram sine gratia, in porticibus remanebitis, ægri eritis, jacentes, non convalescentes : de littera enim præsumitis. « Si enim data esset lex quæ posset vivi» ficare, omnino ex lege esset justitia [1]. » Sed data est lex, ut reos vos faceret, rei facti timeretis, timentes indulgentiam peteretis, jam de viribus vestris non præsumeretis, de littera vos non extolleretis. Nam ipsa figura est etiam, quod Eliseus primo ad mortuum resuscitandum baculum misit per servum. Mortuus erat filius viduæ hospitæ ipsius; nuntiatum est ei, servo suo dedit baculum suum : « Vade, inquit, pone super mortuum [2]. » Nesciebat Propheta quid ageret? Præcessit servus, posuit baculum super mortuum, non surrexit mortuus. « Si enim » data esset lex quæ posset vivificare, vere ex lege esset » justitia. » Non vivificavit lex per servum missa : et tamen ille misit baculum suum per servum, qui postea secutus vivificavit. Namque cum ille infans non resurrexisset, venit ipse Eliseus, jam figuram portans Domini, qui servum suum cum baculo, tanquam cum lege, præmiserat : venit ad jacentem mortuum, posuit membra sua super illum. Ille infans erat, ille juvenis erat : contraxit et breviavit quodam modo juventutis suæ magnitudinem, parvulus factus ut mortuo congrueret. Mortuus ergo surrexit, cum se vivus mortuo coaptavit : et fecit Dominus, quod non fecit baculus; fecit gratia, quod non fecit littera. Illi ergo qui in baculo remanserunt, in littera gloriantur; et ideo non vivificantur. Ego autem de gratia tua

[1] Gal. III, 21. — [2] 4 Reg. IV, 29.

volo gloriari. « Mihi autem, ait Apostolus, absit gloriari » nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi [1], » nisi in illo qui se mihi vivus mortuo, ut resurgerem, coaptavit: ut jam non ego viverem, viveret autem in me Christus [2]. In ipsa gratia glorians, « Litteraturam non cognovi : » id est, homines de littera præsumentes, et a gratia resilientes, toto corde reprobavi.

XX. Merito sequitur, « Introibo in potentiam Do- » mini [3] : » non meam, sed, « Domini. » Nam illi in potentia sua de littera gloriati sunt, ideo adjunctam litteræ gratiam non cognoverunt [4]. « Nam Lex per Moysen data est, gra- » tia et veritas per Jesum Christum facta est. » Ipse enim venit ut Legem impleret, quando charitatem donavit, per quam Lex posset impleri. « Plenitudo enim Legis » charitas [5]. » Illi non habentes charitatem, id est, non habentes spiritum gratiæ : « Quia charitas Dei diffusa est » in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est » nobis [6], » remanserunt gloriantes in littera. « Sed quia » littera occidit, Spiritus autem vivificat [7] : non cognovi » litteraturam et introibo in potentiam Domini. » Ideo versus iste sequens confirmat perficitque sententiam, ita ut eam figat in cordibus hominum, nec alium permittat omnino irrepere ulla ex parte intellectum. « Domine, memo- » rabor justitiæ tuæ solius. O solius ! » Quid addidit, « Solius, » rogo vos ? Sufficeret, « Memorabor justitiæ » tuæ. Solius, » inquit, prorsus : ibi meam non cogito. « Quid enim habes quod non accepisti? Si autem et acce- » pisti, quid gloriaris quasi non acceperis [8]? » Justitia tua sola me liberat, mea sola non sunt nisi peccata. Non glorier ergo de viribus meis, non in littera remaneam : reprobem litteraturam, id est, homines de littera glorian-

[1] Gal. VI, 14. — [2] Id. II, 20. — [3] Psal. LXX, 16. — [4] Joan. I, 17. — [5] Rom. XIII, 10. — [6] Id. V, 5. — [7] 2 Cor. III, 6. — [8] 1 Cor. IV, 7.

tes, et de suis viribus perverse, tanquam phreneticos, præsumentes : reprobem tales, intrem in potentiam Domini, ut quando infirmus sum, tunc potens sim; ut tu in me sis potens, quoniam « Memorabor justitiæ tuæ so-» lius. »

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM LXX.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi.

I. Gratiam Dei, qua gratis salvi facti sumus, nullis nostris meritis præcedentibus, nisi quibus supplicium debebatur, isto commendari Psalmo, hesterna die insinuavimus Charitati Vestræ : eumque tractando quoniam finire nequivimus, extremam ejus partem in hodiernam diem distulimus, promittentes in nomine Domini nos debitum soluturos. Quod solvendi quoniam tempus est, adestote animo tanquam agro fertili, ubi et semen multiplicetis, et pluviæ ingrati non sitis. Commendavimus hesterno die titulum ujus, sed propter renovandam intentionem vestram, et his intimandum qui heri absentes fuerunt, breviter commemoramus, quod recolant qui audierunt, audiant qui nescierunt. Filiorum Jonadab Psalmus est; quod nomen interpretatur, Domini spontaneus : quoniam spontanea, hoc est, bona, pura, sincera et perfecta voluntate, non ficto corde Domino serviendum est : quod etiam illud indicat, ubi dictum est : « Voluntarie sacrificabo

» tibi[1]. » Filiis hujus, id est, filiis obedientiæ cantatur Psalmus, et his qui primi captivi ducti sunt, ut agnoscatur hic gemitus noster, et sufficiat diei malitia sua[2]. Jam enim, si superbi deseruimus, vel fatigati redeamus. Nec rediri nisi per gratiam potest. Gratia, gratis data est. Nam nisi gratis esset, gratia non esset. Porro autem si propterea gratia est, quia gratis est; nihil tuum præcessit, ut acciperes. Nam si aliqua bona opera tua præcesserunt, pretium accepisti, non gratis : pretium autem quod nobis debebatur, supplicium est. Quod ergo liberamur, non nostris meritis, sed illius gratia est. Illum ergo laudemus : illi totum quod sumus, et quod salvi efficimur, debeamus. Ad quod conclusit, cum multa dixisset, dicens : « Domine, memorabor justitiæ tuæ solius[3]. » Ad istum versum conclusa est hesterna tractatio. Primi ergo captivi, id est, pertinentes ad primum hominem : propter hoc enim captivi, propter primum hominem, in quo omnes morimur : « Quia non prius quod spiritale est, sed quod » animale, postea spiritale[4] : » Propter primum hominem primi captivi : propter secundum hominem secundi redempti. Nam et ipsa redemptio clamat captivitatem nostram. Unde enim redempti, si non antea captivi? Et eam captivitatem expressius ab Apostolo insinuatam ex Epistola ejus verba quædam commemorantes, insinuavimus, et repetimus : « Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem » in lege peccati, quæ est in membris meis[5]. » Ipsa est prima captivitas nostra, qua concupiscit adversus spiritum caro[6]. Venit autem hoc de pœna peccati, ut homo adversus se ipsum divideretur, qui uni subditus esse noluit. Nihil enim tam expedit animæ quam obedire. Et si expe-

[1] Psal. LIII, 8. — [2] Matth. VI, 34. — [3] Psal. LXX, 16. — [4] I Cor. XV, 46. — [5] Rom. VII, 23. — [6] Gal. V, 17.

dit animæ obedire in servo ut obediat domino, in filio ut obediat patri, in uxore ut obediat viro ; quanto magis in homine ut obediat Deo? Expertus ergo malum Adam, omnis autem homo Adam, sicut in his qui crediderunt omnis homo Christus, quia membra sunt Christi : expertus ergo malum, quod non debuit experiri, si crederet dicenti, « Noli tangere [1] : » expertus ergo malum, postea saltem obtemperet præceptis medici ut surgat, qui noluit credere medico ut non ægrotaret. Nam et sano bonus et fidelis medicus dat præceptum, ne sit illi necessarius. « Non » est enim sanis necessarius medicus, sed male habenti» bus [2]. » Boni autem amici medici, qui nolunt vendere artem suam, et plus gaudent ad sanos quam ad ægrotos, dant quædam præcepta sanis, quæ observando in ægritudinem non cadant. Porro autem illi si præcepta contempserint, et in ægritudinem inciderint, supplicant medico : quem contempserunt sani, rogant ægroti. Utinam saltem rogent, ne per febrem mente perdita et medicum cædant. Audistis modo, cum Evangelium legeretur, quemadmodum in illos dicta sit parabola. Mentis sanæ erant qui dixerunt : « Hic est hæres, venite, occidamus eum, et » nostra erit hæreditas [3]? » Utique non : puta qui occiderunt filium, et patrem occisuri erant ; hoc est mentem sanam non habere. Postremo ecce quia occiderunt filium : resurrexit filius, et lapis reprobatus ab ædificantibus factus est in caput anguli [4]. Offenderunt in illum, et conquassati sunt : veniet super eos, et conteret eos. Sed non ita iste qui cantat in Psalmo, et dicit : « Introibo in potentiam » Domini : » non meam, sed, « Domini. Domine, memo» rabor justitiæ tuæ solius. » Nullam meam agnosco, solius tuæ justitiæ memorabor. A te habeo quidquid boni

[1] Gen. II, 17. — [2] Matth. IX, 12. — [3] Id. XXI, 38. — [4] Psal. CXVII, 22.

habeo : quidquid autem mali habeo, a me habeo. Non meritis supplicium reddidisti, sed gratiam gratis impertisti. Tuæ itaque solius justitiæ memorabor.

II. « Deus, docuisti me ex juventute mea[1]. » Quid me docuisti? Quia tuæ solius justitiæ memorari debeo. Considerans enim vitam præteritam meam, video quid mihi debebatur, et quid acceperim pro eo quod mihi debebatur. Debebatur pœna, reddita est gratia : debebatur gehenna, data est vita æterna. « Deus, docuisti me ex juventute mea. » Ex ipso initio fidei meæ, qua me innovasti, docuisti me nihil in me præcessisse, unde mihi dicerem deberi quod dedisti. Quis enim convertitur ad Deum nisi ab iniquitate? quis redimitur nisi a captivitate? quis autem potest dicere injustam fuisse captivitatem suam, quando deseruit imperatorem et defecit ad desertorem? imperator enim Deus, desertor diabolus : præceptum dedit imperator, fraudem suggessit desertor[2] : ubi aures tuæ inter præceptionem et deceptionem, melior-ne diabolus quam Deus? melior qui defecit, quam qui te fecit? Credidisti quod promisit diabolus, et invenisti quod minatus est Deus. Jam ergo ex captivitate liberatus, adhuc tamen in spe, nondum in re, ambulans per fidem, nondum per speciem : « Deus, inquit, docuisti me ex juventute mea. » Ex quo conversus sum ad te, innovatus a te qui factus a te, recreatus qui creatus, reformatus qui formatus : ex quo conversus sum, didici merita mea nulla præcessisse, sed gratiam tuam mihi gratis venisse, ut memorarer justitiæ tuæ solius.

III. Quid deinde post juventutem? quoniam « Docuisti » me, inquit, ex juventute mea : quid post juventutem? In ipsa enim prima conversione tua didicisti, quod ante conversionem justus non fuisti, sed præcessit iniquitas, ut expulsa iniquitate succederet charitas; et renovatus in no-

[1] Psal. LXX, 17. — [2] Gen. II, 17, et III, 1.

vum hominem spe duntaxat, nondum re, didicisti quod nihil tui boni præcesserat, et gratia Dei conversus es ad Deum : jam forte ex quo conversus es, habebis aliquid tuum, et de viribus tuis præsumere debes? Quemadmodum solent homines dicere : Jam dimitte, opus erat ut viam ostenderes, sufficit, ambulabo viam. Et ille qui tibi viam ostendit : Ne forte vis ut deducam te? Tu autem si superbis, Absit, sufficit, ambulabo viam : Dimitteris, et per infirmitatem iterum aberrabis. Bonum erat tibi ut deduceret te, qui prius in via collocavit te. Cæterum nisi et ipse ducat, rursus errabis : dic illi ergo : « Deduc me, » Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua[1]. » Quod autem viam ingressus es, juventus est, ipsa renovatio et initium fidei. Antea enim ambulabas per vias tuas vagabundus, errans per sylvosa, per aspera, laceratus omnibus membris, patriam quærebas, hoc est, stabilitatem quamdam spiritus tui, ubi diceres : Bene est; et securus diceres, quietus ab omni molestia, ab omni tentatione, ab omni postremo captivitate : et non inveniebas. Quid dicam? Venit ad te qui tibi ostenderet viam? Venit ad te ipsa via, et constitutus es in ea nullis tuis meritis præcedentibus, quoniam utique errabas. Quid, ex quo ingressus es, jam regis te? jam ille qui viam docuit te, dimittit te? Non, inquit : « Docuisti me ex juventute mea ; et usque » nunc annuntiabo mirabilia tua. » Mirabile est enim quod adhuc facis, ut regas me, qui in via posuisti me : et hæc sunt mirabilia tua. Quæ sunt putas mirabilia Dei? Quid mirabilius inter Dei mirabilia, quam mortuos suscitare? Numquidnam ego mortuus sum, inquis? Si mortuus non esses, non diceretur, tibi : « Surge qui dormis, et » exurge a mortuis, et illuminabit te Christus[2]. » Mortui sunt omnes infideles, omnes iniqui, corpore vivunt,

[1] Psal. LXXXV, 11. — [2] Ephes. V, 14.

sed corde extincti sunt. Qui autem suscitat mortuum secundum corpus, reddit eum luci huic videndæ, et huic aëri ducendo : non autem suscitator ejus ipse illi lux et aër est; incipit videre, quemadmodum videbat antea. Anima non sic exsuscitatur. Anima enim exsuscitatur a Deo: quamquam et corpus exsuscitetur a Deo : sed Deus quando exsuscitat corpus, mundo reddit; quando exsuscitat animam, sibi reddit. Si recedat aër mundi istius, moritur corpus : si recedat Deus, moritur anima. Cum ergo animam suscitat Deus, nisi adsit qui suscitavit, suscitata non vivit. Non enim suscitat, et dimittit ut vivat sibi : sicut Lazarus quando resuscitatus est quatriduanus mortuus, suscitatus est corpore per Domini corporalem præsentiam. Accessit enim corporaliter ad sepulcrum, clamavit: « Lazare, veni foras : » et surrexit Lazarus, processit de sepulcro ligatus, deinde solutus discessit [1]. Resuscitatus est Domino præsente, sed vixit et Domino absente. Quanquam eum Dominus corporaliter resuscitasset, quantum ad visibilia pertinet : cæterum præsentia majestatis suæ illum suscitavit, qua præsentia nusquam recedit. Interim tamen ad præsentiam visibilem Dominus suscitavit Lazarum; discessit de ipsa civitate Dominus, vel de illo loco, numquid Lazarus non vixit? Non sic anima suscitatur : suscitat illam Deus, moritur si discesserit Deus. Dicam enim audacter, fratres, sed tamen verum. Duæ vitæ sunt, una corporis, altera animæ : sicut vita corporis anima, sic vita animæ Deus : quomodo si anima deserat, moritur corpus; sic anima moritur, si deserat Deus. Ipsa est ergo gratia ejus, ut suscitet, et sit nobiscum. Quod ergo nos suscitat a morte nostra præterita, et innovat quodam modo vitam nostram, dicimus ei : « Deus, docuisti me ex juventute » mea. » Quia vero non recedit ab eis quos suscitat, ne

[1] Joan. xi, 41-44.

cum recesserit moriantur, dicimus ei : « Et usque nunc » annuntiabo mirabilia tua : » quia cum mecum es vivo, et animæ meæ vita tu es, quæ morietur si dimittatur sibi. Ergo dum adest vita mea , hoc est, Deus meus, « Usque » nunc : » quid postea ?

IV. « Et usque in senectam et senium[1]. » Duo ista nomina senectutis sunt, et discernuntur a Græcis. Gravitas enim post juventutem aliud nomen habet apud Græcos, et post ipsam gravitatem veniens ultima ætas aliud nomen habet : nam πρεσβύτης dicitur gravis, et γέρων senex. Quia vero in latina lingua duorum istorum nominum distinctio deficit, de senectute ambo sunt posita, senecta et senium : scitis autem esse duas ætates. « Docuisti me gra» tiam tuam a juventute mea; et usque nunc, » post juventutem meam, « Annuntiabo mirabilia tua , » quia mecum es ut non moriar, qui venisti ut surgam : « Et » usque in senectam, et senium , » id est, usque ad ultimum meum, nisi mecum fueris, non erit aliquid meriti mei; gratia tua semper perseveret mecum. Hoc diceret etiam unus homo, tu, ille, ego : quia vero vox ista unius cujusdam magni hominis est, hoc est, ipsius unitatis, vox est enim Ecclesiæ; quæramus juventutem Ecclesiæ. Quando venit Christus, crucifixus est, mortuus est, surrexit, vocavit gentes, cœperunt converti, facti sunt Martyres fortes in Christo, fusus est sanguis fidelis, surrexit seges Ecclesiæ : hæc juventus. Progredientibus autem temporibus confiteatur Ecclesia, dicat : « Usque » nunc annuntiabo mirabilia tua. » Non tantum in juventute, quando Paulus, quando Petrus, quando primi Apostoli nuntiaverunt : procedente etiam ætate ego ipse, id est, unitas tua, membra tua, corpus tuum, « Annuntiabo » mirabilia tua. » Quid postea? « Et usque ad senectam

[1] Psal. LXX, 18.

» et senium, annuntiabo mirabilia tua : » usque in finem sæculi erit hic Ecclesia. Si enim non hic futura est usque in finem sæculi; quibus Dominus dixit : « Ecce ego vo» biscum sum omnibus diebus usque in consummationem » sæculi [1] ? » Quare ista oportebat ut dicerentur in Scripturis? Quia futuri erant inimici christianæ fidei qui dicerent : Ad parvum tempus sunt Christiani, postea peribunt, et redibunt idola, rediet quod erat antea [2]. Quandiu erunt Christiani? « Usque ad senectam et senium : » id est, usque in finem sæculi. Tu cum expectas miser infidelis ut transeant Christiani, transis tu sine Christianis : et Christiani usque in finem sæculi permanebunt; et tu per infidelitatem tuam, cum finieris brevem vitam tuam, qua fronte exies ad Judicem, quem cum viveres blasphemasti? Ergo « A juventute mea, et usque nunc, et usque » ad senectam et senium, Domine, ne derelinquas me. » Non, quomodo dicunt inimici mei, usque ad tempus erit. « Ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum » generationi omni superventuræ. » Et brachium Domini cui revelatum est [3] ? Brachium Domini, Christus. Noli ergo derelinquere me : non gaudeant qui dicunt : Usque ad certum tempus erunt Christiani. Sint qui annuntient brachium tuum. Cui « Generationi omni superventuræ. » Si ergo omni generationi superventuræ, usque in finem sæculi : finito enim sæculo, jam nulla superveniet generatio.

V. « Potentiam tuam et justitiam tuam [4]. » Hoc est, annuntiem generationi omni superventuræ brachium tuum. Et quid præstitit brachium unum? Liberationem nostram gratuitam. Hoc ergo annuntiem, ipsam gratiam omni generationi superventuræ : dicam omni homini nascituro :

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Vide Enarrationem in Psalmum XL, n. 1, et notam ad calcem voluminis CXV, — [3] Isaï. LIII, 1. — [4] Psal. LXX, 19.

Nihil es per te, Deum invoca, tua peccata sunt, merita Dei sunt : supplicium tibi debetur, et cum præmium venerit, sua dona coronabit, non merita tua. Dicam omni generationi superventuræ : De captivitate venisti, ad Adam pertinebas. Dicam hoc omni generationi superventuræ, nullas vires meas, nullam justitiam meam ; sed, « Potentiam tuam et justitiam tuam, Deus, usque in altissima » quæ fecisti magnalia. Potentiam tuam et justitiam tuam, » usquequo? usque ad carnem et sanguinem? Imo, « Usque ad altissima quæ fecisti magnalia. » In altis cœli sunt, in altis Angeli sunt, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates : tibi debent quod sunt, tibi debent quod vivunt, tibi debent quod juste vivunt, tibi debent quod beate vivunt. « Potentiam tuam et justitiam tuam, » usquequo? « Usque in altissima quæ fecisti magnalia. » Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat Angelus antequam fieret? quid est Angelus, si deserat qui creavit? Ergo « Potentiam tuam et justitiam tuam, usque » in altissima quæ fecisti magnalia. »

VI. Et homo se extollit : et ut pertineat ad primam captivitatem, audit serpentem suggerentem : « Gustate et » eritis sicut dii[1]. » Homines sicut dii! « Deus, quis similis » tibi? » Non in abysso, non in inferno, non in terra, non in cœlo : omnia enim tu fecisti. Quid contendit opus cum artifice? « Deus, quis similis tibi? » Ego autem, ait Adam miser, et in Adam omnis homo, cum volo esse perverse similis tibi, ecce quid factus sum, ut de captivitate ad te clamem : cui bene erat sub rege bono, captivus factus sum sub meo seductore; et clamo ad te, quia cecidi abs te. Et unde abs te cecidi? Cum quæro esse perverse similis tibi. Quid enim? Deus nonne ad suam similitudinem nos

[1] Gen. III, 5.

vocat? Nonne ipse est, qui dicit : « Diligite inimicos » vestros; orate pro eis qui vos persequuntur : benefacite » is qui vos oderunt? » Hæc dicens, ad similitudinem Dei nos hortatur. Denique quid adjungit? « Ut sitis, inquit, » filii Patris vestri qui in cœlis est. » Quid enim ipse facit? » Hoc facit certe : « Qui solem suum oriri facit super » bonos et malos, et pluit super justos et injustos[1]. » Qui ergo bene vult inimico suo, Deo similis est : nec ista superbia, sed obedientia est. Quare? Quia ad imaginem Dei facti sumus. « Faciamus, inquit, hominem ad ima» ginem et similitudinem nostram[2]. » Non ergo aliquid alienum est, si imaginem Dei tenemus in nobis : utinam eam per superbiam non amittamus! Sed quid est, per superbiam velle esse similem Deo? quid putamus, ut exclamaret captivus : « Domine, quis similis tibi? » quæ est ista perversa similitudo? Audite, et intelligite, si potestis : credimus autem quia ipse qui nos posuit hæc vobis dicere, dabit vobis etiam posse et intelligere. Deus nullo indiget bono, et ipse est summum bonum, et ab ipso est omne bonum. Ut ergo boni simus, Deo indigemus : ut bonus sit Deus, nobis non indiget ; nec nobis tantum, sed « Usque ad altissima quæ fecit magnalia, » nec ipsis cœlestibus, nec supercœlestibus, nec cœlo cœli quod dicitur, indiget Deus, ut aut melior sit, aut potentior, aut beatior. Quid enim esset quidquid aliud est, nisi ipse fecisset? Quo ergo eget abs te qui erat ante te, et tam potens erat, ut cum tu non esses, faceret te? Numquid quomodo parentes faciunt filios? Per quamdam concupiscentiam carnalem generant, potius quam creant : istis enim generantibus, Deus creat. Nam si tu ita creas, dic quid tua mulier paritura est. Quid dicam, Tu dic? Ipsa dicat, quæ quod portat ignorat. Generant tamen ho-

[1] Matth. v, 45. — [2] Gen. I, 26.

mines filios, et ad solatium suum, et ad subsidium senectutis. Numquid ideo creavit hæc omnia Deus, a quibus senex adjuvaretur? Novit ergo Deus quod creat, et quale sit per ejus bonitatem, et quale futurum sit per propriam voluntatem; novit Deus et ordinavit omnia. Ut autem homo sit aliquid, convertit se ad illum a quo creatus est. Recedendo enim frigescit, accedendo fervescit; recedendo tenebrescit; accedendo clarescit. A quo enim habet ut sit, apud illum habet ut ei bene sit. Denique filius minor, qui voluit in sua potestate habere substantiam suam, quæ illi apud patrem optime servabatur, factus suæ potestatis, profectus est in regionem longinquam, hæsit principi malo, porcos pavit; fame correctus est, qui saturitate superbus abscesserat[1]. Ergo quisquis ita vult esse similis Deo, ut ad illum stet, fortitudinemque suam, sicut scriptum est, ad illum custodiat[2], non ab illo recedat; ei cohærendo signetur tanquam ex annulo cera, illi affixus habeat imaginem ejus, faciens quod dictum est: « Mihi adhærere » Deo bonum est[3]; » vere custodit similitudinem et imaginem ad quam factus est. Porro autem si perverse voluerit imitari Deum, ut quomodo Deus non habet a quo formetur, non habet a quo regatur, sic ipse velit sua potestate uti, ut quomodo Deus, nullo formante, nullo regente vivat; quid restat, fratres, nisi ut recedens ab ejus calore torpescat, recedens a veritate vanescat, recedens ab eo quod summe atque incommutabiliter est, in deterius mutatus deficiat.

VII. Hoc diabolus fecit: imitari Deum voluit, sed perverse; non esse sub illius potestate, sed habere contra illum potestatem. Homo autem positus sub præcepto, audivit a Domino Deo: « Noli tangere[4]. » Quid? Hanc arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona est, quare non

[1] Luc. xv, 22. — [2] Psal. LVIII, 10. — [3] Id. LXXII, 28. — [4] Gen. II, 17.

tango? si mala est, quid facit in paradiso? Prorsus ideo est in paradiso, quia bona est : sed nolo tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem. Servi ad hoc, serve; sed noli male, serve. Serve, audi prius Domini jussum, et tunc jubentis disce consilium. Bona est arbor; nolo tangas. Quare? Quia Dominus sum, et servus es. Hæc tota causa est. Si parva est, dedignaris esse servus? Quid autem tibi expedit, nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Domino, nisi fueris sub præcepto? Porro si expedit tibi esse sub Domino, et sub præcepto, quid tibi jussurus erat Deus? Aliquid enim quærit abs te? Offer mihi sacrificium, dicturus est tibi? Nonne ipse fecit omnia, in quibus et te fecit? Obsequere mihi, dicturus est tibi; sive ad lectum, cum requiesco; sive ad mensam, cum me reficio : sive ad balneas, cum lavo? Quia ergo nullo abs te indiget Deus, nihil tibi debuit jubere? Si autem debuit aliquid jubere, ut te, quod tibi expedit, sentires esse sub Domino, ab aliqua re prohibendus eras; non propter illius arboris malitiam, sed propter tuam obedientiam. Non potuit Deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientiæ, nisi cum prohibuit ab ea re, quæ non erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmam; sola ibi inobedientia invenit pœnam. Bonum est; nolo tangas. Non enim non tangendo moriturus es. Numquid qui hinc prohibuit, alia subtraxit? Nonne est paradisus fructuosis plenus arboribus? Quid tibi deest? Hoc nolo tangas, hinc nolo gustes. Bonum est, sed obedientia melior est. Proinde cum tetigeris, numquid arbor illa malum erit, ut moriaris? Sed inobedientia te subjecit morti, quia prohibita tetigisti. Ideo arbor illa appellata est scientiæ dignoscendi boni et mali[1], non quia inde talia quasi poma pendebant; sed quidquid esset arbor illa, cujuslibet pomi, cujuslibet

[1] Gen. II, 17.

fructus esset, ideo sic vocata est, quia homo qui nollet bonum a malo discernere per præceptum, discreturus erat experimentum; ut tangendo vetitum, inveniret supplicium. Quare autem tetigit, fratres mei? Quid illi deerat? Dicatur mihi, quid illi deerat in paradiso constituto, in media opulentia, mediisque deliciis, cui magnæ deliciæ erant ipsa visio Dei, cujus faciem quasi inimici timuit post peccatum? Quid illi deerat, ut tangeret, nisi quia sua potestate uti voluit, præceptum rumpere delectavit; ut nullo sibi dominante fieret sicut Deus, quia Deo nullus utique dominatur? Male vagus, male præsumens, futurus mortuus, recedendo a via justitiæ! ecce solvit præceptum, excussit a cervice jugum disciplinæ, habenas regiminis exaltante animositate disrupit; ubi est nunc? Certe captivus clamat: « Domine, quis similis tibi? » Volui esse perverse similis tibi, et factus sum similis pecori. Sub tua dominatione, sub tuo præcepto vere similis eram : sed « Homo in honore positus non intellexit, comparatus est jumentis insensatis, et similis factus est illis[1]. » Jam de similitudine jumentorum clama sero, et dic : « Deus, quis similis tibi? »

VIII. « Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas[2]! » Merito, superbe serve. Voluisti enim perverse esse similis Domino tuo, qui factus eras ad imaginem Domini tui. Bene tibi velles ut esset recedenti ab illo bono? Prorsus dicit tibi Deus : Si recedis a me, et bene est tibi, ego non sum bonum tuum. Proinde si ille bonus, et sume bonus, et de se sibi bonus, et nullo alieno bono bonus, et ipse nostrum summum bonum; recedendo inde, quid eris, nisi malus? Item, si ipse est beatitudo nostra, quid erit recedenti, nisi miseria? Redi ergo post miseriam, et

[1] Psal. XLVIII, 13. — [2] Id. LXX, 20.

die : « Domine, quis similis tibi? Quantas ostendisti mihi » tribulationes multas et malas! »

IX. Sed disciplina fuit; admonitio, non desertio. Denique gratias agens quid dicit? « Et conversus vivificasti » me, et de abyssis terræ iterum reduxisti me[1]. » Quando enim antea? quid est hoc, iterum? Cecidisti ab altitudine, o homo, mancipium inobediens, superbe adversus Dominum, cecidisti! Factum est in te : « Omnis qui se exaltat, » humiliabitur : » fiat in te, « Omnis qui se humiliat, » exaltabitur[2].» Redi de profundo. Redeo, inquit; redeo, agnosco : « Deus, qui similis tibi? Quantas ostendisti mihi » tribulationes multas et malas! Et conversus vivificasti » me, et de abyssis terræ iterum reduxisti me. » Intelligimus, audio. Reduxisti enim de abyssis terræ; reduxisti a profunditate et submersione peccati. Sed quare, « Ite- » rum? » Quando jam factum erat? Sequamur, ne forte posteriora Psalmi ipsius exponant nobis, quod hic nondum intelligimus, quid dixerit, « Iterum. » Ergo audiamus : « Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas! » Et conversus vivificasti me, et de abyssis terræ iterum » reduxisti me. » Quid deinde? « Multiplicasti justitiam » tuam, et conversus consolatus es me, et de abyssis terræ » iterum reduxisti me[3].» Ecce alterum « iterum.» Si hoc « iterum » solvere laboramus semel positum, quis poterit solvere geminatum? Jam ipsum « iterum » geminatio est, et rursum positum est « iterum. » Adsit ille a quo gratia, adsit et brachium quod annuntiamus omni generationi superventuræ; adsit ipse, et tanquam clave crucis suæ clausum sacramentum aperiat. Neque enim frustra, illo crucifixo, velum templi medium scissum est[4], nisi quia per ipsius passionem omnium mysteriorum secreta patuerunt.

[1] Psal. LXX, 20. — [2] Luc. XIV, 11. — [3] Psal. LXX, 21. — [4] Matth. XXVII, 51.

Adsit ergo ipse transeuntibus ad eum; auferatur velamen[1]: dicat nobis Dominus noster et Salvator Jesus Christus, quare talis vox Prophetæ præmissa est : « Ostendisti mihi » tribulationes multas et malas; et conversus vivificasti » me, et de abyssis terræ iterum reduxisti me. » En hoc primum positum est « iterum : » videamus quid hoc sit, et inveniemus quare alterum « Iterum. »

X. Quid est Christus? « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc » erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta » sunt, et sine ipso factum est nihil.» Grande hoc! magnum hoc! Tu quid, captive? Ubi jaces? In carne, sub morte. Quis ergo ille? quis tu? Et quid ille postea? propter quem? Quis ille, nisi quod dictum est : « Verbum?» Quod Verbum? Ne forte sonat et transit? Verbum Deus apud Deum; Verbum per quod facta sunt omnia. Quid propter te? « Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[2]. » Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis om» nibus tradidit illum; quomodo non et cum illo om» nia nobis donavit[3]? » Ecce quid, quis, propter quem. Filius Dei caro propter peccatorem, propter iniquum, propter desertorem, propter superbum, propter perversum Dei sui imitatorem ! Factus ille quod tu, filius hominis, ut nos efficeremur filii Dei! Caro factus : unde caro? Ex Maria virgine[4]. Unde Maria virgo? Ex Adam. Ergo ex illo primo captivo, et caro in Christo de massa captivitatis. Utquid hoc? Ad exemplum. Suscepit a te in quo moreretur pro te : suscepit a te quod offerret pro te, quo exemplo doceret te. Quid doceret te? Quia resurrecturus es. Unde enim crederes, nisi exemplum carnis præcederet assumptæ de massa mortis tuæ? Ergo in illo primo resurreximus :

[1] 2 Cor. III, 16. — [2] Joan. I, 1-3 et 14. — [3] Rom. VIII, 32. — [4] Luc. I, 7.

quia et Christus cum resurrexit, nos resurreximus. Non enim Verbum mortuum est, et resurrexit : sed in Verbo caro mortua est, et resurrexit. Ibi mortuus est Christus, ubi es tu moriturus : et ibi resurrexit Christus, ubi es tu resurrecturus. Exemplo suo docuit quid non timeres, quid sperares. Timebas mortem, mortuus est : desperebas resurrectionem, resurrexit. Sed dicis mihi : Ille resurrexit, numquid ego? Sed resurrexit in eo quod pro te accepit ex te. Ergo natura tua in illo præcessit te ; et quod sumptum est ex te, ascendit ante te : ibi ergo et tu ascendisti. Ascendit ergo ille prior, et in illo nos : quia caro illa de genere humano. Ergo et illo resurgente, reducti sumus ex abyssis terræ. Cum itaque resurrexit Christus, « De abyssis terræ reduxisti » me. » Cum vero credimus in Christum, « De abyssis » terræ iterum reduxisti me. » Ecce unum « iterum. » Audi impleri ab Apostolo : « Si ergo resurrexistis cum » Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in » dextera Dei sedens ; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram[1]. » Præcessit ergo ille : jam resurreximus et nos, sed adhuc in spe. Audi hoc idem apostolum Paulum dicentem : « Et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adop- » tionem expectantes redemptionem corporis nostri. » Adhuc ingemiscis, adhuc expectas. Quid ergo est quod tibi præstitit Christus? Audi quod sequitur : « Spe enim salvi » facti sumus : spes autem quæ videtur, non est spes. » Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non » videmus speramus, per patientiam expectamus[2]. » Reducti ergo sumus iterum ab abyssis spe. Quare, iterum? Quia jam Christus præcesserat. Sed quia resurgemus in re ; modo enim spe vivimus, modo secundum fidem ambulamus ; reducti sumus ab abyssis terræ, credendo in eum qui ante nos resurrexit ab abyssis terræ : resuscitata

[1] Coloss. III, 1. — [2] Rom. VIII, 23-25.

est anima nostra ab iniquitate infidelitatis, et facta est in nobis quasi prima resurrectio per fidem. Sed si sola erit, ubi est quod Apostolus ait :« Adoptionem expectantes re- » demptionem corporis nostri? » Ubi est quod illo loco dixit : « Corpus mortuum est propter peccatum ; spiritus » vita est propter justitiam? Si autem qui suscitavit Chris- » tum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Jesum » Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora ves- » tra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis[1]. » Ergo jam resurreximus mente, fide, spe, charitate : sed restat ut resurgamus corpore. Audisti unum «Iterum, » audisti alterum « Iterum : » unum « Iterum, » propter Christum præcedentem; et alterum, sed adhuc spe, quod restat in re. « Multiplicasti justitiam tuam : » jam in credentibus, jam in illis qui primo resurrexerunt in spe. « Multiplicasti » justitiam tuam. » Ad ipsam justitiam pertinet et flagellum : « Quia tempus est ut judicium incipiat a domo Dei,» ait Petrus, id est, a sanctis ejus. « Flagellat autem omnem » filium quem recipit[2]. Multiplicasti justitiam tuam : » quia jam nec filiis pepercisti; sed quibus hæreditatem æternam servabas, disciplina non deseruisti. « Multiplicasti » justitiam tuam, et conversus consolatus es me : » et propter corpus in fine resurrecturum,« Et de abyssis terræ » iterum reduxisti me. »

XI. « Etenim ego confitebor tibi in vasis Psalmi verita- » tem tuam[3]. » Vasa Psalmi, psalterium. Sed quid est psalterium? Organum ligneum cum chordis. Quid significat? Interest aliquid inter ipsum et citharam : interesse dicunt qui norunt, eo quod concavum illud lignum cui chordæ supertenduntur ut resonent, in superiore parte habet psalterium, cithara in inferiore. Et quia spiritus de-

[1] Rom. VIII, 10, 11. — [2] 1 Petr. IV, 17, Prov. III, 12, et Hebr. XII, 6. — [3] Psal. LXX, 22.

super, caro de terra; significari videtur per psalterium spiritus, per citharam caro. Et quia duas dixerat reductiones nostras ab abyssis terræ, unam secundum spiritum in spe, alteram secundum corpus in re; audi eas duas : « Etenim ego confitebor tibi in vasis Psalmi veritatem » tuam. » Hoc secundum spiritum : quid de corpore? « Psallam tibi in cithara, sanctus Israël. »

XII. Iterum hoc audi, propter ipsum « Iterum » et « Iterum. Exultabunt labia mea, cum psallam tibi[1]. » Quia labia solent dici et interioris hominis et exterioris, incertum est quomodo posita sint labia : sequitur ergo : « Et anima mea quam redemisti. » Ergo de labiis interioribus salvati in spe, reducti ab abyssis terræ in fide et charitate, expectantes tamen adhuc redemptionem corporis nostri[2], quid dicimus? Jam dixit : « Et anima mea » quam redemisti. » Sed ne solam animam redemptam putares, in qua nunc audisti unum « Iterum. Adhuc au- » tem, » inquit : quid adhuc? « Adhuc autem et lingua » mea : » ergo jam lingua corporis : « Tota die meditabi- » tur justitiam tuam[3] : » id est, in æternitate sine fine. Sed quando hoc? Jam in fine sæculi, resurrectione corporis et immutatione in angelicum statum. Unde hoc probatur, quia de fine dicitur : « Adhuc autem et lingua » mea tota die meditabitur justitiam tuam? Cum confusi » fuerint, et erubuerint, qui quærunt mala mihi. » Quando confundentur, quando erubescent, nisi in fine sæculi? Duobus enim modis confundentur, aut cum credent in Christum, aut cum venerit Christus. Nam quandiu hic est Ecclesia, quandiu gemit triticum inter paleas, quandiu gemunt spicæ inter zizania[4], quandiu gemunt vasa misericordiæ inter vasa iræ facta in contumeliam[5], quandiu gemit lilium

[1] Psal. LXX, 23. — [2] Rom. VIII, 23. — [3] Psal. LXX, 24. — [4] Matth. III, 12, et XIII, 30. — [5] 2 Tim. II, 20.

inter spinas, non deerunt inimici qui dicant : « Quando » morietur et peribit nomen ejus[1] ? » Id est, Ecce veniet tempus ut finiantur, et non sint Christiani : sicut cœperunt ex aliquo tempore, ita usque ad certum tempus erunt. Sed cum ista dicunt, et sine fine moriuntur, et permanet Ecclesia, prædicans brachium Domini omni generationi superventuræ. Veniet et ipse ultimus in claritate sua, resurgent omnes mortui, quisque cum causa sua : separabuntur boni ad dexteram, mali autem ad sinistram ; et confundentur qui insultabant, erubescent qui garriebant : et sic lingua mea post resurrectionem meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam, « Cum confusi » fuerint, et erubuerint, qui quærunt mihi mala. »

ENARRATIO[2]

IN PSALMUM LXXI.

I. « In Salomonem » quidem Psalmi hujus titulus prænotatur : sed hæc in eo dicuntur, quæ non possint illi Salomoni regi Israël secundum carnem, juxta ea quæ de illo sancta Scriptura loquitur, convenire : Domino autem Christo aptissime possunt. Unde intelligitur etiam ipsum vocabulum Salomonis ad figuratam significationem adhibitum, ut in eo Christus accipiatur. Salomon quippe interpretatur Pacificus : ac per hoc, tale vocabulum illi verissime atque optime congruit, per quem mediatorem ex inimicis, accepta remissione peccatorum, reconciliamur Deo. « Etenim cum inimici essemus, reconciliati sumus » Deo per mortem Filii ejus[3]. » Idem ipse est ille pacifi-

[1] Matth. xxv, 33. — [2] Dictata anno Christi 415, ex Epistola CLXIX ad Evodium n. 1. — [3] Rom. v, 10.

cus, « Qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriæ solvens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos conderet in se in unum novum hominem, faciens pacem : et veniens evangelizavit pacem iis qui longe, et pacem iis qui prope[1]. » Ipse in Evangelio dicit : « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis[2]. Et multis aliis testimoniis Dominus Christus pacificus esset monstratur : non secundum pacem, quam novit et quærit hic mundus ; sed illam pacem, de qua dicitur apud Prophetam : « Dabo eis solatium verum, pacem super pacem[3] : » cum scilicet paci reconciliationis additur pax immortalitatis. Nam post omnia reddita, quæ promisit Deus, novissimam pacem nos expectare debere, qua cum Deo vivamus in æternum, idem Propheta ostendit, ubi ait : « Domine, Deus noster, pacem da nobis, omnia enim dedisti nobis[4]. » Pax erit plane illa perfecta, « Quando novissima inimica destruetur mors[5]. » Et in quo erit hoc, nisi in pacifico illo reconciliatore nostro ? « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic et in Christo omnes vivificabuntur[6]. » Quoniam ergo invenimus verum Salomonem, hoc est, verum pacificum : quid deinde Psalmus ipse de illo doceat, attendamus.

II. « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis[7]. » Dominus ipse in Evangelio dicit : « Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio[8] : » hoc est ergo, « Deus, judicium tuum regi da. » Qui rex, etiam filius est regis : quia et Deus Pater utique rex est. Ita scriptum est, quod rex fecit nuptias filio suo[9]. More autem Scripturæ idem repetitur. Nam quod dixit :

[1] Ephes. II, 14, etc. — [2] Joan. XIV, 27. — [3] Isaï. LVII, 19, juxta LXX. — [4] Id. XXVI, 12, juxta LXX. — [5] I Cor. XV, 26. — [6] Ibid. 22. — [7] Psal. LXXI, 2. — [8] Joan. V, 22. — [9] Matth. XXII, 2.

« Judicium tuum; » hoc aliter dixit : « Justitiam tuam : » et quod dixit : « Regi; » hoc aliter dixit, « Filio regis : » sicut est illud : « Qui habitat in cœlis, irridebit eos, et » Dominus subsannabit eos[1]. » Quod est, « Qui habitat in » cœlis; » hoc est, « Et Dominus : » et quod est, « Ir- » ridebit eos; » hoc est, « Subsannabit eos. » Et, « Cœli » enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat » firmamentum[2]. » Cœli repetiti sunt nomine firmamenti : et quod dictum est : « Gloriam Dei; » repetitum est, « Opera manuum ejus : » et quod dictum est, « Enar- » rant; » repetitum est, « Annuntiat. » Istæ autem repetitiones multum eloquia divina commendant, sive eadem verba, sive aliis verbis eadem sententia repetatur : et maxime reperiuntur in Psalmis, et in eo genere sermonis, quo animi est movendus affectus.

III. Deinde sequitur : « Judicare populum tuum in » justitia, et pauperes tuos in judicio[3]. » Rex Pater regi Filio ad quam rem dedit judicium suum et justitiam suam satis ostenditur, cum dicit : « Judicare populum » tuum in justitia, » id est, ad judicandum populum tuum. Talis locutio est apud Salomonem : « Proverbia » Salomonis, filii David, scire sapientiam et discipli- » nam[4] : » hoc est, Proverbia Salomonis, ad sciendam sapientiam et disciplinam. Ita « Judicium tuum da, judi- » care populum tuum : » id est, judicium tuum da, ad judicandum populum tuum. Quod autem ait prius : « Po- » pulum tuum; » hoc ait posterius, « Pauperes tuos : » et quod ait prius, « In justitia; » hoc posterius, « In ju- » dicio : » more illo repetitionis. Ubi sane demonstrat populum Dei pauperem esse debere, id est, non superbum, sed humilem. « Beati enim pauperes spiritu, quo-

[1] Psal. II, 4. — [2] Id. XVIII, 2. — [3] Id. LXXI, 2. — [4] Prov. I, 1.

» niam ipsorum est regnum cœlorum[1]. » Qua paupertate etiam beatus Job pauper fuit, et antequam magnas illas terrenas divitias amisisset. Quod ideo commemorandum putavi, quoniam sunt quidam qui facilius omnia sua pauperibus distribuunt, quam ipsi pauperes Dei fiant. Inflati sunt enim jactantia, qua putant sibi esse tribuendum, non gratiæ Dei, quod bene vivunt : et ideo jam nec bene vivunt, quantacumque bona opera facere videantur. De suo quippe habere se putant, et gloriantur quasi non acceperint[2] : divites sui, non pauperes Dei; abundantes sibi, non egentes Deo. Sed ait Apostolus : « Si distribuero » omnia mea pauperibus, et tradidero corpus meum ut » ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi » prodest[3]. » Tanquam si diceret : « Si distribuero omnia mea pauperibus, et pauper Dei non fuero, nihil mihi prodest. « Charitas enim non inflatur[4] : » nec est vera Dei charitas in eo, qui ingratus est sancto Spiritui ejus, per quem diffunditur in cordibus nostris charitas ejus[5]. Et ideo tales non pertinent ad populum Dei, quia non sunt pauperes Dei. Pauperes quippe Dei dicunt : « Nos autem » non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui » ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis[6]. » Nam cum et in isto Psalmo, propter suscepti hominis sacramentum, quo Verbum caro factum est[7], dicatur Deo Patri regi, « Justitiam tuam da filio regis : » nolunt isti sibi dari justitiam, sed a semetipsis eam habere confidunt. « Ignorantes enim Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[8]. » Non sunt itaque, ut dixi, pauperes Dei, sed divites sui : quia non sunt humiles, sed superbi. Veniet vero ille judicare po-

[1] Matth. v, 3. — [2] I Cor. IV, 7. — [3] Id. XIII, 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Rom. v, 5. — [6] I Cor. II, 12. — [7] Joan. I, 14. — [8] Rom. x, 3.

pulum Dei in justitia, et pauperes Dei in judicio : et eo judicio discernet a divitibus eorum pauperes suos, sed quos paupertate sua fecit divites suos. Clamat ei quippe populus pauper : « Judica me, Deus, et discerne causam » meam de gente non sancta[1]. »

IV. Quod autem mutato verborum ordine, cum prius dixisset : « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam » filio regis, » prius ponens judicium, deinde justitiam ; prius justitiam posuit, deinde judicium, dicens : « Judi- » care populum tuum in justitia, et pauperes tuos in ju- » dicio : » magis ostendit judicium se appellasse justitiam, nihil interesse demonstrans quo ordine ponatur, cum idem significet. Solet enim dici judicium pravum quod injustum est : justitiam vero iniquam vel injustam dicere non solemus. Si enim prava, et injusta erit; nec justitia jam dicenda est. Proinde ponendo judicium atque justitiæ nomine repetendo, vel ponendo justitiam et eam judicii nomine repetendo; satis edocet proprie se appellare judicium quod pro justitia poni solet, id est, quod in male judicando intelligi non potest. Ubi enim Dominus dicit : « Nolite judicare personaliter, sed rectum judicium ju- » dicate[2] : » ostendit esse posse pravum judicium, cum dicit : « Rectum judicium judicate : » denique illud vetat; hoc præcipit. Cum vero sine ulla adjectione dicit judicium, continuo justum vult intelligi : sicut est quod ait : « Relinquitis graviora Legis, misericordiam et judi- » cium[3]. » Et illud quod Jeremias dicit : « Faciens divi- » tias suas non cum judicio[4]. » Non ait : Faciens divitias suas pravo injustove judicio, vel non cum judicio recto aut justo, sed, « Non cum judicio : » judicium non appellans, nisi quod rectum ac justum est.

[1] Psal. XLII, 1. — [2] Joan. VII, 24. — [3] Matth. XXIII, 23. — [4] Jerem. XVII, 11.

V. « Suscipiant montes pacem populo, et colles justi- » tiam. » Montes majores sunt, colles minores. Nimirum ergo hi sunt quos alius habet Psalmus, « Pusillos cum » magnis. Isti quippe montes exultaverunt sicut arietes, » et isti colles sicut agni ovium, in exitu Israël ex Ægypto[1], » id est, in populi Dei liberatione ab hujus sæculi servitute. Excellenti ergo sanctitate eminentes in Ecclesia, montes sunt, qui idonei sunt et alios docere[2] : sic loquendo ut fideliter instruantur, sic vivendo ut salubriter imitentur : colles autem sunt illorum excellentiam sua obedientia subsequentes. Quare ergo « Montes pacem, et colles jus- » titiam? » An forte nihil interesset, etiam si ita diceretur : Suscipiant montes justitiam populo, et colles pacem? Utrisque enim justitia, et utrisque pax necessaria est : et fieri potest, ut alio nomine pax appellata sit ipsa justitia. Hæc est enim vera pax, non qualem injusti inter se faciunt. An potius cum distinctione non contemnenda intelligendum est, quod ait : « Montes pacem, et colles » justitiam? » Excellentes quippe in Ecclesia, paci debent vigilanti intentione consulere ; ne propter suos honores superbe agendo schismata faciant, unitatis compage disrupta. Colles autem ita eos imitando et obediendo subsequantur, ut eis Christum anteponant : ne malorum montium, quoniam videntur excellere, vana auctoritate seducti, se a Christi unitate disrumpant. Ideo dictum est : « Suscipiant montes pacem populo. » Dicant quidem : « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi[3]. » Sed rursus dicant : « Licet si nos, aut Angelus de cœlo vobis » annuntiaverit præterquam quod accepistis, anathema » sit[4]. » Dicant etiam : « Numquid Paulus pro vobis cru- » cifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis[5] ? » Ita

[1] Psal. CXIII, 1, 4 et 13. — [2] I Tim. II, 2. — [3] I Cor. XI, 1. — [4] Gal. I, 8. — [5] I Cor. I, 13.

suscipiant pacem populo Dei, id est, pauperibus Dei; non illis, sed cum illis regnare cupientes. Illi quoque non dicant : « Ego sum Pauli, ego sum Apollo, ego vero Ce- » phæ : » sed omnes dicant : « Ego sum Christi[1]. » Hæc est justitia, non anteponere servos Domino, nec æquare; ita levare oculos in montes unde veniat auxilium sibi, ut tamen auxilium suum non sperent a montibus, sed a Domino qui fecit cœlum et terram[2].

VI. Potest et sic convenientissime intelligi, « Susci- » piant montes pacem populo, » ut pacem intelligamus in reconciliatione, qua Deo reconciliamur : montes quippe eam suscipiunt populo ejus. Hoc Apostolus ita testatur : « Vetera transierunt, ecce facta sunt nova : omnia autem » ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Christum, et de- » dit nobis ministerium reconciliationis. » Ecce quomodo suscipiunt montes pacem populo ejus. « Deus enim erat » in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis » delicta eorum, et ponens in nobis verbum reconcilia- » tionis. » In quibus, nisi in montibus qui suscipiunt pacem populo ejus? Quocirca legati pacis subsequenter adjungunt, et dicunt : « Pro Christo ergo legatione fun- » gimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus » pro Christo reconciliari Deo[3]. » Hanc pacem suscipiunt montes populo ejus, id est, prædicationem legationemque pacis ejus : colles autem justitiam, hoc est, obedientiam, quod est in hominibus et in omni rationali creatura omnis justitiæ origo atque perfectio, ita ut duorum hominum, id est, Adam qui fuit caput mortis nostræ, et Christi qui est caput salutis nostræ, hæc commendetur magna distinctio, « Quia sicut per inobedientiam unius » hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per

[1] 1 Cor. I, 12. — [2] Psal. cxx, 1, 2. — [3] 2 Cor. v, 17-20.

» obedientiam unius hominis justi constituentur multi[1]. » Suscipiant ergo montes pacem populo, et colles jus» titiam : » ut hoc modo utrisque concordantibus, fiat quod scriptum est : « Justitia et pax osculatæ sunt se[2]. » Quod vero alii codices habent, « Suscipiant montes pacem » populo et colles : » utrosque prædicatores evangelicæ pacis intelligendos puto, sive præcedentes, sive subsequentes. In his autem codicibus illud sequitur : « In jus» titia judicabit pauperes populi. » Sed illi magis codices approbantur, qui habent quod supra exposuimus, « Susci» piant montes pacem populo, et colles justitiam. » Aliqui autem habent « Populo tuo ; » aliqui non habent « Tuo, » sed tantummodo « Populo. »

VII. « Judicabit pauperes populi, et salvos faciet filios » pauperum[3]. » Pauperes et filii pauperum iidem ipsi mihi videntur, sicut eadem civitas est Sion et filia Sion. Si autem distinctius intelligendum est ; pauperes, accipimus, montes ; filios autem pauperum, colles : velut Prophetas atque Apostolos, pauperes ; filios autem eorum, id est, qui sub eorum auctoritate proficiunt, filios pauperum. Quod vero supra dictum est : « Judicabit ; » et postea, « Salvos faciet : » quædam velut expositio est, quomodo judicabit. Ad hoc enim judicabit, ut salvos faciat, id est, a perdendis damnandisque discernat, quibus donat salutem paratam revelari in tempore novissimo[4]. A talibus quippe illi dicitur : « Ne comperdas cum impiis » animam meam[5] : » et, « Judica me, Deus, et discerne » causam meam de gente non sancta[6]. » Considerandum etiam quod non ait : Judicabit pauperem populum ; sed, « Pauperes populi. » Supra enim ubi dixit : « Judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in judicio, eum-

[1] Rom v, 19. — [2] Psal. LXXXIV, 11. — [3] Id. LXXI, 4. — [4] I Petr. I, 5. — [5] Psal. XXV, 9. — [6] Id. IV, 1.

dem dixit populum Dei quos pauperes ejus, id est, tantummodo bonos et ad dexteram partem pertinentes. Quia vero in hoc sæculo simul dextri sinistrique pascuntur, qui velut agni et hœdi in fine separandi sunt[1]; totum sicut commixtus est, nomine populi nuncupavit. Et quia judicium etiam hic in bono ponit, id est, ad salvos faciendos : ideo ait : « Judicabit pauperes populi, » id est, eos ad salutem discernet, qui sunt in populo pauperes. Jam qui sint pauperes supra exposuimus[2] : hos et egenos intelligamus. « Et humiliabit calumniatorem. » Nullus melius quam diabolus hic calumniator agnoscitur. Calumnia ejus est. « Numquid gratis colit Job Deum[3]? » Humiliat autem illum Dominus Jesus, gratia sua suos adjuvans, ut gratis Deum colant, id est, delectentur in Domino[4]. Humiliavit etiam sic, quia cum in eo diabolus, id est, princeps hujus mundi nihil invenisset[5], occidit per calumnias Judæorum, quibus est usus calumniator tanquam vasis suis, operans in filiis diffidentiæ[6]. Humiliatus est enim, quia ille quem occiderant, resurrexit, et regnum abstulit mortis : cujus ille potestatem ita gerebat, ut ex uno homine quem deceperat, omnes per mortem traheret ad condemnationem. Sed humiliatus est : « Quoniam » si ob unius delictum mors regnavit per unum, multo » magis qui abundantiam gratiæ et justitiæ accipiunt, in » vita regnabunt per unum Jesum Christum[7], » qui humiliavit calumniatorem, falsa crimina, iniquos judices, falsos testes, ut eum perderent immittentem.

VIII. « Et permanebit soli, » vel, « Permanebit cum » sole[8]. » Sic enim melius interpretandum quidam nostri putaverunt, quod in græco est συμπαραμενεῖ. Quo si latine uno verbo dici posset, compermanebit dicendum esset :

[1] Matth. xxv, 32. — [2] Supra n. 3. — [3] Job. I, 9. — [4] Psal. xvi, 4. — [5] Joan. xiv, 30. — [6] Ephes. II, 2. — [7] Rom. v, 17. — [8] Psal. LXXI, 5.

ideo quia latine verbum non potest dici, ut saltem sententia exprimeretur, dictum est : « Permanebit cum sole. » Nihil est enim aliud compermanebit soli, quam « Permanebit cum sole. » Quid autem magnum est permanere cum sole ei per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil[1], nisi quia hæc prophetia propter eos præmissa est, qui putant religionem nominis christiani usque ad certum tempus in hoc sæculo victuram, et postea non futuram? « Permanebit ergo cum sole, » quandiu sol oritur et occidit : hoc est, quandiu tempora ista volvuntur, non deerit Ecclesia Dei, id est, Christi corpus in terris. Quod vero adjungit : « Et ante lunam, generationes generationum. » Potuit dicere : Et ante solem, id est, et cum sole, et ante solem : quod intelligeretur : Et cum temporibus, et ante tempora. Quod ergo tempus antecedit, æternum est : et hoc vere habendum est æternum, quod nullo tempore variatur, sicut in principio erat Verbum. Sed per lunam significare maluit incrementa defectusque mortalium. Denique cum dixisset : « Ante lunam, » volens quodam modo exponere pro qua re lunam posuerit, « Generationes, inquit, generationum. » Tanquam diceret : Ante lunam, id est, ante generationes generationum, quæ transeunt decessione et successione mortalium, tanquam decrementis incrementisque lunaribus. Ac per hoc quid melius intelligitur permanere ante lunam, nisi omnia mortalia immortalitate præcedere? Quod etiam sic non inconvenienter accipi potest, ut quod jam humiliato calumniatore sedet ad dexteram Patris, hoc sit permanere cum sole. Splendor enim æternæ gloriæ intelligitur Filius[2] : tanquam sol sit Pater, et splendor ejus Filius ejus. Sed sicut ista dici possunt de invisibili substantia Creatoris, non sicut de

[1] Joan. I, 3. — [2] Hebr. I, 3.

ista visibili creatura, in qua sunt corpora cœlestia, quorum illustrius eminet sol, de quo hæc similitudo adhibita est : sicut adhibetur etiam de terrestribus, petra, leo, agnus, homo habens duos filios, et cætera. Ergo humiliato calumniatore permanet cum sole: quia victo diabolo per resurrectionem, sedet ad dexteram Patris [1], ubi jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur [2]. Et hoc ante lunam, tanquam primogenitus a mortuis præcedens Ecclesiam, mortalium decessione ac successione transeuntem. Ipsæ sunt, « Generationes generationum. » Aut forte quia generationes sunt, quibus generamur mortaliter; generationes autem generationum, quibus regeneramur immortaliter. Et hæc est Ecclesia quam ille antecessit, ut permaneret ante lunam, primogenitus ex mortuis. Sane quod est in græco γενεας γενεῶν, nonnulli interpretati sunt, non « Generationes, » sed, « Generatio- » nis generationum : » quia γενεας ambiguus est casus in græco, et utrum genitivus singularis sit τῆς γενεᾶς, id est, hujus generationis, an accusativus pluralis τὰς γενεάς, id est, has generationes, non evidenter apparet, nisi quia merito sensus ille prælatus est, ut tanquam exponendo quid dixerit lunam, secutus adjungeret, « Generationes » generationum. »

IX. « Et descendet sicut pluvia in vellus, et sicut guttæ » stillantes super terram [3]. » Recoluit et admonuit illud quod factum est per judicem Gedeon, de Christo id habere finem. Petiit quippe ille signum a Domino, ut in area positum solum vellus complueretur, et sicca esset area [4]; et rursum solum vellus siccum esset, et compluer etur area, et ita factum est. Quod significavit, tanquam in area in toto orbe terrarum, siccum vellus fuisse prio-

[1] Marc. XVI, 19. — [2] Rom. VI, 9. — [3] Psal. LXXI, 6. — [4] Judic. VI, 36 et seqq.

rem populum Israël. Idem ipse ergo Christus descendit sicut pluvia in vellus, cum adhuc area sicca esset : unde etiam dixit : « Non sum missus nisi ad oves, quæ perie» runt domus Israël[1]. » Ibi matrem de qua formam servi acciperet, in qua hominibus appareret, elegit : ibi Discipulos quibus hoc idem præcepit, dicens : « In viam Gen» tium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne » introieritis : ite primum ad oves quæ perierunt domus » Israël[2]. » Cum dicit : « Ite primum ad illas, » ostendit et postea, cum jam esset area compluenda, ituros eos etiam ad alias oves, quæ non essent ex veteri populo Israël, de quibus dicit : « Habeo alias oves quæ non sunt » ex hoc ovili, oportet me et ipsas adducere, ut sit unus » grex et unus pastor[3]. Hinc et Apostolus : « Dico enim, » inquit, Christum ministrum fuisse circumcisionis prop» ter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones pa» trum. » Sic pluvia descendit super vellus, sicca adhuc area. Sed quoniam sequitur : « Gentes autem super mi» sericordia glorificare Deum[4] : » ut accedente tempore compleretur quod per Prophetam dicit : « Populus quem » non cognovi servivit mihi, in obauditu auris obedivit » mihi[5] : » videmus jam gratia Christi siccam remansisse gentem Judæorum, totumque orbem terrarum in omnibus gentibus christianæ gratiæ plenis nubibus complui. Alio quippe verbo eamdem pluviam significavit, dicens : « Guttæ stillantes : » non jam super vellus, sed, « Super » terram. » Quid est enim aliud pluvia quam guttæ stillantes? Ideo autem illam gentem velleris nomine significari puto, vel quia expolianda fuerat auctoritate doctrinæ, sicut ovis expoliatur vellere ; vel quia in abdito eamdem

[1] Matth. xv, 24. — [2] Id. x, 5, 6. — [3] Joan. x, 16. — [4] Rom. xv, 8, 9. — [5] Psal. xvii, 45.

pluviam detinebat, quam nolebat præputio prædicari, id est, incircumcisis Gentibus revelari.

X. « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis, » donec tollatur luna[1]. » Id quod dictum est, « Tollatur, » alii interpretati sunt : « Auferatur, » alii vero, « Extol- » latur, » unum verbum græcum, sicut unique visum est, transferentes, quod ibi positum est ἀνταναιρεθῇ. Sed qui dixerunt « Tollatur, » et qui dixerunt « Auferatur, » non usque adeo dissonant. « Tollatur, » enim magis habet consuetudo ita dici, ut auferatur et non sit, quam ita ut altius elevetur : « Auferatur » vero prorsus aliter intelligi non potest, nisi ut perdatur, hoc est, ut non sit : « Extol- » latur » autem nihil nisi ut altius elevetur. Quod quidem cum in malo ponitur, superbiam solet significare : sicuti est : « In tua sapientia noli extolli[2]. » In bono autem ad honorem pertinet ampliorem, velut cum aliquid elevatur; sicuti est : « In noctibus extollite manus vestras » in sancta, et benedicite Dominum[3]. » Hic ergo si « Au- » feratur » dictum intellexerimus, quid erit « Donec au- » feratur luna, » nisi efficiatur ut non sit? Fortassis enim hoc intelligi voluit, ne ulterius sit mortalitas, quando « Novissima inimica destruetur mors[4] : » ut pacis abundantia usque ad hoc perducatur, ne quid resistat felicitati beatorum ex infirmitate mortalitatis; quod erit in illo sæculo, cujus tenemus fidelem promissionem Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, de quo dicitur : « Orie- » tur in diebus ejus justitia et abundantia pacis : » donec morte omnino devicta atque destructa omnis mortalitas absumatur. Sin vero vocabulo lunæ, non mortalitas carnis per quam nunc transit Ecclesia, sed ipsa omnino Ecclesia significata est, quæ permaneat in æternum, ab hac mor-

1 Psal. LXXI, 7. — 2 Eccli. XXXII, 6. — 3 Psal. CXXXIII, 2. — 4 I Cor. XV, 26.

talitate liberata, ita dictum accipiendum est, « Orietur in » diebus ejus justitia et abundantia pacis donec extolla- » tur luna, tanquam diceretur : Orietur in diebus ejus justitia, quæ contradictionem ac rebellationem carnis vincat, et fiet pax in tantum crescens et abundans, donec luna extollatur, id est, elevetur Ecclesia, per gloriam resurrectionis cum illo regnatura, qui eam in hac gloria primogenitus a mortuis antecessit, ut sederet ad dexteram Patris [1] : ita cum sole permanens ante lunam, quo postea extolleretur et luna.

XI. « Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flu- » mine usque ad terminos orbis terræ [2]. » De quo utique dixerat : « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia » pacis, donec extollatur luna. » Si Ecclesia hic recte significatur vocabulo lunæ, consequenter ostendit quam late eamdem Ecclesiam fuerat diffusurus, cum adjecit, « Et » dominabitur a mari usque ad mare. » Mari quippe magno cingitur terra, qui vocatur Oceanus : de quo influit quiddam exiguum in medio terrarum, et facit ista maria nota nobis, quæ navigiis frequentantur. Proinde « A mari usque ad mare, » a quolibet fine terræ, usque ad quemlibet finem dominaturum dixit, cujus nomen et potestas toto orbe fuerant prædicanda multumque valitura. Quod ne aliter posset intelligi, « A mari usque ad » mare : » continuo subjecit, « Et a flumine usque ad » terminos orbis terræ. » Quod ergo ait : « Usque ad ter- » minos orbis terræ ; » hoc ante dixerat : « A mari usque » ad mare. » Quod vero nunc ait : « A flumine ; » evidenter expressit inde voluisse Christum potestatem suam jam commendare, unde et Discipulos cœpit eligere, a flumine scilicet Jordane ; ubi super baptizatum Dominum cum descenderet Spiritus sanctus, sonuit vox de cœlo : « Hic

[1] Marc. XVI, 19. — [2] Psal. LXXI, 8.

» est Filius meus dilectus[1]. » Hinc ergo doctrina ejus incipiens et magisterii cœlestis auctoritas, dilatatur usque ad terminos orbis terræ, cum prædicatur Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus : et tunc veniet finis.

XII. « Coram illo decident Æthiopes, et inimici ejus » terram lingent[2]. » Per Æthiopes, a parte totum, omnes gentes significavit, eam eligens gentem, quam potissimum nominaret, quæ in finibus terræ est. « Coram » illo procident, » dictum est, adorabunt eum. Et quia schismata futura erant per diversa terrarum loca, quæ inviderent Ecclesiæ catholicæ toto terrarum orbe diffusæ, eadem porro schismata per hominum nomina se fuerant divisura; et homines amando, quibus auctoribus scissa sunt, gloriæ Christi, quæ per omnes terras est, inimicatura : ideo cum dixisset : « Coram illo decident Æthio- » pes; » adjunxit : « Et inimici ejus terram lingent : id est, homines amabunt, ut invideant gloriæ Christi, cui dictum est : « Exaltare super cœlos, Deus, et super om- » nem terram gloria tua[3]. » Homo quippe audire meruit, « Terra es, et in terram ibis[4]. » Hanc terram lingendo, id est, talium auctoritate vaniloqua delectati, eos amando, et in suavissimos habendo, contradicunt divinis Eloquiis, quibus catholica Ecclesia prænuntiata est, non in aliqua parte terrarum futura, sicut quælibet schismata; sed in universo mundo fructificando atque crescendo usque ad ipsos Æthiopes, extremos videlicet et teterrimos hominum perventura.

XIII. « Reges Tharsis et insulæ munera offerent, reges » Arabum et Saba dona adducent. Et adorabunt eum » omnes reges terræ, omnes gentes servient ei[5]. » Hoc

[1] Matth. III, 17. — [2] Psal. LXXI, 9. — [3] Id. CVII, 6. — [4] Gen. III, 19. — [5] Psal. LXXI, 10, 11.

jam non expositorem, sed contemplatorem desiderat; imo non solum lætantium fidelium, sed etiam infidelium gementium infertur aspectibus : nisi fortasse quærendum est quid dictum sit : « Dona adducent. » Ea quippe adduci solent, quæ ambulare possunt. Numquidnam ergo de immolandis victimis dici potuit? Absit ut talis oriatur in diebus ejus justitia. Sed ista dona quæ adducenda prædicta sunt, homines mihi videntur significare, quos in societatem Ecclesiæ Christi regum adducit auctoritas : quamvis reges etiam persequentes dona adduxerint, non scientes quid facerent, sanctos Martyres immolando.

XIV. Cum vero exponeret causas, cur ei tantus honor deferretur a regibus, eique serviretur ab omnibus gentibus : « Quia liberavit, inquit, egenum a potente, et pau- » perem cui non erat adjutor[1]. » Iste egenus et pauper, populus est credentium in eum. In hoc populo sunt etiam reges adorantes eum. Non enim egeni esse dedignantur et pauperes, id est, humiliter peccata confitentes, et egentes gloria et gratia Dei, ut eos rex ille filius Regis liberet a potente. Idem quippe est potens, ille qui superius calumniator est dictus : quem potentem ad homines sibi subdendos et in captivitate retinendos non virtus ejus fecit, sed humana peccata. Idem ipse et fortis est dictus, ideo et hic potens. Sed qui humiliavit calumniatorem, et intravit in domum fortis, ut eo alligato vasa ejus diriperet[2], hic « Liberavit egenum a potente, et pauperem » cui non erat adjutor. » Non enim hoc efficere potuit vel cujusquam virtus, vel quisquam homo justus, vel aliquis Angelus. Cum ergo nullus esset adjutor, ipse adveniens salvos fecit eos.

XV. Occurrebat autem : Si propter peccata homo tenebatur a diabolo, numquidnam Christo qui eruit egenum

[1] Psal. LXXI, 12. — [2] Matth. XII, 29.

a potente, peccata placuerunt? Absit. Sed, « Parcet ipse » inopi et pauperi[1] : » id est, peccata dimittet humili, et non de suis meritis confidenti, aut de sua virtute salutem speranti, sed indigenti gratia Salvatoris sui. Cum autem addidit : « Et animas pauperum salvas faciet : » utrumque adjutorium gratiæ commendavit, et quod est in remissionem peccatorum, cum ait : « Parcet pauperi, et inopi ; » et quod est in participatione justitiæ, cum addidit : « Et » animas pauperum salvas faciet. » Nemo enim sibi est idoneus ad salutem, quæ salus est perfecta justitia, nisi Dei adjuvet gratia : quia plenitudo Legis non est nisi charitas, quæ non a nobis existit in nobis, sed diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[2].

XVI. « Ex usuris et iniquitate redimet animas eo» rum[3]. » Quæ sunt istæ usuræ, nisi peccata, quæ etiam debita nominantur[4]? Usuras autem appellatas puto, quia plus mali invenitur in suppliciis, quam commissum est in peccatis. Nam, verbi gratia, cum homicida corpus tantum hominis perimat, animæ autem nocere nihil possit ; ipsius et anima et corpus perditur in gehenna. Propter hujusmodi contemptores præsentis præcepti et irrisores futuri supplicii dictum est : « Ego veniens cum » usuris exigerem[5]. » Ab his usuris redimuntur animæ pauperum sanguine illo, qui fusus est in remissionem peccatorum. Redimet ergo ab usuris, remittendo peccata, quæ debebant ampliora supplicia : redimet autem ab iniquitate, adjuvando per gratiam etiam ad faciendam justitiam. Eadem itaque duo repetita sunt, quæ supra dicta erant. Quod enim supra est : « Parcet inopi et pauperi ; » hoc intelligitur : « Ex usuris : » quod vero ibi dicit : « Et » animas pauperum salvas faciet ; » hoc dictum videtur,

[1] Psal. LXXI, 13. — [2] Rom. V, 5. — [3] Psal. LXXI, 14. — [4] Matth. VI, 12. — [5] Id. XXV, 27.

« Ex iniquitate : » ut « Redimet » ad utrumque subaudiatur. Nam parcendo redimet ab usuris, salvos autem faciendo redimet ab iniquitate. « Ita cum parcet pauperi » et inopi, et animas pauperum salvas faciet : sic ex usu- » ris et iniquitate redimet animas eorum. Et honorabile » nomen ejus coram ipsis. » Dant enim honorem nomini ejus pro tantis beneficiis, qui respondent dignum et justum esse gratias agere Domino Deo suo. Vel quod habent codices aliqui, « Et honorabile nomen eorum coram ipso : » quia etsi videntur huic sæculo contemptibiles Christiani, nomen eorum coram ipso est honorabile, qui eis illud dedit, jam non memor nominum illorum per labia sua [1], quibus antea vocabantur, cum essent Gentilium superstitionibus obligati, vel suorum malorum meritorum signati vocabulis, antequam essent Christiani : quod nomen honorabile est coram ipso, etsi contemptibile videtur inimicis.

XVII. « Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ [2]. Non » diceretur, et vivet, » (de quo enim non posset dici hoc quantulocumque spatio temporis vivente in hac terra ?) nisi illa vita commendaretur, « In qua jam non moritur, » et mors ei ultra non dominabitur [3]. » Atque ideo, « Et » vivet, » qui contemptus est moriens : quoniam sicut alius Propheta dicit : « Tolletur de terra vita ejus [4]. » Sed quid est, « Et dabitur ei de auro Arabiæ? » Nam quod inde aurum etiam ille Salomon accepit, in hoc Psalmo figurate transjectum est in alium verum Salomonem, id est, verum pacificum. Non enim ille dominatus est « A » flumine usque ad terminos orbis terræ. » Sic ergo prophetatum est, etiam sapientes hujus mundi in Christo fuisse credituros. Per Arabiam autem Gentes intelligi-

[1] Psal. xv, 4. — [2] Id. lxxi, 15. — [3] Rom. vi, 9. — [4] Isaï. liii, 8. Vide Act. viii, 33.

mus; per aurum sapientiam, quæ ita excellit inter omnes doctrinas, ut aurum inter metalla : Unde scriptum est : « Accipite prudentiam sicut argentum, et sapientiam si- » cut aurum probatum[1]. Et orabunt de ipso semper. » Quod habet græcus, περὶ αὐτοῦ, aliqui interpretati sunt « De » ipso, » aliqui « Pro ipso, » vel « Pro eo. » Quid est autem, « De ipso, » nisi forte quod oramus dicentes : « Adveniat regnum tuum[2]? » Christi namque adventus præsentabit fidelibus regnum Dei. « Pro eo » vero quomodo intelligatur, angustum est : nisi quia cum oratur pro Ecclesia, pro ipso oratur, quia corpus est ejus. De Christo quippe et Ecclesia præmissum est sacramentum magnum : « Erunt duo in carne una[3]. » Jamvero quod sequitur, « Tota die, » id est, toto tempore, « Benedicent » ei, » satis apertum est.

XVIII. « Et erit firmamentum in terra, in summis » montium[4]. Omnes enim promissiones Dei in illo » Etiam[5]. » id est, in illo firmatæ sunt : quia in illo impletum est quidquid pro salute nostra prophetatum est. Nam summa montium, Scripturarum divinarum auctores, id est, per quos ministratæ sunt, intelligere convenit : in quibus utique ipse est firmamentum ; quoniam ad illum omnia, quæ divinitus scripta sunt, referuntur. Hoc autem in terra esse voluit; quia propter eos, qui in terra sunt, illa conscripta sunt. Unde et ipse in terram venit, ut ea cuncta firmaret, id est, in se monstraret impleri. « Oportebat enim, inquit, impleri omnia quæ scripta » sunt in Lege et Prophetis et Psalmis de me[6] : » id est, » In summis montium. Sic enim venit in novissimis » temporibus manifestus mons Domini, paratus in cacu- » mine montium[7] : » quod hic ait : « In summis mon-

[1] Prov. VIII, 10. — [2] Matth. VI, 10. — [3] Ephes. V, 32. — [4] Psal. LXXI, 16. — [5] 2 Cor. I, 20. — [6] Luc. XXIV, 44. — [7] Isaï. II, 2.

» tium. Superextolletur super Libanum fructus ejus. » Libanum solemus accipere veluti hujus sæculi dignitatem ; quoniam mons est Libanus excelsas arbores habens, et nomen ipsum interpretatur Candidatio. Quid enim mirum, si super hujus sæculi præclarum omne fastigium fructus superextollitur Christi, cujus fructus dilectores omnia sæcularia culmina contempserunt? Si autem in bono accipimus Libanum ; propter cedros « Libani quas » plantavit [1] : » quis alius fructus intelligendus est, qui super hunc Libanum extollitur, nisi de quo Apostolus dicit de charitate sua locuturus : « Adhuc supereminen- » tem viam vobis demonstro [2]? » Hæc enim et in primo ponitur munerum divinorum, ubi ait : « Fructus autem » spiritus est charitas : » atque inde cætera utique consequentia contexerunt [3]. « Et florebunt de civitate sicut » fœnum terræ. » Quoniam ambigue posita est civitas, nec adjunctum est ejus, aut Dei ; non enim dictum est, de civitate ejus, vel de civitate Dei, sed tantum « De ci- » vitate : » in bono intelligitur, ut de civitate Dei, hoc est, de Ecclesia floreant sicut fœnum ; sed fœnum fructiferum, sicuti est frumenti : nam et hoc fœnum appellatur in sancta Scriptura ; sicut in Genesi jussum est producere terram omne lignum et omne fœnum [4], nec adjunctum est, omne frumentum : quod procul dubio non præteriretur nisi fœni nomine etiam hoc intelligeretur ; et in multis aliis Scripturarum locis hoc invenitur. Si autem sic accipiendum est, « Et florebunt sicut fœnum terræ, » quemadmodum dictum est : « Omnis caro fœnum, et » claritas hominis sicut flos fœni [5] : » profecto et civitas illa intelligenda est, quæ sæculi hujus societatem significat : non enim frustra primus Caïn condidit civitatem [6].

[1] Psal. CIII, 16. — [2] I Cor. XII, 31. — [3] Gal. V, 22. — [4] Gen. I, 11. — [5] Isaï. XL, 6. — [6] Gen. IV, 17.

Exaltato itaque fructu Christi super Libanum, id est, super arbores diuturnas et ligna imputribilia, quia ille fructus æternus est, omnis claritas hominis secundum temporalem sæculi celsitudinem fœno comparatur, quoniam a credentibus et vitam æternam jam sperantibus spernitur felicitas temporalis, ut impleatur quod scriptum est : « Omnis caro fœnum, et omnis claritas carnis ut flos » fœni; fœnum aruit, flos decidit, verbum autem Do» mini manet in æternum [1]. » Ibi est fructus ejus exaltatus super Libanum. Semper enim caro fœnum fuit, et claritas carnis ut flos fœni: sed quia non demonstrabatur quæ fuerat eligenda et præponenda felicitas, flos fœni pro magno habebatur; nec solum minime contemnebatur, sed etiam maxime appetebatur. Quasi ergo tunc ita esse cœperit, quando aversum est atque contemptum quidquid florebat in sæculo, ita dictum est : « Superex» tolletur super Libanum fructus ejus, et florebunt de » civitate sicut fœnum terræ : » id est, diffamabitur super omnia quod in æternum promittitur, et comparabitur fœno terræ quidquid pro magno habetur in sæculo.

XIX. « Sit ergo nomen ejus benedictum in sæcula : » ante solem permanet nomen ejus [2]. » Per solem tempora significata sunt. Ergo in æternum permanet nomen ejus. Æternum enim antecedit tempora, nec clauditur tempore. « Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ. » In ipso quippe impletur quod promissum est Abrahæ. « Non enim dicit : In seminibus, tanquam in multis; sed » tanquam in uno : Et semini tuo, quod est Christus [3]. » Abrahæ autem dicitur : « In semine tuo benedicentur » omnes tribus terræ [4]. Neque filii carnis, sed filii pro» missionis deputantur in semine [5]. Omnes gentes magni-

[1] Isaï. XL, 8. — [2] Psal. LXXI, 17. — [3] Gal. III, 16. — [4] Gen. XXII, 18. — [5] Rom. IX, 8.

» ficabunt eum. » Tanquam exponendo repetitum est quod supra dictum est. Quia enim benedicentur in eo, magnificabunt eum : non ipsi faciendo ut magnus sit, qui per se ipsum magnus est; sed laudando et magnum fatendo. Sic enim magnificamus Deum : sic etiam dicimus : « Sanctificetur nomen tuum[1], » quod semper utique sanctum est.

XX. « Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mi» rabilia solus [4]. » Consideratis omnibus supra dictis eructatur hymnus, et benedicitur Dominus Deus Israël. Impletur enim quod ad illam sterilem dictum est : « Et » qui eruit te, ipse Dominus Deus Israël universæ terræ » vocabitur [3]. » Ipse « Facit mirabilia solus : » quoniam quicumque faciunt, ipse in eis operatur, « Qui facit mira» bilia solus. »

XXI. « Et benedictum nomen gloriæ ejus in æternum, » et in sæculum sæculi [1]. » Quid aliud latini interpretes dicerent, qui non possent dicere : In æternum et in æternum æterni? Quasi enim aliud dictum sit : « In æternum, » et aliud, « In sæculum, » ita sonat : sed græcus habet, εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, quod forte commodius diceretur, in sæculum et in sæculum sæculi : ut in sæculum intelligeretur, quantum hoc sæculum durat; in sæculum autem sæculi, quod post hujus finem futurum promittitur. « Et replebitur gloria ejus omnis terra : Fiat, » fiat. » Jussisti, Domine, ita fit : ita fit, donec illud quod cœpit a flumine, perveniat omnino usque ad terminos orbis terræ.

[1] Matth. VI, 9. — [2] Psal. LXXI, 18. — [3] Isaï. LIV. 5. — [4] Psal. LXXI, 19.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXII.

Sermo ad plebem [1].

I. Audite, audite dilectissima viscera corporis Christi, quorum spes Dominus Deus vester est, et non respicitis in vanitates et insanias mendaces [2]: et qui adhuc respicitis, audite ne respiciatis. Psalmus iste inscriptionem habet, id est, titulum, « Defecerunt hymni David, filii Jesse (2): » Psalmus ipsi Asaph [3]. » Tot habemus Psalmos, in quorum titulis scriptum est nomen David, nusquam est additum, « Filii Jesse, » nisi in hoc solo. Quod credendum est non frustra factum, neque inaniter. Ubique enim nobis innuit Deus, et ad intellectum vocat pium studium charitatis. Quid est, « Defecerunt hymni David, filii Jesse?» Hymni laudes sunt Dei cum cantico: hymni cantus sunt continentes laudem Dei. Si sit laus, et non sit Dei, non est hymnus: si sit laus, et Dei laus, et non cantetur, non est hymnus. Oportet ergo ut, si sit hymnus, habeat hæc tria: et laudem, et Dei, et canticum. Quid est ergo, « Defecerunt hymni? » Defecerunt laudes quæ cantantur in Deum. Molestam rem et quasi luctuosam videtur nuntiare. Qui enim cantat laudem, non solum laudat, sed etiam hilariter laudat: qui cantat laudem, non solum

[1] Hic Sermo ad plebem, habitus forte anno 411, in pervigilio S. Cypriani ex Epist. CXL ad Honoratum c. v, n. 13. — [2] Psal. XXXIX, 5. — [3] Id. LXXII, 1.

cantat, sed et amat eum quem cantat. In laude confitentis est prædicatio; in cantico amantis affectio. « Defecerunt » ergo hymni David, » ait : et addidit, « Filii Jesse. » Erat enim David rex Israël, filius Jesse[1], tempore quodam Veteris Testamenti : quo tempore Novum Testamentum occultatum ibi erat, tanquam fructus in radice. Si enim quæras fructum in radice, non invenies; nec tamen invenis in ramis fructum, nisi qui de radice processerit. Illo ergo tempore, populo primo venienti ex semine Abrahæ carnaliter; nam et populus secundus pertinens ad Novum Testamentum, ad semen Abrahæ pertinet, sed jam spiritaliter : illi ergo populo primo adhuc carnali, ubi pauci Prophetæ intelligebant et quid desideraretur a Deo, et quando haberet publice prædicari, prænuntiaverunt futura hæc tempora, et adventum Domini nostri Jesu Christi. Et quemadmodum Christus ipse secundum carnem nasciturus, in radice erat occultus in semine Patriarcharum, et quodam tempore revelandus tanquam fructu apparente, sicut scriptum est, « Floruit virga de radice Jesse[2] : » sic etiam ipsum Novum Testamentum, quod in Christo est, prioribus illis temporibus occultum erat, solis Prophetis cognitum, et paucissimis piis, non ex manifestatione præsentium, sed ex revelatione futurorum. Nam quid sibi vult, fratres, ut unum quiddam commemorem, quod Abraham mittens servum suum fidelem ad desponsandam uxorem unico filio suo, facit eum jurare sibi, et in juramento dicit ei : « Pone manum sub femore meo, » et jura[3]? Quid erat in femore Abrahæ, ubi ille manum posuit jurans? Quid ibi erat, nisi quod et tunc ei promissum est : « In semine tuo benedicentur omnes gentes[4]? » Femoris nomine caro significatur. De carne Abrahæ, per

[1] 1 Reg. XVI, 18. — [2] Isaï. XI, 1. — [3] Gen. XXIV, 2. — [4] Id. XXII, 18.

Isaac et Jacob, et ne multa commemoremus, per Mariam Dominus noster Jesus Christus.

II. Quia vero radix erat in Patriarchis, unde ostendemus? Paulum interrogemus. Gentes jam credentes in Christum, et quasi superbire cupientes contra Judæos qui crucifixerunt Christum; cum et de ipso populo venerit alius paries, occurrens in angulo, id est, in ipso Christo, de diverso venienti parieti præputii, id est, Gentium: cum ergo erigerent se gentes, sic illas reprimit: « Si enim tu, » inquit, ex naturali incisus oleastro, insertus es in illis, » noli gloriari adversus ramos. Nam si gloriaris, non tu » radicem portas, sed radix te. » Ergo de radice Patriarcharum dicit fractos quosdam ramos propter infidelitatem, et insertum ibi oleastrum, ut esset particeps pinguedinis olivæ. id est, Ecclesiam ex Gentibus venientem. Et quis inserit oleastrum in oliva? Oliva solet in oleastro; oleastrum in oliva nunquam vidimus. Nam quisquis fecerit, non inveniet baccas nisi oleastri. Quod enim inseritur, hoc crescit, et ejus rei fructus invenitur. Invenitur non radicis fructus, sed surculi. Hoc ostendens Apostolus omnipotentia sua Deum fecisse, ut oleaster in radicem olivæ insereretur, et non baccas sylvestres, sed olivam daret, ad omnipotentiam Dei revocans hoc Apostolus ait: « Si tu ex naturali incisus es oleastro, et contra » naturam insertus es in bonam olivam, noli gloriari, » inquit, adversus ramos. Sed dicis, ait: Fracti sunt » rami, ut ego inserar. Bene; propter incredulitatem » fracti sunt: tu autem fide sta; noli altum sapere, sed » time. » Quid enim est, « Noli altum sapere? » Noli superbire, quia insertus es; sed time ne frangaris per infidelitatem, sicut illi fracti sunt. » Propter infidelitatem, » inquit, fracti sunt: tu autem fide sta: noli altum sa- » pere, sed time. Nam si Deus naturalibus ramis non pe-

» percit, neque tibi parcet. » Et sequitur bonus locus, et necessarius, et totus audiendus : « Vides ergo, inquit, » bonitatem et severitatem Dei : in eos quidem qui fracti » sunt, severitatem ; in te autem qui insertus es, boni- » tatem, si permanseris in bonitate. Alioquin (id est, si » non permanseris in bonitate,) et tu excideris ; et illi, » si non permanserint in infidelitate, inserentur [1]. »

III. Tempore igitur Veteris Testamenti, fratres, promissiones a Deo nostro populo illi carnali terrenæ erant et temporales. Promissum est regnum terrenum, promissa est terra illa, in quam etiam inducti sunt ab Ægypto liberati : per Jesum Nave introducti sunt in terram promissionis, ubi etiam Jerusalem terrena ædificata est, ubi regnavit David. Acceperunt terram, liberati ex Ægypto, transeuntes per Rubrum mare ; finitis anfractibus et erroribus solitudinum, acceperunt terram, acceperunt regnum : deinde post regnum acceptum, quia terrena acceperant, cœperunt merito peccatorum suorum oppugnari, expugnari, captivari ; ad extremum eversa est et ipsa civitas. Tales erant et illæ promissiones non perseveraturæ, per quas tamen figurarentur futuræ promissiones perseveraturæ ; ut ille omnis decursus temporalium promissionum figura esset et quædam prophetia futurorum. Itaque cum illud regnum deficeret, ubi regnavit David, filius Jesse, id est, homo quidam, etsi Propheta, etsi sanctus, quia videbat et prævidebat Christum venturum, de cujus semine etiam secundum carnem nasciturus erat : tamen homo, tamen nondum Christus, tamen nondum rex noster, Filius Dei, sed rex David, filius Jesse : quia ergo defecturum erat illud regnum, per quod regnum acceptum laudabatur tunc Deus a carnalibus ; hoc solum enim pro magno habebant, quia liberati erant temporaliter ab

[1] Rom. XI, 17-24.

his a quibus opprimebantur, et evaserant hostes persequentes per mare Rubrum, et ducti erant per solitudinem et invenerant patriam et regnum : hinc solum laudabant Deum, nondum intelligentes quid in illis figuris præsignaret et promitteret Deus. Deficientibus ergo rebus pro quibus laudabat Deum populus carnalis, cui regnavit ille David : « Defecerunt hymni David, » non filii Dei, sed « Filii Jesse. » Periculosum locum tituli Psalmi præsentis, sicut Dominus voluit, prætervecti sumus : accepistis quare dictum sit : « Defecerunt hymni David filii Jesse. »

IV. Cujus vox est Psalmus? « Asaph [1]. » Quid est, « Asaph? » Sicut invenimus in interpretationibus ex lingua hebræa in græcam, et ex græca nobis in latinam translatis, Asaph Synagoga interpretatur. Vox est ergo Synagogæ. Sed tu cum audieris Synagogam, noli continuo detestari quasi interfectricem Domini. Erat quidem illa Synagoga interfectrix Domini, nemo dubitat : sed memento de Synagoga fuisse arietes quorum filii sumus. Unde dicitur in Psalmo : « Afferte Domino filios arietum [2]. » Qui inde arietes? Petrus, Joannes, Jacobus, Andreas, Bartholomæus, et cæteri Apostoli. Hinc et ipse primo Saulus, postea Paulus : id est, primo superbus, postea humilis. Saül enim, unde dictum est nomen Sauli, nostis quia rex superbus et infrenis fuit. Non quasi jactantia aliqua nomen sibi mutavit Apostolus : sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus. Paulum enim modicum est. Vis nosse quid sit Saulus? Ipsum audi jam Paulum recordantem quid fuerit per malitiam suam, et quid jam sit per gratiam Dei : audi quomodo fuerit Saulus, et quomodo sit Paulus : « Qui fui, inquit, prius blasphemus et » persecutor et injuriosus [3]. » Audisti Saulum, audi et Paulum : « Ego enim sum, inquit, minimus Apostolo-

[1] Psal. LXXII, 1. — [2] Id. XXVIII, 1. — [3] 1 Tim. I, 13.

» rum. » Quid est minimus, nisi ego sum Paulus? Et sequitur: « Qui non sum dignus vocari Apostolus. » Quare? Quia fui Saulus. Quid est, fui Saulus? Ipse dicat: « Quia » persecutus sum, inquit, Ecclesiam Dei: sed gratia Dei, » ait, sum id quod sum [1]. » Abstulit sibi omnem granditatem suam, minimus jam in se, grandis in Christo. Et iste Paulus quid dicit? « Non repulit Deus plebem suam, (de » plebe ex Judæis veniente,) plebem suam, inquit, » quam præscivit. Nam et ego Israëlita sum ex semine » Abraham, de tribu Benjamin [2]. » Ergo et Paulus nobis de Synagoga, et Petrus et alii Apostoli de Synagoga. Itaque cum audieris vocem Synagogæ, noli attendere meritum, sed intende partum. Loquitur ergo in hoc Psalmo Synagoga, deficientibus hymnis David filii Jesse: id est, deficientibus rebus temporalibus, per quas solebat a carnali populo laudari Deus. Quare autem illæ defecerunt, nisi ut aliæ quærerentur? Ut quærerentur quæ? quæ ibi non erant? Non, sed quæ ibi tegebantur figuris: non quæ jam ibi non erant; sed ibi tanquam in radice occultabantur quibusdam secretis mysteriorum. Quæ? Hæc, inquit ipse Apostolus, figuræ nostræ fuerunt [3].

V. Et attendite jam breviter ipsam figuram nostram: Populus Israël sub Pharaonis et Ægyptiorum dominatione [4]: populus christianus ante fidem prædestinatus jam Deo, et adhuc serviens dæmonibus et diabolo principi eorum: ecce populus subjugatus Ægyptiis: serviens peccatis suis. Non enim nisi per peccata nostra potest diabolus dominari. Liberatur populus ab Ægyptiis per Moysen: liberatur populus a præterita vita peccatorum per Dominum nostrum Jesum Christum. Transit populus ille per mare Rubrum: iste per baptismum. Moriuntur in mari

[1] I Cor. XV, 9, 10. — [2] Rom. XI, 1, 2. — [3] I Cor. X, 6. — [4] Exod. I, 10.

Rubro omnes inimici populi illius[1] : moriuntur in baptismo omnia peccata nostra. Intendite, fratres : Post mare illud Rubrum non continuo patria datur, nec tanquam jam hostes desint, secure triumphatur, sed restat eremi solitudo, restant hostes insidiantes in via : sic et post baptismum restat vita christiana in tentationibus. In illa eremo suspirabatur patriæ promissæ : quid aliud Christiani suspirant jam abluti baptismo ? Numquid jam regnant cum Christo? Nondum ventum est ad terram promissionis nostram, sed non defecturam, non enim ibi deficient hymni David. Hoc modo audiant omnes fideles, sciant ubi sint : in eremo sunt, patriæ suspirant. Mortui sunt hostes in baptismo, sed insequentes a tergo? Quid est, insequentes a tergo? Ante faciem futura habemus, a tergo præterita : omnia præterita peccata deleta sunt in baptismo; quibus modo tentamur, non a tergo insequuntur, sed in via insidiantur. Unde Apostolus adhuc in via hujus eremi constitutus : « Quæ retro, inquit, » oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentio- » nem sequor ad palmam supernæ vocationis Dei[2] : » tanquam diceret, ad patriam supernæ promissionis Dei. Et ibi jam, fratres, in eremo quidquid passus est ille populus, et quidquid eis Deus largitus est, quæcumque illa flagella fuerunt, quæcumque dona, significationes sunt rerum, quas in hac solitudine hujus vitæ ambulantes in Christo, quærentes patriam, et accipimus ad consolationem et patimur ad probationem. Non ergo mirum, quia illud defecit quod figurabat futurum. Nam perductus est populus ad patriam promissionis, numquid semper staturam? Si hoc esset, non esset figura, sed res. Quia vero figura erat, ad temporale quiddam perductus est ille populus. Si ad temporale quiddam perductus est, oportebat ut deficeret, et defectu suo cogeretur quærere quod nunquam deficeret.

[1] Exod. xiv, 23, 24. — [2] Philip. iii, 13, 14.

VI. Synagoga ergo, id est, qui Deum ibi pie colebant, sed tamen propter terrenas res, propter ista præsentia : (Sunt enim impii qui præsentium rerum bona a dæmonibus quærunt : hic autem populus ideo melior erat Gentibus, quod quamvis præsentia bona et temporalia, tamen ab uno Deo quærebat, qui est creator omnium et spiritalium et corporalium.) Cum ergo illi pii secundum carnem attenderent, id est, illa Synagoga quæ erat in bonis, pro tempore bonis, non spiritalibus, quales erant ibi Prophetæ, quales pauci intellectores regni cœlestis, æterni : ergo illa Synagoga animadvertit quæ acceperit a Deo, et quæ promiserit Deus populo illi, abundantiam rerum terrenarum, patriam, pacem, felicitatem terrenam : sed in his omnibus figuræ erant; et non intelligens quid ibi lateret in rebus figuratis, putavit hoc pro magno dare Deum, nec habere melius quod dare posset diligentibus se et servientibus sibi. Attendit et vidit quosdam peccatores, impios, blasphemos, servos dæmonum, filios diaboli, viventes in magna nequitia et superbia, abundare rebus talibus terrenis, temporalibus, pro qualibus rebus ipsa Deo serviebat : et nata est cogitatio pessima in corde, quæ faceret nutare pedes, et prope labi a Dei via. Et ecce ista cogitatio in populo erat Veteris Testamenti : utinam non sit in carnalibus fratribus nostris, cum jam aperte prædicatur felicitas Novi Testamenti ! Quid enim dixit illa tunc Synagoga? quid dixit ille populus? Nos servimus Deo, et corripimur, flagellamur ; subducuntur nobis ea quæ diligimus, et quæ pro magno a Deo acceperamus : illi autem scelerati homines nequissimi, superbi, blasphemi, inquieti, abundant omnibus rebus, propter quas nos Deo servimus : puto sine causa servitur Deo. Hic sensus est Psalmi, deficientis populi et nutantis, dum considerat bona terrena, propter quæ serviebat Deo, abundare his qui non servi-

rent Deo, nutat, et prope labitur, et cum hymnis illis deficit, quia in talibus cordibus hymni deficiebant. Quid est, in talibus cordibus hymni deficiebant? Quia jam talia cogitabant, Deum non laudabant. Quomodo enim laudarent Deum, quibus quasi perversus videbatur, dans impiis tantam felicitatem, et auferens eam a servientibus sibi? Non illis bonus videbatur Deus: et quibus Deus bonus non videbatur, non utique ab eis laudabatur: a quibus autem Deus non laudabatur, defecerunt in illis hymni. Postea vero populus iste intellexit quid eum admoneret Deus quærere, cum ista temporalia subtraheret servis suis, et donaret ea inimicis suis, blasphemis, impiis: admonitus intellexit, quia præ omnibus, quæ dat Deus et bonis et malis, et aliquando aufert et bonis et malis, præ omnibus servat aliquid bonis. Quid est, servat aliquid bonis? quid illis servat? Se ipsum. Jam quantum arbitror, curritur in Psalmo, intellectus est in nomine Domini. Audi recordantem et pœnitentem qui erraverat, putando Deum non bonum, qui dat bona terrena malis, et aufert illa a servis suis. Intellexit enim quid Deus servaret servis suis, et recogitans, seque castigans erupit hoc modo.

VII. « Quam bonus Deus Israël! » Sed quibus? « Recti corde. » Perversis quid? Perversus videtur. Sic et in alio Psalmo dicit: « Cum sancto sanctus eris, et cum » viro innocente innocens eris, et cum perverso perver- » sus eris [1]. » Quid est, « Perversus eris cum perverso? » Perversum te putabit perversus. Non quod ullo modo pervertatur Deus. Absit: quod est, est. Sed quemadmodum sol oculos puros, sanos, vegetos, fortes habenti, tranquillus apparet, in oculos autem lippos quasi tela aspera jaculatur; intuentem illum vegetat, hunc excruciat, non mutatus, sed mutatum: sic cum cœperis esse perversus,

[1] Psal. XVII, 26, 27.

et tibi Deus perversus videbitur ; tu mutatus es , non ille. Erit ergo tibi pœna , quod bonis gaudium. Hoc iste recolens : « Quam bonus , inquit , Deus Israël rectis corde. »

VIII. Quid autem tibi ? « Mei autem pene commoti sunt » pedes[1]. » Quando commoti sunt pedes, nisi quando non erat rectum cor ? Unde non erat rectum cor ? Audi : « Paulo- » minus effusi sunt gressus mei. » Quod dixit , « pene ; » hoc dixit , « Paulominus : » et quod dixit : « Pene moti » sunt pedes ; » hoc dixit , « Effusi sunt gressus. » Pene moti sunt pedes , pene effusi sunt gressus. Moti pedes : sed unde moti pedes et effusi gressus ? Moti pedes , ad errandum ; effusi gressus ; ad lapsum ; non omnino , sed » pene. » Quid enim est ? Jam ibam in errorem , non ieram : jam cadebam , non cecideram.

IX. Sed quare et hoc ? Quia zelavi , inquit, in peccatori- » bus, pacem peccatorum intuens[2]. » Attendi peccatores, vidi illos habere pacem. Quam pacem? Temporalem, fluxam, caducam atque terrenam : sed tamen talem qualem et ego a Deo desiderabam. Vidi illos habere qui non serviebant Deo, quod ego desiderabam ut servirem Deo : et moti sunt pedes mei , et pene effusi sunt gressus mei.

X. Quare autem hoc habent peccatores, dicit breviter : « Quia non est declinatio mortis eorum , et firmamentum » in flagello eorum. In laboribus hominum non sunt, et » cum hominibus non flagellabuntur[3]. » Jam intellexi , inquit , quare illi habent pacem , et florent in terra ; quia morti eorum non est declinatio , id est , quia certa mors et æterna eos manet , quæ nec declinat ab eis , nec ipsi ab ea declinare possunt : « Quia non est declinatio mortis » eorum , et firmamentum in flagello eorum. » Et est firmamentum in flagello eorum. Non est enim temporale flagellum eorum, sed firmum in sempiternum. Propter hæc

[1] Psal. LXXII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. 5.

ergo mala, quæ illis æterna futura sunt, modo quid? « In » laboribus hominum non sunt, et cum hominibus non » flagellabuntur. » Numquid et ipse diabolus cum hominibus non flagellatur, cui tamen æternum supplicium præparatur?

XI. Propterea quid hinc isti, dum non flagellantur, dum non laborant cum hominibus? « Ideo, inquit, obti» nuit eos superbia [1]. » Attende illos superbos, indisciplinatos; attende taurum devotum victimæ, permissum errare libere, et vestare quæ potest, usque ad diem occisionis. Jam bonum est, fratres, in ipsis Prophetæ verbis audiamus hunc quasi taurum, de quo dixi. Sic enim illum et alibi Scriptura commemorat: dicit eos tanquam ad victimam præparatos, et parci eis ad malam libertatem [2]. « Ideo, dixit, obtinuit eos superbia. » Quid est, « Obti» nuit eos superbia? Circumamicti sunt iniquitate et im» pietate sua. » Non dixit, tecti; sed, « Circumamicti, » undique cooperti impietate sua. Merito miseri nec vident, nec videntur, quia circumamicti sunt, nec videntur interiora eorum. Nam quisquis malorum hominum quasi felicium secundum tempus interiora conspiceret, quisquis eorum videret truces conscientias, quisquis animas eorum posset inspicere diverberari tantis perturbationibus cupiditatum et timorum, videret illos miseros et quando felices vocantur. Sed quia « Circumamicti sunt iniquitate et » impietate sua, » non vident, sed nec videntur. Noverat illos Spiritus, qui de illis ista dicit: et eo oculo tales debemus inspicere, quo scimus videre, si nobis auferatur ab oculis tegumen impietatis. Videamus istos, et cum felices sunt, fugiamus; et cum felices sunt, non imitemur: nec a Domino Deo nostro talia nobis pro magno optemus, qualia accipere meruerunt qui illi non serviunt. Aliud quiddam

[1] Psal. LXXII, 6. — [2] Prov. VII, 22.

servat, aliud desiderandum est: quid sit autem, audite.

XII. Primo isti describantur. « Prodiet quasi ex adipe » iniquitas eorum[1]. » Vide si non taurus ille agnitus est. Audite, fratres : non quomodocumque transeundum est, quod dixit : « Prodiet quasi ex adipe iniquitas eorum. » Sunt enim mali, sed macie mali, ideo mali, quia macri ; id est, exiles, exigui, tabe quadam necessitatis affecti, et ipsi mali et damnandi. Ferenda est enim magis omnis necessitas, quam perpetranda aliqua iniquitas. Tamen aliud est de necessitate peccare, aliud in abundantia. Pauper mendicus furtum facit, ex macie processit iniquitas : dives abundans rebus tantis, quare diripit res alienas? Illius iniquitas ex macie, hujus ex adipe processit. Ideo macro cum dicis : Quare hoc fecisti? Humiliter afflictus et abjectus respondet : Necessitas coëgit me. Quare non timuisti Deum? Egestas compulit. Dic diviti : Quare hæc facis, et non times Deum? Si tamen tantus es qui possis dicere. Vide si vel dignatur audire ; vide si non etiam in te ipso[2] prodiet iniquitas ex adipe ejus. Jam enim præceptoribus et correptoribus suis inimicitias indicunt, et fiunt inimici verum dicentibus, jam sueti compalpari verbis adulantium, aure molli, corde non sano. Quis dicat diviti : Male fecisti rapere res alienas? Aut forte si ausus fuerit aliquis dicere et talis est cui non possit ille resistere, quid respondet? Totum in contemptum Dei loquitur. Quare? Quia superbus est. Quare? Quia pinguis est. Quare? Quia devotus ad victimam est. « Prodiet quasi ex adipe iniquitas » eorum. »

XIII. « Transierunt in dispositionem cordis. » Ibi intus transierunt. Quid est « Transierunt? » Prætergressi sunt viam. Quid est, « Transierunt? » Excesserunt metas humani generis, homines se pares cæteris non putant. Tran-

[1] Psal. LXXII, 7. — [2] Forte, *in te ipsum*

sierunt, inquam, metas humani generis. Quando dicis tali homini, frater tuus est iste pauper, eosdem parentes habuistis, Adam et Evam : noli attendere tumorem tuum, noli attendere typhum in quem elatus es; etsi te circumstat familia, etsi numerosum aurum et argentum, etsi domus marmorata continet, etsi tecta laqueata contegunt, simul te et pauperem contegit tectum mundi cœlum; sed diversus es a paupere rebus non tuis, extrinsecus appositis : te in illis vide, non illas in te. Attende te ipsum, qui sis ad pauperem; te ipsum, non quod habes. Quid enim despicis fratrem? In visceribus matrum vestrarum ambo nudi fuistis. Certe etiam cum de ista vita exieritis, et istæ carnes exhalata anima fuerint putrefactæ, dignoscantur ossa divitis et pauperis. De conditione loquor æquali, de ipsa sorte generis humani, in qua omnes nascuntur : et dives cum hic sit, et pauper non semper hic erit : et sicut dives non venit dives, sic nec dives abscedit; idem ipse est utriusque introitus, et par exitus. Addo quod forte mutabitis vices. Jam ubique Evangelium prædicatur : attende quemdam pauperem ulcerosum, qui jacebat ante januam divitis, et cupiebat saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis; attende et illum parem tuum, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Contigit nempe mori inopem illum, et auferri ab Angelis in sinum Abrahæ : ille autem mortuus est et sepultus est : (nam illius forte sepulturam nemo curavit :) et cum apud inferos ille dives in tormentis esset, nonne elevavit oculos suos, et vidit in infinito gaudio eum quem contempsit ante januam suam, et de digito ejus aquæ stillam desideravit, qui de mensa ejus cadentes micas desideraverat? Fratres, labor ille pauperis quantus fuit? Deliciæ illæ divitis quam longæ fuerunt? Quod autem mutaverunt, perpetuum est. Illius ergo quia non

erat declinatio in morte, et firmamentum erat in flagello ejus; in laboribus hominum non fuit, et inter homines flagellatus non est : ille autem flagellatus hic, requievit ibi, « Quia flagellat omnem filium quem recipit[1]. » Sed cui dicis ista? Epulanti splendide, et induenti se quotidie purpura et bysso. Cui dicis? Qui transiit in dispositionem cordis. Merito sero dicturus est, « Mitte Lazarum, dicat » vel fratribus meis[2] : » quando ei non conceditur fructus pœnitentiæ. Non enim pœnitentia non datur, sed sempiterna erit pœnitentia, et nulla salus post pœnitentiam. Ergo isti « Transierunt in dispositionem cordis. »

XIV. « Cogitaverunt et locuti sunt malignitatem[3]. » Sed loquuntur malignitatem homines et cum timore : isti autem quomodo? « Iniquitatem in altum locuti sunt. » Non solum locuti sunt iniquitatem; sed etiam clare, audientibus omnibus, superbe : Ego facio, ego ostendo, senties cum quo habes, vivere te non sinam. Vel cogitares ea : non etiam effunderes : vel intra claustra cogitationis mala cupiditas coërceretur, vel refrenaret eam intra cogitationem suam. Quare? An forte macer est? « Prodiet quasi ex » adipe iniquitas eorum. Iniquitatem in altum locuti » sunt. »

XV. « Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum » transiit super terram[4]. » Quid est hoc, « Transiit super » terram? » Quod dictum est, « Posuerunt in cœlum os » suum. » Hoc est enim, « Transiit super terram, » transeunt terrena omnia. Quid est, transire terrena omnia? Non se cogitat hominem subito mori posse, cum loquitur; quasi semper victurus minatur : transcendit cogitatio illius terrenam fragilitatem, nescit quali vase coopertus est; nescit quod scriptum est alio loco de talibus, « Exiet spi» ritus ejus, et revertetur in terram suam; in illa die

[1] Hebr. XII, 6. — [2] Luc. XVI, 19-31. — [3] Psal. LXXII, 8. — [4] Ibid. 9.

» peribunt omnes cogitationes ejus[1]. » Sed isti diem ultimum suum non cogitantes, loquuntur superbiam, et in cœlum ponunt os suum, et transcendunt terram. Si ultimum suum diem non cogitaret, id est, judicii sui ultimum diem latro missus in carcerem, nihil illo esset immanius : et tamen posset effugere. Quo fugis ne moriaris? Certus erit ille dies. Quid est diu quod victurus es? Quantum est diu quod habet finem, etsi diu esset ? Huc accedit quia non est : et non est diu, et incertum est ipsum quod dicitur diu. Quare hoc non cogitat? Quia posuit in cœlum os suum, et lingua ejus transiit super terram.

XVI. « Ideo revertetur huc populus meus [2]. » Jam ipse Asaph revertitur huc. Vidit enim ista abundare iniquis, vidit superbis : redit ad Deum, et incipit quærere et disputare. Sed quando? « Cum dies pleni invenientur in » eis. » Quid est, « Dies pleni? Cum autem venit pleni» tudo temporis, misit Deus Filium suum[3]. » Ipsa est plenitudo temporis, quando venit ille temporalia docere contemni, non habere magnum quidquid mali homines cupiunt, pati quidquid mali homines metuunt. Factus est via, revocavit ad cogitationem intimam, admonuit quid a Deo quærendum esset. Et vide de qua cogitatione reverberata in se, et quodam modo revocante fluctus impetus sui, transitur ad vera eligenda. « Ideo revertetur » populus meus huc, et dies pleni invenientur in eis ? »

XVII. « Et dixerunt : Quomodo scivit Deus, et si est » scientia in Altissimo[4]? » Vide per quam cogitationem transeunt. Ecce iniqui felices sunt, non curat Deus res humanas. Vere scit quid agamus? Videte quæ dicuntur. Rogamus, fratres, jam Christiani non dicant : « Quomodo » scivit Deus, et si est scientia in Altissimo? »

XVIII. Unde enim tibi videtur non scire Deum, et non

[1] Psal. cxv, 4. — [2] Id. LXXII, 10. — [3] Gal. IV, 4. — [4] Psal. LXXII, 11.

esse scientiam in Altissimo? Respondet : « Ecce ipsi pecca- » tores et abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. [1] » Et peccatores sunt, et abundantes divitias in sæculo obtinuerunt. Confessus est, quia ideo nolebat esse peccator, ut haberet divitias. Carnalis anima visibilibus rebus et terrenis vendiderat justitiam suam. Qualis justitia, quæ propter aurum habetur, quasi pretiosius sit aurum quam ipsa justitia, aut cum quisquam negat res alienas, majus damnum patiatur cui negat, quam ille qui illi negat? Ille perdit vestem, iste fidem. « Ecce ipsi peccatores, et abun- » dantes in sæculo obtinuerunt divitias. » Inde ergo nescit Deus, et inde non est scientia in Altissimo.

XIX. « Et dixi. Ergo sine causa justificavi cor meum. » Quando servio Deo, et ista non habeo ; non serviunt illi, et his abundant : « Ergo sine causa justificavi cor meum, » et lavi in innocentibus manus meas [2]. » Hoc sine causa feci. Ubi est merces bonæ vitæ meæ? ubi est præmium servitutis meæ? Bene vivo, et egeo ; et iniquus abundat. « Et lavi in innocentibus manus meas. »

XX. « Et fui flagellatus tota die [3]. » A me non recedunt flagella Dei. Bene servio, et flagellor : non servit, et ornatur. Magnam quæstionem sibi fecit. Agitatur anima, transit anima transitura ad contemnenda terrena et concupiscenda æterna. Transitus est ipsius animæ in hac cogitatione : ubi fluctuat in quadam tempestate, perventura est ad portum. Et quomodo solent ægri, qui lentius ægrotant, cum sanitas longe est ; vicina sanitate plus æstuant : Accessionem creticam medici vocant, per quam transitur ad sanitatem : major ibi æstus, sed ducens ad salutem ; major ibi ardor, sed vicina refectio. Sic ergo et hic æstuat. Nam periculosa verba sunt, fratres, molesta, et pene blasphema, « Quomodo scivit Deus? » Hoc est et « Pene : »

[1] Psal. LXXII, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 14.

non dixit, « Nescivit Deus : » non dixit, « Non est scientia » in Altissimo : » sed quasi quærens, hæsitans, dubitans. Hoc est quod ait paulo ante, « Pene effusi sunt gressus » mei. Quomodo scivit Deus, et si est scientia in Altis- » simo? » Non confirmat, sed ipsa dubitatio periculosa est. Per periculum transit ad sanitatem. Audi jam sanitatem : «Ergo in vanum justificavi cor meum, et lavi inter » innocentes manus meas : et fui flagellatus tota die, et » argutio mea in matutinum. » Argutio, correptio est. Qui arguitur, corripitur. Quid est, « In matutinum? » Non differtur. Differtur impiorum, mea non differtur : illa sera, vel nulla est; mea in matutinum. « Et fui fla- » gellatus tota die, et argutio mea in matutinum.»

XXI. « Si dicebam : Narrabo sic[1] : » id est, docebo sic. Quomodo docturus? Quia non est scientia in Altissimo, quia non scit Deus? Hanc sententiam vis proferre, quia sine causa juste vivunt, qui juste vivunt, quia perdidit homo justus servitutem suam, quia magis Deus malis favet, aut neminem curat? Hoc vis dicere, hoc narrare? Reprimit se auctoritate compescente. Qua auctoritate? Vult homo aliquando erumpere in istam sententiam : sed revocatur Scripturis dicentibus ut semper bene vivatur, dicentibus quia Deus curat res humanas, quia discernit inter pium et impium. Ergo et iste volens jam istam proferre sententiam, revocat se. Et quid ait? « Si dicebam : Nar- » rabo sic; ecce generationem filiorum tuorum reprobavi.» Reprobavi generationem filiorum tuorum, si narrabo sic : generationem justorum reprobabo. Sicut et quædam habent exemplaria : « Ecce generationi filiorum » tuorum cui concinui : » id est, cui filiorum tuorum concinui? id est, cui congrui, cui accommodatus sum? Disso-

[1] Psal. LXXII, 15.

nui ab omnibus, si sic doceo. Concinit enim qui consonat; qui autem non consonat, non concinit. Aliud dicturus sum quam dixit Abraham, quam dixit Isaac, quam dixit Jacob, quam dixerunt Prophetæ? Illi enim omnes dixerunt quia curat Deus res humanas : ego dicturus sum quia non curat? Major-ne in me prudentia, quam in illis? Major-ne intellectus in me quam in illis? Saluberrima auctoritas revocavit cogitationem ab impietate.

XXII. Et quid sequitur? « Si dicebam : Narrabo sic : » ecce generationem filiorum tuorum reprobavi. » Ergo ne reprobaret, quid fecit? « Et suscepi cognoscere[1]. » Suscepit cognoscere : Deus illi adsit, ut cognoscat. Interim, fratres, a magno lapsu revocatur, quando non se jam scientem præsumit, sed suscepit cognoscere quod nesciebat. Jam enim volebat quasi sciens videri, et prædicare nullam esse Deo curam de rebus humanis. Facta est enim ista iniquorum nequissima et impia doctrina. Sciatis fratres, multos disputare, et dicere quia Deus res humanas non curat, quia casibus reguntur omnia, vel quia stellis subjectæ sunt voluntates nostræ, quia unusquisque non pro meritis agitur, sed necessitate stellarum suarum : doctrina mala! doctrina impia. In hæc iste ibat, cujus pene commoti sunt pedes, et cujus paulominus effusi sunt gressus; in hunc ibat errorem : sed quia non concinebat generationi filiorum Dei, suscepit cognoscere; et damnavit scientiam, in qua justis Dei non congruebat. Et quid dicat, audiamus : quia suscepit cognoscere, et adjutus est, et didicit aliquid, et indicavit nobis. « Et sus» cepi, inquit, cognoscere. Hoc labor est ante me. » Vere magnus labor, cognoscere quomodo et Deus curet res humanas, et bene sit malis, et laborent boni! Magna vis quæstionis! Ideo, « Hoc labor est ante me. » Quasi

[1] Psal. LXXII, 16.

stat mihi in facie murus quidam : sed habes vocem Psalmi, » In Deo meo transgrediar murum[1]. Hoc labor est » ante me. »

XXIII. Verum dicis : Labor est ante te ; sed ante Deum non est labor : fac te ante Deum ubi non est labor, et nec tibi erit labor. Et fecit hoc ; nam dicit quandiu labor ante se : « Donec introeam in sanctuarium Dei, et intelli- » gam in novissima[2]. » Magna res, fratres. Jam diu laboro, inquit, et ante faciem meam laborem quemdam quasi inextricabilem video, ut cognoscam quomodo et justus sit Deus, et res humanas curet, et non sit iniquus, quod peccantes et scelera facientes felicitatem habent in hac terra, pii vero et Deo servientes in tentationibus plerumque et in laboribus fatigantur : magna difficultas est hoc scire, sed « Donec introeam in sanctuarium Dei. » In sanctuario enim Dei quid tibi præstatur, ut hanc solvas quæstionem? « Et intelligam, inquit, in novissima : » non in præsentia. Ego, inquit, de sanctuario Dei intendo oculum in finem, præsentia transgredior. Totum hoc quod vocatur humanum genus, omnis ista massa mortalitatis ventura est ad examen, ventura est ad libram, appendentur ibi opera hominum. Cuncta modo nubes involvit : sed Deo cognita sunt merita singulorum. « Et intelligam, » inquit, in novissima : » sed non a me ; nam ante me labor est. Unde « Intelligam in novissima ? » Intrem in sanctuarium Dei. Ibi ergo intellexit, et unde modo isti felices.

XXIV. « Verumtamen propter dolositatem posuisti » eis[3]. » Quia dolosi sunt, id est, fraudulenti ; quia dolosi sunt, dolos patiuntur. Quid est hoc, quia fraudulenti sunt, fraudem patiuntur ? Fraudem volunt facere generi humano in omnibus nequitiis suis, fraudem et ipsi pa-

[1] Psal. XVII, 30. — [2] Id. LXXII, 17. — [3] Ibid. 18.

tiuntur, ut terrena bona eligant, et relinquant æterna. Ergo, fratres, in eo quod fraudem faciunt, fraudem patiuntur. Quod jamdudum dixi, fratres, quale cor habet, qui ut lucretur vestem, perdit fidem ? Ille cui tulit vestem passus est fraudem, an iste qui tanto damno percutitur ? Si pretiosior est vestis quam fides, majore damno ille afficitur : si autem incomparabiliter fides excedit totum mundum, ille videbitur damnum vestis perpeti ; huic autem dicitur : « Quid prodest homini, si totum mundum lu- » cretur ; animæ autem suæ damnum patiatur[1] ? » Ergo quid illis contigit ? « Propter dolositatem posuisti eis : de- » jecisti eos dum extollerentur. » Non dixit : Dejecisti eos, quia elati sunt : non quasi posteaquam elati sunt dejecisti illos ; sed in eo ipso quod elati sunt, dejecti sunt. Sic enim efferri, jam cadere est, « Dejecisti eos dum ex- » tollerentur. »

XXV. « Quomodo facti sunt in desolationem subito[2] ? » Admiratur super eis, intelligens in novissima. « Defece- » runt. » Vere quomodo sumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt. Quomodo dicit, « Defecerunt ? » Quomodo qui intelligit in novissima. « Defecerunt : perierunt prop- » ter iniquitatem suam. »

XXVI. « Veluti somnium exurgentis[3]. » Quomodo defecerunt ? Quomodo deficit somnium exurgentis. Fac hominem in somnis videre se invenisse thesauros : dives est, sed donec evigilet. « Veluti somnium exurgentis : » sic defecerunt, quomodo somnium evigilantis. Quæritur igitur, et non est : nihil in manibus, nihil in lecto. Pauper dormierat, dives in somnis factus fuerat : si non evigilasset, dives esset : evigilavit, invenit ærumnam, quam dimiserat dormiens. Et isti invenient miseriam, quam sibi comparaverant. Cum evigilaverint de hac vita, transit illud

[1] Matth. XVI, 26. — [2] Psal. LXXII, 19. — [3] — Ibid. 20.

quod quasi in somno tenebatur. « Veluti somnium exur-
» gentis. » Et ne diceretur : Quid ergo, parva tibi videtur claritas eorum, parva tibi videtur pompa eorum, parvi tibi videntur tituli, imagines, statuæ, laudes, cunei clientium? « Domine, ait, in civitate tua imaginem illorum ad » nihilum rediges. » Itaque, fratres mei, libere loquens de hoc loco, vel unde licet; quia quando vobis miscemur, magis vos ferimus, quam docemus : in nomine Christi et in timore ejus exhortor vos, ut quicumque ista non habetis, non cupiatis; quicumque habetis, non in eis præsumatis. Ecce dixi vobis, non dico, Damnamini : quia habetis; sed damnamini, si de talibus præsumatis, si de talibus inflemini, si propter talia magni vobis videamini, si propter talia pauperes non agnoscatis, si generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviscamini. Tunc enim Deus necesse est retribuat in novissima, et in civitate sua imaginem talium ad nihilum redigat. Qui autem dives est, hoc modo sit, quo præcepit Apostolus : « Præcipe, inquit, divitibus hujus mundi » non superbe sapere, neque sperare in incerto divitia» rum suarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia » abundanter ad fruendum. » Abstulit superbiam divitum, dat consilium. Quasi dicerent : Divites sumus, superbire nos prohibes, jactare pompas divitiarum nostrarum vetas : quid ergo facturi sumus de istis divitiis? Usque adeo non est quod inde faciant? « Divites sint, inquit, in operibus » bonis; facile tribuant, communicent. » Et quid prodest hoc? « Thesaurizent sibi fundamentum bonum in fu» turum, ut apprehendant veram vitam[1]. » Ubi debent sibi thesaurizare? Quo misit iste oculum, intrans in sanctuarium Dei. Exhorrescant omnes fratres nostri divites, abundantes pecunia, auro, argento, familia, honoribus,

[1] I Tim. VI, 17-19.

exhorrescant quod modo dictum est : « Domine, in civitate » tua imaginem illorum ad nihilum rediges. » Nonne digni sunt hæc pati, ut Deus in civitate sua imaginem illorum ad nihilum redigat, quia et ipsi in civitate sua terrena imaginem Dei ad nihilum redegerunt? « In civitate » tua imaginem eorum ad nihilum rediges. »

XXVII. « Quia delectatum est cor meum. » Dicit quibus rebus tentatur : « Quia delectatum est, inquit, cor » meum ; et renes mei mutati sunt[1]. » Quando me delectaverunt temporalia ista, mutati sunt renes mei. Potest et sic intelligi : « Quia delectatum est cor meum, in Deum ; renes mei mutati sunt, » id est, libidines meæ mutatæ sunt, et castus totus factus sum. « Renes mei mutati » sunt. » Et audi quomodo.

XXVIII. « Et ego ad nihilum redactus sum, et non cog» novi[2]. » Ego ille, qui modo ista dico de divitibus, aliquando talia desideravi : ideo, « Et ego ad nihilum re» dactus sum, » quando pene effusi sunt gressus mei. « Et ego ad nihilum redactus sum, et non cognovi. » Non est ergo desperandum et de illis, in quos talia dicebam.

XXIX. Quid est, « Non cognovi? Quasi pecus factus » sum ad te, et ego semper tecum[3]. » Multum interest inter istum et alios. Iste quasi pecus factus est desiderando terrena, quando redactus ad nihilum non cognovit æterna : sed non recessit a Deo suo, quia non illa desideravit a dæmonibus, a diabolo. Hoc enim jam vobis commendavi. Vox est Synagogæ, id est, illius populi qui non servivit idolis. Pecus quidem factus sum, a Deo meo terrena desiderans : sed nunquam recessi ab ipso Deo meo.

XXX. Quia ergo, quamvis factus pecus, non recessi a Deo meo, sequitur : « Tenuisti manum dexteræ meæ[4]. » Non dixit : « Manum dexteram meam, » sed, « Manum dex-

[1] Psal. LXXII, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. 23. — [4] Ibid. 24.

» teræ meæ. » Si dexteræ manus est, manus habet manum. « Manum tenuisti dexteræ meæ, » ut deduceres me. Quid posuit, manum? Potestatem. Hoc enim dicimus quemquam habere in manu, quod habet in potestate : quomodo dixit diabolus Deo de Job : « Mitte manum » tuam, et tolle quæ habet[1]. » Quid est, « Mitte manum » tuam? » Da potestatem. Manum Dei, potestatem Dei dixit : sicut scriptum est alio loco : « Mors et vita in manibus linguæ[2]. » Numquid lingua habet manus? Sed quid est, « In manibus linguæ?» In potestate linguæ. Quid est, in potestate linguæ? « Ex ore tuo justificaberis, et ex » ore tuo condemnaberis[3]. Tenuisti ergo manum dexteræ » meæ, » potestatem dexteræ meæ. Quæ erat dextera mea? « Quia ego semper tecum. » In sinistram habebam, « Quia pecus factus sum, » id est, quia terrena in me fuit concupiscentia : sed dextera mea erat, quia semper tecum eram. Hujus dexteræ meæ manum tenuisti, id est, potestatem rexisti. Quam potestatem? « Dedit eis potestatem filios Dei fieri[4]. » Cœpit esse jam inter filios Dei, ad Novum Testamentum pertinens. Vide quomodo retenta est manus dexteræ ejus. « In voluntate tua deduxisti me.» Quid est, « In voluntate tua? » Non in meritis meis. Quid est, « In voluntate tua? » Audi Apostolum, qui fuit pecus primo terrena desiderans, et secundum Vetus Testamentum vivens, quid ait? « Qui primo fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus; sed misericordiam consecutus sum[5].» Quid est, « In voluntate tua? Gratia Dei sum id quod sum[6]. » Et cum gloria assumpsisti me.» Jam quo assumptus est, et in qua gloria, quis explicat? quis dicit? Expectemus hoc, quia in resurrectione erit, in novissimis erit. « Cum » gloria assumpsisti me.»

[1] Job. I, I. — [2] Prov. XVII, 21. — [3] Matth. XII, 37. — [4] Joan. I, 12. — [5] I Tim. I, 13. — [6] I Cor. XV, 10.

XXXI. Et cœpit cogitare felicitatem ipsam cœlestem, et arguere se, quia pecus fuit, et terrena desideravit. « Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid volui super » terram[1]?» Ex voce vestra intellexisse vos video. Comparavit voluntati suæ terrenæ præmium cœleste, quod accepturus est, vidit quid ibi sibi servaretur; et cogitans et æstuans in cogitatione cujusdam rei ineffabilis, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[2], non dixit : Illud, aut illud mihi est in cœlo; sed « Quid mihi est in cœlo? » Quid est illud quod habeo in cœlo? quid est? quantum est? quale est? Et, cum non transit quod habeo in cœlo, « A te quid volui super ter- » ram? » Servas mihi tu : (Sic dicam ut possum, sed date veniam : accipite conatum meum, devotionem nitendi; nam explicandi nulla facultas est.) Servas, inquit, mihi tu in cœlo divitias immortales, te ipsum; et ego volui a te in terra quod habent et impii, quod habent et mali, quod habent et facinorosi, pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias; quod habent et scelerati multi, quod habent multæ fœminæ turpes, multi viri turpes : hæc pro magno desideravi a Deo meo super terram; cum servet se mihi in cœlo Deus meus. « Quid enim mihi est in cœlo? » Ostendere habet ipsum quid. « Et a te quid volui super ter- » ram? »

XXXII. « Defecit cor meum et caro mea, Deus cordis » mei[3]. » Hoc ergo mihi est in cœlo servatum, « Deus cor- » dis mei, et pars mea Deus meus. » Quid est, fratres? Inveniamus divitias nostras, eligat sibi partes genus humanum. Videamus homines cupiditatum diversitate laniari : eligant alii militiam, alii advocationem, alii diversas variasque doctrinas, alii negotiationem, alii agriculturam; istas partes sibi faciant de rebus humanis : clamet

[1] Psal. LXXII, 25. — [2] I Cor. II, 9. — [3] Psal. LXXII, 26.

populus Dei, « Pars mea Deus meus. » Non ad tempus pars mea ; sed « Pars mea Deus in sæcula. » Aurum etsi semper habeo, quid habeo? Deum etsi non semper haberem, quam magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi se ipsum promittit, et id me in æternum habiturum promittit. Tantum habeo, et nunquam non habeo. Magna felicitas : « Pars mea Deus. » Quandiu ? « In sæcula. » Quoniam ecce vide quomodo illum amavit; fecit cor castum : « Deus cordis » mei, et pars mea Deus in sæcula. » Factum est cor castum, gratis jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit a Deo, et propterea vult servire Deo; charius facit quod vult accipere, quam ipsum a quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum, præter ipsum. Præmium Dei, ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit : si aliud dilexerit, non erit castus amor. Recedis ab igne immortali, frigesces, corrumperis. Noli recedere, corruptio tua erit, fornicatio tua erit. Jam iste redit, jam istum pœnitet, jam pœnitentiam iste eligit, jam dicit : « Pars mea Deus. » Et quomodo delectatur in ipso, quem sibi partem elegit?

XXXIII. « Ecce qui longe se faciunt a te, peribunt[1].» Iste ergo recessit a Deo, sed non longe : « Quia quasi » pecus factus sum, inquit, et ego semper tecum. » Illi vero longe recesserunt, quia non solum terrena desideraverunt, sed ea a dæmonibus et a diabolo petierunt. « Qui longe se faciunt a te, peribunt. » Et quid est, longe a Deo fieri? « Perdidisti omnem qui fornicatur abs » te. « Huic fornicationi contrarius est amor castus. Quis est amor castus? Amat? jam anima sponsum suum : quid ab illo quærit, ab sponso suo quem diligit? Forte quomodo sibi eligunt homines aut generos aut sponsos fœminæ : eligit forte divitias et aurum ejus amat, et fundos, et ar-

[1] Psal. LXXII, 27.

gentum, et pecuniam, et equos, et familiam, et cætera? Absit. Iste ipsum solum amat, gratis amat; quia in ipso habet omnia, quia per ipsum facta sunt omnia [1]. « Perdidisti, inquit, omnem qui fornicatur abs te. »

XXXIV. Tu autem quid facis? « Mihi autem adhærere » Deo bonum est [2]. » Hoc est totum bonum. Vultis amplius? Doleo volentes. Fratres, quid vultis amplius? Deo adhærere nihil est melius, quando eum videbimus facie ad faciem [3]. Modo ergo quid? Quia adhuc peregrinus loquor: « Adhærere, inquit, Deo bonum est: » sed modo in peregrinatione, quia nondum venit res, « Ponere in » Deo spem meam. » Quandiu ergo nondum adhæsisti, ibi pone spem. Fluctuas, præmitte ad terram ancoram. Nondum hæres per præsentiam, inhære per spem. « Ponere in Deo spem meam. » Et quid hic ages, ponens in Deo spem tuam? Quod erit negotium tuum, nisi ut laudes quem diligis, et facias tecum coamatores ejus? Ecce si amares aurigam, non rapes cæteros ut tecum amarent? Amator aurigæ quacumque transit loquitur de illo, ut cum illo eum ament et cæteri. Gratis amantur flagitiosi homines, et a Deo præmium quæritur ut ametur? Ama Deum gratis, nulli invideas Deum. Rapite eum quotquot potestis, quotquot possessuri estis: non fit angustus; nullos in illo limites facietis; totum singuli possidebitis, et totum omnes habebitis. Ergo hoc fac cum hic es, id est, cum ponis in Deo spem tuam. Quid enim sequitur? « Ut annuntiem omnes laudes tuas in atriis filiæ Sion. Ut » annuntiem omnes laudes tuas; » sed ubi? « In atriis » filiæ Sion; » quia prædicatio Dei præter Ecclesiam inanis est. Parum est laudare Deum, et annuntiare omnes laudes ejus. In atriis filiæ Sion annuntia. Ad unitatem tende, noli dividere populum; sed rape ad unum, et fac

[1] Joan. I, 3. — [2] Psal. LXXII, 28. — [3] I Cor. XIII, 12.

unum : Oblitus sum quandiu dixi. Jam finito Psalmo, et ex isto odore conjicio me diuturnum habuisse sermonem : sed studiis vestris non sufficio ; violenti estis nimis : utinam ista violentia rapiatis regnum cœlorum !

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXIII.

Sermo ad populum.

I. PSALMI hujus titulus est, « Intellectus Asaph[1]. » Asaph latine Congregatio, græce Synagoga dicitur. Videamus quid intellexerit ista Synagoga. Nos autem intelligamus primitus Synagogam : exinde intelligemus quid intellexerit Synagoga. Omnis congregatio generali nomine Synagoga appellatur : et pecorum et hominum potest dici congregatio ; non autem hic pecorum congregatio est, quando audivimus intellectum. Nam homo cum in se neglexerit intellectum in honore positus, quid de illo dictum est, audi : « Homo in honore positus non intellexit, com- » paratus est jumentis insensatis, et similis factus est » illis[2]. » Quia ergo non est pecorum congregatio, nec diu disserendum est, nec diligentius commendandum : sed quia hominum est, quorum hominum sit hoc debemus intelligere. Non utique eorum hominum est, qui in honore positi non intelligentes, comparati sunt jumentis insensatis, et similes facti sunt eis ; sed eorum qui intelligunt. Præscribit enim hoc titulus Psalmi, dicens : « In-

[1] Psal. LXXIII, 1. — [2] Id. XLVIII, 13.

» lectus Asaph. » Intelligens ergo quædam congregatio est, cujus vocem audituri sumus. Sed quoniam proprie Synagoga dicta est congregatio populi Israël, ita ut ubicumque audierimus Synagogam, non jam soleamus intelligere nisi populum Judæorum ; videamus ne forte ipsius vox sit in isto Psalmo. Sed qualium Judæorum , et qualis populi Israël ? Non enim paleæ , sed forte frumenti [1], non ramorum fractorum [2], sed forte confirmatorum. « Non » enim omnes, qui sunt ex Israël, hi sunt Israëlitæ ? » sed in Isaac, inquit, vocabitur tibi semen : hoc est, » non hi qui filii carnis, hi filii Dei; sed filii promissionis » deputantur in semine[3]. » Sunt ergo quidam Israëlitæ, ex quibus erat ille de quo dictum est, « Ecce vere Israë» lita, in quo dolus non est[4]. » Non secundum hoc dico, quod et nos Israëlitæ sumus, quia et nos semen Abrahæ sumus. Gentibus quippe loquebatur Apostolus, cum diceret : « Ergo semen Abrahæ estis, secundum promis» sionem hæredes[5]. » Secundum hoc ergo omnes Israëlitæ, qui sequimur vestigia fidei patris nostri Abrahæ. Sed illo modo hic intelligamus Israëlitarum vocem, quomodo dixit Apostolus: « Nam et ego Israëlita sum ex semine » Abrahæ, de tribu Benjamin[6]. » Hic ergo intelligamus quod Prophetæ dixerunt : « Reliquiæ salvæ fient[7]. » Reliquiarum itaque salvatarum audiamus hic vocem ; ut loquatur Synagoga, quæ acceperat Vetus Testamentum, et intenta erat in promissa carnalia ; et ex hoc factum est, ut nutarent ei pedes. Nam et in alio quodam Psalmo, ubi etiam titulus habet Asaph , quid dicitur ? « Quam bo» nus Deus Israël rectis corde ! Mei autem pene moti sunt » pedes. » Et quasi diceremus : Unde tibi moti sunt pedes? « Paulominus , inquit, effusi sunt gressus mei, quia

[1] Matth. III, 12. — [2] Rom. XI, 17. — [3] Id. IX, 6-8. — [4] Joan. I, 47. — [5] Gal. III, 29. — [6] Rom. XI, 1. — [7] Id. IX, 17.

» zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum intuens. » Cum enim secundum promissa Dei ad Vetus Testamentum pertinentia expectaret felicitatem terrenam, animadvertit eam abundare apud impios; in his rebus, quas expectabat a Deo, pollere illos, qui non colerent Deum : et tanquam sine causa Deo servisset, nutaverunt pedes ejus. Ibi enim dicit: « Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo » obtinuerunt divitias. Numquid in vano justificavi cor » meum[1]? » Videte quemadmodum paulominus effusi sunt gressus ejus, ut jam dicat sibi anima : Quæ utilitas, quia servio Deo? Ecce ille non servit, et felix est; ego servio, et laboro. Postremo puta quia ego felix sum; quando et ille felix est, qui non servit, quare me putem ideo felicem esse quia servio? Ille autem Psalmus, cujus testimonium produxi, præcedit istum quem nunc in manibus habemus.

II. Opportune autem non ex nostra, sed ex Dei dispensatione factum est, ut modo audiremus ex Evangelio : « Quia Lex per Moysen data est; Gratia et veritas per » Jesum Christum facta est[2]. » Si enim discernimus duo Testamenta, Vetus et Novum, non sunt eadem sacramenta, nec eadem promissa; eadem tamen pleraque præcepta. Nam, « Non occides : Non mœchaberis : Non furaberis : Honora patrem et matrem : Non falsum testimo- » nium dixeris : Non concupisces rem proximi tui : Non » concupisces uxorem proximi tui[3], » et nobis præceptum est; et quisquis ea non observaverit, deviat, nec omnino dignus est, qui accipere mereatur montem sanctum Dei, de quo dictum est : « Quis habitabit in tabernaculo tuo; aut quis » requiescet in monte sancto tuo[4]? Innocens manibus, et » mundo corde[5]. » Discussa ergo præcepta, aut omnia ea-

[1] Psal. LXXII, 1-3 et 12, 13. — [2] Joan. I, 17. — [3] Exod. XX, 12-17. — [4] Psal. XIV, 1. — [5] Id. XXIII, 4.

dem inveniuntur, aut vix aliqua in Evangelio, quæ non dicta sint a Prophetis. Præcepta eadem; sacramenta non eadem, promissa non eadem. Videamus quare præcepta eadem : quia secundum hæc Deo servire debemus. Sacramenta non eadem, quia alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia Salvatorem. Sacramenta Novi Testamenti dant salutem; sacramenta Veteris Testamenti promiserunt Salvatorem. Cum ergo jam teneas promissa, quid quæris promittentia, habens jam Salvatorem? Hoc dico, teneas promissa, non quod jam acceperimus vitam æternam; sed quia jam venerit Christus, qui per Prophetas prænuntiabatur. Mutata sunt sacramenta; facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora. Promissa quare non eadem? Quia promissa est terra Chanaan, terra copiosa, fructuosa, affluens lacte et melle; promissum regnum temporale, promissa felicitas sæculi, promissa fœcunditas filiorum, promissa subjectio inimicorum [1]. Hæc omnia ad terrenam felicitatem pertinent. Sed quare ipsa primo promitti oportebat? « Quia non primo quod » spiritale est, sed quod animale : postea, inquit, spi- » tale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo » de cœlo cœlestis : qualis terrenus, tales et terreni; et » qualis cœlestis, tales et cœlestes. Sicut portavimus » imaginem terreni, portemus et imaginem ejus qui de » cœlo est [2]. » Ad imaginem terreni pertinet Vetus Testamentum; ad imaginem cœlestis Novum Testamentum. Sed ne quisquam putaret ab alio factum esse hominem terrenum, ab alio cœlestem; ideo Deus ostendens se esse utriusque creatorem, etiam utriusque Testamenti se esse voluit auctorem; ut et terrena promitteret in Vetere Testamento, et cœlestia in Novo Testamento. Sed quandiu prius homo terrenus es? quandiu terrena sapis? Numquid

[1] Exod. III, 8. — [2] I Cor. XV, 46-49.

quoniam puero dantur quædam puerilia ludicra, quibus puerilis animus avocetur, propterea grandescenti non ei excutiuntur e manibus, ut aliquid jam utilius tractet, quod grandem decet? Verumtamen tu ipse dedisti filio tuo, et nuces parvulo, et codicem grandi. Non ergo, quia illa quasi ludicra puerorum Deus per Novum Testamentum excussit de manibus filiorum, ut aliquid utilius daret grandescentibus, propterea priora illa non ipse dedisse putandus est. Ipse utrumque dedit. « Sed Lex ipsa per » Moysen data est; Gratia et veritas per Jesum Christum » facta est[1] : » gratia, quia impletur per charitatem, quod per litteram jubebatur; veritas, quia redditur quod promittebatur. Hoc ergo intellexit Asaph iste. Denique omnia, quæ Judæis promissa fuerant, ablata sunt. Ubi est regnum eorum? ubi templum? ubi unctio? ubi sacerdotes? ubi jam apud illos Prophetæ? Ex quo venit, qui per Prophetas prædicabatur, in illa gente jam nihil horum est; jam perdidit terrena, et nondum quærit cœlestia.

III. Inhærere ergo terrenis, quamvis ea Deus donet, non debes. Verumtamen non quia inhærere eis non debemus, alium ea dare, nisi Deum, credere debemus; ipse ea dat : sed noli pro magno expectare ab eo bonum, quod dat et non bono. Nam si pro magno ea daret, malis ea non daret. Ideo autem ea voluit dare et malis, ut discant boni aliud ab eo quærere, quod non dat et malis. Illi autem inhærentes terrenis miseri, et non de illo præsumentes qui fecit cœlum et terram, qui eis dedit et ipsa terrena; qui eos etiam temporaliter de Ægypti captivitate liberavit; qui eos per divisum mare duxit, qui eorum inimicos persequentes fluctibus obruit[2]; non in illo præsumentes qui daret utique cœlestia grandibus, sicut terrena parvulis dedit, timentes perdere quod acceperant,

[1] Joan. I, 17. — [2] Exod. XIV, 22 et 28.

occiderunt qui dederat. Hæc dicimus, fratres, ut homines de Novo Testamento discatis non inhærere terrenis. Si enim illi inexcusabiliter terrenis inhæserunt, quibus ipsum Novum Testamentum nondum fuerat revelatum; quanto inexcusabilius terrena sectantur, quibus jam promissa cœlestia in Novo Testamento revelata sunt! Nam recolite, fratres mei, quid dictum sit a persequentibus Christum. « Si dimiserimus eum, venient Romani, et tollent » nobis, et locum, et gentem[1]. » Videte quia timendo terrena perdere, Regem cœli occiderunt. Et quid eis factum est? Perdiderunt etiam ipsa terrena : et ubi occiderunt Christum, ibi occisi sunt : et cum terram nolentes perdere, datorem vitæ occiderunt, eamdem terram occisi perdiderunt; et eo tempore quo illum occiderunt, ut ex ipso tempore admonerentur, quare ista perpessi sunt. Quando enim eversa est civitas Judæorum, Pascha celebrabant, et in multis millibus hominum tota ipsa gens convenerat ad illius festivitatis celebrationem. Ibi Deus, per malos quidem, sed tamen ille bonus; per injustos, sed justus et juste; ita in eos vindicavit, ut perimerentur multa hominum millia, et ipsa civitas everteretur. Hoc in isto Psalmo plangit « Intellectus Asaph, » et in ipso planctu tanquam intellectus discernit terrena a cœlestibus, discernit Vetus Testamentum a Novo Testamento : ut videas per quæ transeas, quid expectes, quid relinquas, quibus hæreas. Sic ergo cœpit.

IV. « Utquid repulisti nos, Deus, in finem[2]? Repulisti » in finem, » ex persona populi Judæorum, et ex persona congregationis, quæ proprie Synagoga appellatur. « Utquid repulisti nos, Deus, in finem? » Non reprehendit, sed quærit « Utquid, » quamobrem, propter quid hoc fecisti? Quid fecisti? « Repulisti nos in finem. » Quid est,

[1] Joan. XI, 48. — [2] Psal. LXXIII, 1.

« in finem? » Forte usque in finem sæculi. An repulisti nos in Christum, qui finis est omni credenti[1]? « Utquid » enim repulisti nos, Deus, in finem? Iratus est animus » tuus super oves gregis tui? » Quare iratus es super oves gregis tui, nisi quia terrenis inhærebamus, et pastorem non agnoscebamus?

V. « Memento congregationis tuæ, quam possedisti ab » initio [2]. » Numquid ista potest esse vox Gentium? Numquid Gentes possedit ab initio? Sed possedit semen Abrahæ, populum Israël etiam secundum carnem natum de Patriarchis patribus nostris : quorum nos filii facti sumus, non veniendo de carne, sed imitando fidem. Illi autem a Deo possessi ab initio, quid eis contigit? « Memento congregationis tuæ, quam possedisti ab initio. Redemisti virgam » hæreditatis tuæ[3]. » Ipsam congregationem tuam, « Virgam » hæreditatis tuæ redemisti. » Hanc ipsam congregationem dixit virgam hæreditatis. Respiciamus ad factum primum, quando voluit possidere ipsam congregationem, liberans illam de Ægypto, quod signum dederit Moysi, cum diceret Moyses ei : « Quod signum dabo, ut credant mihi, » quia tu me misisti? Et Deus ait ad illum : Quid in manu » tua portas? Virgam. Projice illam in terram. Et dimi» sit virgam in terram, et facta est serpens; et expavit » Moyses, et fugit Moyses ab eo. Et ait illi Dominus : Ap» prehende caudam ejus. Et apprehendit; et reversa est » in statum suum, virga facta, sicut antea virga erat. » Quid significat? Non enim frustra factum est. Interrogemus Litteras Dei. Quid serpens persuasit homini? Mortem[4]. Ergo mors a serpente. Si mors a serpente, virga in serpente, Christus in morte. Ideo etiam cum a serpentibus in deserto morderentur et necarentur, præcepit Dominus

[1] Rom. x, 4. — [2] Psal. LXXIII, 2. — [3] Exod. IV, 1-4. — [4] Gen. III, 4, 5.

Moysi, ut serpentem æneum exaltaret in eremo, et admoneret populum, ut quisquis a serpente morsus esset, illum intueretur, et sanaretur[1]. Sic et fiebat : sic et homines a venenis, morsi a serpentibus, sanabantur intuendo serpentem. Sanari a serpente, magnum sacramentum. Quid est, intuendo serpentem sanari a serpente? Credendo in mortuum salvari a morte. Et tamen expavit et fugit Moyses[2]. Quid est, ab illo serpente fugisse Moysen? Quid, fratres, nisi quod scimus in Evangelio factum? Mortuus est Christus, et expaverunt Discipuli, et ab illa spe in qua fuerant recesserunt[3]. » Sed quid dictum est? « Apprehende cau- » dam ejus[4]. » Quid est, caudam? Posteriora comprehende. Hoc significavit et illud : « Posteriora mea videbis[5]. » Primo factus serpens, sed cauda retenta facta virga ; primo occisus, postea resurrexit. Est etiam in cauda serpentis finis sæculi. Quia sic modo mortalitas Ecclesiæ ambulat : alii eunt, alii veniunt per mortem tanquam per serpentem ; quia a serpente mors seminata est : sed in fine sæculi tanquam cauda, redimus ad manum Dei, et efficimur stabilitum regnum Dei, ut impleatur in nobis : « Redemisti vir- » gam hæreditatis tuæ. » Sed qui Synagogæ vox est ; redempta autem virga hæreditatis Dei magis apparet in Gentibus ; occulta autem spes Judæorum, vel eorum qui futuri sunt ut credant, vel eorum qui eo tempore crediderunt, quando misso Spiritu sancto, Discipuli omnium gentium linguis locuti sunt[6]. Tunc enim aliquot millia de Judæis ipsis Christi crucifixoribus crediderunt : et quia prope inventi erant, ita crediderunt, ut omnia quæ habebant venderent, et pretia rerum suarum ante pedes Apostolorum ponerent[7]. Quia ergo occultum erat hoc, magisque redemptio virgæ Dei clara futura erat in Gentibus : expla-

[1] Num. XXI, 8, et Joan. III, 14. — [2] Exod. IV, 3. — [3] Luc. XXIV, 21. — [4] Exod. IV, 4. — [5] Id. XXXIII, 23. — [6] Act. II, 4. — [7] Id. IV, 34.

nat unde dicat quod dixit : « Redemisti virgam hæreditatis » tuæ. » Hoc dixit non de Gentibus, in quibus manifestum est. Sed unde? « Montem Sion. » Adhuc et mons Sion potest aliter intelligi. « Istum quem inhabitasti in » ipso.» Ubi erat populus ante, ubi institutum templum, ubi celebrata sacrificia, ubi omnia illo tempore necessaria Christum promittentia. Promissio, cum res redditur, jam fit superflua. Nam antequam reddatur quod promittitur, necessaria est ipsa promissio, ne promissum sibi obliviscatur cui promittitur, et non expectando moriatur. Oportet ergo ut expectet, ut cum venerit accipiat : ideo non debet deserere promissionem. Propter hoc non deserebantur figuræ, ut veniente die, umbræ tollerentur. « Montem Sion istum quem inhabitasti in ipso. »

VI. « Eleva manum tuam in superbiam eorum in finem.» Quomodo nos repellebas in finem, sic « Eleva manum » tuam in superbiam eorum in finem. » Quorum superbiam? A quibus eversa est Jerusalem. A quibus autem, nisi a regibus Gentium? Bene elevata est manus ejus in superbia eorum in finem : nam et ipsi jam Christum cognoverunt. « Finis enim Legis Christus ad justitiam omni » credenti[1].» Quam bene illis optat? Quasi iratus loquitur, et maledicere videtur : et utinam eveniat quod maledicit ; imo jam in nomine Christi evenire gaudeamus. Jam tenentes sceptrum, subduntur ligno crucis : jam fit quod prædictum est : « Adorabunt eum omnes reges terræ, » omnes gentes servient illi[2]. » Jam in frontibus regum pretiosius est signum crucis, quam gemma diadematis. « Eleva manum tuam in superbiam eorum in finem. » Quanta maligne operatus est inimicus in sanctis tuis ! » In his quæ sancta tua erant, id est, in templo, in sacerdotio, in illis omnibus sacramentis, quæ illo tempore fue-

[1] Rom. x, 4. — [2] Psal. LXXI, 11.

runt, « Quanta maligne operatus est inimicus? » Revera inimicus tunc operatus est. Gentes enim tunc, quæ hoc fecerunt, deos falsos colebant, simulacra adorabant, dæmonibus serviebant : operati sunt tamen multa mala in sanctis Dei. Quando possent, nisi permitterentur? Quando autem permitterentur, nisi jam sancta illa primo promissiva necessaria non essent, cum ipse qui promiserat teneretur? Ergo « Quanta maligne operatus est inimicus in » sanctis tuis? »

VII. « Et gloriati sunt omnes qui oderunt te[1]. » Servos attende dæmonum, servos simulacrorum : quales tunc Gentes erant, quando everterunt templum et civitatem Dei : « Et gloriati sunt. In medio solemnitatis tuæ. » Mementote quod dixi, tunc eversam esse Jerusalem, cum ipsa solemnitas ageretur : in qua solemnitate Dominum crucifixerunt. Congregati sævierunt, congregati perierunt.

VIII. « Posuerunt signa sua signa, et non cognoverunt[2]. » Habebant signa, quæ ibi ponerent, vexilla sua, aquilas suas, dracones suos, signa romana ; aut etiam statuas suas, quas primo in templo posuerunt; aut forte « Signa sua, » quæ audierant a vatibus dæmonum suorum. « Et non cognove» runt. » Quid non cognoverunt? « Quia non haberes in » me potestatem, nisi tibi data esset desuper[3]. » Non cognoverunt, quia non ipsis honor delatus est, ut affligerent, ut caperent vel everterent civitatem ; sed impietas eorum tanquam securis Dei facta est. Facti sunt instrumentum irati, non in regnum placati. Facit enim hoc Deus, quod plerumque facit et homo. Aliquando iratus homo apprehendit virgam jacentem in medio, fortasse qualecumque sarmentum, cædit inde filium suum; ac deinde projicit sarmentum in ignem, et filio servat hære-

[1] Psal. LXXIII, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Joan. XIX, 1.

ditatem : sic aliquando Deus per malos erudit bonos, et per temporalem potentiam damnandorum exercet disciplinam liberandorum. Quid enim? putatis, fratres, quia vere sic data est disciplina illi genti, ut omnino periret? Quanti inde postea crediderunt, quanti adhuc credituri sunt? Alia est palea, aliud frumentum; super utrumque tamen intrat tribula : sed sub una tribula aliud comminuitur, aliud purgatur. Quantum bonum nobis Deus præstitit de malo Judæ traditoris? De ipsa sævitia Judæorum quantum bonum præstitum est fidelibus Gentibus? Occisus est Christus, ut esset in cruce quem attenderet qui esset a serpente percussus [1]. Sic ergo et isti forte a divinis suis audierant, quia debuerunt ire ad Jerusalem, et capere eam; et cum cepissent atque evertissent eam, dixerunt sibi quod a dæmonibus suis factum sit : « Posuerunt signa » sua signa, et non cognoverunt. » Quid non cognoverunt? « Sicut in egressum desuper. » Quia nisi desuper egrederetur jussio, nunquam sævientibus Gentibus in Judæorum populum talia licerent. Sed egressum est desuper : quomodo dicit Daniel : « A principio orationis tuæ » egressus est sermo [2]. » Hoc et Dominus ipsi Pilato inflanti se, et ponenti signa sua signa, et non cognoscenti, et dicenti ad Christum : « Mihi non respondes? nescis quia » potestatem habeo occidendi te, et potestatem habeo » dimittendi te? » Et Dominus ad inflatum, tanquam vesicam reflandam pungens : « Non haberes, inquit, in me » potestatem, nisi data tibi esset desuper [3]. » Sic et hic : « Po- » suerunt signa sua signa, et non cognoverunt. » Quomodo non cognoverunt? « Sicut in egressum desuper. » Quomodo egressus factus fuerat desuper, ut hoc impleretur, numquid sic illi cognoscere potuerunt?

IX. Jam percurramus versus istos, eversa Jerusalem,

[1] Num. XXI, 8. — [2] Dan. IX, 23. — [3] Joan. XIX, 10, 11.

propterea quia et manifesti sunt, et non libet immorari nec in pœna inimicorum. « Quasi in sylva lignorum secu-» ribus conciderunt januas ejus in idipsum, in dolabro et » fractorio dejecerunt eam[1]. » Id est, conspiranter, constanter : « In dolabro et fractorio dejecerunt eam. »

X. « Incenderunt igni sanctuarium tuum, polluerunt » in terra tabernaculum nominis tui[2]. »

XI. Dixerunt in corde suo, cognatio eorum in unum. » Quid dixerunt ? « Venite, comprimamus omnes solemni-» tates Domini de terra Domini[3], » ex persona hujus interpositum est, ex persona Asaph. Non enim illi sævientes Dominum appellarent, cujus templum evertebant. « Venite, comprimamus omnes solemnitates Domini a » terra. » Quid Asaph ? quid intellectus Asaph in his? quid ? Non proficit vel disciplina data ? Mentis pravitas non corrigitur ? Eversa sunt omnia quæ primo erant : nusquam sacerdos, nusquam altare Judæorum, nusquam victima, nusquam templum. Ergo nihil aliud agnoscendum est quod huic decedenti successit ? aut vero hoc promissivum signum auferretur, nisi venisset quod promittebatur? Videamus ergo hic modo intellectum Asaph, videamus si proficit ex tribulatione. Attende quid dicat : « Signa nos-» tra non vidimus, jam non est Propheta, et nos non » cognoscet adhuc[4]. » Ecce isti Judæi qui se dicunt non agnosci adhuc, id est, in captivitate adhuc se esse, nondum se liberari, expectant adhuc Christum. Venturus est Christus, sed veniet ut judex : primo vocator, postea discretor. Veniet, quia venit, et eum venturum esse manifestum est : sed jam desuper veniet. Ante te erat, o Israël ! Quassatus es, quia offendisti in jacentem : ne conteraris, observa desuper venientem. Ita enim prædictum est per Prophetam : « Quisquis offenderit in lapidem illum, con-

[1] Psal. LXXIII, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9.

» quassabitur, et super quem venerit, conteret eum[1]. » Conquassat parvus, conteret magnus. Jam signa tua non vides, jam non est Propheta : et dicis : « Et nos non agnos- » cet adhuc : » quia vos non agnoscitis adhuc. « Jam non » est Propheta, et nos non agnoscet adhuc. »

XII. « Usquequo, Deus, exprobrabit inimicus[2] ? » Clama quasi derelictus, quasi desertus : clama tanquam æger, qui medicum cædere quam curari maluisti : non te agnoscit adhuc. Vide quid fecerit, qui te non agnoscit adhuc. Etenim quibus non est annuntiatum de eo, videbunt ; et qui non audierunt, intelligent[3] : et tu adhuc clamas : « Jam non est Propheta, et nos non cognoscet adhuc. » Ubi est intellectus tuus ? « Irritat adversarius nomen tuum » in finem. » Ad hoc irritat adversarius nomen tuum in finem, ut iratus corripias, corripiens cognoscas in finem : aut certe « In finem, » usque ad finem. Usque ad quem finem ? Quousque cognoscas, quousque clames, quousque apprehensa cauda redeatur ad regnum.

XIII. « Utquid avertis manum tuam et dexteram tuam » de medio sinu tuo in finem[4] ? » Iterum aliud signum quod datum est Moysi. Quomodo enim superius de virga signum, ita et de dextera. Cum enim illud factum esset de virga, dedit Deus alterum signum : « Mitte, inquit, » manum tuam in sinum tuum. Et misit : Produc eam. Et » produxit : et inventa est alba, » id est, immunda. Albor enim in cute, lepra est, non candor[5]. Ipsa enim hæreditas Dei, id est, populus ejus foras ab eo missus, immundus factus est. Sed quid illi ait : « Revoca eam in sinum » tuum Revocavit, et reversa est ad colorem suum[6]. » Quando hoc facis, ait Asaph iste ? Quousque dexteram tuam alienas a sinu tuo, ut foris immunda remaneat ?

[1] Isaï. VIII, 14, 15, et Luc. XX, 18. — [2] Psal. LXXIII, 10. — [3] Isaï. LII, 15, et Rom. XV, 21. — [4] Psal. LXXIII, 11. — [5] Levit. XIII, 15. — [6] Exod. IV, 6, 7.

Revoca eam, redeat ad colorem, agnoscat Salvatorem. « Utquid avertis manum tuam et dexteram tuam de me- » dio sinu tuo in finem? » Hæc clamat cæcus, non intelligens, et hoc Deus facit quod facit. Quare enim venit Christus? « Cæcitas ex parte Israël facta est, ut plenitudo » Gentium intraret, et sic omnis Israël salvus fieret[1]. » Ergo jam Asaph agnosce quod præcessit, ut vel sequaris, si præcedere non potuisti. Non enim frustra venit Christus, aut frustra occisus est Christus; aut frustra granum cecidit in terram, nisi ut multipliciter surgeret[2]. Exaltatus est serpens in eremo, ut percussum a veneno sanaret[3]. Attende quod factum est. Noli putare vacare quod venit; ne te malum inveniat, cum iterum venerit.

XIV. Intellexit Asaph; quia in titulo Psalmi: « Intellec- » tus Asaph. » Et quid ait: « Deus autem rex noster ante » sæcula, operatus est salutem in medio terræ[4]. » Hac nos clamamus; « Jam non est Propheta, et nos non cog- » noscet adhuc: » hac autem « Deus noster, rex noster, » qui est ante sæcula; » quia ipse est in principio Verbum, per quod facta sunt sæcula: « Operatus est salutem in me- » dio terræ. Deus, ergo rex noster ante sæcula: » quid fecit? « Operatus est salutem in medio terræ: » et ego adhuc clamo quasi desertus. Ille operatur salutem in medio terræ: et ego remansi terra. Intellexit Asaph bene; quia, « Intellectus Asaph. » Quare enim ista, aut qualem salutem operatus est Christus, nisi ut discerent homines æterna desiderare, non semper temporalibus inhærere? « Deus » autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in » medio terræ. » Dum nos clamamus: « Usquequo, Do- » mine, exprobrabit inimicus in finem? usquequo irritat » adversarius? usquequo manum tuam avertis a sinu tuo[5]? »

[1] Rom. XI, 15. — [2] Joan. XII, 25. — [3] Num. XXI, 9. — [4] Psal. LXXIII, 12 — [5] Ibid. 9.

Cum hæc dicimus : « Deus autem rex noster ante sæcula » operatus est salutem in medio terræ : » et nos dormimus. Jam vigilant Gentes, et nos stertimus, et tanquam nos Deus deseruerit, in somnis deliramus. « Operatus est » salutem in medio terræ. »

XV. Jam ergo Asaph corrige te ad intellectum, dic nobis qualem salutem operatus est Deus in medio terræ. Cum illa terrena vestra salus eversa est, quid fecit? quid promisit? « Tu confirmasti in virtute tua mare. » Tanquam gente Judæorum velut arida a fluctibus separata, mare in amaritudine sua Gentes erant, terramque illam undique circumluebant : ecce « Confirmasti in virtute tua mare, » et remansit terra sitiens imbrem tuum. « Tu confirmasti in » virtute tua mare. Contrivisti capita draconum in aqua[1]. » Draconum capita, dæmoniorum superbias, a quibus Gentes possidebantur, contrivisti super aquam : quia eos quos possidebant, tu per baptismum liberasti.

XVI. Quid adhuc post capita draconum? Illi enim dracones habent principem suum, et ipse primus est magnus draco. Et de illo quid fecit qui operatus est salutem in medio terræ? Audi : « Tu confregisti caput draconis[2]. » Cujus draconis? Intelligimus dracones omnia dæmonia sub diabolo militantia : quem ergo singularem draconem, cujus caput confractum est, nisi ipsum diabolum intelligere debemus? Quid de illo fecit? « Tu confregisti caput dra- » conis. » Illud est initium peccati. Caput illud est quod accepit maledictum, ut semen Evæ observaret caput serpentis[3]. Admonita est enim Ecclesia initium peccati devitare. Quod est initium peccati, tanquam caput serpentis? « Initium omnis peccati superbia[4]. » Confractum est ergo caput draconis; confracta est superbia diabolica. Et quid de illo fecit, qui operatus est salutem in medio

[1] Psal. LXXIII, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Gen. III, 15. — [4] Eccli. X, 15.

terræ? « Dedisti eum in escam populis Æthiopibus. » Quid est hoc? Quomodo intelligo populos Æthiopes? Quomodo, nisi per hos omnes Gentes? Et bene per nigros : Æthiopes enim nigri sunt. Ipsi vocantur ad fidem, qui nigri fuerunt; ipsi prorsus, ut dicatur eis; « Fuistis enim » aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino [1]. » Ipsi prorsus vocantur nigri; sed ne remaneant nigri : de his enim fit Ecclesia, cui dicitur : « Quæ est ista quæ » ascendit dealbata [2]? » Quid enim de nigra factum est, nisi quod dictum est : « Nigra sum, et speciosa [3]? » Et quomodo acceperunt isti in escam draconem istum? Puto quia magis Christum acceperunt in escam : sed Christum, quo se consummarent; diabolum quem consumerent. Nam inde et vitulus ille quem adoravit populus infidelis, apostata, quærens deos Ægyptiorum, dimittens eum qui liberavit de servitute Ægyptiorum : unde agitatum est illud magnum sacramentum. Cum enim sic irasceretur Moyses colentibus et adorantibus idolum, et zelo Dei inflammatus vindicaret temporaliter, ut a morte sempiterna devitanda terreret; tamen ipsum caput vituli in ignem misit, et exterminavit, comminuit, in aquam sparsit, et dedit populo bibere [4] : sic factum est magnum sacramentum. O ira prophetica et animus non turbatus, sed illuminatus! Quid egit? Mitte in ignem, ut prius confundatur forma ipsa; minutatim comminue, ut paulatim consumatur : mitte in aquam, da populo bibere. Quid est hoc, nisi quia adoratores diaboli corpus ipsius facti erant? Quomodo agnoscentes Christum, fiunt corpus Christi, ut eis dicatur : « Vos autem estis corpus Christi et membra [5]. » Corpus diaboli consumendum erat, et hoc ab Israëlitis consumendum. Ex illo enim populo Apostoli; ex illo pri-

[1] Ephes. v, 8. — [2] Cant. VIII, 5, juxta LXX. — [3] Id. I, 4. — [4] Exod. XXXII, 1-20. — [5] I Cor. XII, 27.

ma Ecclesia. Et dictum erat Petro de Gentibus : « Macta » et manduca[1]. » Quid est, « Macta et manduca? » Occide quod sunt, et fac quod es. Hac, « Macta et manduca ; » hac, Comminue et bibe : utrumque tamen in eodem sacramento ; quia oportebat utique, et sine dubitatione oportebat, ut corpus quod erat diaboli, credendo transiret in corpus Christi. Sic diabolus consumitur amissis membris suis. Hoc figuratum est et in serpente Moysi. Nam fecerunt magi similiter, projectisque virgis suis exhibuerunt dracones : sed draco Moysi omnium illorum magorum virgas absorbuit[2]. Intelligatur ergo et modo corpus diaboli : hoc fit ; devoratur a Gentibus quæ crediderunt, factus est esca populis Æthiopibus. Illud quoque intelligi potest : « Dedisti eum escam populis Æthiopibus, » quia nunc eum omnes mordent. Quid est mordent? Reprehendendo, culpando, accusando. Quomodo dictum est, in prohibitione quidem, sed tamen expressum : « Si autem mordetis et » comeditis invicem, videte ne ab invicem consuma» mini[3]. » Quid est, « Mordetis et comeditis invicem? » Litigatis cum invicem, detrahitis invicem, opprobria objicitis invicem. Attendite ergo nunc his morsibus consumi diabolum. Quis non iratus servo suo, etiam paganus, dicat illi : Satanas? Vide diabolum datum in escam. Hoc dicit Christianus, hoc dicit Paganus : ipsum adorat, et de ipso maledicit.

XVII. Videamus ergo reliqua. Fratres, obsecro, intendite : cum magna voluptate audiuntur, quia audita etiam in orbe terrarum cognoscuntur. Hæc quando dicebantur, non fuerunt ; quia tunc promittebantur, non reddebantur : nunc vero qua voluptate allicimur, cum ea quæ prædicta legimus in libro, compleri videmus in mundo! Videamus quid fecerit, quem jam intelligit Asaph, quod

[1] Act. x, 13. — [2] Exod. vii, 12. — [3] Gal. v, 15.

« Operatus est salutem in medio terræ. « Tu disrupisti fontes et torrentes[1] : » ut manarent liquorem sapientiæ, ut manarent divitias fidei, ut irrigarent falsitatem Gentium, ut omnes infideles in fidei dulcedinem sua irrigatione converterent. « Disrupisti fontes et torrentes. » Forte discretum est; forte unum est, quia fontes tam largi fuerunt, ut flumina facerent. « Tu disrupisti fontes et torrentes. » Si autem ad discretionem, in aliis fit verbum Dei « Fons » aquæ salientis in vitam æternam[2]; » alii autem audientes verbum, et non sic habentes ut bene vivant, tamen non tacentes lingua, torrentes fiunt. Torrentes enim dicuntur proprie, qui non sunt perennes : nam aliquando et translate dicitur torrens pro fluvio; sicut dictum est : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente deliciarum tuarum potabis eos [3]. » Non enim ille torrens aliquando siccabitur. Sed torrentes proprie dicuntur fluvii, qui æstate deficiunt, aquis autem hyemalibus inundantur et currunt. Vides ergo hominem bene fidelem, perseveraturum usque in finem, non relicturum Deum in omni tentatione; pro veritate, non pro falsitate et errore, omnes molestias sustinentem. Hic unde sic viget, nisi quia verbum factum est in eo « Fons aquæ salientis in vitam æternam? » Alius autem accipit verbum; prædicat, non tacet, currit : sed æstas probat fontem aut torrentem. Tamen ex utroque rigetur terra, ab eo « Qui operatus est » salutem in medio terræ : » exundent fontes, currant torrentes. « Tu disrupisti fontes et torrentes. »

XVIII. « Tu siccasti fluvios Etham. » Hac rumpit fontes et torrentes : hac siccat fluvios, ut inde currant aquæ, et hinc aquæ siccentur. « Fluvios, inquit, Etham. » Quid est Etham? Verbum enim hebræum est. Quid interpretatur Etham? Fortis, robustus. Quis est iste fortis

[1] Psal. LXXIII, 15. — [2] Joan. IV, 4. — [3] Psal. XXXVII, 9.

et robustus, cujus fluvios siccat Deus? Quis, nisi ille ipse draco? « Nemo enim intrat in domum fortis, ut vasa illius » diripiat, nisi prius alligaverit fortem[1]. » Ipse est fortis de virtute sua præsumens, et Deum deserens ; ipse est fortis, qui ait : « Ponam sedem meam ad Aquilonem, et » ero similis Altissimo[2]. » De ipso calice perversæ fortitudinis homini propinavit. Fortes esse voluerunt, qui se deos futuros de cibo vetito crediderunt. Factus est Adam fortis, cui insultaretur : « Ecce factus est Adam tanquam » unus ex nobis[3]. » Fortes et Judæi de justitia sua præsumentes : « Ignorantes enim Dei justitiam, et suam justi» tiam quærentes constituere, tanquam fortes, justitiæ Dei » non sunt subjecti[4]. » Videte hominem digessisse fortitudinem suam, et remansisse infirmum, inopem, longe stantem, nec oculos ad cœlum levare audentem; sed percutientem pectus suum, et dicentem : « Domine, propitius esto mihi pec» catori[5]. » Jam infirmus est, jam infirmitatem confitetur, non est fortis : arrida terra est, rigetur fontibus et torrentibus. Illi adhuc fortes sunt, qui de virtute sua præsumunt. Siccentur flumina eorum, non proficiant doctrinæ gentium, haruspicum, mathematicorum, magicæ artes : quoniam siccati sunt fluvii fortis : « Tu siccasti fluvios » Etham. » Arescat illa doctrina, inundentur mentes Evangelio veritatis.

XIX. « Tuus est dies, et tua est nox[6]. » Quis hoc ignorat, quando ipse fecit hæc omnia : quia per verbum facta sunt omnia[7]? Illi ipsi qui operatus est salutem in medio terræ, illi dicitur : « Tuus est dies, et tua est nox. » Aliquid hic intelligere debemus, quod pertineat ad ipsam salutem, quam operatus est in medio terræ. « Tuus est dies. » Qui » sunt isti? » Spiritales. « Et tua est nox. » Qui sunt isti?

[1] Matth. XII, 29. — [2] Isaï. XIV, 13. — [3] Gen. III, 12. — [4] Rom. X, 3. — [5] Luc. XVIII, 13. — [6] Psal. LXXIII, 16. — [7] Joan. I, 3.

Carnales. « Tuus est dies, et tua est nox. » Loquantur spiritales spiritalia spiritalibus : dictum est enim ; « Spirita-» libus spiritalia comparantes, sapientiam loquimur inter » perfectos[1]. » Nondum capiunt istam sapientiam carnales : « Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi » carnalibus[2]. Ergo cum spiritales spiritalibus loquuntur, « Dies diei eructat verbum : » cum vero et ipsi carnales non tacent fidem crucifixi Christi, quam possunt capere parvi, « Nox nocti annuntiat scientiam[3]. Tuus est dies, et » tua est nox. » Ad te pertinent spiritales, ad te pertinent carnales : illos illustras incommutabili sapientia et veritate ; illos consolaris carnis manifestatione, tanquam luna consolans noctem. « Tuus est dies, et tua est nox. » Vis audire diem ? Vide si capis, erige quantum potes mentem tuam. Videamus si pertines ad diem, jam videamus, si non palpitat aspectus tuus. Potes videre quod audisti modo ex Evangelio, « In principio erat Verbum, et Ver-» bum erat apud Deum, et Deus erat Verbum[4] ? » Non nosti enim tu cogitare verba, nisi quæ sonant et transeunt. Potes jam capere Verbum, non sonum, sed Deum ? Annon ibi audisti, « Et Deus erat Verbum ? » Sed tu ista verba cogitas. « Omnia per ipsum facta sunt : » et per ipsum facti sunt et qui verba faciunt. Quale ergo illud Verbum est ? Capis, o carnalis ? responde ; Capis ? Non capis, adhuc ad noctem pertines : luna tibi necessaria est, ne in tenebris moriaris. « Etenim quidam peccatores intende-» runt arcum, ut sagittarent in obscura luna rectos » corde[5]. » Obscurata est enim caro Christi de cruce deposita, et in sepulcro posita : et illi qui occiderunt, insultaverunt, et nondum resurrexerat, et sagittati sunt Discipuli recti corde, sed in obscura luna. Ergo ut non solum dies

[1] I Cor. II, 13. — [2] Id. III, I. — [3] Psal. XVIII, 3. — [4] Joan. I, I. — [5] Psal. X, 3.

diei eructet verbum, sed etiam nox nocti annuntiet scientiam; quoniam, « Tuus est dies, et tua est nox, » dignare descendere, manere apud eum a quo descendis, sed venire ad quos descendis. Dignare descendere qui in hoc mundo eras, et mundus per te factus est, et mundus te non cognovit. Habeat et nox consolationem suam. Habeat, inquit : « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Tuus est dies, et tua est nox. Tu perfecisti solem et lu- » nam : » solem spiritales, lunam carnales. Adhuc carnalis est, non deseratur, et ipse perficiatur. « Tu perfecisti solem et lunam : » solem, tanquam sapientem; lunam, tanquam insipientem : non tamen deseruisti. Nam ita scriptum est : « Sapiens permanet sicut sol, stultus autem sicut luna » mutatur[2]. » Quid ergo, quia sol permanet, id est, « Quia sapiens permanet sicut sol, stultus sicut luna mu- » tatur, » adhuc carnalis, adhuc insipiens deserendus est? Et ubi est quod dictum est ab Apostolo, « Sapientibus et in- » sipientibus debitor sum[3]? Tu perfecisti solem et lunam. »

XX. « Tu fecisti omnes terminos terræ[4]. » Nonne et ante, quando fundavit terram? Sed quomodo fecit terminos terræ, « Qui operatus est salutem in medio terræ? » Quomodo, nisi quomodo dicit Apostolus : « Gratia autem » salvi facti sumus, et hoc non ex nobis, sed Dei donum » est; non ex operibus, ne forte quis extollatur? » Ergo non erant opera bona? Erant : sed quomodo? Gratia Dei. Sequere, videamus. « Ipsius enim sumus figmentum, creati » in Christo Jesu in operibus bonis[5]. » Ecce quomodo fecit terminos terræ, « Qui operatus est salutem in medio » terræ. Tu fecisti omnes terminos terræ. Æstatem et ver » tu fecisti ea. » Ferventes spiritu æstas est. Tu, inquam, fecisti spiritu ferventes : tu fecisti et novellos in fide, ver

[1] Joan. I, 14. — [2] Eccli. XXVII, 12. — [3] Rom. I, 14. — [4] Psal. LXXIII, 17. — [5] Ephes. II, 8-10.

est. « Æstatem et ver tu fecisti ea. » Non glorientur quasi non acceperint : « Tu fecisti ea. »

XXI. « Memor esto hujus creaturæ tuæ. » Cujus creaturæ tuæ? « Inimicus exprobravit Domino [1]. » O Asaph, dole in intellectu pristinam cæcitatem tuam : « Inimicus ex- » probravit Domino. » Dictum est Christo in gente sua : « Peccator est iste; non novimus unde sit : nos novimus » Moysen, illi locutus est Deus; iste Samaritanus est [2]. » Inimicus exprobravit Domino : et populus imprudens » exacerbavit nomen tuum. » Populus imprudens tunc Asaph, sed non intellectus Asaph tunc. Quid dicitur in superiore Psalmo? « Quasi pecus factus sum ad te, et ego » semper tecum : » quia non iit ad deos et idola Gentium. Etsi non cognovit ut pecus, tamen recognovit ut homo. Dixit enim : Semper tecum quasi pecus : et quid postea ibi in ipso Psalmo, ubi Asaph? « Tenuisti manum dexteræ » meæ, in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria as- » sumpsisti me [3]. In voluntate tua, » non in justitia mea : dono tuo, non opere meo. Ergo et hic, « Inimicus expro- » bravit Domino : et populus imprudens exacerbavit no- » men tuum. » Omnes ergo perierunt? Absit. Etsi aliqui ex ramis fracti sunt, manent tamen aliqui, quo insereretur oleaster [4], et radix manet, et ex ipsis ramis per infidelitatem fractis revocati sunt quidam per fidem. Nam et ipse apostolus Paulus per infidelitatem fractus erat, et per fidem radici restitutus est. Ita plane « Populus impru- » dens exacerbavit nomen tuum, » quando dictum est, » Si Filius Dei est, descendat de cruce [5]. »

XXII. Sed quid tu, Asaph, jam in intellectu? « Ne tra- » dideris bestiis animam confitentem tibi [6]. » Agnosco, inquit Asaph : quia, sicut in alio Psalmo dicitur : « Pec-

[1] Psal. LXXIII, 18. — [2] Joan. IX, 24, 29, et VIII, 48. — [3] Psal. LXXII, 23, 24. — [4] Rom. XI, 17. — [5] Matth. XXVII, 40. — [6] Psal. LXXIII, 19.

» catum meum cognovi, et facinus meum non operui[1]. » Quare ? Quia locutus est Petrus mirantibus linguas Israëlitis ; quoniam ipsi occiderunt Christum, cum propter illos missus sit Christus. « Hoc audito, compuncti sunt » corde, et dixerunt ad Apostolos : Quid ergo faciemus ? » dicite nobis. Et Apostoli : Agite pœnitentiam, et bapti- » zetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu » Christi ; et dimittentur vobis peccata vestra[2]. » Quia ergo per pœnitentiam confessio facta est : « Ne tradideris » bestiis animam confitentem tibi. » Quare, « Confitentem » tibi? Quia conversus sum in ærumna, dum configitur » spina[3]. » Compuncti sunt corde ; et facti sunt ærumnosi pœnitendo, qui fuerant gloriosi sæviendo. « Ne tradide- » ris bestiis animam confitentem tibi. » Quibus bestiis, nisi quarum capita contrita sunt super aquam ? Quia dictus est bestia, leo, et draco, ipse diabolus. Noli, inquit, dare diabolo et angelis ejus animam confitentem tibi. Devoret serpens, si adhuc terrena sapio, si terrena desidero, si adhuc in promissis Veteris Testamenti, Novo revelato, remaneo. Cum autem jam deposuerim superbiam, et justitiam meam non agnoscam, sed gratiam tuam ; non habeant in me superbæ bestiæ potestatem. « Ne tradideris » bestiis animam confitentem tibi. Animas pauperum tuo- » rum ne obliviscaris in finem. » Divites eramus, fortes eramus ; sed siccasti fluvios Etham : jam modo non constituimus justitiam nostram, sed agnoscimus gratiam tuam ; pauperes sumus, exaudi mendicos tuos. Jam non audemus oculos ad cœlum levare, sed percutientes pecus nostrum dicimus : « Domine, propitius esto mihi peccatori[4]. » Animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem. »

XXIII. « Respice in testamentum tuum. » Redde quod

[1] Psal. XXXI, 25. — [2] Act. II, 37, 38. — [3] Psal. XXXI, 4. — [4] Luc. XVIII, 13.

promisisti : tabulas tenemus, hæreditatem expectamus. « Respice in testamentum tuum[1], » non illud vetus : non propter terram Chanaan rogo; non propter inimicorum temporalem subjectionem, non propter filiorum carnalem fœcunditatem, non propter divitias terrenas, non propter salutem temporalem : « Respice in » testamentum tuum, » quo promisisti regnum cœlorum. Jam agnosco testamentum tuum : jam intellectus est Asaph, non est pecus Asaph, jam videt quod dictum est : « Ecce dies veniunt, dicit Dominus; et consummabo do» mui Israël et domui Juda testamentum novum, non se» cundum testamentum quod disposui patribus eorum[2]. » Respice in testamentum tuum : quoniam repleti sunt » qui obscurati sunt terræ domorum iniquarum : » quia corda habebant iniqua. Domus nostræ, corda nostra : ibi libenter habitant beati mundo corde[3]. « Respice ergo in » testamentum tuum; » et reliquiæ salvæ fiant[4] : quia multi qui attendunt ad terram, obscurati sunt, et repleti sunt terra. Intravit in oculos eorum pulvis, et excæcavit eos, et facti sunt pulvis quem projicit ventus a facie terræ[5]. « Repleti sunt qui obscurati sunt terræ domorum iniqua» rum. » Attendendo enim terram obscurati sunt, de quibus dictum est in alio Psalmo : « Obscurentur oculi eo» rum, ne videant, et dorsum eorum semper incurva[6]. » Terra ergo « Repleti sunt qui obscurati sunt terræ domo» rum iniquarum : » quia corda habebant iniqua. Domus enim nostræ, sicut supra diximus, corda nostra sunt. Ibi libenter habitamus, si ea ab iniquitate mundemus : ibi est mala conscientia, quæ inde repellit hominem, quo jubetur ire portans grabatum suum, cui peccata dimissa sunt, dicente Domino : « Tolle grabatum tuum, et vade in do-

[1] Psal. LXXIII, 20. — [2] Jerem. XXXI, 31, 32. — [3] Matth. V, 8. — [4] Rom. IX, 27. — [5] Psal. I, 4. — [6] Id. LXVIII, 24.

» mum tuam[1] : » porta carnem tuam, et intra ad sanatam conscientiam tuam. « Quoniam repleti sunt qui ob» scurati sunt terræ domorum iniquarum. » Obscurati sunt, repleti sunt terra. Illi obscurati, qui sunt? Qui corda iniqua habent. Reddit illis Dominus secundum cor suum.

XXIV. « Ne avertatur humilis confusus. » Illos enim superbia confudit. « Egenus et inops laudabunt nomen » tuum[2]. » Videtis, fratres, quam debeat dulcis esse paupertas : videtis pauperes et inopes pertinere ad Deum; sed « Pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlo» rum[3]. » Qui sunt pauperes spiritu? Humiles, trementes verba Dei, confitentes peccata sua; non de suis meritis, nec de sua justitia præsumentes. Qui sunt pauperes spiritu? Qui quando faciunt aliquid boni, Deum laudant; quando mali, se accusant. « Super quem requiescet Spiri» tus meus, ait Propheta, nisi super humilem, et quietum, » et trementem verba mea[4]? » Jam ergo Asaph intellexit, jam terræ non hæret, jam promissa terrena ex Veteri Testamento non expetit : mendicus tuus factus est, pauper tuus factus est; fluvios tuos sitit, quia sui siccati sunt. Quia ergo talis factus est, non fraudetur spe : quæsivit manibus nocte coram te, non dicipiatur[5]. « Ne avertatur » humilis confusus : egenus et inops laudabunt nomen » tuum. » Confitentes peccata sua, laudabunt nomen tuum; desiderantes æterna promissa tua, laudabunt nomen tuum : non de temporalibus turgidi, non de propria justitia in superbiam elati et inflati, non ipsi; sed qui? « Egenus et inops laudabunt nomen tuum. »

XXV. « Exurge, Domine, judica causam meam[6]. » Desertus enim videor, quia nondum accepi quod promisisti; « Et factæ sunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte,

[1] Joan. v, 8. — [2] Psal. LXXIII, 21. — [3] Matth. v, 3. — [4] Isaï. LXVI, 2. — [5] Psal. LXXVI, 3. — [6] Id. LXXIII, 22.

» dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus[1]? » Et quia non possum ostendere Deum meum ; quasi inane sequar, insultatur mihi. Nec Paganus tantum, vel Judæus, vel hæreticus; sed aliquando frater ipse catholicus torquet os, quando promissa Dei prædicantur, quando futura resurrectio prænuntiatur. Et adhuc et ipse, quamvis jam tinctus aqua salutis æternæ, portans sacramentum Christi, forsitan dicit : « Et quis huc resurrexit? et, Non audivi patrem meum de sepulcro loquentem, ex quo eum sepelivi. Deus dedit legem ad tempus servis suis, ad quod se avocent : nam quis redit ab inferis? Et quid faciam talibus? ostendam quod non vident? Non possum : non enim propter illos Deus visibilis debet fieri. Jam id agant, si placet; ita faciant, ita conentur; quia ipsi nolunt converti in melius, Deum convertant in pejus. Videat qui potest, credat qui non potest, esse Deum. Etsi videt qui potest, numquid oculis videt? Intellectu videt, corde videt. Non enim solem et lunam volebat ostendere, qui dicebat : » Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt[2]. » Immundum autem cor nec ad fidem idoneum, ut quod non potest videre vel credat. Non video, inquit : quid crediturus sum? Anima enim tua videtur, ut opinor! Stulte! corpus tuum videtur : animam tuam quis videt? Cum ergo corpus tuum solum videatur, quare non sepeliris? Miratur quia dixi : Si corpus tantum videtur, quare non sepeliris? Et respondet, (sapit enim ad hoc,) Quia vivo. Unde scio quia vivis, cujus animam non video? unde scio? Respondebis : Quia loquor, quia ambulo, quia operor. Stulte! ex operibus corporis agnosco viventem ; ex operibus creaturæ non potes agnoscere Creatorem! Et forte qui dicit : Cum mortuus fuero, postea nihil ero : et litteras didicit, et ab Epicuro didicit hoc, nescio quo de-

[1] Psal. XLI, 4 et 11. — [2] Matth. V, 8.

liro philosopho, vel potius amatore vanitatis, non sapientiæ quem ipsi etiam philosophi porcum nominaverunt : qui voluptatem corporis summum bonum dixit, hunc philosophum porcum nominaverunt, volutantem se in cœno carnali. Ab illo forte didicit iste litteratus dicere : Non ero posteaquam mortuus fuero. Siccentur flumina Etham, pereant doctrinæ istæ Gentium, pullulent vireta Jerusalem : videant quod possunt, corde credant quod videre non possunt. Certe ista omnia quæ per mundum modo videntur, quando operabatur Deus salutem in medio terræ, cum ista dicebantur, nondum erant : et ecce tunc prædicta sunt; nunc impleta monstrantur, et adhuc dicit stultus in corde suo : « Non est Deus[1]. » Væ perversis cordibus ! quoniam ita ventura sunt quæ restant, sicut venerunt ista quæ tunc non fuerunt, et ventura prænuntiabantur. An vero exhibuit nobis Deus omnia quæ promisit, et de solo die judicii nos fesellit? Non erat Christus in terra; promisit, exhibuit : non virgo pepererat; promisit, exhibuit : non erat fusus sanguis pretiosus, quo deleretur chirographum mortis nostræ; promisit, exhibuit : nondum resurrexerat caro in vitam æternam; promisit, exhibuit : nondum crediderant Gentes; promisit, exhibuit : nondum hæretici nomine Christi armati, contra Christum militabant; prædixit, exhibuit : nondum idola Gentium de terra deleta erant; prædixit, exhibuit : ista omnia cum prædixisset et exhibuisset, de solo die judicii mentitus est? Veniet omnino quomodo ista venerunt; quia et ista antequam venirent futura erant, et futura prius prænuntiata sunt, et postea venerunt. Veniet, fratres mei. Nemo dicat: Non veniet ; aut, Veniet, sed longe est quod veniet. Sed tibi prope est ut eas hinc. Sufficiat prima deceptio : si non potuimus primo permanere in præcepto,

[1] Psal. XIII, 1.

saltem corrigamur exemplo. Nondum erat exemplum casus humani, quando dictum est ad Adam : « Morte mo-» rieris, si tetigeris. » Et venit de transverso serpens, et dixit : « Non morte morieris. » Creditus est serpens, contemptus est Deus : creditus est serpens, tactum est vetitum, mortuus est homo[1]. Nonne impletum est potius quod minatus est Deus, quam quod promiserat inimicus? Sic est certe : agnoscimus hoc; inde omnes in morte : jam vel experti cauti simus. Non enim cessat et modo serpens insusurrare, et dicere : Numquid vere damnaturus est Deus tantas turbas, liberaturus est paucos? Quid est aliud quam, Facite contra præceptum, non moriemini? Sed quomodo tunc, sic et nunc. Si feceris quod suggerit diabolus, et contempseris quod præcepit Deus; veniet judicii dies, et invenies verum quod minatus est Deus, et falsum quod pollicitus est diabolus. « Exurge, Domine, judica » causam meam. » Mortuus es, et contemptus es; « dicitur » mihi : Ubi est Deus tuus[2]? Exurge, judica causam » meam. » Non enim venturus est ad judicium, nisi qui exurrexit a mortuis. Venturus prænuntiabatur, venit, et contemptus est a Judæis ambulans in terra; contemnitur a falsis Christianis sedens in cœlo. « Exurge, Domine, » judica causam meam. » Quoniam in te credidi, non peream; quia credidi quod non vidi, spe mea non fallar, accipiam quod promisisti. « Judica causam meam. Memento » opprobriorum tuorum, eorum quæ ab imprudente sunt » tota die. » Adhuc enim insultatur Christo : nec deerunt tota die, hoc est usque in finem sæculi, vasa iræ. Adhuc dicitur : Vana prædicant Christiani; adhuc dicitur : Inanis est resurrectio mortuorum. « Judica causam meam : » memento opprobriorum tuorum. » Sed quorum, nisi « eorum quæ ab imprudente sunt tota die? » Numquid

[1] Gen. II, 17, et III, 4, 6 et 19. — [2] Psal. XLI, 4 et 11.

prudens hoc dicit? Prudens enim dictus est, porro videns. Si prudens porro videns, fide videtur porro : nam oculis vix ante pedes videtur. « Tota die. »

XXVI. « Ne obliviscaris vocem deprecantium te, » Ingemiscentium et expectantium jam quod promisisti de Novo Testamento, et ad ipsam fidem ambulantium, « Ne » obliviscaris vocem deprecantium te. » Sed illi adhuc dicunt: Ubi est Deus tuus? « Superbia eorum qui te ode»runt, ascendat semper ad te [1]. » Noli et eorum superbiam oblivisci. Nec obliviscitur: omnino aut punit, aut corrigit.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXIV.

Sermo ad plebem.

I. Psalmus iste tumori superbiæ medicinam humilitatis apportat; humiles autem consolatur in spe : hoc agens, ut ne quisquam superbe de se præsumat, ne quisquam humilis de Domino desperet. Est enim promissio Dei rata, certa, fixa et inconcussa, fidelis et omni dubitatione carens, quæ consolatur afflictos. « Tota enim vita humana » super terram, sicut scriptum est, tentatio est [2]. » Neque quasi prospera eligenda est, et sola adversa devitanda; sed utraque cavenda est; illa, ne corrumpat; ista, ne frangat : ut unicuique hominum, in quocumque statu rerum in hac vita egerit, non sit refugium nisi Deus, nec ullum gaudium nisi in promissis ejus. Vita enim hæc qualibet

[1] Psal. LXXIII, 23. — [2] Job. VII, 1.

redundans felicitate multos fallit, Deus neminem. Quia ergo omni homini converso ad Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ : non enim subtrahuntur, sed mutantur : omnes autem deliciæ nostræ in hac vita, nondum sunt in re; sed ipsa spes tam certa est, ut omnibus hujus sæculi diliciis præponenda sit, sicut scriptum est : « Delectare in Domino. » Et ne putares te jam habere quod promittit, subjecit statim, « Et dabit tibi petitiones cordis tui[1]. » Si ergo nondum habes petitiones cordis tui, unde delectaris in Domino, nisi quia tenes certum promissorem, qui se effecit promittendo debitorem? Hujus igitur deprecationis ut permaneat nobiscum spes nostra, et introducamur in id quod promisit Deus, loquitur titulus hujus Psalmi : « In finem, ne corrumpas. » Quid est, » ne corrumpas? Quod promisisti, exhibe. Sed quando? « In finem. » Illuc ergo mentis oculus dirigatur, « In » finem. » Omnia quæ in via occurrerint, transeantur, ut perveniatur in finem. Exultent superbi de præsenti felicitate, tumeant honoribus, fulgeant auro, redundent famulis, obsequiis clientium constipentur : prætereunt ista, transeunt tanquam nmbra. Cum ille finis venerit, ubi omnes qui modo in Domino sperant gaudeant, tunc illis veniet sine fine tristitia. Quando acceperint humiles quod irrident superbi, tunc superborum typhus convertetur in luctum. Tunc erit illa vox, quam in libro Sapientiæ novimus : dicent enim tunc videntes gloriam sanctorum, qui cum hic humiliarentur, toleraverunt; qui cum hic sublimarentur, non annuerunt; tunc ergo illi dicent : « Hi sunt quos aliquando habuimus in risum. » Ubi etiam dicunt; « Quid nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam » umbra[2]. » Quia de corruptibilibus præsumpserunt, spes

[1] Psal. XXXVI, 4. — [2] Sap. V, 3, 8 et 9.

eorum corrumpetur : nostra vero spes tunc erit res. Promissio enim Dei ut maneat integra et firma et certa erga nos, diximus ex corde fidei : « In finem ne corrumpas. » Noli ergo timere, ne promissiones Dei corrumpat aliquis potentium. Ipse non corrumpit, quia verax est ; potentiorem non habet a quo ejus promissio corrumpatur : certi ergo simus de promissis Dei ; et cantemus jam, unde incipit Psalmus.

II. « Confitebimur tibi, Deus, confitebimur tibi, et » invocabimus nomen tuum [1]. » Noli antequam confitearis invocare : confitere, et invoca. Illum quippe quem invocas, in te vocas. Quid est enim invocare, nisi in te ipsum vocare ? Si invocatur a te, id est, si vocatur in te, ad quem accedit ? Ad superbum non accedit. Certe altus est, non eum attingit elatus. Omnia sublimia ut contingamus, attollimus nos ; et si attingere non possumus, machinamenta aliqua vel scalas quærimus, ut sublimati sublimia contingamus : contra Deus, et altus est, et ab humilibus contingitur. Scriptum est : « Prope est Dominus his qui » obtriverunt cor [2]. » Tritura cordis, pietas, humilitas. Qui se conterit, irascitur sibi. Se habeat iratum, ut illum habeat propitium : se habeat judicem, ut illum habeat defensorem. Ergo invocatus Deus venit. Ad quem venit ? Ad superbum non venit. Audi aliud testimonium : « Ex» celsus Dominus, et humilia respicit ; excelsa autem a longe » cognoscit. Excelsus Dominus et humilia respicit non a » longe ; excelsa autem a longe cognoscit [3]. » Et ne forte cum dictum esset, quia humilia respicit, superbi de impunitate gauderent, quasi eos superbientes non agnoscat qui in excelsis habitat ; territi sunt, et dictum est eis : Videt vos, et cognoscit vos, sed a longe. Hos facit beatos, quibus propinquat : vos autem, inquit, o superbi, o ex-

[1] Psal. LXXIV, 2. — [2] Id. XXXIII, 19. — [3] Id. CXXXVII, 6.

celsi, non eritis impuniti, quia cognoscit; non eritis beati, quia a longe cognoscit. Videte ergo quid agatis : quia si agnoscit, non ignoscit. Melius ergo ignoscit, quam agnoscit. Quid est enim ipsum ignoscere, nisi non noscere? Quid est non noscere? Non animadvertere. Nam et vindicantis solet dici animadversio. Audi orantem ut ignoscat : « Averte » faciem tuam a peccatis meis[1]. » Quid igitur facies, si averterit faciem suam a te? Molestum est, et timendum ne deserat te. Rursus si faciem non avertit, animadvertit. Novit hoc Deus, potest hoc Deus, et avertere faciem a peccante, et non avertere a confitente. Itaque alibi ei dicitur : « Averte faciem tuam a peccatis meis : » et alibi ei dicitur, « Ne avertas faciem tuam a me[2] : » ibi, « A peccatis meis » averte : » hic autem, « A me noli avertere. » Confitere ergo, et invoca. Confitendo enim mundas templum, quo veniat invocatus. Confitere, et invoca. Avertat faciem a peccatis tuis, non avertat a te : avertat faciem ab eo quod tu fecisti, non avertat ab eo quod ipse fecit. Te enim hominem ipse fecit, peccata tua ipse fecisti. Confitere ergo, et invoca; dic : « Confitebimur tibi, Deus, » confitebimur tibi. »

III. Ipsa repetitio, confirmatio est, ne te confessum esse pœniteat. Non enim alicui crudeli confessus es, non ultori, non insultatori : confitere securus. Audi aliam vocem Psalmi adhortantem : « Confitemini Domino, quo» niam bonus est[3]. » Quid est, « Quoniam bonus est? » Quid timetis confiteri? Bonus est, ignoscit confitenti. Time confiteri judici homini, ne forte confessum puniat : Deo noli : fac confitendo propitium, quem negando non facis nescium. « Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, » et securi jam invocabimus nomen tuum. » Exhausimus corda nostra confessione, terruisti, mundasti. Confessio

[1] Psal. L, 11. — [2] Id. xxvi, 9. — [3] Id. cv, 1, cvi, 1 et cvii, 1.

nos humiles facit : propinqua humilibus, qui recedis ab excelsis. Firmamentum autem esse sententiæ in repetitione, multis Scripturarum locis docemur. Inde est quod Dominus ait : « Amen, amen[1]. » Inde in aliquibus Psalmis, « Fiat, fiat[2]. » Ad significationem rei sufficeret unum fiat : ad significationem firmitatis accessit alterum fiat. Rex Ægypti Pharao, nostis quod cum ibi jam esset Joseph propter pudicitiæ amorem inclusus in carcere, vidit somnium idem Pharao notum omnibus nobis, a septem macris consumptas esse septem boves pingues, et rursus a septem spicis exilibus consumptas esse septem fœcundas. Et quid est interpretatus Joseph ? Si meministis, non duo sunt ista somnia, sed visum unum. « Una est, inquit, interpretatio eorum : sed quod rursus vidisti, ait, ad » confirmationem valet[3]. » Hæc dixi, ut non putetis repetitionem in verbis sanctæ linguæ, quasi loquacitatis esse appetitum. Sæpe ibi repetitio firmamenti habet vim. « Paratum cor meum, Deus, inquit, paratum cor meum[4]. » Alio loco dicit : « Sustine Dominum, viriliter age, et con- » fortetur cor tuum, et sustine Dominum[5]. » Innumerabilia talia sunt per omnes Scripturas. His sufficit commendasse nos vobis loquendi genus, quod observetis in omnibus similibus : modo ad rem advertite : « Confite- » bimur tibi, inquit, et invocabimus. » Dixi quare ante invocationem præcedit confessio : quia quem invocas, invitas. Venire autem non vult invocatus, si tu fueris elatus : elatus si fueris, confiteri non poteris. Nec ea negas Deo quæ nescit. Itaque confessio tua non illum docet ; sed te mundat.

IV. Et jam confessus est, invocavit : imo confessi sunt, invocaverunt ; et dicitur ex persona unius : « Enarrabo

[1] Joan. I, 51. — [2] Psal. LXXI, 19, et LXXXVIII, 53. — [3] Gen. XLI, 3 et 32. — [4] Psal. LVI, 8. — [5] Id. XXVI, 14.

» omnia mirabilia tua. » Confessus exinanivit se malis, invocans implevit se bonis; enarrans eructavit quo se implevit. Et videte, fratres, cum confiterentur, multi erant: « Confitebimur tibi, Deus, confitebimur tibi, et invocabimus nomen tuum. » Multa enim sunt corda confitentium, unum credentium. Quare multa sunt corda confitentium, unum credentium? Diversa enim peccata homines confitentur, unam fidem credunt. Jam ergo cum cœperit Christus habitare in interiore homine per fidem[1], cœperitque invocatus possidere confessum; fit totus Christus caput et corpus, et ex multis unus. Audite jam verba Christi. Nam quasi non ejus verba videbantur: « Confitebimur tibi, Deus, confitebimur tibi, et invocabimus nomen tuum[2]. » Jam incipit ex persona capitis sermo. Sive autem caput loquatur, sive membra loquantur, Christus loquitur: loquitur ex persona capitis, loquitur ex persona corporis. Sed quid dictum est? « Erunt duo in carne » una. Sacramentum hoc magnum est: Ego, inquit, » dico in Christo et in Ecclesia[3]. » Et ipse in Evangelio, « Igitur jam non duo, sed una caro[4]. » Nam ut noveritis has duas quodam modo esse personas et rursus unam copulatione conjugii, tanquam unus loquitur apud Isaïam, et dicit: « Sicut sponso alligavit mihi mitram, et sicut » sponsam induit me ornamento[5]. » Sponsum se dixit ex capite, sponsam ex corpore. Loquitur ergo unus, audiamus eum, et in eo nos quoque loquamur. Simus membra ejus, ut hæc vox et nostra esse possit. « Enarrabo, inquit, » omnia mirabilia tua. » Evangelizat Christus se ipsum, evangelizat se etiam in membris suis jam existentibus, ut et alios adducat, et accedant qui non erant, et copulentur membris ejus, per quæ membra ejus prædicatum est Evan-

[1] Ephes. III, 17. — [2] Psal. LXXIV, 2. — [3] Gen. II, 2, et Ephes. V, 31, 32. — [4] Matth. XIX, 6. — [5] Isaï. LXI, 10.

gelium; et fiat unum corpus sub uno capite, in uno spiritu, in una vita.

V. Et quid ait? « Cum accepero, inquit, tempus, ego » justitias judicabo[1]. » Quando judicabit justitias? Cum acceperit tempus. Nondum est ipsum tempus. Gratias misericordiæ ejus : prius prædicat justitias, et sic judicat justitias. Nam si ante vellet judicare quam prædicare, quis inveniretur liberandus? quis absolvendus occurreret? Modo ergo prædicationis tempus est : « Narrabo, in- » quit, omnia mirabilia tua. » Audi narrantem, audi prædicantem : nam si contempseris : « Cum accepero tem- » pus, inquit, ego justitias judicabo. » Dono, inquit, nunc peccata confitenti, non parcam postea contemnenti. « Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine[2] : » dicitur in Psalmo. « Misericordiam et judicium : » modo misericordiam, postea judicium, in qua misericordia peccata donantur, in quo judicio peccata puniuntur. Vis non timere peccatorum punitorem? Ama donatorem, noli respuere, noli te extollere, noli dicere : Non habeo quod mihi donet : audi enim quod sequitur : « Cum accepero » tempus, ego justitias judicabo. » Accepit tempus Christus? Accepit tempus Filius Dei? Filius Dei non accepit tempus : sed filius hominis accepit tempus. Idem ipse autem et Filius Dei per quem facti sumus, et filius hominis per quem refecti sumus. Homine assumpto, ipse non assumptus; homine mutato in melius, nullo modo ipse in deterius commutatus : non destitit esse quod erat, sed accepit quod non erat. Quid erat? « Cum in forma Dei esset, » non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » Apostoli verba sunt. Et quid accepit? « Sed semetipsum exinanivit » formam servi accipiens[3]. » Sicut formam servi accepit, ita et tempus accepit. Demutatus est ergo? deminutus est?

[1] Psal. LXXIV, 3. — [2] Id. C, 1. — [3] Philip. II, 6, 7.

exilior redditus? in defectum lapsus? Absit. Quid ergo : « Semetipsum exinanivit formam servi accipiens? » Exinanisse se dictus est accipiendo inferiorem, non degenerando ab æquali. Ergo, fratres, quid est hoc : « Cum » accepero tempus, ego justitias judicabo? » Accepit tempus ut filius hominis : gubernat tempora ut Filius Dei. Audi quia ut filius hominis accepit tempus judicandi. Dicit in Evangelio : « Dedit ei potestatem judicii faciendi, » quoniam Filius hominis est[1]. » Secundum quod Filius Dei, nunquam accepit potestatem judicandi; quia nunquam caruit potestate judicandi : secundum quod filius hominis, accepit tempus sicut nascendi et patiendi, sicut moriendi et resurgendi et ascendendi, ita veniendi et judicandi. Dicit in illo ista et corpus ejus : non enim sine illis judicabit. Dicit quippe in Evangelio; « Sedebitis su» per duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israël[2]. » Ergo totus Christus dicit, id est, caput et corpus in sanctis : « Cum accepero tempus, ego justitias judicabo. »

VI. Modo autem quid? « Defluxit terra. » Si defluxit terra, unde defluxit nisi peccatis? Ideo et delicta dicuntur. Delinquere est, tanquam de liquido quodam defluere a stabilitate firmamenti virtutis atque justitiæ. Cupiditate enim inferiorum quisque peccat : sicut roboratur charitate superiorum, sic deficit, et quasi liquescit cupiditate inferiorum. Hunc fluxum rerum in peccatis hominum attendens donator misericors, donator peccatorum, nondum exactor suppliciorum, attendit et ait : « Defluxit terra, et » omnes inhabitantes in ea[3]. » Ipsa utique terra defluxit in habitantibus se. Expositio est consequens, non additio. Tanquam si diceres : Quomodo defluxit terra? Subtracta sunt fundamenta, et aliquid in ea hiatu quodam demersum est? Quod dico terram, « Omnes inhabitantes in ea. »

[1] Joan. v, 27. — [2] Matth. xix, 28. — [3] Psal. lxxiv, 4.

Inveni, inquit, terram peccatricem. Et quid feci? « Ego » confirmavi columnas ejus. » Quas columnas confirmavit? Columnas Apostolos dicit. Sic apostolus Paulus de coapostolis suis : « Qui videbantur, inquit, columnæ esse[1]. » Et quid essent illæ columnæ, nisi ab illo firmarentur? Quia quodam terræ motu etiam ipsæ columnæ nutaverunt, in passione Domini omnes Apostoli desperaverunt. Ergo columnæ illæ quæ passione Domini nutaverunt, resurrectione firmatæ sunt. Clamavit initium ædificii per columnas suas, et in eis omnibus columnis architectus ipse clamavit. Columna enim una erat ex illis Paulus apostolus, cum diceret : « An vultis experimentum accipere ejus, qui in » me loquitur Christus[2]? » Ergo, « Ego, inquit, confir» mavi columnas ejus : » resurrexi, ostendi mortem non esse metuendam, ostendi timentibus nec ipsum corpus perire in morientibus. Terruerunt eos vulnera, firmaverunt cicatrices. Posset Dominus Jesus Christus sine ulla cicatrice resurgere : quid enim illi potestati magnum erat, ad tantam integritatem compagem corporis revocare, ut nullum omnino vestigium præteriti vulneris appareret? Habebat potestatem unde illud etiam sine cicatrice sanaret : sed habere voluit unde nutantes columnas firmaret.

VII. Audivimus jam, fratres, quod quotidie non tacetur : audiamus quid clamaverit per columnas has. Tempus audiendi est propter terrorem illum : « Ego justitias judi» cabo cum accepero tempus. » Ille accepturus est tempus justitias judicandi, vos jam nunc habetis tempus justitias faciendi. Si taceret, non haberetis quid facere : sed confirmatis columnis clamat. Quid clamat? « Dixi iniquis : » Nolite inique facere[3] : » Clamat, fratres mei, certe clamatis; delectat vos, audite clamantem. Per ipsum obsecro, terreat vos ista vox : non tam nos vestræ istæ voces

[1] Gal. II, 9. — [2] 2 Cor. XIII, 3. — [3] Psal. LXXIV, 5.

delectare debent, quam vos istæ terrere. « Dixi iniquis : » Nolite inique facere. » Sed jam fecerunt, et rei sunt : « Jam defluxit terra, et omnes inhabitantes in ea. » Compuncti sunt corde qui Christum crucifixerunt, agnoverunt peccatum suum, didicerunt aliquid ab Apostolis, ne desperarent de indulgentia prædicatoris[1]. Medicus enim venerat, et ideo non ad sanos venerat. « Non est, inquit, » opus sanis medicus, sed male habentibus. Non veni » vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam[2]. » Ergo, « Dixi iniquis : Nolite inique facere. » Non audierunt. Olim enim nobis dictum est : non audivimus, lapsi sumus, mortales facti, mortales geniti : defluxit terra. Audiant vel modo ut surgant medicum, qui venit ad languidum ; quem noluerunt audire sani ut non caderent, audiant jacentes ut surgant. « Dixi iniquis : Nolite inique » facere. » Quid agimus? Jam fecimus. « Et delinquen» tibus : Nolite exaltare cornu vestrum. » Quid est hoc? Si fecistis iniquitatem per cupiditatem, nolite eam defendere per elationem : confitemini, si fecistis. Qui enim non confitetur, et iniquus est, exaltat cornu. « Dixi ini» quis : Nolite inique facere; et delinquentibus : Nolite » exaltare cornu vestrum. » Exaltabitur in vobis cornu Christi, si non exaltetur cornu vestrum. Cornu vestrum de iniquitate est, cornu Christi de majestate.

VIII. « Nolite ergo efferri : ne loquamini adversus » Deum iniquitatem[3]. » Audite jam voces multorum, audiat unusquisque, et pungatur. Quid solent homines dicere? Vere judicat Deus de rebus humanis? et est illud judicium Dei? aut vero curat quid agatur in terra? Tam multi iniqui redundant felicitatibus, innocentes premuntur laboribus! Sed illi accidit nescio quid mali, castigante Deo et admonente, et novit conscientiam suam, novit pro

[1] Act. II, 37, 38. — [2] Matth. IX, 12, 13. — [3] Psal. LXXIV, 6.

merito peccatorum suorum aliquid se perpeti posse: unde argumentatur adversus Deum? Quia non potest dicere: Justus sum; quid putamus eum dicere? Sunt pejores iniqui, et tamen ista non patiuntur. Hæc est iniquitas, quam loquuntur homines adversus Deum. Videte autem quam iniquum sit: dum se vult justum videri, illum facit injustum. Qui enim dicit: Inique patior quod patior: illum iniquum facit, cujus judicio patitur; se autem justum, qui inique patitur. Rogo vos, fratres mei, æquum est hoc, ut Deus credatur injustus, tu justus? Cum autem hæc dicis, loqueris adversus Deum iniquitatem.

IX. Quid dicit in alio Psalmo? « Hæc fecisti: » numeratis quibusdam peccatis: « Hæc, inquit, fecisti, et tacui. » Quid est, « Tacui? » Nunquam tacet præcepto, sed interim tacet supplicio: quiescit a vindicta, non profert in damnatum sententiam. Sed hoc ille dicit: Feci illa et illa, et non vindicavit Deus; ecce sanus sum, nihil mali contigit mihi. « Hæc fecisti, et tacui: suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis. » Quid est, « Quod ero tibi similis? Quia tu iniquus es, et me iniquum putasti; tanquam approbatorem facinorum tuorum, non adversatorem, non ultorem. Et quid postea tibi dicit? « Arguam te, et constituam te ante faciem tuam[1]. » Quid est hoc? Quia modo peccando post terga te ponis, non te vides, non te inspicis; ego te ponam ante te, et faciam tibi supplicium de te. Sic et hic: « Ne loquamini adversus Deum iniquitatem. » Attendite. Multi autem loquuntur istam iniquitatem; sed non audent palam, ne blasphemi exhorreantur ab hominibus piis: in corde suo ista rodunt, intus tali nefario cibo pascuntur; delectat eos loqui ad-

[1] Psal. XLIX, 21.

versus Deum, et si non erumpunt lingua, corde non tacent. Unde in alio Psalmo dicitur : « Dixit stultus in » corde suo : Non est Deus[1]. Dixit stultus, » sed homines timuit : noluit dicere ubi audirent homines ; et ibi dixit, ubi audiret ipse de quo dixit. Propterea et hic in isto Psalmo, charissimi, intendite, quoniam hoc quod dixit : « Nolite loqui adversus Deum iniquitatem, » vidit multos hoc in corde agere, et adjunxit : « Quoniam neque ab » Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis mon- » tium ; quoniam Deus judex est[2]. » Iniquitatum tuarum judex Deus est. Si Deus est, ubique præsens est. Quo te auferes ab oculis Dei, ut in parte aliqua loquaris quod ille non audiat? Si ab Oriente judicat Deus, secede in Occidentem, et dic quidquid vis adversus Deum : si ab Occidente, vade in Orientem, et ibi loquere : si a desertis montium judicat, vade in medium populorum, ubi tibi submurmures. De nullo loco judicat, qui ubique secretus est, ubique publicus ; quem nulli licet ut est cognocere, et quem nemo permittitur ignorare. Vide quid agas. Loqueris adversus Deum iniquitatem. « Spiritus Domini re- » plevit orbem terrarum : alia Scriptura dicit hoc : et » hoc quod continet omnia scientiam habet vocis : prop- » ter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere[3]. » Noli ergo cogitare Deum in locis : ille tecum est talis, qualis fueris. Quid est, talis, qualis fueris? Bonus, si bonus fueris ; et malus tibi videbitur, si malus fueris : sed opitulator, si bonus fueris ; ultor, si malus fueris. Ibi habes judicem in secreto tuo. Volens facere aliquid mali, de publico recipis te in domum tuam, ubi nemo inimicorum videat ; de locis domus tuæ promptis et in faciem constitutis, removes te in cubiculum ; times et in cubiculo aliunde conscium, secedis in cor tuum, ibi meditaris : ille corde tuo interior est. Quo-

[1] Psal. XIII, 1. — [2] Id. LXXIV, 7, 8. — [3] Sap. I, 7, 8.

cumque ergo fugeris, ibi est. Te ipsum quo fugies? Nonne quocumque fugeris, te sequeris? Quando autem et te ipso interior est, non est quo fugias a Deo irato, nisi ad Deum placatum. Prorsus non est quo fugias. Vis fugere ab ipso? Fuge ad ipsum. Ergo ne loquamini adversus Deum iniquitatem, nec illic ubi loquimini. « Iniquitatem, inquit, » meditatus est in cubili suo[1]. » Quid meditatus est in cubili suo? Cubile cor ejus, dicens : « Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino. » Sed supra dixit : « Dicite in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compungimini[2]. » Quot habes ibi punctiones facinorum, tot habe illic compunctiones confessionum. Ubi ergo loqueris adversus Deum iniquitatem, ibi te judicat : non judicium differt, sed pœnam. Jam judicat, jam novit, jam vide : pœna restat ; cum fuerit præsentata, habebis et pœnam, cum apparuerit facies illius hominis, qui hic irrisus est, qui judicatus, qui crucifixus, qui sub judice stetit ; cum apparuerit judicans in præsentia sua, tunc habebis pœnam, si te non correxeris. Quid ergo modo faciemus? « Præveniamus faciem ejus ἐν ἐξομολογήσει[3]. » Præveni in confessione : veniet mitis quem feceras iratum. « Neque a desertis montium, quoniam Deus judex est : » non ab Oriente, non ab Occidente, non a desertis montium. Quare? « Quoniam Deus judex est. » Si in aliquo loco esset, non esset Deus : quia vero Deus judex est, non homo, noli illum expectare de locis. Locus ejus tu eris, si bonus, si confessus invocaveris eum.

X. « Hunc humiliat, et hunc exaltat. » Quem humiliat, quem exaltat judex ille? Attendite duos illos in templo, et videtis quem humiliat, et quem exaltat. « Ascenderunt » in templo orare, ait, unus Pharisæus et alter Publicanus ; Pharisæus dicebat : Gratias tibi ago, quia non sum

[1] Psal. XXXV, 5. — [2] Id. IV, 5. — [3] Id. XCIV, 2.

» sicut cæteri homines, injusti, raptores, adulteri, sicut » et hic Publicanus : jejuno bis in sabbato, decimas do » omnium quæcumque possideo. » Ad medicum ascenderat, et membra sana ostendebat, vulnera tegebat. Quid ergo ille qui melius noverat unde sanaretur ? « Publica- » nus autem de longinquo stabat, et percutiebat pectus » suum. » Videtis eum de longinquo stantem : illi propinquabat quem invocabat. « Et percutiebat pectus suum, » dicens : Deus, propitius esto mihi peccatori. Amen dico » vobis, descendit justificatus Publicanus ille magis, » quam Pharisæus ille : quia omnis qui se exaltat, humi- » liabitur; et qui se humiliat, exaltabitur[1]. » Expositus est versus Psalmi hujus. Deus judex quid facit? « Hunc » humiliat, et hunc exaltat : » humiliat superbum, exaltat humilem.

XI. « Quia calix in manu Domini vini meri plenus est » mixto. » Merito. « Et inclinavit ex hoc in hunc; ve- » rumtamen fæx ejus non est exinanita; bibent omnes » peccatores terræ[2]. » Renovamini paululum; obscurum aliquid est : sed quomodo audivimus Evangelii lectionem recentissimam; « Petite, et dabitur vobis; quærite, et in- » venietis; pulsate, et aperietur vobis[3]. » Sed dicis : Quo pulso, ut aperiatur mihi? « Neque ab Oriente, neque ab » Occidente, neque a desertis montium, quoniam Deus » judex est. » Si præsens est hic atque illic, et absens nusquam, ubi stas, ibi pulsa : ibi tantum sta, quia stando pulsatur. Quid ergo est hoc? Prima quæstio ista occurrit : » Vini meri plenus est mixto. » Quomodo meri, si mixto? Cæterum, « Calix in manu Domini, » cum dicit, (eruditis in Ecclesia Christi loquor,) non utique veluti forma humana circumscriptum Deum debitis vobis in corde pingere, ne clausis templis simulacra in cordibus fabricetis.

[1] Luc. XVIII, 10-14. — [2] Psal. LXXIV, 9. — [3] Matth. VII, 7.

Calix ergo iste aliquid significat. Inveniemus hoc. « In » manu autem Domini, » est in potestate Domini. Manus enim Dei, potestas Dei commendata est. Nam et de hominibus plerumque dicitur : In manu hoc habet : hoc est, in potestate habet, cum vult facit. « Vini meri plenus est » mixto. » Consequenter ipse exposuit : « Inclinavit, in» quit, ex hoc in hunc ; verumtamen fæx ejus non est » exinanita. » Ecce unde mixto vino plenus erat. Non ergo vos terreat, quia et merum et mixtum : merum propter sinceritatem, mixtum propter fæcem. Quid ergo ibi vinum, et quid fæx? Et quid est, « Inclinavit ex hoc in hunc, » ita ut fæx ejus non esset exinanita?

XII. Unde venerit ad hoc, recordamini : « Hunc hu» miliat, et hunc exaltat. » Quod figuratum est nobis in Evangelio per duos homines, Pharisæum et Publicanum, hoc latius accipientes, intelligamus duos populos, Judæorum et Gentium : Judæorum populus Pharisæus ille, Gentium populus Publicanus ille. Judæorum populus jactabat merita sua, Gentium confitebatur peccata sua. Qui novit in Litteris sanctis, et Epistolas apostolicas, et Actus Apostolorum, videt ibi quod dico : ne longum faciam, quomodo Apostoli exhortabantur Gentes ne desperarent, quod in magnis peccatis jacuissent ; et reprimebant Judæos, ne se extollerent quasi ex justificationibus Legis, et ideo se putarent justos, Gentiles autem peccatores esse, quia Judæis et Lex erat, et templum erat, et sacerdotium erat[1]. Illi autem omnes cultores idolorum, veneratores dæmoniorum, longe quidem positi, sicut Publicanus ille de longinquo stabat. Sicut illi superbiendo recesserunt, sic isti confitendo propinquaverunt. Calix ergo vini meri plenus in manu Domini, quantum donat Dominus ut intelligam : (Potest enim alius melius, quia sic se habet

[1] Rom. III, 4.

obscuritas Scripturarum, difficile est ut unum pariant intellectum. Quicumque tamen intellectus exierit, opus est ut regulæ fidei congruat : nec majoribus invidemus, nec parvuli desperamus. Quid nobis videatur dico Charitati Vestræ, non ut obstruam aures vestras adversus alios melius aliquid forte dicturos. Calix vini meri plenus mixto, videtur mihi esse Lex, quæ data est Judæis, et omnis illa Scriptura Veteris quod dicitur Testamenti, ibi sunt pondera omnium sententiarum. Nam ibi Novum Testamentum absconditum latet, tanquam in fæce corporalium sacramentorum. Circumcisio carnis magni sacramenti res est, et intelligitur inde circumcisio cordis. Templum illud Jerusalem magni sacramenti est res, et intelligitur ex eo corpus Domini. Terra promissionis, intelligitur regnum cœlorum. Sacrificium victimarum et pecorum magnum habet sacramentum : sed in omnibus illis generibus sacrificiorum intelligitur unum illud sacrificium et unica victima in cruce Dominus : pro quibus omnibus sacrificiis unum nos habemus ; quia et illa figurabant hæc, id est, illis hæc figurabantur. Accepit populus ille Legem, accepit mandata justa et bona. Quid tam justum quam, « Non occides ; Non mœchaberis ; Non furaberis ; Non falsum testimonium dices ; Honora patrem » et matrem ; Non concupisces rem proximi tui ; Non » concupisces uxorem proximi tui ; Unum Deum adorabis, et ipsi soli servies [1] ? » Omnia ista ad vinum pertinent. Illa vero carnalia quasi resederunt, ut remanerent apud illos, et effunderetur inde omnis spiritalis intellectus. « Calix vero in manu Domini, » id est, in potestate Domini : « Vini meri, » id est, Legis sinceræ : « Plenus » est mixto, » id est, cum fæce corporalium sacramentorum. Et quia, « Hunc humiliat, » superbum Judæum ;

[1] Exod. xx, 7-17, et Deut. v, 6-21.

« Et hunc exaltat, » confitentem Gentilem : « Inclinavit » ex hoc in hunc, » id est, a judaïco populo in gentilem populum. Quid inclinavit? Legem. Eliquatus est inde spiritalis intellectus. « Verumtamen fæx ejus non est exi» nanita, » quia omnia sacramenta carnalia apud Judæos remanserunt. « Bibent omnes peccatores terræ. » Qui bibent? « Omnes peccatores terræ. » Qui peccatores terræ? Judæi erant quidem peccatores, sed superbi : Gentiles autem erant peccatores, sed humiles. Omnes peccatores bibent : sed vide qui fæcem, qui vinum. Etenim illi bibendo fæcem, evanuerunt : isti bibendo vinum, justificati sunt. Audeam dicere et inebriatos, et non timebo : atque utinam omnes sic inebriemini. Recordamini, « Calix tuus » inebrians quam præclarus[1] ! » Quid enim? putatis, fratres mei, omnes illos, qui confitendo Christum etiam mori voluerunt, sobrios fuisse? Usque adeo ebrii erant, ut suos non agnoscerent. Omnes propinqui sui, qui eos a spe cœlestium præmiorum terrenis blandimentis avertere moliti sunt, non sunt agniti, non sunt auditi ab ebriis. Non erant ebrii, quibus mutatum cor erat? Non erant ebrii, quorum mens alienata erat ab hoc sæculo? « Bibent, in» quit, omnes peccatores terræ. » Sed qui bibent vinum? Peccatores bibent, sed ne remaneant peccatores; ut justificentur, non ut puniantur.

XIII. « Ego autem : » Nam omnes bibunt, sed seorsum ego; id est, Christus cum corpore suo : « In sæculum » gaudebo, psallam Deo Jacob[2] : » promissione illa futura in fine, de qua dicitur : « Ne corrumpas. Ego autem » in sæculum gaudebo. »

XIV. « Et omnia cornua peccatorum confringam, et » exaltabuntur cornua justi[3]. » Hoc est, « Hunc humiliat, » et hunc exaltat. » Nolunt sibi frangi cornua peccatores,

[1] Psal. XXII, 5. — [2] Id. LXXIV, 10. — [3] Ibid. 11.

quæ sine dubio frangentur in fine. Non vis ut ille tunc frangat, tu hodie frange. Audisti enim supra; noli contemnere : « Dixi iniquis : Nolite inique agere; et delin- » quentibus, Nolite exaltare cornu. » Quando audisti, « Nolite exaltare cornu, » contempsisti et exaltasti cornu : venies ad finem, ubi fiet, « Omnia cornua peccatorum » confringam, et exaltabuntur cornua justi. » Cornua peccatorum, dignitates superborum : cornua justi, munera Christi. Per cornua enim submilitates intelliguntur. Oderis in terra sublimitatem terrenam, ut possis habere cœlestem. Amas terrenam, non te admittit ad cœlestem : et ad confusionem pertinebit quod frangitur tibi cornu, quomodo ad gloriam pertinebit, si exaltatur tibi cornu. Modo ergo est tempus eligendi, tunc non erit. Non es dicturus : Dimittar et eligam. Præcesserunt enim voces, « Dixi iniquis. » Si non dixi, para excusationem, para defensionem : si autem dixi, præoccupa confessionem, ne venias ad damnationem ; quia tunc confessio sera erit, et defensio nulla erit.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXV.

Sermo ad plebem[1].

I. SOLENT inimici Domini Jesu Christi omnibus noti Judæi gloriari in isto Psalmo, quem cantavimus, dicentes : « Notus in Judæa Deus ; in Israël magnum nomen

[1] In isto Sermone ad plebem, disputat Augustinus contra Donatistas, et tractat de votis.

» ejus[1] : » et insultare Gentibus, quibus non est notus Deus, et dicere quia sibi solis notus est Deus; quando Propheta dicit : « Notus in Judæa Deus : » alibi ergo ignotus. Notus est autem revera in Judæa Deus, si intelligant quid sit Judæa. Nam vere non est notus Deus, nisi in Judæa. Ecce et nos hoc dicimus, quia nisi quisque fuerit in Judæa, notus ei Deus esse non potest. Sed quid dicit Apostolus ? « Qui in occulto Judæus est; qui circumcisione » cordis, non littera, sed spiritu[2]. » Sunt ergo Judæi in circumcisione carnis, et sunt Judæi in circumcisione carnis, et sunt Judæi in circumcisione cordis. Patres nostri multi sancti, et circumcisionem carnis habebant propter signaculum fidei, et circumcisionem cordis, propter ipsam fidem. Ab his patribus degenerantes isti, qui modo in nomine gloriantur, et facta perdiderunt; ab his ergo patribus degenerantes, remanserunt in carne Judæi, in corde Pagani. Ipsi enim Judæi, qui sunt ex Abraham, a quo Isaac natus est, et ex illo Jacob, et ex Jacob duodecim Patriarchæ, ct ex duodecim Patriarchis populus universus Judæorum. Sed Judæi propterea maxime appellati sunt, quia Judas unus erat de filiis duodecim Jacob, Patriarcha inter duodecim, et de stirpe ejus regnum veniebat Judæis. Nam omnis ille populus secundum numerum duodecim filiorum Jacob, duodecim tribus habebat. Tribus dicuntur tanquam curiæ et congregationes distinctæ populorum. Habebat ergo ille populus duodecim tribus, e quibus duodecim tribubus una tribus erat Juda, ex qua erant reges; et erat altera tribus Levi, ex qua erant sacerdotes. Sed quia sacerdotibus templo servientibus terra divisa non est[3], oportebat autem ut duodecim tribubus dispertiretur omnis regio promissionis : excepta ergo una tribu majoris dignitatis, tribu Levi, quæ erat

[1] Psal. LXXV, 2. — [2] Rom. II, 29. — [3] Num. XVIII, 20.

in sacerdotibus, remanerent undecim, nisi per adoptionem duorum filiorum Joseph duodecim complerentur. Hoc quid sit, advertite. Unus de duodecim filiis Jacob erat Joseph. Iste est Joseph, quem fratres sui in Ægyptum vendiderunt, et illic merito castitatis ad sublimem dignitatem perductus est, et affuit illi Deus in omni opere suo; et suscepit fratres suos, a quibus venditus erat, et patrem, fame laborantes, et propter panem ad Ægyptum descencendentes. Iste Joseph duos filios habuit, Ephraïm et Manasse. Moriens Jacob ,tanquam testamento assumpsit illos nepotes suos in numerum filiorum, et dixit filio suo Joseph : « Cæteri qui nascuntur, tibi erunt ; isti autem mihi, » et divident terram cum fratribus suis[1]. » Adhuc non erat data, nec divisa terra promissionis; sed dicebat ille in Spiritu prophetans. Accedentibus ergo duobus filiis Joseph, factæ sunt nihilominus duodecim tribus, quia jam tredecim sunt. Pro una enim tribu Joseph, duæ accesserunt, et factæ sunt tredecim. Excepta ergo tribu Levi, illa tribu sacerdotum quæ serviebat templo, et de decimis vivebat cæterarum omnium, quibus terra divisa est, remanent duodecim. In his duodecim erat tribus Juda, unde reges erant. Nam primo de alia tribu datus est rex Saül[2], et reprobatus est tanquam malus rex ; postea datus est de tribu Juda rex David, et ex illo de tribu Juda fuerunt reges[3]. Jacob autem ille hoc dixerat, quando benedixerat filios suos : « Non » deficiet princeps de Juda, nec dux de femoribus ejus, » donec veniat cui repromissum est[4]. » De tribu autem Juda venit Dominus noster Jesus Christus. Est enim, sicut Scriptura dicit, et modo audistis, ex semine David[5], natus de Maria. Cæterum quod attinet ad Divinitatem Domini nostri Jesu Christi, in qua æqualis est Patri, non solum

[1] Gen. XLVIII, 5, 6. — [2] I Reg. IX, I. — [3] Id. XVI, 12. — [4] Gen. XLIX, 10. — [5] 2 Tim. II, 8.

ante Judæos, sed etiam ante ipsum Abraham[1]; nec solum ante Abraham, sed et ante Adam; nec solum ante Adam, sed et ante cœlum et terram et ante sæcula : « Quia » omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil[2]. » Quia ergo in prophetia dictum est : « Non » deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, » donec veniat cui repromissum est : » considerantur priora tempora, et invenitur quia Judæi de tribu Juda semper reges habuerunt, unde dicti sunt Judæi : et non habuerunt regem prius alienigenam, nisi Herodem illum, qui fuit quando Dominus natus est[3]. Inde cœperunt reges alienigenæ, ab Herode. Ante Herodem omnes de tribu Juda, sed donec veniret cui repromissum est. Itaque ipso jam veniente Domino, eversum est regnum Judæorum, et sublatum est ex Judæis. Modo non habent regnum, quia nolunt cognoscere verum regem. Videte jam si Judæi sint appellandi. Jam videtis quia Judæi non sunt appellandi. Ipsi voce sua abdicaverunt se ab isto nomine, ut Judæi non sint digni appellari, nisi tantum carne. Ubi ergo se separaverunt ab isto nomine? Dicebant, sæviebant in Christum, id est, genus Juda, sæviebant in semen David. Et ait illis Pilatus : « Regem vestrum crucifigam? » Et illi : « Nos non habemus regem, nisi Cæsarem[4]. » O Judæi qui vocamini, et non estis, si non habetis regem, nisi Cæsarem, defecit jam princeps de Juda : venit ergo ille cui repromissum est. Illi ergo verius Judæi, qui Christiani facti sunt ex Judæis : cæteri Judæi qui in Christum non crediderunt, etiam nomen ipsum perdere digni fuerunt. Judæa ergo vera, Christi Ecclesia est, credens in illum regem, qui venit ex tribu Juda per virginem Mariam; credens in illum de quo modo Apostolus dicebat,

[1] Joan. VIII, 58. — [2] Joan. I, 3. — [3] Luc. III, 1. — [4] Joan. XIX, 15.

ad Timotheum scribens : « Memor esto Jesum Christum » resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum » Evangelium meum[1]. » De Juda enim David, et ex David Dominus Jesus Christus. Nos credentes in Christum pertinemus ad Judam : et nos cognovimus Christum; qui oculis non vidimus, fide retinemus. Non ergo insultent Judæi, qui jam non sunt Judæi. Ipsi dixerunt : « Nos non » habemus regem, nisi Cæsarem. » Nam melius illis erat, ut rex illorum esset Christus, ex semine David de tribu Juda. Tamen quia ipse Christus ex semine David secundum carnem, Deus autem super omnia benedictus in sæcula, ipse rex noster est et Deus noster; rex noster, secundum quod natus est ex tribu Juda secundum carnem, Christus Dominus Salvator; Deus autem noster, qui est ante Judam, et ante cœlum et terram, per quem facta sunt omnia, et spiritalia et corporalia. Si enim « Omnia » per ipsum facta sunt; » et ipsa Maria de qua natus est, per ipsum facta est. Quomodo ergo ille quasi cæteri homines nasceretur, qui sibi fecit matrem de qua nasceretur? Ergo ipse Dominus : Apostolo dicente, cum loqueretur de Judæis : « Quorum patres, et ex quibus est Christus » secundum carnem, qui est super omnia Deus benedic» tus in sæcula[2]. » Quia ergo Judæi viderunt Christum, et crucifixerunt, non viderunt Deum : Gentes autem quia non viderunt, et crediderunt, intellexerunt Deum. Ergo si innotuit eis Deus in Christo mundum reconcilians sibi[3], et ideo illi crucifixerunt, quia in carne latentem Deum non intellexerunt, recedat illa quæ vocatur Judæa, et non est; accedat vera Judæa, cui dicitur : « Accedite ad » eum, et illuminamini, et vultus vestri non erubescent[4]. » Vultus veræ Judææ non confundentur. Etenim audie-

[1] 2 Tim. II, 8. — [2] Rom. IX, 5. — [3] 2 Cor. V, 19. — [4] Psal. XXXIII, 5.

runt, et crediderunt : et facta est Ecclesia vera Judæa, ubi notus Christus, qui homo est ex semine David, Deus super David.

II. « Notus in Judæa Deus; in Israël magnum nomen » ejus. » Et de Israël sic debemus accipere, quomodo de Judæa : quomodo illi non sunt veri Judæi, sic nec verus Israël. Quis enim dicitur Israël? Videns Deum. Et quomodo illi viderunt Deum, inter quos ambulavit in carne; et cum putarent hominem, occiderunt? Resurgens ille apparuit Deus omnibus, quibus se voluit demonstrare. Illi ergo digni sunt Israël dici, qui meruerunt Christum intelligere Deum in carne positum, ut non quod videbant, contemnerent; sed quod non videbant, adorarent. Non visum enim oculis Gentes humili mente perceperunt illum quem non videbant, et fide tenuerunt. Proinde illi qui manibus tenuerunt, occiderunt; qui fide tenerunt, adoraverunt. « In Israël magnum nomen ejus. » Vis esse Israël? Illum attende, de quo Dominus ait : « Ecce vere » Israëlita, in quo dolus non est[1]. » Si verus « Israëlita, in » quo dolus non est, » dolosi et mendaces non sunt veri Israëlitæ. Non ergo dicant isti quoniam apud illos est Deus, et magnum nomen ejus in Israël. Probent se Israëlitas, et concedo ego quia « In Israël magnum nomen » ejus. »

III. « Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus » in Sion[2]. » Rursus Sion quasi patria est Judæorum : vera Sion, Ecclesia est Christianorum. Interpretatio autem nominum hebræorum sic nobis traditur : Judæa Confessio interpretatur; Israël Videns Deum. Post Judæam Israël : sic hic positum est : « Notus in Judæa Deus; in » Israël magnum nomen ejus. » Deum vis videre? Prius confitere tu, et sic in te ipso fit locus Dei; quia « Factus est

[1] Joan. I, 47. — [2] Psal. LXXV, 3.

» in pace locus ejus. » Quandiu ergo non confiteris peccata tua, quodam modo rixaris cum Deo. Quomodo enim non cum illo litigas, qui quod illi displicet laudas? Punit ille furem, tu furtum laudas : punit ille ebriosum, tu laudas ebriositatem. Litigas cum Deo, non fecisti illi locum in corde tuo : « Quia in pace locus ejus. » Et quomodo incipis pacem habere cum Deo ? Incipis illi in confessione. Psalmi vox est dicentis : « Incipite Domino in confes» sione[1]. » Quid est, « Incipite Domino in confessione? » Incipite adjungi Deo. Quomodo ? Ut hoc vobis displiceat, quod et illi displicet. Displicet illi vita tua mala : si placeat tibi, disjungeris ab illo; si displiceat tibi, per confessionem illi conjungeris. Vide ex quanta parte dissimilis es, quando utique propter ipsam dissimilitudinem displices. Factus enim es, o homo, ad imaginem Dei ; per vitam vero perversam et malam perturbasti in te, et exterminasti in te imaginem Conditoris tui. Factus dissimilis, attendis in te, et displices tibi : jam ex eo cœpisti similis fieri, quia hoc tibi displicet quod displicet et Deo.

IV. Sed quomodo sum similis, inquis, quando adhuc mihi displiceo? Ideo dictum est, « Incipite. » Incipe Domino in confessione : perficieris in pace. Adhuc enim habes adversum te bellum. Indicitur tibi bellum, non solum adversus suggestiones diaboli, adversus principem potestatis aëris hujus, qui operatur in filiis diffidentiæ, adversus diabolum et angelos ejus, spiritalia nequitiæ[2]; non solum ergo adversus ipsos tibi bellum indicitur, sed adversus te ipsum. Quomodo adversus te ipsum? Adversus tuam consuetudinem malam, adversus vetustatem vitæ tuæ malæ, quæ trahit te ad solitam, et refrenat a nova. Indicitur enim tibi quædam nova vita, et tu vetus es. Novitatis gaudio suspenderis, vetustatis onere prægravaris :

[1] Psal. CXLVI, 7. — [2] Ehhes. VI, 12.

incipit tibi esse bellum adversus te. Sed ex qua parte tibi displices, jungeris Deo; et ex qua parte jam jungeris Deo, idoneus eris ad vincendum te, quia ille tecum est qui omnia superat. Attende quid dicit Apostolus : « Mente servio » legi Dei, carne autem legi peccati[1]. » Unde mente? Quia displicet tibi vita tua mala. Unde carne? Quia non desunt suggestiones et delectationes malæ, sed ex eo quod mente jungeris Deo, vincis quod in te non vult sequi. Præcessisti enim ex parte, et ex parte tardaris. Trahe te ipsum ad illum, qui te sursum tollit. Pondere quodam vetustatis deprimeris, clama et dic: « Infelix ego homo, quis me » liberabit de corpore mortis hujus? » quis me liberabit ad eo quo gravor? « Corpus enim quod corrumpitur, » aggravat animam[2]. » Quis ergo liberabit? « Gratia Dei » per Jesum Christum Dominum nostrum[3]. » Quare autem permittit, ut diu contra te litiges, donec absorbeantur omnes cupiditates malæ? Ut intelligas in te pœnam tuam. In te ex te ipso est flagellum tuum : sit rixa tua tecum. Sic vindicatur in rebellem adversus Deum, ut ipse sibi sit bellum, qui pacem noluit habere cum Deo. Sed tene membra tua adversus concupiscentias tuas malas. Surrexit ira, tene tu manum conjunctus Deo. Potuit surgere, sed non invenit arma. Apud iram tuam impetus est, apud te arma sunt : sit impetus inermis, et discit jam non surgere qui frustra surrexit.

V. Hoc autem dico, charissimi, ne forte quia diximus, « Carne autem legi peccati, » putetis consentiendum esse desideriis vestris carnalibus. Etsi non possunt modo nisi esse desideria carnalia, non est illis consentiendum. Propterea non dixit Apostolus: Non sit peccatum in vestro mortali corpore. Novit enim quia quandiu mortale est, est ibi peccatum. Sed quid ait? « Non ergo regnet pecca-

[1] Rom. VII, 25. — [2] Sap. IX, 15. — [3] Rom. VII, 25.

» tum in vestro mortali corpore. » Quid est, « Non reg-» net? » Ipse exposuit : « Ad obediendum, inquit, desi-» deriis ejus[1]. » Sunt desideria, existunt desideria ; non tu obaudis desideriis tuis, non sequeris ipsa desideria, non illis consentis : est tibi peccatum, sed amisit regnum, quando jam in te non regnat peccatum, « Postea inimica » novissima destruetur mors[2]. » Quid enim nobis promittitur, quoniam dictum est : Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati[3]? Audi promissionem, quia non semper erunt in carne desideria illicita. Etenim resurget, et mutabitur; et cum mutata fuerit caro ista mortalis in spiritale corpus, jam nullis concupiscentiis sæcularibus, jam nullis terrenis delectationibus titillabit animam, nec avertet a contemplatione Dei. Fit ergo in eo quod dicit Apostolus : « Corpus quidem mortuum est, propter pec-» catum : spiritus autem vita est propter justitiam. Si » autem qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis; » qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et » mortalia corpora vestra, propter Spiritum suum qui » habitat in vobis[4]. » Vivificatis ergo corporibus nostris, erit pax vera, ubi locus est Dei : sed præcedat confessio. « Notus in Judæa Deus : » Confitere ergo prius. « In » Israël magnum nomen ejus : » nondum vides in specie, vide ex fide; et fiet in te quod sequitur : « Et factus » est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion. » Sion interpretatur Contemplatio. Quid est contemplatio? Contemplabimur enim Deum facie ad faciem[5]. Hic nobis promittitur, in quem modo non videntes credimus. Quomodo gaudebimus cum viderimus eum? Fratres, si modo tantum gaudium in nobis facit promissio, quantum est factura redditio? Reddetur enim nobis quod promisit. Et

[1] Rom. VI, 12. — [2] I Cor. XV, 26. — [3] Rom. VII, 15. — [4] Id. VIII, 10, 11. — [5] I Cor. XIII, 12.

quid promisit? Se ipsum, ut in facie ipsius et illius contemplatione gaudeamus : et non aliquid aliud delectabit nos, quia nihil est melius illo qui fecit omnia quæ delectant. « Factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in » Sion : » id est, in contemplatione quadam et speculatione facta est habitatio ejus, « In Sion. »

VI. « Ibi confregit fortitudines arcuum, et scutum, et » gladium, et bellum [1]. » Ubi confregit? In illa pace æterna, in illa pace perfecta. Et modo, fratres mei, qui bene crediderunt, vident quia non de se debent præsumere; et omnem potentiam minarum suarum, et quidquid in eis acutum est ad nocendum, confringunt illud; et quidquid quasi pro magno habent unde se protegerent temporaliter, et bellum quod adversus Deum defendendo peccata sua gerebant, omnia hæc ibi confregit.

VII. « Illuminans tu admirabiliter a montibus æter- » nis [2]. » Qui sunt montes æterni? Quos ipse fecit æternos; qui sunt montes magni, prædicatores veritatis. Tu illuminas, sed a montibus æternis : primi magni montes excipiunt lucem tuam, et a luce tua quam suscipiunt montes, vestitur et terra. Sed illi magni montes exceperunt Apostoli, tanquam orientis luminis primordia exceperunt Apostoli. Numquid quod exceperunt, apud se retinuerunt? Non. Ne diceretur illis : « Serve nequam et » piger, dares pecuniam meam nummulariis [3]. » Si ergo quod susceperunt, non apud se retinuerunt, sed omni orbi terrarum prædicaverunt. « Illuminans tu admirabi- » liter a montibus æternis. » Quos æternos fecisti, per illos vitam æternam et cæteris promisisti. « Illuminans tu » admirabiliter a montibus æternis. » Magnifice cum pondere dictum est, « Tu : » ne putet aliquis quod eum

[1] Psal. LXXV, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Matth. XXV, 26, 27.

montes illuminent. Multi enim putantes quod ab ipsis montibus illuminarentur, fecerunt sibi partes de montibus ; et ipsos montes conciderunt, et ipsi confracti sunt. Nescio qui sibi fecerunt Donatum, nescio qui sibi fecerunt Maximianum, nescio qui sibi fecerunt illum et illum. Quare computant salutem suam in hominibus esse, non in Deo? O homo, venit ad te lux per montes : sed Deus te illuminat, non montes. « Illuminans tu, » inquit : tu, non montes. « Tu illuminans : a montibus quidem æter- » nis ; » sed, « Tu illuminans. » Unde et in alio loco quid ait Psalmus? « Levavi oculos meos in montes, unde veniet » auxilium mihi. » Quid ergo, in montibus est spes tua, et inde tibi veniet auxilium? Remansisti in montibus? Vide quid agas. Est aliquid super montes : super montes est quem tremunt montes. « Levavi, inquit, oculos meos » in montes, unde veniet auxilium mihi. » Sed quid sequitur? « Auxilium meum, inquit, a Domino, qui fecit » cœlum et terram [1]. » In montes quidem levavi oculos, quia per montes mihi sunt Scripturæ monstratæ : sed ego cor habeo in illo qui illuminat omnes montes.

VIII. Ergo, fratres, ad hoc dictum est, ne quisquam vestrum velit spem suam ponere in homine. Tandiu est aliquid homo, quandiu illi hæret a quo factus est homo. Nam recedens ab illo, nihil est homo, et cum hæret illis. Tu sic accipe consilium per hominem, ut illum consideres qui illuminat hominem. Etenim et tu potes accedere ad illum, qui tibi per hominem loquitur; non enim fecit illum accedere ad se, et te repellit. Et qui vere sic accessit ad Deum, ut in illo habitet Deus, displicent illi omnes, qui non in illo ponunt spem suam. Propterea datum est quoddam exemplum, cum ipsos Apostolos sibi diviserunt, et in schismata ierunt qui dicebant : « Ego sum Pauli, ego

[1] Psal. cxx, 1, 2.

» Apollo, ego Cephæ, » id est, Petri. Hos plangit Apostolus, et dicit eis : « Divisus est Christus? » Et se elegit quem apud ipsos contemneret. « Numquid Paulus pro vo- » bis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis[1]? » Vide bonum montem quærentem gloriam, non sibi, sed a quo montes illuminantur. Nolebat de se præsumi, sed de illo de quo et ipse præsumpserat. Quisquis ergo ita se commendare voluerit populis, ut si forte contigerit ei aliquis tumultus, frangat post se populos, et dividat Ecclesiam catholicam propter se, non est de illis montibus quos illuminat Altissimus. Sed quis est iste? Contenebratus a se, non illuminatus a Domino. Unde autem probantur isti montes? Si forte contigerit aliquis tumultus adversus montes in Ecclesia, aut per populares seditiones carnalium, aut per aliquas falsas suspiciones hominum, bonus mons repellit a se omnes qui propter ipsum volunt ab unitate recedere. Sic enim ipse manebit in unitate, si propter ipsum non divisa fuerit ipsa unitas. Illi autem divisi sunt : quando recessit populus ab orbe terrarum, et secutus est nomen ipsorum, gavisi sunt; elati sunt, et dejecti sunt. Humiliarentur, et exaltarentur : quomodo humiliatus est Apostolus, dicens : « Numquid Paulus pro » vobis crucifixus est? » Et alio loco, « Ego plantavi, » Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit. Ergo ne- » que qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui » incrementum dat Deus[2]. » Tales montes in se humiles sunt, in Deo excelsi sunt. Qui autem in se ipsis excelsi sunt, a Deo humiliantur. « Quoniam qui se exaltat, hu- » miliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur[3]. » Ideo tales qui superbias suas attendunt, inamaricant hominibus pacificis in Ecclesia. Illi volunt coagulare pacem, isti inter se miscent dissensionem. Et quid de illis dicit alius

[1] I Cor. I, 12, 13. — [2] Id. III, 6, 7. — [3] Luc. XIV, 11.

Psalmus? « Qui amaricant, non exaltentur in semetipsis[1]. « Illuminans tu, » Attende hic, « Tu admirabiliter a » montibus æternis. »

IX. « Conturbati sunt omnes insipientes corde[2]. » Prædicata est veritas, dicta est æterna vita; dicta est esse alia vita, quæ non est de ista terra : contempserunt homines vitam præsentem, et amaverunt vitam futuram, illuminati per montes illuminatos. « Insipientes autem corde » conturbati sunt. » Quomodo « Conturbati sunt? » Cum Evangelium prædicatur. Et quid est vita æterna? et quis est qui resurrexit a mortuis? Admirati sunt Athenienses, loquente Paulo apostolo de resurrectione mortuorum, et putaverunt eum nescio quas fabulas dicere[3]. Sed quia dicebat esse aliam vitam : « Quam nec oculus vidit, nec » auris audivit, nec in cor hominis ascendit[4]. « Ergo, « Insipientes corde turbati sunt. » Sed quid eis contigit? « Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes » viri divitiarum in manibus suis. » Amaverunt præsentia, et dormierunt in ipsis præsentibus; et sic illis facta sunt ipsa præsentia deliciosa : quomodo qui videt per somnium invenisse se thesauros, tandiu dives est, quandiu non evigilet. Somnium illum divitem fecit, evigilatio pauperem facit. Tenuit illum somnus fortasse in terra dormientem, et in duro jacentem, pauperem et forte mendicum; in somnis vidit se jacere in lecto eburneo vel aureo; et in plumis altius extructis : quandiu dormit, bene dormit; evigilans invenit se in duro, in quo illum somnus tenuerat. Tales sunt et isti : venerunt in hanc vitam, et per cupiditates temporales quasi obdormierunt hic; et exceperunt illos divitiæ et vanæ pompæ volaticæ, et transierunt : non intellexerunt quantum inde boni pos-

[1] Psal. LXV, 7. — [2] Id. LXXV, 6. — [3] Act. XVII, 18 et 32. — [4] I Cor. II, 9.

set fieri. Nam si nossent aliam vitam, illic sibi thesaurizarent, quod hic erat periturum: sicut Zacchæus vidit illud bonum major publicanorum, quando suscepit Dominum Jesum hospitio, et ait: « Dimidium rerum mea» rum do pauperibus, et si cui aliquid fraudavi, quadru» plum reddo[1]. » Non erat iste in vanitate somniantium, sed in fide vigilantium. Ideo Dominus quia medicus intraverat ad ægrotum, pronuntiavit ipsius salutem, et ait: « Hodie salus domui huic facta est, quoniam et hic est » filius Abrahæ[2]. » Ut noveritis quia nos imitando fidem, filii Abrahæ sumus: Judæi autem qui de carne superbiunt, a fide degeneraverunt. Ergo, « Dormierunt som» num suum viri divitiarum, et nihil invenerunt in ma» nibus suis. » Dormierunt in cupiditatibus suis; delectat illos, transit somnus iste, transit vita ista, et nihil inveniunt in manibus suis, quia nihil posuerunt in manu Christi. Vis aliquid invenire in manibus tuis postea? Noli contemnere modo manum pauperis; et respice manus inanes, si vis habere manus plenas. Dixit enim Dominus: « Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis » mihi potum; hospes fui, et adduxistis me, » et cætera. Et illi: « Quando te vidimus esurientem, sitientem, aut » hospitem? » Et ille dicit illis: « Quando uni ex minimis » meis fecistis, mihi fecistis[3]. » Esurire in pauperibus voluit, qui dives in cœlo est; et tu dubitas, homo, dare homini, cum scias te Christo dare quod das, a quo accepisti quidquid das? Sed illi, « Dormierunt somnum suum, » et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus » suis. »

X. « Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt » omnes qui ascenderunt equos[4]. » Qui sunt, qui ascenderunt equos? Qui humiles esse noluerunt. Non in equis

[1] Luc. XIX, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Matth. XXV, 35-40. — [4] Psal. LXXV, 7.

sedere peccatum est; sed cervicem potestatis contra Deum erigere, et putare se in aliquo honore esse. Quia dives es, ascendisti; increpat Deus, et dormis. Magna ira increpantis, magna ira. Attendat Charitas Vestra rem tremendam. Increpatio strepitum habet, strepitus expergisci solet facere homines. Tantum pondus est increpantis Dei, ut diceret : « Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormita» verunt omnes qui ascenderunt equos. » Ecce quo somno dormitavit ille Pharao, qui ascendebat equos [1]. Non enim vigilavit in corde, quia de increpatione durum cor habebat. Duritia enim cordis, obdormitio est. Rogo vos, fratres mei, videte quomodo dormiunt, qui sonante Evangelio et Amen et Alleluia per totum orbem terrarum, adhuc vitam veterem nolunt damnare, et in novam evigilare. Erat Scriptura Dei in Judæa, modo per totum orbem cantatur. In illa una gente dicebatur Deus unus, qui fecit omnia, esse adorandus et colendus; modo ubi tacetur? Christus resurrexit, irrisus in cruce, ipsam crucem suam, in qua irrisus est, jam fixit in frontibus regum; et adhuc dormitur. Magna ira Dei, fratres. Melius nos audivimus eum qui dicit : « Surge, qui dormis, et exurge » a mortuis, et illuminabit te Christus [2]. » Sed qui illum audiunt? Qui non ascendunt equos. Qui sunt qui non ascendunt equos? Qui non se jactant et extollunt, quasi in honoribus et potestatibus suis. « Ab increpatione tua, » Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos. »

XI. « Tu terribilis es, et quis resistet tibi tunc ab ira » tua [3]? » Modo dormiunt, et iratum non sentiunt; sed ut dormirent iratus est. Modo quod dormientes non sentiunt, in fine sentient. Apparebit enim judex vivorum et mortuorum. « Et quis resistet tibi tunc ab ira tua? » Modo enim loquuntur quod volunt, et disputant contra Deum,

[1] Exod. XIV, 3. — [2] Ephes. V, 14. — [3] Psal. LXXV, 8.

et dicunt : Qui sunt Christiani? aut quis est Christus? aut quales inepti qui credunt quod non vident, et dimittunt delicias quas vident, et sequuntur fidem rerum quæ oculis ipsorum non exhibentur? Dormitis et balatis, loquimini adversus Deum, quantum potestis. « Usquequo » peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? » respondent et loquentur iniquitatem[1]? » Quando autem nemo respondet, et nemo loquitur, nisi quando se in se convertat? Quando in se convertent dentes, quibus modo nos rodunt, quibus nos discerpunt irridendo Christianos, et reprehendendo vitam sanctorum? Tunc se in se convertent, cum illis eveniet quod dicitur in libro Sapientiæ : « Dicent inter se, pœnitentiam agentes, et per » angustiam spiritus gementes : » cum viderint gloriam sanctorum, tunc dicent : « Hi sunt quos aliquando ha- » buimus in risum. » O qui multum dormistis! certe jam evigilatis, et in vestris manibus nihil invenitis. Videtis quomodo plenas habeant manus gloria Dei, quos tanquam pauperes irrisistis. Dicite ergo tunc vobis, quando non resistitis iræ Dei, non manu, nec lingua, nec verbo, nec cogitatione. Apparebit enim vobis manifestus, quem irridendum putastis, cum vobis venturus nuntiaretur. Et quid dicent? « Ergo erravimus a via veritatis, et jus- » titiæ lumen non luxit nobis, et Sol non ortus est nobis. » Quomodo justitiæ Sol oriretur dormientibus? Sed ab ira et increpatione ejus dormiunt. Hoc forte dicturus est : Et non ascenderem equum : et tunc ipsi equos suos accusabunt. Audi illos accusantes equos suos, in quibus dormierunt : « Ergo erravimus, inquit Scriptura, a via veri- » tatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol non » ortus est nobis. Quid nobis profuit superbia, et divi- » tiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia

[1] Psal. XCIII, 3.

» tanquam umbra [1]. » Ergo vigilasti aliquando. Sed melius equum non ascenderes, ut tunc non dormitares, quando vigilare debuisti; et audires vocem Christi, et illuminaret te Christus. « Tu terribilis es, et quis resistet » tibi tunc ab ira tua? » Quid enim erit tunc?

XII. « De cœlo jaculatus es judicium : terra tremuit, » et quievit [2]. » Quæ modo se turbat, quæ modo loquitur, timere habet in fine et quiescere. Melius modo quiesceret, ut in fine gauderet.

XIII. « Terra tremuit, et quievit. » Quando? « Cum » exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes » mites corde [3]. » Qui sunt mites corde? Qui frementes equos non ascenderunt, sed in humilitate sua peccata confessi sunt. « Ut salvos faceret omnes mites corde. »

XIV. « Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, et » reliquiæ cogitationis solemnia celebrabunt tibi. » Prima cogitatio, posteriores reliquiæ cogitationis. Quæ est cogitatio prima? Unde incipimus, bona illa cogitatio unde incipies confiteri. Confessio adjungit nos Christo. Jam vero confessio ipsa, id est, prima cogitatio, facit in nobis reliquias cogitationis : et ipsæ « Reliquiæ cogitationis so» lemnia celebrabunt tibi. Cogitatio hominis confitebi» tur tibi et reliquiæ cogitationis solemnia celebrabunt » tibi [4]. » Quæ est cogitatio quæ confitebitur? Quæ damnat vitam priorem, cui displicet quod erat, ut sit quod non erat, ipsa est prima cogitatio. Sed quia sic debes recedere a peccatis, prima cogitatione confessus Deo, ut non tibi recedat de memoria quia peccator fuisti; per hoc quod peccator fuisti, solemnia celebras Deo. Adhuc intelligendum est. Prima cogitatio confessionem habet, et recessionem a vetere vita. Sed si oblitus fueris a quibus peccatis liberatus sis, non agis gratias liberatori, et non

[1] Sap. v, 3, 6, 8, 9. — [2] Psal. LXXV, 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11.

celebras solemnia Deo tuo. Ecce prima cogitatio confitens Sauli apostoli, jam Pauli, qui primo Saulus fuit, quando audivit vocem de cœlo, cum persequeretur Christum, et fureret in Christianos, et vellet ut ubicumque inventos adduceret necandos, audivit vocem de cœlo : « Saule, Saule, quid me persequeris[1]? » Et circumfulsus lumine, facta sibi cæcitate in oculis, ut intus videret, emisit primam cogitationem obedientiæ; cum audiret : « Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris; Domine, ait, quid me jubes facere[2]? » Hæc est cogitatio confitens : jam Dominum appellat quem persequebatur. Quomodo « Reliquiæ cogitationis solemnia celebrabunt, » in Paulo audistis, cum ipse Apostolus legeretur : « Memor esto Christum Jesum resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum[3]. » Quid est, « Memor esto? » Non deleatur de memoria tua cogitatio, qua primo confessus es : sint « Reliquiæ cogitationis » in memoria. Et vide quemadmodum repetit quod sibi donatum est idem Paulus apostolus alio loco : « Qui prius, inquit, fui blasphemus, et persecutor, et injuriosus[4]. » Qui dicit : « Prius fui blasphemus, » numquid adhuc blasphemus est ? Ut non esset blasphemus, fuit prima cogitatio confitens : ut autem commemoraret quid illi donatum est, « Reliquiæ cogitationis erant, » per ipsas reliquias cogitationis solemnia celebrabat.

XV. Etenim, fratres mei, ecce innovavit nos Christus, donavit omnia peccata, et conversi sumus : si obliviscamur quid nobis donatum est, et a quo donatum est, obliviscimur munus Salvatoris : cum autem non obliviscimur munus Salvatoris, nonne quotidie nobis Christus immolatur ? Et semel nobis Christus immolatus est, cum credidimus ; tunc fuit cogitatio : modo autem reliquiæ cogitationis sunt, cum

[1] Act. IX, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] 2 Tim. II, 8. — [4] 1 Tim. I, 13.

meminimus quis ad nos venerit, et quid nobis donaverit; ex ipsis reliquiis cogitationis, id est, ex ipsa memoria, quotidie nobis sic immolatur, quasi quotidie nos innovet, qui prima gratia sua nos innovavit. Jam enim innovavit nos Dominus in baptismo, et facti sumus novi homines, in spe quidem gaudentes, ut in tribulatione simus patientes[1] : tamen non debet de memoria nostra recedere quid nobis præstitum sit. Et si modo non est cogitatio tua quæ fuit : (etenim prima cogitatio fuit recedere a peccato; modo autem non recedis, sed tunc recessisti :) sint reliquiæ cogitationis, ne excidat a memoria qui sanavit. Vulnus te habuisse si oblitus fueris, non tibi erunt reliquiæ cogitationis. Quid enim putatis dixisse David? Ecce ex omnium persona loquitur. Peccavit David sanctus graviter, missus est ad illum Nathan propheta, et corripuit illum : et confessus est, et dixit : « Peccavi[2]. » Hæc fuit prima cogitatio confitentis. « Cogitatio hominis confitebi- » tur ibi. » Quæ erant reliquiæ cogitationis? Quando ait : « Et peccatum meum ante me est semper[3]. » Quæ fuit ergo prima cogitatio? Ut recederet a peccato. Et si jam recessit a peccato, quomodo peccatum illius ante illum est semper, nisi quia cogitatio illa transiit, sed reliquiæ cogitationis solemnia celebrant? Meminerimus ergo, fratres charissimi, rogamus vos : quisquis liberatus est a peccato, meminerit quid fuit; sint in illo reliquiæ cogitationis. Tunc enim portat alium sanandum, si se meminerit esse sanatum. Ergo unusquisque recordetur quid fuit, et utrum jam non sit : et tunc subveniet ei qui adhuc est quod ille jam non est. Si autem jactat se quasi de meritis suis, et repellit tanquam indignos peccatores, et sine misericordia sævit; equum ascendit, videat ne dormiat. « Dor- » mitaverunt enim qui ascenderunt equos. » Jam tunc

[1] Rom. XII, 12. — [2] 2 Reg. XII, 13. — [3] Psal. L, 5.

dimisit equum, humiliavit se : non iterum ascendat equum, id est, non se rursus erigat in superbiam. Unde illi hoc fit? Si reliquiæ cogitationis solemnia celebrent Deo.

XVI. « Vovete, et reddite Domino Deo nostro [1]. » Quisque quod potest voveat, et reddat. Ne voveatis, et non reddatis : sed quisque quod potest voveat, et reddat. Non sitis pigri ad vovendum : non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis præsumitis; si autem de illo cui vovetis, vovete, securi reddetis. « Vovete, et reddite » Domino Deo nostro. » Omnes communiter quid debemus vovere? Credere in illum, sperare ab illo vitam æternam, bene vivere secundum communem modum. Est enim quidam modus communis omnibus. Furtum non facere, non castimoniali præcipitur et nuptæ non præcipitur : adulterium non facere, omnibus præcipitur : non amare vinolentiam, qua ingurgitatur anima, et corrumpit in se templum Dei, omnibus æqualiter præcipitur : non superbire, omnibus æqualiter præcipitur; non hominem occidere, non odisse fratrem, non adversus aliquem tenere perniciem, omnibus in commune præcipitur. Hoc totum omnes vovere debemus. Sunt etiam vota propria singulorum, alius vovet Deo castitatem conjugalem, ut præter uxorem suam non noverit aliam; sic et fœmina, ut præter virum suum non noverit alium. Alii etiam vovent, etsi experti tale conjugium, ultra nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere : et ipsi voverunt aliquid majus quam illi. Alii virginitatem ipsam ab ineunte ætate vovent, ut nihil tale vel experiantur, quale illi experti reliquerunt : et isti voverunt plurimum. Alii vovent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis advenientibus : magnum votum vovent. Alius vovet relinquere

[1] Psal. LXXV, 12.

omnia sua distribuenda pauperibus, et ire in communem vitam, in societatem sanctorum : magnum votum vovet. « Vovete, et reddite Domino Deo nostro. » Quisque quod vovere voluerit voveat : illud attendat, ut quod voverit reddat. Unusquisque Deo quod vovet, si respicit retrorsum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere voluit : quid voluit? Quod et virgo quælibet. Quid voluit? Quod et mater ipsius. Aliquid mali voluit? Mali plane. Quare? Quia jam voverat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus apostolus Paulus? Cum dicat viduas adolescentulas nubere si velint[1] : sed tamen ait quodam loco, « Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium[2]. » Ostendit beatiorem, si sic permanserit; non tamen damnandam, si nubere voluerit. Quid autem ait de quibusdam quæ voverunt, et non reddiderunt? « Habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt[3]. » Quid est, « Primam fidem irritam fecerunt? » Voverunt, et non reddiderunt. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat : Recedo de monasterio, neque enim soli qui sunt in monasterio perventuri sunt ad regnum cœlorum, et illi qui sibi non sunt ad Deum non pertinent. Respondetur ei : Sed illi non voverunt, tu vovisti, tu retro respexisti. De die judicii cum Dominus minaretur, quid ait? « Mementote uxoris Lot[4]. » Omnibus dixit. Quid enim fecit uxor Lot? Liberata est a Sodomis, et in via posita retrorsum respexit. Ubi respexit, ibi ramansit. Facta est autem statua salis[5], ut illius contemplatione condiantur homines; cor habeant, non sint fatui, non retro respiciant, ne malum exemplum dantes, ipsi remaneant, et alios condiant. Nam et modo dicimus illud quibusdam fratribus nostris, quos forte viderimus velut infirmari in

[1] I Tim. v, 14. — [2] I Cor. vii, 40. — [3] I Tim. v, 12. — [4] Luc. xvii, 32. — [5] Gen. xix, 26.

proposito bono : Et talis vis esse, qualis ille? Objicimus illis quosdam qui retro respexerunt. Illi fatui sunt in se, sed alios condiunt, quando commemorantur, ut illorum exemplum timentes isti retro non respiciant. « Vovete et » reddite Domino Deo nostro. » Quia illa uxor Lot ad omnes pertinet. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco suo quo pervenerat retro respexit. Vidua quæ jam sic premanere voverat, voluit nubere, hoc voluit quod licuit ei quæ nupsit; sed illi non licuit, quia de loco suo retro respexit. Virgo est castimonialis, jam dicata Deo; habebat et cætera, quæ vere ornant ipsam virginitatem, et sine quibus illa virginitas turpis est. Quid si enim sit corpore integra, et mente corrupta? Quid est quod dixi? Quid si nullus tetigerit corpus, sed si forte ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam vovisset nupsisset, non damnaretur : elegit aliquid melius, superavit quod ei licebat; superbit, et illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere licet antequam voveat, superbire nunquam licet. O tu virgo Dei, nubere noluisti, quod licet : extollis te, quod non licet. Melior virgo humilis, quam maritata humilis; sed melior maritata humilis, quam virgo superba. Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur : sed quia jam antecesserat, et fit uxor Lot respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gradus meliores : quia non ista ideo loquimur, ut non voveatis, sed ut voveatis et reddatis : « Vovete et reddite Domino Deo nostro. » Jam quia ista tractavimus, forte volebas vovere, et modo non vis vovere. Sed quid tibi dixerit Psalmus, attende. Non dixit, Nolite vovere; sed, « Vovete, et Reddite. » Quia audisti, « reddite, » non vis vovere? Ergo vovere volebas, et non reddere? Imo utrumque fac. Unum sit ex profes-

sione tua, aliud ex adjutorio Dei perficietur. Aspice eum qui te ducit, et non respicies retro, unde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat; unde te educit, post te est. Ama ducentem, et non te damnat retro respicientem. « Vo- » vete et reddite Domino Deo nostro. »

XVII. « Omnes qui in circuitu ejus sunt offerent mu- » nera. » Qui sunt in circuitu ejus? Ubi enim est iste, ut dicat, « Omnes qui in circuitu ejus sunt? » Si Deum Patrem cogites, ubi non est qui ubique præsens est? Si Filium cogites secundum formam Divinitatis, et ipse cum Patre ubique est : quia ipse est Sapientia Dei, de qua dictum est : « Attingit autem ubique propter suam mun- » ditiam[1]. » Si autem Filium sic intelligas, secundum quod assumpsit carnem, et visus est inter homines, et crucifixus est, et resurrexit, novimus quia ascendit in cœlum. Qui sunt in circuitu ejus? Angeli. Ergo nos non offerimus munera? quia « Omnes qui in circuitu ejus sunt, dixit, » offerent munera. » Si sepultus Dominus noster hic esset in terra, et jaceret corpus ipsius, quomodo alicujus Martyris vel Apostoli, attenderemus eos qui in circuitu ejus essent, quæcumque vel gentes essent circa ipsum locum undique, vel convenientes ad illam sepulturam cum muneribus : nunc autem ascendit, sursum est. Quid est hoc, « Omnes qui in circuitu ejus sunt, offerent munera? » Hoc interim quod Deus admonet dicam vobis, quid ex his verbis, mihi ipse inspirare dignatus sit : si melius aliquid postea visum fuerit, et hoc vestrum est; quia communis est omnibus veritas. Non est nec mea, nec tua; non est illius, aut illius : omnibus communis est. Et fortasse ideo media est, ut in circuitu ejus sint omnes qui diligunt veritatem. Quidquid enim omnibus commune est, in medio est. Quare in medio dicitur? Ut tantum distet ab omni-

[1] Sap. VII, 24.

bus, et tantum propinquet omnibus. Quod non est in medio, quasi privatum fit. Quod publicum est, in medio ponitur, ut omnes qui veniunt, percipiant, illuminentur. Nemo dicat, Meum est : ne in parte sua velit facere quod in medio est omnibus. Quid est ergo, « Omnes qui in cir- » cuitu ejus sunt, offerent munera? » Omnes qui intelligunt communem esse omnibus veritatem, et non illam faciunt quasi suam superbiendo de illa, ipsi offerent munera; quia humilitatem habent : qui autem quasi suum faciunt quod omnibus commune est, tanquam in medio positum, ad partem seducere conantur, non offerent hi munera; quia « Omnes qui in circuitu ejus sunt, offerent » munera, Terribili : » Offerentur munera terribili. Timeant ergo omnes, qui in circuitu ejus sunt. Ideo enim timebunt, et cum tremore laudabunt : quia ideo in circuitu ejus sunt, ut omnes assequantur eum, et publice omnibus confluat, et publice illuminet. Hoc est, contremiscere. Tu cum feceris tibi eum quasi proprium, et jam non communem, extolleris in superbiam ; cum scriptum sit : « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore[1]. » Ergo offerent munera, qui in circuitu ejus sunt. Ipsi enim humiles sunt, qui communem norunt esse omnibus veritatem.

XVIII. Cui offerent munera? « Terribili, et ei qui au- » fert spiritum principum[2]. » Spiritus enim principum, superbi sunt spiritus. Illi ergo non sunt spiritus ejus; quia etsi aliquid noverunt, suum volunt esse, non publicum : sed ille qui commendat se tanquam æqualem omnibus, qui se in medio ponit, ut omnes capiant quantum possunt, quidquid possunt; non de cujusquam hominis, sed de Dei, et ideo de suo, quia ipsi facti sunt ejus. Ergo illi omnes

[1] Psal. II, 11. — [2] Id. LXXV, 13.

humiles sint necesse est : perdiderunt spiritum suum, et Spiritum Dei habent. A quo perdiderunt spiritum suum? Ab illo qui aufert spiritum principum. Quandoquidem dicitur ei in alio loco : « Auferes spiritum eorum, et deficient, » et in pulverem suum convertentur. Emittes Spiritum » tuum, et creabuntur, et innovabis faciem terræ[1]. » Nescio quis intellexit aliquid; suum vult esse, adhuc spiritum suum habet; bonum est illi ut perdat spiritum suum, et habeat Spiritum Dei : adhuc inter principes superbit; bonum est ut redeat ad pulverem suum, et dicat : « Memento, Domine, quia pulvis sumus[2]. » Si enim te confessus fueris pulverem; Deus de pulvere facit hominem. Omnes qui in circuitu ejus sunt, offerunt munera. Omnes humiles confitentur ei, et adorant eum. « Terribili » offerunt munera. Unde terribili « Exultate cum tremore[3]. » Et ei qui aufert spiritum principum : » id est, tollit audaciam superborum. « Terribili apud reges terræ. » Terribiles sunt reges terræ, sed ille super omnes, qui terret reges terræ. Esto rex terræ, et erit tibi terribilis Deus. Quomodo, inquies, ero rex terræ? Rege terram, et eris rex terræ. Noli ergo aviditate imperandi ponere tibi ante oculos provincias latissimas, qua tua regna diffundas, terram quam portas rege. Audi Apostolum regentem terram : « Non sic pugillor, quasi aërem verberans; sed castigo » corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte aliis » prædicans, ipse reprobus efficiar[4]. » Ergo, fratres mei, estote in circuitu ejus, ut per quemcumque vobis veritas sonuerit, non illam imputetis illi, per quem sonat; sed de medio sit omnibus, quia æqualiter adest omnibus. Et estote humiles, ne vobis et vos ipsi usurpetis, si quid

[1] Psal. CXII, 29, 30. — [2] Id. CII, 14. — [3] Id. II, 11. — [4] I Cor. IX, 26, 27.

forte boni illius intellexeritis. Quia et nos quod melius intellexerimus, vestrum est; et quod vos melius intellexeritis, nostrum est : ut in circuitu ejus simus, et humiles simus. Atque ita perdentes spiritum nostrum offeremus munera terribili super omnes reges terræ, id est, super omnes regentes carnem suam, sed subjectos Creatori suo.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI-SEXTI.

INDEX

TOMI CENTESIMI DECIMI-SEXTI.

ENARRATIONES IN PSALMOS.

EXPLICIT INDEX.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 158.

Cœlestem ; quæ nimirum Afris paganis Dea fuit præcipuo honore habita, de qua Tertullianus agit in Apologetica, cap. XXIII et XXIV; et Augustinus in lib. II de Civitate Dei, cap. IV.

ANNOTATIO (2) pag. 473.

In editione Bibliorum Vulgata ad superioris Psalmi finem pertinet iste versiculus : *Defecerunt hymni David, filii Jesse;* quem Ambrosius cum Augustino similiter accepit pro titulo hujus Psalmi LXII.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.		BIBLIOTHECA GALLICA.	
Enarrat. in Psalmum LVI.	Pag. 3	Ejusdem fragmenta, tom. XXI,	pag. 524-526
— in Psalmum LVIII.	56	Ibid.	526-529
— in Psalmum LXI.	119	Ibid.	529-532
— in Psalmum LXV.	214	Ibid.	538-542
— in Psalmum LXIX.	351	Ibid.	442-550

